

שיח שרפי קודש א

הסכמה מהרה"ח ר' לוי"צ בנדר זכרוננו-לברכה • ליקוטים-ליקו"ה. • א-א • א-ב • א-ג • א-א-
א • א-ה • א-ו • א-ז • א-ח • א-ט • א-י • א-יא • א-יב • א-יג • א-יד • א-טו • א-טז • א-א-
ז • א-יח • א-יט • א-כ • א-כא • א-כב • א-כג • א-כד • א-כה • א-כו • א-כז • א-כח • א-א-
כט • א-ל • א-לא • א-לב • א-לג • א-לד • א-לה • א-לו • א-לו • א-לח • א-לט • א-מ • א-א-
מא • א-מב • א-מג • א-מד • א-מה • א-מו • א-מו • א-מח • א-מט • א-נ • א-נא • א-א-
נב • א-נג • א-נד • א-נה • א-נו • א-נו • א-נח • א-נט • א-ס • א-סא • א-סב • א-סג • א-א-
סד • א-סה • א-סו • א-סו • א-סח • א-סט • א-ע • א-עא • א-עב • א-עג • א-עד • א-א-
עה • א-עו • א-עז • א-עח • א-עט • א-פ • א-פא • א-פב • א-פג • א-פד • א-פה • א-פו • א-א-
פו • א-פח • א-פט • א-צ • א-צא • א-צב • א-צג • א-צד • א-צה • א-צו • א-צז • א-א-
צח • א-צט • א-ק • א-קא • א-קב • א-קג • א-קד • א-קה • א-קו • א-קז • א-קח • א-א-
קט • א-קי • א-קיא • א-קיב • א-קיג • א-קיד • א-קטו • א-קטז • א-קיו • א-קיח • א-א-
קית • א-קכ • א-קכא • א-קכב • א-קכג • א-קכד • א-קכה • א-קכו • א-א-
קכח • א-קכט • א-קל • א-קלא • א-קלב • א-קלג • א-קלד • א-קלה • א-קלו • א-קלו • א-א-
קלח • א-קלט • א-קמ • א-קמא • א-קמב • א-קמג • א-קמד • א-קמה • א-קמו • א-א-
קמו • א-קמח • א-קמט • א-קנ • א-קנא • א-קנב • א-קנג • א-קנד • א-קנה • א-קנו • א-א-
קנו • א-קנח • א-קנט • א-קס • א-קסא • א-קסב • א-קסג • א-קסד • א-קסה • ב-
קמ • א-קסו • א-קסז • א-קסח • א-קסט • ב-לב • א-קע • א-קעא • א-קעב • א-רמד • א-א-
קעג • א-קעד • א-קעה • א-קעו • א-קעז • א-קעח • א-קעט • א-קפ • א-קפא • א-קפב • א-א-
קפג • א-קפד • א-קפה • א-קפו • א-קפו • א-קפח • א-קפט • א-קצ • א-קצא • א-א-
קצב • א-קצג • א-קצד • א-קצה • א-קצו • א-קצו • א-קצח • א-קצט • א-ר • א-רא • א-א-
רב • א-רג • א-רד • א-רה • א-רו • א-רו • א-רו • א-רז • א-רח • א-רט • א-רי • א-ריא • א-רבי • א-א-
ריג • א-ריד • א-רטו • א-רטז • א-ריו • א-רית • א-רעט • ב-שב • א-ריט • א-רכ • א-א-
רכא • א-רכב • א-רכג • א-רכד • א-רכה • א-רכו • א-רכז • א-רכח • א-רכט • א-רל • א-א-
רלא • א-רלב • א-רלג • א-רלד • א-רלה • א-רלו • א-רלו • א-רלח • א-רלט • א-רמ • א-א-
רמא • א-רמב • א-רמג • א-רמד • א-קעב • א-רמה • א-רמו • א-רמו • א-רמח • א-א-
רמט • א-רנ • א-רנא • א-רנב • א-רנג • א-רנד • א-רנה • א-רנו • א-רנו • א-רנח • א-א-
רנט • א-רס • א-רסא • א-רסב • א-רסג • א-רסד • א-רסה • א-רסו • א-רסז • א-רסת • א-א-
רסט • א-ער • א-רעא • א-ערב • א-רעג • א-רעד • א-ערה • א-רעו • א-רעז • א-רעח • א-א-
רעט • א-רית • ב-שב • א-רפ • א-רפא • א-רפב • א-רפג • א-רפד • א-רפה • א-רפו • א-א-
רפו • א-רפח • א-רפט • א-רצ • א-רצא • א-רצב • א-רצג • א-רצד • א-רצה • א-רצו • א-א-
רצז • א-רחצ • א-רצט • א-ש • א-שא • א-שב • א-שג • א-דש • א-שה • א-שו • א-שו • א-א-
שח • א-שט • א-שי • א-שיא • א-שיב • א-שיג • א-שיד • א-שטו • א-שטז • א-שיו • א-א-
שיח • א-שית • א-שכ • א-שכא • א-שכב • א-שכג • א-שכד • א-שכה • א-שכו • ב-
קח • ב-קסב • א-שכו • א-שכח • א-שכט • א-של • א-שלא • א-שלב • א-שלג • א-א-
שלד • ב-קפח • א-שלה • א-שלו • א-שלו • א-שלח • א-שלט • א-תקא • א-שמ • א-א-
שמא • א-שמב • א-שמג • א-שדמ • א-שמה • א-שמו • א-שמו • א-שמח • א-שמט • א-א-
שנ • א-שנא • א-שנב • א-שנג • א-שנד • א-שנה • א-שנו • א-שנו • א-שנח • א-שנט • א-א-
שס • א-שסא • א-שסב • א-שסג • א-שסד • א-שסה • א-שסו • א-שסז • א-שסח • א-א-
שסט • א-תרעז • א-שע • א-שעא • א-שעב • א-שעג • א-שעד • א-שעה • א-שעו • א-א-
שעז • א-שעח • א-שעט • א-שפ • א-שפא • א-שפב • א-שפג • א-שפד • א-שפה • א-א-
שפו • א-שפז • א-שפח • א-שפט • א-שצ • א-שצא • א-שצב • א-שצג • א-שצד • א-א-
תשכד • א-שצה • א-שצו • א-שצז • א-שצח • א-שצט • א-ת • ו - מא • א-תא • א-תב • א-א-
תג • א-תד • א-תה • א-תו • א-תז • א-תח • א-תט • א-תי • א-תיא • א-תיב • א-תיג • א-א-
תיד • א-תטו • א-תטז • א-תיז • א-תיח • א-תיט • א-תכה • א-תרו • א-תמא • א-א-
תמב • א-תמג • א-תמד • א-תמה • א-תמו • א-תמו • א-תמו • א-תנב • א-תע • א-א-
תעא • ו - לו • א-תעב • א-שנא • א-תעג • א-תעד • א-תקג • א-תרט • א-תרפ • א-תקי
(תקט) • א-תקיא • א-תקיב • א-תקיג • א-תקיד • א-תקטו • א-תקטז • א-תקיו • א-א-
תקיח • א-תקיט • א-תקכ • א-תקכא • א-תקכב • א-תקכג • א-תקכד • א-תקכה • א-א-
תקכו • א-תקכז • א-תקכח • א-תקכט • ב-רבי • ד-לב • א-תקל • א-תקלא • א-תקלב • א-א-
תקלג • א-תקלד • א-תקלה • א-תשלב • א-תקלו • א-תקלו • א-תקלח • א-תקלט • א-א-
תקמ • א-תקמא • א-תקמב • א-תקמג • א-תקמד • א-תקמה • א-תקמו • א-תקמו • א-א-
תקמח • א-תקמט • א-תקנ • א-תקנא • א-תקנב • א-תקנג • א-תקנד • א-תקנה • א-א-

תקנו • א-תקנו • א-תקנת • א-תקנט • א-תקס • א-תקסא • א-תקסב • א-תקסג • א-
 תקסד • א-תקסה • א-תקסו • א-תקסז • א-תקסח • א-תקסט-א • א-תקסט-ב • א-
 תקע • א-תקעא • א-תקעב • א-תקעג • א-תקעד • א-תקעה • א-תקעז (תקעז) • א-
 תקעה • א-תקעט • א-תקפ • א-תקפא • א-תקפב • א-תקפג • א-תקפד • א-תקפה • א-
 תקפו • א-תקפז • א-תקפח • א-תקפט • א-תקצ • א-תקצא • א-תקצב • א-תקצג • א-
 תקצד • א-תקצה • א-תקצו • א-תקצז • א-תקצח • א-תקצט • א-תרא • א-
 תרב • א-תרג • א-תרד • א-תרה • א-תרו • א-תכה • א-תרו • א-תרח • א-תרט • א-
 תרי • א-תריא • א-תריב • א-תריג • א-תריד • א-תרטו • א-תרטז • א-תריז • א-תריח • א-
 תריט • א-תרכ • א-תרכא • א-תרכב • א-תרכג • א-תרכד • א-תרכה • א-תרכו • א-
 תרכז • א-תרכח • א-תרכט • א-תרל • א-תרלא • א-תרלב • א-תרלג • א-תרלד • א-
 תרלה • א-תרלו • א-תרלו • א-תרלח • א-תרלט • א-תרמ • א-תרמא • א-תרמב • א-
 תרמג • א-תרמד • א-תרמה • א-תרמו • א-תרמו • א-תרמז • א-תרמח • א-תרמט • א-תרנ • א-
 תרנא • א-תרנב • א-תרנג • א-תרנד • א-תרנה • א-תרנו • א-תרנז • א-תרנח • א-תרנט • א-
 תרס • א-תרסא • א-תרסב • א-תרסג • א-תרסד • א-תרסה • א-תרסו • א-תרסז • א-
 תשכא • א-תשח • א-תרט • א-תקג • א-תרפ • א-תרע • א-תרעא • א-תרעב • א-
 תרעג • א-תרעד • א-תרעה • ה - קעו • א-תרעו • א-תרעז • א-שסט • א-תרעת • ה -
 קמט • א-תרעט • א-תרפ • א-תרפא • א-תרפב • א-תרפג • א-תרפד • א-תרפה • א-
 תרפו • א-תרפז • א-תרפח • א-תרפט • א-תרצ • א-תרצא • ב-תשעג • א-תרצב • א-
 תרצג • א-תרצה (תרצד) • א-תרצו • א-תרצז • א-תרצח • א-תרצט • א-תש • א-תשא • א-
 תשב • א-תשג • א-תשד • א-תשה • א-תשו • א-תשו • א-תשז • א-תשח • א-תשט • ג-תיח • א-
 תשי • א-תשיב (תשיא) • א-תשיג • א-תשיד • א-תשטו • א-תשיו • א-תשוח • א-תשיט • א-
 תשיט • א-תשכ • א-תשכא • א-תרסז • א-תשכב • א-תשכג • א-תשכד • א-שצד • א-
 תשכה • א-תשכו • א-תשכז • א-תשכח • א-תשכט • א-תשל • א-תשלא • א-תשלב • א-
 תשלג • א-תשלד • א-תשלה • א-תשלו

שיח-שרפי-קודש חלק א

הסכמה מהרה"ח ר' לוי"צ בנדר זכרונו-לברכה חלק ראשון

ליקוטים-ליקו"ה.

א-א

א-ב

א-ג

א-ד

א-ה

א-ו

א-ז

א-ח

א-ט

א-י

א-יא

א-יב

א-יג

א-יד

א-טו

א-טז

א-יז

א-יח

א-יט

א-כ

א-כא

א-כב

א-כג

א-כד

א-כה

א-כו

א-כז

א-כח

א-כט

א-ל

א-לא

א-לב

א-לג

א-לד

א-לה

א-לו

א-לז

א-לח

א-לט

א-מ

א-מא

א-מב

א-מג

א-מד

א-מה

א-מו

א-מז

א-מח

א-מט

א-נ

א-נא

א-נב

א-נג

א-נד

א-נה

א-נו

א-נז

א-נח

א-נט

א-ס

א-סא

א-סב

א-סג

א-סד

א-סה

א-סו

א-סז

א-סח

א-סט

א-ע

א-עא

א-עב

א-עג

א-עד

א-עה

א-עו

א-עז

א-עח

א-עט

א-פ

א-פא

א-פב

א-פג

א-פד

א-פה

א-פו

א-פז

א-פח

א-פט

א-צ

א-צא

א-צב

א-צג

א-צד

א-צה

א-צו

א-צז

א-צח

א-צט

א-ק

א-קא

א-קב

א-קג

א-קד

א-קה

א-קו

א-קז

א-קח

א-קט

א-קי

א-קיא

א-קיב

א-קיג

א-קיד

א-קטו

א-קטז

א-קיז

א-קיח

א-קיט

א-קכ

א-קכא

א-קכב

א-קכג

א-קכד

א-קכה

א-קכו

א-קכז

א-קכח

א-קכט

א-קל

א-קלא

א-קלב

א-קלג

א-קלד

א-קלה

א-קלו

א-קלז

א-קלח

א-קלט

א-קמ

א-קמא

א-קמב

א-קמג

א-קמד

א-קמה

א-קמו

א-קמז

א-קמח

א-קמט

א-קנ

א-קנא

א-קנב

א-קנג

א-קנד

א-קנה

א-קנו

א-קנז

א-קנח

א-קנט

א-קס

א-קסא

ליקוטים- נתיב צדיק (ר' נתן ב"ר יהודא מטבריה)

א-קסב

א-קסג

א-קסד

א-קסה

ב-קמ

א-קסו

א-קסז

א-קסח

א-קסט

ב-לב

א-קע

א-קעא

א-קעב

א-רמד

א-קעג

א-קעד

א-קעה

א-קעו

א-קעז

א-קעח

א-קעט

א-קפ

א-קפא

א-קפב

א-קפג

א-קפד

א-קפה

א-קפו

א-קפז

א-קפח

א-קפט

א-קצ

א-קצא

א-קצב

א-קצג

א-קצד

א-קצה

א-קצו

א-קצז

א-קצח

א-קצט

א-ר

א-רא

א-רב

א-רג

א-רד

א-רה

א-רו

א-רוז

א-רח

א-רט

א-רי

א-ריא

א-רבי

א-ריג

א-ריד

א-רטו

א-רטז

א-ריז

א-ריח

א-רעט

ב-שב

א-ריט

א-רכ

א-רכא

א-רכב

א-רכג

א-רכד

א-רכה

א-רכו

א-רכז

א-רכח

א-רכט

א-רל

א-רלא

א-רלב

א-רלג

א-רלד

א-רלה

א-רלו

א-רלז

א-רלח

א-רלט

א-רמ

א-רמא

א-רמב

א-רמג

א-רמד

א-קעב

א-רמה

א-רמו

א-רמז

א-רמח

א-רמט

א-רנ

א-רנא

א-רנב

א-רנג

א-רנד

א-רנה

א-רנו

א-רנז

א-רנח

א-רנט

א-רס

א-רסא

א-רסב

א-רסג

א-רסד

א-רסה

א-רסו

א-רסז

א-רסח

א-רסט

א-ער

א-רעא

א-ערב

א-רעג

א-רעד

א-ערה

א-רעו

א-רעז

א-רעח

א-רעט

א-ריח

ב-שב

א-רפ

א-רפא

א-רפב

א-רפג

א-רפד

א-רפה

א-רפו

א-רפז

א-רפח

א-רפט

א-רצ

א-רצא

א-רצב

א-רצג

א-רצד

א-רצה

א-רצו

א-רצז

א-רחצ

א-רצט

א-ש

א-שא

א-שב

א-שג

א-דש

א-שה

א-שו

א-שז

א-שח

א-שט

א-שי

א-שיא

א-שיב

א-שיג

א-שיד

א-שטו

א-שטז

א-שיז

א-שיח

א-שיט

א-שכ

א-שכא

א-שכב

א-שכג

א-שכד

א-שכה

א-שכו

ב-קכח

ב-קסב

א-שכז

א-שכח

א-שכט

א-של

א-שלא

א-שלב

א-שלג

א-שלד

ב-קפח

א-שלה

א-שלו

א-שלוז

א-שלח

א-שלט

א-תקצא

א-שמ

א-שמה

א-שמב

א-שמג

א-שדמ

א-שמה

א-שמו

א-שמז

א-שמח

א-שמט

א-שנ

א-שנא

א-שנב

א-שנג

א-שנד

א-שנה

א-שנו

א-שנז

א-שנח

א-שנט

א-שס

א-שסא

א-שסב

א-שסג

א-שסד

א-שסה

א-שסו

א-שסז

א-שסח

א-שסט

א-תרעז

א-שע

א-שעא

א-שעב

א-שעג

א-שעד

א-שעה

א-שעו

א-שעז

א-שעח

א-שעט

א-שפ

א-שפא

א-שפב

א-שפג

א-שפד

א-שפה

א-שפו

א-שפז

א-שפח

א-שפט

א-שצ

א-שצא

א-שצב

א-שצג

א-שצד

א-תשכד

א-שצה

א-שצו

א-שצז

א-שצח

א-שצט

א-ת

ו - מא

א-תא

א-תב

א-תג

א-תד

א-תה

א-תו

א-תז

א-תח

א-תט

א-תי

א-תיא

א-תיב

א-תיג

א-תיד

א-תטו

א-תטז

א-תיז

א-תיח

א-תיט

א-תכה

א-תרו

א-תמא

א-תמב

א-תמג

א-תמד

א-תמה

א-תמו

א-תמוז

א-תמח

א-תנב

א-תע

א-תעא

ו - לו

א-תעב

א-שנא

א-תעג

א-תעד

א-תקג

א-תרסט

א-תרפ

א-תקי (תקט)

א-תקיא

א-תקיב

א-תקיג

א-תקיז

א-תקטו

א-תקטז

א-תקיז

א-תקיח

א-תקיט

א-תקכ

א-תקכא

א-תקכב

א-תקכג

א-תקכד

א-תקכה

א-תקכו

א-תקכז

א-תקכח

א-תקכט

ב-רבי

ד-לב

א-תקל

א-תקלא

א-תקלב

א-תקלג

א-תקלד

א-תקלה

א-תשלב

א-תקלו

א-תקלז

א-תקלח

א-תקלט

א-תקמ

א-תקמא

א-תקמב

א-תקמג

א-תקמד

א-תקמה

א-תקמו

א-תקמז

א-תקמח

א-תקמט

א-תקנ

א-תקנא

א-תקנב

א-תקנג

א-תקנד

א-תקנה

א-תקנו

א-תקנז

א-תקנח

א-תקנט

א-תקס

א-תקסא

א-תקסב

א-תקסג

א-תקסד

א-תקסה

א-תקסו

א-תקסז

א-תקסח

א-תקסט-א

א-תקסט-ב

א-תקע

א-תקעא

א-תקעב

א-תקעג

א-תקעד

א-תקעה

א-תקעז (תקעז)

א-תקעח

א-תקעט

א-תקפ

א-תקפא

א-תקפב

א-תקפג

א-תקפד

א-תקפה

א-תקפו

א-תקפז

א-תקפח

א-תקפט

א-תקצ

א-תקצא

א-תקצב

א-תקצג

א-תקצד

א-תקצה

א-תקצו

א-תקצז

א-תקצח

א-תקצט

א-תר

א-תרא

א-תרב

א-תרג

א-תרד

א-תרה

א-תרו

א-תכה

א-תרז

א-תרח

א-תרט

א-תרי

א-תריא

א-תריב

א-תריג

א-תריד

א-תרטו

א-תרטז

א-תריז

א-תריח

א-תריט

א-תרכ

א-תרכא

א-תרכב

א-תרכג

א-תרכד

א-תרכה

א-תרכו

א-תרכז

א-תרכח

א-תרכט

א-תרל

א-תרלא

א-תרלב

א-תרלג

א-תרלד

א-תרלה

א-תרלו

א-תרלז

א-תרלח

א-תרלט

א-תרמ

א-תרמא

א-תרמב

א-תרמג

א-תרמד

א-תרמה

א-תרמו

א-תרמז

א-תרמח

א-תרמט

א-תרנ

א-תרנא

א-תרנב

א-תרנג

א-תרנד

א-תרנה

א-תרנו

א-תרנז

א-תרנח

א-תרנט

א-תרס

א-תרסא

א-תרסב

א-תרסג

א-תרסד

א-תרסה

א-תרסו

א-תרסז

א-תשכא

א-תרסח

א-תרסט

א-תקג

א-תרפ

א-תרע

א-תרעא

א-תרעב

א-תרעג

א-תרעד

א-תרעה

ה - קעו

א-תרעו

א-תרעז

א-שסט

א-תרעח

ה - קמט

א-תרעט

א-תרפ

א-תרפא

א-תרפב

א-תרפג

א-תרפד

א-תרפה

א-תרפז

א-תרפז

א-תרפח

א-תרפט

א-תרצ

א-תרצא

ב-תשעג

א-תרצב

א-תרצג

א-תרצה (תרצד)

א-תרצז

א-תרצז

א-תרצח

א-תרצט

א-תש

א-תשא

א-תשב

א-תשג

א-תשד

א-תשה

א-תשו

א-תשז

א-תשח

א-תשט

ג-תיח

א-תשי

א-תשיב (תשיא)

א-תשיג

א-תשיד

א-תשטו

א-תשיז

א-תשיח

א-תשיט

א-תשיט

א-תשכ

א-תשכא

א-תרסז

א-תשכב

א-תשכג

א-תשכד

א-שצד

א-תשכה

א-תשכו

א-תשכז

א-תשכח

א-תשכט

א-תשל

א-תשלא

א-תשלב

א-תשלג

א-תשלד

א-תשלה

א-תשלו

שיח-שרפי-קודש חלק א

הסכמה מהרה"ח ר' לוי"צ בנדר זכרונו-לברכה

בס"ד. חי אלול תשמ"ח.

שמועה שמעתי ושמח לבי על אשר השתדלו מנהלי אגודת "משך הנחל" להוציא לאור עולם את השיחות והסיפורים מרבינו הקדוש ותלמידיו זי"ע, אשר היו מתהלכים עד הנה בקרב אנ"ש ולא נאספו ונלקטו ונכתבו מעולם בספר אחד, כדי שיהיה מוכן ועומד לפני כל דורש ומבקש ה', ומחמת כן גם עלו בהם שיבושים וטעויות.

אשר ע"כ לדבר גדול וזכות נשגב ייחשב הדפסתם והפצתם.

והנה המביאים לבית הדפוס עברו עמי כמה פעמים על הנדפס ומצאתים נכונים ואמתיים ראויים להדפיסם ולפרסמם על פני תבל.

ואין לי אלא לבוא בקריאה קדושה לכלל אנ"ש שיחי לבוא לעזרתם לעודדם ולחזקם כדי שיוכלו לברך על המוגמר להוציאו לאור עולם ביופי והידור רב כדרכם בקודש.

כ"ד : לוי יצחק בנדר

ליקוטים-ליקו"ה.

א-א

שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקָּדוֹשׁ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שְׁאָמַר עַל הַחַדוּשִׁים שְׁלִי, שְׁאִין מִי שְׁיָבִינָם הַיֵּטֵב, מְחַמֵּת שְׁצָרִיכִין לְזִכֹּר הַיֵּטֵב מְאֹד אֶת דְּבָרֵי תוֹרָתוֹ הַקָּדוֹשָׁה וְלִהְיוֹת בְּקִי הַיֵּטֵב בְּכָל חֲדָרָיו וּפְרָטָיו וְדִקְדוּקָיו. (הַקְּדָמַת סִפְרֵי "לְקוּטֵי הַלְכוֹת").

א-ב

רַבְּנֵנו הַקָּדוֹשׁ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ סִפֵּר, שְׁמַעוּלָם לֹא שָׁתָה אֶפְלוֹ מִיָּם קֹדֶם הַתְּפִלָּה, אֶף-עַל-פִּי שְׁמַדִּין הַשְּׁלָחוֹן עָרוּךְ מִתֵּר לְשִׁתּוֹת מִיָּם, אֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא לֹא שָׁתָה אֶפְלוֹ מִיָּם קֹדֶם הַתְּפִלָּה. (שֵׁם הַשְּׁכָמַת הַבְּקָר ג, ה).

א-ג

בְּעִקְבוֹת מְשִׁיחָא בְּסוּף הַגְּלוּת, צְרִיכִים לְהִזְהַר מְאֹד לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין דְּרַבְּנֵנוּ
תַּם, כְּמוֹ שֶׁהִזְהִירוּ כָּל הַצַּדִּיקִים הָאֲמֵתָיִים שֶׁהָיוּ בְּיָמֵינוּ. (שָׁם הַלְכוֹת
תְּפִלִּין ה', כ"ט).

א-ד

אָמַר רַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָה: "כָּל מֵה שֶׁמִּגְּלִין אֵיזָה אֲמֵת, יֵשׁ כְּנֶגְדּוֹ שֶׁקָּר, כִּי
גַם הֶרְחוּקִים מֵאֲמֵת אוֹמְרִים גַּם כֵּן כָּד לְשׁוֹנוֹת כְּאֵלוֹ, עַל-כֵּן אֵי-אֶפְשָׁר
לְבָרֵר הָאֲמֵת, כִּי-אִם כָּל חַד כְּפוּם מֵה דְמַשְׁעַר בְּלִבִּיהָ, יָכוֹל לְהַבְחִין מְעַט
הַחֲלוּק שֶׁבִּין הָאֲמֵת הַבְּרוּר לְזוּלָתוֹ. (שָׁם הַלְכוֹת בְּרִכּוֹת הַשַּׁחַר ג, י).

א-ה

רַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָה בְּגִדְל עֲמֻקּוֹת חֲכָמָתוֹ, הַעוֹלָה עַל הַכֹּל, אֵינוֹ מֵיֵשֵׁב שׁוּם
קְשִׁיָּא רַק בְּגִדְל חֲכָמָתוֹ גְּלָה לָנוּ תּוֹרוֹת נִפְלְאוֹת עֲמֻקּוֹת וִרְחֻבוֹת, וְגִלָּה לָנוּ
בְּהֵם וְהִסְבִּיר לָנוּ עַל יָדָם, שֶׁקְשִׁיּוֹת כְּאֵלוֹ אֵי-אֶפְשָׁר לֵישֵׁב בְּשׁוּם אֶפְן רַק
לְסַמֵּךְ עַל אֲמוּנָה, וְהַכְנִיס בָּנוּ דְעַת לְהַבִּין, שֶׁאֵי-אֶפְשָׁר לֵישֵׁב אֵלוֹ הַקְשִׁיּוֹת,
כִּי הוּא בְּגִדְל עֲצָם הַשְּׁגָתוֹ גְּלָה לָנוּ, מֵאִין וּיְמַהִיכֵן נִמְשָׁכִין אֵלוֹ הַקְשִׁיּוֹת,
שֶׁנִּמְשָׁכִין מִמְּקוֹם גְּבוּהָ כְּזֶה, שֶׁאֵי-אֶפְשָׁר לֵישֵׁבוּ בְּזֶה הַעוֹלָם, בְּזֶה הַגּוּף,
בְּשׁוּם אֶפְן. (שָׁם אֲוֹת ל"ו).

א-ו

אָמַר רַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָה, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֵה לְגַלוֹת כָּל הַסְּבָרוֹת שֶׁיֵּשׁ לְכָל כַּת
וְכַת שֶׁבְּסִפּוּר הַמַּעֲשֵׂה מֵהַבְּעַל תְּפִלָּה שֶׁבְּסִפּוּר "סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת", כִּי יֵשׁ לָהֶם

כל-כך סברות שאפשר לטעות בהן באמת. (שם הלכות תפלה ד, ב).

א-ז

יש טעותים כאלה בעולם, עד שיכולין לטעות על ידם לומר, שרציחה היא מצוה... כאשר כבר שמעתי מפי רבנו זכרוננו-לברכה, קדם שספר מעשה מהבעל תפלה שאמר, שהיה אצלם סברות והוכחות שרציחה היא מצוה, וכפי הנראה מדבריו היה, שראה כתוב באיזה ספר שנמצאו והיו אנשים כאלה, שאמרו שרציחה היא מצוה... והיה להם סברות רבות על זה. (שם אות ד').

א-ח

שבח רבנו בעצמו את המליצה מאד, ואמר, שהמליצה יש לה כח גדול לעורר את האדם, וגם למעלה יכולין לפעל לעורר רחמים וישועה גדולה על-ידי המליצה, כי אמר, שגם המלמד זכות למעלה נקרא על שם זה מליץ על שם המליצה דיקא, כי זה הזכות בעצמו, שהוא מלמד על איזה אדם, אם היה אמרו כך בלי דרכי המליצה לא היה פועל כלום לעורר רחמים עליו, כי הלא גם בלעדיו יודעין מזה הזכות, אך עקר כחו של המלמד זכות לפעל ישועה ורחמים הוא על-ידי המליצה, על-ידי שאומר אותו הזכות וכיוצא, שמלמד בדרך מליצה, דהיינו: שמציע הדבר יפה בטענות נאות ונכונות ובדבורים יפים ובמליצה נאה, על-ידי-זה יש לו כח לעורר למעלה רחמים וישועה, וכן למטה רואים בחוש כח המליצה, כי-אם היו אומרים לאדם סתם, שפלוני מת, לא יתעורר כל-כך לבבות הרבה, אבל אם יעוררו עליו בדרך המליצה להציע הדבר ולהרחיבו, כמה נאה היה אדם זה וכמה נאים מעשיו וכו', וכיוצא בזה בדרך המליצים, אז יש כח על ידי המליצה לעורר ולשבר לב האדם מאד. כל זה שמענו מפי רבנו זכרוננו-לברכה, ואחר-כך סיים: "אבל יש מליץ, שהוא פושע ישראל, בחינת: 'ומליציך פשעו בי'..." (שם אות ז').

א-ט

מובא בספרים, שהיה מלך אחד, שהיה בטעות של הפת הזאת, שאמר, שהתכלית היא האכילה... המספר בספרי מעשיות מעשה מהבעל תפלה, והיה מתפלל ואומר "אלקי תן לי בטן, שאוכל לאכל הרבה..." כאשר שמעתי ספור זה מפי רבנו זכרוננו-לברכה בפעם אחד, קדם שספר מעשה זאת. (שם אות י).

א-י

שמעתי מאדמו"ר זכרוננו-לברכה, שעקר החבור והדבקות מעולם הזה הגשמי להשם יתברך, שהוא מרומם ונשגב מאד, בפרט מי שחטא ונתרחק מאד מאביו שבשמים הוא על ידי נגון וזמרה. (שם הלכות נשיאת כפים ה' ו').

א-יא

עקר השמחה אי-אפשר להיות, כי-אם על-ידי מילי דשטותא, כמו ששמעתי מפיו זכרוננו-לברכה, שאמר בזה הלשון: "סע האט א פנים אז מע קען מער ניט פרייליך זיין נאר מיט נאריש מאכן זיך", וכן דבר עוד מזה כמה פעמים, וזהו הענין, מה שהיו נוהגין כל הצדיקים הגדולים המפרסמים שהיו בימינו, שעל פי רב היו להם אנשים שהיו כמו בדחנים, והיו עושים לפניהם כל מיני צחוק ושטות במפרסם והכל בשביל שמחה, כי אין דבר מזיק לעבודת ה' כמו העצבות. (שם הלכות נפלת אפים ד').

א-יב

תְּכַלִּית הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדְעָה, זֶה הַתְּכַלִּית אֵין מִי שְׁזֹכָה כִּי-אִם הַצְדִּיקִים
הַגְּדוֹלִים מְאֹד, כִּי אָף-עַל-פִּי שְׁהַכֵּל אֹמְרִים, שְׁתְּכַלִּית הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא
נִדְעָה, אָבֵל אֵין מִי שְׁיִדַּע פְּרוּשׁ דְּבָר זֶה בְּשִׁלְמוֹת, כִּי-אִם מִי שְׁאוּחַז בְּזֶה,
דְּהֵינּוּ: שְׁזֹכָה לָזֶה עַל-יְדֵי מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, כְּאֲשֶׁר הִבְנֵתִי מִפִּי רַבְנוּ
זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה. (שָׁם אֹת ט"ו).

א-יג

אֲצֵל הַצְדִּיקִים הַגְּדוֹלִים אֵין הַפְּרֵשׁ בֵּין תְּפִלָּה לְזוּג, כְּמוֹ שְׁאָמַר רַבְנוּ
זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה. (שָׁם הַלְכוֹת קְרִיאַת הַתּוֹרָה ג', ב'; וְכִ"ה בִּיּוֹר"ד הַל'
דְּהִיּוּמָה"ח ב, ה, עֵי"ש).

א-יד

הַרְבֵּה מִדְּקָדְקִים יוֹתֵר מִדִּי, שְׁלֹא לְקַדֵּשׁ הַלְבָּנָה עַד שְׁיַעֲבְרוּ הָעֲנָנִים לְגַמְרִי,
אָבֵל הֵם טוֹעִים בְּזֶה, כְּאֲשֶׁר שְׁמַעְנוּ מִכַּמָּה צְדִיקִים וּמֵאֲדָמוֹ"ר זְכוּנוֹ-
לְבָרְכָה, וּבְפֶרֶט בְּעֵת שְׁהַזְמִן דְּחֹק, שְׁסָמוּךְ לְחֶצִי הַחֲדָשׁ בְּפֶרֶט בְּחֶרֶף,
שְׁבוּדָאֵי הוּא שְׁטוּת גְּדוֹל לְדַחֲוֹת מְצֻנָה נוֹרְאָה כְּזֹאת בְּשִׁבִיל דְּקָדוּק קַל
שְׁלֹא נִזְכָּר בְּגַמְרָא כָּלֵל, כִּי לֹא אָמְרוּ רַק הַרְוָאָה לְבָנָה בְּחֲדוּשָׁה מְבָרָךְ וְכוּ',
שְׁמוּבָו, שְׁתַּכְּף כְּשֶׁרוֹאִים אוֹתָהּ צְרִיכִים לְבָרָךְ וְכוּ'. (שָׁם ו', ו').

א-טו

תורה ע"ו שבלקוטי מוהר"ן חלק א', אף אמנם שהתורה הזאת היא מלשון החברים, שלא נכתבה יפה כלל, אף-על-פי-כן המדקדק ומעין בה, ימצא גם שם הקדמות וחדושים נפלאים, כי כל דבור ודבור שייצא מפי רבנו זכרוננו-לברכה עמק ונורא מאד. (שם הלכות משא ומתן ד').

א-טז

הארת הרצון זה תכלית השלמות, כמוכן בדברי רבנו זכרוננו-לברכה ובפרט בספוריו שספר עמנו. (שם הלכות נטילת ידיים ג', ג').

א-יז

מי שנכשל ונפל להרוח שטות יש לו עדין בחירה, כמו שאמר אדמו"ר זכרוננו-לברכה לאחד, שהוא זכרוננו-לברכה בעצמו אמר לו שיש לו שגוען וכו', ואחר-כך אמר לו, אם אתה רוצה אין אתה משגע... והבן זה מאד, כי גם המשגע ממש כשמכין אותו היטב, מכרח להשליך השגוען מחמת יראה. כי זה רואין בחוש, שיש בני-אדם שרואין מהם כמה מיני שגוען ממש שהוא רוח שטות ממש, ואף-על-פי-כן אינם משגעים לגמרי. (שם הלכות נטילת ידיים ו', ל"ז).

א-יח

רמז לנו אדמו"ר זכרוננו-לבִּרְכָה וְאָמַר, שְׁעָקַר הוּא יִרְאֵת הָעֵנֶשׁ, אָף-עַל-
פִּי שְׁפָתוֹב בְּסַפְרִים, שְׁצָרִיכִין דִּיקָא יִרְאֵת הָרוֹמְמוֹת וְכוּי, אֲבָל בְּאֶמֶת,
הַלּוֹאִי שְׁנִזְכָּה לְהַנְצִיל מִמָּה שְׁצָרִיכִין לְהַנְצִיל עַל-יְדֵי יִרְאֵת הָעֵנֶשׁ, וְכֵן שְׁמַעְנוּ
בְּשֵׁם כַּמָּה צְדִיקִים גְּדוֹלִים, שְׁאִמְרוּ שְׁהַעֲקָר הוּא יִרְאֵת הָעֵנֶשׁ, וְרַמְזוּ לָנוּ
אֲזֵ הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב כַּמָּה וְכַמָּה צָרִיכִין לְהַתְיָרָא וְלִפְחֹד מִיִּרְאֵת הָעֵנֶשׁ וְכוּי. (ש"ס
אות צ"ט).

א-יט

שְׁמַעְנוּ מִפִּי הַקְּדוֹשׁ זְכוֹרֵנוּ-לְבִרְכָה בְּעֶצְמוֹ מְגִדֵּל מַעֲלַת הָרָצוֹן דִּקְדוּשָׁה,
שֶׁהוּא עָקַר עֲבוֹדַת ה'. וְכָל הָעֲבוֹדוֹת תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּמִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
כְּלָם כְּלוּלִים בָּזֶה, וְאִי-אֶפְשָׁר לְזַכּוֹת לְשׁוּם דְּבָר שֶׁבְקְדוּשָׁה, כִּי-אִם עַל-יְדֵי
זֶה. עַל-יְדֵי רָצוֹן וְחֶשֶׁק וְהַשְׁתַּוְקוּת וְכִסּוּפִין וְגַעְגּוּעִים חֲזָקִים, וְלֹא יִרְפָּה
אֶת הָרָצוֹן בְּשׁוּם אֶפֶן. רַק כָּל מָה שֶׁהַמְּנִיעָה מִתְגַּבֵּרֵת בְּיוֹתֵר, יִרְאֵה לְגַבֵּר
אֶת עֶצְמוֹ בְּחֶשֶׁק וְכִסּוּפִין וְגַעְגּוּעִים וּרְצוֹנוֹת חֲזָקִים בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר וְכֵן
לְעוֹלָם, עַד שְׁיִזְכָּה לְגַמֵּר לְהוֹצִיא מִכַּח אֶל הַפְּעַל אֶת הַמְּצָנָה אוֹ הַדְּבָר
שֶׁבְקְדוּשָׁה שֶׁהוּא רוֹצֵה. וְכֵן אַחֲרֵי-כֵן בְּשָׂאֵר עֲבוֹדוֹת וּדְבָרִים שֶׁבְקְדוּשָׁה,
שִׁירְצָה אַחֲרֵי-כֵן עוֹד לַעֲשׂוֹת, יִתְגַּבֵּר גַּם כֵּן בְּרְצוֹנוֹת חֲזָקִים, וְכָל מָה
שֶׁהַמְּנִיעוֹת וְהַעֲכוּבִים וְהַבְּלוּבִים מִתְגַּבְּרִים יוֹתֵר, יִתְגַּבֵּר אֶת עֶצְמוֹ
בְּרְצוֹנוֹת חֲזָקִים יוֹתֵר, עַד שְׁיִוְצִיא מִכַּח אֶל הַפְּעַל, וְיִזְכָּה גַּם לְאוֹתָהּ
הַמְּצָנָה וְהָעֲבוֹדָה וְכֵן לְעוֹלָם. (ש"ס הַלְכוֹת בְּרַכַּת הַמּוֹזוֹן ד').

א-כ

בִּפְרוֹת יֵשׁ נִפְשׁוֹת יְקָרוֹת מְאֹד, וְכִמוֹ שֶׁהַבְּנֵי מְשִׁיחַת רַבְּנֵינוּ נ"י. (ש"ס הַלְכוֹת
בְּרַכַּת הַפִּירוֹת א').

א-כא

הצדיק הוא גבור הכובש את יצרו, והוא עז כנמר בעבודתו יתברך, והוא נותן עז ותעצומות לה' יתברך כביכול בבחינת: "תנו עז לאלקים". ובשביל זה הצדיק נקרא עזו. וזהו דרשוה' ועזו, שצריכין לבקש את השם יתברך, היינו: לזפות לאמונה שלמה, וזה אי-אפשר כי-אם על-ידי שידרשו ויבקשו ויחפשו את ה' ועזו, היינו: הצדיק. כמבאר לעיל, שצריכין לבקש את הצדיק מאד, ועל-ידי-זה דייקא דורשין את ה' וזוכין לאמונה שלמה כנזכר-לעיל. וזה: "בקשו פניו תמיד". פניו - הם הצדיקים שנקראים אנפי שכינתא (= פני השכינה), כמובא בזהר הקדוש (זהר ח"ב קסג: ח"ג רכ:). וכמו ששמעתי זה מפי רבנו זכרוננו-לברכה. היינו: שצריכין לחפש ולבקש פני ה', שהם הצדיקים, צריכין לחפשם ולבקשם תמיד, עד שיזכה למצאם להתקרב להם. כי עקר האמונה וההתקרבות לה' יתברך תלוי בהם. (שם הלכות ברפת הריח מ"ו).

א-כב

וזה בחינת "אקיי" שהוא בחינת אנא זמין למיהוי, כמו שכתוב בתורה "קרא את יהושע". היינו: שזה בחינת השמחה שבלב, שסוף כל סוף אנא זמין למיהוי, שבודאי יתהוה ממני איזה הויה, כי כל ההתהוות של האדם עתה בזה העולם הכל הבל וריק אפלו בחייו פידוע לכל, מכל שכן שמכרח למות ולשוב לעפר ויתבלה הכל, ועל-כן אין זה שום הויה כלל רק אנא זמין למיהוי, שבודאי אני מוכן ומזמן שיהיה ממני איזה הויה לעתיד לנצח, כי בודאי ישאר ממני אז מה שישאר, וכמו ששמעתי מפיו הקדוש זכרוננו-לברכה ענין זה לענין התחזקות בשמחה וכו'. (שם הלכות הודאה ו, כ"ט).

א-כג

ראינו אצל רבנו זכרוננו-לברכה, שעקר החשיבות היה אצלו זכרוננו-לברכה, כשבא איש חדש להתקרב לה' יתברך, שהיה יקר בעיניו מאד

יותר מכל האנשים שנתקרו בו מפבר. (שם הלכות ברפת המזון ד', י"א).

א-כד

העקר הוא להיות שב ואל תעשה, כמו שהיה רגיל בפי אדמו"ר זכרונו-
לברכה, דהיינו: שלא יהיה פרוץ אחר תאוותיו הרעות. (שם הלכות ברפת
הפירות ה', ח').

א-כה

שמעתי מפיו הקדוש, שמה שכתוב בסיון ס"ב (בלקוטי מוהר"ן חלק א')
מענין העלאת הדבור בחינת ישלח דברו, שעל-ידי-זה נעשה ברור
המאכלים, ששם נכלל כל הארבעה שצריכין להודות, עין שם היטב. (שם
הלכות ברפת הריח א', ג').

א-כו

שמעתי מרבונו זכרונו-לברכה, שלפעמים עברה מביאה את האדם לידי
תשובה, היינו: על-ידי שגלפד באיזה עברה גדולה, רחמנא לצלן על-ידי-
זה נתמרמר לבו ונתעורר בתשובה, עד שנעשה בעל-תשובה גמור. (שם ד',
ב').

א-כז

עכְשׁוֹ הַהִתְחַלָּה שֶׁל הַגְּאֻלָּה וְתַקוּן כָּל הָעוֹלָמוֹת הוּא מְפֹרָס, כְּמוֹ שְׁמוּבָן מִרְמְזֵי דְבָרָיו הַקְּדוּשִׁים שֶׁל רַבְּנוֹ זְכוּרָנוֹ-לְבָרְכָהּ (בְּלִקוּטֵי מוֹהַר־יָן חֵלֶק ב', סִימָן ע"ד), בְּעֵת שֶׁאָמַר הַתּוֹרָה עַל פְּסוּק מִמְצָרִים וְיֵלֵא יִרְאוּ פִּינֵי רִיָּקָם, שֶׁהוּא רָאשֵׁי תִבּוֹת פִּיּוּרֵי־יָם, שֶׁאָמַר אָז, כִּי מִתְחַלָּה הָיוּ כָּל הַהִתְחַלּוֹת מִפְּסָח, שֶׁהוּא יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְעַכְשָׁו... וְכוּ' וּפְסָק בְּאִמְצַע וְלֹא סִיֵּם דְּבָרָיו, וּמִתּוֹךְ דְּבָרָיו הִבְנֵתִי, שֶׁעַכְשָׁו הַהִתְחַלָּה מְפֹרָס. (שָׁם כ"ה).

א-כח

בְּתַחֲלַת הַגְּבוּל, בְּמָקוֹם שֶׁמִּתְחִיל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, שָׁם קָבוּר זְבֻלּוֹן, כְּאֲשֶׁר זָכִיתִי לְהֵיוֹת שָׁם בְּעֶצְמִי, עַל קָבְרוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּעִיר צִידוֹן, וְאָמְרוּ לִי שָׁם, שְׁמִשָּׁם מִתְחִילִין לְחַשֵּׁב גְּבוּל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל. (שָׁם מ"ג).

א-כט

עֲנִין מִשָּׁה וּבִלְעָם וְכוּ' זֶה הַדָּבָר נַעֲשֶׂה בְּכָל דּוֹר, כְּאֲשֶׁר הִבְנֵתִי מִדְּבָרָיו וּרְמְזָיו הַקְּדוּשִׁים זְכוּרָנוֹ-לְבָרְכָהּ. (שָׁם הַלְכוֹת הוֹדָאָה הַלְכָה ה', י"א, ע"ג). (שָׁם).

א-ל

עֵקֶר הַתְּשׁוּבָה שֶׁל כָּל אָדָם הוּא, שְׂיִשׁוּב בְּכָל פַּעַם מִהַמְחֻשְׁבוֹת רְעוֹת שֶׁנִּלְכְּדוּ בָּהֶם, לְמַחְשְׁבוֹת קְדוּשׁוֹת, כִּי הַמְחֻשְׁבָּה בְּיַד הָאָדָם בְּכָל רִגַע, וְשָׁם

עקר הנסיון והבחירה, וזה עקר התשובה לשוב במחשבתו, ממקום שהוא שם, למחשבות קדושות, באשר שמעתי מפיו הקדוש, ואפלו אם נתעה במחשבתו כמו שנתעה, אף-על-פי-כן, צריך שיאמין, שכל מה שמנתק עצמו במחשבתו מרע לטוב, הוא יקר בעיני ה', כי הוא יודע יצרנו וכו'. (שם הלכות תפלת המנחה הלכה ז', ב').

א-לא

דברי התורה שבלקוטי מוהר"ן סימן מ"ט, נכתבו ברמז ובקצור גדול, באשר הבנתי מפיו הקדוש, שהתורה הזאת נאמרה וכן נכתבה בקצור וברמז. כי אמר שעקר התורה אמרה רק בשביל לביטל הגזרות וכו'. (שם הלכות תפלת המנחה ז', ט').

א-לב

עקר פגם הברית כשפוגם באסור, חס ושלום. כי לא נתנה תורה למלאכי השרת, ועל-כן בהתר, אף-על-פי שגם בזה יש כמה פגמים, אף-על-פי-כן הוא התר וכו' כמו שמעתי וכו' וכו'. (שם י"ז).

א-לג

הצדיקים הגדולים הנוראים הם תמיד בבחינת בעלי תשובה אף-על-פי שלא טעמו שום טעם חטא חס ושלום מעולם, כי הם עושים תשובה בכל פעם על השגתם הראשונה, כמו שכתוב בהתורה "קרא את יהושע" בסיון ו'. וגם על-פי רב הם יורדים בכונה למקומות נמוכים מאד מאד בשביל להעלות הנפשות משם להחזירם בתשובה, שזהו בחינת מה שאמר

אָדמו"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה: "וְאַנִי יָדִי מְלַכְלָכוֹת בְּדָם וְכוּ" בְּשִׁבִיל לְטַהֵר וְכוּ, וּבְכַח אֱלוֹ הַצְּדִיקִים יֵשׁ תִּקְוָה לְכֹל מִי שֶׁיֵּאֱחָז בָּם, שֶׁיַּעֲלֶה מֵעֵמֶק יְרִידָתוֹ לְעֵלְיָה גְדוּלָה וְכוּ, כִּי אֱלוֹ הַצְּדִיקִים הַגְּדוּלִים הֵם עֵקֶר הַבְּעָלִי תְּשׁוּבָה, כִּי רַק הֵם נִקְרָאִים בְּעַל־תְּשׁוּבָה, כִּי הֵם הַבְּעָלִים שֶׁל הַתְּשׁוּבָה, וְכֹל מִי שֶׁחָסַע עַל חַיָּיו וְרוּצָה לָשׁוּב בַּתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לְקַבֵּל מֵהֵם. וְכִמוֹ שֶׁדִּבְרַתִּי מְזָה עִם אָדמו"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה. (שָׁם הַלְכוֹת תְּפִלַּת הַמְּנַחָה ז', נ"ב).

א-לד

מוֹבֵן מִתּוֹךְ דִּבְרֵי אָדמו"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁצָּרִיכִין לְשַׁמַּח נַפְשׁוֹ בְּכֹל מִינֵי עֲצוֹת, וְהַעֲקָר עַל-יָדֵי שְׂלֵא עֲשֵׂנִי גוֹי, וְעַל יָדֵי שְׁנֵיתֶקֶרֶב לְצְדִיקֵי אָמֶת, וְהַבְּדִילָנוּ מִן הַתּוֹעִים, הַחוֹלְקִים עֲלֵיהֶם בְּחִנָּם. (שָׁם נ"ג).

א-לה

הַעֲקָר הוּא הַהִתְחַזְקוֹת בְּכַח הַצְּדִיק, שֶׁצָּרִיכִין לִידַע שֶׁהַצְּדִיק הוּא גִבּוֹר כַּח כְּזָה, שֶׁכָּל נִקְדָּה וְנִקְדָּה טוֹבָה שֶׁמִּתְגַּבֵּר כָּל אֶחָד בְּאִיזָה רָגַע, הוּא חוֹטֵף אוֹתָהּ מִיָּד וּמְכַנִּיסָהּ לְתוֹךְ בֵּית-הַקְּדוֹשָׁה שֶׁהוּא בּוֹנֶה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְשָׁכֵן וּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת בֵּיתָא תְּתָא וְכוּ, וְעַל-כֵּן אֶפְלוּ כְּשֶׁאַחֲר־כָּךְ יוֹרֵד, כְּמוֹ שֶׁיּוֹרֵד זֶה שֶׁרָצָה לְהִתְקַרֵּב, אֶף-עַל-פִּי-כֵן אֵינּוּ נֶאֱבָד הַהִתְעוֹרְרוֹת הַמַּעֲט שֶׁלוֹ, כִּי כָּבֵד נִכְנַס לְתוֹךְ בְּנִין בֵּית-הַקְּדוֹשָׁה שֶׁהַצְּדִיק עוֹסֵק בְּבִנְיָנוּ, כְּנִזְכָּר-לְעֵיל. עַל-כֵּן צָרִיךְ כָּל אֶחָד לְבַלֵּי לְהַנִּיחַ אֶת מְקוֹמוֹ בְּשׁוּם אֶפֶן, בְּבְחִינַת מְקוֹמָא אֵל תֵּנַח, וּבְכָל פְּעַם שֶׁמִּתְגַּבֵּר עַל מַחְשַׁבְתּוֹ הַרְעָה וּמִנְשֵׂא עֲצָמוֹ לְחֹשֵׁב מַחְשָׁבוֹת טוֹבוֹת, וּמִתְגַּעְגַּע וְכוֹסֵף לְהִתְקַרֵּב לַה' יִתְבָּרַךְ, לִית רְעוּתָא טְבָא דְאִתְאַבֵּיד, מְכַל שְׁכֹן מַה שֶׁעוֹשֶׂה בְּכֹל פְּעַם אִיזָה דְבָר שֶׁבְקִדְשָׁה, כִּי הֵלֵא אֶפְלוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מֵלֵאִים מְצוֹת כְּרַמּוֹן וְכוּ וְכַמְבָּאָר בְּדִבְרָנוּ הַרְבֵּה מְזָה. וּבִפְרָט עַל פְּסוּק אֲזַמְרָה לְאַלְקֵי בְּעוֹדֵי וְכוּ, שֶׁהַזְּהִיר הוּא זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לִילְדָה עִם זֶה מֵאֵד. (שָׁם הַלְכוֹת תְּפִלַּת הַמְּנַחָה ז', ס"ג).

א-לו

וְזֶה בְּחִינַת הַסְּפָרִים הַקְּדוּשִׁים, שְׁנִקְרְאִים בְּשֵׁם לְקוּטִים. וְכֵן קָרָא
אֲדָמוּ"ר זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה כָּל סְפָרָיו בְּשֵׁם לְקוּטִים, כִּי כָּל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה
שְׁמֹגְלִים הַצְּדִיקֵי אָמֶת, הֵם עַל יְדֵי בְּחִינַת לְקוּטִים, עֵינֵי פָּנִים. (שָׁם הַלְכוֹת
תַּפְּלַת הַמְּנַחָה ז', ס"ד).

א-לו

שְׁמַעְנוּ פַּעַם אַחַת מְשִׁיחוֹתָיו הַקְּדוּשׁוֹת, שְׁאָמַר בְּפִיו הַקְּדוּשׁ בְּצַחוֹת,
מְתִיקוֹת, נְעִימוֹת שִׁיחָתוֹ הַקְּדוּשָׁה וְהַנּוֹרָאָה מְאֹד מְאֹד עַד אֵין סוֹף וְאֵין
תַּכְלִית, שֶׁהַעֲבוּדָה הַגְּדוֹלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת בְּעֲבוּדַת ה' יִתְבָּרַךְ קָלָה בְּיוֹתֵר
לְעִשׂוֹת מַעֲסָק קָטָן, שְׁמִטְרִיחִין עֲצָמָן בְּשִׁבִיל פְּרִנְסָה וְעִסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה,
כִּי הֵלֵא אָנוּ רוֹאִין כַּמָּה יְגִיעוֹת יְגַע הָאָדָם בְּשִׁבִיל לְנִסְעַ עַל אֵיזָה יָרִיד,
שֶׁתִּכְף בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת צָרִיךְ לְטַרַח וּלְחַפֵּשׂ אַחַר עֲגָלָה, וְנַחֲפֹז מְאֹד לְטַעֵן
סְחוּרְתוֹ עַל הָעֲגָלָה בִּיגִיעָה גְּדוֹלָה, וְאַחַר-כֵּן צָרִיךְ לְנִסְעַ כָּל הַלַּיְלָה וּלְגַדֵּד
שָׁנָה מֵעֵינָיו, וּמְשַׁבֵּר כָּל גּוּפוֹ, מְחַמֵּת שְׁצָרִיךְ לֵישֵׁב עַל עֲגָלָה הַטְּעוּנָה, וּשְׁאָר
טְרַחֲוֹת וִיגִיעוֹת פְּיוֹצָא בְּהֵן, פְּיָדוּעַ לְהָעוֹלָם, וְאַחַר-כֵּן צָרִיךְ לְעַמֵּד כָּל הַיּוֹם
עַל רַגְלָיו וְכוּ', וּבְפֶרֶט בִּימֹת הַקָּר הָעֲצוּם וְכוּ', וְכָל אֵלוֹ הַיְגִיעוֹת וְהַטְּרַחֲוֹת
הַכְּבֹדוֹת וְהַקְּשׁוֹת הוּא מְטְרִיחַ עֲצָמוֹ עַל סֶפֶק, כִּי סֶפֶק, אִם יִרְוִיחַ אֵיזָה
רוּחַ קָטָן, וְסֶפֶק, אִם יֵאָבֵד הַהוֹצָאוֹת, פְּיָדוּעַ לְהָעוֹלָם. נִמְצָא, שֶׁעַל עִסְקֵי
פְּרִנְסַת הָעוֹלָם הַזֶּה מְטְרַחֲוִין עֲצָמָן כָּל-כֵּן בִּיגִיעוֹת כְּאֵלָה עַל סֶפֶק רוּחַ
קָטָן... וְהַעֲבוּדָה הַגְּדוֹלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת הִיא הַתַּפְּלָה, וְאֵף-עַל-פִּי-כֵן כְּשֶׁעוֹמְדִין
לְהַתְּפַלֵּל, מְתַפְּלִין וְגוֹמְרִין הַתַּפְּלָה... (שָׁם הַלְכוֹת תַּפְּלַת עַרְבִית ד', ז'
הוּבָא גַם בְּחֵי מוֹהַר"ן סִימָן תַּקְנִיחַ בְּשִׁנּוּי לְשׁוֹן).

א-לח

צָרִיכִין לְהִתְחַזֵּק תְּמִיד כֹּל יְמֵי חַיָּיו לְהִתְחִיל בְּכֹל פְּעַם מִחֻדָּשׁ, כִּי לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם ד'. וְלִית רְעוּתָא טְבָא דְאִתְאַבֵּיד, וּכְמוֹ שֶׁפָּתַב רַבְּנֵי זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָה עַל פְּסוּק: "בְּשׂוֹא גָלְיוֹ אֶתְּהָ תִשְׁבַּחֶם..." שֶׁכָּל מָה שֶׁהָאָדָם מְנַשֵּׂא עֲצָמוֹ בְּכֹל פְּעַם לְה' יִתְבָּרַךְ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵינוֹ עוֹלָה בְּיָדוֹ חֶסֶד וְשָׁלוֹם לְהִתְקַרֵּב לְה' יִתְבָּרַךְ, כִּי נוֹפֵל אַחֲר־כֵּן רְחֻמָּנָא לְצַלֵּן אֶף-עַל-פִּי-כֵן זֶה בְּעֲצָמוֹ, שֶׁהוּא מִתְחַזֵּק וּמְגַבִּיהַ וּמְנַשֵּׂא עֲצָמוֹ בְּכֹל פְּעַם לְה' יִתְבָּרַךְ, זֶהוּ שְׂבַחָא דִּילֵיהּ וַיִּקְרָא דִּילֵיהּ: ה' יִתְבָּרַךְ יִהְיֶה בְּעֲזָרְנוֹ לְהִתְחַזֵּק תְּמִיד, עַד שֶׁנִּזְכָּה לְשׁוֹב אֱלֹיו יִתְבָּרַךְ בְּאֵמֶת בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה. אָמֵן, כֵּן יִהְיֶה רְצוֹן. (שֵׁם הַלְכוֹת עַרְבִית ד', ל"ד, שְׁבַת ז', נ"ד).

א-לט

שְׁמַעְתִּי מִפִּי רַבְּנֵי זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָה, שֵׁישׁ כַּמָּה צְדִיקִים שֶׁשִּׁבְּרוּ הַתְּאוּוֹת, אָבֵל עֲדִין נִשְׂאָר אֶצְלָם שְׁמֵץ מְנַחֵם, וְאֵלּוֹ הַצְּדִיקִים אֵין לָהֶם כַּח לְהַחְזִיר בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹטֵב, כִּי אִם בְּכַח הַצְּדִיק הָאֵמֶת, הָרֹאשׁ בֵּית הָאֵמֶתִי, שֶׁזָּכָה לְבִטֵּל הָרַע בְּתַכְלִית. (לְקוּיֵי הַלְכוֹת הַלְכוֹת שְׁבַת הַלְכָה ה', ט').

א-מ

כִּי בְּאֵמֶת כֹּל הַשְּׂמֻחוֹת שֶׁשְׂמַחִין עַל הַחֲתֻנָּה, הוּא פְּלִיאָה לְכַאוּרָה, כַּאֲשֶׁר שְׁמַעְתִּי זֹאת בְּפִרוּשׁ מִפִּי הַקְּדוֹשׁ, שֶׁאָמַר, שֶׁאֵין הָעוֹלָם יוֹדְעִים כָּלֵל, מָה זֶה שְׂמֻחָה, שֶׁזֶה נוֹשֵׂא זֹאת, כִּי בְּיָדָיו אֵין רְאוּי לְשִׂמְחָה עַל עֲנָן זֶה, אֵד בְּאֵמֶת וְכוּ'. (שֵׁם הַלְכָה ז', ו', כ"ג).

א-מא

צְרִיכִין לְנַסֵּעַ לְצַדִּיקֵי אֲמֵת עַל רֵאשׁ-הַשָּׁנָה, שֶׁהֵם יְכוּלִין לְהַמְשִׁיךְ דְרָכֵי הַתְּשׁוּבָה אֵלָיו וְהַעֲקֹר לְהַמְתִּיק תַּקָּף הַדִּין שֶׁל רֵאשׁ-הַשָּׁנָה וּלְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ שְׂמֵחָה אֲזוֹ, כְּמוֹ שֶׁהִזְהִיר אַדְמוֹר"ר זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרָכָה, שֶׁבְּרֵאשׁ-הַשָּׁנָה צְרִיכִין לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה. (שָׁם הַלְכוֹת שַׁבָּת ז', מ"ו).

א-מב

מְצִינּוּ בְּכָל הַצַּדִּיקִים הַחֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים, שֶׁהוֹסִיפוּ כַּמָּה גְּזֵרוֹת וּגְדָרִים בְּרַב הַמְצֻוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִשְׁמֶרֶת לְמִשְׁמֶרֶת, כְּגוֹן: שַׁבּוֹת לְשַׁבָּת וְכוּ' כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרוֹנָם לְבָרָכָה, וְעַל-כֵּן בְּאֲמַת לָנוּ אֲסוּר לְגַמְרֵי לְגַרֵעַ אוֹ לְהוֹסִיף, אֲבָל גְּדוּלֵי הַצַּדִּיקִים יֵשׁ לָהֶם בְּזָה בְּחִירָה, שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה דְבָרִים שֶׁהֵם צְרִיכִים לְהַבִּין מִדַּעְתָּם, אִם לְהוֹסִיף אִם שְׁלֵא לְהוֹסִיף. וְעַל-כֵּן בְּאֲמַת יֵשׁ יְגִיעָה וְעִבּוּדָה גְּדוּלָה בְּזָה, כְּמוֹ שֶׁהַבְּנֵי מִדְּבָרָיו זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרָכָה, בְּעֵת שֶׁדָּבַר מְזָה. (שָׁם אוֹת נ"י).

א-מג

זֶה יְדוּעַ וּמְבֹאָר אֲצִלָּנוּ, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת סוּדוֹת וְנִסְתָּרוֹת לְפִי בְּחִינָתוֹ, כִּי מֵה שֶׁנֶּחֱשַׁב אֲצִלָּנוּ לְסוּדוֹת וְנִסְתָּרוֹת, הוּא אֲצֵל הַגְּבוּהָ מֵאֲתָנוּ נִמּוּדָה מִנְּגִלוֹת. וְכֵן בֵּין כָּל אָדָם וְאָדָם וּבֵין כָּל דְּרָגָא וְדְרָגָא. וְכֵן יֵשׁ דְּבָרִים, שֶׁהֵם עֲכָשָׂיו סוּד, וְאַחַר-כֵּךְ לֹא יִהְיֶה סוּד כִּי-אִם נִגְלָה. רַק אֲזוֹ יִהְיֶה סוּדוֹת אַחֲרֵים הַגְּבוּהִים הַרְבֵּה מְזָה, כְּמוֹ שֶׁשִּׁמְעֵתִי מִפִּי רַבֵּנוּ. (שָׁם ה', ל"ח).

א-מד

כְּשֶׁמִנְסִין אֶת הָאָדָם, לֹקְחִין מִמֶּנּוּ אֶת שְׁלֵמוֹת הַדַּעַת, שְׁזָהוּ עֵקֶר הַנְּסִיּוֹן, כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ. (שֵׁם הַלְכוֹת עֲרוּבֵי תַחֲוּמֵי הַלְכָה ו', י"ז).

א-מה

הַהֲנָהֳגָה הַכְּלִלִית שֶׁהַזְהִיר רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כִּמְה וְכִמְה פְּעָמִים לְהַרְבּוֹת בְּהַתְּבוּדָדוֹת בְּכָל יוֹם וְיוֹם, דְּהֵיִינוּ: לְפָרֵשׁ שִׁיחְתּוּ לְפָנֵי ה' יִתְבָּרַךְ בְּלִשׁוֹן לַעֲיִז, לְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ, שִׁיקְרֵבֵהוּ לְעִבּוּדְתּוֹ וְיַחְזִירֵהוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְהַזְהִיר לְעֲשׂוֹת מִהַתּוֹרוֹת תְּפִלוֹת, דְּהֵיִינוּ: כָּל הַדְּבָרִים הַקְּדוּשִׁים, שְׁגָלָה בְּכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה, לְעֲשׂוֹת מִזָּה תְּפִלָּה, לְבַקֵּשׁ וּלְהַתְּחַנֵּן מֵה' יִתְבָּרַךְ, שִׁיזְכֶּה לְבוֹא לְכָל זֶה, כְּפִי סֵדֶר חֲדוּשֵׁי הַתּוֹרָה שְׁגָלָה, כְּפִי הַבְּנֵן הַנוֹרָא, שְׁבִנָּה בְּכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה, שְׁגָלָה בְּדַרְכּוֹ הַנִּפְלָא, וְאָמַר שְׁנַעֲשֶׂה מִזָּה שְׁעֲשׂוּעִים גְּדוּלִים לְמַעַלָּה, וְאָמַר שְׁנַעֲשֶׂה מִזָּה שְׁעֲשׂוּעִים, שְׁלֵא עָלוּ עֲדִין שְׁעֲשׂוּעִים כְּאֵלָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ מַעוֹלָם. (שֵׁם הַלְכוֹת רֵאש־חֲדָשׁ הַלְכָה ה', בְּתַחֲלָתוֹ).

א-מו

הַהֲקַדְמוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ בְּכָל דְּבָרָיו כָּל דְּבָרֵי קַבְּלַת הָאֲרִי"י זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ וְהַזְהִיר הַקְּדוּשׁ וְכוּ', כְּאֲשֶׁר נִשְׁמַע מִפִּי הַקְּדוּשׁ. (שֵׁם ג').

א-מז

עֵקֶר הַמְּשַׁכֵּת הַנֵּס וְהַיְשׁוּעָה שֶׁל חֲנֻכָּה בְּכָל דוֹר, הוּא עַל יְדֵי קְדֻשַׁת רֵאש־הַשָּׁנָה וְיוֹם-כְּפוּר, כְּמוֹ שְׁאָמַר אֲדַמוּר זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ. (שֵׁם הַלְכוֹת רֵאש־

א-מח

וְזֶהוּ בְּחִינַת רַבּוּי הַסְּפָרִים שֶׁל חֲכָמֵי אֲמֶת, כִּי הַסְּפָרִים הַקְּדוּשִׁים מִתְחַבְּרִים עַל יְדֵי חֲדוּשֵׁי תּוֹרָתָם שֶׁמְחַדְּשִׁים בְּכָל עֵת, וְכָל חֲדוּשֵׁי תּוֹרָתָם הוּא לְעִבְדָּא לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד לְשֹׁמֵר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם וְכוּ', כִּי הֵם מִתְגַּבְּרִים בְּעִבּוּדָתָם בְּכָל יוֹם מִחֲדָשׁ, כְּאֵלוּ עֲדִין לֹא הִתְחִילוּ שׁוּם הִתְחַלָּה בְּעִבּוּדַת ה' וְתּוֹרָתוֹ וְכַמְבֹאֵר הַרְבֵּה מְזִה בְּדַבְּרֵינוּ. וְיִוְתָר מְזִה שֶׁמְעַנּוּ מִמֶּנּוּ פְּנִים אֶל פְּנִים, שְׂאִי-אֶפְשָׁר לְבַאֵר כָּלֵל, כִּמָּה וְכִמָּה הָיָה בְּעֵינָיו בְּכָל פֶּעַם כְּתִינוּק מִמֶּשׁ שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ. וּפֶעַם אַחַת שֶׁמְעַתִּי מִמֶּנּוּ בְּפִרוּשׁ, שֶׁאָמַר: "אֲנִי עָתָה כְּגִמּוּל עָלַי אֲמוּ... " וְכוּ' (חיי מוהר"ן סימן קפ"ב). (שם אות י"ז).

א-מט

עֵקֶר הַמְּשַׁכֵּת קִדְשַׁת הַתּוֹרָה הוּא עַל-יְדֵי יַעֲקֹב, אֲבָל הָיָה עָלָיו מַחְלָקוֹת גְּדוּלוֹת מַעֲשׂוֹ וְלִבּוֹ, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַחֹלְקִים עַל חֲכָמֵי הַתּוֹרָה הָאֲמִתִּיִּים, וְיַעֲקֹב אָבִינוּ, כָּל מָה שֶׁהָיוּ חוֹלְקִין עָלָיו יוֹתֵר, הִתְגַּבֵּר לְשׁוּב בְּתִשׁוּבָה יוֹתֵר עַל פְּגָם אֲמוּנַת חֲכָמִים וּלְתַקֵּן חֲטָא אָדָם הָרָאשׁוֹן שֶׁפָּגַם בָּזֶה. וּפְגָם הַדּוֹרוֹת שֶׁאֲחֲרָיו שֶׁפָּגְמוּ בָּזֶה. וְהוּא שָׁב בְּתִשׁוּבָה בְּשִׁבְלִים, עַד שֶׁחָבַר וְעָשָׂה עַל-יְדֵי-זֶה סְפָרִים רַבִּים, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מָה שֶׁנִּטְמָן בְּבֵית שֵׁם וְעֵבֶר י"ד שָׁנָה בְּעַת שֶׁבָּרַח מִעֲשׂוֹ, וְשֵׁם עֶסֶק בְּתוֹרָה. וּבּוֹדָאֵי חֲבֵר עַל-יְדֵי-זֶה סְפָרִים רַבִּים, כִּי יַעֲקֹב חָבַר כִּמָּה סְפָרִים קְדוּשִׁים בְּעֵינָיו הָאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה כְּמוֹבָא (רמב"ם הלכות עבודת-כוכבים א, ג. ועיין חיי מוהר"ן סימן שצ"ה), וְכִמוֹ שֶׁסֵּפֶר מְזִה אֲדַמו"ר זְכוּרֵנוּ-לְבַרְכָּה. (שם אות מ"ה).

וְזֶה בְּחִינַת "וַיַּחַץ אֶת הָעַם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּאן וְכוּי' לְשָׁנֵי מַחֲנוֹת וְכוּי'. וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנֶּשְׂאָר לְפִלְטָה": שֶׁכְּשֶׁרוֹאִין שְׁקֻשָּׁה לְהַשִּׁיג הָעֶצֶה הַשְּׁלֵמָה, צָרִיכִין לְהִתְנַהֵג לְפִי חִלְקַת הָעֶצֶה עַל כָּל פְּנִים, בְּאִפְסוֹ שֶׁעַל כָּל פְּנִים יִהְיֶה נֶשְׂאָר לוֹ מַחֲנֶה הַנֶּשְׂאָר לְפִלְטָה, וְלֹא יִהְיֶה נֶאֱבָד לְגַמְרִי, חֶסֶד וְשְׁלוֹם, שֶׁלֹּא יֵאמָר שְׂיִלְךְ וַיִּתְהַנֶּה וְכוּי', רַחֲמָנָא לְצַלָּן. רַק יִשְׁתַּדֵּל שֶׁעַל כָּל פְּנִים יִשְׂאָר מֵהַשְּׂיִשְׂאָר וְכוּי'. הֵיינו: כְּשֶׁרוֹאֶה אָדָם שֶׁהֵיִצֵּר הָרַע מִתְגַּבֵּר עָלָיו כְּמוֹ שֶׁמִּתְגַּבֵּר, וְנִדְמָה לוֹ שֶׁאֵין בְּכֹחוֹ לְעִמּוֹד כְּנֶגְדּוֹ כְּרֵאוּי, וְכָל מֵה שֶׁחֹשֵׁב עֲצוֹת וְתַחבּוּלוֹת אֵינּוּ עוֹלָה בְּיָדוֹ כְּרֵאוּי וּמַחֲמַת זֶה עֲצוֹתוֹ חִלְקָה תַּמִּיד אֲזִי כָּל עֲצוֹתוֹ הָעֵקֶרֶת, שְׂיִסְמַךְ עַל כַּח הַצְּדִיק הָאֲמֵת, שֶׁבְּאִיזָה דֶרֶךְ שְׂיִלְךְ יִמְצָא בּוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלַעֲתָ עֲתָה יִתְנַהֵג כְּפִי חִלְקַת הָעֶצֶה, שְׂזֶה בְּחִינַת "וַיַּחַץ אֶת הָעַם וְכוּי' וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנֶּשְׂאָר לְפִלְטָה". הֵיינו: שְׂיִקְבַּע בְּלָבוֹ שְׂאִיךְ שְׂיִהְיֶה אֶף-עַל-פִּי-כֵן אֲנִי חֲזָק, שֶׁלֹּא אֶהְיֶה נְסוּג אַחוֹר לְגַמְרִי מֵהִי יִתְבָּרַךְ וְלֹא אֵיִאֵשׁ אֶת עֲצָמֵי לְעוֹלָם, וְלֹא אֶהְיֶה חֶסֶד וְשְׁלוֹם מֵהַחֲסִידִים הַנְּפוּלִים שֶׁהֵם גְּרוּעִים וְכוּי' רַחֲמָנָא לְצַלָּן, כְּמוֹ שֶׁשְּׂמַעְנוּ מִצְּדִיקִים. רַק אֲנִי עַל מִשְׁמַרְתִּי אֶעֱמֹד לְחֹטֵף מֵהַשְּׂאוּכָל, לְמַעַן יִהְיֶה הַמַּחֲנֶה הַנֶּשְׂאָר הַפִּלְטָה. לְמַשָּׁל שֶׁהָאָדָם חָפֵץ שְׂיִלְמַד הַרְבֵּה וַיִּתְפַּלֵּל וַיִּרְבֶּה בְּהַתְּבוּדוֹת וַיִּהְיֶה נָקִי מֵעֲתָה מְכַל חֲטָא וְהִרְהוּר וְכוּי' וְרוֹאֶה שְׁקֻשָּׁה עָלָיו וְכוּי', יִהְיֶה חֲזָק בְּדַעְתּוֹ, שֶׁעַל כָּל פְּנִים מֵהַשְּׂאוּכָל לְחֹטֵף בְּחֵי אֲתִיגַע בְּכָל כַּחֵי לְחֹטֵף אֵיזָה טוֹב כָּל יוֹם מִימֵי חַיֵּי. וְאִם חֶסֶד וְשְׁלוֹם, לֹא אוּכַל לְהַתְּפַלֵּל כָּלֵל, אֲרָאֵה לְדַבֵּר אַחֲרֵי-כֵן אֵיזָה דְּבוּר שֶׁל תַּחֲנִנָּה וּבִקְשָׁה וְכוּי', וְאִם יִמְנַעֲנֵי חֶסֶד וְשְׁלוֹם גַּם מְזָה, מֵהַ לְעֲשׂוֹת (כְּמוֹ שֶׁשְּׂמַעְתִּי מִפִּי זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה). אֶף-עַל-פִּי-כֵן אֶלְמַד מַעֲט אוֹ הַרְבֵּה, וְעַל כָּל פְּנִים אֲתִגַּבֵּר בְּרִצּוֹנוֹת חֲזָקִים לְהִי יִתְבָּרַךְ וְאֶצְעַק עַל כָּל פְּנִים, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הוֹשִׁיעָה וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה. וְאִם עֲצָתִי חִלְקָה אִם לְסַע אוֹ לִישֵׁב בְּבֵיתִי, וְאֵינִי יָכוֹל לְתַת עֶצֶה לְנַפְשִׁי, עַל כָּל פְּנִים אֲנִי חֲזָק בְּדַעְתִּי שֶׁבִּין בְּבֵיתִי בֵּין בְּדֶרֶךְ אַחֲטוֹף טוֹב מֵהַשְּׂאוּכָל. וְכֵן בְּשִׂאֵרֵי דְּבָרִים שְׂאִי אֶפְשֶׁר לְפָרְטֵם, וְכָל זֶה בְּחִינַת "וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנֶּשְׂאָר לְפִלְטָה". (שֵׁם אוֹת נ"ב).

שְׂמַעְתִּי מִפִּי רַבְּנוֹ זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁאֲמַר עֲנִין מֵהַ שְׂהִיּוֹ בְּנֵי הַנְּעוּרִים שְׂהִיּוֹ קוֹבְלִין לְפָנָיו הַרְבֵּה עַל צָרַת נַפְשָׁם, שְׂאִינֵם זֹכִים לְהַתְּקַדֵּשׁ בְּאֲמַת וְלַעֲבֹד אֶת ה' כְּרֵאוּי. וּפְעַם אַחַת עָנָה וְאָמַר, שְׂיִשׁ עֲצוֹת שְׂהִיּוֹ מוֹעִילִים בְּנִדְאִי, אֲבָל גַּם הָעֲצוֹת בְּעֲצָמוֹן קֻשָּׁה לְקַיֵּם, עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. (שֵׁם הַלְכוֹת תַּחוּמִּין ה', ל"ד).

פסקי הלכות הם עקר תקון חטא אדם הראשון והם כלל כל התקונים של כל החטאים, כמו ששמעתי מרבינו זצ"ל. (שם הלכות פסח ד', ג').

א-נב

פעם-אחת שמעתי מרבינו זכרוננו-לברכה שאמר: "וימה יהיה, אם לא יהיה לי עולם הבא?... "מה לעשות, ואם יגיע לי גם גיהנום! והגביה ידיו כאומר, שצריך האדם להתרצות על הכל, כי בודאי לא יעשה ה' יתברך עולה נגדו, חס ושלום, כי צדיק וישר הוא וכו'. (שם ח', י"ח).

א-נג

נתן לנו רשות מאתו זכרוננו-לברכה לחפש רמזים בספרי מעשיות שספר כפי יכלתנו. (שם הלכות פסח ט').

א-נד

עקר התשובה בתקונה, הוא שייעשה התשובה באותו הגוף ובאותו ענין עצמו שחטא וישוב ויחזר דרך מקומות הצרים והדחוקים לה' יתברך, אבל אם יתהפך גופו וישתנה בבחינת "תתהפך כחמר חותם וייתיבבו כמו לבוש", שחס ושלום יהפכו וישנו גופו, דהיינו: שימות ויחזר ויתגלגל ואחר-כך ישוב ויצעק אל ה', אין זו תשובה הגונה, כי צריך לשוב בגוף הזה דיקא כמות שהוא, וילך דרך מקום הצר והדחוק יקרא וישוב אל ה' באמת, אז ירחיב לו ה' יתברך ואזי הוא בחינת תקיעת שופר כהלכתו, היינו: בחינת תשובה באמת כראוי פנזפר-לעיל. ועל-כן אם נקב צריך שתהיה הסתימה במינו דיקא, כי באותו ענין שחטא יתקן, כמו שאמרו

רבותינו-זכרונם-לברכה ופנזכר-לעיל, כמו ששמעתי בבאור היטב מפיו הקדוש דברים הללו. (שם הלכות ראש-השנה א', ב').

א-נה

נהגו העולם על-פי גדולי-עולם, שלא להתענות בעשרת-ימי-תשובה, כי-אם עד אחר חצות, ואחר-כך אוכלין, וכן שמעתי מרבנו זכרוננו-לברכה, שכן ראוי לנהג. (שם הלכות ראש השנה ב', ח').

א-נו

צריכין לבאר קצת לחבר התורות שנדפסו בלקוטי מוהר"ן תננא, סמוכים זה לזה מסימן י' עד סימן י"ז שמבאר שם, שאצלו זכרוננו-לברכה היה תורה אחת, ולא זכינו לקבל רק פסקי פסקי. (שם הלכה ו', אות ז').

א-נז

אפלו בשכלנו אנו יכולין להבין קצת, שאין שום זמן כלל. כרואין בחוש, שהזמן הולך והומה, והוא עף ופורח כצל עובר, עד שבאמת לפי פריחת המחשבה רואין כמעט בחוש, שאין שום זמן כלל, כי היכן הוא הזמן של כל העולם. ועקר הזמן הוא רק מחמת השכחה, מחמת שעוברים ימים ושנים, וברבות הימים נשכחין הימים הראשונים ומחמת השכחה נדמה כאילו כבר הוא זמן ארוך ונמשך מאד. אבל כשזוכרין היטב מה שנעשה מתחלה ועד עכשו, והיום שעבר לפני כמה שנים כאילו הוא עומד עכשו, על-ידי-זה רואין, שאין שום זמן כלל. רק שבשכלנו בודאי אי-אפשר

לְהַבִּין דְּבַר זֶה בְּשִׁלְמוֹת. רַק אֵיזָה הַתְּנוּצָצוֹת בְּהַעֲבָרָה בְּעֶלְמָא. הַכָּלָל, שְׂזָכְרוֹן שֶׁהוּא שְׁלֵמוֹת הַדַּעַת, הוּא בְּחִינַת לְמַעְלָה מִהַזְּמַן, כִּי עֶקֶר הַזְּמַן, הוּא מַחְמַת שְׂאִין לָנוּ שְׂכָל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבְּנוּ זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּפָרוּשׁ. (שָׁם ה'),

---

א-נח

יֵשׁ, שְׂיָרְדוּ וְנִפְלוּ מְאֹד, עַד שֶׁלֶבֶס בְּבַחֲיַנַת לְבִי סַחְרָחַר הַמְּבֹאֵר שֶׁסּ בְּתוֹרָה י"ב חֵלֶק ב', שֶׁהִקְלִיף שְׂנֵדֶבֶק בְּהֵם בְּעוֹנוֹתֵיהֶם, מְעַקְמַת וּמְסַבֶּבֶת הַלֵּב בְּעֶקוּמִים וְסִבּוּבִים וּבְלִבּוּלִים הַרְבֵּה, וְכְמוֹ שֶׁאָמַר אֲזוּ בְּפָרוּשׁ בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנוּ: "עַס פֶּאָר דְּרִיט דָּאָס הָאָרֶץ". (שָׁם תַּחֲלַת הַלְכָה ו').

א-נט

שְׂמַעְתִּי סִגְנוֹן פְּרוּשׁ עַל הַפְּסוּק: "סַלְחָתִי כְּדַבְּרִיךָ" (בַּמִּדְבָּר יד, כ): "כְּפִי הַדְּבֹר כִּן הַסְּלִיחָה" מִפִּי רַבְּנוּ זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה. (שָׁם הַלְכוֹת יוֹם כְּפֹר א', א').

א-ס

זֶה הָעֲנָן שֶׁל הָאֶתְרוֹג שֶׁנִּדְפַס בְּסִפְרֵי שִׁיחוֹת הַר"ן סִימָן פ"ז, נֶאֱמַר בְּסִמּוֹן מִיַּד אַחַר מֵאֵר תִּקְעוּ הַנִּי"ל, שֶׁנֶּאֱמַר בְּרֵאשִׁי-הַשָּׁנָה וְתִכְף אַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים, וְאִז לֹא הָיוּ אֶתְרוּגִים מְצוּיִים בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה. אֲזוּ אָמַר רַבְּנוּ זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה עֲנָן הַנִּי"ל שֶׁל הָאֶתְרוֹג, שֶׁלְפִי הַיָּמִים נוֹרְאִים שֶׁהָיָה לָנוּ, רְאוּי שֶׁיְהִיָּה לָנוּ אֶתְרוֹג נָאָה, כִּי אֲזוּ בְּכּוֹ הַרְבֵּה בְּאוֹתָן הַיָּמִים נוֹרְאִים וְכוּ'.

שם

אות

ב',

בי).

א-סא

הבנתו מפיו הקדוש, שזה תלוי בזה היינו: כשסובר שידע משהו בהשגתו
יתברך שמו, על-ידי-זה הורס לעלות אל ה' וכן להפך, ועין במאמר
המתחיל "סוד פונת המילה" (ליקוטי מוהר"ן סימן סג). (שם הלכות סכה
א',

א-סב

מחמת שבשנה זו ואשתקד היו שרפות הרבה, בשביל זה לא היו מצויים
אתרוגים, כי היה התגברות מאורי האש, שהוא בחינת התעלמות הפאר
פנזכר-לעיל, וכמו שמבאר בלקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן ס"ז. אף-על-פי-
כן על-ידי בחינת "והנה נער בוכה וכו'" זכו לאתרוגים נאים. (שם הלכות
ד' מינים א',

א-סג

היו נוהגים גם הקדמונים הצדיקים לשחק בחנכה במיני שחוק של התר,
אך שבעוונותינו הרבים עכשו באין לידי עברה, כי משחקין בשחוק של
אסור. (שם הלכות חנכה א').

א-טז

שְׁמַעְתִּי, שְׁשִׁמוֹנֶת יָמֵי חַנּוּכָה הֵם כְּנֶגֶד שְׁמוֹנֶת הַזָּאוֹת שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּיוֹם
הַכַּפּוּרִים. (שָׁם הַלְכוֹת חַנּוּכָה ג', א').

א-טז

גַּם זֶה מְרַמֵּז בְּדַבְרֵי רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּמָקוֹם אַחֵר (חַיֵּי מוֹהַר"ן, סִימָן
רז) עַל עֲנָנֵי יְשִׁיבְתוֹ בְּאוֹמָאן שֶׁזֶה בְּחִינַת "וַיִּבֶל יֹאמֶר שָׁכֵן חֲלִיתִי" וְכוּ',
דְּהֵינּוּ: כְּשִׁנְתוֹסֵף אָבִן אַחַת, דְּהֵינּוּ: נֶפֶשׁ אַחַת שְׁחוּזָר בְּתִשׁוּבָה וְנִתְקַרֵּב
לְה' יִתְבָּרֵךְ, אֲזִי נִתְרַבֵּין הַבְּתִים עַד אֵין קָץ, וְאָמַר אֲזִי רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה,
שְׁעַל יְדֵי זֶה מְכַנְיָסִין לְפָנִים גַּם הַנְּפֹשׁוֹת שֶׁהֵיוּ מְשֻׁלְכִין בְּחוּץ בְּבְחִינַת:
"תִּשְׁתַּפְּכֶנָּה אֲבֵנֵי קֹדֶשׁ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת..." (אֵיכָה ד, א) כִּי עֲכָשְׁיוּ
כְּשִׁנְתְּרַבֵּין מֵאֵד הַבְּתִים, אֲזִי מִמִּילָא נִכְנָסִין גַּם הֵם לְפָנִים וְכוּ'. (שָׁם
הַלְכוֹת בְּשָׂר בְּחֻלָּב ג', ד').

א-טז

מְסַפְּרִין הָעוֹלָם בְּשֵׁם הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁאָמַר, שְׁפַעַל אֶצֶל
ה' יִתְבָּרֵךְ, שְׁמָקוֹם קְבוּרָתוֹ יִהְיֶה בְּחִינַת אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל (זֶה שֶׁיָּדָה לְתוֹרָה ק"ט
חֶלֶק ב' עֵין שֵׁם ה"ה). (שָׁם הַלְכוֹת חֻלָּב וְדָם הַלְכָה ג', ז').

א-סז

עקר התקנה והתקון של כל אחד, הוא על ידי הצדיק האמת הגדול במעלה שזכה להתקרב אליו בחייו, כי אחר-כך קשה מאוד להתקרב, כמו שאמר אדמו"ר זכרוננו-לברכה. (שם ה', כ"ד).

א-סח

צנה רבנו זכרוננו-לברכה ליתן צדקה, "קדם" שבאים על קברו. (שם הלכות בהמה וחיה טהורה הלכה ד', ו').

א-סט

המשל, המובא בחיי מוהר"ן סימן קצ"ח וכו', ספר זאת לענין שלפעמים כשפוגעים עם כופרים או מתנגדים, והם מתנפחים הרבה כנגד האמת ופוערים פיהם לבלי חק ברבוי דברים וטענות ואמתלאות של הבל, שצריכים להמתין להם, עד שיכלו דבריהם, ואחר-כך יתבטלו דבריהם ממילא וכו', עין שם. (הלי').

א-ע

עקר פח הבחירה מה שאין אנו יודעים, זה השכל של הידיעה והבחירה, שהם בחינת שני הברורים הנ"ל, בחינת אתערוותא דלעילא ואתערוותא דלתתא, שבאמת שניהם אחד, כי הבחירה היא בתוך הידיעה, כמו ששמעתי מפיו הקדוש, אך שאי-אפשר להשיג זאת, כי משם עקר פח

הבחירה, מה שאין משיגין שכל זה. (שם הלכות דברים היוצאים מן החי
הלכה ד',

א-עא

שניך לתורה ס"ג שבלקוטי מוהר"ן חלק א', כפי מה שהבנתי, כפי מה
ששמעתי מפיו הקדוש, היוצא לנו משם, שיש שני בחינות בשמירת
הברית: בחינה אחת כפשוטו, שצריך להיות שומר הברית ולקדש ולטהר
עצמו מבהמיות, מרע הפולל, עד שיזכה להיות קדוש לגמרי בשלמות,
שלא יהיה להתאנה הבהמית שום אחיזה בו כלל לא, וכפי גדל
קדשתו ופרישותו, כן גודל דעתו, אבל יש עוד בחינה ב', שאפלו מי שהוא
קדוש מאד בתכלית השלמות ודעתו שלם מאד לגדל קדשתו, אזי צריך
לשמר דעתו ושכלו מאד, שלא יחרס לעלות אל ה', שלא לכנס לפניו
ממחיצתו, שלא לצאת מגבול הקדשה, שזה בחינת פגם הברית, שהוא
פגם הדעת. (שם הלכות דגים הלכה א', א').

א-עב

לענן החדושין על ספורי המעשיות שספר רבנו ... אף-על-פי-כן יש לנו
רשות לכל אחד ואחד לחפש ולבקש בה איזה רמזים מה שנוכל למצוא,
כאשר הבנתי מדבריו. (שם הלכות תולעים הלכה ד', ב').

א-עג

כשהוא בבחינת תקון הברית אזי יכול לשמר את הסוד, שלא לגלותו,
שלא לעבר על הולך רכיל מגלה סוד, כמו ששמעתי מפי רבנו הקדוש נ"י

בְּעֶצְמוֹ, וְאִזִּי זֹכָה, שְׂמֵגְלִין לוֹ סוּדוֹת מֵאַחַר שְׂיָכוֹל לְשִׁמְרוֹ. (שָׁם הִלְכוֹת
מֵאֲכִלֵי עֲבוּרִים הִלְכָה א', ג').

א-עד

עֵקֶר בְּחִינַת תְּאֵוֹת מְמוֹן הוּא חֶזֶק בְּיוֹתֵר בְּהִמָּמוֹן בְּעֶצְמוֹ, שֶׁהוּן הַמְטְבְּעוֹת
שֶׁשָׁם חֶזֶק הַתְּאֵוָה בְּיוֹתֵר מְאֹד, וְכִדְמִשְׁמַע מִדְּבָרֵי רַבְּנֵי נִיִּי שָׁם (בְּלִקְוֵי
מוֹהַר"ן חֶלֶק א' סִימָן כ"ג), וְכִפִּי הַמּוֹבָן, לְעֲנִיּוֹת דְּעֵתִי, מִהַדְּבָרִים שֶׁשְׂמֵעֵנוּ
מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּעֵנֵן זֶה, שֶׁסְּגִיט "הִזָּהֵב קוֹנֶה אֶת הַכֶּסֶף" (ב"מ מד.). יִתְפָּרֵשׁ
עַל-פִּי הַמְּאֵמֵר הַנִּלְ. (שָׁם הִלְכוֹת הַכֶּשֶׁר כָּלִים הִלְכָה א', אוֹת א').

א-עה

שְׂמֵעֵנוּ מִפִּי הַקְּדוֹשׁ שֶׁל אֲדָמוֹר נִיִּי, שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם יֵשׁ לוֹ שְׂפַע אַחֵר. (שָׁם
הִלְכוֹת נוֹתֵן טַעַם לִפְנֵים א').

א-עו

הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה צָנָה לוֹמֵר כְּמָה מְזֻמְרֵי תְהִלִּים עַל קְבָרֵי
הַצְּדִיקִים כְּמוֹבָא, וְזֶה בְּחִינַת עֲשֶׂרָה מְזֻמְרֵי תְהִלִּים שֶׁגִּלָּה רַבְּנֵי זְכָרוֹנוֹ-
לְבָרְכָה וְצָנָה לְאֵמָרָם עַל קְבָרוֹ. (שָׁם הִלְכוֹת קְרָחָה וְכַתְּבֵת קַעֲקַע הִלְכָה ג',
אוֹת ה').

א-עז

שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּלִשׁוֹן זֶה, שֶׁזֶה אֵי-אֶפְשֶׁר לְהַשִּׁיג, אֵיךְ הַבְּחִירָה הַיָּא בְּתוֹךְ הַיְדִיעָה בְּעֶצְמָהּ. (שֵׁם הַלְכוֹת גְּלוּיִם הַלְכָה ה', אוֹת ו').

א-עח

...לִידַע וּלְהוֹדִיעַ, שְׁאֵי-אֶפְשֶׁר לְהֶאֱדָם בְּשׁוּם אֶפֶן בְּזֶה הָעוֹלָם, שְׂיִדַע הַיְכֵן הוּא אוֹחֵז, כְּמוֹ שְׁשִׁמְעֵתִי בְשֵׁמוֹ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, וְזֶה מַעֲקָרֵי הַנְּסִיווֹנוֹת שְׁלוֹ, מֵה שְׁאֵינִי יוֹדַע הַיְכֵן הוּא עוֹמֵד וְאוֹחֵז. (שֵׁם, הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת הַלְכָה ב', י"ז).

א-עט

כִּי זֶה כָּלֵל גְּדוֹל, שְׁעַקֵר תִּקּוּן הָאָדָם וְכָל הָעוֹלָמוֹת הַתְּלוּיִים בּוֹ הוּא עַל יְדֵי בְחִינַת הַתְּחַדְּשׁוֹת, וְכְמוֹ שֶׁהַזְּהִיר אֲדָמוֹ"ר זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה בְּקוֹל רָם, בְּקוֹל חֲזָק מְאֹד, בְּעֵת שֶׁהוֹכִיחַ אוֹתָנוּ וְעוֹרֵר וְהַקִּיץ אוֹתָנוּ בְּדַבְּרֵינוּ הַנּוֹרְאִים, וְאָמַר אֵז בְּזֶה הַלִּשׁוֹן: "אֵלֶּט טָאָר מֵעַן נִיט זִיין" וְכוּ' וְכַנֶּדְפֵס קָצַת מִזֶּה בְּסוֹף הַסְּפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, עֵין שֵׁם. (שֵׁם הַלְכוֹת סֵפֶר תוֹרָה הַלְכָה ד', כ"א).

שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה שִׁיחָה נוֹרְאָה מְנוֹרָאוֹת גְּדֻלַּת הַבוֹרָא יְתִבְרַךְ, וְאֵי-אֶפְשֶׁר לְבַאֲרָה בְּכֶתֶב, אֵךְ אַחֲר־כֵּן בְּתוֹךְ שִׁיחָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה מְגֻדֻלַּת הַבוֹרָא יְתִבְרַךְ, נִכְנָס עַל-יְדֵי-זֶה לְדַבְּרֵי הַתְּחַזְּקוֹת לְחֲזֹק אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁנִּפְּלוּ מֵעֲבוֹדָתָם, אֶפְלוּ אִם נִפְּלוּ לְמַקּוֹם שֶׁנִּפְּלוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי נִפְּלוּ לְהַיְכֵן שֶׁנִּפְּלָה, רַחֲמָנָא לְצִלּוֹ, כִּי גְדֻלַּתוֹ יְתִבְרַךְ שֶׁגְּבוּהָ מְאֹד לְמַעַלָּה מִהַתוֹרָה, שֶׁשֵׁם יְכוֹל הַכֹּל לְהַתִּיקוֹן וְכוּ', כִּי תִשׁוּבָה לְמַעַלָּה מִהַתוֹרָה, וְשִׂאֲלַתִּי אוֹתוֹ: "אֲבָל אֵיךְ זוֹכִין לְזֶה"? וְהַשִּׁיב: "יְכוֹלִין לְבוֹא לְזֶה, וּבְלִבָּד שֶׁלֹּא יְתִיאֲשׁוּ עֲצָמוֹן מִן הַצָּעֲקָה וּמִתְפִּלָּה וּבִקְשָׁה, רַק לְעֵסֶק

בצִעָקָה וּתְפִלָּה וּתְחִנָּה וְכוּ' וְלֹא יִתְיַגַּע לְעוֹלָם, עַד שְׁיָבוֹא לָזֶה לְעֹלֹתַי וְכוּ'.
(לְקוּטֵי הַלְכוֹת יוֹרֵה-דָעָה הַלְכוֹת נְדָרִים הַלְכָה ד', כ"ז).

א-פ

עֵקֶר הַכַּח וְהַתְחַזְקוֹת וְהַתְקַוָּה לְשׁוּב מִכָּל הַזְהָמוֹת וְהַטְמָאוֹת וְהַפְגָּמִים,
שְׁנֵפֵל בָּהֶם כָּל אֶחָד כָּפִי נִפְּלָתוֹ וְלָשׁוּב לֵה' יִתְבַּרְךָ עֵקֶר הַתְקַוָּה עַל-יָדֵי
בְּחִינַת לְמַעְלָה מֵהַזְמָן, שְׁמִשְׁיָגִין הַצְדִּיקִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת מְשִׁיחַ, כְּאֲשֶׁר
הַבְּנֵי מִפִּי הַקְדוֹשׁ, שֶׁאָמַר סָמוּךְ לְהַסְתַּלְקוֹתוֹ, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ עִתָּה רַק עִם
זֶה הַמַּאֲמָר שֶׁגִּלָּה עַל פְּסוּק: "אֲנִי הַיּוֹם יִלְדֶתִיךָ" "לְקוּטֵי מוֹהַר"ו" חֵלֶק
ב' סִימָן ס"א, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְמַעְלָה מֵהַזְמָן וְכוּ', וְאִי-אֶפְשָׁר לְבַאֵר עֲנִין זֶה
בְּכֹתֵב כָּלֵל, רַק מֵה שֶׁהַבְּנֵי אֲנִי מְדַבְּרִיו הוּא, שֶׁאָמַר זֹאת לְעֲנִין מֵה שֶׁהוּא
עוֹסֵק בִּיגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת כָּל-כָּךְ לְקָרֵב נַפְשׁוֹת רַבּוֹת לֵה' יִתְבַּרְךָ, וְעַדִּין לֹא
עֲלָתָה בְּיָדוֹ כְּרָצוֹנוֹ, וְהַמְחַלְקֵת וְהַמְנִיעוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת וְרוּחָנִיּוֹת מִתְגַּבְּרִין
וּמִתְפַּשְׁטִין מְאֹד מְאֹד בְּכֻלְיֹת וּבְפִרְטִיּוֹת עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֲשֶׁר כָּשֵׁל
כַּח הַסֶּבֶל וְרַבִּים נִכְשְׁלוּ וְנִפְּלוּ עַל-יָדֵי-זֶה. לְעֲנִין זֶה אָמַר, שֶׁהוּא מְחַיֶּה
עֲצָמוֹ בְּעֲנִין זֶה שֶׁל: "אֲנִי הַיּוֹם יִלְדֶתִיךָ", הֵיִינוּ: שֶׁה' יִתְבַּרְךָ יַעֲזָרֵנוּ לְדַלֵּג
עַל הַכָּל, וְסוּף כָּל סוּף יִתְגַּלֶּה הָאֱמֶת, וְכִלְנֵנוּ נָשׁוּב לֵה' יִתְבַּרְךָ בְּאֱמֶת, וְכָל
הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ, כִּי כָּל הַזְמָן יִתְבַּטֵּל וְיִכְלַל הַכָּל בְּבְחִינַת לְמַעְלָה
מֵהַזְמָן, וְשֵׁם יִתְקַן הַכָּל. (הַלְכוֹת מִיֵּלָה הַלְכָה ד', סְעִיף י"ז).

א-פא

עֵקֶר הַפְּתִיחַ וְהַדָּרֵךְ לְתִשׁוּבָה, הוּא לְצַעֵק תָּמִיד מֵעוֹמְקָא דְלִבָּא לְהַשִּׁים
יִתְבַּרְךָ, יִהְיֶה אִידָךְ שְׁיִהְיֶה וְלֹא יִתְיַאֵשׁ עֲצָמוֹ מִן הַצִּעָקָה לְעוֹלָם, כְּאֲשֶׁר
הַזְהִירָנוּ עַל זֶה אֲדָמוּ"ר זְכוּרֵנוּ-לְבַרְכָה פְּעָמִים אִין מְסַפֵּר בְּכֻמָּה וְכֻמָּה
מִיָּנִי לְשׁוֹנוֹת. (שֵׁם הַלְכוֹת עֲרָלָה הַלְכָה ד', ט"ז).

א-בב

שְׁמַעְתִּי מִרְבֵּנוּ נִיִּי, שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁדָּרִים יִשְׂרָאֵל, הוּא בְּחִינַת אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל.
(שם הלכות כלאי הכפרם הלכה א').

א-בג

וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶׁמְבַאֵר בְּכַוֵּנוֹת שֶׁצָּרִיכִין לְכוּן בְּכָל יוֹם לְמַלּוּי אֶחָד שֶׁל אֱהִיָּה, וּלְכוּן אֱהִיָּה פְעָמִים (=כפול) אֱהִיָּה בְּגִימְטְרִיָּה אֱמֶת, וּבְכָל יוֹם מִמְשִׁיכִין מְלּוּי אֶחָד שֶׁל אֱהִיָּה, פְּרוּשׁ אֱהִיָּה שֶׁהוּא בְּגִימְטְרִיָּה אֱמֶת, עֵין שָׁם. וְהֵם שְׁמוֹנֶה תְּקוּנִים הָרָאוּשׁוֹנִים שֶׁל תְּלִיסָר מְכִילָן דְּרַחֲמֵי, עֵין שָׁם, הֵינּוּ כְּנֻזְכָּר-לְעֵיל שֶׁעֶקֶר הָאוֹר הַמְּאִיר וּמִדְּלִיק נֵר חֲנֻכָּה - הוּא אוֹר הָאֱמֶת, בְּחִינַת אֱהִיָּה פְעָמִים (=כפול) בְּגִימְטְרִיָּה אֱמֶת שֶׁצָּרִיכִין לְכוּן בְּכָל יוֹם מִשְׁמוֹנֶת יְמֵי חֲנֻכָּה, וְזֶה הָעֲנָן שֶׁל שְׁמוֹנֶה פְעָמִים אֱמֶת שֶׁמְעַנֵּנוּ מִפִּיּו הַקָּדוֹשׁ בְּעֶצְמוֹ אַחֵר שֶׁאָמַר הַתּוֹרָה הַנִּי"ל. שֶׁדָּבָר מְזֶה לְעֲנִן הַתּוֹרָה הַנִּי"ל, וְאֵלוּ הַשְּׁמוֹנֶה פְעָמִים אֱמֶת הַמְּאִירִים בְּשְׁמוֹנֶת יְמֵי חֲנֻכָּה שֶׁהֵם שְׁמוֹנֶה מְלּוּאִים שֶׁל אֱהִיָּה, כְּמִבְּאֵר שָׁם בְּכַוֵּנוֹת הַשְּׁמוֹנֶה מְלּוּאִים בְּבִאוֹר אֵלוּ הַשְּׁמוֹנֶה מְלּוּאִים - עֶקֶר שֶׁוְשָׁרְשָׁם הֵם שְׁלֹשָׁה מְלּוּאִי אֱהִיָּה כִּידוּעַ; שֶׁהֵם, קס"א קנ"א קמ"ג, שֶׁהֵם אֱהִיָּה בְּיֻדִין בְּהֵהִין בְּאַלְפִין, כִּידוּעַ שֶׁעֶקֶר מְלּוּאִי אֱהִיָּה הֵם שְׁלֹשָׁה הַנִּי"ל, וְשָׁאֲרֵי הַמְּלּוּאִים הֵם מְצַרְפִּים מֵהֵם, כְּמִבְּאֵר לְמַעַן שָׁם, וְאֵלוּ הַשְּׁלֹשָׁה מְלּוּאִים אַקִּי"ק שֶׁהֵם שָׁרֵשׁ הַכֹּל - הֵם בְּחִינַת שְׁלֹשֶׁת קוֹי הָאֱמֶת הַנִּי"ל, כִּי אֱמֶת הוּא אַקִּי"ק, פְּרוּשׁ אַקִּי"ק כְּנֻזְכָּר-לְעֵיל. (שם הלכות כלאי בהמה הלכה ד', י"ד, עיי"ש).

א-בד

אָמַר רַבֵּנוּ זְכוּרֹנוּ-לְבִרְכָה : אֶפְלוּ הָאָדָם הוּא כְּמוֹ שֶׁהוּא, תִּכְף כְּשֶׁמִּתְעוֹרָר לְשׁוֹב לְהֵשֵׁם יְתַבְרַךְ, תִּכְף הוּא עֲבִירָה גְדוּלָה, כְּשִׁישׁ לוֹ עֲצָבוֹת, חֵס-וְשָׁלוֹם.

שם הלכות בכור בהמה טהורה הלכה ד', כ"ט).

א-פה

מאמר רצועה היתה יוצאה מחלקו של בנמיין וכו' שבלקוטי תנינא סימן ע"ז שיד למהמר: "ויהי מקצ"י-י"כ"י מרחמם ונהגם" שבלקוטי תנינא סימן ז'. (שם הלכות ראשית הגז הלכה ג', ח"י).

א-פו

שמעתי מאדמו"ר נ"י שמחמת שעכשיו יושבין ישראל אצל עכו"ם ידועים, על ידי זה נחלש הרע שלהם ונכנע. (לקוטי הלכות הלכות טוען ונטען א).

א-פז

שמעתי מאדמו"ר שיש טיקלא שנלכדו בה כמה גדולי הדור, ועל כן לפעמים מתפלליו כראוי כדרך הגדולים, וגם עושים טוב הרבה, ואף על פי כן לפעמים להיפך חס ושלום, וזה על ידי אומה ידועה שלכדה וכבשה את המדינה, והצדיק האמת היה לו לעזר להנצל מזה, על-ידי שגם מקודם היה סמוך אל הספר, אך עכשיו מחמת שישראל הרבה יושבין אצלם על ידי זה אינו רע כל כך כמקודם, ה' ישמרנו. (שם).

א-פח

בית הוא מקום העשירות, כי שם מונחים כל החפצים והעשירות של האדם כי השפע יורדת לתוך החדרים של ביתו בבחינת "ובדעת חדרים ימלאו" (משלי כד, ד), וכמו שהבנתי מדברי רבנו נ"י במה שאמר על פסוק "ויקב נסע סכתה ויבן לו בית" - בסימן רסו. (הלכות גבית מלוה א).

א-פט

שמעתי מפי החברים ששמעו מרבנו הנורא זכרוננו לברכה עצה על אחר הסתלקות שיזכה לבוא למקום שצריך לבוא - שישבע שבועה בנקיטת חפץ וכו'. (הלכות גביות חוב מהיתומים הלכה ד, י).

א-צ

...אי-אפשר לבאר בכתב עוצם מעלת הרצון והכסופין דקדשה כפי מה שהבננו מדברי רבנו הקדוש זכרוננו לברכה כפי מה שזכינו לשמוע מפיו הקדוש בעצמו, כי בכתב אי אפשר לבאר אפלו קצה, אפלו חלק מאלף, וכבר גלה כמה וכמה תורות גבוהות על זה אשר נדפסו כבר אבל יותר מזה הבננו מפיו הקדוש ומתנועותיו הקדושים ורמיזותיו הנפלאים בעת שדבר מזה כמה וכמה פעמים. (הלכות ערב ג, ה).

א-צא

אמר רבנו זכרוננו-לברכה שעקר הוא הרצון לכסוף תמיד בהשתוקקות ורצון חזק לקיים מצותיו יתברך ובתוך כך לומדין כאלו לומדין, ומתפללין כאלו מתפללין, ועושין מצות כאלו עושין מצות, ואמר בזה הלשון: "נאר וועלן, דער ווייל דאונט מען קלאמירשט, דער ווייל לערנט מען קלאמירשט, דער ווייל טוט מן מצוות קלאמירשט". (שם ג, לא).

א-צב

... הצדיק כל דבוריו ומעשיו הנראין כפשוט יש בהם רזין, וגם אפלו התורה שהוא מגלה נחשבת גם-כן בערך קדשת השגת הצדיק בעצמו בפנימיותו בבחינת עליו ולולבין שאצל הפרי, כי פנימיות עצם השגתו גבוה ומרום ונעלה מאד מאתנו, וכמו ששמעתי מפיו הקדוש. (שם הלכות חזקת מטלטלין ה, טו).

א-צג

המעשה מהתלמיד ששמע מרבו בחיו דבורים שונים ומצא מהם רמזים שנים רבות אחר-כך המובא בחיי מוהר"ן סימן י' זה הצדיק היה רבי מרדכי מנעסקיז זצ"ל. (שם).

א-צד

אָמַר רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָהּ : כָּל הַמְּנִיעוֹת שֵׁישׁ לְאָדָם בְּתַחֲלָה קוֹדֵם שְׂזוּכָה
לְעִשׂוֹת הַדְּבָר שֶׁבִקְדָּשָׁה, אַחֲרֵי-כֵן כְּשִׂזוּכָה לְגוֹמְרוֹ וְלְעִשׂוֹתוֹ, נַעֲשֶׂה מִכָּל
מְנִיעָה וּמְנִיעָה דְּבָרִים גְּבוּהִים מְאֹד. (שָׁם הַלְכוֹת נִזְקֵי שְׂכָנִים ג, ח).

א-צה

אַחֲרַי שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ הַתּוֹרָה "תִּקְעוּ תוֹכָחָה" (לְקוּטֵי מוֹהַר"ן חֶלֶק ב', סִימָן
ח') בְּרֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה הָאַחֲרוֹן קוֹדֵם הַסְּתַלְקוֹתוֹ – אִזְ אַחֲרַי אֶמְיַרְתַּת הַתּוֹרָה
הַזֵּהִיר אוֹתִי בְּיִתְרָה לְכַתּוּב הָאֲזָהָרָה הַגְּדוּלָה הַזֵּאת שֶׁצָּרִיכִין לִיזְהַר בְּנַפְשׁוֹ
מְאֹד מְאֹד לְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ הַרְבֵּה אַחֲרַי הַצְּדִיק הָאֵמֶת שֵׁישׁ לוֹ בְּחִינַת רוּחַ-
הַקֹּדֶשׁ. (שָׁם הַלְכוֹת שְׁלוּחִין ה, ד).

א-צו

כָּל צְדִיק אֵמֶתִי וְתַלְמִידוֹ הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה וַיהוֹשֻׁעַ כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מִפִּי
הַקֹּדֶשׁ. (שָׁם אוֹת יב).

א-צז

חֲסִידִים נְפוּלִים רַחֲמָנָא לִיצְלוּ, שְׁחוּזְרִין לְאַחוּרִיָּהֶם מִחֲמַת עוֹצָם
הַתְּגַבְרוּת הַיֵּצֵר הָרַע שֶׁמִּתְעוֹרָר בְּהַתְּגַבְרוּת עֲצוּם בְּכָל פַּעַם – זֶה גְרוּעַ
מִהַכֵּל כְּמוֹ שֶׁשָׁמַעְתִּי מִפִּי הַקֹּדֶשׁ. (שָׁם אוֹת יז).

א-צח

להנצל מטעויות של זה העולם שהם הרבה מאד מאד כמעט בלי שעור, אי אפשר להנצל מהם כי אם על ידי התקרבות לצדיק אמת של הטעה את עצמו בזה העולם אפלו כל שהוא, וכמבואר משיחה זאת מעט בספר חיי מוהר"ן. (שם אות מ).

א-צט

התורה "בראשית-לעיני כל ישראל" - בלקוטי תנינא סימן ס"ז - נאמרה לענין סכה גם-כן, כמוכן למי שהיה אז בעת שנאמרה תורה זאת. (ה"ה: עיין בספר שיחות הר"ן סימן קצו, וחי מוהר"ן סימן מה, וימי מוהר"ן סימן ט). (חוי"מ הלכות מתנה ג, ה).

א-ק

אלו הנפשות שנפלו למה שנפלו אינם מהדורות הללו כלל, רק הם מבחינת שנים קדמוניות, והם נפשות גבוהות בשרשן, כאשר הבנתי משיחתו הקדושה. (חוי"מ הלכות מתנה ד, ג).

א-קא

כָּבֵד הַבְּטִיחֵנוּ שְׂאִין שׁוּם יְרִידָה בְּעוֹלָם שְׁלֹא יוּכַל לְהוֹשִׁיעוּ וּלְהַעֲלוֹתוֹ מִשָּׁם
סוֹף כָּל סוֹף. (חו"מ הַלְכוֹת מִתְּנָה ה, כא).

א-קב

דְּרָכָיו יִתְבָּרַךְ אִי אֶפְשָׁר לְהַבִּין כָּלֵל, כִּי הוּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי הַפְּכִים בְּנוֹשֵׂא
אֶחָד, וְכִמוֹ שְׁשִׁמְעֵתִי מִמֶּנּוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּזֶה הַרְבֵּה. (שָׁם מו).

א-קג

רְאִינוּ אֶצֶל הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים שֶׁבִּתְחִלָּה בָּעֵת שֶׁהִכִּינוּ עֲצֻמָּן לומר תּוֹרָה
הָיוּ רוֹאִים מֵהֶם קְפִידוֹת גְּדוֹלוֹת מֵהַ שְׁלֹא הָיָה דְרָכָם בְּכָךְ תְּמִיד. (שָׁם
הַלְכוֹת אַבְדָּה וּמְצִיאָה ג, יב).

א-קד

צָרִיךְ כָּל אָדָם לְשַׁפּוֹךְ שִׁיחוֹ לִפְנֵי ה' בְּכָל יוֹם וְיוֹם לְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ מֵה'
יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּזְכְּהוּ לְקַרְבוֹ לְעַבֹּדְתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּאַמְת, וְזֶהוּ יְסוֹד הַכָּל שֶׁכָּל
עַבֹּדְתוֹ וְיִהְיֶה תְלוּי בְּזֶה כְּמַבּוּאָר אֶצְלָנוּ כְּמֵה פְעָמִים. וְיִוְתֵר מִמֵּה
שֶׁכָּתוּב שָׁם שֶׁמֵּעֵנוּ מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בָּעַל פֶּה כְּמֵה וְכְמֵה פְעָמִים כְּמֵה שִׁיחוֹת
נִרְאוֹת בְּעֵינֵינוּ זֶה שְׂאִי אֶפְשָׁר לְבַאֵר הַכָּל בְּכַתְב. וְאָמַר שֶׁכָּל הַצְּדִיקִים
וְהַכְּשָׁרִים לֹא זָכוּ לְבֹא לְמֵה שְׁבָאוּ כִּי אִם עַל יְדֵי זֶה עַל יְדֵי שִׁיחָה בֵּינוּ לְבִין
קוֹנוֹ בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנֹ שְׁמֵדְבָרִים בּוֹ כְּמַבּוּאָר בְּסִפְרֵים הַנִּדְפָּסִים. (שָׁם הַלְכוֹת
פְּקֻדוֹת ג, ז).

א-קה

מבואר בדברי רבנו ז"ל שחתנה הוא תקון הברית, כי כל הנשואין של ישראל על פי דת תורתנו הקדושה כלם הם בבחינת תקון הברית. (שם הלכות נחלות ג, ב).

א-קו

אפלו אם יאמין בה' יתברך ובצדיקים ובחבריו הכשרים שכלם צדיקים, אבל אינו מאמין בעצמו דהיינו שאינו מאמין שאמונתו שמאמין בחכמים אמתיים וכו' יקר מאוד מאד, גם זה פגם אמונת חכמים ובאופן אחד פגם הזה גרוע מהכל, כאשר מצוי נגע המספחת הזאת בכמה בני אדם שהם כשרים קצת ומתחילים להתקרב לאנשי אמת לחכמים וכשרים אמתיים. אבל אומרים על חבריהם הם בודאי כשרים וצדיקים. אבל מה מועיל לי כי אני יודע חסרוני בנפשי שאני מלא חטאים ועוונות ופגמים ועל ידי זה נופל חס ושלום ומתרחק לגמרי חס ושלום ונופל מאמונת חכמים לגמרי עד שהרבה נעשו מתנגדים וחולקים על ידי זה. נמצא שכל פגמו באמונת חכמים, על ידי שלא האמין בעצמו. כי מי שרוצה לחוס על חיו צריך לבקש מה' יתברך עד שיתחזק באמונת חכמים כל כך עד שיאמין גם בעצמו, דהיינו שיאמין בגדל כח צדקתם של הצדיקים אמתיים עד שבודאי יתקנו גם אותו ויעלו אותו מעלה מעלה אם יאחז עצמו להיות דבוק בהם כל ימי חיו. כי אמונתו בעצמה שמאמין בהצדיקים ומתקרב אליהם יקר מאוד מאד. כי אמונה הוא רק בדבר שאין מבינים בשכל כ"ש במ"לא ועל כן צריך להאמין בעצמו באמונה אף על פי שלפי שכלו וידיעתו בעצמו הוא רחוק מאד מה' יתברך, אף על פי כן צריך להאמין באמונה שגם מעט הנקודות הטובות שבו יקרים מאד אצל ה' יתברך וכאשר הבנתי כל זה משיחתו הקדושה ז"ל. (שם הלכות פקדון ה, ז).

בְּאֵמֶת הַצְדִּיקִים וְהַכְּשָׁרִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּוָנְתוּ רְצוּיָה לְשֵׁם שְׁמַיִם. וְאִם
עַל פִּי כֹן בְּוַדַּאי דַּעְתָּם חִלּוּקָה זֶה מִזֶּה כִּי אֵי אֶפְשָׁר שְׂיִהְיוּ דַּעוֹתֵיהֶם שְׁוֹת
לְגַמְרֵי כִּי אֵין שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם דּוֹמִים זֶה לָזֶה וְכִשֵּׁם שְׁמִשׁוּנִים בְּנֵי אָדָם
בְּצוּרוֹתֵיהֶם כִּדְ מִשׁוּנִים בְּדַעוֹתֵיהֶם, וְעַל כֵּן בְּהִכָּרַח שְׂיִהְיֶה שְׁנוּיִים בִּינֵיהֶם
בְּדַעְתֵּיהֶם וְדַרְכֵיהֶם וְהִנְהִיגוֹתֵיהֶם. וּמִיּוֹם בְּרִיאַת הָעוֹלָם לֹא הָיוּ עַדִּין שְׁנֵי
צְדִיקִים וְכְשָׁרִים אֲמִתִּיִּים שְׁוִים לְגַמְרֵי בְּכָל תְּנוּעוֹתֵיהֶם אִם עַל פִּי שְׁשֻׁנֵיהֶם
הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ אֶחָד וְיוֹנְקִים מֵרַב אֶחָד אִם עַל פִּי כֹן יֵשׁ חִלּוּקִים רַבִּים
בְּדַרְכֵיהֶם וְהִנְהִיגוֹתֵיהֶם וְכִמוֹ שֶׁהָאֲרִיז רַבְּנוּ ז"ל לְסַפֵּר וּלְהַפְלִיג בְּגִדְל
הַחִלּוּקִים בֵּין הַצְדִּיקִים הַגְּדוֹלִים שֶׁהָיוּ סְמוּכִים לְזַמְנֵינוּ שְׁכַלְסֵם הֵם
מִתְלַמְּדֵי הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב וְהַמַּגִּיד זְצוּק"ל וְהָיָה שְׁלוֹם גְּדוֹל בִּינֵיהֶם. וְאִם
עַל פִּי כֹן הָיוּ מְחוּלְקִים מְאֹד בְּדַרְכֵיהֶם שְׁזֶה הָיָה נוֹסֵעַ עַל הַמְּדִינָה וְדַרְשׁ
בְּרַבִּים וְזֶה יֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, זֶה הָאֲרִיז מְאֹד בְּתַפְלָה וְהַתְּפִלָּה לְפָנֵי הַתִּיבָה
בְּצַעֲקוֹת וְהַתְּלַהּבוֹת גְּדוֹל, וְזֶה הַתְּפִלָּה בְּלַחֵשׁ עִם הַצְּבוּר כְּדֶרֶךְ הַהַמּוֹן, וְזֶה
הַרְבֵּה בְּתוֹרָה יוֹתֵר וְזֶה הַרְבֵּה בְּצִדְקוֹת וּפְדִיוֹן שְׁבוּיִים, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה
שְׂנוּיִים רַבִּים לְאֵין מִסְפָּר אִם עַל פִּי שְׁכַלְסֵם יִנְקוּ מֵרַב אֶחָד. כִּי אֵי אֶפְשָׁר
שְׂיִהְיוּ כָּלֵם שְׁוִין כִּי כָּל אֶחָד עוֹבֵד אֶת ה' כְּפִי מְדָתוֹ וְכִפִּי שׁוֹרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ. וְזֶה
עֶקֶר שְׁעִשׂוּעֵיו יִתְבָּרַךְ שֵׁשׁ לוֹ צְדִיקִים וְכְשָׁרִים הַרְבֵּה בְּעוֹלָם שְׁכַל אֶחָד
וְאֶחָד עוֹשֶׂה לוֹ נַחַת רוּחַ וְתַעֲנוּג וְשַׁעֲשׂוּעַ מִיּוֹחַד מֵה שְׁאֵין בְּחִבְרֵוֹ שְׁזֶהוּ
בְּחִינַת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּדָ אֶתְפָּאֵר שֶׁהֵם כְּלוּלִים מִגּוֹוֹנִין סְגִיאוֹן (עֵיין
בְּלִיקוּטֵי מוהר"ן סִימָן כה) כִּי אֵין הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה שְׁנֵי דְבָרִים
שְׁוִין (רֵאָה שִׁיחוֹת הַר"ן סִימָן נד) רַק כָּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ דֶּרֶךְ וְנִתִּיב כְּפִי שְׁרֵשׁוֹ
בְּרָצוֹן הַעֲלִיּוֹן. אֲבָל הַבַּעַל דְּבַר הוּא מְתַגַּרָה וּמְתַקְנָה בְּחִבּוּרַת הַצְדִּיקִים
הַכְּשָׁרִים וּמְכַנִּיס בְּהֵם מְחִלּוּקַת, וְעֶקֶר הַמְּחִלּוּקַת הוּא מְחַמַּת שְׁכַל אֶחָד
אֵינוֹ מְאָמִין בְּחִבְרֵוֹ שְׁגַם כְּוָנְתוֹ וְרָצוֹנוֹ לְשֵׁם שְׁמַיִם. אִם עַל פִּי שְׁאֵין חִבְרֵוֹ
מְתַנְהֵג בְּדַרְכּוֹ וְרָצוֹנוֹ. כִּי הַבַּעַל-דְּבַר מְטַעֵה הַלֵּב עַד שֶׁנִּדְמָה לְכָל אֶחָד
שֶׁחִבְרֵוֹ חוֹלֵק עֲלָיו וְנוֹטָה מִן הָאֵמֶת כִּי הַבַּעַל-דְּבַר הוּא נִרְגָן מִפְּרִיד אֱלוֹהִים
וְאִישׁ מְדַנִּים לְחַרְחֵר רִיב, כִּי הוֹלֵךְ וּמְסַכְסֵךְ זֶה בְּזֶה וְהוּא בֵּין אַחִים יִפְרִיא.
עַד שֶׁלְּפַעֲמִים יֵשׁ שְׁשֻׁנֵי בְּנֵי אָדָם שְׂנִיָּהֶם רוֹצִים רָצוֹן אֶחָד, וְאִם עַל פִּי כֹן
יֵשׁ בִּינֵיהֶם מְחִלּוּקַת גְּדוֹל מְחַמַּת שְׁכַל אֶחָד אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁחִבְרֵוֹ רוֹצֵה גַם כֹּן
בְּזֶה, וְאֵינָם מְתוּעַדִּים יַחַד לְדַבֵּר אֶחָד עִם חִבְרֵוֹ לְגַלוֹת דַּעְתּוֹ וּפְנִימִיּוֹת
רָצוֹנוֹ וּמְחַמַּת זֶה נִדְמָה לְחִבְרֵוֹ שֶׁהוּא אֵינוֹ רוֹצֵה בְּזֶה וּמְחַמַּת זֶה נַעֲשֶׂה
בִּינֵיהֶם מְחִלּוּקַת גְּדוֹל עַד שֶׁאַחַר כֵּן אֶפְלוּ כְּשִׁמְתוֹעַדִּים יַחַד אֵי אֶפְשָׁר לְכָל
אֶחָד לְגַלוֹת לְחִבְרֵוֹ פְּנִימִיּוֹת דַּעְתּוֹ וְרָצוֹנוֹ, כִּי מְחַמַּת הַקְּטָטוֹת וְהַמְּרִיבוֹת
וְהַקְּפִידוֹת שְׂבִינֵיהֶם אֵין אֶחָד מֵהֶם יוֹדֵעַ וּמִבֵּין רָצוֹן חִבְרֵוֹ שְׂבִינֵיהֶם אֵין
שׁוֹם שְׁנוּי בִּינֵיהֶם וְדַבֵּר זֶה מְצוּי כְּמָה פְּעַמִּים. (שֵׁם הַלְכוֹת שׁוֹמֵר שְׁכָר ב,

א-קח

שְׁמַעְתִּי מֵאֲדָמוֹר נִיִּי אֶצֶל הַמֶּאֱמֵר תִּפְלָה לְחִבְקוֹק (לִיקוּטֵי מוהר"ן סִימָן יט) הַנִּיִּל בְּמָה שְׁמִבּוֹאֵר שֶׁשֶׁ בְּחִינַת מִיֵּלָה הוּא בְּחִינַת חֲשֵׁמ"ל, בְּחִינַת שְׁלִימוֹת לְשׁוֹן-הַקּוֹדֵשׁ עַל יְדֵי תַרְגּוּם, שֶׁהוּא עַץ הַדַּעַת, דְּהֵיִנוּ שְׁמִבְרָרִין וּמַעֲלִין הַטּוֹב אֶל הַקְּדוּשָׁה, עֵינֵי שֶׁם. וְאָמַר שֶׁזֶהוּ תְּשׁוּבַת הַמֵּינִין כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ שֶׁשָּׂאָלוּ אִם הִי יִתְבָּרַךְ רוּצָה בְּמִיֵּלָה לְמָה לֹא בָּרָא אֶת הָאָדָם מֵהוּל כִּי אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁיְהִיָּה מַעֲשֵׂה הִי יִתְבָּרַךְ חֹסֵר תְּקוּן. אֵךְ הוּא בְּחִינַת הַנִּיִּל כִּי אֵף עַל פִּי שֶׁהִלְשׁוֹן-הַקּוֹדֵשׁ הִבָּא מִלְּמַעְלָה הוּא שְׁלֵם עַם-כָּל-זֶה אֵין לוֹ שְׁלִימוֹת כִּי אִם עַל יְדֵי הַטּוֹב שֶׁמַּעֲלִין מִלְּשׁוֹן תַּרְגּוּם, וְזֶה בְּחִינַת הַמִּיֵּלָה כְּנִיִּל, הֵיִנוּ כִּי אֵין שְׁלִימוֹת לְהַדְבָּרִים הַבָּאִים מִלְּמַעְלָה לְעוֹלָם-הַזֶּה כִּי אִם כְּשֶׁמְבָרְרִין הַקְּדוּשָׁה בְּעוֹלָם-הַזֶּה מִבְּחִינַת עַץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלִימוֹת לְשׁוֹן-הַקּוֹדֵשׁ עַל יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם. (שֶׁם הַלְכוֹת אוֹמְנִין א).

א-קט

אָמַר אֲדָמוֹר ז"ל שֶׁכְּשֶׁחֹזְרִין הַשֶּׁקֶר שְׁנֵי פְעָמִים נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ אֶמֶת וְכוּי, וְלֹא דִי שֶׁמְטַעֵה אֶת עַצְמוֹ עַד שֶׁיִּכּוֹל לְהַטְעוֹת גַּם אַחֲרַיִם בְּגִיבַת עֶרְמָתוֹ, וְלֹא דִי בְּזֶה עַד שֶׁכְּבִיכּוֹל יִכּוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַסְתֵּרָה כְּזֹאת כְּאֵלוֹ הַשֶּׁם-יִתְבָּרַךְ מִסְפָּים עֲמוֹ, בְּחִינַת 'גִּנְבָא אֲמַחְתֵּרְתָּא רַחֲמָנָא קַרְיָא' (בְּרִכּוֹת סג. לגִירֶסֶת הַעֵיִי שֶׁם). (שֶׁם הַלְכוֹת גִּנְיָבָה ה, יא).

א-קי

כִּי זֶה הָיָה רְצוֹנוֹ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מֵאֲד שְׁיֹצִיא כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ עֲצוֹת וּמוֹסָר מִכָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה שְׁגִילָה. אֵף-עַל-פִּי שֶׁנֶּאֱמָרָה בְּרוּם גְּבַהֵי מְרוֹמִים וְכוּי, אֵף-עַל-פִּי-כֵן כָּל פְּנוּנְתוֹ הַקְּדוּשָׁה הֵיִתָּה לְהַגִּיעַ וּלְכוּוֹן לְכָל-אֶחָד וְאֶחָד

לתוך נקודת לבבו בכל מקום שהוא וכו'. (שם הלכות גזילה ה, כד).

א-קיא

עקר האורח והדרך שהולכין בכל מקום בגשמיות ורוחניות הכל הוא לבא לארץ ישראל כנשמע מפיו הקדוש כי שם עקר המנוחה והנחלה. (שם גזילה ה, ט).

א-קיב

כתב אדמו"ר ז"ל שפפי הסלח נא שפועליו ביום-הכפרים כן זוכין לקדשת חנכה, ועל כן באמת זאת התורה "כי מרחמים ינהגם" (ליקוטי מוהר"ן חלק ב, סימן ז) שמבואר שם שפפי הסלח נא של יום הכפרים כן זוכין לחנכה זאת התורה נאמרה באותה השנה שנאמרה התורה "תקעו אמונה" (שם סימן ה) הנ"ל בראש-השנה שמבואר שם כל הנ"ל ושתקון החותם נגמר ביום-כפור. ואחר כך תיכף בחנכה שאחריו נאמרה התורה כי מרחמים שמבואר שם שפפי הסלח נא וכו' כי הם שיכים זה לזה וקשורים זה בזה, והבן היטב כי יש בזה הרבה לדבר, ועין בחיי מוהר"ן (סימן פט) מה שכתוב שבכל שנה קבל כל הזמנים הקדושים בהתחדשות נפלא וכו'. (שם נזיקין ה, ל).

ליקוטים-סיפומ"ע

א-קיג

הִיָּה לָנוּ גְלוּי-דַעַת מִפִּי רַבְּנוּ הַגָּדוֹל, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, אֲשֶׁר פָּעַם אֶחָד גָּלָה דַעְתּוֹ שְׂרוּצָה לְהַדְפִּיס סְפוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן לִפְנֵי כַּמָּה אֲנָשִׁים: "בְּדַעְתִּי לְהַדְפִּיס סֵפֶר מַעֲשִׂיּוֹת וַיְהִיָּה לְמַעַלְהָ כְּתוּב בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְלִמְטָה בְּלִשׁוֹן לַעֲזִי". וְאָמַר: "הֲלֹא מֵה יוּכְלוּ הָעוֹלָם לְדַבֵּר עַל זֶה, הֲלֹא עַל כָּל פְּנִים הֵם מַעֲשִׂיּוֹת נְאֻמִּים לְסֵפֶר וְכוּ'". כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה נִשְׁמַע מִפִּי הַקֹּדוֹשׁ בְּפִרוּשׁ, וְזֶה אֲשֶׁר הֶעִירוּנוּ לְהַבִּיאֵם לְבֵית-הַדְּפוּס. (הַקִּדְמַת סֵפֶר סְפוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת).

א-קיד

קִדְּם שְׂסֵפֶר מַעֲשֵׂה רֵאשׁוֹנָה שְׁבַסְפֹּר זֶה, עָנָה וְאָמַר: בְּסְפוּרֵי הַמַּעֲשִׂיּוֹת שֶׁהָעוֹלָם מְסַפְּרִים יֵשׁ בָּהֶם נִסְתָּרוֹת הַרְבֵּה וְדְבָרִים גְּבוּהִים מְאֹד, אֲדָ שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ הַמַּעֲשִׂיּוֹת, כִּי חָסַר מֵהֶם הַרְבֵּה, וְגַם נִתְבַּלְּבוּ וְאִינָם מְסַפְּרִים אוֹתָם כְּסִדּוֹר: כִּי מֵה שֶׁשִּׁיָּד בִּתְחִלָּה מְסַפְּרִים בְּסוּף, וְכֵן לְהַפְּךָ וְכוּ' צֵא בְּזֶה. אֲבָל בְּאִמַּת יֵשׁ בְּהַמַּעֲשִׂיּוֹת שֶׁמְסַפְּרִים הָעוֹלָם, דְּבָרִים נְעִלְמִים גְּבוּהִים מְאֹד. וְהַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב זָכַר צְדִיק וְקֹדוֹשׁ לְבָרְכָהּ, הִיָּה יָכוֹל עַל-יַדֵּי סְפוּר מַעֲשֵׂה לִיחַד יְחוּדִים. כְּשֶׁהִיָּה רוּאָה שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ צְנוּרוֹת עֲלִיוֹנִים, וְלֹא הִיָּה בְּאִפְשָׁר לְתַקֵּן אוֹתָם עַל-יַדֵּי תַפְלָה, הִיָּה מִתְקַנֵּם וּמִיַּחְדָּם עַל-יַדֵּי סְפוּר מַעֲשֵׂה. וְעוֹד דְּבַר רַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, בְּעִנְיָן זֶה. (שֵׁם).

א-קטו

וְדַע, שֶׁהַמַּעֲשִׂיּוֹת שֶׁסֵּפֶר רַבְּנוּ - רַבָּם כְּכֹלָם הֵם מַעֲשִׂיּוֹת חֲדָשׁוֹת לְגַמְרֵי שְׁלֹא נִשְׁמְעוּ מֵעוֹלָם. רַק הוּא בְּעֶצְמוֹ סֵפֶר מְלִבּוֹ וְדַעְתּוֹ הַקֹּדוֹשָׁה כְּפִי הַהֲשָׁגָה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁהַשִּׁיג בְּרוּחַ קֹדֶשׁוֹ. שֶׁהִיָּה מְלַבִּישׁ אוֹתָהּ הַהֲשָׁגָה בְּאוֹתָהּ הַמַּעֲשֵׂה. וְהַמַּעֲשֵׂה בְּעֶצְמָהּ הִיא מְרָאָה נוֹרָאָה וְהַשָּׁגָה עֲלִיוֹנָה מְאֹד, שֶׁהַשִּׁיג וְרָאָה בְּמָקוֹם שְׂרָאָה. וְגַם לְפַעְמִים הִיָּה מְסַפֵּר מַעֲשֵׂה מִהַמַּעֲשִׂיּוֹת שֶׁמְסַפְּרִין הָעוֹלָם, אֲבָל הוֹסִיף בָּהֶם הַרְבֵּה, וְהַחֲלִיף וְתַקֵּן הַסִּדּוֹר, עַד שֶׁנִּשְׁתַּנְּגָה סְפוּר הַמַּעֲשֵׂה לְגַמְרֵי מִמֵּה שֶׁהָעוֹלָם מְסַפְּרִין. אֲבָל לֹא נִכְתְּבוּ בְּזֶה הַסֵּפֶר מֵאֵלּוֹ הַמַּעֲשִׂיּוֹת כִּי-אִם אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם, וְשֶׁאֵר כָּל הַמַּעֲשִׂיּוֹת הֵם

א-קטז

באותו הזמן, שהתחיל רבנו זכרוננו-לברכה לעסק בספורי מעשיות, אמר בפרוש בזה הלשון: "הנני אתחיל לספר מעשיות", "איך וועל שוין אן הייבן מעשיות דער ציילין". וכוונות דבריו הנה, כמו שאומר: מאחר שאינו מועיל לכם לשוב אל השם יתברך על-ידי התורות והשיחות הקדושות וכיוצא בזה, מה שעסק ביגיעות גדולות כל ימיו להשיבנו אל השם יתברך באמת לאמתו, ומאחר שאינו מועיל כל אלה, על-כן הוא מתחיל לעסק בספורי מעשיות. שם.

למוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, על כל דבור ודבור שרצה לכתב שיתגלה בעולם, היו לו על זה מניעות הרבה, ומחמת זה היה זריז מאד מאד בכתבתו כאשר ראינו בעינינו, כי היה רגיל לומר לנו תמיד, שאם אינו מזרז את עצמו לשבר המניעות לכתב מיד, אינו יודע אם יכתב עוד מכמה טעמים המוסים אצלו. ועתה בשביל ששמעתי גלוי-דעת ממנו זכרוננו-לברכה, שרצונו שכשידפיסו עוד הפעם את הספר "ספורי מעשיות" לכתב איזה טעם על זה שנמצאים לפעמים בהמעשיות לשונות גסים. אמרתי לא אכחד מלכתב טעם אחד מטעמים הרבה, אשר היו גנוזים וכמוסים אצלו זכרוננו-לברכה, וזהו, ששמעתי ממנו זכרוננו-לברכה, כי אדונינו מורנו ורבנו ספר המעשיות בלשון אשכנז הנהוג במדינתנו, ומורנו ורבנו הרב רבי נתן, זכר-צדיק-לברכה, ראשון שבתלמידיו היקרים, זכרונם לברכה, העתיקם על לשון-הקדש והוריד את עצמו בכוון ללשון פשוט בכדי שלא ישתנה הענין אצל הקורא אותם בלשון-הקדש מכפי מה שספרם הוא זכרוננו-לברכה על לשון אשכנז הנהוג בינינו, וזה סבה אשר נשמע מלשונו הקדוש לשונות פשוטים כאלה בכמה מקומות. זה הטעם הוא כפי מה ששמעתי ממנו זכרוננו-לברכה על-פי פשוט, וחוץ שהיה לו טעמים כמוסים, אשר לא זכיתי לשמע ממנו זכרוננו-לברכה. וראוי להאמין בזה שהיו לו עוד טעמים כמוסים, כי זה ידוע מספריו הקדושים אשר היה בעל לשון גדול, וכאן הוריד את עצמו ללשון פשוט, לכן ראוי להאמין שהיה לו כוון גדול בזה, ואיש אמונות יבוא לו רב ברכות, אמן כן יהי רצון. (שם) הקדמה שניה).

א-קיז

אלה דברי רבנו גרו זאיר, אחר שספר המעשה, ענה ואמר דברים אלה:
"בדורות הראשונים, כשהיו מדברים ומשיחים קבלה, היו משיחים
בלשון כזה. כי עד רבי שמעון בר-יוחאי לא היו מדברים קבלה באתגליא,
רק רבי שמעון בר-יוחאי גלה קבלה באתגליא. ומקדם, כשהיו החברים
מדברים קבלה, היו מדברים בלשון כזה". (סוף המעשה מבערגיר ועני).

משיח יגיד לישראל כל מה שעבר על ישראל בכל יום ויום על כל אחד
ואחד מישראל בפרט. (שם)

א-קיח

[לענין המעשה מהז' בעטליר'ס] אמר: "אלו לא ידעתי שום ענין אחר, כי-
אם זאת המעשה, הנה גם-כן חדוש גדול מאד". כך אמר בפרוש, כי זאת
המעשה היא חדוש נפלא מאד, ויש בה מוסר הרבה מאד ותורה הרבה,
כי יש בה כמה תורות. גם מדברת מהרבה צדיקים קדמונים, מדוד המלך,
עליו השלום. (סוף המעשה מהז' בעטליר'ס).

המידות

ליקוטים-ספר

א-קיט

עלינו להודיע לגלות אנוני אנשי שלומנו, אשר כבוד רבנו אור הנעלם זכר
צדיק וקדוש לברכה, הזהיר מאד לעסק בזה הספר "ספר המדות" ושלא
ימוש מפינו, כי הוא חיינו, וכתבו רבנו בעצמו בכרך קטן מאד, ואמר,
שפונתו כדי שיוכל כל אחד לשאתו אצלו תמיד, כי המדות הן יסוד כל
התורה כלה, ובזה יזכה נער את ארחו לשמר ככל הפתוב בזה הספר, אז

יְצַלִּיחַ אֶת דְּרָכָיו וְאִזְ יִשְׁכַּל. (הַקְדָּמַת "סֵפֶר הַמִּדּוֹת").

א-קב

נִשְׁמַע מִפִּי, שֶׁאָמַר שְׁעַל אוֹת רְפוּאָה לְבַד, הָיוּ אֶצְלוֹ כִּפָּה וְכִפָּה בּוֹיגִין כְּתוּבִים, כְּמִדְּמָה שֶׁאָמַר מְאֵתִים בּוֹיגִין, אִךְ לֹא רָצָה לְמַסֵּר לְהַעוֹלָם, וְגַם אֲנֹכִי שִׁמְעֵתִי מִפִּי הַקְדוֹשׁ שֶׁסֵּפֶר לְפָנַי זְמַן רַב קָדָם שֶׁמָּסַר לִי לְהַעֲתִיק זֶה הַסֵּפֶר הָאֶלֶף-בֵּית, שֶׁיֵּשׁ אֶצְלוֹ כְּתָבִים כְּאֵלוֹ עַל כָּל הַמִּדּוֹת וּשְׁאָר עֲנִינִים וְהֵם דְּבָרֵי הַסֵּפֶר הַזֶּה, וְאִזְ אָמַר לִי שֶׁהִשִּׁיג כָּל הַרְפוּאוֹת שֶׁבְּעוֹלָם בְּתוֹךְ גְּבוּלֵי אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ, כִּי שְׁמוֹת כָּל הָעָרִים הַכְּתוּבִים שֵׁם אֶצְלָם כָּל גְּבוּל וְגְבוּל הֵם צְרוּפֵי שְׁמוֹת שֶׁל כָּל הַרְפוּאוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, אִיךְ הֵם נִקְרָאִים בְּכָל הַלְשׁוֹנוֹת. כִּי אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל הִיא קוֹמָה שְׁלֵמָה, וְחֻלְקַת אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל הִיא כְּפִי קוֹמַת אָדָם, הֵינּוּ: שְׁחֻלְקָה וְגְבוּל זֶה הוּא בְּחִינַת רֵאשׁ, וְחֻלְקָה וְגְבוּל זֶה הוּא בְּחִינַת יָד יָמִין, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה כָּל הַשָּׁנִים-עֶשֶׂר גְּבוּלִים שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים, שֶׁכֻּלָּם הֵם כְּפִי חֻלְקֵי קוֹמַת אָדָם, כְּמוֹבָא מְזֵה בְּסִפְרִים, וְאָמַר, שֶׁאֶצְלָם כָּל גְּבוּל שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל כְּתוּבִים שֵׁם הַרְפוּאוֹת הַשִּׁיכִים לְאוֹתוֹ הָאֵיבָר שֶׁמְכֻוֹן כְּנֶגֶד זֶה הַגְּבוּל כְּנֹזֶכֶר-לְעִיל. כָּל זֶה שִׁמְעֵתִי מִפִּי הַקְדוֹשׁ כְּבָר, וְהִבְנֵתִי מִדְּבָרָיו הַקְדוֹשִׁים, שֶׁכָּל זֶה הִשִּׁיג בִּימֵי יְלָדוֹתוֹ מִמֶּשׁ, אֲבָל לֹא זָכִינוּ לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כִּי-אֵם דְּבָרֵי הַסֵּפֶר הַזֶּה, אֲשֶׁר רָאָה וְהִבִּיט וְהָיָה מִפְּלֵס הַדְּבָרִים בְּמֵאזְנֵי שְׁכָלוֹ הַקְדוֹשׁ מִה שֶׁצָּרִיךְ לְמַסֵּר לְהַעוֹלָם, שֶׁהֵם הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁמָּסַר לְהַעֲתִיקָם, וְיִמָּה שֶׁצָּרִיכִין לְהַעֲלִים מִהַעוֹלָם, שֶׁהִטְעִינָם שֶׁרָפָה. (שָׁם)

א-קכא

שִׁמְעֵתִי מִפִּי הַקְדוֹשׁ, שֶׁדְּבָרָיו הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁבְּאֶלֶף-בֵּית הַשָּׁנִי גָּבְרוּ וְגָבְהוּ מְאֹד מְאֹד מִהֲרָאוֹשׁוֹנִים. (שָׁם)

א-קכב

גם זאת לדעת, שפמה דברים נמצאו כפולים בהאלף-בית השני. והטעם, כי דע אחי, שספר השני מסר לנו רבנו זכרוננו-לברכה בכתובת ידו הקדושה, ואצלו לא היו כתובים הדברים על סדר האלף-בית רק כפי סדר ההשגות, כפי מה שהשיג כל דבר ודבר במקומו וזמנו, וצוה עלינו להעתיק הדברים ולסדרם כל דבר ודבר למדה השנייה לזה על-פי סדר אלף-בית, וגם פקד עלינו בפרוש, שכל השידוך לשנים או לשלשה דברים, שנרשם אותו שנים או שלש פעמים אצל כל מדה ומדה, וכן עשינו, כגון: למשל באות ל' למוד סימן ד: מי שלמודו בתורה וכו', שאכילתו וכו', על-ידי זה שונאיו נדונין וכו', זה הענין שידוך למוד וגם שידוך למריבה וכן לאות א' אכילה, על-כן נרשם בכל אלו המקומות ומזה תקיש על השאר. כי פונתו הקדושה היתה כדי שיקל על המעיין החפץ לקדש עצמו למצא מבקשו בנקל, שאם ירצה לידע הסגולה והענין של איזו מדה, שיוכל בנקל למצא על-פי סדר האלף-בית באיזה ענין שיעלה על דעתו, כגון: במשל הנ"ל, לפעמים האדם רוצה לחפש למצא ענין למוד ולפעמים ירצה למצא מענין קדשת האכילה וכו', ועל-כן טוב שיהיה נרשם בשני המקומות, כדי שיוכל למצא מבקשו בנקל במקום שירצה, וכן בשאר המדות, ומחמת זה הדברים כפולים בכמה מקומות. (שם).

א-קכג

שמעתי מפיו הקדוש בענין המדות: דע, הנה בכל מדה ומדה יש בה כמה וכמה בחינות וענינים, וכל מדה היא בחינת קומה שלמה. ועל-כן כשחסר לאדם בחינה אחת מהמדה, אף שכל המדה היא שלמה אצלו, אף-על-פי-כן מחמת החסרון אחד שיש לאדם בהמדה, אזי נראה לו כאלו כל המדה חסרה אצלו. כמו אצל האדם כשיש לו חסרון באיבר אחד, אזי כל גופו מבלבל ומרגיש החסרון בכל הגוף, כמו-כן, כשחסר לאדם איזה חסרון בהמדה, נראה לו כאלו חסר כל המדה. (שם).

א-קכד

והנה המדות הם שכנים אלו לאלו, על-כן יכולה מדה אחת לעזר למדה אחרת שהיא שכנה אצלה, כדגמת שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: איבר מחזיק איבר, דהינו: כשאוכל זה האיבר מהבהמה יתחזק איבר האדם, כן אצל המדות יוכל לסייע חלק מדה זו שהיא בחינת איבר המדה לאיבר מדה השכנה אצלה, ועל-כן כשאדם רוצה לילך בדרך הקדש, צריך לשבר כל המדות רעות ולזכות למדות טובות, וצריך לבקש ולחפש עצמו תמיד ולחפש בכל מדה ומדה אם היא שלמה אצלו, וכשרואה איזה חסרון באיזה מדה, אזי יבקש עזר וסיוע מהמדה השכנה. (שם).

וזהו ענין הנאמרים באותיות הללו, ובענין, למשל: כשחסר לו ענוה, ויש מדה אחרת המסגלת לענוה, כגון: בטחון אז צריך לסייע לו על-ידי בטחון לבוא לענוה, דהינו: לפעמים הבטחון הוא בקל לו יותר להשיגו מענוה, ואזי יעשה הקל, ועל-ידי זה יבוא להמדה שהיא כבדה יותר אצלו. ולפעמים יש לו מדה האחרת, אלא שאינו משתמש עמה, וכשצריך לסייע לו מזו המדה למדה אחרת, צריך להתחיל להשתמש עמה. פרוש, על-פי משל הנ"ל, הינו למשל: מי שרוצה לבוא לענוה ורואה שבטחון מסגל לענוה, ובאמת כבר יש לו מדת הבטחון, רק שאינו משתמש עם זאת המדה של בטחון אזי כשרוצים לזכות לענוה צריך להתחיל להשתמש עם מדת הבטחון, וכן כל כיוצא בזה בשאר המדות, והבן. (שם).

ליקוטים-ליקוטי-תפילות

א-קכה

הזהיר אותנו כמה פעמים בכמה מיני לשונות, לעשות מהתורות תפלות, ואמר: שנעשה מזה שעשועים גדולים למעלה, ואמר, שעדין לא עלו שעשועים כאלה לפני השם יתברך כמו אלו השעשועים, שנעשים מתפלות אלו שעושים מן התורות, ועוד דבר מזה כמה וכמה פעמים עם כמה וכמה בני-אדם.

א-קכו

אָמַנְם לֹא בְּאֵר הָעֵנָן הַיָּטֵב, אִיךָ הָיְתָה כְּוֹנֵתוֹ הַקְּדוּשָׁה בְּזֶה, אַךְ מִכָּל דְּבָרָיו הִבְנִי, שְׁעָקֵר כְּוֹנֵתוֹ הָיְתָה בְּפִשְׁטוּת, שֶׁנִּשְׁתַּדֵּל לַעֲוֹן בְּהִתּוֹרוֹת הַקְּדוּשׁוֹת וְהַנּוֹרָאוֹת שֶׁגָּלָה לָנוּ לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל כְּוֹנֵת אוֹתָהּ הַתּוֹרָה לְמַעֲשֶׂה. וְנִחְשָׁב דְּרַכְּנֵנוּ, כִּמָּה אָנוּ רְחוּקִים מֵאֱלוֹי הַדְּבָרִים הַמְּזַכְּרִים בְּכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה, וְנִתְפַּלֵּל וְנַעֲתִיר לֵה' בְּרַבּוּי הַפְּצוּרוֹת וּבִקְשׁוֹת וְתַחֲנוּנִים, שְׂיִרְחַם עָלֵינוּ וְיִזְכְּנוּ וְיִקְרְבֵנוּ בְּרַחֲמָיו הַמְּרַבִּים, שֶׁנִּזְכֶּה לְקִיָּם כָּל מָה שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם בְּאוֹתָהּ הַתּוֹרָה. וְנִשְׁפָּד שְׂיַחֲנוּ לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ עַל כָּל הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים שָׁם, שֶׁנִּזְכֶּה לְקִיָּמָם וּלְהַגִּיעַ אֲלֵיהֶם בְּשִׁלְמוֹת.

וְגַם עַל-פִּי פְּשׁוּטוֹ יְכוּלִים לְהַבִּין זֹאת, שֶׁיְכוּלִין לְפָרֵשׁ שִׁיחֲתוֹ עַל-יַדֵּי כָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה, לְמַשָּׁל, הַתּוֹרָה: "בְּחֻצוֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר" בְּסִימָן ה' בְּלִקְוֹטֵי מוֹהַר"ן א', שְׁמֵתְחַלֵּת, "כִּי חָיֵב כָּל אָדָם לֹמַר, בְּשִׁבְלֵי נִבְרָא הָעוֹלָם", נִמְצָא, כְּשֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּשִׁבְלֵי, צָרִיךְ אָנִי לְרְאוֹת וּלְעֲוֹן בְּכָל עֵת בְּתַקּוּן הָעוֹלָם וּלְמַלְאוֹת חֶסֶד וְחֶסֶד הָעוֹלָם וּלְהַתְפַּלֵּל בְּעִבּוּרָם וְכוּ', וְצָרִיכִים לִידַע, אִם הוּא קֹדֶם גְּזֵר דִּין אוֹ אַחֵר גְּזֵר דִּין, כְּדֵי לִידַע אִיךָ לְהַתְפַּלֵּל וְכוּ' עֵין שָׁם, וְהִנֵּה מִהַתּוֹרָה הַזֹּאת דְּבַר רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָהּ בְּעֲצָמוֹ עִם אֲנָשִׁים מֵאֲנָשִׁי, לְעֲנֹן תְּפִלָּה, שֶׁהִזְהִיר אוֹתָם לַעֲשׂוֹת מִהַתּוֹרוֹת תְּפִלוֹת, וְלִמַּד אוֹתָם סֵדֶר תְּפִלָּה, וְתַפְסֵם לָהֶם לְדַגְמָא תּוֹרָה הַזֹּאת, וְהוֹרָה אוֹתָם בְּפִשְׁטוּת, שֶׁיִּתְחִילוּ לְהַסְתַּכֵּל עַל עֲצָמָם כִּמָּה הֵם רְחוּקִים מִכָּל זֶה, כִּי כָּל אֶחָד מִחֵיב לֹמַר: כָּל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא בְּשִׁבְלֵי וּלְהַתְפַּלֵּל עַל חֶסֶד הָעוֹלָם, וְלִידַע, אִם הוּא קֹדֶם גְּזֵר-דִּין אוֹ לְאַחֵר גְּזֵר-דִּין, וְאִם-כֵּן, עֲתָה יִסְתַּכֵּל עַל עֲצָמוֹ, כִּמָּה הוּא רְחוּק מִכָּל זֶה, וְיִתְפַּלֵּל וְיַעֲתִיר לְהַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ שֶׁיִּזְכֶּה לְהַגִּיעַ לְכָל זֶה, וְשֶׁאֱלוֹ אוֹתוֹ אֲזוּ, כִּי אֵין זֶה צָרִיךְ לָנוּ עֲכָשׁוּ, כִּי אָנוּ רְחוּקִים עֲכָשׁוּ לְהַתְפַּלֵּל עַל זֶה לְפִי מְדַרְגָּתֵנוּ עֲכָשׁוּ? הַשִּׁיב לָהֶם: הֲלֹא יִשְׁמְעוּ אֲזַנֵּיכֶם מִה שֶׁפִּיכֶם מְדַבֵּר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת כִּי הֲלֹא מִבְּאֵר כָּאֵן, שֶׁכָּל אָדָם מִחֵיב לֹמַר, כָּל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא בְּשִׁבְלֵי, וְאִם-כֵּן, הַחֹב מְטֵל עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּהִכְרַח, וְאֵינוֹ יְכוּל לְפָטֵר עֲצָמוֹ מִזֶּה וְכוּ', כְּדְבָרִים הָאֵלֶּה נִשְׁמַע מִפִּי הַקְּדוּשׁ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָהּ בְּעֲצָמוֹ. (שָׁם).

א-קכז

פָּקֵד עָלַי רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שְׁטוֹב לְכַתֵּב לְעַצְמוֹ הַתְּפִלוֹת, כְּשֶׁזֹּכִין
לְאִיזָה תְּפִלָּה סְדוּרָה, כְּדִי שְׂיִוְכַל לְאַמְרָה גַם בְּפַעַם אַחֵר, וְכֵן עֲשִׂיתִי, אַחֵר-
כֶּן רְאִיתִי שְׁטוֹב לְהַעֲתִיקֶם בְּלִשׁוֹן כְּלָלִיּוֹת, בְּאִפְּן שְׂיִהְיוּ שְׂוִין לְכָל נֶפֶשׁ,
וּלְמִסְרָם לְאַנְיִ"שׁ, לְבַל אֲמַנַע הַטּוֹב מִבְּעַלְיוֹ, כִּי רְאִיתִי, כִּי הֵם כְּלָלִיּוֹת
גְּדוּלָה מְאֹד, וְהֵם דְּבָרִים הַצְּרִיכִים לְכָל נֶפֶשׁ, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מִדְּרַגְתּוֹ,
כְּלָם צְרִיכִים לָהֶם לְמַגְדוֹל וְעַד קֶטָן, וְאִין שׁוֹם דְּבַר שְׁחָסַר לְאָדָם בְּעִנְיָן
עֲבוּדַת ה', שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בְּתְּפִלוֹת הַלְלוֹ וְכֹאשֶׁר הֶעֱתִיקְתִּי קִצְתָם, וּמִסְרָתִים
לְקִצַּת אַנְשִׁים, הוֹטְבוּ בְּעִינֵיהֶם מְאֹד מְאֹד, וְהַפְּצִירוּ בִּי לְהַעֲתִיק לָהֶם כְּלָם.
אִם אֲמַנֵּם לְפִי הַלֵּךְ אֲנִי וְאֲנָה בְּזֶה, עִם כָּל זֶה מִסְרָתִי עֲצָמִי לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ
לְבַד, וְסִמְכִיתִי עָלָיו לְבַד, כְּרָצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ הַטּוֹב וְכְרָצוֹן רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ
כֵּן אֶעֱשֶׂה.

א-קכח

כְּבַר הַזֶּהִיר רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ כַּמָּה פְּעָמִים לומר תְּחִנּוֹת וּבִקְשׁוֹת הַרְבֵּה
בְּכָל יוֹם, כָּל מֵינֵי תְּחִנּוֹת הַנִּמְצְאוֹת בְּאִיזָה סְדוּר מִסְדוּרִים הַגְּדוּלִים אוֹ
בְּשַׁעֲרֵי צִיּוֹן וּבְשַׁעֲרֵי מְקוֹמוֹת, מִכָּל שְׂכֵן וְכָל שְׂכֵן לְעֶסֶק בְּסִפְרֵי תְּהִלָּים, וּמִי
שְׂרוּצָה לְקַיֵּם דְּבָרֵי הַקְּדוּשִׁים, וְלְעֶסֶק בְּתְּפִלוֹת לְזָכוֹת לְחַיֵּי-עוֹלָם, בְּוַדָּאֵי
יַעֲרֵב לְנַפְשׁוֹ מְאֹד מְאֹד אֵלּוֹ הַתְּפִלוֹת, כִּי אִין שׁוֹם תְּפִלוֹת בְּעוֹלָם, שְׂיִוְכַל
הָאָדָם לְמַצֵּא אֶת עַצְמוֹ בָּהֶם כְּמוֹ בְּאֵלּוֹ הַתְּפִלוֹת הַמְּדַבְּרִים מִכָּל הַמְּדוֹת
וּמִכָּל הַדְּבָרִים שֶׁבְּעוֹלָם, וְכֹאשֶׁר יִרְאֶה הַרְוָאָה בְּעִינָיו, אֲשֶׁרִי שְׂיֵאֱחֹז בָּהֶם.
(שׁם).

מוֹהֲרַנְי"ת

לִיקוּטִים-יָמִי

א-קכט

סִפְרֵי לִי אֶחָד מְאַנְשֵׁי-שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁהָיָה אֶצְל רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, בְּעֵת שֶׁכְּבַר
אֲחֹז בְּדַרְךְ נְסִיעֵתוֹ הַקְּדוּשָׁה לְנִסְעֵ לְאַרְצֵ-יִשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא אָז אִישׁ אֶחָד
מְאַנְשֵׁי-שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁהָיָה אִישׁ עָשִׂיר קִצְתֵי וּמִיחָס גְּדוֹל, וְנִתְאַוָּה מְאֹד לְנִסְעֵ
עִם רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ לְאַרְצֵ-יִשְׂרָאֵל, וְהַרְבֵּה רַעִים עַל רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-
לְבָרְכָהּ לְבַקֵּשׁ עֲבוּרוֹ, שְׂיִקַּח אוֹתוֹ עִמּוֹ לְאַרְצֵ-יִשְׂרָאֵל, וְנוֹדַע לְרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-

לְבָרְכָה עֲנִין זֶה. עֲנֵה וְאָמַר רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לְהָאִישׁ הַנִּי"ל: "אַתָּה חָפֵץ לְנִסְעַ לְאַרְץ-יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי מָה אֵין אַתָּה נוֹסֵעַ?" הַשִּׁיב הָאִישׁ הַנִּי"ל: "אִם תִּקְחוּ אוֹתִי עִמָּכֶם אֲסַע עִמָּכֶם מִיָּד". עֲנֵה רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וְאָמַר לוֹ: "מָה טַעַם יֵשׁ לָךְ, שְׂאֵתָה רוֹצֵה לְנִסְעַ לְאַרְץ-יִשְׂרָאֵל בְּוִדְאֵי מִכְרַח, שְׂיֵשׁ לָךְ טַעַם, כִּי הֲלֹא גַם יִשְׁמְעֵאלִים וְעַרְבֵיִים נוֹסְעִים לְאַרְץ-יִשְׂרָאֵל וְכוּ'". וְהַשִּׁיב לוֹ מָה שֶׁהִשִּׁיב. וְהִנֵּה אֵינִי זוֹכֵר סִפּוּר הַדְּבָרִים הַיָּטִב, אֲבָל הָעֵקֶר מָה שֶׁנִּצְרָךְ לָנוּ מִסִּפּוּר זֶה הוּא מָה שֶׁשִּׁמְעֵתִי מִהָאִישׁ הַנִּי"ל, שְׂאַחַר-כֵּן נִזְדַּעְזַע רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְהִפִּיךְ פָּנָיו מֵאִישׁ הַנִּי"ל, וְדִבֵּר אֶל הָעוֹלָם בְּהִתְלַהְבוּת גְּדוֹל, וְכָל דְּבָרָיו הָיוּ כְּגִחְלֵי-אֵשׁ, כְּדָרְכוּ. וְעֲנֵה וְאָמַר: "כְּשֶׁרוֹצִים בְּאַמֶּת לְבוֹא לְאַרְץ-יִשְׂרָאֵל, יֹאמְרוּ 'אִם אֶקַּח אוֹתוֹ יִסַּע? כֵּן רוֹצִים לְבוֹא לְאַרְץ-יִשְׂרָאֵל? הֲלֹא כְּשֶׁרוֹצִים לְבוֹא לְאַרְץ-יִשְׂרָאֵל צָרִיכִין לִילֵךְ רַגְלִי כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אָמַר לְאַבְרָהָם: 'לָךְ-לָךְ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וְכוּ' אֶל הָאָרֶץ לָךְ דִּיקָא שְׂצָרִיכִין לִילֵךְ רַגְלִי מִמָּשׁ כְּדִי לְזַכּוֹת לְבוֹא לְאַרְץ-יִשְׂרָאֵל". וְאָמַר זֹאת בְּהִתְלַהְבוּת גְּדוֹל מְאֹד. ("יְיָ מוֹהֲרֵנִי תִּי" חֶלֶק בִּי, מִי"ט).

א-קל

פַּעַם-אַחַת קָבַל אֶחָד לְפָנָיו בְּדָרְךְ נִסְיַעְתּוֹ עַל פְּרָנְסָה. וְהָאִישׁ הַהוּא הָיָה בְּעַל אַכְסֵנְיָא שְׂלוֹ, וְהָיָה לְרַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ לְבָרְכָה רַחֲמָנוּת גְּדוֹל עֲלָיו, כִּי הָיוּ לוֹ בְּנוֹת לְהַשְׁיָאן, וְהָיָה עָנִי גְדוֹל. וְנַעֲשֶׂה לוֹ נֶס נִפְלָא, שְׂבָא אָדוֹן אֶל אַכְסֵנְיָא הַהִיא, וְאַבְדַּ שָׁם כִּיס רְעַנְדְּלִיךְ (מִטְבְּעוֹת), וּמִצָּאוּ הָאִישׁ הַהוּא. בְּתוֹךְ כֵּן הִרְגִישׁ הָאָדוֹן, שֶׁנֶּאֱבַד לוֹ הַכִּיס עִם הָרְעַנְדְּלִיךְ, וְהִתְחִיל לְהַשְׁגִּיחַ וּלְחַפֵּשׁ, וְהָיָה יָכוֹל לְבוֹא לְיַדִּי עֲלִילָה וּמִשְׁפָּט מִהָאָדוֹן. וְהוֹדָה הָאִישׁ הַהוּא, שֶׁהוּא מִצָּא אֶת הַכִּיס עִם הָרְעַנְדְּלִיךְ, וְהַחֲזִיר לְהָאָדוֹן. וְהַפְּלִיא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נֶס נִפְלָא בְּתוֹךְ נֶס, וּבְתוֹךְ כֵּן חֲזַר הָאָדוֹן וְאַבְדַּ אֶת הַכִּיס, וְחֲזַר וּמִצָּאוּ הָאִישׁ הַנִּי"ל. וְאִזּוֹ אָמַר הָאָדוֹן, שֶׁבְּוִדְאֵי אֵינִי חוֹשֵׁד אֶת הָאִישׁ הַנִּי"ל, כִּי הוּא אִישׁ נְאֻמָּן, שֶׁכָּבַר הַחֲזִיר לוֹ פַּעַם אַחַת. וְנִפְטַר מִמֶּנּוּ הָאִישׁ הַנִּי"ל, וְהָאָדוֹן חֲזַר לְבֵיתוֹ רִיקָם. וְהָאִישׁ הַנִּי"ל הִשִּׁיא בְּנוֹתָיו וְנִתְפָּרַס בְּנִקְיוֹת. (יְיָ מוֹהֲרֵנִי תִּי בְּהַשְׁמָטוֹת שׁוֹנוֹת א).

א-קלא

פעם-אחת ספר רבנו זכרוננו לברכה, שהמחקרים חולקים זה עם זה. פת אחת אומרת, שהגלגלים חוזרים וסובבים והולכים, וכת אחת אומרת, שהגלגלים עומדים במקומם, והארץ מסבבת וחוזרת. וזה שלא נופל העולם בהסביבה, היא מחמת המהירות מאד. והא ראייה, כשיקח אדם דבר עגל, ויעמיד בתוכה כלי מלא מים, ויסבב אותו העגול במהירות, אזי יעמד הכלי כמו שהיה ולא יפל לארץ אפלו טפה אחת מן המים – כן הוא זה, מחמת שהארץ מסבבת במהירות גדול עומד העולם במקומו. ואמר רבנו זכרוננו לברכה, שאינו כן באמת, רק האמת הוא פדעה הראשונה, ואמר הפסוק: והארץ לעולם עומדת (קהלת א, ד). ועין בפשיר רבנו בד"ה נשאת עומדת וכו'). (ימי מוהרנ"ת בהשמטות שונות ב).

א-קלב

יש עוף אחד בעולם, שאינו נברא בעולם אלא אחד. וכשהוא מזקין, אזי הוא נחלש, וכשרואה שהוא חלוש, אזי הוא פורח על הר אחד, ולוקט לו עשבים של כל מיני בשמים, ועושה לו קן מהם, ויושב בקן עד שהוא מרגיש בעצמו שיש לו כח, ומתחיל לעוף ולפרח למעלה למעלה, עד שהוא בא תחת השמש, ושורף אותו השמש, ונופל לים ונטבע, ונברא מיד אחר תחתי. (ימי מוהרנ"ת בהשמטות שונות ג).

א-קלג

יש תולעת אחת, שנברא על אילן, ויושב תמיד על האילן. ויש לזה התולעת כמו בית של רפש וטיט, שקורין בלשון אשכנז "בלאטע". וחקרו המחקרים מהיכן בא זה הבית שיש לו. ואמרו, שזה אינו אלא מעשה שדים, שהשדים עושים לו הבית. ואמר רבנו זכרוננו לברכה שאינו כן, אלא שהתולעת יש לו בטבע קרירות, ומחקרירות בא לחלוחית, ומחמת העפרירות של העולם שנופל עליו תמיד על הלחלוחית נעשה עליו כמו בית. (ימי מוהרנ"ת בהשמטות שונות ד).

א-קלד

הָאָדָם מִחַמַּת צָעִרוֹ, נִדְמָה לוֹ שֶׁעֲדִין לֹא עָבַר עָלָיו עֵת כְּזֹה, כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ, שֶׁנִּדְמָה כֵּן בְּעֵת הַצָּעֵר. (שָׁם א').

א-קלה

תִּחְזַק עֲצָמְךָ לְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה תָּמִיד, עַל אֲשֶׁר זָכִינוּ לְהִיּוֹת מְזֻרְעֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹי קְדוֹשׁ. וּלְבָלִי לְהִיּוֹת מִתְנַגֵּד, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, עַל אֹרֹת הָאֲזוּרוֹת צַח הַצַּחְצָחוֹת סָבָא דְסָבִין הוּא רַבְּנֵי הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא זְצוּק"ל, נַחַל נוֹבֵעַ מְקוֹר הַכֶּמֶה, אֲשֶׁרִינוּ מֵה טוֹב חֲלָקִינוּ וְכוּ' שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו הַסִּיר מֵאֲתָנוּ מִסּוּהַ הָעוֹרוֹן, הַמְּסַמָּא אֶת הָעֵינַיִם וּמוֹנֵעַ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים מִלְּהַסְתַּפֵּל בְּסַפְרֵי רַבְּנֵי זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הַנּוֹרָאִים, וְהֵם חוֹלְקִים וּמִתְנַגְּדִים עָלָיו וְעַל אֲנָשָׁיו וְעַל סַפְרֵי הַקְּדוֹשִׁים וְהַנּוֹרָאִים מְאֹד. בְּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר הַצִּילָנוּ מִזֶּה וְהַבְּדִילָנוּ מִן הַתּוֹעִים בְּכֶמֶה וְכֶמֶה בְּחִינּוֹת בּוֹדָאֵי רָאוּי לָנוּ לְשִׁמְחָה בְּזֶה כָּל יְמֵינוּ לְעוֹלָם. בְּשִׁמְחָה עֲצוּמָה, שְׂאִין לָהּ קֶזֶץ וְאִין שׁוּם מְרָה שְׁחוּרָה וְעֲצָבוֹת, שֶׁתּוֹכַל לְבַלְבֵּל, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, מִשִּׁמְחָה זֹאת לְעוֹלָם, כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי וְהַבְּנֵתִי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּפָרוּשׁ. (שָׁם ט')

א-קלו

שִׁים לְבָדָּה הֵיטֵב לְכָל הַדְּבָרִים הַנְּאָמְרִים בְּלִקוּטֵי תַנְיִנָּא בְּסִימָן נ"א נ"ב, וְתַסְתַּפֵּל וְתַתְּבַוֵּן הֵיטֵב בְּכָל דְּבָר וְדְבָר הַנְּאָמֵר שָׁם, כִּי הֵם דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים וּמְחַיִּין אֶת הַנֶּפֶשׁ מְאֹד מְאֹד. וְשִׁיחוֹת אֵלֶּי שֶׁבְּסַמְנֵים הַקְּדוֹשִׁים נִקְרְאוּ בֵּין קְצַת אַנְי"ש "אַגְרָת", כִּי הֵם מְדַבְּרִין כְּמוֹ אַגְרָת הַנִּכְתָּב לְחִבְרוֹ וְתַלְמִידוֹ. (שָׁם א')

א-קלז

חֲזָקוּ וְאַמְצוּ חֲזָקוּ וְאַמְצוּ לִילֵךְ בְּדַרְכֵי רַבְּנוּ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא זְצוּק"ל, כְּאֲשֶׁר הוֹרִיתִי אֶתְכֶם, כְּפִי מֵה שֶׁשִּׁמְעֵתִי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ, וְכִכֵּל אֲשֶׁר שִׁמְעֵתִי, כִּן סִפְרֵתִי לָכֶם בְּאֵמֶת. וְהִ' הַיּוֹדֵעַ וְעֵד, כִּי אֲנֹכִי זְכִיתִי לְהַבִּין כְּוָנְתּוֹ הַנּוֹרָאָה וְהַתְּמִימָה יוֹתֵר מִכָּל הָעוֹלָם, כְּאֲשֶׁר הָעֵיד עָלַי בְּפִרוּשׁ בְּפֶה מְלֵא כֶּמֶה פְּעָמִים. (שם ט"ז).

א-קלח

הִנֵּה שִׁמְעֵתִי מִפִּי יְדִידְנוּ הַחֲתִיקָה, מוֹרִינוּ הָרַב גְּרִשׁוֹן, שֶׁנִּמְצָא בְּיַד יְדִידֵי הַרְבֵּנִי, מוֹרִינוּ הָרַב בְּעַר מְלִיפִיוּיץ, כְּתָבִים בְּכַתִּיבַת יַד רַבְּנוּ זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּכֹן תִּרְאוּ לְקַבֵּל מֵאֲתוֹ וּלְשַׁלְּחֵם לְיַדֵי מִיד, כִּי הוּא יוֹדֵעַ בְּעֶצְמוֹ, שֶׁכָּל הַכְּתָבִים הָאֵלּוּ הֵם שְׁלִי, שֶׁקִּבַּלְתִּים בְּעֶצְמִי מִיַּד רַבְּנוּ זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, כִּי אֵין מִי שֶׁקִּבַּל מִמֶּנּוּ כְּתִיבַת יְדוֹ הַקְּדוֹשָׁה, כִּי-אִם אֲנֹכִי, כִּי יוֹדֵעַ לְכָל, וְאֲנִי צָרִיךְ אוֹתָם מְאֹד לְעִנְיֵן סִפְרֵי רַבְּנוּ זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְיִגִּיעַ מִזֶּה תוֹעֵלַת גָּדוֹל בְּכֶמֶה עֲנִינִים וְזָכוֹת הָרַבִּים, וְאֵלּוּ אֵינִם נִצְרָכִים כָּלֵל, עַל-כֵּן יִרְאֶה לְשַׁלְּחֵם לִי מִיד, וְאֲנִי אֶתֵּן לוֹ בְּעֵד זֶה שְׁאֵרֵי עֲנִינִים הַנִּצְרָכִים לוֹ, דְּהֵינּוּ: תַּפְלוֹת שֶׁנִּדְפְּסוּ וְתַפְלוֹת שֶׁלֹּא נִדְפְּסוּ עַדִּין רַק הֵם בְּכַתֵּב וְעוֹד דְּבָרִים כְּאֵלֶּה, נָא מְאֹד לְבַל יִשְׁנֶה אַחֲרַי דְּבָרִי, כִּי בְּאֵמֶת הֵם שְׁלִי וְאֵינִי מוֹחֵלִם לוֹ בְּשׁוּם אִפְּסוֹן, וְאִפְּלוֹ אִם לֹא קִבַּלְתִּי מִיָּדִי מִמֶּשׁ, מִמִּי שֶׁקִּבַּלְתִּי הֵם שְׁלִי, כִּי מִיָּדִי בָּאוּ לְיַד הַחֲבֵרִים אֲנִי"ש וְנִתְגַּלְּגְלוּ מֵאֶחָד לְחֵבְרוֹ עַד שֶׁבָּאוּ לְיַדוֹ, וּבְאֵמֶת לֹא נִתְּתִים לְשׁוּם אָדָם, כִּי-אִם לְהַעֲתִיקָם וּלְהַחֲזִירָם לִי מִיד. (שם י"ז).

א-קלט

אם דרכי טובו של אדמו"ר הנזכר והנשגב זצוק"ל הם עד אין סוף, ונאריכת אפו בלי שיעור, ומחמת זה על פי רב אין רואין נקמה תקף ברודפיו וכו', אף-על-פי-כן במקום שיש חלול השם ובזיון כזה הנוגע עד הנפש, אין דרכו להחריש. (שם עי.)

א-קמ

תדע ותזכר היטב מה שאמר אדמו"ר זכרונו-לברכה ותחזר דברים אלו ותשימם על לבך היטב מה שאמר בזה הלשון: "גאט איז גרויס מע ווייסט גאר נישט וכו', אפלו אייער זאך וויא הין איטליכער איז גיפאלן, סע פרא האנדן אפער אזוי א זאך וואס סע איז גאר עפיס אנדערש" וכו', וסיים: "אבי מע איז זיך ניט מיאש פון שרייען". (שם קי"ג).

א-קמא

למען השם האלט זיך, וכבר אמר הוא זכרונו-לברכה, שאפלו לחולה המטל על ערש דוי וחלוש מאד, אשר כל משכבו נהפך בחליו, אומרים לו שיתחזק, "לאז זיך ניט אפ מאך זיך פרישער", וכיוצא בזה, ואם הוא ציט ומחזק עצמו, מועיל לו הרבה, שיתרפא וישוב לאיתנו על-ידי-זה. (שם קי"ז).

א-קמב

עקר הנסיון והבחירה הוא על-ידי העלם הידיעה, ועל-כן באמת אי-אפשר בשום אופן, שידע האדם בחייו, היכן הוא אוהז, כאשר שמעתי בשמו

זְכוּנוֹ-לְבָרָכָה, כִּי בָּזָה תְלוּי הַבְּחִירָה. (שָׁם "עֲלִים לְתִרוּפָה" קצ"ו).

א-קמג

אִין שׁוּם סְמִיכָה בְּעֵנֶן פְּרָנְסָתִי, כִּי-אִם עַל בְּטָחוֹן לְבַד, כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מִפִּי
הַקְּדוֹשׁ בָּזָה הַלְּשׁוֹן: "נֶאֱהָר בְּטָחוֹן" וְהַדְּבוּרִים הָאֵלוּ פָּרְחוּ מִפִּי הַקְּדוֹשׁ,
כְּחֻצִים מִיַּד גְּבוּר. (שָׁם "עֲלִים לְתִרוּפָה" ר"כ).

א-קמד

...וְכָל הַדָּבָר שֶׁתִּדַּע, שֶׁחֲלִילָה, חֲלִילָה לָךְ לַחֲשֹׁב בְּעֵנֶן זֶה כָּלֵל, לֹא לְמַפְרָע
וְלֹא לְאַחֵר-כָּךְ, רַק לְהַשְׁפִּיחַ מִדַּעְתְּךָ הַדָּבָר, כִּי שָׁמַעְתִּי מִפִּי, שֶׁעֵנֶן זֶה הוּא
כְּמוֹ וְד"ל, כִּי הַפְּחִשְׁבָה וְהַמְרָה שְׁחוּרָה בְּעֵנֶן זֶה מְזִיק מְאֹד וְאִינוּ מוֹעִיל
כָּלֵל. (שָׁם "עֲלִים לְתִרוּפָה" רכ"ז).

כָּבֵר הַזְּהִירָנוּ הוּא זְכוּנוֹ-לְבָרָכָה, שְׁמִי שֶׁהוּא אֶצְלוֹ עַל רֹאשׁ-הַשָּׁנָה, צָרִיךְ
לְשַׁמַּח בְּכָל הַשָּׁנָה, וְאָמַר בְּפִרוּשׁ: "אֲכָלוּ מֵעֲדָנִים וּשְׂתוּ מִמִּתְקִים, כִּי חֲדוֹת
ה' הוּא מְעֻזְכֶם", כִּי הַמְקָרָא הַזֶּה נֶאֱמַר עַל רֹאשׁ-הַשָּׁנָה. (שָׁם "עֲלִים
לְתִרוּפָה" רכ"ז).

א-קמה

אֲשֶׁר כְּתִבְתָּ, שֶׁבַעַת שְׁעוּבַר הַהֲרַפְתָּקָאוֹת וְהַבְּלוּלִים, אִי-אֶפְשֶׁר לְהַרְגִישׁ
חֲסִדֵי ה', רַק אַחֵר-כָּךְ, כְּשֶׁמְרַחֵב קֶצֶת אֶז רֹאִים נִפְלְאוֹת חֲסִדֵי ה', זֹאת
אֲנִי יוֹדֵעַ מִכָּבֵר מֵיָמִים רַבִּים, וְכָבֵר דְּבַרְתִּי מְזֶה עִם אֲדָמוֹ"ר זְכוּנוֹ-
לְבָרָכָה בְּעֻצְמוֹ, וְאָמַר לִי, שְׁכֹן הוּא. אֵךְ אֶף-עַל-פִּי-כֵן הִיָּה כְּוֹנֵתוֹ, שֶׁיִּתְחַזַּק

הָאָדָם דִּיִּיקָא בְּעַת הַדַּחֲקָה הַגְּדוֹל לְמַצָּא אֵיזָה הַרְחֵבָה, עַד שְׂרִיגֵישׁ אָז דִּיִּיקָא חֲסָדֵי ה' וְנִפְלְאוֹתָיו. וְעַל-כָּל-פְּנִיִּים יֶאֱמִין בְּהֵם בְּאֲמוּנָה שְׁלָמָה, שְׂבֻדָּאֵי הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ טוֹב לְכָל בְּכָל עֵת. וְכִבְרַ עֲזָר לֹו הַרְבֵּה, וּבֻדָּאֵי לֹא יַעֲזֹב אוֹתוֹ גַּם עֵתָהּ, וְזֶה עֶקֶר הַמְּלַחְמָה לְהַפְּדֵי הַיְגוּן וְאַנְחָה לְשִׁשׁוֹן וּלְשִׁמְחָה. וְכִבְרַ דְּבִרְנוּ בְּזֶה הַרְבֵּה. (שָׁם "עֲלִים לְתַרוּפָּה" ר"ח).

א-קמו

תְּהִלָּה לְאֵל גְּנוּזוֹת אֲתֵי רְפוּאוֹת אֲמִתִּיּוֹת וְסַמִּים דְּאוֹרִיָּתָא, סַמָּא דְחִיִּי לְכָל. דְּבָרִים יִקְרִים וְנִפְלְאִים, אֲשֶׁר אֵין עֲרֻךְ אֲלֵיהֶם, הַמְּלֵאִים עֲצוֹת וְרְפוּאוֹת הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוּף וְהַצְּלָחוֹת נִצְחִיּוֹת לְכָל, אֲשֶׁר אֵי-אֶפְשָׁר לְבָאֵר, אֲדָּ כְּלָם סְתוּמִים וְנִעְלָמִים בְּכַמָּה וְכַמָּה הַסְּתָרוֹת, מִבֵּית וּמִבְּחוּץ הַסְּתָרוֹת שְׂבֻתוֹךְ הַסְּתָרוֹת כְּמַעַט בְּלִי שְׁעוֹר. לוֹיֵא ה' עוֹזָר לִי וְלָכֶם בְּזָכוֹתוֹ וְכַחוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּדַרְכֵי הַנִּפְלְאִים, לְגַלוֹת וּלְהוֹדִיעַ וּלְהַאִיר בְּלֵב הַחֹפֵץ בְּרְפוּאוֹת נִפְשׁוֹ בְּאֲמֵת. וּבְזֶה אָנוּ מְחִיִּין עֲצֻמִּינוּ זֶה כְּמָה. אֲדָּ זֹאת תִּדְעוּ, שְׁכָל אֲחָד כְּפִי תְּשׁוּקָתוֹ וְחִפְצוֹ וְיִגִּיעָתוֹ, כְּפִי מַה שְׂחוֹתֵר וְחוֹפֵר בְּפִיו וּבְלִבּוֹ לְמַצָּא הַמִּים מִתּוֹךְ הַבְּאֵרוֹת הַקְּדוֹשִׁים, בְּאֵר מִים חַיִּים. וְאֵי-אֶפְשָׁר לְבָאֵר בְּכַתֵּב אֲפֵלוּ מַה שְׂמִתְנוּצֵץ בְּלִבִּי בְּזֶה. וְכָלֵל הַדְּבָר לָךְ וְלָכֵל כִּיּוֹצֵא בְּךָ, שְׂאִין בְּיָדֵי לְהַשִּׁיבְכֶם כְּלָל. רַק כָּל אֲחָד וְאֲחָד כְּפִי מַה שְׂיַחְתֵּר וְיִבְקֵשׁ אַחַר הַבְּאֵרוֹת מִים חַיִּים קְדוֹשִׁים הַנִּי"ל, בְּוֻדָּאֵי יִמְצָא בְּאֲמִתְחֵתִי, אֲמִתְחַת הָעֵנִי וְהָאֲבִיוֹן הַנִּרְדָּף מְאֹד מְאֹד מְכָל צַד, אֲשֶׁר מְחַמֵּת זֶה אֲמִתְחֵתוֹ מְלָאָה עֶפֶר וְצָרוֹרוֹת וּבְלוּאֵי הַסְּחָבוֹת, אֲשֶׁר מְלֵאוּהָ זָרִים לְהַסְתִּיר וּלְהַעֲלִים פְּנִינֵי גְּנָזָיו. עִם-כָּל-זֶה מִים רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֵהָבָה, וְנִהְרֹות לֹא יִשְׁטַפוּהָ וְכָל מִינֵי חֲשָׁךְ וְהַסְּתָרוֹת שְׂבַעוֹלָם לֹא יוּכְלוּ לְהַעֲלִים אוֹרוֹת מְטֻמוּנֵי אוֹצְרוֹת חַיִּים כְּאֵלֶּה, אֲשֶׁר כְּבֹר נִתְגַּלָּה מֵהֶם, מַה שְׂנִתְגַּלָּה בְּסַפְרֵי הַקְּדוֹשִׁים זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, וְעַדִּין עַדִּין אֲתֵם צְרִיכִים יְגִיעוֹת לְחַפֵּר אֲצִלֵי הָעֵנִי וְהָאֲבִיוֹן, וּבְוֻדָּאֵי תִמְצָאוּ, אִם תִּתְיַגְעוּ. (שָׁם "עֲלִים לְתַרוּפָּה" ר"ל).

א-קמוז

יָדַעְתִּי כִּי רַב בְּנֵי-אָדָם אָפְלוּ בְדוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים עָבְרוּ עָלֵיהֶם כְּהִנֵּה וְכַהֲנֵה
אֲלֵפִים וּרְבֻבוֹת פְּעָמִים, כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי וְהִבַּנְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ, וְכַאֲשֶׁר אָנִי
בְּעֲצָמֵי רְאִיתִי וְשָׁמַעְתִּי וְהִבַּנְתִּי מִפִּי רְבֻבוֹת אֲנָשִׁים וּמִפִּי סִפְרֵי קִדְשׁ. (שָׁם)
"עֲלִים לְתַרוּפָה" רנ"ה).

א-קמח

עַקֵּר הַרְעַשׁ וְהַקְטִיגְרִיָּה הַגְּדוֹלָה שֶׁעָלִינוּ הוּא מַחֲמַת זֶה, שֶׁרַבְּנוּ הַגְּדוֹל זַ"ל
רוֹצֵה לְהַחֲיוֹת מֵתִים וּפְגָרִים מִמָּשׁ, שֶׁנִּפְלוּ בְּדַעְתָּם מִרְבוּי עֲוֹנוֹתֵיהֶם
הַעֲצוּמִים כְּפְגָרִים מִמָּשׁ, כְּאֲשֶׁר גַּם אֲנֹכִי בְּעֵינַי יוֹדַע מַעֲט בְּזֶה. מִכָּל שֶׁכֵּן
וְכָל שֶׁכֵּן הוּא זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּעֲצָמוֹ, וְכָל הַרְעַשׁ הַגְּדוֹל שֶׁעָלִינוּ הַכֹּל רַק
בְּשִׁבִיל זֶה, כִּי הוּא בְּכַחוֹ הַגְּדוֹל עוֹסֵק בְּתַקוּנָם וּבְהַצֵּלָתָם. וְהַעֲקֵר בְּבַחֲיָנָה
זֹאת, שֶׁרוֹצֵה לְהַאִיר בָּהֶם, כִּי מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, "הַקִּיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי
עֲפָר", וְהֵם מִבְּעֵטִים לְקַבֵּל טוֹבָתוֹ... (שָׁם "עֲלִים לְתַרוּפָה" רס"ד).

א-קמט

וְאָנִי יוֹדַע וּמֵאֲמִין בְּאַמֶּת, שֶׁאֲדַמּוּ"ר יוֹדַע הַיֵּטֵב בְּכָל־לַיּוֹת וּבַפְּרָטִיּוֹת כָּל
מֵה שֶׁנַּעֲשֶׂה עִם כָּל הַנְּפֹשׁוֹת בְּכָל דּוֹר וְדוֹר מִיּוֹם בְּרֹא אֱלֹהִים אָדָם עַל
הָאָרֶץ עַד הִנֵּה וְעַד הַסּוֹף הָאֲחֵרוֹן. וְיוֹדַע כָּל הַתַּקּוּנִים שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד.
וְכָל הַיְדִיעוֹת הָאֵלוֹ הֵם אֲצִלוֹ דָּבָר קָטָן, כִּי הַשִּׁיג הַשְּׂגוֹת אֱלֹהוֹת, שְׂאִי-
אֲפֹשֶׁר לְתַפֵּס בְּמַחְשָׁבָה כָּל־כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: לֵית מַחְשָׁבָה תַּפְיִסָּא בְּדָ כָּל־כָּל. מֵה
אוֹמֵר מֵה אֲדַבֵּר, נִפְשֵׁי יוֹדַעַת מְאֹד, וְגַם מַעֲט הַיְדִיעָה, שֶׁהַאִיר בִּי הָאֲבִיוֹן
בְּנַפְלְאוֹתָיו הַעֲצוּמִים קִשָּׁה מְאֹד לְהַכְנִיֵס מַעֲט בְּחִבְרֵי, אֲדָ אָן-עַל-פִּי-כֵן
חֲסִידֵי ה' כִּי לֹא תִמְנוּ, וּכְבָר עֲשֵׂה עִמָּנוּ וְעִמֵּי בְיֹתֵר נַפְלְאוֹת בְּיֹתֵר לְהוֹדִיעֵנוּ
וְלְהַטְעִמָּנוּ מִנְּעִימַת תּוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה מֵה שֶׁהוֹדִיעַ. (שָׁם ש"נ).

א-קנ

אָנִי מְשַׁמַּח עֲצָמִי, מַה שְּׂאֵתָה חֶפֶץ וּמִתְגַּעְגַּע עַל כָּל פְּנִים לְשִׁמּוֹחַ וּלְסִלֵּק
הַמֶּרֶה שְׁחוּרָה מְעַלְיָדָה, כִּי גַם זֶה טוֹב מַה שְּׁחֶפְצִים בְּזָה, כְּאֲשֶׁר שְׁמַעְתִּי
מִפִּי הַקְדוֹשׁ. ("עֲלִים לְתַרוּפָה" שֵׁנִי"ג).

א-קנא

צְרִיכִין לְצַעֵק מֵעֵמֶק הַלֵּב בְּחִינַת "מִמַּעַמְקִים קָרְאתִיךָ ה'" כְּדִי לְחַתֵּר
הַמִּים, שְׁמָהֶם גְּדוּלָה הָאֱמוּנָה הַקְדוּשָׁה, כִּי בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וּבַעֲת הַסְּמוּךְ
נִכְנַס בְּלִבִּי בְּעֵמֶק מְאֹד מְאֹד אֵלּוּ הַדְּבוּרִים, שְׁשִׁמַּעְתִּי מִפִּי הַקְדוֹשׁ, כְּשֶׁגָּלָה
הַתּוֹרָה הַנּוֹרְאָה הַנִּי"ל, "אִזּוּ מֵעַן מוֹזֵ דְעַבְיּוּיִן דָּאִס וּוְאִסְעַר וּוְאִס פּוֹן דָּאִרְט
וּוְאִקְסִט אֱמוּנָה" וְכוּ' מַה אוֹמֵר לָךְ, בְּנִי חֲבִיבִי, מַה שְּׁמַתְנוּצָץ בְּלִבִּי בְּעֵינֶיךָ
זֶה. (שֵׁס"ד)

א-קנב

אָמַר זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָה קְדָם הַסְּתַלְקוּתוֹ הַקְדוּשָׁה: "אִזּוּ אִיךָ גַּיִי פֶּאֶר אִיךָ
וּוְאִס הָאֵט אִיר צו זְאֲרָגוֹ". ("עֲלִים לְתַרוּפָה" שֵׁצ"ז).

א-קנג

שְׁמַעְתִּי מִיִּדְדוֹ הַתִּיק רַבִּי גְּרִשׁוֹן נִי"י, נִכְד הַמַּגִּיד זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָה,
מְטִירָהאוֹיִצֵּעַ, שְׁשִׁמַּע מִפִּי הַקְדוֹשׁ, שְׁבְּרָאשׁ-הַשָּׁנָה הַכֹּל מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ
תִּקּוֹן אֶפְלוֹ דְּבָרִים שְׂאִי-אֶפְשָׁר לְתַקְנָם בְּזִמְנוֹ אַחֵר, בְּרָאשׁ-הַשָּׁנָה נִתְתַּקֵּן

א-קנד

תדע ותאמין, שכל מה שעובר עליך, כבר עבר על כמה וכמה צדיקים גדולים וכשרים, באשר שמעתי מפיו הקדוש מעשיות נוראות בעינין זה, שאי-אפשר לבארם על-פני השדה. (שם תכ"ד).

א-קנה

ההכרח לבטל רצונו מפני רצונו יתברך ולהמתין ולצפות בכל עת לישועת ה' ואפלו בעבודת ה', אף-על-פי שצריכין למהר למלט על נפשו מפח יוקשים וכו', אף-על-פי-כן שמעתי מפיו הקדוש, שאמר לי לענין זה אומרים לו: המתן! וכו' (שיחות הר"ן סימן כז; חיי מוהר"ן סימן תלה).
 ("עלים לתרופה" תכ"ז).

א-קנו

וכך היה אומר אדונינו מורנו ורבונו הקדוש, זכר-צדיק-לברכה: כשאדם רואה, שהוא מאד שפל, אסור לו לפל (בדעתו), רק הוא חייב להחיות עצמו וישיב עצמו: האם לא עשיתי איזה מצוה? האם לא עשיתי בכל זאת פעם איזהו דבר טוב? אני צם ביום-הכפרים וגם בתשעה-באב, וכן בכל ארבע התעניות, אף שלבי כואב לי מאד. ואני הולך גם לפעמים למקוה, ואפלו בכל הקולקולים רחמנא-לצלן אף-על-פי-כן מתנגע אנכי מאד ורוצה מאד להציל את עצמי וכו', ואיך שהוא, על-כל-פנים איזו שהן נקודות טובות יש בי, מזה שפמה פעמים עשיתי רצון הבורא יתברך. ובזה חייבים

להחיות את עצמו ולא להתיאש בשום אופן וכו'. "אז א מענטש זעהט אז ער איז זעהר שפיל, טאר ער ניט אראפ פאלן, נאר ער מוז זיך מחיה זיין און זאל זיך מניש זיין: וויא האב איך ניט עפעס א מצוה גיטאן, וויא האב איך פארט ניט אמאהל עפעס גוט'ס גיטאן: איך פאסט יום כפור, און תשעה באב אויך, און כל הדל'ת תענייתים אויך, חטשע דאס הארץ טוט מיר זעהר וויא, און גיי אמאל אין מקוה אריין, און אפלו אין כל הקלקולים, רחמנא לצלן, מוטשע איך מיך זעהר און וויל מיך זעהר מציל זיין וכו'. און ווי סע איז, על-כל-פנים עפעס נקדות טובות האב איך אין מיר, וואס איך האב כמה פעמים גיטאן רצון הבורא יתברך, און דער מיט מוז מען זיך מחיה זיין און זיך נישט מניש זיין בשום אופן וכו'. ואם, חס-ושלום, אף-על-פי-כן הבעל-דבר מתגבר, צריכין אחר-כך לחזור ולילך בזה וכן בכל יום ויום ובכל פעם, ובתוך כך עוזר השם יתברך הרבה. ובפרט להתגבר ולשוח ולומר כל זה לפני השם יתברך ולומר: רבונו של עולם, איך שאני, איך שהנך יודע ואני יודע את כאבי... בכל זאת אתה עשית עמי חסד עולם ובראתני מזרע ישראל... והלא מלו אותי ושפכו את דמי ליום השמיני, ובחדר למדתי אף-בית וסדור וחמש וגמרא וכו', כמה יסורים ומכות סבלתי מהמלמדים, וגם בעצמי יגעתי כמה פעמים. "רבונו של עולם, ווי אזוי איך בין, ווי אזוי איך בין, אזוי ווי דו ווייסט און איך ווייס מיין ווייטאג, דו האסט זיך פארט מיט מיר חסד עולם גיטאן און האסט מיך באשאפן מזרע ישראל ולא עשני וכו', און מע האט מיך פארט גישניטן און בלוט פארגאסן צו אכט טאג, און אין חדר האב איך גילערנט אף-בית און סדור און חמש און גמרא וכו', וויפיל יסורים און שמיץ האב איך גיליטן פון דיא מלמדים, און אליין האב איך מיך אויך גמוטשעט כמה פעמים". (שם מכתב תלג).

א-קנז

מה ששמעתי מפיו הקדוש בנסעי עמו יחד מברסלב לאומאן להסתלק שם ברום רום גבהי מרומים וכו' מה שנגעשה אז בכל רגע ורגע אי אפשר לשער אפלו מה שמתנוצץ בלבי מזה. (אמונת אומן סימן ח).

שְׁמַעְתִּי פַעַם אַחַת מִפִּי מוֹרְנוּ מוֹהַרְנִי תְּ זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָה בְּגִדְלַת זְהִירוֹת
טְבִילַת מְקוֹה תְּמִיד, שְׁכַשְׁנוּהָרִין בְּטְבִילַת מְקוֹה תְּקוּתֵנוּ חִזְקָה, שְׁיִתְתַּקֵּן
כָּל מָה שְׁעוֹבֵר עַל הָאָדָם. וְהַמַּעֲשֶׂה שֶׁהָיָה, כִּד הָיָה: בְּשַׁבַּת-חֲנֻכָּה שְׁנַת
תַּר"ה, שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת קִדְּם הִסְתַּלְקוּתוֹ, יָצָא קוֹל בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֶּקֶר, כִּי נִפְלָה
הַתְּקָרָה שְׁקוּרִין "סְטַאֲלִיע" סַאֲלִיפּ בְּהַמְרַחֵץ, וְאִי-אַפְשֵׁר לִילֵךְ אֶל הַמְּקוֹה
לְטַבֵּל לְכַבּוּד בְּקֶר שֶׁל שַׁבַּת. אַךְ אַחֲר-כֵּן, כְּשֶׁהָאִיר הַיּוֹם, נוֹדַע, אֲשֶׁר לֹא
כֵן הַדְּבָר, כִּי נִפְלָה בְּאִיזָה זְוִיוֹת רְחוּק מִהַמְּקוֹה, וְהִלֵּךְ מוֹרְנוּ מוֹהַרְנִי תְּ
זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָה אֶל הַמְּקוֹה לְטַבֵּל, וְגַם כָּל אַנְשֵׁי הָעִיר הִלְכוּ גַם-כֵּן לְטַבֵּל
לְכַבּוּד בְּקֶר שֶׁל שַׁבַּת-קִדְּשׁ. וְאִז כְּשֶׁבָּא מִן הַמְּקוֹה וְהַכִּין אֶת עַצְמוֹ לְתַפְלַת-
שַׁחֲרִית וְאָמַר הַבְּרָכוֹת וְכוּ', עָמַדְנוּ לִפְנֵינוּ וְהִתְחִיל לְהוֹדוֹת לַהֵשֶׁם עַל אֲשֶׁר
זָכָה לִילֵךְ לְטַבֵּל בְּהַמְּקוֹה, וְהַחֲיָה אֶת עַצְמוֹ בְּזֶה מְאֹד. וְאָמַר, שְׁכַבֵּר הָיָה
מוֹכֵן לְטַבֵּל אֶת עַצְמוֹ בְּהַנְהָר הַנִּקְרָא "בּוֹג", שֶׁהוּלֵךְ שָׁם בְּבִרְסָלָב תַּחַת
הַקְּרָח שְׁקוּרִין "פֶּאֲלַאֲנִקֵּע", כִּי אִז בְּשָׁנָה הַזֹּאת כָּבַר הָיָה בְּשַׁבַּת-חֲנֻכָּה
קְרִירוֹת גְּדוֹלוֹת וְכַבֵּר הָיָה הַנְהָר הַנִּי"ל נִקְפָּא וְנִקְרָשׁ, וּמִפִּיתוֹ אֶל הַנְהָר הָיָה
רְחוּק קֶצֶת, וְאִף-עַל-פִּי-כֵן אָמַר שְׁכַבֵּר הָיָה מוֹכֵן לִילֵךְ וְלְטַבֵּל בְּהַנְהָר
בְּזָרִיזוֹת וּמַעֲצָם תְּנוּעוֹתָיו הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁעָשָׂה אִז בְּהַתְּלַהּבוֹת גְּדוֹלָה, הָיָה
נִרְאָה בְּרוּר, שְׁכַבֵּר הָיָה מוֹכֵן וּמְזַמֵּן לְכַד כְּמוֹ שֶׁאָמַר, לְרוּץ אֶל הַנְהָר הַנִּי"ל
וְלִפְשֵׁט אֶת בְּגָדָיו בְּזָרִיזוֹת עֲצוּמָה וְלִדְלֵג וְלִקְפֹץ אֶל תּוֹךְ הַי"פֶּאֲלַאֲנִקֵּי
לְטַבֵּל. וְנָתַן שִׁבַח וְהוֹדָיָה לַהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ עַל אֲשֶׁר הָיָה בְּאַפְשָׁרוֹת לִילֵךְ
לְהַמְּקוֹה, וְזָכוּ גַם אַנְשֵׁי הָעִיר לְטַבֵּל לְכַבּוּד בְּקֶר שֶׁל שַׁבַּת-קִדְּשׁ וְדַבֵּר עוֹד
כְּמָה דְּבוּרִים מִהַחִיּוֹת וּמִהַמְּשִׁיבַת-נֶפֶשׁ, שֵׁישׁ לוֹ מִטְבִּילַת מְקוֹה עַד לְמָאֵד.
וּמִי שֶׁיְהִיָּה חִזֵּק בְּטְבִילַת מְקוֹה תְּמִיד, יְהִיָּה אִיךְ שֶׁיְהִיָּה בּוֹדָאִי יִתְתַּקֵּן הַכֹּל
וְאָמַר: הִנֵּה תִבֵּת "מְקוֹה" יִסְבֵּל שְׁנֵי פְּרוּשִׁים: אֶחָד לְשׁוֹן תְּקוֹה, כְּמוֹ
שְׁפָתוֹב "יִרְמְיָהוּ י"ז): "מְקוֹה יִשְׂרָאֵל ה"י" שְׁנֵי לְשׁוֹן מְקוֹה מִים, כְּמוֹ
שְׁפָתוֹב (בְּרֵאשִׁית א'): "וּלְמְקוֹה הַמִּים קָרָא יַמִּים". וְאָמַר, כִּי שְׁנֵי
הַפְּרוּשִׁים הָאֵלֶּה הֵם אֶחָד אַךְ וְרַק שֶׁיְהִיוּ נִזְהָרִים בְּטְבִילַת מְקוֹה-מִים,
וְעַל-יְדֵי-זֶה יְהִיָּה הַכֹּל נְכוּן, וְיִתְתַּקֵּן כָּל מָה שֶׁעֲבַר עָלָיו. עוֹד אָמַר: הַבֵּיטוּ
וּרְאוּ רָמֵז נִפְלָא עַל זֶה: כִּי הַלּוֹא בְּעֶזְרָא, כְּשֶׁנוֹדַע לוֹ שֶׁנִּכְשְׁלוּ בְּנָשִׁים
נְכָרִיּוֹת, רְחַמְנָא לְצַלּוּ, צָעַק מְרָה עַל זֶה, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (עֶזְרָא ט'): "בְּשִׁתִּי
וְנִכְלַמְתִּי לְהָרִים אֶלְקִי פָּנֵי אֱלֹהִים", וְאַחֲר-כֵּן כָּתִיב (שָׁם י'): "וַיַּעַן שְׁכַנְיָה
בֶּן יַחִיאֵל וְכוּ', אֲנַחְנוּ מְעַלְנוּ וְכוּ', וְעַתָּה יֵשׁ מְקוֹה לְיִשְׂרָאֵל עַל זֹאת",
וּפְרוּשׁוֹ: יֵשׁ תְּקוֹה שְׁיִתְתַּקֵּן הַדְּבָר אָמַר זֹאת בְּלְשׁוֹן "מְקוֹה", רָמֵז לְהַנִּי"ל,
כִּי אַךְ וְרַק שֶׁיְהִיוּ נִזְהָרִים בְּטְבִילַת מְקוֹה מִים יֵשׁ תְּקוֹה שְׁיִתְתַּקֵּן הַכֹּל,
אֲמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן. (כְּתַב יַד רַבִּי נַחֲמָן מְטוּלְטְשִׁין זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָה).

א-קנט

...אחר פורים קורין פֶּרֶשֶׁת פָּרָה, בַּתְּחִלָּה הוא פור, כי פורים על שם הַפָּר, ואחר-כֵּן נַעֲשֶׂה פָּרָה, וְכָל זֶה הֵכְנָה לְפִסְחָה: "שִׁפְתוֹתַי שׁוֹשָׁנִים וְכוּ' וְכוּ'", וּמִרְמֵז בַּתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה צְרוּף פּוּרִים בַּהֶפְסוּק שֶׁמִּדְבַר מַעֲנִין פִּסְחָה, וּתְנוּעַת הַנְּגוּן בְּרַמְיזוֹת הָעֵינַיִם וְהַיָּדַיִם הַקְּדוּשִׁים וְהַנּוֹרָאִים, שֶׁהִיא מְרַאֶה לָנוּ תַלְמִידוֹ הַקְּדוֹשׁ, מוֹרֵינוּ וְרַבֵּנוּ מוֹהֲרַנְ"ת זְצוּק"ל, גַּם-כֵּן אִי-אֶפְשָׁר לְבַאֵר אֶפְלוּ פָּנִים אֶל פָּנִים מִכָּל שֵׁכֵן בְּכַתֵּב. וּבַפֶּרֶט מָה שֶׁהַתְּחִיל אַחֲר־כֵּן בְּקוֹל רֵם וְחֶזֶק, "בַּתְּחִילָה הָיוּ כָּל הַתְּחִלוֹת מִפִּסְחָה, וְעַל-כֵּן כָּל הַמְצוֹת הֵם זָכָר לַיְצִיאַת מִצְרַיִם "וְעַכְשָׁיו" "אוֹן הַיֵּינֹט"!! וּמִשָּׁן בְּקוֹל נְעִימָה "אוֹן הַיֵּינֹט"!! כַּמָּה רְגָעִים וְנִשְׁאַר בַּשְּׂתִיקָה. מָה נֹאמֵר וּמָה נְדַבֵּר, אֲשֶׁרֵינוּ, שְׂאֵזְנֵינוּ זָכוּ לְשִׁמוּעַ כָּל זֹאת, וּבַפֶּרֶט אֵיךְ שֶׁגָּלָה לָנוּ מִן מוֹהֲרַנְ"ת זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, עַד הֵיכָן שֶׁנִּתְנוּצָץ בְּלִבּוֹ הַזֶּה כָּל זֹאת בְּכַמָּה צְרוּפִים, וְאַחֲר־כֵּן תִּכְף גָּלָה הַתְּקוּן שֶׁל הַיּוֹד מִזְמוּרִים בַּפְּרָטִיּוֹת וְהַזְהִיר אֶז לְדוֹרוֹת בַּהֶבְטָחָה גְדוֹלָה בַּעֲדֵים נְאֻמָּנִים שֶׁיַּעֲמֹד בַּעֲזָרְתֵינוּ סָלָה תַמִּיד כָּל מִי שֶׁיְבוֹא עַל קַבְרוֹ הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא

א-קס

ואחר-כֵּן תִּכְף סִפֵּר הַמַּעֲשֶׂה הַנּוֹרָאָה בִּירְאָה עֲלָאָה דְעֲלָאָה שֶׁל הַזֵּי"ן בְּעֵטְלִירֵס, וְאַחֲר־כֵּן תִּכְף אַחֲרֵ פִסְחָה נִסְעָה לְאוּמָאן, וְכָל זֹאת גָּלָה רְמָזִים מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ מוֹהֲרַנְ"ת זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שֶׁהַכָּל אֶחָד וְהַכָּל קָשָׁר אֶחָד וְכָלוּל בְּהַדְבּוֹר "אוֹן הַיֵּינֹט". וּבַהֶמְשָׁכָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁמִּשָּׁן תִּיבַת "אוֹן הַיֵּינֹט" בְּאַרְיכוֹת נֶעֱם, "אוֹן הַיֵּינֹט" צָרִיכִין לְגַלוֹת הַמְּזוּמוּרִים בַּפְּרָטִיּוֹת וְלַהֲבַטִּיחַ הַבְּטָחָה הַזֵּ"ל. "אוֹן הַיֵּינֹט" צָרִיכִין לְסַפֵּר הַמַּעֲשֶׂה הַזֵּ"ל וְלִסְיָם: "אוֹן אֵיךְ הַיֵּיל זֵיא" (כַּמְסוּפֵר בַּסְּפוּרִי מַעֲשִׂיּוֹת מַעֲשֶׂה י"ג), "אוֹן הַיֵּינֹט" צָרִיכִין לְנִסְעַ לְאוּמָאן וְלִנְטֵעַ מְקוֹם קְדֻשָּׁתוֹ לְדוֹרוֹת עוֹלָם בְּאוּמָאן. ("עֲלִים לְתַרוּפָה" מַכְתָּבִים מֵרַבֵּי נַחְמָן מְטוּלְטָשִׁין זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ).

א-קסא

אשריו, שזכה, שיתקשרו בלבבו הדק היטב הדבורים הטובים כל-כך-כל-
כך, כן תחיה את נפשך בהם כל-ימי חייך, כאשר שמעתי מפיו של הקדוש
מורנו ורבנו, מוהרנ"ת זצוק"ל "נאר אזמרה וכו' און נאר אזמרה לאלקי
בעודי וכו'". (שם)

ליקוטים - נתיב צדיק (ר' נתן ב"ר יהודא מטבריה)

א-קסב

שמעתי מאדמו"ר רבי נתן זצוק"ל מענין פורים שאמר רבנו ז"ל מתחלה
היו כל התחלות מפסח ועכשיו וכו' ולא סיים, ושמעתי ממנו ז"ל שאמר
ועכשיו יש רבנו ז"ל שכל ההתחלות מאתו. (נתיב צדיק יא).

א-קסג

ספר רבנו ז"ל מעשה משני נערים קטנים שהיו אוהבים זה לזה מאד, עד
שלא היו יכולין לחיות זה בלא זה, ופעם אחד נחלש אחד מהם והיה השני
בצער גדול עד למאד, ושאל מה לעשות שיבריא חברי, ואמרו לו שיאמר
תהלים, והוא בתמימות התחיל לומר תהלים, ובכל פעם שאמר כמה
קפיטלאד שאל את חברו אם הבריא, והיה כך כמה פעמים, ואמרו שעדין
הוא חולה, ואמר עוד עד שהיתה לו רפואה בשלימות, וכל מה שספר רבנו
ז"ל בזה הורה לנו דרך התפלה בתמימות, שצריך אנו להתפלל,
ולתפלה בתמימות, עד שתמשך הישועה בשלימות, ולהאמין שבכל
תפלה ממתיקין מעט מעט הדינים, עד שימתיקו כל הדינים בשלימות.
(שם)

א-קסד

הזהיר אותנו שלא נהיה עצלים שקורין: "שלים-זאלניקיס" ואנו יכולין גם כן לבוא להארת הרצון העליון, והפירוש כפי דברי אדמו"ר מוה"ר נתן, שלא נהיה עצלים לומר מי אנכי שאזכה להארת הרצון (עין לקוטי מוהר"ן חלק ב סימן ז). (שם ל).

א-קסה

רבנו ז"ל אמר בפירוש: "אין זה מלאכה להרחיק אדם, זוהי מלאכה לקרב ולרומם האדם!" - וזה אמר רבנו ז"ל על הצדיק מבארדיטשוב שהשפיל איש אחד. (שם לא). (וע"ע להלן בח"ב, סעיף ק"מ).

ב-קמ

רבי יצחק ליב הנזכר לעיל, היה דר בטעפליק והיה ידוע לבעל מופת גדול מאד, עד שהיו כאלו שאחזוהו למשיח, כי היו נפקדות אצלו עקרות וכו' כלאחר יד, והתפרסם כל-כך עד שכשהיה נוסע לאיזה מקום היו נוסעים אחריו המון אנשים עם עגלות. אולם צדיקי הדור היו משפילים אותו, ונפל ברוחו מאד בגלל זה. נענה רבנו ז"ל ואמר: "וכי מלאכה היא להפיל אדם?! - מלאכה היא להרים אדם!"! "א מלאכה צו אראפ ווארפין א מענטש?! - א מלאכה צו דרהייבין א מענטש" וקרבו רבנו, וצוה עליו כמה הנהגות שאחת מהן היתה ששנה אחת לא יניח תפלין דרבנו תם.]

א-קסו

אָספּר לָכֶם מַעֲשֵׂה שְׂרָאִיתִי בְּעֵינַי אֶצֶל אַדְמוֹ"ר מֵהַרנ"ת זְצוּק"ל, אִידֵּן לִפְנֵי כַּמָּה וְכַמָּה שָׁנִים דְּבָרוּ בְּעוֹלָם שְׂפָנַי דָּן הוֹלְכִים וּמְשִׁיחַ יְבוֹא, וְרַבְּנֵנוּ ז"ל אָמַר שְׂשֻׁקֵר הוּא וְהָיָה אִישׁ אֶחָד מֵאַנְי"שׁ שְׂהָיָה אָדוּק בְּשִׁטּוֹת זֶה וּכְשִׁשְׁמַע שְׂרַבְּנֵנוּ הַקְּדוֹשׁ אֵינּוּ מְסַכִּים לָזֶה וְאוֹמֵר שְׂשֻׁקֵר, כְּעַס הָאִישׁ עַל רַבְּנֵנוּ ז"ל וְקִלַּל אוֹתוֹ וְרָצוּ מֵאַנְי"שׁ לְדַחֵק אוֹתוֹ, וְנוֹדַע לְרַבְּנֵנוּ ז"ל וְכַעַס עַל אַנְי"שׁ שְׂרָצוּ לְדַחֵקוֹ וְהוּא עָשָׂה עֲצָמוּ כְּלֹא יָדַע וְקִירַב אוֹתוֹ, וְהָיָה הָאִישׁ הַזֶּה אַחַר כֵּן אִישׁ כְּשֵׁר מְאֹד וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה עַל הַדְּבָר הָרַע הַזֶּה שְׂפָגַם בְּכַבוֹד רַבּוֹ, כִּי הָיוּ נְקוּדוֹת טוֹבוֹת. (שם לא).

א-קסז

רְאִיתִי בְּסֵפֶר "תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף" שְׂשָׁמַע מִמּוֹרוֹ, שְׂכַשְׂאָדָם חִזַּק בְּבִטְחוֹן אֵין מְעַנִּישִׁין אוֹתוֹ וּמְרַבְּנֵנוּ ז"ל גַּם כֵּן שְׂמַעְתִּי מֵאַדְמוֹ"ר רַבִּי נֶתָן כְּעִין זֶה. (שם לה).

א-קסח

כֵּן שְׂמַעְתִּי מֵאַדְמוֹ"ר מו"ה נֶתָן ז"ל קוֹדֵם הַסְּתַלְקוּתוֹ הַקְּדוֹשׁ וְהַטְּהוֹר וְכֵן אָמַר בְּלִשׁוֹנוֹ הַקְּדוֹשׁ-שְׂבִי"ה יֵשׁ לָנוּ עֵתָה גִ' הַלְּכוֹת מְבוֹרָרוֹת: עַל רֵאשׁ-הַשָּׁנָה צְרִיכִין לְנִסֵּעַ, וְשִׁלְחוֹן עָרוֹן צְרִיכִין לְלַמּוֹד, וְהַתְּבוּדוֹת צְרִיכִין בְּכָל יוֹם. (שם מא). (ועי'ע בבאיהל"ק ח"א, תו' ס"א אות סא).

א-קסט

שְׁמַעְתִּי מִרְבֵּנוּ ז"ל שֶׁאָמַר כְּשֶׁאָחַד יֵשׁ לוֹ צַעַר וּמְקַבֵּל אוֹתוֹ וְאוֹמֵר שֶׁהוּא טוֹב, אוֹמֵר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: זֶה טוֹב? אֲנִי עוֹד אֲרֹאדְ מֵהוּ טוֹב. – "אֵט דָּאס אִיז גוּט אַיך וְעַל דִּיר וְוַיִּיזֶן וְוַאס גִּיט אִיז". (שם מו). (וע"ע לקמן בח"ב, סעיף לב).

ב-לב

אָמַר: "כְּשֶׁאָחַד פּוֹגֵשׁ בְּחֵבְרוֹ וְשׁוֹאֵלוֹ הֲלָה לְשָׁלוֹמוֹ וְאוֹמֵר לוֹ, לֹא טוֹב - אוֹמֵר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: "זֶה לֹא טוֹב! עוֹד אֲרֹאדְ מֵהוּ לֹא טוֹב..." וּבָאִים עֲלָיו רַעוֹת רַבּוֹת, רַחֲמָנָא-לִיזְלָן. אוֹלָם, כְּשֶׁפּוֹגֵשׁוּ חֵבְרוֹ וְשׁוֹאֵלוֹ לְשָׁלוֹמוֹ וְעוֹנָה לוֹ בְּשִׂמְחָה: "טוֹב, בְּרוּךְ-הַשֵּׁם!" אָף-עַל-פִּי שְׂבָאָמַת אֵין טוֹב לוֹ אוֹמֵר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: "זֶה נִקְרָא טוֹב! עוֹד אֲרֹאדְ מֵהוּ טוֹב..." [!]

א-קע

שְׁמַעְתִּי מֵאֲדָמוֹר מו"ה נֶתָן ז"ל שֶׁדָּבַר פְּעַם אַחַת מִהַפְּסוּק "מִי יוֹדֵעַ עוֹז אֲפָד" (תהלים צ, יא), וְדַחַק מְאֹד הַתִּיבּוֹת הָאֵלוֹ מִפְּסוּק זֶה, "מִי יוֹדֵעַ עוֹז אֲפָד". (שם)

א-קעא

רַבֵּנוּ ז"ל אָמַר: אִם תִּהְיֶה בְּשִׂמְחָה הוּא טוֹבָה לְכָל הָעוֹלָם. (שם עא).

א-קעב

רַבֵּנוּ ז"ל אָמַר: "כִּי הַמַּחְלוּקַת מְרִים וּמַגְבִּייה אֶת הָאָדָם". וּבְנֹדָאֵי מְרִים וּמַגְבִּייה אֶת כָּל אֶחָד לְפִי מִדְרָגָתוֹ. וְגַם אָמַר: שְׁהַמַּחְלוּקַת הִיא סִימָן שְׂאֵתָם רוֹצִים לְהִיּוֹת אֲנָשִׁים כְּשָׂרִים, כְּמוֹ שְׂאֵמַר רַבֵּנוּ ז"ל לְאֲנָשֵׁי לַאֲדִיזִין בְּעֵת שְׂשֹׂאֵל אוֹתָם רַבֵּנוּ ז"ל מָה נִשְׁמַע בְּמַחְנִיכְכֶם, וְהִשִּׁיבוּ לוֹ לְרַבֵּנוּ ז"ל שְׁבְרוּד-הַשֵּׁם אֲצִלְנוּ "שְׂטִיל" (=שְׁקֵט), וְאָמַר לָהֶם שְׁבְרוּדָאֵי אֵתָם גַּם כֵּן שׁוֹתְקִים מִעֲבוּדַת ה', וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁבַכְל דּוֹר וְדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ וְכוּ'. (שם עט.) (ועי'ע להלן בסעיף רמ"ד).

א-רמד

יֵשׁ סְפּוּר מְזֻקְנֵי מוֹרְנוּ רַבִּי יוֹדֵל אֲשֶׁר הָיָה מִהַמְּקוֹרְבִים הַגְּדוֹלִים שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁפָּעַם אַחַת בָּא מִמְּעַדְוֵוּעֲדִיבְקַע לְבְרִסְלָב שֶׁהָיָה שֵׁם מַחְלוּקַת; וְשָׂאֵל אוֹתוֹ רַבֵּנוּ ז"ל: מָה נִשְׁמַע אֲצִלְיֶכֶם מִעֲנִין הַמַּחְלוּקַת? וְהִשִּׁיב: שְׁנִשְׁקֵט מְעַט. וְעָנָה רַבֵּנוּ ז"ל וְאָמַר לוֹ: שְׂזָה מַחְמַת שְׂאִין אֵתָם עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה כְּרַאוּי! עַד כָּאן. (אמונת אומן, מכתב כב.)

א-קעג

כִּדְ אָמַר רַבֵּנוּ ז"ל: שְׂכָל צְדִיק הַדּוֹר הָאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ יֵשׁ לוֹ כַּח לְהַנְהִיג הָעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ, וְהַצְדִּיקִים הַקְּדָמוֹנִים הָיָה עֶקֶר תְּשׁוּבָתָם סְגוּפִים וְתַעֲנִיתִים, וְרַבֵּנוּ ז"ל אֲצִלוּ עֶקֶר הַתְּשׁוּבָה לְבְרוּחַ מִן הַכְּבוֹד וְלְסִבּוּל שְׂפִיכוֹת-דָּמִים וּבְזִיוֹנוֹת. (שם פג.) (עיין בליקו"ה או"ח ח"ב ה"י בה"פ ה, יא, דף צט. ק. ולהלן סעיף קעה, ו-תרנ"ב).

א-קעד

כָּבֵר אָמַר אֲדַמּוּי"ר מוֹה"ר נֶתָן זְצוּק"ל כְּשֶׁגָּבַר עָלֵינוּ הַמַּחְלֹקֶת מְאֹד הִחִיו
עֲצָמָם בְּזֶה הַפְּסוּק "הַשׁוֹמֵר אֶמֶת לְעוֹלָם" (תהלים קמו ו), שֶׁהַשֵּׁם-יִתְבָּרַךְ
בְּעֲצָמוֹ שׁוֹמֵר הָאֶמֶת לְעוֹלָם. (שם פה).

א-קעה

רַבֵּנוּ ז"ל אָמַר: שְׂאִינָם יְכוּלִים לְקָרֵב אֵלָיו כִּי עִם-עַל-יְדֵי מְסִירוֹת-נֶפֶשׁ
וְלִסְבוּל בְּזִיוּנוֹת. (שם צז). (ע"ע לעיל סעיף קע"ג).

א-קעו

כָּבֵר שְׂמַעְתִּי מְאֲדַמּוּי"ר מוֹהַרְנ"ת זְצוּק"ל מִי שֶׁיִּתְחִיל עִם אֲנָשֵׁי רַבֵּנוּ ז"ל
בְּזֶה נִתְמַלֵּא סָאתוֹ יוֹתֵר מִכָּל הָעֲבֵרוֹת. (שם קי).

א-קעז

הַכֹּלל אַחֲרֵי גָאט וְוַעט אֵיידֶ אֵוִיס פִּירֶן אֵין אִיר וְוַעט אֶלְדִּינֶג אִיבֶער קוֹמֶען,
זֵיט נִיט קִיין מְיוֹחָסִים, כִּי כָּבֵר בָּזוּ אֶת רַבֵּנוּ ז"ל בְּפָנָיו בְּזִלְטִיפֶאלֶע
בְּמֶרְחֶץ וְגַם תִּלְמִידוֹ הַקְּדוֹשׁ, וְאֲנִי שְׂמַעְתִּי בְּעֲצָמֵי אִידֶ שְׁהִיוּ מְבֹזִים אוֹתוֹ

בפניו, והוא סבל הכל, ועשה את שלו, ועתה אנו רואין מה שזכו על-ידי-
זה. (שם)

א-קעח

צריכים אנו להיות עוסקים כמו שעשה אדמו"ר מוהרנ"ת זצוק"ל שתיכף
אחר חנכה היה עוסק בענין פרים, כי לפי דברי רבנו ז"ל עתה [בפורים]
הוא התחלה מכל התחלות. (שם קכו).

א-קעט

שמעתי מאדמו"ר מוהרנ"ת זי"ע שמי שיחזיק עצמו בהמחלוקת שעוברת
עליו הוא נקשר בהחבל דקדשה, וחבל הקדשה לא ימוט לעולם, כי רוח
הטמאה יעבור מן העולם, אבל "ואתה מרום לעולם ה' " (תהלים צב)
לעולם ידו על העליונה (כמו שפירש"י שם). (שם קכח).

א-קפ

מספרין מהצדיק רבי משה ליב מסאסוב שהיה כל היום ברקודין ושאל
אותו איזה צדיק אחד על [ענין] השמחה שלו, ואמר שתיכף באמרו בפקר
שלא עשני גוי הוא שמח בזה כל היום. (שם קלח).

בשבועות שנת תקפ"א דבר [מוהרנ"ת ז"ל] מהדפסת הספרים שעמד הדפוס באמצע הספר ואמר שכל התחלות קשות כידוע (מכילתא פרשת יתרו), ואמר בשם רבנו ז"ל בספרו הקדוש בלקוטי מוהר"ן תנינא דף לט עמוד ד (דפוס תקע"א, המלקט) בד"ה צריך להיות עקשן גדול שדרך הבעל-דבר כשרואה אדם סמוך ממש לשערי הקדושה וכמעט שיכנוס אז הוא מתפשט עליו בהתגברות גדולה מאד מאד וכו' ואמר שמוכח מזה שהסוף קשה יותר מהתחלה ואמר שכמה בני אדם כשלומד איזה מסכת קשה לו מאד בהתחלתו וכשמתחיל אז הוא לומד פסדר בלי שום מניעה ולסוף המסכת אינו יכול לגומרה כי הסוף קשה יותר וצריך לשאר איזה דף כי קשה לגומרה ואמר דאיתא בגמרא (ירושלמי פסחים י, ה): 'המתחיל במצוה אומרים לו גמור', ומדאמרו אומרים לו גמור בודאי הגמר קשה מאד שצריכים לומר לו גמור. ואמר: אף-על-פי שהסוף קשה מאד, די בזה על כל פנים שהדפסתי עד כאן, ועל השאר ד' גמור בעדי, כי על זה התפלל דוד המלך עליו השלום: "ד' גמור בעדי" (תהלים קלח, ז), כי הגמר קשה מאד כנ"ל, וצריך על זה סיעתא דשמיא, והבו.

ואמר שראה באיזה ספר בהקדמתו, כל מה שאדם עושה - העקר על התכלית הוא צופה ומביט. למשל: כשאדם בונה ביתו, אזי בהתחלתו אין לו שום תכלית מזה, וכשיבנהו הבית עד גמירא אזי הוא התכלית, וכן בהדפסת ספרים - בהתחלה אין לו שום תכלית מזה. כשאגמור את ספרי עד גמירא ואדפיס אותו לגמרי אז יהיה מזה תכלית העקר, אבל אף-על-פי-כן די לי על כל פנים במה שכתבתי עד כאן, כי בדבר שבקדשה אינו כמו שבשאר דברים כמו הבית כנ"ל, כשלא יבנה את הבית לגמרי אפלו באמצע אין מזה שום תכלית, אבל בדבר שבקדשה אינו כן; שכל מה שיעשה בקדשה יש מזה תכלית גדול מאד, וזה שאמר דוד המלך עליו השלום: "לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד" (שם קיט, צו); פירוש: לכל תכלה - היינו כל הדברים שבעולם צריכין להביט על הקץ, כי הלא זה אין לו מזה שום תכלית, אבל הדבר שבקדשה אינו צריך לראות על הקץ דייקא, כי אפלו כל מה שעושה אפלו כל שהוא יש מזה תכלית גדול וזה פירוש "מצותך רחבה מאד" והבו, עד כאן לשון הספר הקדוש. ואמר: שאף-על-פי שהסוף קשה עלי מאד, מכל מקום אני מחיה עצמי בזה, כי אני מאמין באמונה שלמה שאפלו בהדפסת דף אחד נעשה מזה תקון בכל העולמות, ומכל שכן שהדפסתי חצי הספר בודאי נעשה מזה תכלית גדול, ובודאי יעזור לי השם-יתברך להדפיסו לגמרי ואז בודאי יהיה עקר התכלית מזה, אך אף-על-פי שלא הדפסתי אלא חצי הספר גם מזה נעשה תכלית גדול, ועל זה סיים: "ד' גמור בעדי" וכו' (אמונת אומן בתחלתו).

א-קפב

כָּל דְּבִיבּוּר וְדְבִיבּוּר שֶׁרָצָה מוֹהֲרַנְיִת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לְכַתֵּב שְׂיִתְגַּלֶּה בְּעוֹלָם הָיָה לוֹ עַל זֶה מְנִיעוֹת הַרְבֵּה, וּמַחֲמַת זֶה הָיָה זְרִיז מְאֹד מְאֹד בְּכַתִּיבְתוֹ כְּאֲשֶׁר רָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ, כִּי הָיָה רְגִיל לוֹמַר לָנוּ תָּמִיד שָׂאֵם אֵינוּ מְזִרְז אֶת עַצְמוֹ לְשַׁבֵּר הַמְּנִיעוֹת לְכַתֵּב מִיָּד אֵינוּ יוֹדֵעַ אִם יִכְתֹּב עוֹד מִכֶּמֶה טַעֲמִים הַכְּמוּסִים אֲצֵלוֹ. וְעַתָּה בְּשִׁבְלֵי שְׂשִׁמְעֵתִי גְלוּי דַעַת מִמֶּנּוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שֶׁרָצוֹנוּ כְּשִׂידְפִּיסוּ עוֹד פַּעַם אֶת הַסֵּפֶר סְפוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, לְכַתֵּב אֵיזָה טַעַם עַל זֶה, שְׂנִמְצָאִים לְפַעֲמִים בְּהַמְעַשִׂיּוֹת לְשׁוֹנוֹת גָּסִים. אֲמַרְתִּי לֹא אֶכְחַד מִלְּכַתֵּב טַעַם אֶחָד מִהַטַּעֲמִים הַרְבִּים אֲשֶׁר הָיוּ גְנוּזִים וּכְמוּסִים אֲצֵלוֹ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְזֶהוּ שְׂשִׁמְעֵתִי מִמֶּנּוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, כִּי אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ הַרַב רַבִּי נַחֲמָן זְצוּק"ל, סֵפֶר הַמַּעֲשִׂיּוֹת בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנֹז הַנְּהוּג בְּמַדִּינַתְנוּ, וּמוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ הַרַב רַבִּי נֶתָן זְצוּק"ל, רֵאשׁוֹן שְׂבַת־לְמִידָיו הַיְקָרִים זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הַעֲתִיקָם עַל לִשׁוֹן הַקִּדְּשׁ, וְהוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ בְּכוּוֹן לְלִשׁוֹן פְּשׁוּט בְּכַדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנֶּה הָעֵנִן אֲצֵל הַקּוֹרֵא בְּלִשׁוֹן הַקִּדְּשׁ, מִכֶּפִּי מֶה שֶׁסִּפְּרָם הוּא זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה עַל לִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנֹז הַנְּהוּג בֵּינֵינוּ, וְזֶה סִבָּה אֲשֶׁר נִשְׁמַע מִלְּשׁוֹנוֹ הַקִּדּוּשׁ לְשׁוֹנוֹת פְּשׁוּטִים כְּאֵלֶּה בְּכֶמֶה מְקוֹמוֹת, זֶה הַטַּעַם הוּא כִּפִּי מֶה שְׂשִׁמְעֵתִי מִמֶּנּוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה עַל פִּי פְּשׁוּט, וְחוּץ שְׁהִיָּה לוֹ טַעֲמִים כְּמוּסִים אֲשֶׁר לֹא זְכִיתִי לְשִׁמְעַם מִמֶּנּוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְרֵאשׁוֹן לְהֶאֱמִין בְּזֶה שְׁהִיוּ לוֹ עוֹד טַעֲמִים כְּמוּסִים, כִּי זֶה יְדוּעַ מִסִּפְּרֵיו הַקִּדּוּשִׁים, אֲשֶׁר הָיָה בְּעַל לִשׁוֹן גְּדוֹל וְכֹאן הוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ לְלִשׁוֹן פְּשׁוּט, לְכֹן רֵאשׁוֹן לְהֶאֱמִין שְׁהִיָּה לוֹ כּוּוֹן גְּדוֹל בְּזֶה. (-סְפוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת הַקִּדְּמָה שְׁנִיָּה).

ליקוטים-הקדמת

על"ת.

א-קפג

מוֹרְנוּ, הַרַב רַבִּי נֶתָן זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, לֹא נֶתָן שְׁנָה לְעֵינָיו וּלְעַפְּעָפְיוֹ תְּנוּמָה וְכָל יָמֵי חַיָּיו הָיָה עוֹסֵק רַק בְּעֵנֵן זֶה לְדָלוֹת וּלְהַשְׁקוֹת מִתּוֹרַת רַבּוֹ לְאַחֲרִים וּלְפָרְסָם שְׂמוֹ הַגְּדוֹל וְהַקִּדּוּשׁ בְּעוֹלָם. וְעַסֵּק בְּזֶה בְּשִׁקִּידָה רַבָּה מְאֹד וּבְמַסִּירַת נֶפֶשׁ עָצוּם מְאֹד, אֲשֶׁר לֹא יֵאֱמָן כִּי יִסְפֹּר, וּזְכוּת רַבּוֹ הַקִּדּוּשׁ מְסִיעֵתוֹ, כִּי זָכָה לְמַדְרָגָה גְּבוּהָה וְעֵלְיוֹנָה מְאֹד בְּעַבּוּדַת ה' וּבְהַשְׁגַּת הַתּוֹרָה הַקִּדּוּשָׁה, וְהַכֵּל הָיָה בְּתַמִּימוֹת וּבְפִשְׁטוּת גְּמוּר וּבְשִׁפְלוּת אֲמִתִּי וְעֵנְוָה שְׁלֵמָה, מֶה שְׂאִי-אֲפֹשֶׁר לְשַׁעַר כָּלֵל. וְאִי-אֲפֹשֶׁר לְבָאֵר פְּרִטְיוֹת עֵנֵן זֶה לֹא

בכתב ולא בעל פה, והיה חדוש נפלא ונורא מאד, כי זכה ללמד הרבה בפשיטות ש"ס ופוסקים ומדרשים וזהר הקדוש וספרי קבלה ושאר ספרי קדש, עד שכל מי ששמע קצת מסדר למודו, היה משער בלבו כי בלתי אפשר דבר זה, אם לא שתאמר שיומם ולילה אינו עוסק רק בסדר למודו... ומלבד זה היה עוסק הרבה מאד בעבודת ה' עבודה זו תפלה, כי היה מתפלל תפלתו בכל עצום ובהתלהבות גדול ובדבקות נפלאה. גם היה עוסק הרבה בתפלה ובתחנונים בתמימות ופשיטות גדול, כי היה רגיל לומר בכל יום מזמורי תהלים הרבה ובהתעוררות גדולה ובבכייה עצומה ובקולות וצעקות גדולות ומשנות ובלב נשבר באמת כזה, אשר לא יאמן כי יספר, וכל השמע תצילנה אֲנִיו ורבים, רבים מישראל גם מהמון עם, אשר לא היו מקרבים אליו כלל וכמעט שלא הכירו אותו בפניו כלל, ונתעוררו לתתם בהתעוררות גדולה דקדשה, על-ידי ששמעו תפלתו ואמירת תהלים שלו וסדר תקון חצות שלו וכיוצא בזה, כידוע ומפורסם ענין זה. (הקדמת עלים לתרופה).

א-קפד

גם היה עוסק הרבה בכל יום לפרש שיחתו לפני ה' יתברך ולהרבות בהתבודדות ותחנונים וכו' שעות הרבה בכל יום, עד שכל מי ששמע סדר עבודת התפלה שלו, היה משער בלבו, כי אי-אפשר דבר זה, אם לא שמבלה כל ימיו ולילותיו על תפלה ותחנונים פנזכר-לעיל. (שם).

א-קפה

גם היה עוסק הרבה בכל יום לחדש חדושי-תורה נפלאים על-פי ההקדמות הנוראות, שקבל מרבו זצ"ל, ולסדרם היטב ולכתבם על הספר, כמובן, קצת במחבוריו הקדושים בספרו "לקוטי הלכות". (שם).

א-קפו

גם הָיָה עוֹסֵק בְּסִפְרֵי רַבָּנוּ זְצ"ל בְּעֵצְמוֹ בְּכַמָּה וְכַמָּה הֶעֱתִיקוֹת וּלְלַבָּנִים וּלְסֻדְרִים בְּכָל פֶּעַם בְּסֻדֵּר יוֹתֵר נָכוֹן וּלְבַרֵּר הָעֲצוֹת וְהַדְרָכִים הַקְּדוּשִׁים הַיּוֹצְאִים מֵהֶם לְמַעֲשֵׂה פְּמוּבָן מְסֻפֵּר קְצוּר "לְקוּטֵי מוֹהַר"ו" וְ"לְקוּטֵי עֲצוֹת". וְגַם בְּעִנְיָן זֶה הָיָה לוֹ יַעֲסֵק גְּדוֹל, כִּי סֻדְרוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, וּבְכָל פֶּעַם בְּאוֹפֵן אַחֵר, כְּיָדוּעַ לְהַיּוֹדְעִים בְּזֶה. (שם).

א-קפז

גם הָיָה עוֹסֵק הַרְבֵּה לְסֻדֵּר תְּפִלוֹת עַל סֻדֵּר כָּל מַאֲמְרֵי רַבָּנוּ זְכָרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, וְגַם בְּזֶה הָיָה לוֹ יַעֲסֵק גְּדוֹל מְאֹד פְּמוּבָן מְזֶה בְּסֻפְרוֹ "לְקוּטֵי תְּפִלוֹת" הַנִּדְפָּסִים, לְבַד מִמָּה שֶׁנִּשְׁרָפוּ הַרְבֵּה הַרְבֵּה חֲבוּרִים מְסֻדֵּר "לְקוּטֵי תְּפִלוֹת" שְׁלוֹ, מִה שֶׁלֹּא זָכוּ הָעוֹלָם לְרְאוֹתָם וְלִהְנוֹת מֵהֶם כָּלֵל, כְּיָדוּעַ וּמְפָרֶסֶם בֵּין אֲנִי"ש. לְבַד מִה שֶׁהָיָה צָרִיךְ כְּמַעַט בְּכָל יוֹם לְכַתֵּב מִכְּתָבִים הַרְבֵּה וּבְאַרְיִכוֹת, בְּדַבְּרִים הַמְּשִׁיבִין אֶת הַנֶּפֶשׁ לְאַנְשֵׁים רַבִּים מֵאַנִי"ש, אֲשֶׁר זָכוּ לְשִׁתּוֹת בְּצִמָּא אֶת דְּבָרָיו, כְּיָדוּעַ. וְכָל מִי שֶׁשָּׁמַע וַיִּדַּע קִצָּת מֵעִנְיָן סֻדֵּר כְּתָבֵיו הַנִּי"ל, הָיָה מְשַׁעַר בְּלִבּוֹ, כִּי בִלְתִּי אֶפְשֶׁר דָּבָר זֶה, אִם לֹא שֶׁמִּבְּלָה כָּל יָמָיו עַל כְּתִיבַת עֲנִינִים הַנִּי"ל. וְיוֹתֵר עַל זֶה מִה שֶׁעֲסָק כָּל יָמָיו לְיִסֹּד הַבְּנֵן הַקְּדוּשׁ שֶׁל רַבָּנוּ זְצ"ל וְלִהְדַּפֵּס סֻפְרָיו הַקְּדוּשִׁים כַּמָּה פְּעָמִים וּלְיִסֹּד וּלְבַנוֹת בֵּית-הַמְּדֻרָשׁ הַקְּדוּשׁ שְׁלוֹ וּבְכָל פֶּרֶט וּפְרֵט מֵעֲנִינִים הַנִּי"ל הָיָה לוֹ יַעֲסֵק גְּדוֹל עִם רַבִּים מֵאַנִי"ש, אֲשֶׁר הָיוּ בְּתוֹמְכֵי נַפְשׁוֹ, אֵךְ אֵךְ-עַל-פִּי-כֵן הָיָה צָרִיךְ לְבַלּוֹת זְמַן הַרְבֵּה עַל זֶה וְלַעֲסֵק בְּנִסְיָנוֹת רַבּוֹת בְּשִׁבְלֵי זֶה, לְבַד מֵאַשֶׁר רַבִּים קָמוּ עָלָיו, וְהָיוּ לוֹ מְלַחְמוֹת גְּדוֹלוֹת וְעֲצוּמוֹת וּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ עֲצוּם מְאֹד, קִדְּם שְׁזָכָה לְגֹמֵר כָּל עֲנָן וְעִנְיָן מֵעֲנִינִים הַנִּי"ל. וְיוֹתֵר עַל זֶה, מִה שֶׁזָּכָה לְלַמֵּד מִתּוֹרַת רַבּוֹ לְאַחֲרִים וְהָיָה עוֹסֵק הַרְבֵּה לְדַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם-הַרְבֵּה בְּכָל יוֹם וּלְקַרֵּב אוֹתָם לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְהָיָה מְבַלָּה עַל זֶה זְמַן הַרְבֵּה, כְּיָדוּעַ, כַּמָּה יְגִיעוֹת צָרִיכִין לָזֶה וְכַמָּה זְמַן צָרִיכִין לְבַלּוֹת עַל זֶה, קִדְּם שְׁזוֹכִין לְעֹזֵר לְבַעַל בְּחִירָה אֶחָד וּלְקַרֵּב אוֹתוֹ לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁהָיָה לוֹ יַעֲסֵק גְּדוֹל עִם אַנְשֵׁים רַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁעֲסָק עִמָּהֶם בְּעִנְיָן זֶה לְקַרֵּב אוֹתָם לְעִבּוּדַת ה' עַל יְדֵי הַחֲדוּשֵׁי תוֹרָה וְהַמַּעֲשִׂיּוֹת וְהַשִּׁיחוֹת הַקְּדוּשׁוֹת, שֶׁקִּבֵּל מֵרַבּוֹ זְצ"ל. לְבַד מִה שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְכַתֵּב מִכְּתָבִים רַבִּים בְּכָל יוֹם לְרַבִּים מֵאַנִי"ש לְהַשִּׁיב לְכָל אֶחָד עַל שְׂאֵלָתוֹ

ולהורות להם הדרך, אשר ילכו בה, ולחזק לבבם רק ביראת ה' כל היום. והנה הרבה מחדושי תורתו הנודעים לנו ונמצאים בידינו נדפסו כבר בעזרת ה' יתברך והם הם ה"לקוטי עצות" ו"לקוטי הלכות" ו"לקוטי תפלות" וכו' ובעזרת ה' יתברך עתקו גם גברו חיל ועשו רשם גדול בעולם, כי נתפשטו בכל תפוצות ישראל, והיה להם למשיבת נפש ממש. (הקדמת "עלים" לתרופה").

א-קפח

להיות נודע לדורות, כי בזאת השנה היתה מחלקת גדולה עד למאד, והתחילה מבין כסה לעשור ונמשכה כל השנה, וגם בשנת תקצ"ו גם כן לא נשקט המחלקת, כאשר יבין המעין מהמכתבים דלהלן, עד שנת תקצ"ח, שמתו במיתה מגנה ומיתה משנה הבעלי לשון הרע ורכילות, אשר דרכו לשונם לירות במסתרים תם, וביניהם היה הנגיד משה מכפר שערעוועץ, אשר שלם רעה תחת טובה, שהיה בימי נערוותו עני גדול, ועקר מבנים, אך היה שוקד על דלתי אדמו"ר זצוק"ל לעורר רחמים אצלו לעזר לו, ורחם עליו הוא זכרונו-לבברכה והבטיח לו, שיהיה עשיר גדול, ושיהיו לו בנים קיימים, וכך היה, ויש בזה הרבה לספר עד אשר קצרה היריעה לזה, ואחר זמן כביר אחר פטירתו של אדמו"ר זכרונו-לבברכה, נעשה לו טינא בלב, עד אשר נהפך לאויב ורודף, ונכד אדמו"ר זכרונו-לבברכה, הרבני המפרסם, מורינו הרב אברהם בן אדל זכרונו-לבברכה, היה חותנו וגרשו מחמת המחלקת, ויש בזה הרבה לספר, אך כללו של דבר, ששלם רעה תחת טובה, ונהפך לרודף, ורדף למורינו הרב רבי נתן זכרונו-לבברכה, כל שנות תקצ"ה תקצ"ו תקצ"ז תקצ"ח, וגרה בו אויבים לקחת אותו לתפיסה, ואחר-כך גרשו מביתו מברסלב לנעמירוב, וגם שם גרה בו בכל פעם אויבים, עד שבשנת תקצ"ח קדם שבועות היה מורנו רבי נתן בברסלב, לחשב עצה עם אהביו איך לחזר לביתו לברסלב, מחמת ששם בנעמירוב לא היה לו דירה והכרח לישב בשכנות, ועוד כמה יסורים, שהיה לו שם, ונודע למשה הנ"ל, שמורנו רבי נתן רוצה לחזר לביתו, ואז עמד באמצע הרחוב ואמר כהאי לישנא: "ער וויל שוין אריין צו ריק אהער, נוא נוא, ווייל מיין לעבן וועט זיין, וועט ער דא נישט זיין, נישט מער איך באדארף בלויז גייען להגאראדניטשע" פאומר ואמסר אותו, וכך הנה, והלך מהרחוב להאדון הנ"ל, והיה בריא פאולם בכל כחותיו, עטיניו מלאים חלב וכו', ובבואו להאדון הנ"ל היה שם יהודי אחד, וצוה, שילך לחוץ, והלך האיש הנ"ל לחוץ, ושמע, שהוא מדבר ממורנו רבי נתן, עם האדון הנ"ל, וקהרף עין נפל לארץ חלשות ונגוע, ונעשה רעש גדול, והאדון הנ"ל ברח לחוץ וצעק צעקה גדולה, כי לא יכול להחיות אותו,

וּשְׁפָכוּ עָלָיו יַיִן-שָׁרָף עִם בְּשָׂמִים טוֹבִים וְרִיחוֹת טוֹבִים אֲךָ לֹא הוֹעִיל וְצָעַק
הָאָדוֹן הַנִּי"ל לְקַח אִיזָה עֲגָלָה לְהוֹלִיכּוֹ לְבֵיתוֹ, וְלֹא הָיָה לַשָּׁעָה שׁוֹם עֲגָלָה...
וְלָקְחוּ עֲגָלָה גְּדוֹלָה, שְׂמוּלֵיכִין עִמָּה זָבֵל וְרָפֶשׂ מִהָרְחוֹב וּמִהַסּוּסִים
וְהִשְׁפִּיבוּ אוֹתוֹ עַל הָעֲגָלָה הַנִּי"ל, וְהָאִישׁ הַנִּי"ל וְעוֹד כַּמָּה נְכָרִים הוֹלִיכּוּ
אוֹתוֹ לְבֵיתוֹ, וְנַעֲשֶׂה שָׁם רַעַשׁ גְּדוֹל עַד לְמָאֵד מְאֹד, כִּי זֶה מְקוֹדֵם לְעֶרְךָ חָצִי
שָׁעָה רְאוּ אוֹתוֹ בְּרִיא כְּאוֹלָם בְּכָל כַּחוֹתָיו וְעַכְשָׁיו הוּא מֵת... אֲךָ לֹא הוֹעִיל
לָהֶם רַעֲשָׁם, וְשָׁכַב כָּךְ בְּלֹא לְשׁוֹן לְעֶרְךָ מֵעַת לְעַת רַק הִכָּה מִבְּטָנוּ זְעָה וְכוּ',
וְאַחַר-כֵּן נִגּוּעַ לְגַמְרִי, וְאִזּוֹ הִתְחַרְטּוּ כַּמָּה וְכַמָּה שׁוֹנְאִים וְאוֹיְבִים וְנִתְהַפְּכוּ
לְאוֹהֲבִים, וְהֵם בְּעֶצְמָם טָרְחוּ לְהַבְיִאוֹ לְבֵיתוֹ לְבִרְסָלָב, וְכֵן הָיָה שֶׁבִשְׁנַת
תַּקְצ"ט בֵּין יוֹם-הַכְּפָרִים לְסִכּוֹת יָצָא מִנְעַמִּירוֹב לְבִרְסָלָב וְאִזּוֹ נִשְׁקַט
הַמַּחְלָקֶת. (הערת המגיה שם קני"ג).

א-קפט

בְּשַׁבַּת חֲנֻכָּה שֶׁל הַשָּׁנָה הַזֹּאת [שְׁנַת תַּקְצ"ה] פָּרַשְׁת "מִקְצָ" בְּסַעֲדָה
הַשְּׁלִישִׁית, תַּכְּף שֶׁהִתְחִיל מוֹרִינוּ רַבִּי נֶתָן זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה לּוֹמֵר תּוֹרָה, גְּרוּ
עָלָיו הַשׁוֹנְאִים הַמַּעֲלִילִים הַנִּי"ל אֶת הָאָדוֹן הַגְּאֲרָאדְנִיטְשֶׁע, וְסַבֵּב אֶת
הַבֵּית שְׁלוֹ עִם אֲנָשֵׁי חֵיל, וְהַבֵּית הָיָה מְלֵא אִזּוֹ מִפָּה אֶל פֶּה מִבְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
הַכְּשָׁרִים, שֶׁבָּאוּ לְשִׁמְעַע דְּבָרֵי קִדְשׁוֹ, וְלָקַח הָאָדוֹן הַנִּי"ל כַּמָּה נִפְשׁוֹת
לְתַפְיִסָּה, וְגַם סְפָרִים הַרְבֵּה הֵן מִהַנְּדַפְּסִים הַיֵּינוּ: ש"ס וּפּוֹסְקִים וְכוּ', וְהֵן
מִכְתָּבָיו, וְהָיָה מוֹרִנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה אִזּוֹ בְּסַכְּנָה גְּדוֹלָה וְעֲצוּמָה, וּבַיּוֹם בִּי
שְׂאֵחַר שַׁבַּת חֲנֻכָּה הַנִּי"ל רָצָה הָאָדוֹן לְקַח לְתַפְיִסָּה אֶת מוֹרִנוּ זְכוּרוֹנוֹ-
לְבִרְכָה בְּעֶצְמוֹ, וְהִכָּרַח לְבָרַח בְּהַחֲבֵא לְאוֹמָאן, וּמִשָּׁם לְטְשֶׁעֶרִין, כְּאֲשֶׁר
יְבָאָר לְהַלְוֹן קֶצֶת, וְזֶה תַּמְצָא בְּתַחֲלַת הַלְכוֹת דְּגִים: הַלְכָה הִי בְּלִקּוּטֵי
הַלְכוֹת יוֹרָה דְּעָה, שְׁכַתֵּב שָׁם, שְׁנַתְחַבְּרָה בְּעַת הַרַעַשׁ וְהַבְּרִיחָה, הַיֵּינוּ:
הַרַעַשׁ וְהַבְּרִיחָה הַזֹּאת, שֶׁבָּרַח אִזּוֹ לְטְשֶׁעֶרִין כְּנִזְכָּר-לְעִיל, וְאַחַר-כֵּן רַחֵם
הִי יִתְבַּרְךָ, שֶׁיִּצְאוּ הַנִּפְשׁוֹת מִהַתַּפְיִסָּה עוֹד בְּזֶה הַשְּׁבוּעַ שְׂאֵחַר שַׁבַּת-חֲנֻכָּה
תַּכְּף, אֲךָ כָּל הַסְּפָרִים הָיוּ בְּסַכְּנָה עַד סְמוּךְ לְשַׁבַּת שִׁירָה, וּבְעֶזְרַת הִי יִתְבַּרְךָ
הוֹצִיאוּ אוֹתָם גַּם-כֵּן מִיָּדָם וְלֹא נֶאֱבַד מֵהֶם רַק כְּרָךְ אֶחָד מִלְּקוּטֵי הַלְכוֹת
יוֹרָה דְּעָה מֵאֲמֻצֵּעַ הַלְכוֹת שְׁחִיטָה הַלְכָה הִי עַד הַלְכוֹת דְּגִים: הַלְכָה הִי וְזֶה
תַּמְצָא שֶׁבְּסִפְרֵי לְקוּטֵי הַלְכוֹת יוֹרָה דְּעָה הַנְּדַפְּסִים נֶחְסַר הַלְכָה הִי עַד הַלְכוֹת
דְּגִים, כִּי נֶאֱבַד אִזּוֹ, וְגַם הַלְּקוּטֵי עֲצוֹת, כְּתַב יַד מוֹרִינוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה,
נֶאֱבַד גַּם-כֵּן אִזּוֹ. (שם קס"ג).

א-קצ

באותה השנה [של שנת תקצ"ה] היו זורקים אבנים לבית מורנו רבי נתן זכרונו-לברכה, עד סכנת נפשות, והיו מקדימים [בני-הבית] לסגר הקאדין של החלונות תכף בכניסת הלילה, בעוד שהיה מעט יום. פעם אחת שכחו לסגר לאדין אחד של הבית הקטן שקורין אלקיר, ששם ישבה בתו, מרת חנה ציריל הנ"ל, ובתה הנ"ל היתה עדין תינקת קטנה של חצי שנה והיתה מנחת בעריסה, והעריסה היתה תלויה נגד החלון, ואמה ישבה אצלה, בתוך כך התחילה לבכות כדרך הילדים הקטנים והוציאה אותה אמה מהעריסה ולא הספיקה להוציאה כלה מהעריסה, ובתוך כך פרח אבן גדול מאד דרך החלון בקול וברעש גדול ונפל לתוך העריסה... אשר אלו היתה הקטנה בעריסה בודאי היתה נהרגת על-ידי זה האבן... כי היה אבן גדול מאד, והיה כפושע בינה ובין המות, ובנס גדול נמלטה. ועתה הקורא, הבן גדל הרדיפות והסכנות שעבר עליו כל ימי חייו הקדושים, ממש כח ברזל היה כחו שסבל כל הנ"ל, ואף-על-פי-כן לא שת לבו לכל הנ"ל להתעצל או להתעצב, חס ושלום, בעבודת ה' שעבד כל ימיו רק עוד קרב את עצמו לה' יתברך בכפלי כפלים ולמד ולמד ועשה ומעשה לרבים, והכל בכח ובהתלהבות גדול ועצום מאד, וכל זה בנגלה, אשר ראינו בעינינו, חוץ מה שזכה לפנימיות ונסתרות, אשר אי-אפשר לצייר בפה ולא בכתיב, רק החכם ומבין מדעתו הבין מעט מזעיר כמיצי מן החרפים בהסתכלו על פניו המאירות או בדברו עמו פנים אל פנים, אשר פניו היתה בוערת כלפידים ממש בבטול כל הרגשות בעת עסקו בתורה ותפלה, וכמה וכמה פעמים היו זולגות עיניו דמעות מרב דבקותו בו יתברך, וכל שמעו - היה נופל עליו פחד ואימה ויראה ובושה, אשר לא היה יכול להרים פניו מגדל הבושה והפחד שנפל עליו, מה אומר מה אדבר?! אוי אוי לנו על שברינו! נחלה מכותינו! השם יתברך ינחם אותנו במהרה, אמן! (שם).

א-קצא

מכתב שכתבו אנ"ש מברסלב לאנ"ש שבעיר טשעהרין מספור הסתלקות של מאור עינינו, צדיק יסוד עולם, מורנו רבי נתן זצ"ל מברסלב,

שנסתלק ביום ו', ערב שבת-קדש, עשרה בטבת, שנת תר"ה:

מי שְׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דֵּי, יֹאמַר דֵּי לְצָרוֹתֵינוּ הַמְּקוֹם יִנְחַמְנוּ וְכוּי' עַל שְׁבָרֵנוּ,
כִּי נִשְׁאַרְנוּ כְּתָרוֹן בְּרֵאשׁ הָהָר וְכִנְסָה עַל הַגְּבֻעָה, כִּי נִטַּל מֵאִתְּנוּ בְּחֻטְאֵינוּ הַדָּר
עֲזָנוּ, עֲטָרַת רֵאשֵׁינוּ, מַחְמַד נַפְשֵׁנוּ, אֲדַמּוּ"ר, רַבֵּי נִתָּן זָצ"ל, הָרִינוּ כְּפָרַת
מִשְׁכָּבוֹ, בְּיוֹם ו', עָרַב שַׁבַּת קֹדֶשׁ, עֲשָׂרָה בְּטַבַּת, פְּרִשְׁת וַיִּגַּשׁ, שְׁעָה קֹדֶם
כְּנִיסַת שַׁבַּת-קֹדֶשׁ וְהִתְחַלַּת חֲלִישוֹתוֹ הִיָּתָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת-קֹדֶשׁ פְּרִשְׁת
"מִקְצֵ", וּבְשַׁבַּת הַקֹּדֶם, הוּא פְּרִשְׁת "מִקְצֵ", כְּשֶׁנִּכְנַס לְשֵׁלֶשׁ סְעֻדוֹת לֹמַר
תּוֹרָה, אֵלּוּ הַדְּבוּרִים הָיוּ הִתְחַלַּת הַתּוֹרָה, "אֶף-עַל-פִּי שְׁזָה חֲרָפָה לֹמַר,
כִּי כָּל בַּעַל דָּרָשׁוֹן אֹמֵר זֶה אֶף-עַל-פִּי-כֵן צָרִיד לֹמַר", וְאָמַר בְּזָה הַלְשׁוֹן:
"אִיֶּהָר זָאֵלְט וְוִיסוֹן אַז מַע וְוִעַט זַיִן אַ מַת אֹוֹן אַ גּוֹסַס, אֹוֹן מַע וְוִעַט מוֹזוֹן
לִיגֵן מֵיט דֵּי פִיס צוּם טִיֶּהָר...". וְאָמַר זֶה בְּמוֹרָא גְדוֹל, וְאַחַר אָמַר הַתּוֹרָה
שֶׁל "חֲדֵי רַבֵּי שְׁמַעוֹן" מַעֲנִין עֲצוֹת וְאֶמוּנַת חֲכָמִים, וַיִּמְעַנְּנוּ לְדַפְּס סְפָרִים,
וַיִּמְעַנְּנוּ כְּשֶׁהִנְשָׂמָה עוֹלָה לְמַעְלָה עֶקֶר שְׁלִימוֹתָהּ, שְׁתַּהֲיָה לְמִטָּה גַם כֵּן,
וְאַחַר-כֵּן הָיָה בְּשִׂמְחָה עַד לְמֵאֵד.

א-קצב

וּבְלִיל שַׁבַּת הַנִּי"ל אָמַר תּוֹרָה עַל הַמְּנוּרָה וְרִקַּד בְּעֶצְמוֹ, וְאַחַר שְׁהַלֵּךְ
מִהַשְׁלָחוֹ דְבַר מַעֲנִין הָעֲבוּדָה שֶׁל יוֹם-הַכְּפָרִים וְהוֹצִיא מִפִּיו הַקְּדוֹשׁ אִשׁ
שְׁלֵהֶבֶת וְאָמַר הָעֲבוּדָה וְכוּי', "הַכְּהֵן גְּדוֹל, שְׁנִכְנַס לְפָנָי וְלְפָנָיִם, עַמַּד,
בְּמִקְוֹם שְׁעַמַּד, וְנִכְנַס, בְּמִקְוֹם שְׁנִכְנַס, רָאִה לְפָנָי מִי אֶתָּה נִכְנַס... אַחַת
וְאַחַת וְכוּי', וְהִתְלַמֵּיד חָכֵם גְּדוֹל מִכְּהֵן גְּדוֹל, כְּמוֹ שְׁכָתוּב: "יִקְרָה הִיא
מִפְּנִינִים". וְקֹדֶם לָזֶה סֵפֶר חֲלוּם שְׁהַחֲלוּם הָיָה מְרַמֵּז עַל הַסְּתַלְקוֹתוֹ.

א-קצג

וּבְמוֹצָאֵי-שַׁבַּת-קֹדֶשׁ פְּרִשְׁת "מִקְצֵ" נִכְנַס לְשֵׁלֶשׁ סְעֻדוֹת וְאָמַר תּוֹרָה עַל
פְּרִשְׁת "מִקְצֵ", וּבְסוּף הַתּוֹרָה אָמַר פְּרוּשׁ עַל הַמְּשֻׁנָּה "עֲשֵׂה לָךְ רַב וּקְנֶה
לָךְ חֵבֶר", וְאָמַר כֵּן: "עֲשֵׂה לָךְ רַב" וְאִם אֵין אֶתָּה יוֹדֵעַ מִי הָרַב יוֹקְנֶה לָךְ
חֵבֶר" פְּרוּשׁ תַּתְּחַבֵּר אֶת עֲצֻמָּךְ לְהַקְלִמוֹס, וְאָמַר בְּזָה הַלְשׁוֹן: "מַעַן דְּאֶרְף
זִיד מְקָרַב זַיִן צוֹ אֵיִין רַבֵּי אֹוֹן אַז סַע נִיט דָּא קִיִּין רַבֵּי אֵיז מַעַן זִיד מְחַבֵּר
צוֹ דְּעַר פְּעוֹן", וְאַחַר-כֵּן אָמַר הַבְּדֻלָּה בְּבִכְיָה גְדוֹלָה, וּבְאֶמְצַע הַלְלָה נְחַלֵּשׁ

עד למאד, ובכל יום גברה חלשתו. וביום ב' בא אליו רבי זאב לויבארסקע
ודבר עמו מענין ראש-השנה של רבנו זכרוננו-לברכה והזהיר מאד לסע
לאומאן על ראש-השנה, ובלילה אור ליום ה' אחר תפלת ערבית עמדנו
לפניו וגם רבי זאב הנ"ל בא גם-כן ועמד מן הצד ורבי דוד מטולטשין עמד
לפני רבי זאב, ואמר אדמו"ר לרבי דוד, "ניט פארשטעלן וועלוולן לאז ער
מיד תאטשי אן קוקן, דער רבי האט אמאל אויף גיזאגט צוא איינעם קוק
מיד אן סע וועט זיין פאר דיר א טובה גדולה", וכך אמר: "מע וועט זיך
מוזן צום אויף קומען האט אים רבי זאב גיפרעגט וויא, האט אים
אדמו"ר גיענפערט, אויף יענער וועלט", ואחר-כך ספר מעשה נורא
מהספר שנשרף, בעת שהיה רבנו זכרוננו-לברכה בלעמברג, ושכתב זה
הספר ב-ג' שעות ומחצה, ואחר-כך יצאתי כמו מהאיזרא, ואמר, שזה
סיעתא דשמיא, שספרתי לכם מעשה זאת, ובלילה אמר חצות, ואחר
חצות בערך ג' שעות קדם אור היום תפס קלמוס וכתב תורה על משנת
"משקין בית השלחין במועד", ואחר-כך בא אליו רבי מאיר יהודה ואמר
לו בזה הלשון: "אפלו מען זאל זיין דער ערגסטער בעל עברה אביא מען
האלט זיך אין רעבן וועט מען בודאי תשובה טאן און מען וועט האבן א
תקון", וביום ד' עמדו לפניו כמה אנ"ש ואמר, שהעקר עסק שלכם יהיה
להדפיס ספרים, "יפוצו מעינותיך חוצה", ודבר מענין ע"ב נימין, ואור
ליום ה' ב' שעות קדם אור היום בא אליו רבי מאיר יהודה ורבי לבצי
ואמר: "המלאך דומה בא אצל האדם ומבקע פרוסו ומפילו על פניו",
ואמר אוי, ובפרט כשיש רפואות בבטן, זה אש להבה אד רבנו זכרוננו-
לברכה בודאי יתקן הכל מעל פניו, ובבקר נחלש מאד בשעת התפלה,
ובאה אליו הצדקת, מרת אדל בת רבנו זכרוננו-לברכה, ואמרה: "למה
תחרישו?... הלא צריכין להרבות בבכיה", והוא זכרוננו-לברכה לא
הסכים על זה ואמר, שיש לו שונאים גדולים, רק למד אותנו, איך
להתפלל עבורו: שיאמרו בהתבודדות, שימצא לו זכות, שכתב דברי רבנו
זכרוננו-לברכה וסדר אותם והדר אותם, גם עתה רוצה להדפיס, וכל
חייכם תלוי בי, וגם רבי צבי מטעפליק בא אליו ושאל אותו, אם כבר קבל
מעות מאדון, ואמר לו: "תן לי המעות שלך, ואני אשמר לך המעות עד
לעולם הבא" ואמר: "אבותי גנזו למטה, ואני גנזתי למעלה", וצנה לו
להרבות תהלים. יאמרם, כמו שיאמרם, ואור ליום ו' ערב שבת-קדש
קרינו לפניו ב' מעשיות מרבנו: מעשה א' ו-ב'.

א-קצד

וקדם אור היום צנה להביא לו מים חמין לעשות לו אמבטי, וקדם
שהביאו לו האמבטי, דבר הרבה כמעט כצואה, וכך אמר: צריכים אתם

להחזיק אתכם ביחד באהבה גדולה, ואתם אנשים כשרים, אלא שאתם שלימזלניקעס... ואחר-כך אמר פתאום להעולם, שלשה צרות היה בטבת, מהו הצרות? ולא זכרו, ואמר הוא בעצמו, "בו מת עזרא הסופר ונכתבה תורה יוגית ונבקעה העיר", ואמר בזה הלשון: "נו אז עזרא הסופר גייט אנועק און טרייף פסול איז זיך מתגבר אזוי פיעל ווי סע היינט דא אלפים ורבות טרייף פסול, נאר איך האף אז איין בלעטיל פון ספרי רבנו וועט זיין א תקון אויף אלדינג, נוא זאג איך אייך אן אז אייער עבדא זאל זיין איר זאלט דרוקן דיא ספרים, סע זאל זיין יפוצו מעינותיך חוצה, איהר זאלט זיין שטארק מיט געלט און מיט רצון און מיט טרחא", ואמר לבנו, רבי יצחק, אתה גם-כן צריך לתן חמש-מאות רובל-כסף על זה ואם לאו, תן ששים רובל-כסף, וגם אמר, שיש ענשים קשים ומרים, כמו שיש "און צום סוף גלוסט זיך קריגן אויף אזוי איין רבי? אוי" ובבוקר התלבש בציצית ותפלין והתפלל בכל הכחות ואמר סליחות ובשעת קריאת התורה בכה ואחר-כך למד וסיים הש"ך גדול, ואמרו לו שילמד בשלחן-ערוך קטן ווארום סע פאר אייך איין כח, האט ער זצ"ל גיזאגט: זייט איהר מיר ניט אזוי גיטרייא, ואמר תהלים, ואחר-כך אמר לנחמן בן עוזר, שיתן לו כל טוב, ולא ידע, מה הוא רוצה, ופרש לו, תן לי התנ"ך זהו כל טוב.

א-קצה

ואחר-כך אמר, שאם יבואו שני אנשים לפניו עם כנור וירקדו לפניו, בודאי יחיו אותו, ואמר, שלא ישתה עוד אפלו טייא, ואחר ב' שעות אמר לבנו רבי יצחק, לך לבית וטל לי הקוכין של שבת רק שיהיה של שבת דייקא וצוה להציע שלחן על הכסא דייקא, והוא בעצמו זכרוננו-לברכה ישב על התבה של גרות ואכל כזית בדחק גדול ומעט רטב ומעט צימעס (= לפתו), ואחר-כך אמר שברכת-המזון מתר לברך על המטה הסמוכה, ובתוך ברכת המזון אמר: "הרחמן הוא ימשיך לנו קדשת ארץ-ישראל", און האט גיזאגט: "איך האב ניט אין זין גיהאט צוא עסין נאר סע האט זיך בייא מיר איבער גידרייט אין דער מחשבה", ואחר-כך שלח אחר גרות ואמר בזה הלשון: "יגר שבת ויגר יום טוב ויגר חנכה הוא ענין אחד", ואמר, שיש לו על ענין זה תלי תלין של הלכות פלאי פלאות רק אין לי כח... ואחר-כך אמר לרבי נחמן מטולטשין פסוק זה: "לכו אל יוסף, אשר יאמר לכם תעשו", העקר הוא התקשרות לצדיקים, ואחר-כך צוה לכל אנ"ש לילך למקוה, והלכנו למקוה, וכשבאנו מהמקוה, התגברה החולאת עד למאד, ובאתה אליו הצדקת, מרת אדל, ושאלה אותו: "וואס איז אייך עפעס ערגער גינארן?" האט ער גיענטפערט: "סע מיט גרויס חסד"

ואחר-כך לא דבר עמנו יותר, רק שמענו, שאמר "יברכה", וברכת המפיל, ו"חנון המרבה לסלח", ו"מקדש השבת", ו"ברוך אתה בקדש", אחד והענין הנ"ל היה ערך אחת שעה וחצי, והסתלקותו היה ממש בנשיקה תכף אחר הדלקת נר של שבת-קדש, ובא לקבורה במוצאי שבת קדש בכבוד גדול עד למאד אפלו מהפת המתנגדים, ותו אין להאריך בכתב, כי הרבה דברים בזה, אשר לא יספיקו כל אילי נביות, נא ונא ידידינו אחינו, חזקו ואמצו להחזיק בית אדמו"ר וגם להזיל זהב מפיסם להדפיס ספריו הקדושים, כי על זה הזהיר ביותר, השם יתברך ינחם אותנו וישמח את לבבינו הנשברה, פאשר אתם ידעתם, שכל רצונו וכספו רק לשמח בה' ובתורתו הקדושה.

כה דברי כל אנ"ש מברסלב תר"ה לפ"ק

א-קצו

עין בסוף הלכות ראש-חדש, וזה לשונו: "אמר המסדר, מתבת גם וכו' " וגם ענין חל המועד, כתב מורי ורבי בעל המחבר הזה שני ימים קדם הסתלקותו בעת חלשתו הגדולה, אף-על-פי-כן התגבר בכל כחותיו, וכתב מה שהשיג אז. כי זאת ראינו עין בעין, שמחו היה דבוק בהתורה עד הרגע האחרונה של הסתלקותו שנסתלק ביום ו' ערב-שבת-קדש פרשת ויגש עשרה בטבת שנת תר"ה לפ"ק. וראינו בעינינו שקיים מאמר חכמינו זכרונם לברכה (ברכות סג): "זאת התורה אדם כי ימות" וכו' - שחייב אדם לעסק בתורה עד יום מותו, כי עוד כמעט ברגע האחרונה של הסתלקותו שמענו ממנו חדישי תורה, אך לא היה בלחו לכתב עוד, ואפלו לדבר כל מה שהיה במחו לא היה באפשר. וכך אמר בפרוש בזה הלשון, בעת שנכנסו עם הנרות שהכינו אז לכבוד שבת, וכשראה אותם נתלהב מאד, ומגדל התלהבותו הורם מעט ממטותו ונשארו מושב מעט והתחיל לומר בהתלהבות נוראה מאד בזה הלשון: "נרות של שבת! נרות של שבת!" ואמר זאת בהתלהבות נוראה כמה וכמה פעמים, וגלה לנו אז תורה נפלאה מענין הנרות דקדשה וכלל כלם בפרוש נר שבת ונר יום טוב ונרות של חנכה, וכו' וכו'. ואחר-כך אמר אז יש לי עתה בזה תלי תליון של הלכות! אך אין לי כח לדבר יותר... ובמעט זמן קצר לערך שעה נסתלק. מה נאמר מה נדבר אוי לנו על שברנו נחלה מכתנו. אבל זאת נחמתנו ואשרינו, מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירשתנו, שזכינו לירש ממנו תורות וחדושים פאולה וכאולה, אשרינו! (לקוטי הלכות סוף הלכות ראש-חדש).

א-קצז

מה שאמר להרב רבי נתן זכרונו-לבִּרְכָה שבכל מקום שמתועדים יחד רבי ותלמיד הוא בחינת משה ויהושע ואוהל מועד, לדעתנו הענייה יש בזה דברים גבוהים ורמים כי רמז בזה סוד ההתקשרות בינו ובין תלמידו הקדוש הרב רבי נתן זכרונו-לבִּרְכָה כי מאמר זה נאמר סמוך מאד להתקרבותו אליו זכרונו-לבִּרְכָה ומי שבקי קצת בספריו הקדושים של הרב רבי נתן זכרונו-לבִּרְכָה והפיר אותו בחייו ושמע דבריו ושיחותיו הקדושים ובקי קצת בעניניו וסבותיו אשר עברו עליו לבין בלבו ויראה בעיני שכלו ממש כי היה מבחינה זו הנ"ל כי רוב דבריו המה מהתחזקות בעבודת ה' לבלי ליאש עצמו שום אדם מישראל רק כל אחד ממקומו ודרוש ויבקש את ה' שזה בחינת בקי בשוב המבואר במאמר הנ"ל שזה בחינת נקודה התחיתנה בחינת יהושע. (פרפראות לחכמה סימן ו).

א-קצח

ועין עוד בליקוטי תניינא במאמר כי מרחמם ונהגם סימן ז' שם מדבר גם בן משני הבחינות המבוארים כאן וקורא אותם שם בשם דרי מעלה ודרי מטה בן ותלמיד ומבואר שם שבחינת התלמיד הוא בחינת יהושע ראשי תיבות יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר, היינו מה שצריכין לחזק הדרי מטה שוכני עפר שהם בתכלית שפלות המדריגה לבלי יתאשו עצמן ולבלי יסוגו אחור לגמרי חס ושלום רק ידעו כי ד' גם אתם ועמם ואצלם עין שם התחזקות גדול ונורא ומאמר כי מרחמם הנ"ל נאמר בשבת חנכה שנת תקע"א שהוא שנה האחרונה מימי חיי הקדושים של רבנו הקדוש זכרונו-לבִּרְכָה ושם מוזכר ענין של ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמוך משה את ידיו עליו ושמעתי מאבי זכרונו-לבִּרְכָה ששמע מזקני תלמידיו הקדושים של רבנו זכרונו-לבִּרְכָה שהבינו אז מרמיזותיו הקדושים של רבנו זכרונו-לבִּרְכָה שבמאמר זה נתן סמיכה לתלמידו הקדוש הרב רבי

נָתַן זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרָכָה וּבְאַמָּת רֹב שִׂיחוֹתָיו הַקְּדוּשִׁים שֶׁל הָרַב רַבֵּי נָתַן
זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרָכָה הִיָּה בְּעֵינָיו זֶה לְחַזֵּק אֶת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּהִתְחַזְּקוֹת גְּדוֹל
נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד לְבָלִי יִתְיַאֵשׁ עֲצָמו חֵס וְשְׁלוֹם לְגַמְרִי. רַק שְׂאִידָּ שֶׁהוּא
אָף עַל פִּי כֵן יִתְעוֹרֵר וְיִתְחַזֵּק מֵעַתָּה עַל כָּל פָּנִים לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
מִמָּקוֹם שֶׁהוּא שֵׁם וְכוּ'. (שם).

א-קצט

וְעַיִן בְּלִקוּטֵי הַלְכוֹת הַלְכוֹת שַׁבַּת הַלְכָה ז' שְׁנֵתְחַדֵּשׁ בְּרֵאשׁ-הַשָּׁנָה שְׁנַת
תַּר"ה שֶׁהוּא רֵאשׁ הַשָּׁנָה הָאַחֲרוֹן מִיָּמֵי חַיָּיו שֶׁל הָרַב רַבֵּי נָתַן זְכוּרוֹנוֹ-
לְבָרָכָה שֵׁם מְרוֹמְזוֹ הַרְבֵּה מְעַנְנֵן זֶה הַנִּי"ל לְמִי שֶׁמִּבִּין בְּרַמְיָה קֶצֶת, וְעוֹד
יֵשׁ לְדַבֵּר בְּזֶה הַרְבֵּה וּמָה שְׂרִימְזוֹ בְּעֵינָיו קָרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ' וְאַצְוֵנוּ דְּוָקָא
אַנִּי בְּעֲצָמֵי וְכוּ' שֶׁסָּמוּךְ לְהַסְתַּלְקוֹתוֹ מִמֶּשׁ לֹא נָתַן לוֹ סְמִיכָה בְּפִירוּשׁ וְאָף
עַל פִּי כֵן כָּבֵר רִימְזוֹ לוֹ סְמִיכְתּוֹ סָמוּךְ לְהִתְקַרְבוֹתוֹ אֵלָיו וְכֵן בְּעֵינָיו מָה
שֶׁתַּחֲלַת חֲנוּכּוֹ בְּחִדוּשֵׁי תוֹרָתוֹ הִיָּה בְּמֵאמֶר זֶה וּבְעֵינָיו מָה שֶׁנִּרְאָה בְּחוּשׁ
כִּי כְּמַעַט כָּל הַשְּׂאֲרַת רְשִׁימְתּוֹ הַקְּדוּשָׁה שֶׁל רַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרָכָה הוּא רַק
עַל יְדֵי הָרַב רַבֵּי נָתַן זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרָכָה וְיֵשׁ בְּכָל הַנִּי"ל דְּבָרִים נִפְלָאִים הַרְבֵּה
וְאֵי אֶפְשָׁר לְבָאֵר בְּכַתֵּב וְאַפְלוּ בְּעַל פִּה וְאָף עַל פִּי כֵן רְשִׁמְתֵי בְּרַמְיָה קֶצֶת
לְמַעַן יִדְעוּ דוֹר אַחֲרוֹן וְכוּ'. (שם).

א-ר

מְאָמֶר "אַנִּי הִי" (לִיקוּ"מ ח"א, ס"י י"א), מְאָמֶר זֶה נֶאמַר בְּשָׁבוּעוֹת
תַּקְסִיג וְלֹא נוֹדַע לָנוּ הַשִּׁיחוֹת וְהַעֲנָן הַשִּׁיכִים לְמֵאמֶר זֶה וְשֵׁם נֶאמַר
מְעַנְנֵן תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעוֹמְקָה וְשִׁמְעֵתִי מִפִּי הַקְּדוּשׁ שֶׁל הָרַב רַבֵּי נָתַן
זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרָכָה שֶׁאָמַר לוֹ רַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרָכָה שֶׁעֲנֵנוּ זֶה כְּלוּל מִשְׁלֹשָׁה
בְּחִינּוֹת הֵינּוּ תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעוֹמְ"קָה. (שם סִימָן י"א).

א-רא

מאמר "תהלה לדוד" (ליקו"מ ח"א, סי' י"ב), זה המאמר נאמר בשפת נחמו שנת תקס"ג הנ"ל והמתיק בתוכו פירוש הפסוק נחמו נחמו עמי וכו' נחמו נחמו היינו תרין צדיקים צדיק עליון וצדיק תחתון וכו' כמבואר בלשון החבירים אף אחר כך כשנתן להעתיק את המאמר הזה מכתובת ידו זכרונו-לברכה כי מאמר זה הוא לשון רבנו זכרונו-לברכה כנדפס אצל המאמר בתחלתו השמיט פירוש הפסוק נחמו נחמו הנ"ל וה' יודע פונתו זכרונו-לברכה. (שם סימן י"ב).

א-רב

אגב ראיתי לבאר להמעין ענין מה שאצל כמה מאמרים כתוב שהם לשון רבנו זכרונו-לברכה. הענין הוא כי אלו המאמרים שרבנו זכרונו-לברכה כתבם בעצמו בכתובת ידו הקדושה זכרונו-לברכה ונתן להעתיקם מכתב ידו זכרונו-לברכה אצל אלו המאמרים נרשם שהם לשון רבנו זכרונו-לברכה. ושאר המאמרים נכתבו גם כן מפיו הקדוש זכרונו-לברכה אף לא מכתובת ידו רק הוא זכרונו-לברכה היה יושב ואמר לפני המעתיק הדברים בלשון חול ופשוט שאנו מדברים בו והמעתיק כתב הדברים לפניו זכרונו-לברכה בלשון הקודש ונתן לו אחר כך לעין אם נכתבו הדברים כהוגן כפי פונתו זכרונו-לברכה ולפעמים גם הוא זכרונו-לברכה אמר לפני הכותב קצת דברים בלשון הקודש וקצת דברים בלשון חול לבד מאיזה מאמרים קטנים שנכתבו שלא בפניו זכרונו-לברכה וגם המה נתנו אחר כך לרבנו זכרונו-לברכה לעין בהם אם נכתבו כהוגן כפי פונתו זכרונו-לברכה רק קצת מאמרים שנרשם אצלם שהם מלשון החברים נראה שנכתבו שלא בפניו זכרונו-לברכה והם מהמאמרים שנאמרו קודם התקרבות הרב רבי נתן זכרונו-לברכה אליו ובהם על פי רוב הלשון של החברים אין מסוּדָר יפה כל צרכו ומסתמא גם אלו המאמרים הובאו למראה עיניו זכרונו-לברכה ואם הלשון אינו מסוּדָר כראוי אף על פי כן תוכן פונתו זכרונו-לברכה מובן גם בהם וגם הם דברים נפלאים ונוראים וישרים למוציאי דעת. (שם סימן י"ב).

א-רג

שְׁמַעְנוּ בְּשֵׁם הָרֵב הַקָּדוֹשׁ וְכוּ', מוהר"ר יְקוֹתִיאֵל זְכוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, הָרֵב הַמְּגִיד מְטִירָאוּיָצָא, שְׂרָאָה פֶּעַם אַחַת אֶת הַמְּאָמֵר הַזֶּה, וְעֵינָיו בּוֹ כִּמְהַפְּעָמִים כְּסֹדֶר זֶה אַחֵר זֶה כְּשֶׁהָיוּ בְּכַתוּבִים עֲדֵינָו, וְהַפְּלִיג מְאֹד בְּשִׁבְחָיו, וְכַמְדוּמָה שְׂאָמֵר עָלָיו שֶׁהוּא כְּמוֹ זֶהר וְתַקוּנֵי זֶהר הַקָּדוֹשׁ! וְכוּ' וְכוּ'. (שֵׁם סִימָן ט"ו, בְּחִזְרַת תּוֹרָה ב'). [אִמְנֵם עֵינָיו בְּאֲבִנֵי"ה בְּרוֹזל בְּשִׁיחוֹת וְסִיפּוּרִים מִמוֹהֲרַנִּית סַעִיף ס"ב (עִמ' ע"ד), וְשֵׁם הִיא הַגִּירְסָא הָאִמִּיתִית כְּמוֹבָן].

א-רד

מְאָמֵר "אֲמֻצְעוֹתָא דְעֵלְמָא" (לִיקוּ"מ ח"א, ס"י כ"ד), מְבוּאָר לְעִיל אֲצֵל מְאָמֵר רַבִּי יוֹנָתָן מְשִׁתְּעֵי סִימָן טו שְׂנֵאֲמֵר בְּקִיץ תַּקְס"ג בְּסַעוּדַת לַיִל שְׁבַת וְשִׁמְעֵתִי מִפִּי הָרֵב רַבִּי נָתָן זְכוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ שְׂאָמְרוּ רַבְּנֵינוּ זְכוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ בְּיָרְאָה גְּדוּלָה וּבְהִתְלַהֲבוֹת גְּדוּל עֲצוּם וְנִפְלְאָ מְאֹד, עַד שֶׁלֹּא הָיוּ הַשּׁוֹמְעִים יְכוֹלִין לְהִבִּין כָּלֵל מָה הוּא אוֹמֵר וְכוּ'. (שֵׁם סִימָן כד).

א-רה

מְאָמֵר "וַיְהִי מִקְצֵי" (לִיקוּ"מ ח"א, ס"י נ"ד), נְאֻמֵר בְּשִׁבְתַּת חֲנֻכָּה שְׁנַת תַּקְס"ה וַיֵּשׁ כְּמָה וְכְמָה סְפוּרִים נִפְלְאִים מְעַנְּנֵן זֶה הַמְּאָמֵר אֲדָ אִינִי בְּקִי בְּהֵם כָּל כַּף, וְשִׁמְעֵתִי מִהָרֵב רַבִּי נָתָן זְכוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ שֶׁהַזְּכִיר אֲזוּ רַבְּנֵינוּ זְכוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ מְעַנְּנֵן מָה שֶׁלְּפַעְמִים לְרְפוּאוֹת כְּאֵב הָרֵאשׁ מְקִיזִין גִּידֵי הָרָגֵל וְאִין בְּזְכוּנוֹ לְעַנְּנֵן מָה סִפֵּר זֹאת. (שֵׁם סִימָן נד).

א-רו

מאמר "אבא שאול" (ליקו"מ ח"א, סי' נ"ה), שמעתי שנכתב בקהלה קדושה זאסלאב שנת תקס"ז. (שם סימן נה).

א-רו

מאמר "פתח רבי שמעון" (ליקו"מ ח"א, סי' ס'), נאמר בראש השנה שנת תקס"ז שחל ביום שבת וביום ראשון, ויש הרבה ספורים לענין זה המאמר איך שנאמר ואינני בקי בהם כל כך אך זאת שמעתי מאבי זכרונו-לברכה וגם משאר אנ"ש שהיה התעוררות גדול ונורא מאד בין כל אנ"ש שהיו שם בעת שהכין את עצמו רבנו הקדוש זצ"ל לומר זה המאמר ויש מהם שבא על דעתם ומחשבתם תיבות אלו מי אבא דניים שבעים שנה מה שמבואר אחר כך בסוף המאמר באשר שעברו כל ימיהם בשנה ומוחין דקטנות ויש שבא על דעתם מחשבות אחרות של הרהורי תשובה אמתים והכל מענין שביאר אחר כך רבנו זכרונו-לברכה בזה המאמר ומזה ראו כן תמהו והבינו בחוש ההרגש ממש שבעת שמכין את עצמו רבנו זכרונו-לברכה לומר חדושי תורה לפנייהם הוא משתדל תחילה עם נפשות השומעים ברוחניות להעלותם מדלות שפלותם לעוררם בתשובה וכמוכן גם במאמר אשרי העם סימן יג ויבואר במקום אחר ביותר ועל ידי זה באו אז כל המחשבות והרעיונים טובים על לבם ודעתם ממילא. גם בעת שאמר רבנו זכרונו-לברכה זה המאמר היה התעוררות נפלא מאד לתשובה אמתית בין כל אנ"ש שהיו שם ובשעה שאמר רבנו זכרונו-לברכה אלו התיבות ששופר מרמז עורו ישינים מתרדמתכם, געו כלם בבכי גדולה מאד ורבנו זכרונו-לברכה היה יושב אז ודומם ושותק עד שפסקה הבכיה קצת ואז חזר לגמור את המאמר הקדוש הזה. וכן שמעתי מאבי זכרונו-לברכה שאמר להם רבנו זכרונו-לברכה שהיה לו בכח להחזיק אותם ולעסוק עמם בזה המאמר ... ימים רצופים מעת לעת שלא ידעו בין יום ולילה פמובא בזה הקדוש באיזה מקומות אצל החבריא של רשב"י זכרונו-לברכה. (שם סימן ס).

א-רח

החוש מעיד שענין זה של הקבוץ שמתקבצין כלל אנ"ש על ראש השנה לאומין זהו עקר הכלליות וקשר האחדות של כל אנ"ש בקשר אחד ורק בזה אנו מקימין רצונו זכרונו-לברכה להיות מחזיקים את עצמם כלל אנ"ש בקשר אחד באהבה ואחדות פנזפר-לעיל ורק על ידי זה עקר קיום הארת השארתו הקדושה לנצח כאשר הבטיח זכרונו-לברכה שענינו לא יופסק והאש שלו תוקד עד ימות המשיח פנזפר-לעיל וכנראה בחוש אשר זה יותר מששים שנה אחר הסתלקותו זכרונו-לברכה והאש הקדוש של אמונת חכמים בו זכרונו-לברכה ובחבוריו הקדושים ובכל הצדיקי אמת בוער בלב אנ"ש עד אין סוף ממש ומשתדלים לעסוק בעניניו זכרונו-לברכה בכל פעם בהשתדלות יתירה ביותר להפיץ מעינותיו חוצה להדפיס בחבוריו זכרונו-לברכה ולבנות בניניו הקדושים ולעסוק בכל עניניו על צד היותר טוב. וכבר יש רבים מאנ"ש אשר כמעט שלא הפירו ולא ידעו ולא ראו גם שום אחד מתלמידיו הקדושים זכרונו-לברכה, ואף על פי כן בוער בלבם עסקיו ועניניו של רבנו הקדוש זכרונו-לברכה כאשר יוקדת ממש ושותים בצמא את כל דבריו ודברי תלמידיו הקדושים זכרונו-לברכה והם עליהם ממש כמים קרים על נפש עיפה ועובדים את ה' באמת בכל לבם ובכל נפשם והכל בכח קדשת ההתנוצצות הארת הדעת הקדוש שנשארו בעולם מרבנו הקדוש זכרונו-לברכה על ידי חבוריו ותלמידיו הקדושים ועקר יסוד קיום כל הענין זה הנ"ל הכל הוא על ידי הענין הקדוש של ההתקבצות וההתאספות יחד של כלל אנ"ש על ראש-השנה וגם כפי אשר נתבאר למעלה שרצון רבנו זכרונו-לברכה היה שגם אחר הסתלקותו זכרונו-לברכה יהיו כל אנ"ש באגודה אחת וקשר אחד. (שם סימן

א-רט

מספרים אנ"ש מענין הסתלקותו הקדושה של רבנו זכרונו-לברכה ביום רביעי של סכות שחל אז ביום שלישי כי יום ראשון של סכות חל אז ביום שבת קדש ושמעו מרבנו זכרונו-לברכה איך שישב על מטתו בחלישות גדול מאד ואחז הלולב עם האתרג ביזו ואמר בקול נעים קול דממה דקה

קדש ונורא מאד את תפלת ההושענא של אבן שתיה עמוד והתבונן והתפלא עד היכן הדברים מגיעים ואי אפשר להאריך בענינים גבוהים ורמים ונשגבים נסתרים פאלו פמובן. (שם סימן סא).

א-רי

במאמר זה אות ב' מבוואר שם מענין ידי הסמיכה וידי הכתיבה ושעל ידי הסמיכה לרבי הגון שהנהגתו בבחינת משפטי אמת על ידי שיש לו אמונת חכמים בשלימות אפי על ידי הסמיכה שאז מקבל חכמתו מבחינת יד ה' בבחינת ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו אפי מביא הארה וכח בכתב ידיו וכו'. ולפי עניות דעתי רימוז גם בזה סמיכה להרב רבי נתן זכרונו-לברכה פאשר כבר רמזנו למעלה קצת בענין מה שביארנו קצת על המאמר קרא את יהושע סימן ו. ושגם במאמר כי מרחמים ונהגם בלקוטי תורות סימן ז' שנאמר בשנת תק"ע שהיא שנה האחרונה של ימי חיינו זכרונו-לברכה. וגם שם מובא בסוף המאמר פסוק זה ויהושע בן נון מלא רוח חכמה וכו' ואז הבינו גם קצת מאנ"ש שפונתו זכרונו-לברכה להסמך בזה את הרב רבי נתן זכרונו-לברכה בפרט לפי מה שמבוואר לעיל מה שאמר לו רבנו זכרונו-לברכה ואם יש לך אמונה וכו' מובן מזה שגם רבנו זכרונו-לברכה הסכים למחשבותיו שיש לו אמונה שלימה רק שצריך לתקן עוד בחינת האמונת חכמים להאמין גם בעצמו ובחדושו שהוא מחדש. ואם כן בודאי היה ראוי לסמיכה מאחר שיש לו אמונת חכמים בשלימות וזוכה להוציא משפטי אמת והנהגות ישרות מכל הלמודים שלומד שזה בעצמו כל ענין החבורים הקדושים שחבר הרב רבי נתן זכרונו-לברכה שהם ספרי לקוטי הלכות שהתחיל לחברם בחיים חיותו של רבנו זכרונו-לברכה ובפקודתו זכרונו-לברכה אשר כל יסוד ענינם הוא רק על קוטב זה להוציא מכל הלמודים שהאדם לומד משפטי אמת והנהגות ישרות הן מהלכות בשר בחלב ותערובות וכו'. והן מהלכות טוען ונטען וגבית חוב ופקדון ושומרים וכל פיוצא בזה וכמובא גם בהקדמה של ספר לק"ה וחקם בזה בודאי ראוי לסמיכה. ויותר יש לבאר בזה מענין ידי הכתיבה וידי הסמיכה כי הרב רבי נתן זכרונו-לברכה היה כתבן וסופר גדול וחבר ספרים הרבה וגם כתב כמעט כל חבוריו הקדושים של רבנו זכרונו-לברכה ורבנו זכרונו-לברכה בעצמו אמר עליו שיש לו חלק גדול בהספר לקוטי מוהר"ן וכמעט שכל הספר הוא שלו היינו על ידי הגעגועים והתשוקות גדולות וחזקות מאד שהיו לו לשמוע חדושי תורה מרבנו זכרונו-לברכה וגודל זהירות וזריזות השתדלותו בזה לכותבן ולהעתיקם. (שם סימן סא).

א-ריא

שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקָּדוֹשׁ שֶׁל מוֹהַר־נִי"ת ז"ל בְּפִירוֹשׁ שְׁכַל חֵיווּתוֹ וְהִתְחַזְּקוּתוֹ
בְּעֲבוּדַת ה' אַחַר פְּטִירַת רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ הוּא רַק עַל יְדֵי הַכְּתָבִים
שְׁצוּהָ עָלָיו רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ לְחֻדָּשׁ תַּמִּיד חֲדוּשֵׁי תוֹרָה וּלְכוֹתָבוֹ בְּסֵפֶר
וְגַם נִשְׁמַע מִפִּי הַקָּדוֹשׁ שֶׁחָקַר הַרְבֵּה בְּדַעְתּוֹ בְּמָה לְזָפוֹת אֶת הָעוֹלָם
וּלְהָאִיר לָהֶם קֶצֶת מִהַרְשֵׁימָה הַקָּדוֹשָׁה שֶׁקָּבַל מִרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ
וְנִתְבָּרַר לוֹ שֶׁהוּא רַק עַל יְדֵי שְׂיִכְתוּב סְפָרִים רַבִּים בְּעֵנָנוּ זֶה וְיִפְיָצֵם
בְּיִשְׂרָאֵל וְכוּ'. (שם)

א-רבי

תִּיכֹף אַחַר הַסְּתַלְקוּתוֹ שֶׁל מוֹהַר־נִי"ן, הִתְחַלּוּ לְהִתְפַּשֵּׁט וּלְהִתְגַּבֵּר הַגְּזִירוֹת
שֶׁל לַמּוֹד נַעֲרֵי יִשְׂרָאֵל כְּתָבָם וּלְשׁוֹנָם בְּבִתֵּי סְפָרִיָּהם שֶׁהֵם הַשְּׁקָאֲלִים
וְהַהַכְנָסָה עַל זֶה הָיָה שֶׁהִטִּילוּ מִסַּעַל יִשְׂרָאֵל לְשֵׁלֶם בְּעַד הַדְּלָקַת נֵר שֶׁל
שֶׁבֶת שְׁמִזָּה דָּבָר גַּם כֵּן בַּיּוֹם הַנִּי"ל סְמוּךְ לְהַסְתַּלְקוּתוֹ וְרִימֵז שֶׁנּוֹגַע גַּם כֵּן
לְעֵנָנוּ מֵאִמֵּר זֶה הַנִּזְכָּר לְעֵיל וְכַמְבוּאֵר קֶצֶת בְּהִלְכוֹת רֵאש־חֻדָּשׁ הַלְכָה ז'
גַּם הַגְּזִירָה שֶׁל שִׁינוּי הַמַּלְבוּשִׁים וְעוֹד כְּהִנָּה וְכַהֲנָה וְהַרוּחַ סְעָרָה שֶׁל
הָאֲפָקוֹרְסוֹת הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר בְּכָל־לַיּוֹת וּבְפִרְטוּת מֵה שְׂאֵי אֲפָשָׁר לְבָאֵר כָּלֵל.
אֲדָּ זֹאת נִחְמַתֵּנוּ בְּעֵנָנוּ מֵאַחַר שְׁרוּאֵין שְׁנִתְקִימוּ רֵאשׁ דְּבָרֵינוּ בְּנֻדָּי
בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְקִימוּ כָּל דְּבָרֵינוּ הַקָּדוּשִׁים זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ שֶׁהַסְּפָרִים
הַקָּדוּשִׁים הַבְּנוּיִם וּמְיוֹסְדִים עַל יְסוּד אֱמוּנַת חֻכְמִים בְּשְׁלִימוֹת בְּפִרְט
הַסְּפָרִים הַקָּדוּשִׁים הַבְּנוּיִם עַל יְסוּד הַתְּגַלּוֹת הַדַּעַת וְחֲדוּשֵׁי תוֹרָתוֹ שֶׁל
רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ אֹר הָאוֹרוֹת זְצ"ל הֵמָּה יַעֲמְדוּ בְּעֶזְרַתֵּנוּ סְלָה וְלֹא יֵאָשְׁמוּ
כָּל הַחוּסִים בּו. (שם סִימָן סא).

א-ריג

לְעַנְּנָן הַמְּבוּאָר לְעִיל שְׁאֵמֵר רַבְּנוּ ז"ל לְהַרְבֵּי רַבֵּי נֶתָן זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, אוֹדוֹת הַמְּנַעַל שֶׁלוֹ שְׁנֵתְעַקֵּם הָעֵקֶב עַל פְּנֵיו, שֶׁהוּא דוֹמָה כְּמוֹ שְׁטוֹפְחִין בְּפָנִים וְכוּ'; וּמִפְּשׁוּטוֹ נִרְאָה שֶׁהוֹכִיחַ אוֹתוֹ עַל פְּנֵיו לָמָּה הוּא הוֹלֵךְ בְּמִנְעַל כְּזֶה, כִּי כָּבֵר יְדוּעַ מֶה שֶׁהַקְּפִידוֹ רַבּוֹתֵינוּ-זְכוּרוֹנָם-לְבִרְכָה עַל עֲנִין הַמְּנַעַלִּים, כִּכְמוֹ שְׁאֵמֵרוּ רַבּוֹתֵינוּ-זְכוּרוֹנָם-לְבִרְכָה (שַׁבַּת קַכְט. קַנְד.). "לְעוֹלָם יִמְכַר אָדָם כָּל מֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ וַיִּקַּח מִנְעָלִים לְרַגְלָיו", בְּפֶרֶט לְעַנְּנָן תַּלְמִיד-חֶכֶם הַקְּפִידוֹ בְּיוֹתֵר, וְאֵמֵרוּ שֶׁאֵין לוֹ לְתַלְמִיד חֶכֶם לֵילֵךְ בְּמִנְעָלִים מְטוֹלָאִים בְּשׁוּק, וְכָל זֹאת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבַּזֶּה בְּפָנֵי הַהֶמוֹן). וְעַל כֵּן הַקְּפִיד גַּם רַבְּנוֹ זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה עַל זֶה קֶצֶת. וּבְכֹאן רִימָז לוֹ שֶׁזֶה בָּא מִחֲמַת הַבְּטָחוֹן שֶׁאֵינוֹ שָׁלֵם וְאַמֵּת שֶׁזֶה בְּחִינַת שֵׁן רוּעָה וְרָגַל מוּעֵדֶת דְּיִיקָא, כִּי הַמְּנַעַל הוּא שְׁמִירָה לְהַרְגֵּלִין, וְזֶה בָּא עַל יְדֵי מְבֻטָח בּוֹגֵד שֶׁבָּא עַל יְדֵי שֶׁהִנְמָלָה שֶׁהוּא חֶכֶם הַדוֹר מוֹנַח בְּתוֹךְ פִּיהָ שֶׁל הַנְּחָשׁ, וְהֵם מְבַלְבְּלִין אוֹתוֹ, וְהַחֶכֶם הוּא בְּחִינַת נְמָלָה, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב: "לֵךְ אֶל נְמָלָה עֲצֵל" וְכוּ'. (שֵׁם סִימָן סג).

א-ריד

וּכְבֵר יְדוּעַ מֶה שֶׁמְּבוּאָר בְּסֵפֶר הַמַּדּוֹת (אוֹת זְרִיזוֹת): שֶׁעַל יְדֵי זְרִיזוֹת זוֹכֶה לְהִיּוֹת רוּעָה נְאֻמָּן וְסִימָן לְדַבֵּר לֵךְ אֶל נְמָלָה וְכוּ' וּכְתִיב מִשֵּׁם רוּעָה אָבֹן יִשְׂרָאֵל סוֹפֵי תְבוֹת נְמָלָה וְשִׁמְעֵתִי מֵאֲנָשִׁים נְאֻמָּנִים מֵאֲנִ"שׁ הַזְּקֵנִים שֶׁעֲנִין זֶה אֵמֵר רַבְּנוֹ זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה בְּפִירוּשׁ עַל הַרְבֵּי רַבֵּי נֶתָן זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה שֶׁהִיא זְרִיזוֹת גְּדוֹל מְאֹד כְּיְדוּעַ וּפְעַם אַחַת הִתְפַּעַל רַבְּנוֹ זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה מְאֹד מִזְרִיזוֹתוֹ הַגְּדוֹלָה וְהַנְּפִלָּה וְאֵמֵר עָלָיו אִזְ שֶׁבּוֹדָאֵי יְהִי הַרְבֵּי נֶתָן זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה מִנְהִיג וְרוּעָה יִשְׂרָאֵל כִּי עַל יְדֵי זְרִיזוֹת זוֹכִין לְהִיּוֹת רוּעָה נְאֻמָּן כְּנֹזֶכֶר-לְעִיל, נִמְצָא מְבוּאָר מִדְּבַרֵי רַבְּנוֹ זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה עֲצָמוֹ שֶׁהַרְבֵּי רַבֵּי נֶתָן זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה הוּא בְּחִינַת הַחֶכֶם הַדוֹר שֶׁהוּא בְּחִינַת הַנְּמָלָה, כְּנֹזֶכֶר-לְעִיל. (שֵׁם סִימָן סג).

א-רטו

דְּיִיקָא אַחַר פְּטִירָתוֹ שֶׁל רַבְּנוֹ זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה חֲבֵר הַרְבֵּי רַבֵּי נֶתָן זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה סְפָרִים הַרְבֵּה וְהַכִּין לָנוּ כָּל טוֹב אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּעֲצָמוֹ לֹא יָדַע מֶה

יְהִי מִהֵמָּה אִם יִזְכָּה הָעוֹלָם לִיהְנוֹת מִחֲבוּרָיו אִם לֹא כִּמְבוּרָו בְּמִקּוֹם
אַחַר וּבְאַמֶּת בְּחִיּוֹ לֹא נִדְפַס מִחֲבוּרָיו כִּי אִם כְּרִדְ קָטָן וְגַם זֶה סָמוּךְ
לְפִטְיָרָתוֹ זְכָרוֹנוֹ-לְבָרָכָה כִּידוּעַ. (שָׁם).

א-רטז

בְּהַשְׁמָטוֹת שֶׁבְּסוֹף סְפוּרֵי מַעֲשֵׂי־מִבְּוֶרָה, שָׁמָּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִאֲמַר "וַיֹּאמֶר
בּוֹעֵז אֶל רוּת" שֶׁבְּלִקּוּטֵי מוֹהֲרֵי"ן סִימָן סה, שֶׁצָּרִיד לַעֲשׂוֹת אֶחָד מִכָּל
הַתְּפִלָּה וְכוּ' וְזֶה בְּחִינַת הַתְּכַלִּית שֶׁהוּא כִּלּוֹ אֶחָד וְכוּ'. זֶה נֶאֱמַר בְּסוֹף יוֹם
ב' שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְאֵז אֶמַר שֶׁאֶחָד הוּא רֹאשׁי תִּיבוֹת דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים
וְכוּ'. (שָׁם) סִימָן סה).

א-ריז

בְּמִקּוֹם אַחַר מִבְּוֶרָה שֶׁקוֹדֵם נִסְיַעְתּוֹ לְאַרְצָה הַקְּדוֹשׁ, בְּסָמוּךְ לְנִסְיַעְתּוֹ, אֶמַר
שֶׁנוֹדַע לוֹ עֵתָה עַל פְּסוּק "כִּי תַעֲבוֹר בְּמַיִם אֶתְּדָ אֲנִי" (ישעיה מג, ב) אֵיךְ
יְכוֹלִין לְרֹאוֹת אֶת הָאֲבוֹת אֲבָרָהֶם יִצְחָק יַעֲקֹב מְתֵי שְׂרוּצִין, וְהִיא חֲדוּשׁ
אֲצִלוֹ מִפְּנֵי מַה נּוֹדַע לִי זֶה עַל פְּסוּק זֶה דּוֹקָא, אֵיךְ הוּא חוֹשֵׁב שֶׁזֶה מִחֲמַת
שֶׁצָּרִיד לַעֲבוֹר עַל הַיָּם, עַל כֵּן רִימְזוֹ לוֹ הָעֵנִין בְּפְסוּק זֶה כִּי תַעֲבוֹר בְּמַיִם
וְכוּ', עֵינֵי שָׁם עוֹד, וּמִהֲנִרְאָה שֶׁלֹּא כִּיּוֹן אֵז עֲדִין עַל מִאֲמַר זֶה הַנִּי"ל. (שָׁם)
סִימָן עג).

א-ריח

"זוּמָם רָשָׁע לְצַדִּיק וּמִבְּקָשׁ" (ליקו"מ ח"א, סִימָן צו) וְכוּ' - מִאֲמַר זֶה
נֶאֱמַר זָמָן רַב קוֹדֵם נִסְיַעְתּוֹ לְאַרְצָה-יִשְׂרָאֵל. וּמִה שֶׁכָּתוּב שָׁם: "יָדַע כִּי יֵשׁ"

קבלה בידיי וכו' - דבר זה הודיע לו הצדיק הקדוש וכו' כמוהר"ר ליב זכרונו-לברכה מטראסטענעץ אחר פטירתו, בעת שפא אל רבנו זכרונו-לברכה לבקש ממנו שיקרב את בניו וכו', ויש בזה ספור נפלא, ויבואר במקום אחר (ראה להלן סעיף רעט; ובח"ב סעיף שב). (שם סימן צו).

א-רעט

אמר המעתיק: שמעתי שהצדיק רבי ליב מסטרסטינץ זכרונו-לברכה, בא אחר הסתלקותו לאדמו"ר זצ"ל, ובקש אותו שיקרב את בניו. וכן הנה, שנתקרבו כמעט כל בניו לאדמו"ר זצ"ל.

ב-שב

רבי לייב מטראסטענעץ, חותנו של רבי יודל, בא אל רבנו בח"א, ובקש שיקרב את בניו, (כמובא בספר פרפראות לחכמה סימן צו; הובא לעיל בח"א אות ריח), ואמר לו אז בח"א: "רבי נחום מטשארנובל לקח עמו לעולם האמת את הקרן משכר מעשיו הטובים, אולם את הפירות השאיר כאן בעולם, ומשום כך יש לבניו גדלה, והם רבנים גדולים, אולם אני לקחתי עמי לעולם-הבא גם את הפירות, ומשום-כך אין להם לבני שום גדלה, על-כן אבקשכם שתקרבו אותם אליכם", וכן הנה, שנתקרבו בניו לרבנו].

א-ריט

שמעתי שפעם אחת ישבו מסבה אחת של גדולי הצדיקים והיה ביניהם הרב הגאון הצדיק וכו' משפיטיווקע זכרונו-לברכה והקשה על מה

שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ-זְכוּרֹנִים-לְבָרְכָה (ב"מ א, ח) "יֵהָא מוֹנַח עַד שְׂיָבֵא אֵלֶיהוּ", וְהַפְּרוּשׁ הוּא עַד שְׂיָבֵא אֵלֶיהוּ וַיֹּאמֶר לְמִי הַמְּנָה וּלְמִי הַמְּאֲתִים, וְהִלָּא אֵלֶיהוּ אֵינְנוּ אֶלָּא עַד אֶחָד, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים יָקוּם דָּבָר" (דְּבָרִים יט, טו), [וּכְבֹּר הוֹבָאָה קוּשְׁיָא זֹאת בְּסִפְרֵי הַקְּנָה דְּף ע"ט עֲמוּד ב וּבְדָף פ' עֲמוּד ב', עֵינן שָׁם מָה שְׁתִּירָץ בְּזָה עַל פִּי סוּד, וְאוּלַי גַּם הָרַב הִגְאֹון הַנִּי"ל הַקְּשָׁה זֹאת בְּשֵׁם סֵפֶר הַקְּנָה], וְשִׁתְּקוּ כָּלָם, וְלֹא עֲנוּ דָבָר, וְגַם רַבְּנוּ זְכוּרֹנֵי-לְבָרְכָה יָשֵׁב אִזּוּ בֵּינֵיהֶם, וַיְהִי כְּמַחְרִישׁ, אַךְ הַפֶּתַח פָּנָיו עָנְתָה בּוֹ שְׂאִין הַקּוּשְׁיָא מְקַבְּלַת אֶצְלוֹ, וְהַפְּצִירוּ בּוֹ עַד בּוּשׁ. וְהַשִּׁיב לָהֶם כְּלֹאֲחֵר יָד, הִלָּא אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ-זְכוּרֹנִים-לְבָרְכָה (עֲדוּיוֹת פֶּרֶק ח): "אֵין אֵלֶיהוּ בָּא אֶלָּא לְקָרֵב הַמְּרוּחֲקִין" וְכוּ', הֵינְנוּ לְרַחֵק הַשְּׁקָר וּלְקָרֵב הָאֱמֶת, כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ-זְכוּרֹנִים-לְבָרְכָה (שְׁבֵת קד.): "שְׁקָר מְקַרְבִּין מִלִּיָּה, אֱמֶת מְרַחֲקִין מִלִּיָּה" וְכוּ', כְּמַבּוּאָר בְּפָנִים. נִמְצָא, שֶׁשְׂשִׁיבּוֹא אֵלֶיהוּ וַיִּקְרַב הָעוֹלָם אֶל מִדַּת הָאֱמֶת, אִזּוּ מִמִּילָא לֹא יִצְטָרְכוּ לְעֵדוּתוֹ כָּלֵל, רַק הַשְּׁקָרן בְּעֲצָמוֹ יוֹדָה עַל הָאֱמֶת - שֶׁשְּׁלוֹ הַמְּנָה וְשֶׁל חֲבֵרוֹ הַמְּאֲתִים, וְעֲנוּ כָּלָם וְאָמְרוּ: "וַיִּשְׂר!" [וְעֵינן זֹהר וַיִּקְהַל קצ"ו ע"א, לְעֲנִין יוֹנָה בֵּן אֱמֶתִי, שֶׁפִּירֵשׁ שָׁם שְׂאֲמַתִּי הֵינְנוּ אֵלֶיהוּ, עַל שֵׁם "וּדְבַר ה' בְּפִיךָ אֱמֶת" (מל"א יז, כד)] וְעֵדוּן הַדְּבָרִים צָרִיכִין בִּירוּר, כִּי לֹא שְׂמַעְתִּים מִפִּי אֲנִישׁ; רַק הָעוֹלָם מְסַפְּרִין כֵּן בְּשֵׁם רַבְּנוּ זְכוּרֹנֵי-לְבָרְכָה. (שָׁם) סִימָן (קִיז).

א-רכ

"עַל-יָדֵי שְׁנוֹתַנִּין מַעֲשֵׂר וְכוּ' שׁוֹיֵתִי ה' לְנִגְדֵי תְּמִיד בְּחִינַת מְתַנַּגֵּד" (לִיקוּ"מ ח"א, ס"י רכ"א). שְׂמַעְתִּי מִהָרַב רַבִּי נֶתָן זַצ"ל שֶׁפִּירוּשׁוֹ הוּא שְׁלִפְעָמִים הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה אֶת עֲצָמוֹ כְּבִיכּוֹל כְּאֵלוֹ הוּא בְּעֲצָמוֹ מְתַנַּגֵּד עַל הָאָדָם וְחוֹלֵק עָלָיו וּמְרַחֵקוֹ אַךְ בְּאֱמֶת הַהִתְרַחֲקוּת הִזָּה הוּא תְּכֵלִית הַהִתְקַרְבוּת וְכְמַבּוּאָר לְעִיל בְּסִימָן קט"ו שְׁזָה בְּחִינַת וּמִשָּׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹקִים וְכְמַבּוּאָר בְּמֵאֲמַר "רוּמָה עַל הַשְּׂמַיִם" כו' - סִימָן ע"ד וּלְקַמָּן סִימָן רס"א וְכִמוֹ שְׂאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ-זְכוּרֹנִים-לְבָרְכָה הִזָּה ה' כְּאוֹיֵב וְלֹא אוֹיֵב מִמֶּשׁ חֵס וְשְׁלוֹם. (שָׁם) סִימָן (רכא).

א-רכא

שם אתה מסגל על הים וכו' (ליקו"מ ח"א, סי' רנ"ו). בעת שנסע לארץ ישראל בתחלת נסיעתו מביתו, שבת בקהלה סאקילע (הנקרא עכשיו וואזנישענסק), ויש בזה ספור שלם בין אנ"ש איך רבנו זצ"ל ראה אז ברוח קדשו שיהיה המקום הזה ישוב גדול לאחר זמן וכן נתקיים בימינו אלה שנים רבות אחר פטירתו זכרונו-לברכה. ושם ראה את הצדיק הקדוש המפורסם וכו' מוהר"ר מנחם מענדל זכרונו-לברכה מוויטעפעסק אחר פטירתו הקדושה שנפטר בארץ ישראל, ושם גלה לו ששם את"ה מסגל על הים וכו' כמבואר בפנים. (שם סימן רנו).

א-רכב

לענין מעט מן המפורסמים שחלקו עליו פי'דוע, ואמר על קצת מהם שהם חולקים עליו בבחינת מחלוקת שבין הצדיקים שיש בזה ענינים גדולים כמבואר בדבריו זכרונו-לברכה ועל אחד אמר שחולק בפשוטו מחמת קנאה ושנאה וכו'. (שם סימן רפג).

א-רכג

שמעתי מאבי זכרונו-לברכה ששמע מגדולי המקורבים של רבנו זכרונו-לברכה שהבינו מרמיזותיו הקדושים של רבנו זכרונו-לברכה שבזה המאמר הקדוש סמך ידיו על הרב רבי נתן זכרונו-לברכה שהוא יהיה המוציא והמביא בכל עניניו הקדושים של רבנו זכרונו-לברכה לאחר פטירתו כמו שראינו בעינינו שכן היה שכל עקר קיום השארתו הקדושה של רבנו זכרונו-לברכה לנצח היה רבו ככלו כמעט רק על ידי הרב רבי נתן זכרונו-לברכה פי'דוע. (שם חלק ב' ז, ח).

א-רכד

שמעתי מפיו הקדוש של הרב רבי נתן זכרוננו-לברכה שיחה נפלאה ונראתה בענין זה באשר שרבונו זכרוננו-לברכה היה משתוקק שישאיר אחריו בן זכר ממלא מקומו. והאריך הרב רבי נתן זכרוננו-לברכה אז בביאור דבר זה קצת על פי מאמרינו זה הנזכר לעיל כי באם היה נשאר מרבונו זכרוננו-לברכה בן שהוא תלמיד אמתי שיקבל הארת דעתו הקדושה של אביו הקדוש בודאי כבר היה העולם בא לתכלית השלימות והתקון. (שם).

א-רכה

ידוע מעלת הענוה הקדושה שהיה להרב רבי נתן זכרוננו-לברכה כידוע לכל יודעיו ומפיריו וכאשר רבונו זכרוננו-לברכה בעצמו הפליג בשבחו בענין המדה זו של ענוה, וענוה גדולה מכלם. (שם).

א-רכו

בעונותינו הרבים בימינו אלה פשתה הנגע המספחת הזאת גם במדינתנו, ובימי רבונו זכרוננו-לברכה התחילה לצמוח הנגע הזאת במדינות אחרות וכבר היו אז באומין קצת אנשים קלי עולם שנלכדו גם כן במצודה הזאת. ורבונו זכרוננו-לברכה היה לו קצת עסק עמהם, הגם שלא היה בדרך ופוח ותוכחה, אך על פי כן קצת מהם נמשכו מאד אחר רבונו זכרוננו-לברכה ונתבטלו ונכנעו לפניו מאד עד שאמרו בפה מלא שאם לא היה נסתלק רבונו זכרוננו-לברכה בקירוב הזמן כל כך מישבתו באומין אזי היו גם הם חוזרים בתשובה וכו'. (שם, ח, ד).

א-רכז

בחזירתו מהנסיעה לארץ ישראל אמר שבדרך הזה קיים כל התורה בכל האופנים כי השיג קיום כל התורה ברוחניות שאפלו אם יהיה בין העכו"ם חס ושלוש ולא יהיה לו טלית ותפלין וכו' ולא שום מצוה וכו', אף על פי כן יקיים כל התורה בלה וכו' עין שם היינו על ידי בחינת התורה הנעלמת הנ"ל. ועין בשבחי הר"ן הנדפסים בנסיעתו לארץ ישראל סימן כד מבואר שם גם כן שזכה להשיג בחינת קיום התורה של האבות וכו' היינו פנוי-לעיל. אף שם היה בעת חזירתו משם. (שם עח).

א-רכח

"תקון למקרה לילה חס-ושלוש" וכו', ענין המאמר הזה איך שנאמר ומתי נאמר וכו' מבואר כבר בהשיחות שבסוף סיפומ"ע סימן קמא אף מה שכתב שם בהגה כי המעשה הזאת היתה בשבת פרשת שקלים שנת תקע לפ"ק וכו' נראה לפי עניות דעתי שהוא טעות סופר שהרי כתב שם לעיל אחר כך אחר שעברו קרוב לארבעה שנים וכו' עין שם. וזה היה בשנת תקס"ט כי המאמר שבסימן ר"ה נאמר בשנת תקסה כמבואר לעיל. אם לא שנאמר שאז בשנת תקסט צוה לכתוב הרמזים לעשרה מיני נגינה שהם תקון הנ"ל, ומה שגלה בפרטיות העשרה קפיטל זה היה אחר כך בשנת תקע. וצריך חקירה ודרישה אצל אנ"ש בזה הגם שאין נפקא מינה בזה כל כך. (שם סימן צב).

המעשיות

רמזי

א-רכט

כל מעין במעשה ז' ממלך שכבש כמה מלחמות וכו', ישפט בצדק, כי הוא ענין נפלא ונורא. אף כי חסר בו הרבה מה שלא ספר כמבאר שם ובו מרמז סוד הנסיעה הקדושה שלו לנאוריטש, שגם זה היה ענין נורא ונפלא מאד כמבאר קצת מזה במקום אחר. גם נוגע ענין הספיר הזה לענין המחלקת

הַגְדוּלָהּ, שֶׁהִיא עָלֵינוּ בְּחַנּוֹם, כִּידוּעַ, וּמֵה נִפְלָא עֲנִין זֶה מִהֵרָה הַמְבַאֵר
בְּמַעֲשֵׂה זֶה, שְׂאִין יְכוּלִים לַעֲלוֹת עָלָיו, כִּי-אִם מִי שֵׁיִשׁ לוֹ כָּל הַשָּׁנִים, וְנָתַן
הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁגָּדַל שָׁם עֵשֶׁב, שְׂמִי שֶׁבָּא לְשֵׁם, הָיוּ נוֹפְלִין לוֹ כָּל הַשָּׁנִים...
הַגֵּם שֶׁהִדְבֵּר נִפְלָא וְסִתוּם, וְאִין אֲתֵנוּ יוֹדַע עַד מָה לְהִבִּין כּוֹנְנוֹתוֹ הַקְּדוּשָׁה
בְּזֶה, אֲדָּ בְּזֶה רְאִינוּ נִפְלָאוֹת כִּי שָׁמַעְנוּ מִזְּקִנֵינוּ, שֶׁסִּפְרוּ לָנוּ, שֶׁכַּמָּה וְכַמָּה
שָׁנִים קִדְּם שֶׁסִּפֵּר הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה, וְהִיא אֲזַ עֲדִין בְּתַחֲלַת זְמַן צְמִיחַת
הַמַּחֲלֶקֶת עָלָיו. פֶּעַם אַחַת דִּבֵּר הוּא זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מֵעַנְיָן זֶה, וְאָמַר, שְׂאִינוּ
מִתְיָרָא מִמֶּנּוּ "כִּי כָּבֵר הָרָאָה לִי בְּעֶצְמוֹ, שְׂאִין לוֹ שָׁנִים בְּפִיו". הֵינּוּ:
שְׁנֵיתוֹעְדוֹ אֲזַ פֶּעַם אַחַת בְּיַחַד וְהַתְנַצֵּל אֲזַ לְפָנָיו זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שְׂאִין כּוֹנְנוֹתוֹ
לְהַרְבוֹת בְּמַחֲלֶקֶת עָלָיו, כִּי הִיתְכּוֹן כּוֹזֵאת לְאִישׁ זָקֵן כְּזֶה, שֶׁכָּבֵר אִין לוֹ
שָׁנִים בְּפִיו, וְלִקַּח בְּחִזְקָה אֲצַבְעוֹ שֶׁל רַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לְתוֹךְ פִּיו וְהָרָאָה
לוֹ, שֶׁכָּבֵר אִין לוֹ שָׁנִים בְּפִיו, וַיֵּשׁ בְּזֶה סִפּוּר שְׁלֵם וְאוּלֵי יִתְבָּאֵר בְּמִקּוֹם
אַחֵר. וְעַתָּה רְאֵה וְהִבֵּן עִמָּךְ מַחֲשֻׁבוֹתָיו זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּכָל דְּבִיר וְדְבִיר
מִתַּחֲלָה וְעַד סוּף, כִּי אֲזַ לֹא עָלָה עַל הַדַּעַת כָּלֵל שֵׁיִשׁ לוֹ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה
בְּדְבִיר זֶה כּוֹנֵה עִמָּךְ וְרִזִּין נִפְלָאִים, כִּי נִדְמָה לָהֶם שֶׁמִּדְבֵּר זֹאת בְּדֶרֶךְ
צַחוּת כְּלִשׁוֹן בְּנֵי-אָדָם, עַד שְׂאֵחֵר שָׁנִים רַבּוֹת, כְּשֶׁסִּפֵּר עֲנִין זֶה שֶׁל הָהָר
מוֹבֵן מִמִּילָא לְמַפְרַע, כִּי הִיא לוֹ גַּם אֲזַ בְּדְבִיר זֶה סוּד עִמָּךְ, הַגֵּם כִּי גַם
עַתָּה נֶעֱלַם סוּד זֶה הָעֲנִין לְגַמְרִי, וְאִין לוֹ שׁוּם פּוֹתֵר כָּלֵל... וְהַכָּלֵל, כִּי כָּל
דְּבִיר וְדְבִיר שֶׁלוֹ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה יֵשׁ בוֹ רִזִּין עֲלִיוֹנִים וּבְפֶרֶט כָּל דְּבִיר וְדְבִיר
שֶׁבְּסִפּוּרֵי מַעֲשֵׂיאוֹת אֱלוֹ, וְכִנְשָׁמַע מִפִּיו הַקְּדוּשׁ בְּעֶצְמוֹ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּעֲנִין
זֶה וְכַמְבַאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר. (רַמְזֵי הַמַּעֲשֵׂיאוֹת מִהַרְבַּ מְטַשְׁעֵרִין זְכוּרוֹנוֹ-
לְבָרְכָה).

א-רל

נִשְׁמַע מִפִּיו הַקְּדוּשׁ בְּעֶצְמוֹ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לְבַד מֵה שֶׁהִבִּינוּ בְּרַמְיָה קִצַּת
בְּשָׁעָה שֶׁנִּשְׁמַע הַסִּפּוּר הַקְּדוּשׁ שֶׁל הַזֵּי בְּעֵטְלַעֲרֵס מִפִּיו הַקְּדוּשׁ. כִּי סִפֵּר
אוֹתוֹ בְּתִשׁוּקָה נִפְלָאָה וְנוֹרָאָה וְיִרְאָה עֲצוּמָה, וּבְדִבְיָקוֹת נִפְלָא עֲצוּם וְנוֹרָא
מְזֶה הִבִּינוּ גַּם כֵּן כִּי יֵשׁ בְּסִפּוּר זֶה נוֹרָאוֹת עֲצוּמוֹת עַד לְהַפְּלִיא, אֲשֶׁרִי
הָאֲזִנִּים שֶׁזָּכּוּ לְשִׁמּוֹעַ סִּפּוּרִים נוֹרָאִים כְּאֵלֶּה מִפִּיו הַקְּדוּשׁ וְזָכּוּ לְחַזוֹת
וְלְהַתְעַנֵּג בְּנוֹעַם זֵיו פָּנָיו הַקְּדוּשִׁים אֲזַ בְּבַחֲיִנַת וְהָיוּ עֵינֵיהֶם רֹאוֹת אֶת מוֹרְךָ
אֲשֶׁרִי חֲלָקִים. (רַמְזֵי הַמַּעֲשֵׂיאוֹת).

א-רלא

שְׁמַעְתִּי שְׁרָמֵז רַבְּנֵי זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה בְּמָה שֶׁקָּרָא אוֹתָם בְּשֵׁם "בְּעֵטְלֵעֵרֶס" (= קבצנים), אֲשֶׁר לֹא זָכוּ הַצְּדִיקִים הַנּוֹרְאִים הָאֵלֶּה לְהַשְׁגֵּת הַנְּפִלְאוֹת הָאֵלֶּה, רַק עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ בְּעֵטְלֵעֵרֶס, שֶׁהָיוּ מְבַקְּשִׁים וּמְתַחַנְּנִים תָּמִיד לְהֵשֶׁם-יְתִבְרַךְ לְזָכוֹת לְעִבּוּדָתוֹ יְתִבְרַךְ, עַד שֶׁזָּכוּ לְמַדְרִיגוֹת גְּבוּהוֹת רְמוֹת כְּאֵלֶּה, וְכַמוּבָא בְּדַבְּרֵי זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה בְּמָקוֹם אַחֵר (ליקו"מ ח"ב, סי' כ"ה): אֲשֶׁר כָּל הַצְּדִיקִים לֹא בָּאוּ לְמַדְרִיגָתָם רַק עַל-יְדֵי תַּפְלָה, וְהֵשֶׁם-יְתִבְרַךְ יִזְכְּנוּ לְעִסוֹק בְּתַפְלָה תָּמִיד, עַד שֶׁנִּזְכָּה לְהִיּוֹת כְּרָצוֹנוֹ יְתִבְרַךְ וְכַרְצוֹן יִרְאוּ הַקְּדוּשִׁים זִי"ע, אָמֵן. (רמזי הַמַּעֲשִׂוֹת בְּסוּפּוֹ).

א-רלב

רְאוּנוּ לְהַזְכִּיר מִקְצַת שְׁבָחוֹ שֶׁל הָרַב רַבִּי יִצְחָק בֶּן מוֹהֲרַנְי"ת זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה, כִּי הָיָה אִישׁ תָּם וְיָשָׁר יִרְאֵ אֱלֹהִים וְכוּ' מִנְעוּרָיו. וְעַסַּק הָרַבֵּה בְּתוֹרָה וּבְעִבּוּדַת ה' כָּל יָמָיו וְגַם קָצַת בְּדַרְךְ-אֶרֶץ, וְכָל יָמָיו לֹא נִהְנָה מִשָּׁל אַחֲרִים, רַק אֲדַרְבָּא הָיָה מְהִנָּה לְאַחֲרִים יוֹתֵר מִכִּפֵּי יְכָלָתוֹ. בְּעַל צְדָקוֹת וּמְכַנְּיֵס אוֹרְחִים, וְהָיָה בְּעַל מַדּוֹת טוֹבוֹת וְיִשְׁרוֹת וּמְעַרְבַּב בְּדַעַת עִם הַבְּרִיּוֹת וּמַצָּא חוֹן וְשִׁכְל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם, וְסוֹף יָמָיו זָכָה לְקַבֵּעַ דִּירָתוֹ בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, בְּעִיר הַקְּדוֹשׁ, צְפַת, תַּבְּנָה וְתַכּוּנָה בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן, וְגַם שָׁם הָיָה נִכְבָּד וְחָשׁוּב מְאֹד בְּעֵינֵי כָּלֵם, וְנִפְטָר בְּשֵׁם טוֹב, וּמְקוֹם קְבוּרָתוֹ סְמוּךְ מִמֶּשׁ לְקִבְרֵי הָרַב הַקְּדוֹשׁ, בְּעַל הַמַּחְבֵּר שֶׁלְחַן עֲרוּךְ בֵּית-יוֹסֵף וְכוּ', כִּיזְדוּעַ. (הרב מטשערין בהקדמת עלים לתרופה).

יד

כתב

א-רלג

שְׁמַעְתִּי מִרְבֵּי דְּוֹד צָבִי, שֶׁשָּׁמַע מְזִקְנוֹ הָרַב רַבִּי יִשְׁעִיָּה שְׁלוֹם זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה, שֶׁפָּעַם אַחַת סָפַר רַבְּנֵי זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה בְּזָה הַלְּשׁוֹן: "אֲנִי הֵייתִי בְּמָקוֹם אַחַד, וְשָׁם נָתַנּוּ לִי "לֵינְעוּ" בְּחִינָה, הֵינְנוּ: שְׁאֵמַר הַצְּרוּפֵי אוֹתֵינוּ

מִכָּל הַתּוֹרָה מִבְּרֵאשִׁית עַד לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, וּמִזֶּה יְכוּלִים לְהִבִּין מְעַט גְּדֻלַּת רַבְּנוֹ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָהּ, כִּי הִתְפָּאֵר עֲצָמוֹ בְּשִׂיחוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת אוֹת כ"ב בְּזֶה הַלְשׁוֹן: הַתּוֹרָה שְׁלִי גְבוּהָהּ מְאֹד, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁאֲנִי מְשַׁתְּמֵשׁ עִם צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת הִיא גְדוּלָּהּ בְּיוֹתֵר וְכוּ', וְאָמַרְתִּי אֶת ה"לֵיִינְעוּ", וְאַחֲר־כֵּן נִתְּנוּ לִי עוֹד הַפַּעַם "לֵיִינְעוּ", שֶׁאָמַר הַצְּרוּפֵי אוֹתִיּוֹת בְּבַחֲיִנַת תַּשְׁר"ק מִן לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל עַד בְּרֵאשִׁית, וְאָמַרְתִּי גַם זֹאת ה"לֵיִינְעוּ". וְאַחֲרֵי חֲלָקוֹ אֶת הַתּוֹרָה לְשְׁנֵי חֲלָקִים וְהֶעֱמִידוּ אֶת הַחֲלָק הָאַחֲרוֹן מִן הַתּוֹרָה בְּרֵאשׁוֹנָה וְהַחֲלָק הָרֵאשׁוֹן בְּאַחֲרוֹנָה. וְאָמְרוּ לִי שֶׁאָמַר הַצְּרוּפֵי אוֹתִיּוֹת וְלֹא יְכוּלְתִּי... וְהָיָה לִי בּוֹשָׁה גְדוּלָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבּוֹחֲנִים יֵלְדוּ וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ וְעוֹמְדִים סְבִיבוֹ אֲנָשִׁים וַיֵּשׁ לוֹ בְּזִיווֹן. וְנִזְכַּרְתִּי, הֲרִי כָּל חֲסָרוֹן הֲרִי הוּא חֲסָרוֹן הֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת וְהֵן בְּרוּחָנִיּוֹת. וְזֶהוּ "וַתַּחֲסֶרְהוּ מְעַט מֵאֱלֻקִּים", וְלֹא יְכַלְתִּי לְעַבֵּד אֶת ה' בְּשִׁמְחָה, וְהִתְיַשְׁבַּתִּי בְּדַעְתִּי מִי אֲנֹכִי שֶׁהִמְלִיךְ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ יִסְפֵּר לִי הַחֲסָרוֹן שְׁלוֹ כְּבִיכּוֹל. "אֲזוּי וְיֵא מְעַן גִּיט אֲ גוּט יוֹנְגַעֵל אֲ לֵיִינְעוּ אוֹן עַר קַעוֹן נִיט, אוֹן סַע שְׁטִייעֵן דְּעַר בֵּיִיא מְעַנְטְשׁוֹן הָאט עַר בּוֹשָׁה. הָאב אִיךְ מִיךְ דְּעַרמָאנְט וְיֵיא בְּאֵלְד חֲסָרוֹן אִיז זִיךְ אַ חֲסָרוֹן הֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת וְהֵן בְּרוּחָנִיּוֹת. וְזֶהוּ "וַתַּחֲסֶרְהוּ מְעַט מֵאֱלֹהִים", הָאב אִיךְ נִיט גִּיקָאנְט דִּנְעוֹן לֵה' יִתְבָּרַךְ בְּשִׁמְחָה. הָאב אִיךְ זִיךְ מִיִּשְׁב גִּיווּעוֹן, וְוַעַר בִּין אִיךְ שֶׁהִמְלִיךְ בְּעֲצָמוֹ יִסְפֵּר לוֹ הַחֲסָרוֹן שְׁלוֹ כְּבִיכּוֹל, הִיִּשׁ כְּבוֹד גְּדוּל מִזֶּה? וּמִזֶּה בְּעֲצָמוֹ בְּאֵתִי לְשִׁמְחָה גְּדוּלָּהּ. וְזֶהוּ "וְכִבּוֹד וְהִדָּר תַּעֲטֶרְהוּ" וּבְמַחֲיוֹן חֲדָשִׁים וְאִז אָמַרְתִּי ה"לֵיִינְעוּ" הַזֹּאת וְעֵין לְקוּטִי מוֹהַר"ן חֲלָק א' סִימָן פ"ט. (מִכְּתָב ד' מִטְשְׁעָרִין).

א-רלד

שְׁמַעְתִּי, שֶׁאָחַד מֵאַנְי"שׁ נָסַע לְאַיִזָּה מְחוּז וּבָא לְאַיִזָּה עִיר בְּמַרְחָקִים, וְלֹא הָיָה לוֹ שׁוּם הַכְּרוּת עִם שׁוּם אִישׁ, וַיִּלְךְ לְבֵית הָרַב לְהִתְאַכְסוֹן אֲצֻלוֹ, כִּי הַפְּלִיגוֹ לוֹ בְּשִׁבְחַת הָרַב הַנִּי"ל, כִּי הוּא אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְלִמְדוֹן גְּדוּל וּמְקַבֵּל, עַל-כֵּן בָּא אֵלָיו, וּכְשֶׁבָּא לְבֵיתוֹ רָאָה הַסֵּפֶר "לְקוּטִי מוֹהַר"ן" מִנַּח עַל שֻׁלְחָנוֹ, וְתִכְף שָׁאֵל לְהָרַב: "מֵאַיִן לָכֵס זֶה הַסֵּפֶר"? הַשִּׁיב הָרַב: "וְכִי גַם אַתָּם יִדְעֶתֶם אוֹתוֹ? וּמִי מְחַבְּרוֹ"? עָנָה לְהָרַב: "הֲלֹא אֲנִי מְכִיר גַם אֶת הַמְּחַבֵּר בְּעֲצָמוֹ וְגַם אֲנִי מְקַרֵּב אֵלָיו... בְּרִסְלֵבֶר חֲסִיד". הַשִּׁיב הָרַב: "אָמְרוּ בְּאַמֶּת יֵשׁ לָכֵס אִיזָּה תַּפִּיסָה בְּסֵפֶר הַזֶּה"? אָמַר הָאִישׁ: "לְפִי מְדַרְגָּתִי אֲנִי תוֹפֵס". הַשִּׁיב הָרַב: "אֲדַמָּה, כִּי אֵין שׁוּם אָדָם תוֹפֵס גְּדֻלַּת הַסֵּפֶר הַזֶּה...". וְאָמַר עוֹד: "הֲלֹא תִרְאוּ בְּעֵינֵיכֶם, שֶׁבְּתַחֲלַת הַסֵּפֶר תִּכְף אַחֲרֵי הַשִּׁיר נִכְתָּב הַמְּאָמַר מִרְבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר-יֹחָאִי, וּמֵה שִׁיכּוֹת לְכַתְּבוֹ בְּתַחֲלַת הַסֵּפֶר הִיָּקַר הַזֶּה"? אָמַר הָאִישׁ הַנִּי"ל: "אֲדַרְבָּא, אָמְרוּ אַתָּם" אָמַר לוֹ: "נִרְאָה, שֶׁרַבְּנוֹ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָהּ רַמְזוֹ, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְשִׁמַּת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר-יֹחָאִי, כִּי רַבִּי "שְׁמַעוֹן

בן-יוחאי" גימטריא רבי "נחמן בן שמחה..." יהי רצון, ששנזכה להבין השיחות חליו של רבנו זכרוננו-לברכה בגן-עדן, אמן סלה. (שם).

א-רלה

שמעתי מאבי, ששמע מאנ"ש המקרבים אליו זכרוננו-לברכה, שפעם אחת בראש-השנה אמר רבנו זכרוננו-לברכה לאנשיו: "מה אתם נוסעים אלי? מה אתם רוצים ממני? הלא אם לא הייתם אצלי הייתי ישן, וכשהיו תוקעין בשופר הייתי נעור..." ובלשון אשכנז: "וואלט איך מיר געשאפן מען וואלט א בלאז געטאהן מיט דעם שופר וואלט איך מיך אוף געחאפט..." והמשפיל גבין עד היכן הדברים מגיעים. (שם).

א-רלו

שמעתי מאבי, שרבנו זכרוננו-לברכה צנה לקצת מאנ"ש שנתקרבו אליו במעודו ודיקע, ולפני שנתקרבו צנה עליהם בתחלת התקרבות ללמד ספר "מסלת ישרים".

א-רלז

שמעתי מאבי, שפעם אחת נתקרבו אנשים חדשים אליו זכרוננו-לברכה, והיה אומר לפניהם תורה גבוהה פדרפו זכרוננו-לברכה, אחר-כך ספרו לפניו על אלו האנשים שאומרים שאינם מבינים תורתו, כי מאי נפקא מינה להם בתורתו הגבוהה. כי הם צריכים תורה פשוטה ודברי מוסר פשוטים כפי מדרגתם הפשוטה והנמוכה, וחרה לו זכרוננו-לברכה עליהם, ואמר אז: "מי שאומר שאינו יכול למצא עצמו בדברי תורתו, הוא

אפיקורוס" כי באמת תורתו היא כלליות גדול מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין. (שם).

א-רלח

שמעתי, מרבי ישעיה שְלוֹם שְשִׁמַע מֵאֲבִיו, שְפַעַם אַחַת סִפֵּר רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ-
לְבָרְכָה עִמָּהֶם מֵעַנְיָן עוֹלָם הַתְּהוֹ, וְאִז אָמַר עֲצָה לָזֶה, שְׂיִשְׁבַע בְּנִקְיִטַת חֶפֶץ
כָּשֶׁר, שְׁכַל יְמֵי חַיָּו לֹא יַעֲבֹר עָלָיו אֶחָד מִשְׁלֶשָׁה זְמַנִּים הַקְּבוּעִים לְהִיּוֹת
אֲצֵלוֹ. הֵינּוּ: עַל רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה וְעַל שְׁבוּעוֹת וְעַל שֶׁבַת-חֲנֻכָּה, כִּי אִז הָיָה זְמַן
קָהֳלָה לְכָל. וְהַשְּׁנֵי זְמַנִּים אַחֲרֵים הָיָה הַחַיּוּב רַק עַל אוֹתָם שְׂאִינָם רְחוּקִים
מִמָּקוֹמוֹ כָּל-כָּף. וְהַרְחוּקִים הָיָה לָהֶם זְמַנִּים אַחֲרֵים, הֵינּוּ: שֶׁבַת-שִׁירָה
וְשֶׁבַת-נְחֻמוֹ, כִּי אִז הָיָה זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה נוֹסַע אֵלֵיהֶם, וְגַם לְהַשְׁבַּע, שְׁתִּכְרֹף
אַחַר הַמִּיתָה וְהַהֲסַתְלָקוֹת הוּא מְכַרְח לְבֵא אֵלָיו זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה, וְאִז יִהְיֶה
הַכֹּל עַל נִכּוֹן. (שם).

א-רלט

וספר לענין זה מעשה כמדמה שאמר שכתוב באיזה פנקס, שבעיר אחת
היה שם איזה רב שהיתה לו אהבה גדולה עם בעל בית אחד מהעיר פעם
אחת נתקשרו בתקיעת כף, שכל מי שישתלק קדם יבוא ויספר לחברו
מהנעשה עמו, ונסתלק הרב מקדם ונשתתה הדבר עשר שנים, והגיע עת
הסתלקות בעל-הבית הנ"ל, וספר את הדבר לבנו ומסר לו פח תקיעת-
הכף, ונשתתה עוד עשרה שנים ונסתלק גם הבן ומסר תקיעת-הכף לבנו
ונשתתה עוד שמונה שנים, ובא הרב הנ"ל בחלום לבן בנו הנ"ל וספר לו
מה שעבר עליו בעת שהניחו אותו בקבר נדמה היה לו, שהוא חזק ובריא
על כל איבריו, ומה זאת שיעשו עול כזה לקח אדם חי ובריא ולקברו
בחיו... רק מה לעשות, אחר-כך בא על דעתו לנסות את עצמו אולי יוכל
לעלות מקברו... ונדמה לו, שהרים את הגולל עם עפר הקבר ויצא מקברו,
רק איך אפשר להפנס לעיר, הלא הוא מלבש בתכריכין של מתים... והיה
בדעתו להמתין עד חשכת לילה בין השמשות, ואז יפנס לביתו, ומרחוק
הסתפל על העיר והכיר את הבתים, וגם את ביתו הכיר. אחר-כך בא על

דעתו כי אי-אפשר לו להכניס כף אף לביתו, כי יפחדו בני-ביתו. בתוך כף נדמה לו, שהולך סרסור טענדלער ונושא מלבושים, ויש לו גם מלבושים ששיכים לו כמלבושי הרבנים, ודבר עמו אולי יעשה עמו חלוף על התכריכים כי הם טובים וחדשים עדן, וזה יום אחד שלבשם, והסכים הסרסור ונתן לו המלבושים ונכנס לעיר. כשנכנס ראה שאין זה העיר שלו, כי יש שם בתים אחרים... וסבר בדעתו, אולי טעה ונתעה לאיזה עיר אחרת קרובה. בתוך-כף נשתהה קצת לתוך הלילה, ובכל בתי העיר פבו את הנרות פנהוג, רק בבית אחד האיר עדן, ונכנס לבית זה והוא רעב מאד. כשנכנס ראה ששם הוא גארקעד "בית-תבשיל", ושאל: "יש כאן מה לאכול?" והשיבו לו: "יש אבל יש לך מעות?" השיב: אין לי... אמרו לו: "בכאן אין אכל בלי מעות", כי הוא "גארקעד". ויצא בפחי-נפש.

בתוך כף האיר היום, כי אז היו לילות הקיץ, וראה מרחוק שני אנשים ויש להם איזה דין ודברים ביניהם, ונתקרב אליהם ופסק להם דין תורה אמתי כף ספר זכרוננו-לברכה, ונתן לו אחד שני זהב, ונכנס לגארקעד וצנה לתת לו אכל, ומזגו לו קצת יי"ש ורצה לשתות, בתוך כף באו שני שליחים ואמרו בית-הדין שלח אחריו לילך תכף, ומכרח לילך עמהם. כשבא אל הבית דין נתרגזו עליו בית-הדין מאד, ושאלו אותו מדוע באת לכאן, איש זר, לפסק בכאן דין תורה אמתי? כמה זמן ממתינים אנחנו לזה שיבוא לפנינו דין תורה אמתי? ועכשו באת לכאן ופסקת דין תורה אמתי וצווי לחפש אותו, אולי לקח שחד וחפשו אצלו ומצאו שני זהובים הנ"ל, ופסקו בית-הדין עליו להעביר ולהפשיט מעליו כל המלבושים ולדחות אותו לחוץ ערם ועשו כף. והיה לו לרב הנ"ל צער גדול מזה, ואמר בדעתו, שטוב לפניו לילך ולחזור אל קברו, כי מחיים פאלו טוב מהם המות... אבל איך חוזרים אל הקבר, הלא אין לו תכריכים... בתוך כף התחיל אחד לטען בשבילו: עד מתי יצערו אותו כל-כף? קחו אותו למשפט ויקבל את דינו ויפטר ואמר רבנו זכרוננו-לברכה מסתמא הזכיות שלו טענו כף בשבילו, והשיבו כי אי-אפשר לקרב אותו עדן אל המשפט מחמת תקיעת-הכף שנתן בזה העולם, ומכרח מקדם לילך ולהודיע ולהפטר מתקיעת-הכף, ואז הלך והודיע לבן בנו אחר כ"ח שנים פנזפר-לעיל.

אמר המוציא לאור: שמעתי באומין מאנ"ש, שרבונו זכרוננו-לברכה סים כף: "אבל מי שזכה להיות אצלי השלשה פעמים בשנה, היינו: ראש-השנה, שבועות, שבת-הנכה, ונצל מעולם התהו". הי נצילנו אמן.

א-רמ

שְׁמַעְתִּי בְּשֵׁמוֹ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה רָמֵז נִפְלֵא עַל הַמוֹבָא בְּסֵפֶר הַמִּדּוֹת אוֹת
יִרְאֶה בִּי "מִי שֶׁמְקַרֵּב אֶל הַזְּקוֹן וְסוֹבֵל כְּעֶסוֹ, עַל-יְדֵי-זֶה זוֹכֶה לִירְאָה",
שֶׁהָרָמֵז בְּפִסּוֹק אִיּוֹב וְ"כִי יִחְצִי שְׂדֵי עַמְדִי, אֲשֶׁר חָמַתְם שׁוֹתֶה רוּחִי
בְּעוֹתֵי אֵלוֹהַ יַעֲרֹכּוּנִי", "חֲצִי" מִמְּסַפֵּר "שְׂדֵי" גִּימְטְרִיָּא "זְקוֹן". (הַרְבֵּ
מִטְשַׁעְרֵן בְּמִרְאֵה מְקוֹמוֹת לְסֵפֶר הַמִּדּוֹת).

צוואה

א-רמא

זְקֻנְתִּי, אֲשֶׁת הָרַב רַבִּי אֶהְרֹן, הָרַב מִבְּרֶסֶלַב, הִיְתָה אִשָּׁה כְּשָׂרָה וְצִנוּעָה
מְאֹד כְּמִפְרָסָם, וְשָׁמָּה שָׂרָה בַת הָרַב רַבִּי נִיסָן, וְהוּא הָיָה עֹשִׂיר גָּדוֹל וְנִכְבָּד
מְאֹד וְנִשְׁתַּדָּד עִם גְּדוּלֵי הַדּוֹר, הֵינּוּ: עִם הָרַב הַקְּדוֹשׁ רַבִּי חַיִּים מְקַרְאֶסְנֶע
זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְעִם הָרַב הַקְּדוֹשׁ מְחַמְעֶלְנִיק זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וְעוֹד כְּדוֹמָה.
שְׁמַעְתִּי מִמֶּנָּה, שֶׁמְקוֹר מִשְׁפַּחְתָּהּ הָיָה מֵאוֹסְטְרָא וְאֵלֶיךָ מִגֹּזַע קְדָשׁ שֶׁל
עֹשִׂירִים וּמִיְחָסִים גְּדוּלִים, וְהָרַב הַמְּגִיד מִמְעֻזְרִיטְשׁ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הָיָה
גַּם כֵּן מִמִּשְׁפַּחְתָּהּ וְכֵן הָרַב הַקְּדוֹשׁ רַבִּי לִיבְעֵר מִבְּאֶרְדֵיטְשׁוֹב וְעוֹד כְּמָה
גְּדוּלִים. וְהָרַב הַקְּדוֹשׁ הָרַב גְּדֻלָּה מְלִינִיץ, הַפְּלִיג מְאֹד בְּשִׁבַח מִשְׁפַּחְתָּהּ,
וְאָמַר, שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ וּמְפִיר בָּהֶם יוֹתֵר מֵעֹשְׂרִים רַבָּנִים גְּדוּלִים. (צְנֹאת הָרַב
מִטְשַׁעְרֵן).

א-רמב

אֲמִי, מֵרַת חִיָּה לָאָה זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, הִיא בַת הָרַב חַיִּים מִבְּרֶסֶלַב, וְהָיָה
אִישׁ כְּשֵׁר מְאֹד וּמְקַרֵּב לְרַבֵּנוּ, רַבִּי נַחְמָן מִבְּרֶסֶלַב זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וַיֵּשׁ בְּזֶה
סְפוּרִים הַרְבֵּה וְאִין כָּאן מְקוֹמָם. וְהָיָה מִתְעַנֶּה שְׁנֵי פְעָמִים מִשְׁבֶּת לְשִׁבְתָּהּ
בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, הֵינּוּ: פְּרִשְׁתָּ "כִּי-תֵצֵא" וּפְרִשְׁתָּ "כִּי-תָבֵא" בְּפְקֻדַת רַבֵּנוּ
זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שְׁנַיִם הַרְבֵּה וּבְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ עֲצוּמָה מְאֹד, וּמַעֲנִין הָאֲחֵרוֹן
וּפְטִירְתּוֹ יֵשׁ סְפוּר נִפְלֵא, וְאִידָּ שֶׁרָאָה רַבֵּנוּ בְּחִלוּם וְכוּ'. (שָׁם).

א-רמג

מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה הנה למדן מפלג בתורה, אין כמוהו בקי בכל
 חדרי הש"ס ובפוסקים ראשונים ואחרונים אין דגמהו ובפרט בקיאותו
 בתוספות אין ערבהו פאשר כמה לומדים גדולים, עליו העידו, ובכל זאת
 מן החסידות האמתית ומלמוד הנסתר לבו לא נטהו. ועסק בתורה ובתפלה
 ועבודה בתמימות ובפשיטות בלי שום גאות וגבהות כלל פראוי. (שיר
 ידידות חרוז ט"ז).

א-רמד

יש ספור מזקני מורנו רבי יודל אשר היה מהמקורבים הגדולים של רבנו
 ז"ל, שפעם אחת בא ממעדוועדיבקה לברסלב שהיה שם מחלוקת; ושאל
 אותו רבנו ז"ל: מה נשמע אצלכם מענין המחלוקת? והשיב: שנשקט
 מעט. וענה רבנו ז"ל ואמר לו: שזה מחמת שאין אתם עוסקים בתורה
 ובתפלה פראוי! עד כאן. (אמונת אומן, מכתב כב).

א-קעב

רבנו ז"ל אמר: "כי המחלוקת מרים ומגביה את האדם". ובנדאי מרים
 ומגביה את כל אחד לפי מדרגתו. וגם אמר: שהמחלוקת היא סימן
 שאתם רוצים להיות אנשים פשרים, כמו שאמר רבנו ז"ל לאנשי לאדיזין
 בעת ששאל אותם רבנו ז"ל מה נשמע במחניכם, והשיבו לו לרבנו ז"ל
 שברוד-השם אצלנו "שטיל" (=שקט), ואמר להם שבנדאי אתם גם כן

שׁוֹתְקִים מְעַבֹּדֶת ה', וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁבְּכָל דּוֹר וְדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ וְכוּ'
וְכוּ'. (שם עט). (ועי'ע להלן בסעיף רמ"ד).

א-רמה

כִּדְ קִבְּלֵנוּ מִמוֹהֲרַנִּית ז"ל בְּעֵת הַמְּחֻלּוֹקֶת שֶׁהָיָה עָלֵינוּ וְהָיוּ אֲנָשִׁים תְּקִיפִים
אֲשֶׁר רָצוּ לְמַסּוֹר אֶת הַמְּתַנַּגְדִּים מִחֻמַּת שָׁהִם מְסָרוּ אוֹתָנוּ, אֲבָל מוֹהֲרַנִּית
צָעַק עַל זֶה לְכַתּוֹב הַפְּרָאֵסֶעֶנִיֶּעַס הַמוֹכְרִים רַק לְהַצִּיל אֶת נַפְשֵׁנוּ וּבְזֶה
נִיצַל מֵהֶם וְאַחֵר כִּדְ הָיוּ נְסִים וְנִפְלְאוֹת בְּמַפְלְתָם מְעַט מְעַט כְּמוֹבָא מְזָה
כְּבָר בְּסַפְרֵי מוֹהֲרַנִּית וּבְפֶרֶט בְּהַמְּכַתְּבִים הַנִּקְרָא עָלֵים לְתְרוּפָה. (שם).

א-רמו

שְׁמַעְתִּי מֵאֲנִיִּשׁ שֶׁפָּעַם אַחַת אָמַר מוֹהֲרַנִּית ז"ל עַל הַתּוֹרָה ט"ו הַמְּתַחִיל
וְנִקְרָא אוֹר הַגְּנוּז בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: "מִי שֶׁרוּצָה לְטַעוֹם טַעַם אוֹר הַגְּנוּז, מִי
שֶׁרוּצָה לְטַעוֹם מִרְבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ – שִׁיחִיה לֹו הַתְּבוֹדְדוֹת!" – "וְעַר סָע וְוִיל
פֶּאֲרִזוֹכִין דָּעַם רַעְבּוֹן, זָאל הָאָבּוֹן הַתְּבוֹדְדוֹת". (שם כו).

אָמַר אַחֵר הַסְּתַלְקוֹתוֹ שֶׁל הָרַב מִבְּאֲרְדִּיטְשׁוֹב זִי"ע שֶׁרָצוּ אֲנִיִּשׁ לְהַעֲלִים
מִמֶּנּוּ וְאָמַר הוּא ז"ל, אֵיךְ אַתֶּם רוֹצִים לְהַעֲלִים מִמֶּנִּי שֶׁכְּבָר יוֹדְעִים מְזָה
בְּאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל. (שם א).

אור

ליקוטים-כוכבי

א-רמז

מַרְבֵּי אַפְרַיִם זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָהּ, הוּא בְּנוֹ שֶׁל רַבֵּי נִפְתָּלִי תַלְמִיד רַבְּנוּ, שְׁמַעְתִּי, שְׁסַפֵּר מִמוֹהַרְנִ"ת זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָהּ, שֶׁהָאֲרִיךְ פֶּעַם אַחַת לְדַבֵּר בְּעִנְיָן זֶה בְּעֵצָם גְּדֻלַּת הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר נִרְאָה לְעֵינַיִם גַּם בְּהַבְרִיאוֹת שֶׁל זֶה הָעוֹלָם לְבַד.
(הַקְדָּמַת "כּוֹכְבֵי-אוֹר").

א-רמח

אֲדַמּוּ"ר זְצ"ל אָמַר פֶּעַם אַחַת (עֵינִי "חַיֵּי מוֹהַרְנִ"ן" סִימָן רפ"ד) בְּזֶה הַלְשׁוֹן:
"מִמֶּנִּי אֲפֹשֶׁר לְדַעַת גְּדֻלוֹת ה' " "פּוֹן מִיר קָאוּ מְעַן וּוִיסוֹן גְּאֻטִּיס גְּרוִיסקֵיט".
(ש"ס).

א-רמט

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי, הַרִינִי כְּפֶרֶת מְשֻׁכָּבוּ, שֵׁישׁ לְעֶסֶק בְּסַפְרֵי מוֹהַרְנִ"ת זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָהּ יוֹתֵר מִבְּסַפְרֵי אֲדַמּוּ"ר זְצ"ל בְּעֵצָמוֹ, כִּי בְּיָמֵינוּ אֵלֶּה, שְׁעוֹבֵר עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַ שְׁעוֹבֵר בְּגוֹף וּבְנַפֶּשׁ, צָרִיךְ לִהְיוֹת עֶקֶר הַלְמוּד בְּסַפְרֵי מוֹהַרְנִ"ת זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָהּ, עַל אֲשֶׁר עַל-יָדוֹ הָיָה בֵּיכְלֵת אֲדַמּוּ"ר זְצ"ל לְהוֹרִיד אֶת דְּבָרָיו הַנוֹרָאִים וְלַעֲוֹרֵר וְלַחַזֵּק בָּהֶם גַּם אֲנָשִׁים מְגַשְׁמִים וּמְנַחִים בְּעֶמֶק הַשְּׂאוֹל-תַּחְתִּיּוֹת כְּמוֹנוֹ. גַּם כִּי בְּאֶמֶת כָּל דְּבָרֵי מוֹהַרְנִ"ת זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָהּ מֵרֵאשִׁית וְעַד סוֹף, הַכֹּל מֵאֲדַמּוּ"ר זְצ"ל מְעַצְמוֹ, הֵן בְּאֶתְגַּלְיָא, כְּאֲשֶׁר שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי, הַרִינִי כְּפֶרֶת מְשֻׁכָּבוּ, שְׁשִׁמַּע מִפִּי הַקְדוֹשׁ שְׁאֵמַר פֶּעַם בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "מִיּוֹם שֶׁנִּתְקַרְבְּתִי לְאֲדַמּוּ"ר זְצ"ל, לֹא מִבְּעֵינֵי דְבוּר שֶׁל תּוֹרָה אֵינִי יָכוֹל לֹמַר רַק הַמְשָׁרֵשׁ בְּדְבָרָיו הַקְדוֹשִׁים הֵן הַכְּתוּבִים, וְהֵן הַבְּלִתִּי כְּתוּבִים, כִּי אֲדַמּוּ"ר זְצ"ל הִרְבֵּה לְדַבֵּר וְלִשְׁחַח עִמּוֹ גַּם כְּמָה וְכְמָה דְבוּרִים וְשִׁחוּת, שֶׁלֹּא הִבִּיא אוֹתָם עַל הַכְּתָב, רַק אֶפְלוּ דְבָרֵי צַחוּת בְּעֶסְקֵי חַל, אֵינִי יָכוֹל לֹמַר רַק הַמְשָׁרֵשׁ בְּדְבָרֵי אֲדַמּוּ"ר זְצ"ל וְהוּ בְּאֶתְכַסֵּיא.
(ש"ס).

א-רנ

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי, הֲרִינִי כְּפֶרֶת מִשְׁכָּבוֹ, שֶׁשָּׁמַע מִפִּי מוֹהֲרַנִּית זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שָׁאֵמַר פֶּעַם בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "אֲנִי אֶצֶל אֲדַמוּיִר זַצ"ל כְּעֵט אֶצֶל הַסּוֹפֵר". (שם).

א-רנא

בְּשֵׁנַת ה' אֶלְפִים תַּק"ס נולד מוֹהֲרַנִּית זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְלָדְתוֹ וְהִתְגַּדְלוֹתוֹ הָיָה בְּנַעֲמִירוֹב בְּבֵית אָבִיו הָרַב הַגָּאוֹן הַנְּכַבֵּד רַבִּי נַפְתָּלִי הִירֶץ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְנִתְגַּדַּל אֶצְלוֹ בְּתוֹרָה וּבְעֵשֶׂר וּבְחֻקֵּיהֶם, כִּי אָבִיו הַנִּי"ל הָיָה עֹשִׂיר גָּדוֹל, וְהָיָה לוֹ עִם עוֹד שְׁנַיִ שְׁתַּפִּים גְּדוֹלִים שֶׁלֹּשׁ חֲנִיּוֹת גְּדוֹלוֹת בְּאֲדַעַס וּבְבֶרֶדִיצ'ב וּבְעִיר מוֹשָׁבוֹ בְּנַעֲמִירוֹב וְגַם מוֹהֲרַנִּית זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הָיָה מְנַעֲוֵרִיו בְּקִי וּמְבִין בְּכָל סְחוּרוֹתָיו וּבְשֵׁאֵר עֲסָקָיו. וְחוֹתְנֵנוּ הָיָה רַב וְאָב-בֵּית-דִין בְּיִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר עַד הַיּוֹם נוֹדַע שְׁמוֹ עַל פְּנֵי תַבַּל הָרַב הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי דָּוִד צָבִי זַצ"ל מִמְּאֵה־לֵיב, אֲשֶׁר נָהַג רַבְּנוֹת בְּמֵאֵה־לֵיב וּבְשֵׁאֵרֵי גְרָאָד וּבְקַרְעֵמִינֵץ, וּבְכָל הָעִירוֹת אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיהֶם, כָּלֵם סְרוֹ לְמִשְׁמַעְתּוֹ. וּבְבוֹא מוֹהֲרַנִּית זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּבֵית הַתְּלֻמוֹד שֶׁל חוֹתְנֵנוּ הַנִּי"ל, נִתְגַּבֵּר וְעָלָה בְּחִרְפוֹתוֹ וּבְקִיאוֹתוֹ בְּתֻלְמוּד וּבְכָל הַפּוֹסְקִים, רֵאשׁוּנִים וְאַחֲרוֹנִים, כְּשֵׁאֵר הַגְּדוֹלִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ. (שם אֲנָשִׁי מוֹהֲרַנִּית זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה).

א-רנב

וְהָיָה מִימֵי יְלָדוֹתוֹ וַיְמִי נַעֲוֵרִיו שֶׁל מוֹהֲרַנִּית זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, נְכֻסֶף לְבָבוֹ לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם [כִּי לֹא הַמְדַרְשׁ עָקַר, אֶלָּא הַמַּעֲשָׂה (אָבוֹת א', י"ז)], וּמְכַל-שָׁכֵן בְּעֵת הַתְּקַרְבוֹתוֹ אַחֲרֵי-כֵן לְתַלְמִידֵי הַמַּגִּיד זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁהָיוּ עֹדִין בְּעוֹלָם, הִלּוּא הֵמָּה הָרַב הַצַּדִּיק רַבִּי זוֹסֵיָא זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, תְּלַמִּיד הָרַב הַמַּגִּיד, וְהָרַב הַצַּדִּיק רַבִּי לִוִי יֶצְחָק מְבַרְדִּיטְשׁוֹב, תְּלַמִּיד הָרַב הַמַּגִּיד וְהָרַב

הקדוש רבי ברוך זכרונו-לברכה נכד הבעל-שם-טוב והצדיק רבי גדליה מליניץ זכרונו-לברכה תלמיד הרב המגיד והרב הצדיק רבי שלום זכרונו-לברכה מפארבישטש נכד הרב המגיד, ושאר גדולים זכרונו לברכה, ומאז נתעורר ונכסף יותר לקיום התורה לעבדא ולמעשה [כפי בדבר הזה נתעלו יותר הצדיקים והקדושים הנ"ל, שהיו מצד הבעל-שם-טוב והמגיד זצ"ל], ומאז היה השתוקקותו וכסופיו להשם יתברך גדול ונפלא מאד. אבל מעצם התגרות הכח המונע והמדיח שבכל מדרגה ומדרגה, [ו"וכל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו" (ספ"ב, א'), ומניח כל העולם ואינו מתגרה אלא בתלמידי-חכמים (שם)], על-כן עלה וירד בעליות וירידות רבות ועצומות מאד בכל עת ועת, והיה קשה עליו מאד כל דבר שבקדושה שרצה לעשות הן בתורה והן בתפלה וכיוצא. גם היה בעל-מחשבה גדול מאד, שזה אחד מהעשרים וארבעה דברים שמעכבין את התשובה (רמב"ם הלכות תשובה פרק ד'), ולא ידע לכל הנ"ל שום עצה ותחבולה מה לעשות, כי כבר בחן ונסע לכמה צדיקים אמתיים שהיו באותו העת כנזכר-לעיל, אבל לא הועילו לו כלל לזה, ולא היה לו מהם שום תועלת מזה, ואם בכל זאת היה מרצה לנסע אליהם, אבל מחמת שאביו היה מצד המתנגדים על כל החבריא קדישא של הבעל-שם-טוב זצ"ל, וגם חותנו היה מתנגד גדול (עין ב"לקוטי-הלכות", הלכות רבית, הלכה ה', באות כ'), כי אז לא נשקט עדין בעולם המחלקת והרדיפות שרדפו מאד את כל האנשים שרצו להתקרב לתלמידי המגיד זכרונו-לברכה כידוע ומפרסם כל זה, ומחמת כל זה היה גם למוהרנ"ת זכרונו-לברכה מניעות עצומות מלנסע אליהם, רק אף-על-פי-כן, אם היה מרגיש שהם מועילים לו לעבודת השם לא היה מסתכל על שום מניעה. (שם ב').

א-רנג

אחר-כך בקיץ שקדם התקרבות מוהרנ"ת זכרונו-לברכה לאדמו"ר זצוק"ל, היה בדעת מוהרנ"ת זכרונו-לברכה לקבע דירתו בפרדיצ'ב או באדעס אודות מסחר החניות של אביו כנזכר-לעיל, רק שנתעבב מחמת שהגיעה לו ידיעה מחותנו רבי דוד צבי זכרונו-לברכה, שהוא צריך לעבר דרך נעמירוב בנסיעתו... והשם יתברך סבב, שנדחה נסיעת חותנו מיום אל יום עד אחר ראש-חדש חשוון, ומוהרנ"ת זכרונו-לברכה חפה והמתין עליו בנעמירוב. ובתוך-כך סבב השם יתברך בנפלאותיו העצומים, שיצא אדמו"ר זצ"ל לברסלב, שהיא קרובה לנעמירוב, עיר מושבו של מוהרנ"ת זכרונו-לברכה, בערך שמונה-עשר מיל (שקורין "וויירסט"), [ו"וכל זה היתה סבה מאת השם יתברך, כדי שיתקרב מוהרנ"ת זכרונו-לברכה לאדמו"ר זצ"ל, כדי שעל-ידי-זה לא ישכח אפלו דבור אחד מדברי

אֲדַמְוִיָּר זְצִ"ל (עֵינ עוֹד "חַיֵּי מוֹהַרְנִ"וֹ" : א', ב', קט"ו, שס"ז-שע"א). וּמִיָּד
כְּשֶׁשָּׁמַע זֹאת מוֹהַרְנִ"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שְׁאֲדַמְוִיָּר קָבַע יְשִׁיבָתוֹ בְּבִרְסָלָב,
נִבְעַר לָבְבוֹ כָּל-כֶּדָּ, עַד שֶׁשָּׁכַח וְלֹא הֶעֱלָה עוֹד עַל לָבְבוֹ מִמַּחְשְׁבוֹתָיו
וּמִסְחָרָיו הַנִּ"ל, וְתַכְף רָצָה לְנִסְעֵ אֵלָיו בְּמַהִירוֹת הָאֲפִשְׁרִית, כִּי אָבִיו הָיָה
אִז בְּבִרְדִּיצ'ב, עַל-כֵּן נִתְיָשֵׁב בְּדַעְתּוֹ שְׁלֵעַת-עֵתָה יִסַּע מִיָּד לְפִי שְׁעָה, כִּי כָּעַת
מִמִּילָא אֵין לוֹ מְנִיעָה גְדוֹלָה מִחֲמַת שְׁאָבִיו אֵינוֹ בְּבִיתוֹ, וְאַחַר-כֶּדָּ, אִם
יִרְאֶה וְיִחַזֵּה שְׁמֻקְבֵּל מֵאֲתוֹ חֲכָמָה וְדַעַת לְהִתְחַזֵּק בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה [שְׁזָה
עָקָר וְכוּ' כַּנְזָכָר-לְעִיל], וְיִרְאֶה וְיָבִין בְּדַעְתּוֹ שְׁיִהְיֶה לוֹ תוֹעֵלַת מֵאֲתוֹ
בְּעִבוּדַת הַשֶּׁם לֹא יִבִּיט עוֹד אַחַר-כֶּדָּ עַל שׁוֹם מְנִיעָה. וְכֵן הָיָה, שֶׁנִּסְעַ בְּשָׁבוֹעַ
זֹאת הוּא וְרַבֵּי נִפְתָּלִי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וְעוֹד שְׁנֵי אַנְשִׁים (רַבֵּי לִיפֶע וְרַבֵּי זְלָמָן
הַקָּטָן) לְאֲדַמְוִיָּר זְצוּק"ל, וּמִיָּד בְּכַנִּיסָתָם לְאֲדַמְוִיָּר זְצ"ל, דָּבַר עִמָּהֶם
הַרְבֵּה, וּבִתּוֹךְ שִׁיחַתוֹ הַקְּדוּשָׁה סִפֵּר לָהֶם שְׁלֹשׁ מַעֲשִׂיּוֹת: (שָׁם ג').

א-רנד

מַעֲשֶׂה אֶחָד מֵהַרְבֵּ מְנַאֲסָכִיו זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה תַלְמִיד הַרְבַּ הַמְּגִיד, שְׁבָזָה
רְמַז לָהֶם שְׁיִתְנוּ מְאֹד אֶת לְבָבָם לְכָל דְּבוּר וְדְבוּר שְׁיִוְצֵא מִפִּיו הַקְּדוּשׁ
אֲפִלוּ בְּעֶסְקֵי הָעוֹלָם וּלְבַל יִדְמוּ בְּנַפְשָׁם שְׁעַל-פִּי פְּשׁוּט הוּא מְדַבֵּר אֶת
דְּבָרָיו, חֲלִילָה (רֹאֵה לְהַלֵּן סַעִיף תַּרְיִט).

א-רנה

מַעֲשֶׂה שְׁנֵי מֵהַרְבֵּ רַבֵּי שְׁנֵאוֹר זְלָמָן זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שְׁבָזָה רְמַז עַל מוֹהַרְנִ"ת
זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שְׁיִרְבֶּה מְאֹד לְחַדָּשׁ בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה.

א-רנו

מעשה שלישי מהתקרבות הרב הקדוש רבי מיכל להבעל-שם-טוב זכרונו-
לברכה (לקמן סעיף תרכ"א), שפצה פון למוהרנ"ת זכרונו-לברכה
מחשבתו שחשב אז, ונתבהל ונשתומם מאד בראותו בעיניו כי לא נעלם
מאתו גם כל מחשבותיו ורעיונותיו העולים על לבבו, ומאז נמשכו אליו
בהתקרבות גדול מאד, ומוהרנ"ת זכרונו-לברכה הבין מיד, שבודאי יהיה
לו תועלת מאתו בעבודת השם יתברך כרצונו הטוב כנזכר-לעיל, ואחר-
כך חזרו לביתם. ואחר יום או יומים בא אביו של מוהרנ"ת זכרונו-
לברכה מברדיצ'ב, ומסתמא חרה אפו על זה, אבל כבר נחלט בדעתו של
מוהרנ"ת זכרונו-לברכה לבל ישמע אליו כלל בדבר הזה כנזכר-לעיל. (שם
ג.)

א-רנז

וכל זה היה בהשבוע שלפני סליחות (כי אדמו"ר זצ"ל יצא לברסלב בימי
אלול הקדושים, כמבאר ב"חיי-מוהר"ן", סימנים: א', ע"ח, קט"ו, עין
שם). וביום ראשון של סליחות התחיל מוהרנ"ת זכרונו-לברכה להכין
עצמו לנסע על ראש-השנה, כי כבר נתודע לו בהיותו בברסלב מהאזהרה
שהזהיר מאד אדמו"ר זצ"ל על זה, והלך ושכר לו עגלה, וצנה לבעל
העגלה שישע חוץ לעיר ושם ימתין עליו, והוא הלך לביתו לקח מלבושיו
השייכים ליום-טוב, ונתעורר רעש גדול בביתו, וזוגתו התחילה לבכות
ולהתאוון מאד. ואביו, מגדל זעמו וחרון-אפו, לא ידע כלל מה לעשות.
והוא הלך בריזות ונסע לאדמו"ר זצ"ל עם עוד איזה אנשים, והיה אצלו
בימי ראש-השנה הקדושים, וגם אחר-כך בכל העשרת-ימי-תשובה,
ובאלו העשרת-ימי-תשובה נכנס פעם אחת לבדו אצלו זכרונו-לברכה
וספר לפניו את כל לבו, וצנה אז עליו אדמו"ר זצ"ל כמה הנהגות (עין
בשיחות-ה"ר"ן, באות קפ"ה; ועין עוד ב"חיי מוהר"ן" סימנים: תצ"א-
תצ"ב, ובהשמטה שעליה), ואחר-כך יצא עמו מהבית והלך עמו בחוץ אנה
ואנה אצל בית-הכנסת הגדול דשם, ודבר עמו הרבה דברים המשיבין את
הנפש והחיה אותו מאד, ובאמצע השיחה לקחו אדמו"ר זצ"ל בידיו
הקדושות סביב כתפיו, וענה ואמר לו בזו הלשון: "ובכלל, טוב מאד
שמשיחין את הלב לפני השם יתברך, כמו שמשיחין את הכל לפני יד
טוב אמת, " אין ווייטער סע זייער גיט אז מע רעט זיך אויס דאס הארץ
פאר השם יתברך. הינו: אזוי וויא מע רעט זיך אויס פאר איין אמתין
גיטן פריינד". ומיד נכנסו אלו הדבורים בלבבו כאש בוערת ממש, והבין
תכף שעל-ידי עצה זאת, בודאי יהיה נעשה איש כשר כראוי כי כל מיני
מחשבות, שייסבב הבעל-דבר בדעתו וכל מיני מניעות שימנעוהו כלם יספר
לפני השם יתברך ויבקש מאתו רחמים ותחנונים על כל דבר, שיעזרו

להיות כְּרַאוּי לְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי, וְעַל-יְדֵי אֵלוֹ הַדְּבוּרִים קָרְבוּ לְהֵשִׁים יְתַבְרָךְ
בְּהַתְקַרְבוּת גְּדוֹלָה מְאֹד. (שֵׁם ד')

א-רנח

וּמִיָּד בְּהִלְכֹתוֹ מֵאֲדָמוֹיִר זַצ"ל, נִכְנַס לְבֵית-הַכְּנֶסֶת הַגְּדוֹל הַנִּי"ל, שֶׁלֹּא הָיָה
אָז שֵׁם שׁוּם אָדָם, וְהִתְחִיל לְקַיֵּם זֹאת. וְאַחֵר יוֹם-כְּפוּר נָסַע לְבֵיתוֹ
וְהִתְחִיל לְכַסֵּף מְאֹד שְׂיָקִים זֹאת כְּרַאוּי, [כְּפִי אֲשֶׁר נִכְסַף לְבָבוֹ לְפָרֵשׁ הַיֵּטֵב
כָּל שִׁיחָתוֹ לְפָנֵי הַשֵּׁם יְתַבְרָךְ בְּפִרְטֵי פִּרְטֵיּוֹת מִכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, וְלִקְרָא
וְלַצֶּעֶק לְהֵשִׁים יְתַבְרָךְ מֵעֵמֶק הַלֵּב עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר בְּפִרְטֵיּוֹת, וְלִקְיֵם
"מִמַּעַמְקִים קָרְאֵתִיךָ ה' "] (עֵינִי בְּלִקוּטֵי תַנְיִנָּא סִימָן כ"ה). וְהָיָה לוֹ
יְסוּרִים גְּדוֹלִים בְּעֵינָיו זֶה, כִּי בְּפָנָיו אֲנָשִׁים אִי-אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְחָדָר מְסֻגָּר
בְּבֵית אָבִיו גַּם-כֵּן לֹא הָיָה לוֹ. וְאַפְלוּ אִם מָצָא לְפַעְמִים אֵיזָה מְקוֹם מִיָּחָד,
הָיָה לוֹ יְסוּרִים וּבְלִבּוּלִים, כִּי בְּאֲמָצַע נִסְתַּבֵּב עַל-פִּי-רֹב, שֶׁפֶתְאוּם נִכְנַס
אֵיזָה אִישׁ, וְהָיָה לוֹ בְּלִבּוּלִים גְּדוֹלִים מְזֵה וְלֹא יָדַע מַה לַּעֲשׂוֹת, וְנִתְיַעַץ
בְּדַעְתּוֹ, שֶׁהַמְּקוֹם הַמְּבַחֵר לְפָנָיו לְקַיֵּם זֹאת כְּרַאוּי הוּא רַק מְחוּץ לְעִיר, כִּי
שֵׁם יְהִיָּה בִּיכְלָתוֹ לְמַצָּא מְקוֹם פְּנוּי וּמִצְנָע שְׂאִין הוֹלְכִים שֵׁם בְּנֵי-אָדָם,
וְשֵׁם יְהִיָּה בִּיכְלָתוֹ לְפָרֵשׁ לְפָנֵי הַשֵּׁם יְתַבְרָךְ אֵת כָּל אֲשֶׁר עִם לְבָבוֹ וְלִהְתַּפְּלֵל
וְלַצֶּעֶק כְּכָל חִפְצוֹ, וְלֹא יְהִיָּה לוֹ שׁוּם בְּלִבּוּל מְשׁוּם דָּבָר אֲבָל מִחֲמַת
שְׁנֵתִירָא מְאֹד, שֶׁגַּם בָּזֶה יְתַפְּרָסֵם הַדָּבָר כִּי הֵלֵא אִם יִרְאוּהוּ שֶׁהוּא יוֹצֵא
מְחוּץ לְעִיר, תִּהְיֶה תְּמִיחָה גְּדוֹלָה, כִּי הֵלֵא יָדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי עִירוֹ, שְׂאִין לוֹ
שׁוּם עֵסֶק מְחוּץ לְעִיר, וְהוּא הָיָה מִמְּבַחְרֵי בְּנֵי הַנְּעוּרִים שְׂבָעִיר, בְּתוֹרָה,
בְּעֵשֶׂר, בְּחֻמָּה וּבִיחּוּס, וְאִישׁ כְּזֶה כְּשִׁירְאוּהוּ שֶׁהוּא יוֹצֵא מְחוּץ לְעִיר,
יְתַמָּהוּ וְיִשְׁאַלוּ זֶה לָזֶה, וּבּוֹדָאֵי יְתַפְּרָסֵם הַדָּבָר. וְהִתְחִיל לְחַשֵּׁב שְׁנֵית
בְּרַעֲיוֹנוֹתָיו מַה לַּעֲשׂוֹת, וְנִסְכְּמָה עֲצָתוֹ, שֶׁהַזְּמַן הַמְּבַחֵר לָזֶה הוּא הַלֵּילָה,
כִּי בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וְאַפְלָה, בְּעֵת שְׂבָנֵי-אָדָם יִשְׁנִים, אָז יֵצֵא לְשׁוּחַ בְּשָׂדֵה
בְּמִקְוָמוֹ אֲשֶׁר יִבְחַר לוֹ שֵׁם, וְלֹא יָדַע מְזֵה שׁוּם אָדָם כִּי בְּבֵיתוֹ יִסְבְּרוּ שֶׁהוּא
הוֹלֵךְ לְבֵית-הַמְּדַרְשׁ כְּדָרְכּוֹ מִקְדָּם. וְכֵן עָשָׂה וְקַיֵּם, וְאָף-עַל-פִּי-כֵן נִתְּוֹדַע
זֹאת אַחֵר-כֵּן לְקַצַּת בְּנֵי הַנְּעוּרִים, אֲבָל לֹא פִּרְסְמוּ זֹאת, כִּי הִבִּינוּ שְׂאִין
רְצוֹנוֹ בָּזֶה. וְגַם כְּשֶׁהָיָה בְּבִרְסָלָב אֲצֵל אֲדָמוֹיִר זַצ"ל עָשָׂה כְּזֹאת כְּמָה
פְּעָמִים. (שֵׁם ה')

א-רנט

ולבו הָיָה בּוֹעֵר מְאֹד לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם יְתַבְרָךְ, וְכָל תְּפִלָּתוֹ וְלַמּוֹדוֹ הָיָה בְּהִתְלַהּבוֹת גְּדוּלָה מְאֹד אֲשֶׁר אֵין לְשַׁעַר. וּבְכָל עֵת וְעֵת שֶׁהָיָה צָר לוֹ בְּעִבּוּדָתוֹ יְתַבְרָךְ, הָיָה נוֹסֵעַ לְאַדְמוֹ"ר זצ"ל, וְהוּא הִרְבֵּה מְאֹד בְּדַבְרָיו הַנְּעִימִים לְעוֹרְרוֹ וּלְהַחֲיוֹתוֹ וּלְחַזְקוֹ בְּכָל מִינֵי חֲזוֹק, וְאַדְמוֹ"ר זצ"ל דָּבַר עִמּוֹ שִׂיקַח לְעַצְמוֹ בְּדַעְתּוֹ שִׂיתַחֲזַק בְּעִבּוּדָתוֹ יְתַבְרָךְ אִם יַעֲבֹר עָלָיו מָה, אֲפֹלוּ אִם יִצְטָרֵךְ, חֵס וְשָׁלוֹם, לְהַחֲזִיר עַל הַפְּתִיחִים. וְכָל זֶה וְיוֹתֵר מִזֶּה יִקְבַּל עַל עַצְמוֹ, אוֹלֵי יִזְכֶּה לְהִיּוֹת כְּרַצוֹנוֹ יְתַבְרָךְ, אֲשֶׁר רַק זֹאת יִשְׁאַר לְהֶאֱדָם לְעוֹלָמִי עַד וּלְנֶצַח נְצָחִים, כִּי אֵין שׁוּם יִתְרוֹן מִכָּל הָעֵמֶל וְהַטְרַחָה שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה הָעוֹבְרָת וּפְּוֹרַחַת כְּהֶרֶף-עֵין, וּפְתָאֵם נְלַפְדִּים בְּמִצּוֹדָה רָעָה אֲשֶׁר אֵין גַּם אֶחָד שֶׁיִּמְלֹט מִזֶּה, וּבְהִכָּרַח לְהִתְבַּלּוֹת בְּעַפְרֵי רַמָּה וְתוֹלְעָה, וְכַמּוֹבָא מִזֶּה בְּסִפְרֵי זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, ("לְקוֹטֵי מוֹהֲרֵ"ן" נ"ד, ב'; "סִפְרֵי הַמַּדּוֹת" אוֹת יִרְאָה ל"ד). שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁמֵּר מְאֹד אֶת הַזְּכוּרוֹן הַזֶּה בְּכָל יוֹם וְיוֹם. וְכֵן עָשָׂה וְקִיַּם מוֹהֲרֵנִי זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְרָצָה לְפָרֵשׁ אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי מְהֻבְלֵי הָעוֹלָם הַזֶּה וּלְבִלּוֹת כָּל יָמָיו בְּתוֹרָה וְעִבּוּדַת הַשֵּׁם, וְכָל אוֹהֲבָיו וּמִדְּעֵיו הִרְבּוּ לְדַבֵּר עָלָיו עַל שְׂאִינוֹ מְרַחֵם עַל עַצְמוֹ וְעַל אִשְׁתּוֹ וּבְנָיו לְהַשְׁתַּדֵּל בְּעִסְקֵי פְּרִנְסָה כְּדָרֵךְ כָּל הָאָרֶץ. וְהוּא לֹא הָיָה לוֹ פְּנָאֵי כָּלָל אֲפֹלוּ לְשִׁמְעַת דְּבַרֵיהֶם, וּמִכָּל-שָׂכָן וְכָל-שָׂכָן לְהַשִּׁיב לָהֶם עַל זֶה. (ש"ס ו').

א-רס

וְכִרְאוֹת אָבִיו אֶת כָּל זֶה, הִרְבֵּה לְקַצֵּף עָלָיו מְאֹד וְהִלָּךְ וּגְרָשׁוּ מִבֵּיתוֹ, וְהַמְּעוֹת שָׁלוּ בְּעֶרְךְ שְׁנֵי אֲלָפִים רוּבֵל-כֶּסֶף לְקַח בְּיָדוֹ וְלֹא רָצָה לְתַנֵּם לוֹ, וְהִכָּרַח לְאָכַל אֶצֶל זְקֵנוֹ, חוּץ מִשְׁאַר מִינֵי מְרִירוֹת שֶׁעָבַר עָלָיו בְּאוֹתָהּ הָעֵת, וְהוּא לֹא הִסִּב אֶת פְּנֵיו גַּם מִזֶּה וְהִרְבֵּה לְעַסֵּק בְּעִבּוּדָתוֹ יְתַבְרָךְ בְּהִתְמַדָּה גְּדוּלָה, וְגַם שָׁקַד בְּכָל עֵת עַל דְּלִתֵּי אַדְמוֹ"ר זצ"ל לְשִׁמְעַת מִמֶּנּוּ דְּבַרֵי אֲלָקִים חַיִּים, וְלַפְעָמִים נִתְפָּיַס אֵלָיו אָבִיו קֶצֶת, וְהוּא הִכָּרַח לְהַבְטִיחַ לוֹ שֶׁלֹּא יִרְבֶּה עַל-כָּל-פְּנִים בְּנִסְיַעְתּוֹ לְאַדְמוֹ"ר זצ"ל, אֲבָל מִגְּדָל מוֹקֵד לְבָבוֹ, לֹא הָיָה בְּאִפְשָׁרוֹתוֹ לְהִתְאַפֵּק בְּשׁוּם אֶפֶן, וְהִכָּרַח לְעַבֵּר עַל הַבְּטָחָתוֹ וּלְנִסְעַ שְׁנִית כְּנִזְכָּר-לְעִיל. (ש"ס ז').

א-רסא

וּבְסוּף אוֹתוֹ הַחֲרָף נָסַע לְמַדְוּדִיבְקָה כְּמוֹבָא בְּיַמֵּי מוֹהֲרַנְיָתָּ" סִימֵן ג'. כִּי שֵׁם הָיָה אֲדַמוּ"ר זְצ"ל בְּעֵת הַהֵיא, וְאָף-עַל-פִּי שֶׁהִיא דָרָךְ רְחוּקָה מִנְעַמִּירוֹב, וְהָיָה לוֹ עַל זֹאת הַנְּסִיעָה מְנִיעוֹת רַבּוֹת וּגְדוּלוֹת, אֲשֶׁר אִי-אֶפְשָׁר לְבַאֵר הַכֹּל בְּכֶתֶב, וְהוּא הַתְּגַבֵּר עַל כָּלֵם וְיֹשֵׁב שֵׁם אֲצֶל אֲדַמוּ"ר זְצ"ל כְּמָה שְׁבוּעוֹת, עַד שֶׁחָזַר אֲדַמוּ"ר זְצ"ל לְבֵיתוֹ, כְּמוֹבָא כָּל זֶה בְּיַמֵּי-מוֹהֲרַנְיָתָּ", עֵינֵן שֵׁם. (שֵׁם ח').

א-רסב

אֲחֵר-כֶּךָ בִּימֵי הַקִּיץ, כְּשֶׁרָאוּ אֶת אֲמֶץ לְבָבוֹ בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְמַנְעוֹ מִזֶּה בְּשׁוּם אִפֹּן, הַתְּחִיל אָבִיו מִחֲדָשׁ לְהַתְּפִיֵס קֶצֶת וְאָמַר שֶׁיִּחְזִיר לוֹ אֶת כָּל מַעוֹתָיו, וְעַם-כָּל-זֶה גָּרָה עָלָיו אֶת שְׁאָר בְּנֵי-בֵיתוֹ שֶׁיִּתְעוֹרְרוּ מִחֲדָשׁ לְהַתְּנַפֵּחַ עִמּוֹ, וַיַּעֲנֵנוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ: הֲלוֹא זֶה כְּמָה שְׁנִים שֶׁאַתָּה סָמוּךְ עַל שְׁלַחַן אָבִיךָ (כִּי אַז כָּבַר הָיָה בְּעָרְךָ עֶשֶׂר שְׁנִים מִיּוֹם חֲתֻנָּתוֹ), וְעַתָּה מִתִּי תַעֲשֶׂה גַם אֶתָּה לְבֵיתְךָ? וּמַדּוּעַ לֹא תִרְחַם עָלֶיךָ וְעַל בְּנֵיךָ? (וְעוֹד כִּיּוֹצֵא בְּדַבְרִים אֵלָיו). וְהוּן אֲמַנָּם כִּי אָנוּ יוֹדְעִים מֵאֲמֶץ לְבַבְךָ בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה, עַד שֶׁאִי-אֶפְשָׁר לָךְ לְהַתְּפַרֵד מִזֶּה בְּשׁוּם אִפֹּן, אֲבָל אֵין אָנוּ אוֹמְרִים לָךְ, חֵס וְשָׁלוֹם, שֶׁתִּתְבַטֵּל לְגַמְרֵי מִהַלְמוּד, רַק עֲצַתְנוּ שֶׁנִּשְׁכִּיר לָךְ חֲנוּת, וְזוּגְתְךָ תֵּשֵׁב כָּל הַיּוֹם בְּחֲנוּת, וְאַתָּה לֹא יְהִיָּה לָךְ שׁוּם עֶסֶק בְּזֶה אֲבָל עַל-כָּל-פְּנִים דָּבָר אֶחָד אֶתָּה מְכַרְח לְהַבְטִיחַ לָנוּ, הֵינּוּ: שֶׁתִּסָּע לְבְרִדִּי צ'ב עֲבוּר קִנִּית הַסְּחוּרָה, וְאָף-עַל-פִּי שֶׁתְּהִיָּה מְכַרְח לְהַתְּבַטֵּל בְּזֶה לְפַעֲמִים אֵיזָה יָמִים אֲבָל לְעַמְתָּ זֶה לֹא יְהִיָּה לָךְ בְּכָל אֲרָךְ הַזְּמַן שֶׁבִּינְתֵלִים לֹא שׁוּם בְּלָבוֹל מִשׁוּם אָדָם וְלֹא שׁוּם בְּטוֹל מִשׁוּם דָּבָר, וְיְהִיָּה בִּיכְלִתְךָ לְעֶסֶק בְּתוֹרָה וְעִבּוּדַת הַשֵּׁם כְּרָצוֹנְךָ וְאַנֹת נִפְשְׁךָ בְּלִי שׁוּם מְנִיעָה. כְּאַלְהָ וְכְאַלְהָ דְבָרוּ עַל לְבָבוֹ כְּמָה פְּעַמִּים, וְהוּא לֹא חֲשָׁקָה נִפְשׁוֹ גַם בְּזֶה, וְגַם לֹא יָדְעוּ לְמַצָּא אֵיזָה עֵת וְזְמַן לְהַתְּנַפֵּחַ עִמּוֹ הַרְבֵּה בְּזֶה, אַחֲרֵי אֲשֶׁר כָּל הַיּוֹם יֹשֵׁב בְּבֵית-הַמְּדָרָשׁ, וְכִשְׁבָּא לְאָכַל נִזְהַר מְאֹד לְבִלִּי לְהַתְּמַהֲמַה יוֹתֵר מִהַחֲרָם אֶפְלוֹ כְּרָגַע, וְזָרַז עֲצָמוֹ בְּתַכְלִית הַזְּרִיזוֹת לְשׁוּב לְלַמּוּדוֹ וְלְעִבּוּדָתוֹ. וְנִתְיַעֲצוּ בְּנֵי-בֵיתוֹ לְשַׁלַּח אֵלָיו לְהַבִּית-מְדָרָשׁ אֶת אַחֵי אָבִיו שֶׁהָיָה אִישׁ פְּנוּי קֶצֶת, וְשַׁלְּחוּ אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם שְׂיִלְךָ אֵלָיו לְהַבִּית-מְדָרָשׁ כְּדִי לְטַעֵן עִמּוֹ עַל זֶה, וּבִרְבַּ טַעֲנָתָם עִמּוֹ חִזְקוּ עָלָיו דְּבָרֵיהֶם, וְהִכְרַח לְהַבְטִיחָם עַל זֹאת, אֲבָל הַתְּנָה עִמָּם שֶׁעַל-כָּל-פְּנִים לֹא יְהִיָּה לוֹ שׁוּם עֶסֶק אַחֲרֵי זוּלַת הַנְּסִיעָה, כִּי הֵם בְּעַצְמָם יִשְׁכְּרוּ לוֹ עֲגָלָה וְיִכְיֵנוּ לוֹ כָּל צָרְכֵי הַנְּסִיעָה, וְהוּא לֹא יִצְטָרֵךְ לְעֲשׂוֹת מְאוּמָה, רַק

א-רסג

וגם על זאת דָּוָה לְבוּ מְאֹד, וְנִפְשׁוּ הַיְתָה מְרָה לוֹ עַל כָּל זֶה בְּלִי שְׁעוֹר, כִּי כְּפִי שֶׁנִּקְבַּע בְּלִבּוֹ זְכוּרוֹן יוֹם הַמִּיתָה וְיוֹם הַקְּבוּרָה שְׁמוֹכְנִים וְעוֹמְדִים לְזֶה בְּכָל עֵת וְרָגַע, וְכָל הַיָּמִים שֶׁל הָאָדָם הֵם מְנוּיִים וְסִפּוּרִים וְקִצּוּבִים בְּמִסְפָּר אֶצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכָל שְׁעָה שֶׁיִּתְבַּטֵּל בְּקְנִיַת הַסְחֹרָה, הִיא אֲבִדָּה נְצָחִית... אֲבִדָּה שְׂאִינָה חוֹזְרֵת, אֲבִדָּה וְהִפְסַד-רְנוּחַ נִפְלֵא וְנוֹרָא... עַיִן לֹא רָאֵתָה וְכוּ', שֶׁהִיָּה מְרוֹיַח בְּהַשְׁעוֹת הָאֵלֶּה, וְאִף-עַל-פִּי-כֵן נִסְתַּפֵּק מְאֹד וְלֹא יָדַע לְתֵת עֵצָה בְּנִפְשׁוֹ אִם לְהִתְעַקֵּשׁ עִמָּהֶם גַּם בְּזֶה, כִּי כָּבֵד הַכְּנִיסוֹ דְבָרֵיהֶם בְּדַעְתּוֹ, שֶׁיִּסְתַּפֵּק: אוֹלֵי כֶּף הוּא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁיַּעֲסֹק קִצָּת בְּמִשְׁאֵ-וּמִתָּן, וְגַם זֶה נִחְשָׁב לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם, וְכִמוֹ שֶׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה (בְּרָכוֹת ל"ה, ב'): "הַרְבֵּה עָשׂוּ כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן וְלֹא עָלְתָה", [כִּי הַדְּבֹר יֵשׁ לוֹ כַּח גְּדוֹל לְמִשְׁדָּ לֵב הָאָדָם, הֵן לְטוֹב, הֵן לְהַפּוֹד, חֵס וְשְׁלוֹם, כְּמוֹבָא מְזָה בְּדַבְּרֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה ("לְקוּטִי מוֹהֲרִין" סִימָנִים: מ"ג, ס"ג, ע"ח: ח"ב צ"ו; "שִׁיחוֹת הֲר"ן" רל"ז)]. עַל-כֵּן נִתְיָשֵׁב בְּדַעְתּוֹ בְּלִילָה שֶׁקָּדַם נִסְיַעְתּוֹ, שֶׁלַּעַת-עֵתָה יִלְדָּ גַם עֲכָשׁוֹ אֶל מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר לוֹ מִחוּץ לְעִיר, וְכִצְאָתוֹ אֶת הָעִיר יִפְרֹשׂ אֶת כַּפָּיו לְפָנָיו בְּכִי וְתַחֲנוּנִים מַעֲמֵק הַלֵּב, אוֹלֵי יַחוּס וְיִרְחַם עָלָיו לְהַנְחוּתוֹ בְּדַרְדָּר הָאֵמֶת לְבַלְתִּי יִסּוֹר מְרִצּוֹנוֹ יָמִין וְשְׂמָאל, חֵס וְשְׁלוֹם. וְכֵן עָשָׂה, שֶׁהִלְךְ וְנִתְמַהֵמָה שָׁם עַד שֶׁהֵאִיר הַשַּׁחַר, וּמִשָּׁם הִלְךְ לְבֵית-הַכְּנִסֵּת וְלָמַד קִצָּת, וְאַחֵר-כֶּן הִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת-שַׁחֲרִית, וְאַחֵר תְּפִלַּתוֹ נִתְיָשֵׁב בְּדַעְתּוֹ שֶׁקָּדַם נִסְיַעְתּוֹ לְבָרְדִּי צִיב יִסַּע מְקָדָם לְבָרְסָלָב לְקַבֵּל רְשׁוּת מְאֹד מוֹי"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, כִּי יָדַע שֶׁדַּרְדָּר הַבַּעַל-עֲגָלָה הַנוֹסֵעַ לְבָרְדִּי צִיב לְבַל יִשִּׁים לְדַרְדָּר פְּעַמָּיו עַד לְפָנוֹת עָרֵב, וְאַז הַיָּמִים הַסְּמוּכִים לְתַקִּיפַת תַּמּוּז, שֶׁהַיָּמִים אֲרָכִים מְאֹד, וּמִנְעַמִּירוֹב לְבָרְסָלָב שְׂמוֹנָה-עָשָׂר מִיל (וְעוֹרְסָט), וַיְהִיָּה עוֹד בְּאִפְשָׁרוֹת לְסַע וְלַחֲזוֹר קָדָם נִסְיַעְתּוֹ. וְאַף שֶׁלְּפִי שְׁעָה לֹא נִמְצָא לוֹ עֲגָלָה לְנִסְעַ לְשָׁם, אֲבָל מִגְדָּל תְּשׁוּקָתוֹ הִתְחִיל לִילְךְ לְשָׁם בְּרַגְלָיו (עַיִן עוֹד "יָמֵי מוֹהֲרֵי ת"ת" סִימָן כ'), וְאַגַּב אֲרַחֵא עֵסֶק גַּם בְּצַעֲקָה וְתַפִּלָּה לְפָנָי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ (עַיִן לְקַמֵּן בָּאוֹת ט"ו), וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הִזְמִין לוֹ עֲגָלָה בְּדַרְדָּר הַלִּיכָתוֹ, וְנִסַּע וּבָא לְבָרְסָלָב. וּבְבוֹאוֹ לְאֲדָמוּי"ר זְצ"ל הִתְחִיל לְדַבֵּר וְלִשְׁחַח עִמּוֹ כְּדַרְכּוֹ תַּמִּיד, וּבִתְוֹךְ שִׁיחָתוֹ הִקְדוּשָׁה יִצָּא עִמּוֹ לְחוּץ, וְהִיָּה הוֹלֵךְ וּמְדַבֵּר עִמּוֹ עַד שֶׁבָּאוּ עַל הָהָר אֲשֶׁר מַעֲבָר לְהַנְחֵל הָעוֹבֵר שָׁם סְמוּךְ לְבֵיתוֹ, וְנִכְנַס עִמּוֹ בְּשִׁיחָה אֲרָכָה מְאֹד. (שם יי).

ואז דבר עמו הענין המובא בלקוטי-א', סימן נ"ב, על אודות הטועים האומרים שהעולם הוא מחיב המציאות וכו', אך מאין נמשך הטעות? וכו', דע שזה נמשך מחמת שבאמת עתה שכבר נאצלו ונמשכו נשמות ישראל, עתה בודאי העולם הוא בבחינת מחיב המציאות וכו', אך נשמות ישראל בעצמן, כשנאצלו היו הם בעצמן עם כל העולמות התלויים בהם, הכל היה אפשרי המציאות, כי היה באפשרותו להאצילם ולבראם או שלא לבראם; אך תכף שנתרצה הקדוש-ברוך-הוא להאציל נשמות ישראל, אזי היה כל העולם בבחינת מחיב המציאות, כי מאחר שנאצלו נשמות ישראל, אזי כביכול הוא מחיב להמציא העולם, כי על מנת כן נאצלו נשמתו, שכל העולמות יבראו בשבילם, והם ימשלו בכל, ומזה נשתלשל ונמשך השטות וכו', אבל באמת רק השם-יתברך לבד הוא מחיב המציאות וכו'. ועקר הפונה שברא כל העולם בשביל ישראל, היה כדי שישאל יעשו רצונו ושיחזרו וידבקו בשרשו, דהינו: שיחזרו ויכללו בו יתברך שהוא מחיב המציאות וכו', ורק בשביל זה מחיב השם-יתברך כביכול לברא ולקיים כל העולמות בשביל ישראל כנזכר-לעיל, כדי שיעשו רצונו כנזכר-לעיל, ועל-כן אז דיקא כשעושין רצונו, נכלל העולם בבחינת מחיב המציאות וכו', כי על-ידי שעושין רצונו יתברך, הם חוזרין ונכללין בו יתברך שהוא מחיב המציאות, ואז נכללין עמהם כל העולמות התלויים בנפשו בחיוב המציאות; אך לזכות לזה להכלל בשרשו, דהינו: לחזר ולהכלל באחדות השם יתברך שהוא מחיב המציאות, זה אי-אפשר לזכות כי-אם על-ידי בטול, שייבטל עצמו לגמרי עד שיהיה נכלל באחדותו יתברך, ואי-אפשר לבוא לידי בטול כי-אם על-ידי התבודדות, כי על-ידי שמתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו, על-ידי-זה הוא זוכה לבטל כל התאוות והמדות רעות, עד שזוכה לבטל כל גשמיותו, ולהכלל בשרשו; אך עקר התבודדות הוא בליטה, בעת שהעולם פנוי מטרדת העולם-הזה, כי ביום וכו'; ואפלו אם הוא בעצמו אינו טרוד, אף-על-פי-כן מאחר שהעולם טרודים אז וכו', על-ידי-זה קשה אז לבוא לידי בטול; וגם צריכין שיהיה ההתבודדות במקום מיחד, דהינו חוץ מהעיר בדרך יחידי וכו', כי במקום שהולכים שם בני-אדם ביום הרודפים אחר העולם-הזה, אף-על-פי שפעת אינם הולכים שם הוא מבלבל גם-כן ההתבודדות, ואינו יכול להתבטל ולהכלל בו יתברך, על-כן צריך שילך לבדו בליטה בדרך יחידי במקום שאין שם בני-אדם, ושם ילך ויתבודד ויפנה לבו וידעתו מכל עסקי העולם-הזה ויבטל הכל, עד שיזכה לבחינת בטול באמת וכו', וכו', ואזי כשזוכה לבטול באמת, ואזי נכלל נפשו בשרשו, דהינו: בו יתברך, שהוא מחיב המציאות, אזי נכלל כל העולם עם נפשו בשרשו שהוא מחיב המציאות, כי הכל תלוי בו כנזכר-לעיל, ואזי נעשה כל העולם על-ידו

א-רסה

אחר-כך ענה ואמר לו: זה פרוש המשנה (אבות ג, ד), "הנעור בליקה והמהלך בדרך יחידי ומפנה לבו [מכל עסקי העולם הזה] לבטלה [לזכות לבטול הנ"ל] - הרי זה מתחייב בנפשו", שנתהוה ונעשה מחיב המציאות עם כל העולמות התלויים בנפשו. ומעצם מתיקות הרגשות מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה בדבריו הנעימים האלה, נתבטל מגשמיותו מחמת זה בעצמו, ויזעק בקולו ויאמר: אהה! [גיוואלד!], ארוצה נא בשוקים וברחובות ואצעק: אהה! מה הם חושבים לנפשם! ומגדל תבערת לבבו עד שממש יצא מגדר אנושי, רצה באמת לרוץ ולצעק פנזפר-לעיל. ומיד חטף אותו אדמו"ר זכרוננו-לברכה בבגדו, וענה ואמר לו: "עמד! כי לא תפעל כלל" - "שטייא, די וועסט נישט פועליו" ! . (שם י"ב).

א-רסו

אחר-כך קבל רשות מאדמו"ר זכרוננו-לברכה ונסע לביתו לפרדיצ'יב עבור קניית הסחורה, ונפשו נקטה בחייו מרב מרירות לבבו על שמבטל עצמו קצת מעבודתו ותפירו. על-כן מיד בשובו משם עם הסחורה לנעמירוב, עד שלא הספיק לפרש ולהודיע לזוגתו המקח מכל מין ומין, הלך במרוצה להבית-מדרש לשוב לעבודתו ותפירו. והיא הייתה בת אב-בית-דין רבי דוד צבי זכרוננו-לברכה, ומימיה לא נסתה כלל אפלו לישב בחנות כל היום, ומכל-שכן לידע מרשימת ה"צעטליך" (פתקאות-חשבונות), כל פרטי מקח הסחורה, בודאי לא היה באפשרותה. וכשנכנס אצלה איזה קונה, הכרחה לרוץ אליו אל הבית-מדרש לשאל מאתו המקח. עד שראו כל בני-ביתו שגם זו אינו עצה טובה, ומחלו לו גם על זה, והשתדלו אחר-כך שיהיה גם קניית הסחורה על-ידי איש אחר, וזוגתו קבלה על עצמה כל טרדת החנות מבקר ועד ערב. (שם י"ג).

וּבְרָבוֹת הָעֵתִים וְהִימִים נִתְמַעֵט אֶצְלוֹ הַרְבֵּה מִהַמְעוֹת שְׁלוֹ, כִּי רוּחַ הַחַנוּת הָיָה מוּעָט מְאֹד, וְגַם כָּבֵד הָיָה נֶזֶוֹן עַל שְׁלַחְנוֹ עוֹד מִימֵי הַקִּיץ הַנִּי"ל, וְזוּגְתוֹ כָּבֵד הַרְגְּלָה לְהַתְנַהֵג כְּדָרְךְ הָעֲשִׂירִים, וְכִמוֹ שֶׁרָאֲתָה מַעוֹדָה בְּבֵית אָבִיךָ וְחוֹתְנָה, וּמַחֲמַת כָּל זֶה נִחְסַר אֶצְלוֹ הַרְבֵּה מְאֹד מִהַמְמוֹן שְׁלוֹ, וְהִיא הַתְחִילָה מִחֲדָשׁ לְהַרְבוֹת דְּבָרֶיהָ כְּנִגְדּוֹ עַל שִׁפְנָה אֶת עַרְפוֹ כֹּל-כָּךְ מַעֲסָקִי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְהוּא כְּנִגֵּד זֶה הַתְחִיל מִחֲדָשׁ לְאַטִּם אֲזִנּוֹ מִדְּבָרֶיהָ כְּנִזְכָּר-לְעִיל. פֶּעַם אַחַת בָּא לְבֵיתוֹ קֹדֶם סְעֵדַת הָעָרֵב, וְהָעֵתִיָּה עָלְיוֹ בְּדְבָרֶיהָ עַד שֶׁנִּחְלַשׁ דַּעְתּוֹ מְאֹד, כִּי הַרְבֵּתָה לְסַפֵּר לוֹ מַעֲצָם דְּחֻקָּה, שֶׁכָּבֵד הִיא חֵיבַת קֶצֶת מְמוֹן לְאַחֲרִים בְּעַד צָרְכֵי הַבַּיִת, כִּי רוּחַ הַחַנוּת מוּעָט מְאֹד וְהַהוֹצָאָה מְרַבָּה כְּנִזְכָּר-לְעִיל, עַד שֶׁנִּתְמַרְמֵר מְאֹד מִדְּבָרֶיהָ וְנִכְנַס בְּכַבֵּד-רֹאשׁ לְחֹדֶר אַחֵר וַיֵּשֶׁב שָׁם וַעֲנָה וְאָמַר: רְבוּנוֹ-שֶׁל-עוֹלָם, הֲלוֹא קֹדֶם שֶׁנִּעֲשִׂינוּ אִישׁ כְּשֶׁר בְּאַמֻּת, מִכָּרַח הַדָּבָר לְהַתְמַהֵמָה הַרְבֵּה לְעַת-עֵתָה תָּן לִי פְרִנְסָה וְסַפֵּר שְׂאֵז נִתְקִים אֶצְלוֹ מֵה שִׁפְתוֹב, יִשְׁעֵיהָ ס"ה, כ"ד: "וְהָיָה טָרָם יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה", כִּי עוֹד טָרָם דְּבַר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, הַקְּדִים הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רְפוּאָה לְמִכְתּוֹ וְהִזְמִין לוֹ מְקוֹם לְהַתְפָּרֵנס בְּלִי שׁוּם עֵסֶק, כִּי בְשִׁעָה זֹאת נִתְנוּעַד אָבִיו עִם שִׁתְפֵי הַחַנוּת אֲשֶׁר לוֹ, וּבְחֻמְלַת ה' עָלָיו נִכְמְרוּ רַחֲמֵיהֶם מְאֹד עַל מוֹהַרְנֵיִת זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְהַרְבּוּ לְהוֹכִיחַ אֶת אָבִיו עַל שִׁפְנָה אֶת עַרְפוֹ מִבֶּן יָקָר וְנִחְמַד כְּזֶה, וְהוּא תִרְצֵ אֶת עֲצוֹמוֹ וְאָמַר: "מֵה לִי לַעֲשׂוֹת? הֲלוֹא כָּבֵד הַחֲזִקְתִּיו עַל שְׁלַחְנִי כְּמָה שְׁנַיִם, וְכָבֵד עֲזָרְתִּי לוֹ קֶצֶת בְּמַעוֹתַי גַּם אַחֵר-כָּךְ וְמָה אִפּוּא אֶעֱשֶׂה לוֹ יוֹתֵר אַחֲרַי אֲשֶׁר יֵשׁ לִי עוֹד בְּנִים קְטַנִּים הַמְטָלִים עָלַי וְעוֹד כִּיּוֹצֵא בְּדְבָרִים הָאֵלֶּה. וְנִתְנּוּ לוֹ הַשְׁתַּפִּים עֲצָה, שִׁיקַח אֶת כָּל שְׂאֲרֵית הַסְּחוּרָה שֶׁבַחְנוֹת שֶׁל מוֹהַרְנֵיִת זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וַיֵּאמֶד אֹתָהּ בְּשׁוּיָה, וַיִּשְׁתַּף אֹתָהּ בְּתוֹךְ סְחוּרוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר בַּחֲנוּת הַמְּשַׁתְּפֵת שֶׁהָיָה לָהֶם בְּאֲדָעַס, וּמִמָּה שֶׁיַּעֲלֶה חֵלֶק הָרוּחַ מִמְּעוֹתַי חוּץ מֵה שִׁיּוֹתֵר קֶצֶת נִגְדּוֹ, יְהִיָּה לוֹ מִמָּה לְהַתְפָּרֵנס. וּמִיָּד שֶׁלַח אָבִיו לְקָרָא לוֹ לְהוֹדִיעוֹ מְזָה, וְכֵן עָשָׂה, וְנִשְׁתַּהֲהָ הַדָּבָר אִיזָה שְׁנַיִם עַד אַחֵר הַסְּתַלְקוֹת אֲדַמוּ"ר זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁהַתְפָּרֵנס מְזָה בְּכַבּוֹד. (שֵׁם יד).

ואחר איזה שנים התחיל גם אביו להדלדל מאד, וממילא הגיע מזה הזק גדול למוהרנ"ת זכרונו-לברכה, ועל-כל-זאת לא נצרך לבריות עד שמונה שנים אחר הסתלקות אדמו"ר זכרונו-לברכה, עד שירד מנכסיו לגמרי, עד שמכר גם כל הכלים היקרים שנשארו אצלו מימי עשרו, ואמר, שפעם הראשונה שהתחיל לאכל בכף של עץ, חלפו ועברו כמה שבועות שלא הרגיש שום טעם באכילתו ובין בעניותו ובין בעשירותו עסק יומם ולילה בתורה ותפלה ועסק בשיחותיו הקדושות לעורר גם אחרים לעבודת השם, כאשר פקד עליו אדמו"ר זכרונו-לברכה. (שם ט"ו).

א-רסט

וכל הנהגותיו וכל מעשיו היו בזריזות ובמהירות גדולה מאד, כמו הליכתו למקוה בכל בקר הקלף ופשט ולבש את בגדיו בתכלית המהירות, עד שכמעט לא היה באפשרות שום אדם להשתוות עמו. וכן בעת כתיבתו היתה הקלמוס פורחת מתחת ידו, שהיה לפלא בעיני כל רואיו, וכן שאר מעשיו כלם היו במהירות גדול ונפלא עד מאד [וגם אדמו"ר זכרונו-לברכה התפלא פעם אחת על גדל זריזותו ואמר (ועין "ספר המדות" אות זריזות), שבודאי יזכה להיות על-ידי-זה רועה נאמן. ועין "פרפראות לחכמה", על התורה "סוד כונת המילה" ("לקוטי מוהר"ן" סימן ס"ג)]. וגם אחז תמיד את המורה-שעות לנגד עינו והיה שומר את כל שעותיו ורגעיו בכל מיני שמירה, כי גם בעת נסיעתו וישיבתו על העגלה הרבה ללמד ולהתפלל ולצעק להשם יתברך בכלות הנפש ממש, ושום דבר בעולם לא בלבב את דעתו לבטלו מעבודתו אפלו פרגע, ולהרבות בשבחיו, יקצרו המון יריעות. וכאשר היה נודע לכל יודעיו ומפיריו אשר הפירוהו מעודו עד יום הסתלקותו, שמיום התקרבותו לאדמו"ר זכרונו-לברכה נבער לבבו בתבערת עצום ומפלג אשר אין לשער, וזכרון יום הפות לא נפסק ממחשבתו אפלו כשעה קלה. וכפי עמקות רעיוניו אשר העמיק במהירות פריחת הזמן של חיי האדם בזה העולם, שכאין יחשבו נגד חיי-עולם הנצחי, וגם הלוא במהירת פריחת הזמן הזה מספן האדם. בכל רגע ורגע היה נחשב בעיניו כל העוסקים בהבלי העולם כמשגע ממש, ואת כל העשר והכבוד שנתגדל בזה מנעוריו, מאס וגעל ושקץ, וקבל על עצמו כל מיני בזיונות ורדיפות אשר רדפוהו אביו ואשתו וכל משפחתו, והרבה לצעק ולבקש מהשם יתברך שיזכה להיות כרצונו בכל תעלומת לבבו עד הנקדה הפנימית שבלב, עד אשר זכה גם הוא למעלה מפלגת ועצומה עד מאד, והאש הקדושה של רוממות אדמו"ר זכרונו-לברכה ידבריו הנוראים בערו בלבבו כלבת-אש ממש, ולא לחנם הרעיש עליו השטן ארץ ומלאה, כי גם הוא היה משיב כל ישראל בתשובה, אם לא היו נתרחקים

א-ער

רבי שמעון זכרוננו-לבִּרְכָה הִיא אִישׁ עוֹסֵק בְּמִשְׁאֵ-וּמִתָּן, וְאִף-עַל-פִּי-כֵן הִרְבָּה מְאֹד בְּתוֹךְ זֶה לְעֵסֵק בְּעִבּוּדְתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְגַם הוּא הִרְבָּה מְאֹד בְּהִתְבּוֹדְדוֹת וְשִׂיחָה בֵּינוּ לְבֵין קוֹנוֹ עַל-פְּנֵי הַשְּׂדֵה, לְפַעֲמִים בַּיּוֹם וּלְפַעֲמִים בַּלַּיְלָה. וּפַעַם אַחַת נִתְיָשֵׁב וְקָבַע דִּירְתוֹ בְּאֵיזָה "קָרְעֻטְשְׁמִי" (אֲכֻסְנָה) שֶׁהִיָּתָה סְמוּכָה לְעִיר, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בְּנִקְל לִילָךְ בְּכָל עֵת לְהֵיעַר לְהִתְבּוֹדֵד וּלְפָרֵשׁ שָׁם שִׂיחָתוֹ, וְגַם בְּבוֹאוֹ לְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל בָּחַר לוֹ שָׁם אֵיזָה מְקוֹם בְּקִצָּה הָעִיר הַסְּמוּךְ לְשְׂדֵה בְּמְקוֹם שְׂאִין בְּנֵי-אָדָם מְצוּיִים כָּל-כָּךְ, וְשָׁם הִרְבָּה לְעֵסֵק בְּעִבּוּדְתוֹ יִתְבָּרַךְ וּבְפָרֵט בְּתַפְלָה וְהִתְבּוֹדְדוֹת יוֹמָם וְלַיְלָה עַד עֵת פְּטִירְתוֹ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה. (שם ט"ז).

א-רעא

גַּם הִיא עוֹסֵק לְחִדּוֹשׁ בְּתוֹרָה, וּפַעַם אַחַת נָסַע בְּיַחַד עִם מוֹהֲרַנְיָתָ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה וְרָאָה אִזּוֹ אֲצֻלוֹ הַכְּתָבִים שְׁלוֹ, וְהִיטִיבוּ מְאֹד בְּעֵינָי מוֹהֲרַנְיָתָ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, וּלְקַחֵם בְּיָדוֹ וְלֹא רָצָה עוֹד לְהַחֲזִירָם לוֹ כְּדִי לְהַעֲתִיקָם וּלְהַדְפִּיֵסָם, וְעָשָׂה עֲצָמוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן כְּמַחְרִישׁ וְלֹא עָנָהוּ דָבָר, רַק הִמָּתִין עַד בּוֹאֵם לְבֵית-מְלוֹן, וְאִזּוֹ הִבִּיט בְּכָל פַּעַם בְּעֵינָא פְּקִיחָא עַד שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם מוֹהֲרַנְיָתָ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, וְחָטַף אוֹתָם פְּתָאוּם מֵאִתּוֹ וְזָרְקָם לְתוֹךְ הַתְּנּוֹר וְנִשְׂרָפוּ. (שם ח"י).

א-ערב

רבי דב מטשעריין זכרוננו-לבֿרְכָה גַם הוא הָיָה אִישׁ עוֹסֵק בְּמִשְׁאֵ-וּמִתָּן כָּל יָמָיו, וְאֲדַמּוּ"ר זְכוּרֵנוּ-לְבֿרְכָה פִּקֵּד עָלָיו לְהַפְרִישׁ חֲמֵשׁ מִכָּל אֲשֶׁר יָרוּיחַ וּלְחַלְקֵם לְעֵנִיִּים, וְכֵן עָשָׂה וְקִיַּם כָּל יָמָיו. וְקִדְּם פְּטִירְתּוֹ עֵנָה וְאָמַר: "עִם הַחֲמֵשׁ שְׁלִי אֵינִי מְפַחֵד אֶפְלוּ מִפְּנֵי הַבַּיִת-דִּין שֶׁל מַעֲלָה, שְׂכָרִי עוֹד יִשְׁלַם לִי", "מֵיט מֵיִן חֲמֵשׁ הָאֵב אֵיךְ קִיִּין מוֹרָא נִיט אֶפְלוּ פֶּאָר דָּעם בַּיִת-דִּין שֶׁל מַעֲלָה. סַע וְוַעֲט מִיר נֶאֱדָ אַרוֹיס קוּמְעוּ! ", וְהוּא נִתְקַרֵב לְאֲדַמּוּ"ר זְכוּרֵנוּ-לְבֿרְכָה עוֹד שְׁנַיִם רַבּוֹת קִדְּם מוֹהֲרַנְ"ת זְכוּרֵנוּ-לְבֿרְכָה, וְעַל-יָדוֹ נִתְקַרְבוּ גַם רַבֵּי יוֹדֵל וְרַבֵּי שְׁמוּאֵל אֵיִיזִיק זְכוּרֵנוּ-לְבֿרְכָה מִדְּאֲשִׁיב. (ש"ט).

א-רעג

וּמַעֲשָׂה שְׁהָיָה כֶּדָּ הָיָה. כִּי בֵימֵי נְעוּרָיו יָשָׁב עַל שְׁלַחַן חוֹתְנּוֹ בְּעִיר דְּאֲשִׁיב, וְשָׂם קָנָה אֶהְבָּה עִם רַבֵּי יוֹדֵל וְרַבֵּי שְׁמוּאֵל אֵיִיזִיק הַנִּי"ל. אַחַר-כֵּן הִגִּיעַ הַעֵת שֶׁהֲצַרְדָּ לָשׁוּב עִם זִוְגָתוֹ עַל שְׁלַחַן אָבִיו שְׂיָשֵׁב בְּכַפֵּר הַסָּמוּד לְמִדּוּדִיבְקָה, וְהִזְהִיר אוֹתוֹ רַבֵּי יוֹדֵל זְכוּרֵנוּ-לְבֿרְכָה, לְבַל יֵלֶךְ שָׂם לְאֲדַמּוּ"ר זְכוּרֵנוּ-לְבֿרְכָה, וּמַחֲמַת גְּדֹל אֶהְבָּתוֹ עִם רַבֵּי יוֹדֵל כְּנֶזֶכֶר-לְעֵיל, נִכְנָסוּ הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ, וְנִתְרַחַק מִחֲמַת זֶה מֵאֲדַמּוּ"ר זְכוּרֵנוּ-לְבֿרְכָה בְּעַת בּוֹאוֹ לְשָׂם. (ש"ס)

א-רעד

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר אָרְכוּ לוֹ שָׂם הַיָּמִים, אֵיִתְרַמֵּי פְּעַם אַחַת, שְׁהִתְגַּבֵּר עָלָיו מְאֹד מְרָה שְׁחוּרָה וְצַעַר גְּדוֹל מְאִיזָה יִסּוּרִים שְׁעָבְרוּ אָז עָלָיו (כְּמִדְּמָה לִי שְׁהִיִּסּוּרִים שָׁלוּ הָיוּ בְּעֵנֶן בָּנִים, וְהוּא הָאֶחָד הַמּוּבָא בִּיחִי-מוֹהֲרַ"ן", סִימָן תַּע"ז, בְּהַשְׁיחוֹת עֲבוּדַת-הַשָּׂם בְּאוֹת ל"ד. עֵין מַה שְׁכַתוּב שָׂם, שְׁקִדְּם אַרְץ-יִשְׂרָאֵל בְּקֶשׁ אֶחָד מֵאֵתוֹ עַל הַבָּנִים וְכוּ', עֵין שָׂם), וְנִתְקִיַם אָז אֶצְלוֹ מִקְרָא שְׁכַתוּב (דְּבָרִים ד', ל'): "בְּצַר לָךְ וּמִצָּאוּךְ וְכוּ', וְשָׁבַת וְכוּ'", כִּי עַל-יָדֵי-זֶה נִכְנָס לְאֲדַמּוּ"ר זְכוּרֵנוּ-לְבֿרְכָה וְהַפִּיר אֶת אֲמַתָּתוֹ וְאֲמַתָּת דְּבָרָיו הַנוֹרָאִים, וּמֵאֵז וְהִלָּאָה הַתְּחִיל לְעַסֵּק בְּעֲבוּדָתוֹ יִתְבַּרְךָ בְּהַתְּעוֹרְרוֹת וּבִירְאָה גְּדוֹלָה וְנִפְלְאָה, וְגַם בְּצִמְצוּם נִפְלָא כְּפִי פְּקִדְתּוֹ זְכוּרֵנוּ-לְבֿרְכָה, כְּפִי

אָפּער ידע בַּמְהוּת נִפְשׁוֹ שְׁצָרִיף לְהַשְׁמֵר בְּיוֹתֵר מֵרַבּוּי אֹר, לְבַל יִגְרַם לְגַמְרֵי
כְּבוֹי הַיָּר. וַיֵּשׁ בְּזֶה כְּמָה דְּבוּרִים, וְאֵינִי רוֹצֶה לְהַאַרִיף (כִּי מֵאַהֲבַת הַקְּצוּר
דְּלִגְתִּי הִרְבֵּה דְּבָרִים גַּם בְּשָׂאֵר הַסְּפּוּרִים שְׁבַחְלֵק הַזֶּה, כְּנֹדֵעַ לְהַבְּקִי
בְּהֵם). וְאַחַר אֵיזָה זְמַן סָבַב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׁנֵצֵרָף שְׁנִית לְנִסְעַ לְבֵית חוֹתְנֹו
בְּדֹאשִׁיב עִם זִוְגָתוֹ, וְשָׂאֵל אֶת אֲדָמוּי"ר אֵיךְ לְהִתְנַהֵג מֵעַתָּה עִם רַבִּי יוֹדֵל,
וְהַזְהִיר אוֹתוֹ לְבַל יֵאבֶה וַיִּשְׁמַע אֵלָיו כָּלֵל אִם יִקְפִיד עָלָיו, חַס וְשָׁלוֹם,
מַחֲמַת זֶה. (שָׁם) כ"א).

א-ערה

אָמַר הַמַּעֲתִיק: רַבִּי דָב הַנִּי"ל הָיָה רוֹצֶה לְקוּם בְּחֻצוֹת, וְהָיָה מְצוּה לְנִכְרֵי
לְהַקִּיץ אוֹתוֹ. וְכִשְׁהִקִּיצוּ הַנִּכְרֵי וְהִלְךְ לוֹ, שׁוֹב הָיָה יָשׁוּן, וְרָאָה כִּי זֹאת אֵינָה
עֲצָה, עַל-כֵּן נִתְיָשַׁב בְּדַעְתּוֹ וְצוּה לְהַנְכָרִי שֶׁלֹּא יִלְךְ מִמֶּנּוּ עַד שְׁיִקוּם מִמַּטְטוֹ
וְיִלְבַּשׁ אֶת עֲצָמוֹ בְּמַלְבוּשׁוֹ, וְכֵן עָשָׂה. וּמַחֲמַת זֶה נִתְבַּלְבַּל קֶצֶת וְהָיָה לוֹ
כְּאִב רֹאשׁ וְהָיוּ לוֹ יִסּוּרִים גְּדוֹלִים מִמֶּשׁ, שְׁכַמְעַט שֶׁלֹּא יָצָא מִדַּעְתּוֹ. וְאַחַר-
כֵּן כְּשֶׁנִּתְקַרַּב לְאֲדָמוּי"ר זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, הִתְנַצְּלָה אִמּוֹ לִפְנֵי רַבְּנֵי עָלָיו עַל
שְׁנֵתְבַלְבַּל מִמַּעוֹט הַשְּׁנָה, וְאָמַר לוֹ רַבְּנֵי זַ"ל: "שְׁלֹאף אִוֵּן עֵס, נָאֵר הֵיט
דִּי צִיִּיט"! (= יִשׁוּן וְאָכַל, אֵיךְ שְׁמַר עַל הַזְּמַן) וְלֹאֲחַר זְמַן תִּבּוֹא עוֹד הַפַּעַם
אֵלַי וְתִשְׂאֵל מִמֶּנִּי אֵיךְ לְהִתְנַהֵג" וְאָמַר לוֹ אֲזוֹ, שְׁיִקוּם בְּכָל לַיְלָה בְּשַׁעַה
שְׁלֹשׁ, וְאָמַר לוֹ בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "דִּיִּין חֻצוֹת וְעַט זִיִּין דְּרִיִּי אַזִּיִּיגְעֵר"! (= זְמַן
חֻצוֹת שְׁלֹשׁ יְהִיָּה בְּשַׁעַה שְׁלֹשׁ) וְכֵן הָוָה. וְהָיוּ אַנְשֵׁי הַבֵּית-מְדַרְשׁ שְׁהָיוּ
נְעוּרִים יוֹדְעִים: כְּשֶׁרַבִּי בְּעַר הוֹלֵךְ, אֲזוֹ הֵיָא שַׁעַה שְׁלֹשׁ. (שָׁם).

א-רעו

רַבְּנֵי זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה אָמַר עָלָיו, שֶׁהוּא יָרָא כָּל-כָּף מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ
שְׁמַנִּיחִים אֶצֶל הַרוֹסִישְׁוֹן צוֹ שְׁמִיִּסִין (כְּמוֹ שְׁמַנִּיחִין לְהַלְקוֹת אֶת הַמַּחֲוִיב
מַלְקוֹת לִפְנֵי הַשׁוֹטֵר הַרוֹסִי). וְזֶה רַבִּי דָב לְקַח אֶת הַרְבַּ רַבִּי אַבְרָהָם דָּב
זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, נִכְדָּ רַבְּנֵי, לְחַתֵּן, אַחַר שְׁגִרְשׁ אֶת בֵּת מִשָּׁה חִינְקִיס, וְנָתַן לוֹ
עֲשָׂרַת-אֶלְפִים רוֹבֵל-כֶּסֶף נָדוֹן. וְרַבִּי מִשָּׁה בְּרַסְלָבֵר, אַחַר הַסְּתַלְקוֹת
מוֹהֲרֵנִיִּת זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הָיָה רָגִיל לִילְךְ לְרַבִּי אַבְרָהָם דָּב לְדַבֵּר

ממוהרנ"ת זכרוננו-לבִּרְכָה. ופעם אחת בא ולא מִצָּאוּ וְרָצָה לִילֵךְ. אָמַר לוֹ רַבִּי בְּעַר הַנִּי"ל: "תְּדַבֵּר אִתִּי" עָנָה וְאָמַר לוֹ: "אַתָּם מִתְלַמְּדֵי רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה וְכִי אֲנִי יוֹדֵעַ לְדַבֵּר אִתְּכֶם"? אָמַר לוֹ רַבִּי בְּעַר הַנִּי"ל: "תֵּאֱמִין לִי שְׂאֵתָם יוֹדְעִים מֵרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה עַל-יְדֵי מוֹהֲרַנִּי"ת זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה יוֹתֵר מִמָּה שְׂאֵנַחְנוּ יוֹדְעִים מֵרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה עַל-יְדֵי רַבֵּנוּ זְצ"ל בְּעֶצְמוֹ".

א-רעז

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר בָּא לְשֵׁם וְנִתְּוַדַּע תַּכְף וּמִיד לְרַבִּי יוֹדֵל, שְׂכַבְר נִתְקַרַב בְּהִיּוֹתוֹ שֵׁם לְאֲדַמוּ"ר זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, וּמַחֲמַת שְׁגִם לְבָבוּ שֶׁל רַבִּי יוֹדֵל נְכֻסָּף מְאֹד אֶל הָאֲמֵת, לֹא הִקְפִּיד עָלָיו, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, בְּעֵבוּר זֶה, כִּי הִבִּיט וְרָאָה אֶת רַב הַתְּחַדְּשׁוֹתוֹ בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה, שְׂמֻקְדָּם לֹא רָאָה מֵאִתּוֹ כְּזֹאת, עַל-כֵּן אֲדַרְבָּא הַלֵּךְ וּבִקֵּשׁ מֵאִתּוֹ שְׂיִסְפֹּר לוֹ אֵיזָה סְפוּרִים מֵאֲדַמוּ"ר זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, וְכֵן עָשָׂה, עַד שֶׁנִּתְּלַהֵב מְאֹד גַּם הוּא וְחִבְרוּ רַבִּי שְׂמוּאֵל אֵיִיזִיק לְנִסְעָ לְאֲדַמוּ"ר זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה. וְאָף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם עַל הוֹצָאוֹת לְנִסְיָעָה רַבָּה כְּזוֹ, כִּי מְדַאֲשִׁיב עַד מְדוֹדִיבְקָה בְּעֶרְךָ מֵאִתִּים מִיל וְוִעֶרְסֵט אֲבָל מְגַדֵּל הַתְּעוֹרְרוֹתָם וְכֻסְפָּם לָזֶה, נִסְכָּם אֲצֻלָּם לִילֵךְ לְשֵׁם רַגְלִי. וְגַם בְּדֶרֶךְ הַלּוּכָם, מִדֵּי עֶבְרָם בְּעִיר טִירְהָאוּיָצֵעַ, בְּהִבִּית-מְדַרְשׁ שֶׁל הַמַּגִּיד זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, עָשׂוּ גַם שֵׁם הַתְּעוֹרְרוֹת גְּדוֹלָה אֲצֻל כְּמָה אֲנָשִׁים לְנִסְעָ וּלְהַתְקַרַב לְאֲדַמוּ"ר זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה. (שם) כ"ב).

א-רעח

וְהָיָה רַבִּי יוֹדֵל זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה הָיָה אִישׁ חָשׁוּב קִצֵּת בֵּין אֲנָשֵׁי עִירוֹ, וְגַם הָיְתָה לוֹ יְדִיעָה בְּכַתְבֵי הָאֶר"י זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה (אָמַר הַמַּעֲתִיק: כִּי הָיָה חֲתָן הַצַּדִּיק הַקְּדוֹשׁ רַבִּי לֵיב מִסְטֶרְעֶסְטִינְץ זְצ"ל, תְּלַמִּיד הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב, וְלָמַד עִמוֹ חוֹתָנוּ קִבְּלַת הָאֶר"י זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה), וּבְבוֹאוֹ לְאֲדַמוּ"ר זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, הִתְחִיל לְדַבֵּר עִמוֹ בְּלִשׁוֹן גְּדוֹלוֹת וְאָמַר לוֹ: "יִוְרְנוּ רַבֵּנוּ דְרָךְ לְעִבּוּדַת הַבוֹרָא יְתִבְרָךְ" וְעָנָה אֲדַמוּ"ר זְכוֹרוֹנוֹ-לְבִרְכָה וְאָמַר לוֹ בְּלִשׁוֹן תְּמִיחָה: "לְדַעַת בְּאֶרְץ דְרָכְךָ"? (תְּהֵלִים ס"ז, ג') [כְּמוֹבָא בְּ"שִׁיחוֹת-הַר"ן]

באות רצ"ב, עין שם]. ואז הפיל עליו אדמו"ר זכרוננו-לברכה אימה ופחד גדול ועצום עד מאד, עד שנסוג אחר בבהלה גדולה ונשאר עומד אצל הפתח ונתירא מגשת אליו. והתחיל אדמו"ר זכרוננו-לברכה להראות לו פנים שוחקות והקל מעליו הפחד קצת, ואמר לו: "מה אתה מתירא ממני? הלא אני אדם כמותך, רק אני חכם ביותר ממך נאר איך בין קלוגער פון דיר והמשיך אתו בדבוריו הנעימים, עד שחזר ונסמך אליו. והפיל עליו שנית אימה ופחד, עד שחזר ונסוג אחר עד פתח הבית כנזכר-לעיל, ושוב התחיל אדמו"ר זכרוננו-לברכה עוד הפעם להראות לו פנים שוחקות להסיר מעליו הפחד והאימה, ואמר לו שנית: "מה אתה מתירא ממני? הלא אני אדם כמותך, רק אני חכם ביותר ממך" עד שהמשיך אותו אצלו שנית כנזכר-לעיל ואחר-כך חזר והפיל עליו אימה ופחד וכיו כנזכר-לעיל, וכן היה איזה פעמים, עד שצוה עליו אדמו"ר זכרוננו-לברכה שיתודה לפניו כל מה שעבר עליו (כאשר היה מצוה זאת על כל אנשי מקרביו, והיה נותן לכל אחד ואחד תקונים והנהגות כפי שרש נשמתו כמובא בספריו הקדושים, "שיחות הר"ן" סימן קפ"ה; "חיי מוהר"ן" תצ"א, תצ"ב), ומאז והלאה נתקשרו מאד הוא ורבי שמואל אייזיק הנ"ל לאדמו"ר זכרוננו-לברכה והרבו מאד מיום אל יום לעסק בעבודתו ותפוד בתורה ובתפלה ומעשים טובים בהתעוררות רב ועצום מאד עד עת פטירתם, זכרונם לברכה, והרבו מאד לחדש בתורה חדושין דאורייתא, ונעשו צדיקים גדולים מאד. (שם כ"ג).

א-רעט

אמר המעתיק: שמעתי שהצדיק רבי ליב מסטרסטינץ זכרוננו-לברכה, בא אחר הסתלקותו לאדמו"ר זצ"ל, ובקש אותו שיקרב את בניו. וכן הנה, שנתקרבו כמעט כל בניו לאדמו"ר זצ"ל. (וע"ע לעיל אות ריח; ולהלן בח"ב סעיף ש"ב)

א-ריח

"זוּמִם רָשָׁע לְצַדִּיק וּמִבְקֵשׁ" (ליקו"מ ח"א, סימן צו) וְכוּ' - מֵאֵמֶר זֶה נֶאֱמַר זְמַן רַב קוֹדֵם נִסְיַעְתּוֹ לְאַרְץ-יִשְׂרָאֵל. וּמֵה שִׁפְתוֹב שָׁם: "דַּע כִּי יֵשׁ קִבְלָה בְּיַדֵּי" וְכוּ' - דָּבָר זֶה הוֹדִיעַ לוֹ הַצַּדִּיק הַקְּדוֹשׁ וְכוּ' כְּמוֹהַר"ר לִיב זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מְטָרָאֶסְטֶעֶנְעֶץ אַחַר פְּטִירְתּוֹ, בְּעֵת שֶׁבָּא אֶל רַבְּנוֹ זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שְׂיִקְרַב אֶת בְּנָיו וְכוּ', וַיֵּשׁ בְּזֶה סְפִיר נִפְלָא, וַיְבוֹאֶר בְּמָקוֹם אַחַר (רֵאָה לֵהֲלֹן בַּח"ב סַעִיף שֶׁב). (שָׁם סִימָן צו).

ב-ב

רַבִּי לִיב מְטָרָעֶסְטִינְעֶץ, חוֹתְנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹדֵל, בָּא אֶל רַבְּנוֹ בְּחֵלוֹם, וּבְקִשׁוֹ שְׂיִקְרַב אֶת בְּנָיו, (כְּמוֹבָא בְּסִפְר פְּרָפְרָאוֹת לְחַכְמָה סִימָן צו; הוֹבֵא לַעִיל בַּח"א אוֹת רִיח), וְאָמַר לוֹ אִזּוּ בְּחֵלוֹם: "רַבִּי נְחוּם מְטָשְׁרֵנוּבֵּל לְקַח עִמּוֹ לְעוֹלָם הָאֵמֶת אֶת הַקָּרֶן מְשֻׁכָּר מֵעֲשִׂיו הַטּוֹבִים, אוֹלָם אֶת הַפִּירוֹת הַשְּׂאִיר כְּאִן בְּעוֹלָם, וּמִשׁוּם כֶּךָ יֵשׁ לְבָנָיו גְּדֻלָּה, וְהֵם רַבָּנִים גְּדוֹלִים, אוֹלָם אֲנִי לְקַחְתִּי עִמִּי לְעוֹלָם-הַבָּא גַם אֶת הַפִּירוֹת, וּמִשׁוּם-כֶּךָ אֵין לָהֶם לְבָנֵי שׁוּם גְּדֻלָּה, עַל-כֵּן אֲבַקֵּשְׁכֶם שֶׁתִּקְרְבוּ אוֹתָם אֲלֵיכֶם", וְכֵן הָוָה, שֶׁנִּתְקַרְבוּ בְּנָיו לְרַבְּנוֹ.]

א-רפ

אָמַר הַמַּעֲתִיק: בְּעֵת שֶׁנִּתְקַרְבַּ הָרַב יוֹדֵל זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הַנִּי"ל לְאֲדַמוּ"ר זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּמַדְוּדִיבְקָה, בְּקִשׁ אֶת אֲדַמוּ"ר זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שְׂיִרְאָה מִמֶּנּוּ אֵיזָה מוֹפֵת, וְאָמַר לוֹ רַבְּנוֹ זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה: "הַמְּתַן פֹּה עַד אַחַר שִׁבְתּוֹ וְאִזּוֹ תִרְאָה" ! וְכֵן עָשָׂה וְהַמְּתִין. וְאֲדַמוּ"ר זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה סִפֵּר לוֹ, שֶׁבְּכִפְר אָחַד הַסְּמוּדָּ יוֹשֵׁב אִישׁ אָחַד שֶׁמְקַרֵּב קֶצֶת אֵלַי, וְהוּא הָיָה חָשׂוּד מִבְּנִים, וְנִסַּע כְּמָה פְּעָמִים אֵלַי וְהַפְּצִיר אוֹתִי לְעוֹרֵר רַחֲמִים עֲבוּרוֹ שְׂיִהְיָה נִפְקָד בְּבָנִים. וְאֲנֹכִי הַבְּטַחְתִּי לוֹ שֶׁבְּעֶזֶר הַשֵּׁם יוֹלֵד לוֹ בֵּן, אִךְ הַתְּנִיתִי עִמּוֹ שֶׁכָּל חֲצֵי שָׁנָה יִתֵּן לִי "רַעֲנַדִּיל" אָחַד, וְכֵן הָוָה. וְהָאִישׁ הַנִּי"ל נִפְקָד בְּבֵן זָכָר, וְעַד עַתָּה הָיָה מְקִים תְּנָאוֹ, וּבְכָל חֲצֵי שָׁנָה נִתֵּן לִי הַ"רַעֲנַדִּיל". וְעַתָּה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי שְׂאֵחַר שִׁבְתּוֹ צָרִיךְ הָאִישׁ הַנִּי"ל לְהַבִּיא לִי הַ"רַעֲנַדִּיל", וַיֹּדַע אֲנִי שֶׁעַתָּה לֹא יִשְׁמַר מוֹצָא שְׁפָתָיו וְיַחְדַּל מִלִּתֵּת לִי הַ"רַעֲנַדִּיל", כִּי גִיסוֹ מִפְּצִיר

אותו שלא יתן לי, באמרו כי זהו מופת משאר צדיקי הדור, כי גם אני נתתי להם פדיונות עבורך שתפקד בבנים ודבר גיסו על לבבו כל-כך עד ששמע לדבריו, ונספם בדעתו שלא יתן לי ה"רענדיל". ותראה כי תחת ה"רענדיל" שהוא צריך להביא לכאן ביום שלישי שאחר השבת, יביא את הילד שלו לכאן מת, וכן הנה ממש כדברי אדמו"ר זכרונו-לברכה [והנראה, שבזה ה"רענדיל" היה עושה רבנו זצ"ל פדיון להמתיק הדינים מאתו שיתקיים הילד אצלו, וכשחדל מלתת ה"רענדיל" לפדיון, גברו הדינים עליו עד שמת הילד, ואם היה שומע לדברי אדמו"ר זצ"ל, היה היילד... חיל]. (שם)

א-רפא

ועוד היה מעשה: פעם אחת פלפל רבנו זכרונו-לברכה עם אנשי-שלומו אודות פרוש בגמרא, ואמרו: "יאמר רבי יודל עם מי האמת?" ואמר רבי יודל, שדבריהם נכונים בענין הפשט של הגמרא. ואמר רבנו זכרונו-לברכה: "אם אראה לך שדברי אמתיים ונכונים, יתנו לך "שמייץ" [=מלקות]? ואמר "הן"! והראה רבנו זכרונו-לברכה שהפשט כדבריו, ונתנו לרבי יודל "שמייץ". ובשעת ה"שמייץ" נחלש דעתו, והרהר על זה שנותנים לו "שמייץ". אחר-כך נסע לביתו, והנה בתו נחלשה למאד. ונסע תכף לרבנו זכרונו-לברכה, וספר לו רבנו זכרונו-לברכה מעשה, שהיה ריחים בדאנציג שהיה טוחן על עשרים וארבע אבנים, והיה שם הלא-טוב ריח ולא הניח לטוחן. ויעץ מכשף אחד, שיניחו לו אחת מהעשרים-וארבע אבנים ויטחנו אותו בחול, ואז השאר יטחנו. ורמוז לו זה בבתו, שאחד מעשרים-וארבעה ראשי איברים ימות, והיא תבריא. ואמר לו, שאם לא היית מהרהר בשעת ה"שמייץ" הייתה נעשית בריאה לגמרי, אך מחמת שהרהרת יהיה כן, שאיבר אחד ימות והיא תבריא וכן הנה, שאצבע הקטנה שעל ידה מת לגמרי, והיא הבריאה. (שם).

א-רפב

ועוד היה מעשה, שרבונו זכרונו-לבִּרְכָה אָמַר לוֹ בְּשַׁעַת הַהִתְקַרְבוֹת: "אֲתַנְּה עִמָּךְ שְׁלֵא תִהְיֶה חֲסִיד" וְהִסְבִּיר לוֹ שְׁפִנְתוּ בְּעֵינַי הַנְּקִיּוֹת וְהִתְהַבְּשִׁי חֲרִית וּבִ"לִּלְקָא" [=עֲשׂוֹן מְקַטְרֵת] וְכוּ'. וּפְעַם אַחַת בְּשַׁעַת הַתְּקַרְבוֹתוֹ לְאֲדַמּוּ"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יוֹדֵל שְׁרַבְנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה פּוֹעֵס עָלָיו, וַיִּירָא לְכַנֵּס אֶצְלוֹ. וְאַחַר שֶׁלֶּשָׁה יָמִים שְׁלֵא נִכְנַס, נִתְיָשֵׁב לְכַנֵּס וְהִתְחַזַּק אֶת עַצְמוֹ וְנִכְנַס, וְאָמַר לוֹ רַבְנוּ זְצ"ל: "כְּשֶׁרוֹצִין לְהִתְקַרֵּב אֶל הָאֱמֶת, אִזּוֹ מִתְגַּבֵּר הַשֶּׁקֶר, וְכִשְׂמֵתְגַבְּרִין עַל הַמְּנִיעוֹת וּמְשַׁבְּרִין אוֹתָם, אִזּוֹ נַעֲשֶׂה מִה"שֶׁקֶר" "קְשֶׁר"... "וְעֵסְטוּ שׁוֹיִן זַיִן מְקַשֵּׁר צוֹ מִיר וְוִיֵּל דּוֹ וְעֵסְט לְעֵבִי" [=כְּבָר תִּהְיֶה מְקַרֵּב אֵלַי כָּל יָמֵי חַיֶּיךָ!]. וְרַבִּי יוֹדֵל כְּשֶׁהָיָה נוֹסֵעַ מִמְּדוּדֵיבְקָה לְאוּמָן עַל צִיּוּנוֹ הַקְּדוֹשׁ, נָסַע דֶּרֶךְ בְּרַסְלָב, וְהָיָה שָׁם אֶצֶל הַרְבֵּי רַבֵּי הִירְשֵׁ לֵיב, רַב דְּבְרַסְלָב, וְהָיָה מְסַפֵּר לוֹ בְּכָל שָׁנָה הַתְּקַרְבוֹתוֹ לְרַבְנוּ זְצ"ל, וְהִסּוֹף מִזֶּה הַמַּעֲשֶׂה הָיָה מְסִיִּם: "אֶפְשָׁר אֶצְלָכֶם זֶה יָשׁוּן, בְּיַי מִיר אִיזוֹ דָּאָס שְׁפִיגֵל נִי" [=אֶצְלֵי הוּא עֵדִין חֲדָשׁ וּמְבָרִיק כְּרַאִי].

א-רפג

הַרְבֵּי הַצְּדִיק רַבִּי יְקוֹתִיאֵל, הַמְּגִיד מְטִירָהאוֹיָצַע זְכוּק"ל, הוּא אֲשֶׁר זָכָה בְּיוֹתֵר מִכָּל הַמְּפָרְסָמִים שֶׁבְּדוֹרוֹ לְהַכְנִיעַ אֶת עַצְמוֹ תַּחַת אֲדַמּוּ"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה וְלַעֲמֹד לְפָנֵי הַדֶּרֶת קְדֻשָּׁתוֹ בְּאֵימָה וְפֶחַד, וְגַם הַרְבֵּה מְאֻנְשֵׁי מְקַרְבָּיו וְיוֹצְאֵי חֲלָצֵיו נִתְקַרְבוּ עַל-יְדוֹ לְאֲדַמּוּ"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה. (שָׁם כ"ד).

א-רפד

אָמַר הַמַּעֲתִיק: רַבִּי יְצַחָק, חֲתָן הַמְּגִיד זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה הַנִּי"ל, הָיָה אִישׁ מְצִיָּן וּמְשָׁלֵם בְּכָל הַמַּעֲלוֹת, לְמַדָּן גָּדוֹל בְּתוֹרָה, וְעַסֵּק בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם כָּל יָמָיו, וְנִתְגַּדֵּל בְּבֵית הַצְּדִיק-יְסוּד-עוֹלָם הַרְבֵּי זוֹסִיא זְצ"ל, וְקָדָם פְּטִירַת הַצְּדִיק וְהַטְּהוֹר הַנִּי"ל, שְׁאַל אוֹתוֹ: לְאֵיזָה צְדִיק אֲתִקְרַב? וְהָשִׁיב לוֹ: לְזֶה הַצְּדִיק שְׁיַעֲסֵק בְּדוֹדֵי דְבָרִים, הֵינּוּ: שְׂיִצוּה לְמְקַרְבָּיו שְׂיִתְּוֹדוּ לְפָנָיו וַיִּתֵּן לָהֶם תְּקוּנִים עַל כָּל דְּבָר (וּשְׁמַע שְׁקוֹרִין לְאֻנְשֵׁי-שְׁלוֹמֵנוּ "דִּי

ודוי'ניקעס". וכשנסע בפעם ראשונה לרבנו הקדוש, וראה שאנשי-שלומנו יוצאים ודמעתם על לחים מהודוי דברים). ובא להבית-מדרש, והיו אז שם עוד הרבה אנשים, ורמז רבנו זכרוננו-לברכה אל כל האנשים שיצאו לחוץ, והסירו כלם הטלית והתפלין מעליהם ויצאו. ורצה רבי יצחק הנ"ל גם-כן לצאת, ולקח רבנו זכרוננו-לברכה את ה"קלאמקע" [=ידיה הדלת] וסגר את הדלת, ולא נשאר בבית-המדרש רק אדמו"ר זצ"ל ורבי יצחק הנ"ל, ורבנו זצ"ל עשן את ה"לילקא" מקטרת והלך אנה ואנה בבית-המדרש, ונפל על רבי יצחק הנ"ל אימה ופחד גדול, והתחיל להזכיר את עצמו כל מה שעבר עליו מיום קטנותו עד היום ההוא. ונגש אליו רבנו זכרוננו-לברכה ואמר לו בזה הלשון: "היינט זאג!" [=עתה אמר!], והתחיל להתודות לפניו כל לבו, ורבנו זכרוננו-לברכה דבר עמו מה שדבר, ומאז נתקרב אל רבנו זכרוננו-לברכה בהתקרבות עצומה ונפלאה ועסק כל ימיו בתורה ותפלה, והיה איש צדיק וירא-אלקים, פנודע לכל מפיריו. (שם).

א-רפה

והצדיק רבי יצחק אייזיק זכרוננו-לברכה, שמובא מאתו ב"חיי-מוהר"ן" (סימן שי"ג) [בספור מעלת המתקורבים אליו, באות כ"ג], גם הוא היה מאנשי המגיד זכרוננו-לברכה, והיה עוסק במשא-ומתן בעסק חלוף מטבע. פעם אחת ראה אדמו"ר זכרוננו-לברכה וכו', פמובא שם ב"חיי-מוהר"ן", עין שם, ופרוש המלות "והנה מה דהנה" המובא שם, שמעתי קצת מאבי, הרניי כפרת משפבו, הינו: כי בבואו לאדמו"ר זכרוננו-לברכה הלהיב את לבבו לעבודת השם יתברך כלבת-אש ממש, וצוה עליו הנהגות מיחדות כפי שרש נשמתו, והנהגה אחת צוה עליו שהיתה כבדה וקשה מכלם, הינו: שנה תמימה לא ידבר עם שום אדם אפלו תבה אחת [זולת עם המגיד זכרוננו-לברכה], ואחר-כך נסע לביתו, ומיד בבואו לביתו, הפריש את עצמו מעסקי העולם הזה לגמרי ולא דבר עם שום אדם כאשר צוה עליו כנזכר-לעיל ומקומו עד שכבו לא משו שפתינו מתורה ותפלה, ומיד נתעורר עליו מריבות ורדיפות גדולות מאד מכל בני-ביתו, ובפרט מחותנו ואשתו, והרבו לדבר ולבטא כנגדו בבטויים כמדקרות חרב ממש וכנו אותו בשם יוצא מהדעת, ועוד פיוצא בכנויים פאלה. ואדמו"ר זכרוננו-לברכה הביט ברוח-קדשו את גדל מרירות לבבו מדבריהם הרעים ונתירא מאד מחמת זה, (וכפי המובן, שנתירא שלא יהיה נחלה, חס ושלוש, או שיפל מעבודתו על-ידי-זה), ומיד קרא בזריזות לאחד מאנשיו וצוה לו שישכר בעבורו תכף ומיד עגלה לטירהאוויצע, ורץ לשם במהירות והגיע לשם בלילה, והעמיד את עצמו עם העגלה אצל בית חותנו של רבי

יִצְחָק אֵיִזִיק זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שְׂיָשֵׁב עִמּוֹ בְּיַחַד, וְהִקִּישׁ עַל הַדְּלֵת שְׂיִפְתָּחוּ לוֹ וְנִכְנַס לָשָׁם. וַיִּשָּׂא חוֹתָנוּ אֶת עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה אֲדָמוּ"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בָּא לְבֵיתוֹ, וַיִּתְפַּלֵּא וַיִּשְׁתַּוְּמֵם מְאֹד, כִּי לֹא יָדַע מַה זֶה וְעַל מַה זֶה. וְרַבִּי יִצְחָק אֵיִזִיק הֵנִי"ל הָיָה בְּחִדְרוֹ וְקָרָא אֶז קְרִיאַת-שְׁמַע שְׁלֹפְנֵי הַשָּׁנָה בְּכַח גְּדוּל, בְּדַבְּקוֹת עֲצוּמָה וְנִפְלְאוֹהָ, וְאֲדָמוּ"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שָׁמַע וְלֹא רָצָה לְהַכְנִיס לְחִדְרוֹ וּלְהַתְרַאוֹת בְּפָנָיו כְּדִי שֶׁלֹּא יִבְלָבוּ וַיִּפְסִיקוּהוּ בְּאֲמָצַע קְרִיאָתוֹ וּבִתְוֹךְ-כֶּף הַתְּחִיל אֲדָמוּ"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לְהוֹכִיחַ אֶת חוֹתָנוּ עַל דְּרָכּוֹ הַרְעָה, עַל שֶׁהוּא מַיִסֵּר אֶת חֲתָנוּ בְּיִסּוּרִים כְּאֵלֶּה כְּנֻזְפָּר-לְעֵיל, וְגַם שָׂאֵל אוֹתוֹ אֲדָמוּ"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה: "הֲלֹא בִּבְקָר כְּשִׂאתָה מִנִּיחַ תִּפְלִין וּבִידָךְ אֶתָּה מִכְרִיךְ אֶת עֲצָמֶךָ בְּרִצּוֹעוֹת שֶׁל עוֹר בְּהֵמָה, וּבְפִיךָ אֶתָּה מִחֻשָּׁה וְדוֹמָם וְאֵינְךָ רוֹצֵה לְדַבֵּר אֶז שׁוֹם דְּבוּר אִם יַעֲמֹד אֶז לְנִגְדָךְ אֵיזָה עָרַל שֶׁלֹּא רָאָה וְשָׁמַע כְּזֹאת מְעוֹלָם הָאֵם לֹא הָיָה אוֹמֵר עֲלֶיךָ שִׂאתָה יוֹצֵא מִדַּעַת"?! [הֵינּוּ: כִּי מִכְּנֹן מִמֶּשׁ כֵּן הֵמָּה גַם אֲמָרֵי פִיהוּ הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יֹאמֵר עַל חֲתָנוּ שֶׁהוּא יוֹצֵא מִהַדַּעַת עַל שְׁעוֹשָׁה רִצּוֹן הַבוּרָא יִתְבָּרַךְ, כְּפִי תַעֲלוּמוֹת דְּרָכָיו אֲשֶׁר יוֹדֵיעֵינוּ עַל-יְדֵי עֲבָדָיו הַנְּאֻמָּנִים], וְעוֹד כִּיּוֹצֵא בְּדַבְּרִים כְּאֵלֶּה דְּבַר וְהוֹכִיחוּ, עַד שֶׁנִּתְחַרַּט מְאֹד חוֹתָנוּ עַל זֶה, וְקִבַּל עַל עֲצָמוֹ לְבַל יוֹסִיף עוֹד לְיִסְרוֹ מֵהַיּוֹם הַהוּא וְהִלָּאָה. וְאַחַר שֶׁגָּמַר רַבִּי יִצְחָק אֵיִזִיק זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה קְרִיאָתוֹ אֶת "שְׁמַע" כְּנֻזְפָּר-לְעֵיל, נִתְרַאָה בְּפָנָיו וְנִתְמַלֵּא מְאֹד לְבָבוּ בְּגִילָה וּבְשִׂמְחָה עַד שֶׁהִחִיָּה אוֹתוֹ מִמֶּשׁ, וּבִבְקָר הַשָּׁפִים אֲדָמוּ"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וְשָׁב לְבֵיתוֹ. (שָׁם) (כ"ה).

א-רפו

וּמֵאֶז וְהִלָּאָה עֶסֶק רַבִּי יִצְחָק אֵיִזִיק זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּעַבּוּדָתוֹ בְּלֵי מוֹנֵעַ וְחוֹלֵק, וְקִדְּם פְּסַח נִסַּע לְאֲדָמוּ"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה. בְּדֶרֶךְ בְּמַלּוֹן נִתְּוַדַּע לוֹ בְּחִלּוּמוֹ כֹּל הַתּוֹרָה שְׁשָׁמַע אֶז אֲדָמוּ"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּמִקּוֹם שְׁשָׁמַע, וַיִּשְׁכֵּם בִּבְקָר וַיִּסַּע וַיָּבוֹא לְאֲדָמוּ"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וַיִּסְפְּרָה לְפָנָיו מִתְחִלָּה וְעַד סוּף בְּחִרְדָּה וְאֵימָה גְּדוּלָּה וְעֲצוּמָה מְאֹד, וּמִיָּד הִלָּךְ אֲדָמוּ"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מֵאֵתוֹ, וְהוּא, מִגְּדֹל רַעֲדַת גּוּפוֹ, נִתְעַלֵּף וְנִשְׁאַר חֲלָשׁוֹת, וְאַחַר-כֵּן בְּסָמוּךְ נִפְטַר כְּמוֹבָא. (שָׁם) (כ"ו).

א-רפז

וְכַשְׁהָיָה רַבִּי יִצְחָק אֵיזִיק זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מוּטָל עַל עַרְש־דָּוִי, לְקַח רַבְּנֵי זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מְעַט רוֹטֵב וְנִתֵּן לוֹ לֶאֱכֹל וְאָמַר: "הַיּוֹם שִׁמְשָׁתִּי תִלְמִיד-חָכָם אָמַתִּי". וְאַחַר פְּטִירָתוֹ שָׁל רַבִּי יִצְחָק אֵיזִיק זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הַנִּ"ל, נִזְדַּמְּן שְׂרַבְּנֵי זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה נִסַּע דְרָךְ טִירְהָאוּיָצַע וְשָׂאֵל: "הַיֵּשׁ בְּנִים לְאוֹתוֹ צְדִיק"? וְהִשִּׁיבוּ לוֹ: "הֵן"! וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "וְוַיֵּא קוֹמֵט צוֹ אִיהֶם קִינְדַעֵר"! [=הַכִּיצַד הוֹלֵם לוֹ בְּנִים!] וּמֵתוּ גַם בְּנָיו. וּמִי יוּכַל לְהַבִּין דְּבָרֵי אֲדַמוּ"ר זַצ"ל וְעֵסְקִיו שְׁעֵסֵק עִם כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַחַיִּים וְהַמֵּתִים. (הַמְעַתִּיק אֶלְתֵּר בֶּן רַבִּי זְעֵלִיג מְטַעֲפֵלִיק זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה). (ש"ס).

א-רפח

רַבִּי יִצְחָק יְהוּדָה זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מְטַעֲפֵלִיק, קִדְּם הַתְּקַרְבוֹתוֹ לְאֲדַמוּ"ר זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הָיָה מְפָרְסָם, וְכַמָּה אֲנָשִׁים מְעִירוֹת רַבּוֹת הָיוּ נוֹתְנִים לוֹ פְּדִיוֹנוֹת. וְאַחַר-כֵּן כְּשֶׁהִכִּיר אָמַתָּתוֹ שָׁל אֲדַמוּ"ר זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, עָזַב וְהִרְחִיק מֵעַל עֲצָמוֹ הַנְּהַגַת פְּרִסוּמוֹ וְקִבֵּל עַל עֲצָמוֹ עַל עֲבוֹדָתוֹ יְתִבְרָךְ בְּתַמִּימוֹת וּפְשִׁיטוֹת, וְלֹא הִסִּב אֶת פָּנָיו גַּם מִכָּל הַחֲרָפוֹת וְהַבוֹשׁוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ מִחֲמַת זֶה, וַיֵּשֶׁב אֶל הַשֵּׁם בְּכָל לְבוֹ וְנִפְשׁוֹ כְּשֶׁאָר אֲנָשֵׁי אֲדַמוּ"ר זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה. (ש"ס) (כ"ז).

א-רפט

רַבִּי מְנַדֵּל זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מְכַפֵּר הַסְּמוּךְ לְטִשְׁעֵרִין הָיָה אִישׁ עוֹסֵק בְּמִשְׁאָה וּמִתֵּן כָּל יָמָיו, וַיִּרְאֵתוֹ וְעֲבוֹדָתוֹ, וַיִּבְרָט עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה שָׁלוֹ, הָיָה נִשְׁגָּב וְעָצוּם מְאֹד, כִּי הָיָה מִתְפַּלֵּל בְּמִסִּירוֹת-נִפְשׁ וּבְדַבְּרוֹת נִפְלָא עַד שֶׁמִּמֶּשׁ נִתְבַּטַּל גְּשָׁמִיוֹתוֹ. וּפְעַם אַחַת נִתְעוֹרַר דְּלִקָּה בְּבֵיתוֹ, וְהוּא עָמַד אִזּוּ בְּאֲמִצָּע תְּפִלָּתוֹ בְּדַבְּרוֹת גְּדוֹלָה וְנוֹרָאָה וּבְבִטּוֹל כָּל הַרְגָּשׁוֹת, עַד שֶׁלֹּא רָאָה וְלֹא שָׁמַע כָּלֵל אֶת קוֹל הַרְעֵשׁ שֶׁנִּתְעוֹרַר מֵאֲנָשֵׁי-בֵיתוֹ וּמִשְׁאָר אֲנָשִׁים שֶׁעָמְדוּ שָׁם, עַד שֶׁהִכְרַחוּ אֵיזָה עֲרָלִים שֶׁהָיוּ אִזּוּ בְּבֵיתוֹ, לְקַח אוֹתוֹ בְּיָדָיו וְלְהוֹלִיכּוֹ עַד לְמִרְחוֹק, וְשָׁם עָמַד וְלֹא זָז מִמְּקוֹמוֹ וּמִדַּבְּרוֹתָיו עַד שֶׁגָּמַר אֶת הַתְּפִלָּה.

א-רצ

גם תבערת הלב בעבודת השם של רבי אהרן ורבי יהושע מזשערין אין לשער, וכן שאר כל אנשיו, כמו רבי נפתלי זכרוננו-לברכה מנעמירוב ורבי יחיאל אחיו, והרב רבי אהרן זכרוננו-לברכה מברסלב, הרב רבי שמואל יצחק זכרוננו-לברכה מטשערין, הרב רבי ישעיה שולם זכרוננו-לברכה ממדינת יבנה, הרב רבי יצחק זכרוננו-לברכה מחארשטשין וואטע, הרב רבי עירא זכרוננו-לברכה [שהיה אחר-כך במדינת וואלכייא, שם מחוז ברוימניא], הרב רבי דוד זכרוננו-לברכה מלאדיזען, הרב רבי מרדכי זכרוננו-לברכה מטעפליק, רבי גרשון נכד המגיד זכרוננו-לברכה, רבי יצחק חתן המגיד זכרוננו-לברכה, רבי יצחק מדאשיב, רבי קהת מטיריהאוויע, רבי זאב מטיריהאוויע, רבי אבא שוחט-ובודק מטשערין, רבי זלמן מנעמירוב ושאר אנשי העבודה שבאנשיו הנאמנים. ואי-אפשר להעלות על הכתב גדל יקר מעלת כל אחד ועצם רבויים בתורה ותפלה עד עת פטירתם זכרוננו-לברכה, יקצרו המון יריעות לספר. (שם כ"ט).

א-רצא

וכן אנשי המשא ומתן שבאנשיו, כמו הנזכרים לעיל באותיות י"ז, י"ט, כ"ח, וכמו רבי נתנאל מטעפליק ורבי שמואל מטעפליק והנגיד רבי לייב מקרוימינטשאק ובנו רבי יצחק אייזיק, חתנו של אדמו"ר זכרוננו-לברכה, וכן רבי יוסף, חתנו השני רבי ישראל מליפיוועץ, רבי אייזיק יוסף מליפיוועץ, רבי חיים שארעס מברסלב, רבי יעקב מברסלב, רבי דוד מברסלב, רבי זיילעג מברסלב, רבי ישראל מברסלב, רבי צבי, גיסו של אדמו"ר זכרוננו-לברכה, רבי מאיר, רבי אברהם מכפר נאושעליץ, רבי ראובן יוסף, רבי משה יצחק מטיריהאוויע, רבי משה ורבי געציל מלאדיזען, רבי לייב אפטער, רבי עוזר מלאדיזען, רבי יואל חנה מלאדיזען, רבי מתתיהו מלאדיזען, רבי דב חנאלעס, רבי אהרן מדאשיב ורבי משה מדאשיב ורבי שלום מדאשיב, ושאר אנשי המשא-ומתן שהיו

מִקְרָבִים אֶל אֲדָמוֹ"ר זַ"ל, רַבִּים כְּכֹלם הָיוּ אֲנָשִׁים כְּשָׂרִים וַיִּקְרִי, וְנִפְשָׁם נִכְסְפָה גַם כְּלִתָּה לַעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְקִבְעוּ עֵתִים לְתוֹרָה וְלִתְפִלָּה כָּל אֶחָד כְּפִי יְכַלְתּוּ וְאֶפְשָׁרוּתוֹ, וּלְבָאֵר עַל הַכְּתָב הַמְעֻלּוֹת וְהַעֲבוּדוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד, יִקְצְרוּ הַמּוֹן יְרִיעוֹת לְסֵפֶר - אֲשֶׁרֵי לָהֶם! (שם ל).

א-רצב

רַבִּי עוֹזָר זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מֵאוֹמֵן הָיָה בְּתַחֲלָה מִכַּת הַמִּתְנַגְדִּים, וְאַחֲרֵי-כֵן הָיָה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעֶזְרוֹ לְהַפִּיר אֶת אֲמַתַּת מוֹרְנוּ מוֹהֲרֵינֵינוּ לְבָרְכָה, עַד שֶׁנִּבְעַר לְבוֹ מֵאֵד מֵאֵד לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו, וְהִלָּךְ מִיַּד עַל צִיּוֹן אֲדָמוֹ"ר וּפְיֵס אוֹתוֹ בְּבִכְיָה וַצִּעֲקָה גְדוֹלָה עַל כָּל דְּבָרָיו אֲשֶׁר דָּבַר מִקֶּדֶם. וְכֹאֲשֶׁר נוֹדַע הַדָּבָר לְבָנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁהָיוּ מֵהַחֲסִידִים הַחֲשׂוּבִים וְהַנְּכַבְדִּים שֶׁבְּעִיר, רָצוּ לְהַרְגֵּ אֹתוֹ בְּאֵמַת וּבַפְּשִׁיטוֹת, וְתַכְף וּמִיַּד רַץ אֶחָד מֵאֲנָשִׁי-שְׁלוֹמֵנוּ וְהוֹדִיעַ לוֹ, וַיִּבְרַח מִיַּד לְעִיר אַחֲרַת הַסְּמוּכָה, וַיֵּשֶׁב שָׁם בֵּין אֲנָשִׁי-שְׁלוֹמֵנוּ, עַד שֶׁנִּתְקַרַּר אַפְּסֵם וְחִמְתָּם מֵעָלָיו, חָזַר וּבָא לְבֵיתוֹ לְשָׁלוֹם. (שם ל"א).

א-רצג

עוֹד סֵפֶר לִי אֶחָד מִיּוֹדְעָיו וּמְכִירָיו, שֶׁבָּחַר לוֹ פֶּעַם אַחַת אֵיזָה מְקוֹם מְחוּץ לְעִיר סְמוּךְ לְהַנְהַר הַהוֹלֵךְ שָׁם, וְהָיָה יוֹשֵׁב שָׁם כָּל יְמֹת הַשָּׁבוּעַ מִמוֹצָאֵי-שַׁבַּת-קִדְּשׁ עַד עָרֵב-שַׁבַּת וּבְמוֹצָאֵי-שַׁבַּת כְּשֶׁהִלָּךְ לְשָׁם, לְקַח עִמּוֹ קֶצֶת לֶחֶם כְּפִי שִׁיְהִיָּה לוֹ בְּדַחֲקֵי גְדוֹל לְכָל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ, לֶחֶם צָר וּמִים לַחַץ, וּמַעַת קוֹיָמוּ עַד שֶׁכָּבוּ, לֹא מְשׁוֹ שִׁפְתָיו מִצִּעֲקָה וְתַפְלָה וְתוֹרָה וְשִׁמְחָה וְכוּ'. וּפֶעַם אַחַת מִצָּאוּהוּ שָׁם עֲרָלִים, וַיִּקְחוּהוּ וַיְבִיאוּ אוֹתוֹ לְעִיר, וְהוּא לֹא הִבִּיט גַּם עַל זֶה, כִּי לֹא הִתְבַּיֵּשׂ מִשׁוּם אָדָם. וּמוֹרְנוּ מוֹהֲרֵינֵינוּ לְבָרְכָה אָמַר עָלָיו, שֶׁהוּא קַיִם בְּשִׁלְמוֹת מֵאֵמֶר חֲכָמֵינוּ-זְכוֹרוֹנֵם-לְבָרְכָה בְּרָכוֹת ס"ג: הַמְנַבֵּל עִצְמוֹ עַל דְּבָרֵי-תוֹרָה וְכוּ', אֲשֶׁרֵי לוֹ. (שם ל"ב).

א-רצד

אמר המעתיק: וכן כל האנשים שנתקרו להמקורבים של אדמו"ר זכרונו-לברכה, בפרט אותם שנתקרו למוהרנ"ת זכרונו-לברכה וקימו ועשו כפי מה שהורה אותם מוהרנ"ת זכרונו-לברכה בדרך אדמו"ר זצ"ל ובעצותיו הקדושות, כלם בערו לבבם לעבודת השם ותברך והיו צדיקים גמורים, כמו רבי יצחק דב מטעפליק, אשר בתחלה ישב בטירה אויצע, אשר אפלו כל המתנגדים העידו והגידו שהיה צדיק תמים. ופעם אחת אמר על עצמו, כשהוא בא על ציון אדמו"ר זצ"ל, מושכין אותו בכנפי כסותו: יצחק בער, עשה תשובה! והיה נוסע בכל ערב-ראש-חדש על ציונו הקדוש. ואני הכותב [המאסף (ה"ה ר' משה יהושע מטעפליק)] שמעתי מאבי הרב רבי זעליג זכרונו-לברכה, ששמע מרבי יצחק דב הנ"ל, אשר חדש ימים קדם הסתלקותו כששכב על מטתו לישן, בא אליו אחד ואמר לו בזה הלשון: "קום, הגיע קצף!" והקיץ משנתו בבהלה ופחד גדול, עד שמחמת הפחד נפל למשכב ושכב בחליו איזה ימים וחזר לאיתנו, ואז ספר זאת ואמר שבקש מאת השם ותברך שיאריך לו עוד איזה זמן כדי שיוכל לעשות תשובה שלמה, ואחר-כך ככלות חדש ימים מזמן המראה, נגוע ויאסף אל עמיו בשם טוב. וכן רבי מאיר מטעפליק ורבי אפרים ברבי נפתלי זכרונו-לברכה ורבי יצחק בן מורנו מוהרנ"ת זכרונו-לברכה ורבי נחמן מטולטשין ורבי אבא ברבי שמואל מטשערין ורבי אברהם דב, נכד אדמו"ר זכרונו-לברכה, והרב רבי נחמן מטשערין זכרונו-לברכה, בעל המחבר ומלקט ספר "לשון-חסידים" ו"דרך-חסידים" ו"לקוטי-עצות" החדש ושאר ספרים והרבה ספרים שלא נדפסו עדן. וכן כל האנשים שנתקרו למוהרנ"ת זכרונו-לברכה, בלו כל הימים לרבות הלילות רק בתורה ותפלה ותשובה ומעשים טובים והתבודדות, אשרי להם ואשרי חלקם!

א-רצה

ועתה אגב ארחא אציג לפני המעיין גם קצת ראשי פרקים מן האותות והמופתים שגראו מאדמו"ר זצ"ל, כי כפי אשר, תודה להשם, כל ימי גדלתי בין החכמים בחכמת התמימות והפשטות, והן המה אנשי מוהרנ"ת זכרונו-לברכה אשר הפקירו את כבודם בכל מיני הפקרות

בַּעֲבוּר הָאֲמֶת, מִצְוָה וְחֻבָּה עָלַי לְהוֹדִיעַ לְדוֹרוֹת הַבָּאִים אֶת דְּבָרֵיהֶם אֲשֶׁר
שָׁמַעְתִּי מִפִּיהֶם, כִּי לֹא נֶעְלַם מִמֶּנִּי עֵצָם אֲמִתַּת דְּבָרֵיהֶם, וּבְרוּר כַּיּוֹם
וְכַשְׁמֶשׁ, וַיֹּדַע אֲנֹכִי כִּי בְצַדִּיק וּבִישָׁר כָּל אֲמָרֵי פִיהֶם, וְכֹאזֵר מִן הַחֲשָׁד:
"עֲדַת-צַדִּיקִים", "קֹהֵל-חֲסִידִים", "פֶּאֶר מְקֻדְשִׁים", "שֶׁבַח-הַצַּדִּיקִים",
וּמִשְׁאֵר הַמַּעֲשִׂיּוֹת אֲשֶׁר הִלְכוּ מִפֶּה לְפֶה וַיִּמְאֲזוּ לְאֲזֵן אֶצְל הַבְּעָלִי-כַדִּים,
שְׁנֵתֵרְבוּ בְּעֵתֵים הַלְלוּ. (שָׁם).

א-רצו

וְקִבְלוּ עַל עֲצָמָם כָּל מִינֵי בְּזִיוֹנוֹת וּבִישׁוֹת וְכָל מִינֵי חֲרוּפִים וְגִדּוּפִים וְלִבּוֹן-
פָּנִים עַד אֵין שְׁעוֹר וְעֶרְדָּ, וּמִכָּל-שָׁכֹן וְכָל-שָׁכֹן בְּעֵת תִּבְעֶרֶת הַמַּחֲלֶקֶת שֶׁהָיָה
עֲלֵיהֶם בְּשֵׁנַת תַּקְצִ"ה, אֲשֶׁר כָּל אֶחָד וְאֶחָד הָיָה מְסַכֵּן לְהַרְיָגָה מִמֶּשׁ, כִּי
הָיָה אִזּוּ מְרַגֵּל בְּפִמָּא דְּאֲנָשֵׁי שְׁאֶצְל הַקִּיר"ה דְּרוּסִיָּא: "עַם עֲשָׂרַת אֲלָפִים
קְעָרְבְּלִיךְ מְחֻסְלִים אֶת הַכָּל" "מִיט צָעֵהוּ טוֹיִזְנֵד קְעָרְבְּלִיךְ פֶּאֶר-רִיבִט
מְעַן אֶלְדוּנְג". וּמַעוֹת הָיָה עַל זֶה לְכַתּוּב הַחֻלְקִים, דִּי וְהוֹתֵר, כִּי הָיָה נְחֻשָׁב
לְהֵם הַרְיָגַת אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לְמַצְוָה שְׁאֵין לְמַעֲלָה הַיִּמְנָה, כִּי
כֹּן פְּקֻד וְצוּהָ עֲלֵיהֶם הַצָּר הַצּוֹרֵר הַיְדוּעַ, וְכַתֵּב וְשַׁלַּח אֲגָרוֹת לְהַדְפָּם
וְלְרַדְפָּם לְהֵם וּלְאֲבָדָם. (שָׁם).

א-רצז

וְאַחַר כָּל אֵלֶּה, גַּם אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מֵהֶם בְּדַרְךְ הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת מִפֶּה
לְפֶה, שֶׁלֹּא נוֹדַע לִי הֵיטֵב מִי וּמִי הָאֲנָשִׁים שֶׁהִגִּיעַ אֵלַי הַסְּפוּר עַל-יָדָם, לֹא
רְצִיתִי לְכַתֵּב אוֹתָם מִפְּחַד הַטְּעִיּוֹת הַשְּׂכִיחוֹת בְּסְפוּרִים כְּאֵלוֹ [וְכַנּוֹדַע
מִדְּבָרֵי מוֹהֲרַנְ"ת זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, "לְקוּטֵי הַלְכוֹת" בְּרִכּוֹת הַשְּׁחַר ה', ל"ח ;
ר"ח ז', ו', בְּעֵינָן הַמְּאָמֵר חֲכָמֵינוּ-זְכָרוֹנָם-לְבָרְכָה (גִּיטִין ס', ב'), שֶׁהִתִּירוּ
לְכַתֵּב תּוֹרָה שְׁבַע-פֶּה]. וְלָכֵן צִינְתִּי אֶצְל כָּל סְפוּר וְסְפוּר שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מִפִּיהֶם. (שָׁם).

א-רחצ

וְאֵף-עַל-פִּי שְׁמוּבָא בְּהֵם הַרְבֵּה מַעֲשִׂיּוֹת מִהַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב זַצ"ל וּמִשְׁאָר צְדִיקִים אֲמִתִּיִּים, אֲשֶׁר בְּאֵמֶת נִרְאָה מֵהֶם הַתְּגִלוֹת נוֹרָאוֹת בְּשִׁדּוּד הַטְּבַע וְהוֹדְעַת עֲתִידוֹת אֲבָל לֹא כְּהַמַּעֲשִׂיּוֹת הַכְּתוּבִים בְּהַסְפָּרִים הַנִּיל, אֲשֶׁר רַב הַסְּפוּרִים בַּעַת מְשִׁתָּה-הַיִּין, אֲשֶׁר הַמְּסַפֵּר עוֹמֵד בֵּין כּוֹס שְׁלִישִׁית לַרְבִּיעִית, וְהַשׁוֹמֵעַ יוֹשֵׁב וּמִתְנַמֵּן, עַד שְׁיֹתֵר מִתְּשַׁעָּה חֻלְקִים בְּהֵם שְׁקָר, וּמַעַט הָאֵמֶת מְרַכֵּב וּמִשְׁנָה וּמַחֲלָף וּמַעֲרָב [זוֹלַת שְׂבָחִי הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב הוּא אֵמֶת מִרְאֵשׁוֹ וְעַד סוּפוֹ, כְּאֲשֶׁר שְׁמַעְתִּי זֹאת מִפִּי אָבִי, הַרִינִי כִּפְרַת מִשְׁכְּבוֹ, שְׁסַפֵּר זֹאת בְּשֵׁם אֲדָמוּי"ר זַצ"ל, מְלַבֵּד עַל קֶצֶת דְּקֶצֶת מֵהֶם אָמַר שְׁלֹא נִכְתְּבוּ הַיִּטְב]. (ש"ס)

א-רצט

וְהִנֵּה אֲדָמוּי"ר זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, בְּגֹדֶל וְעֶצֶם מְתִיקוֹת דְּבָרָיו הַנְּעִימִים לְחִזְק וְלַעֲוָרָר וְלַחֲחִיּוֹת וְלַהֲשִׁיב כָּל הַנְּפֹשׁוֹת הַנְּפֹלוֹת, אִם הִיָּה גַם מִתָּר בְּמוֹפְתִים - הִיָּתָה מִתְּבַטְּלַת הַבְּחִירָה לְגַמְרִי. וּבְאֵמֶת מַחֲמַת זֶה הִיָּה אֲסוּר בְּמוֹפְתִים וְגַם כְּשַׁעֲשָׂה אֵיזָה דְּבַר מוֹפֵת, בְּקֶשׁ אַחֲר־כֶּךָ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׁיִשְׁתַּכַּח הַדְּבַר (כְּמוּבָא בִּ"שִׁיחוֹת-הַר"ן", אוֹת קפ"ז). וְלוֹלֵא דְּמִסְתַּפְּינָא הִיָּתִי אוֹמֵר, שְׂזָה בְּעֶצְמוֹ שְׁנַתָּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלֵב מוֹהַרְנִי"ת זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לְבָלִי לְבָאָר סְפוּרֵי מוֹפְתָיו הַקְּדוּשִׁים [זוֹלַת בְּמִקּוֹמוֹת מוֹעֲטִים שְׁנִשְׁמַט קֶצֶת מִתַּחַת קְלָמוּסוֹ, כְּמוֹ הוֹדְעַת הָעֲתִידוֹת מִהַרְחֶבֶת זְמַן הַיְקָרוֹת עַד שְׁתִּי שְׁנִים, בִּ"שִׁיחוֹת-הַר"ן", אוֹת קפ"ו]; מִהַתְּגַבְּרוֹת הַחֲלִישׁוֹת, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, בְּשִׁנַּת תַּקְס"ז, שֵׁם בָּאוֹת הַנִּיל; מִמִּיתַת הַיְלֻדָּה שְׁרָה אֶסְתֵּר, שֵׁם בְּהַשִּׁיחוֹת, הַהֲשִׁמְטוֹת, אוֹת ה' בְּשִׁיחוֹת שְׁאַחַר הַ"סְפוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת"; וּמָה שְׁאָמַר עַל עֶצְמוֹ, שְׁאִם יִשְׂרָף הַסְּפָר, יִהְיֶה לוֹ אַרְכָּא לְחִיּוֹת עוֹד אֵיזָה זְמַן, בִּ"חֲיֵי-מוֹהַרְנִי"ר" סִימָן קס"ט בְּסְפוּר נְסִיעָתוֹ לְלִמְבָּרְג, אוֹת ג', עֵינֵן שֵׁם; גַּם הוֹדְעַת הָעֲתִידוֹת וְשִׁדּוּד הַטְּבַע בְּעֵנֵן רְפוּאֵת הַיָּד, בִּ"שִׁיחוֹת-הַר"ן", אוֹת קפ"ז; וּבְעֵנֵן רְפוּאֵת הַחוּלָּה עַל-יְדֵי אֲמִירַת שִׁיר-הַשִּׁירִים סְמוּךְ לְאוּר הַבְּקָר, שֵׁם בָּאוֹת רמ"ג; וּבְעֵנֵן פְּקִידַת הָעֶקְרָה, שֵׁם אוֹת רנ"ג; וּבְעֵנֵן רְפוּאֵת הַחוּלְגִיּוֹת שְׁהִיָּתָה סְמוּךְ לְמִיתָה וְכַמַּעַט שְׁיָצָא נַפְשָׁה, בִּ"חֲיֵי-מוֹהַרְנִי"ר, בְּהַשִּׁיחוֹת הַשִּׁיכִים לְהַתּוֹרוֹת, אוֹת נ"ה, עֵינֵן שֵׁם], מַחֲמַת כִּי לֹא

בְּאֵלֶּה תִּהְלֹתוּ (כַּמּוּבָא שָׁם בְּהַשְׁיחוֹת וְגַם בְּשִׁבְחֵי הַר"ן, עֵינֵי שָׁם), זֶה
בְּעֲצֻמוֹ הוּא מִחֲמַת שְׁפָעֵלוֹ דְּבָרֵי תִּפְלֵתוֹ הַנִּי"ל שֶׁל אַדְמוּר"ר זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה,
שְׁיִתְּנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּן בְּלָבוֹ כְּנֹזֶכֶר-לְעִיל, כְּדִי שְׁיִשְׁתַּכַּחוּ מֵהֶלֶב כְּנֹזֶכֶר-לְעִיל,
וְכֹאשֶׁר בְּאַמֶּת כָּבֵר נִשְׁתַּכַּחוּ מִחֲמַת זֶה רַבִּים כְּכֹלֵם אָבֵל עִם-כָּל-זֶה חֲסִתִּי
עַל שְׁאַרִית פְּלִיטָתָם שֶׁלֹּא נִשְׁתַּכַּחוּ עַדִּין, וְשִׁמְתִּי אֶל לִבִּי לְהַעֲלוֹת עַל
הַכֶּתֶב עַל-כָּל-פְּנִים קֶצֶת רֵאשִׁי פְּרָקִים מְזָה, לְמַעַן יִהְיֶה לְזִכְרוֹן לְאַנְשֵׁי-
שְׁלוֹמֵנוּ הַיּוֹדְעִים מְזָה. (שָׁם בְּרֵאשִׁית דְּבָר.)

א-ש

רַבִּי צְבִי, גִּיסוֹ שֶׁל אַדְמוּר"ר זְצ"ל, יָשַׁב בְּטַשְׁעֵרִין וְעָסַק בְּמִשְׁא-וּמִתָּן כָּל
יָמָיו, וּפְעַם אַחַת הִתְנַפַּח עִם אֵיזָה אִישׁ, אִם אַדְמוּר"ר זְצ"ל יוֹדֵעַ כָּל
הַמַּחְשְׁבוֹת שֶׁל הָעוֹמְדִים לְפָנָיו, וְזֶה הָאִישׁ הוֹכִיחַ לוֹ שֶׁאַדְמוּר"ר זְצ"ל יוֹדֵעַ
גַּם זֹאת. וְהִנֵּה בְּאוֹתוֹ זֶמַן הָיָה לְגִיסוֹ רַבִּי צְבִי הַנִּי"ל דְּחֻקוֹת גְּדוּלָּה
בְּפִרְנִסָּתוֹ, וְהָיָה צָר לוֹ מְאֹד מְאֹד מִחֲמַת זֶה, עַד שֶׁנִּסְכַּם אֶצְלוֹ לְהַזְכִּיר אֶת
אַדְמוּר"ר זְצ"ל שְׁיִתְפַּלֵּל בְּעֵדוֹ. אַחֲר־כֵּן בְּסִמּוּךְ בֵּא אַדְמוּר"ר זְצ"ל
לְטַשְׁעֵרִין, [כֹּאשֶׁר הָיָה אִזְ דְּרָכּוֹ בְּקִדְשׁ לְנִסְעַ לְשָׁם שְׁתֵּי פְעָמִים בְּשָׁנָה,
כַּמּוּבָא בִּ"חֵי-מוֹהַר"ן בְּסִפּוּר מְקוֹם יְשִׁיבָתוֹ וּנְסִיעוֹתָיו, אוֹת כ"ד], וּמִיָּד
בְּבוֹאוֹ לְשָׁם נִכְנָסוּ אֵלָיו אַנְשֵׁי-שְׁלוֹמֵנוּ לְקַבֵּל פְּנֵיו הַקְּדוּשִׁים, וְגַם גִּיסוֹ רַבִּי
צְבִי הַנִּי"ל הָיָה בְּתוֹךְ הַבָּאִים, וְאַדְמוּר"ר זְצ"ל דִּבֶּר עִמָּהֶם דְּבָרֵי הָעֲרָבִים
וְהִנְעִימִים לְמִשְׁךְ אֶת לִבָּם לְעַבּוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְדִבֶּר עִמָּהֶם שִׁיחָה
נִפְלְאָה, עַד שֶׁנִּתְעוֹרַר מְאֹד לֵב כָּל הַשּׁוֹמְעִים מְזָה, וְגִיסוֹ הַנִּי"ל הִמְתִּין וְחִפָּה
עַד שֶׁנִּפְסְקָה הַשִּׁיחָה וְהִלְכוּ מֵאֵתוֹ, וְנִשְׁאַר הוּא לְבִדּוֹ, וְרָצָה לִילֵךְ אֶל הַדֹּלֵת
לְסַגְּרָהּ בְּפָנִים וְלִלְחַשׁ לְאַדְמוּר"ר זְצ"ל אֶת בְּקִשְׁתּוֹ בְּעֵנָן הַפִּרְנִסָּה כְּנֹזֶכֶר-
לְעִיל. (שָׁם ב', א')

א-שא

וְהִנֵּה דְרָכּוֹ שֶׁל רַבִּי צְבִי הַנִּי"ל הָיָה לְיֹשֵׁב תְּמִיד רְעִיוֹנוֹתָיו עַל כָּל תְּנוּעָה
וְתַנּוּעָה שֶׁהֲצָרָךְ לַעֲשׂוֹת, וְעַל-כֵּן גַּם עֲכָשׁוּ מִיָּד כְּשֶׁהֲכִין פְּעָמֵי רַגְלָיו לְלַכֵּת
אֶל הַדֹּלֵת כְּנֹזֶכֶר-לְעִיל, נִתְבַּיֵּשׁ מְאֹד בְּעֵינָיו עֲצֻמוֹ, כִּי נִתְיָשֵׁב בְּדַעְתּוֹ: אֵיזָה

פְּנִים יְהִיָּה לִי בַּפְּנֵי אֲדָמוּיִר לְהִזְכִּיר אוֹתוֹ עַל פְּרִנְסָה אַחֲרֵי שְׁזָה סְמוּךְ בְּזֶה
הַשְּׁעָה דְּבַר עֲמָנוּ שִׂיחָה נִפְלְאָה מְגִדֵּל הַשְּׁטוּת וְהַשְּׁגָעוֹן שֶׁל כָּל הַבְּלִי וְעֶסְקִי
הַעוֹלָם הַזֶּה? וְדָמָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁבּוֹדָאֵי יוֹכִיחַ אוֹתוֹ אֲדָמוּיִר עַל זֶה וַיֹּאמֶר לוֹ:
הִיִּתְּכֹן לְאַטִּם אֲזַנּוֹ כָּל-כָּךְ וּלְבַבּוֹ מִיִּרְאֵת-הַשֵּׁם עַד שֶׁגַּם אַחֲרַי שִׂיחָה כְּזוֹ אֵין
לָךְ מָה לְלַחֵשׁ וּלְהִזְכִּיר אוֹתִי רַק עַל עֶסְקִי פְּרִנְסָה?! וּמַחֲמַת הַמַּחֲשָׁבָה
הַזֹּאת נִשְׁאַר עוֹמֵד עַל מְקוֹמוֹ וְלֹא הִלָּךְ עוֹד אֶל הַדִּלְתַּת לְסִגְרָה פְּנִזְכָּר-לְעֵיל,
וְהַתְּחִיל לְחַשֵּׁב שְׁנִית בְּרַעֲיוֹנוֹתָיו: אוּלַי בְּאַמַּת אֲדָמוּיִר יוֹדַע גַּם אֵת
מַחֲשַׁבְתִּי, כְּאֲשֶׁר הוֹכִיחַ לִי הָאִישׁ הַנִּי"ל, אִם-כֵּן הוּא יוֹדַע בְּרוּר שֶׁאַחֲרַי כָּל
שִׂיחָתוֹ נְאַטִּם לְבָבִי עַד שֶׁאֵין לִי מָה לְהִזְכִּירוֹ רַק בְּעֵנָן פְּרִנְסָה, וּמָה
שֶׁהַפְּסִקְתִּי מִזֶּה הוּא מַחֲמַת שְׁאֵנִי מִתְּבַיֵּשׁ מֵאֲתוֹ לְבַל יוֹכִיחַ אוֹתִי, וְאֵנִי
עוֹשֶׂה עֲצָמִי כְּיָרָא וְחָרַד וְגוֹנֵב דַּעְתּוֹ, חֵס וְשְׁלוֹם, אִם-כֵּן, הַדְּבָר מְגַנֶּה
בְּיוֹתֵר! וּמִיָּד בְּחֻשְׁבוֹ אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, עֲנֵה אֲדָמוּיִר זַצ"ל וְאָמַר לוֹ
בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: "עֲבוּרָךְ כָּבֵר דְּאִגְתִּי, אַחֲיָךְ מִשֶּׁה יְהִיָּה עֲנִי מְרוּד אַחֲיָךְ חַיִּים,
עָלְיוֹ רַחֲמָנוּת, לֹא יְהִיָּה לוֹ אֶפְלוֹ קַמַּח לְשַׁבְּתִי", "דִּידָךְ הָאֵב אֵיךְ שׁוֹיֵן פֶּאֶר-
זְאֲרָגֵט. דִּיִּין בְּרוּדְעָר מִשֶּׁה וְוַעֲט זִיִּין אַ צִיכְטִיגְעֶר אָרִימָאן דִּיִּין חַיִּים, אוּיף
אִיהֶם אִיז אַ רַחֲמָנוּת, עַר וְוַעֲט נִיט הָאֵבְעֵן קִיִּין מְעַהֵל אוּיף שַׁבְּתִי"! וְכֵן
נִתְקִים בְּשַׁלְשֶׁתֶם כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם מְכֹון מִמֶּשׁ כְּדַבְּרֵי רַבְּנוּ זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה
[וְשִׁמְעֵתִי זֹאת מִפִּי בְּנוֹ רַבִּי יַעֲקֹב, שֶׁשִּׁמַּע זֹאת כְּמָה פְּעָמִים מִפִּי אָבִיו
בְּעֲצָמוֹ]. (שם)

א-שב

רַבִּי אַבְרָהָם מְבַרְדִּיבֵי הָיָה חֲתָן עֲשִׂיר גְּדוֹל, וְגַם הוּא בְּעֲצָמוֹ הָיָה לוֹ מְעוֹת
הַרְבֵּה וְאֲדָמוּיִר זַצ"ל [כְּפִי שֶׁיָּדַע בְּרוּח-קִדְשׁוֹ אֵת שֶׁרֶשׁ נִפְשׁוֹ רִיחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ
וְאֵת אֲשֶׁר עֲבַר עָלָיו וְאֵת שֶׁאֵר הַתַּעֲלוּמוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּעֵנָן זֶה, וְעוֹד גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת
הָיָה סִבֵּה לָזֶה] צָוָה עָלָיו לְבַלְתִּי לַעֲשׂוֹת שׁוּם עֶסֶק, רַק לַעֲסֹק יוֹמָם וְלַיְלָה
בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה. וְהוּא שָׁאַל אוֹתוֹ הַשְּׁאֵלָה הַיְדוּעָה: "מָה נֹאכְלִי? וְהַשִּׁיב לוֹ
אֲדָמוּיִר זַצ"ל: "תְּהִיָּה קַבְּצוֹן", "וְוַעֲסִטוּ זִיִּין אַ מְקַבֵּל!", וְנִתְמַלֵּא מְאֹד
רַבִּי אַבְרָהָם הַנִּי"ל בְּרִגְזוֹ גְּדוֹל עֲבוּר זֶה וְלֹא נָסַע עוֹד לְאֲדָמוּיִר זַצ"ל, עַד
שֶׁעָבְרוּ שְׁתֵּי שָׁנִים. וּבְתוֹךְ-כֵּךְ מִסְתַּמָּא פָּעְלוּ דְּבָרָיו זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁיָּרַד
רַבִּי אַבְרָהָם הַנִּי"ל מִנְּכֶסֶיו וְאֵבַד אֵת כָּל מְעוֹתָיו עַד פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה, עַד
שֶׁמִּלֵּא אֵת נִפְשׁוֹ לְשׁוּב וּלְנִסְעֵ שְׁנִית לְאֲדָמוּיִר זַצ"ל, וְאִז טָפַח לוֹ עַל כַּתְּפוֹ:
"נוֹ אַבְרָהָם, מִי נִצַּח? אִם עוֹד כְּעַת תִּשְׁמַע בְּקוֹלִי, תְּהִיָּה קַבְּצוֹן חֹשֵׁב וְלֹא
תְּהִיָּה קַבְּצוֹן חָלוּד", "נוֹ אַבְרָהָמִיִּל, וְוַעֲרָ הָאֵט אוּיִסְגְּעִפִּיהֶרֶט וְוַעֲסִטוּ מִיךְ
כְּאֵטֶשׁ אִיצְטֶער פֶּאֲלִגִּין, וְוַעֲסִטוּ זִיִּין אַ שִׁינְעֶר מְקַבֵּל אוּן אַז נִיט, וְוַעֲסִטוּ
זִיִּין אַ פֶּעֲרִזְשְׁאוּרְטֶער מְקַבֵּל"! . וְכֵן הָוָה, כִּי רַבִּי אַבְרָהָם הַנִּי"ל אִמָּץ אֵת
רִיחוֹ וְהִקְשָׁה אֵת עַרְפוֹ וְלֹא רָצָה שְׁנִית לְצִיַּת לְאֲדָמוּיִר זַצ"ל, [כִּי הָיָה אִישׁ-

חיל ומשכיל ומבין בכל עסקי משא ומתן, גם היה ידיו רב לו בכתיב ולשוו, עד שהיה קשה עליו מאד להטות שכמו לסבל בפשיטות על תורה ולהיות מקבל, כאשר צוה עליו אדמו"ר זצ"ל, עד שנתקיים בו מכון ממש ככל הנ"ל, והוא הודה אחר-כך ולא בוש, והוא בעצמו ספר זאת כמה פעמים, ואנכי שמעתי כל זאת מאבי, הריני כפרת משכבו, וקצת מפי ידידנו הרב אהרן, ששמעו כל זאת מפיו בעצמו. (שם ג').

א-שג

מה שנכנס אצל איש אחד בקאמיניץ ואמר לו: "אני רוצה להתאכסן אצלכם, ועבור זה אני מבטיח לכם עשירות!" וכל המעשה השיג לזה, שמעתי כל זה באריכות מפי אבי, הריני כפרת משכבו. (שם).

א-שד

אמר המעתיק: שמעתי מאנשי-שלומונו המעשה, שרבונו זצ"ל היה פעם אחת בתענית-אסתר בקאמיניץ, ונכנס להשוחרט-ובודק ויבקש ממנו שרוצה ללון אצלו. והוא מרב טרדתו בשחיטת העופות והכנה לפורים, דחה אותו ואמר: "אין מקום אצלי" והלך רבונו זכרונו-לברכה מאתו. ובלילה קדם קריאת המגלה, והבעל-קורא היה השוחרט-ובודק הנ"ל, הביט על האנשים שבאו לשמע המגלה, שיקח מהם מעות-מגלה. ראה את רבונו זכרונו-לברכה עומד ומביט באיזו מגלה, והוטב בעיניו מהות רבונו זכרונו-לברכה, והתחרט מאד על שלא מלא בקשתו להתאכסן אצלו, והסכים תכף בלבו שאחר קריאת המגלה יקח אותו לביתו אבל תכף אחר קריאת המגלה יצא רבונו זכרונו-לברכה, ולא ראה אותו עוד, והיה להשוחרט-ובודק יסורים גדולים ולא היה יכול לילך לביתו מחמת גדל הצער, ולקח שני בני הנעורים והלך לחפש אותו, וחפשו אצל כל בעלי מלון והכנסת-אורחים ולא מצאו אותו [ורבונו זכרונו-לברכה הלך לאיזה איש קמץ ואמר לו שיתאכסן אצלו, ובשביל זה הוא מבטיחו עשירות, ונכנס מאד בלבו וקבל עליו תכף (אף שלא היה דרכו בכך), כי אור רבונו זכרונו-לברכה התנוצץ במחו כאלו רואה העשירות בעיניו ממש]. ושלח

את בתו בכמה פעמים להביא מרקחת ומשקה לכבוד האורח, והשוחט-
ובודק הנ"ל ראה את הבתולה הנ"ל הולכת בכמה פעמים פנזפר-לעיל
ושאל אותה: מה זאת אצלכם? וכי, וספרה לו, והלך תכף עם בני
הנעורים לשם ונכנסו, והם עמדו בחוץ, ואמר רבנו זכרוננו-לברכה שיכנסו
גם הם ונכנסו, והוכיח אותו רבנו זכרוננו-לברכה ואמר לו: "היתכן איך
לוקחים איש זקן ומרימים את זקנו ושוחטין אותו בסכין פגום"?! (ע"ע
להלן בסעיף תקנ"ח) ואמר: "מדוע בסכין פגום"? ואמר רבנו זכרוננו-
לברכה שהוא ישאר פה, וישלחו את בני הנעורים להביא את הסכין, וכן
היה, שהסכין היה פגום, ונתעלף והעירוהו, ואמר לו רבנו זכרוננו-לברכה
שיסע אצלו על ראש-השנה, ועבר זמן רב ולא נסע, עד שנחלה וקבל על
עצמו שכשיבריא יסע, וכן גם אחר-כך לא קים, עד שאשתו הכריחתו
ונסעה עמו, ורבנו זכרוננו-לברכה צוה עליו שיהיה לו ודוי דברים וכי,
וכמדמה שהכרח להתפטר מחזקת שחיטתו. (שם).

א-שה

הודעת העתידות להאיש הפכרי שיתעלה בעשירות, ואחר-כך הודעת
העתידות שירד מנכסיו - "הוא עוד ישכב [בקברו] בתכריכים של אחרים"
"ער וועט נאך ליגען אין פּרעמדע תכריכים"!. וכן הוה ממש כאשר יצא
מפיו הקדוש - שמעתי כל זה באריכות גדול מאבי, הריני כפרת משכבו,
ששמע זאת מפי רבי חייקל, שעל-ידו ובסתו נסתבד ונתגלגל כל המעשה
הזה. (שם)

א-שו

ואפשר זה המעשה הוא מ"רבי חייקל שפע", שמספר בפי אנשי-שלומו.
שפעם אחת נסע רבנו זכרוננו-לברכה בדרך עם רבי חייקל זכרוננו-לברכה,
ורבנו זכרוננו-לברכה היה אז בדבקות נפלאה, ונדמה לרבי חייקל שרבנו
זכרוננו-לברכה מתנמנם, ובדרך שמן הצד ישב ודר אז אחד שהיה מקרב
מעט לרבנו זכרוננו-לברכה וגם היה לו צד קרבה עם רבי חייקל, ורמו רבי
חייקל להפעל-עגלה לנטות אל קרובו שדר שם בדרך צדדית, וכשבאו שם

צוה רבי חייקל להבעל-עגלה לעמד שם, ועמד שם. ודרך רבנו זכרוננו-
לברכה היה לבלי להתעקש על שום דבר, ועשה עצמו פאלו לא ידע, וירד
מהעגלה ונכנס לבית האיש ההוא, וכשראה האיש הבעל-בית את רבנו
זכרוננו-לברכה, נתפעל מאד ונתן לו שלום בשמחה, ושאל אותו רבי
חייקל: "האם יש לך מעט יי"ש או מיני מתיקה לכבוד"? והשיב: אין
כלום וביתו ריקם אמר לו: "לך אל היקרעטשמע" (=אכסניה) הסמוכה
ותביא דבר-מה לכבוד" והשיב שאין לו במה לקנות. אמר לו: "קח איזה
חפץ למשכון" ולקח את מנורות שבת של אשתו והביא מעט משקה
ומטעמים. וכשמלא את הפוס לכבוד רבנו זכרוננו-לברכה, בתוך-כך עברו
הילדים ערומים ויחפים, לבושים קרוע ובלוא. רמו רבי חייקל לרבנו
זכרוננו-לברכה את כל זה ואמר לו שישפיע לו איזה שפע. ענה ואמר רבנו
זכרוננו-לברכה: "אני אין לי שפע בשבילו, רק אם תרצה, אפה תתן לו
שפע"! ענה ואמר: "רבי, מתירא אני מכם אולי תרגזו עלי בשביל זה
ותאמרו, חס ושלום, שחייקל ימות, וימות, חס ושלום"! ויען רבנו זכרוננו-
לברכה ויאמר לו: "אל תירא"! ושאל אותו ככה שלש פעמים, ובכל פעם
השיב רבנו זכרוננו-לברכה: "אל תירא, אני נותן לך רשות"! והיה שם
בבית כלי עם מים, ושפך רבי חייקל את הכלי הנ"ל באמצע הבית, ולקח
ה"קאטשערי" [=מערוד] והחליק את המים ואמר בזה הלשון: "שפע
למזרח! שפע למערב! שפע לדרום! שפע לצפון"! והגביה רבנו זכרוננו-
לברכה את ה"קאפטיו" [=מעיל עליון] שלו ואמר אליו: "חייקל, לי לא
תתן שפע"! ואחר-כך קבלו רשות מבעל-הבית ונסעו משם. וכשנסעו
משם, באו מחנה ערלים המובילים לעיר מפות פשתן, שער רחלים ועורות
וכדומה למכר; ושאלו את בעל-הבית אם יש לו למכר יי"ש, שכר, דג
מלוח, עוגות וכדומה, ויען להם שאין לו כלום. וישאלו אותו, מדוע?
והשיב להם, מחמת שאין לו כסף. ויאמרו לו, שילוו לו איזה סכום לסע
העירה לקנות כל הנצרך, וכשיסעו בחזרה יקנו ממנו; ומחמת שאפה איש
ישר, אין לנו לדאג מהכסף; וכמדמה לי שהלוו לו חמשה רובל-כסף. עד
היום ההוא דרך הערלים היה לעמד בה"קרעטשמע" שעל-יד הדרך, ומן
היום ההוא והלאה התחילו לעמד אצלו וקנו ממנו כל מה שהיו צריכים,
והתחיל להיות בעל שפע; וגם מכרו לו כל מה שהיה להם – הן מן השדה,
קטניות ותבואה ופשתן, והן עורות חיות וגם עופות וכדומה, והוא מכרם
בעיר והרויח אחת על אחת והתחיל לעלות למעלה למעלה. וכשהתחיל
להשיג מעט כסף, קנה איזה בהמות ועשה חמאה וגבינה, והתחיל להוביל
לעיר גם חלב למכר. ובבואו לעיר למכר כל הנ"ל וגם לקנות כל הדברים
הנצרכים לו, אגב בא אל רבנו זכרוננו-לברכה לקבל שלום. וכעבר איזה
זמן וכבר היה טרוד ובהול, שכבר לא היה לו פנאי לנכנס אל רבנו זכרוננו-
לברכה מחמת שהיה צריך למכר הסחורה וגם לקנות ולעשות חשבונות,
ומתוך-כך מנע את עצמו מלכנס אל רבנו זכרוננו-לברכה, כי נתירא שלא
יתחיל לדבר עמו ויבטל זמנו, או אולי אחד מאנ"ש יתחיל לדבר עמו
וכפזר-לעיל.

א-שז

פעם-אחת כְּשֶׁהָיָה יָרִיד בַּבְּרֶסֶלֶב, וְרַץ בְּמַהֲרָיוֹת אֶל הַשּׁוּק לְקַנּוֹת וְלִמְכּוֹר, וְחִלּוֹנוֹת רַבָּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הָיוּ יּוֹצְאִים לְשׁוּק, שֶׁבְהִכְרַח לְעֵבֶר דֶּרֶךְ שָׁם; וּבִתְוֹךְ-כֶּךָ כְּשֶׁרָץ וְרָצָה לְעֵבֶר לְשׁוּק וְשָׂא יִרְאָהוּ, דִּפֶּק רַבָּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּחִלּוֹן וְקָרָא אוֹתוֹ, וּמִסְתַּמָּא הִכְרַח לְכַנֵּס, כִּי אֵין הַדֶּרֶךְ-אֶרֶץ שֶׁלֹּא לְכַנֵּס אִם כָּבֵר קָרָאוּ אוֹתוֹ. וּכְשֶׁבָּא אֶל רַבָּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, אָמַר לוֹ רַבָּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה: "הִהְסַתְּכֶלֶת הַיּוֹם אֶל הַשָּׁמַיִם?" וַיֹּאמֶר: "לֹא!" קָרָא אוֹתוֹ רַבָּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה אֶל הַחִלּוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ: "הֵבֵט בְּחִלּוֹן וְתֹאמַר לִי מָה אַתָּה רוֹאָה?" וַיֹּאמֶר: "אֲנִי רוֹאָה עֲגָלוֹת וְסוּסִים וְאֲנָשִׁים רְצִים הֵנָּה וְהֵנָּה". עָנָה רַבָּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וַאֲמַר לוֹ: "אַחַר חֲמִשִּׁים שָׁנָה יִהְיֶה יָרִיד אַחַר לְגַמְרִי; זֶה הַכֹּל שֶׁאַתָּה רוֹאָה לֹא יִהְיֶה עוֹד, רַק סוּסִים אַחֲרִים וְעֲגָלוֹת וְסַחֲוֹרוֹת וְאֲנָשִׁים אַחֲרִים. וְגַם אֲנִי לֹא אֶהְיֶה וְגַם אַתָּה לֹא תִהְיֶה. כְּהַיּוֹם אֲנִי שׂוֹאֵל אוֹתָךְ: 'מָה אַתָּה כָּל-כֶּךָ בְּהוֹל וּמְטַרְד שְׂאִין לָךְ אֲפֵלוּ זְמַן לְהַסְתַּכֵּל עַל הַשָּׁמַיִם?' וַיִּקְרָא אֶת רַבִּי חַיִּיקֵל, שֶׁהָיָה בְּחֹדֶר אַחֵר, וַיֹּאמֶר לוֹ: "תִּרְאָה, חַיִּיקֵל, מָה שֶׁעֲשִׂיתָ עִם הַשֶּׁפַע שֶׁלָּךְ, עַד שְׂאִין לוֹ אֲפֵלוּ זְמַן לְהַסְתַּכֵּל עַל הַשָּׁמַיִם!" (כָּל זֶה שֶׁמְעַתִּי מִפִּי רַבִּי נִפְתְּלִי, שֶׁשָּׁמַע זֹאת מִפִּי חֲתָנוּ רַבִּי אַבְרָהָם זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה).

א-שח

הוֹדַעַת הַעֲתִידוֹת בְּעֵינֵי גִזְרַת הַ"נְעֻקְרִיטְעוֹ" (=גִּזְרֹת שֶׁל לְקִיחַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְצַבָּא) בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: "דְּחִיתִי זֹאת לְעוֹד עֲשָׂרִים וְכַמָּה שָׁנִים", "אֵיךְ הָאֵב עֵס אֶפְ גַּעֲשׂוּפֹט אוֹיף עֲטְלִיכֶע אֵין צְוואַנְצִיג יֵאָהֵר!". וְכֵן הָוָה מִמֶּשׁ מְכוּן, שֶׁמְעַתָּה שֶׁאָמַר זֹאת עַד שֶׁהִתְחִילוּ לְקַח לְצַבָּא בְּפַעַם הָרִאשׁוֹן, הָיָה בְּעֶרְךָ עֲשָׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנִים. שֶׁמְעַתִּי כָּל זֶה מֵאַבִּי, הָרִינִי כְּפָרַת מִשְׁכָּבוֹ, שֶׁשָּׁמַע זֹאת מִפִּי דוֹדוֹ הָרַב רְאוּבֵן יוֹסֵל מֵהֵיִסְעוֹ וְגַם מִשְׁאַר אֲנָשֵׁי אֲדָמוֹ"ר זְצ"ל, וְעַיִן עוֹד חַיִּי מוֹהֲרִ"ן סִימֹן א. (שָׁם וי').

א-שט

הודעות עתידות למשה חינקעס [על הממון שלא רצו לתן לו] בזה הלשון:
"עוד ידפקו לך אי-פעם על החלון כדי שתלך לקחת ממון", "מיועט דיר
נאך אמאהל אן קלאפין אין פענסטער זאלסט נעמען געלד"! ומכון
פדברים האלה נתקיים אחרי כן שנים רבות אחרי הסתלקותו. שמעתי כל
זה מפי רבי אברהם דב זכרוננו-לברכה, ששמע זאת מפיו בעצמו, וסוף
המעשה של שלום המעות ראה בעיניו. ועוד שמעתי לזה ספור גדול
באריכות מאבי, הריני פפרת משפבו, ששמע מפי מוהרנ"ת זכרוננו-
לברכה. (שם) (ז).

א-שי

משה חינקעס היה מהאוהבים הנאמנים של רבנו זכרוננו-לברכה, בשביל
שראה כמה מופתים מרבנו זכרוננו-לברכה בעצמו וספרם לכל, עד
שבשביל זה נתקרב הרב יצחק מכפר טשערוויץ הסמוך לברסלב, והוא
הרב יצחק טשערוועצער, וזה אחד מהמופתיים שספר: שהוא והרב
אברהם מיל פאיעס היו משתפים בעסקי "פודריאדען" [=קבלנות עבודה
אצל הממשל]. ומחמת שמתחלה לא היו עשירים כל-כך, היו מקבלים
"פודריאדען" קטנים מה"פודריטשיקעס" הגדולים שקבלו אצל
ה"גענרעלער" מהממשלה; אבל הצליחו, עד שעם הזמן נתעשרו כל-כך,
שהיה ביכלתם להיות כאחד הגדולים ולקבל ה"פודראד" מה"גענרעלער"
בעצמם. ובכן באו אל רבנו זכרוננו-לברכה לשאל אותו אם לקבל
"פודראד" כזה, ורבנו זכרוננו-לברכה לא הסכים לזה, ואמר אז המאמר
הקטן שב"לקוטי-מוהר"ן" (סימן רמד), שלהיות מערב בין הגויים קשה
מאד לעבודת הבורא, והם לא שמעו לעצתו וקבלו איזה "פודראד" אצל
"גענעראל" אחד. ובאמת בעסק כזה קשה עוד יותר לעבודת הבורא,
בשביל שבכדי שהדברים שהוא מעמיד ימצא חן בעיני ה"גענעראל",
צריכין להיות עמו בידידות וחבה יתרה, ולפעמים להשתתף עמם
במשחק קלפים. ובמסבה כזו פנהוג נמצאים גם איזה מנשותיהם או
בתולותיהם, ודי למבין בכך. הסוף היה אמנם בזה, שבעד כל
ה"פודריאדען" סלקה הממשלה כחק ובמדה גדושה, ובעד ה"פודראד"
הזה לא סלקה להם, עד שמכרחים היו בשביל זה להיות מן הלויים ואינם

פורעים, ומחמת שהיו עשירים ומצליחים, היו משפיעים לרבונו זכרונו-
לברכה בנתינות הגונות מפעם לפעם, עד שנתקבץ אצלו סכום הגון.
ובאותו הזמן עשו הלואה גם אצל רבונו זכרונו-לברכה, והיה ספוק בידם
לסלק להבעלי-חובות, מלבד לרבונו זכרונו-לברכה לא סלקו. פעם אחת
תבע רבונו זכרונו-לברכה את משה חניקעס, ויענה אותו בעזות: "מיר
האבען אייך מעהר געלד איבער גיגעבין" ! [=כבר העדפנו לכם כסף יותר
מן החוב!] בכל זאת אמר לו רבונו זכרונו-לברכה שהחוב בעד ה"פודראד"
יסלק להם, ועוד ידפקו לו בהחלון שיסע שמה לגבות את החוב – "מיוועט
דיר אנקלאפין אין פענסטער זאלסט געהן נעמען געלד" ! וכן היה, שאחר
עבר יותר מעשרים שנה אחר הסתלקות רבונו זכרונו-לברכה, בקרה
הממשלה את החשבונות, ונמצא חוב ה"פודראד" הנ"ל עומד בלי סלוק.
ובכן תקף נשלח "שטיפעט" [=שליח] לטולטשין, שאז כבר היה הרב יצחק
בן מוהרנ"ת זכרונו-לברכה בה"פאסט" [=דאר], והגיע ה"שטיפעט"
אליו, ושלח אותו לברסלב, והשליח הגיע לברסלב בחצי הלילה, ונתקיים
נבואת רבונו זכרונו-לברכה, וה"שטיפעט" דפק בחלון משה חניקעס,
ובשר לו שיסע לגבות חוב ה"פודראד". (שם).

א-שיא

מה שאמר קדם פטירתו על האיש משה חניקעס הנ"ל, שאם יגרש את
אשתו וישא אחרת, יהי לו בנים, וכן הוה מכון ממש, כי על סמך הדברים
האלה הלך משה הנ"ל ונתן לאשתו חצי עשרו, חלק כחלק מכל אשר יש
לו, מחוט ועד שרוף-נעל, עד שנתרצית לקחת מאתו גט-פטורין, והוא נשא
תקף אשה אחרת והוליד עמה בן ובת. שמעתי זאת מפי אבי, הריני כפרת
משכבו, וגם משאר אנשים ששמעו זאת מפיו בעצמו, ומובא זה ב"חיי-
מוהר"ן" בהשיחות השיכים להתורות, אות כט. ומה שלא נאמר שם
התקיימות הדברים, יבין הבקי בספור זה מעצמו. (שם ח'; וע"ע להלן
סעיף שני"ט).

א-שיב

שְׂדוּד הַטִּבֵּעַ שֶׁל קַפִּיצַת הָאָרֶץ וְגַם הַפְּלַת שְׂכָחָה מֵעֲנִין שֵׁם הָעִיר עַל הָרֵב
רַבִּי שְׁמוּאֵל יִצְחָק תַּכְפֵּף וּמִיד אַחֵר שֶׁיִּצְאָ מִשָּׁם, שְׁמַעְתִּי מִפִּי רַבִּי
שְׁמוּאֵל יִצְחָק בְּעֶצְמוֹ (וְעֵין בְּאֲרִיכוֹת בְּשִׁיחוֹת וְסַפּוּרִים כְּרָד ו, אוֹת ו; רֹאה
לְקַמֵּן סַעִיף תַּעִי"ג). (שָׁם).

א-שיג

גַּם מֵעֲנִין קוֹל הָרַעַשׁ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא [מִכּוֹן מִמֶּשׁ כְּמוֹ שְׁמִדְבָּרִים בְּפַעַם אַחַת
אֲלֵפִים וְרַבּוֹת אֲנָשִׁים], שֶׁנִּשְׁמַע בְּחִדְרוֹ שֶׁהָיָה לְבַדּוֹ סָגוּר שָׁם, שְׁמַעְתִּי מִפִּי
רַבִּי יַחִיאֵל מֵעַנְדֵּל זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שֶׁשָּׁמַע זֹאת מִפִּי הָרֵב רַבִּי שְׁמוּאֵל יִצְחָק
זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הַנִּי"ל, אֲשֶׁר הוּא בְּעֶצְמוֹ שָׁכַב אִזְ סָמוּךְ לְפֶתַח חִדְרוֹ, וְנִפְל
עָלָיו כָּל-כֶּף פַּחַד וְרַעְדָה, עַד שֶׁמִּגִּדֵּל רַעְדָה וְחִרְדָת גוּפוֹ נָפַל לָאָרֶץ וְנִשְׁאַר
כֶּף שׁוֹכֵב עַל הָאָרֶץ, כִּי יָרָא לְהִזִּיז עֶצְמוֹ מִמְּקוֹמוֹ עַד שֶׁנִּשְׁקַט הָרַעַשׁ (וְעֵין
בְּאֲרִיכוֹת בְּשִׁיחוֹת וְסַפּוּרִים כְּרָד ו, אוֹת ו; רֹאה לְקַמֵּן סַעִיף תַּעֲד). (שָׁם).

א-שיד

אֲשֶׁר הִגִּיד פַּעַם אַחַת לְרַבִּי מֵאִיר הַמְּחַשְׁבָה שֶׁהָיָה לוֹ בַּעֲת עֲלוֹתוֹ עַל הָעֲגֻלָּה
לְנִסֵּעַ אֵלָיו, שְׁמַעְתִּי מִפִּי בְּנוֹ רַבִּי שְׁמַחָה זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שֶׁשָּׁמַע מִפִּי אָבִיו
בְּעֶצְמוֹ. [וְעֵין בְּהִשְׁיחוֹת-הַרְיָן, סִימָן קפג, מֵה שֶׁכָּתַב מוֹהַרְנֵי"ת זְכָרוֹנוֹ-
לְבָרְכָה שֶׁגַם לְכַמָּה אֲנָשִׁים הִגִּיד מֵה שֶׁעָשׂוּ]. (שָׁם י"א).

א-שטו

אָמַר הַמַּעֲתִיק: שְׁמַעְתִּי מֵאֲנָשִׁי-שְׁלוֹמֵנוּ בְּאֲרִיכוֹת קֶצֶת, כִּי זֶה הָרֵב מֵאִיר
הָיָה כְּמוֹ בֵּן-בֵּית אֶצֶל רַבְּנוֹ זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְכִשְׁבָּא לְאֲדַמוּ"ר זְצ"ל, הָיָה

מוסר לו כל המפתחות וכו'. ופעם אחת נסע ביחד עם הרב רבי יודל זכרוננו-לברכה לאדמו"ר זצ"ל, וספר הרב רבי יודל זכרוננו-לברכה, שאם היה רבנו זכרוננו-לברכה בדור של תנאים, היה גם-כן חדוש. וענה הרב מאיר הנ"ל, שהוא אינו מחזיק את רבנו זכרוננו-לברכה גדול כל-כך, רק לגדול הדור של עכשו. וכשבאו אל רבנו זכרוננו-לברכה, אמר לו רבנו זכרוננו-לברכה: "כשאתה באיך מאמינים בי, למה נוסעים אליי? ואמר לו: "אגיד לך המחשבה שלך בעת עלותך על העגלה!" אמר לו: "אם אתם יודעים – תאמרו!" ויאמר לו רבנו זכרוננו-לברכה. ונשתומם ואמר: "אם-כן, אשאר אצלכם!" ויתעו אותנו אדמו"ר זכרוננו-לברכה ויאמר לו: "מחכמה הפרתי זאת בכניסתך לבית ובה"ש"לם עליכם!" וקבל דבריו ונסע ממנו, ובאמצע הדרך התפלא על עצמו ואמר: מה זה שהנחתי להתעות אותי? הלא אי אפשר לידע זאת כי-אם ברוח-הקדוש ממש, וזה פלא גדול ויותר מופת מה שיכול להתעות אותי וכו'. (שם).

א-שטז

מה שהודיע לרבי מאיר הנ"ל בענין הבנים ובענין העניות, גם זה שמעתי מפי בנו רבי שמחה הנ"ל, ששמע מפיו בעצמו. (שם י"ב).

א-שיז

אמר המעתיק: שמעתי מאנשי-שלומונו באריכות גדול, אך אספר בקצור, כי זה הרב מאיר היה דר במדודיבקה והיה עשיר גדול עד מאד, שהיו אוכלים אצלו בכלי-כסף ורוחצים בכלי-זהב, ולא היה לו בנים [ופעם אחת נתאכסן אצלו הרב רבי מרדכי מצרנוביל זכרוננו-לברכה ובניו, ובקשה אשת הרב מאיר הנ"ל ממנו שיתן לה בנים, ויאמר לה: "עוד את רוצה בנים?! דייך שאני ובני מתאכסנים אצלך!"!] ופעם אחת נסעה אל רבנו ברעש והתעוררות בענין בנים, ורבנו זכרוננו-לברכה סבב את עצמו בבית מקיר אל קיר ופניו היו אש לוהט ממש, וכמעט שהיה לה חרטה על מה שהטריחה את רבנו זכרוננו-לברכה כל-כך. אחר-כך אמר לה רבנו זכרוננו-לברכה שיהיה לה בן, אבל תפסיד העשירות, ויהיה לה עניות כל-

כָּךְ עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְהֵילֵד רַק טְלִית-קָטָן אֶחָד, וּכְשֵׁיכַבְּסוּ אוֹתוֹ, לֹא יִהְיֶה לוֹ אַחֵר לְלִבָּשׁ, וַיִּצְטָרֵךְ לְהַמְתִּין עַד שְׁתִּיבֹשׁ, וְהִסְפִּימָה גַם לָזֶה. וַיֹּאמֶר לָהּ, שְׂמַחְצֵרְךָ לְשֵׂאל גַם אֶת בַּעֲלָהּ אִם יִסְפִּים, וְגַם הוּא הִסְפִּים וְנוֹלַד לָהֶם בֶּן. וְאַחֵר אֵיזָה שָׁנִים, כְּשֶׁנֶּצְרָךְ רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה לְנִסְעֵ לְמִדְּוִדִּיבְקָה, נִסְעֵ דָרְךְ קְרוּמְעֵנְטְשׁוּק לַעֲשׂוֹת הַחֲתָנָה שֶׁל שְׂרָה'קִי עִם רַבִּי יִצְחָק אֵיזִיק בְּהַרְבֵּ רַבִּי לֵיב מְדוּבְרָאוֹנָא, לֹא נִכְנַס לְבֵיתָם, רַק נִכְנַס לְהַבֵּית-הַכְּנָסֶת וְרָאָה אֶת הַיָּלֵד שֶׁל רַבִּי מֵאִיר הַנַּ"ל וּבָחַן אוֹתוֹ בְּלִמּוּדוֹ וְאָמַר: "אֵהָהּ, הַפֶּסֶד גָּדוֹל וְכוּ", וְנִסְעֵ לְדָרְכּוֹ. וְהֵילֵד בָּא לְבֵיתוֹ וְסִפֵּר לְאִמּוֹ הַנִּזְכָּר לְעִיל, וְהָיָה לָהּ יְסוּרִים גְּדוֹלִים, וְלַעֲת-עָרֵב נִפְטַר הַיָּלֵד, וְאִמּוֹ סָגְרָה אֶת עַצְמָהּ בְּחֹדֶר מֵיחַד וְלֹא רָצְתָה לְהַתְנַחֵם וּלְדַבֵּר עִם שׁוּם אָדָם. וּכְשֶׁחֲזַר רַבְּנוּ לְמִדְּוִדִּיבְקָה, נִכְנַס לְהַתְאַכְסֵן אֶצְלָם, וְתִכְף יֵצֵאָה מֵהַחֹדֶר. וְאָמַר רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה, שֶׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנָּה הַשְּׁבַעָה יָמֵי אֲבָלוֹת, כִּי הַחֲתָנָה תִּהְיֶה אֶצְלָהּ, וְהִיא תִּהְיֶה מְחַתְּנָת. וְכֵן קִיָּמָה וְעֲשֵׂתָה כָּל צָרְכֵי הַחֲתָנָה כְּמוֹ אֶחָד הַגְּבִירִים הַגְּדוֹלִים וְהַלְבִּישָׁה אֶת הַכֶּלֶה, וְנִסְעוּ לְמוֹל הַחֲתָן, וְתַעֲשֵׂה הַחֲתָן-מֵאֵהָל" [=מִשְׁתָּה לְכַבּוֹד הַחֲתָן, כְּנֵהוּג] וּבִפְרֹט הַחֲתָנָה בְּרַב פֶּאֶר וְיִפִּי, וְהִיא הִיָּתָה מְלַבֶּשֶׁת בְּעַדֵּי-זָהָב כְּמוֹ מְחַתְּנָת, וְנִתְּנָה "דְּרָשָׁה-גִישָׁאֲנָק" [=דוֹרוֹן-דְּרָשָׁה] מְנוֹרֶת-זָהָב גְּדוֹלָה, וְאַחֵר-כֵּן קָרָאָה רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה וְאָמַר לָהּ שֶׁתֵּלֵד בֶּן וְתִקְרָא שְׁמוֹ נַחְמָן, וְאַנִּי שְׁמִי נַחְמָן בֶּן פִּינְגָא וְהוּא גַם-כֵּן כִּי שְׁמָהּ הָיָה פִּינְגָא. וְכֵמוֹ שֶׁאַנִּי חֲדוּשׁ בְּדָבָר שְׁלִי, כֵּן הוּא יִהְיֶה חֲדוּשׁ בְּדָבָר שְׁלוֹ, וּבְלִבָּד שְׁתִּקִּים אֵלּוֹ הַתְּנָאִים: שֶׁהִיא לֹא תִינִיק אוֹתוֹ רַק מִינְקָת, וְגַם הַמִּינְקָת תִּינִיק רַק בִּימֵי טַהַר, וְשֶׁהִיא לֹא תִרְאֶה אֶת הַיָּלֵד כָּלֵל בִּימֵי טְמֵאָתָה. וְכֵן הָיָה שֶׁיִּלְדָה בֶּן, אֲבָל לֹא קִיָּמָה, כִּי הָיָה חוֹלָה, וְהִלְכָה לְרֵאוֹת אוֹתוֹ בִּימֵי טְמֵאָתָה, וְגַם הַמִּינְקָת הַיִּנִּיקָה אוֹתוֹ בִּימֵי טְמֵאָתָה, וְנִסְעָה לְאֲדָמוּ"ר זְצ"ל לְשֵׂאל אִם תִּתֵּן אוֹתוֹ לְמִינְקָת אַחֲרָת, וְאָמַר: "עֲכָשׁוּ לֹא אֲכַפֶּת עוֹד כָּלֵל, כִּיּוֹן שֶׁכָּבַר לֹא קִיָּמוֹ, וְלֹא יִהְיֶה עוֹד חֲדוּשׁ כְּנִזְכָּר-לְעִיל", וְכֵן הָוָה.

א-שיח

הַמַּעֲשֵׂה מֵהֵינוּקָא בַּעֲת נְסִיעָתוֹ לְנַאוּרִיטְשׁ, שְׂמַעְתִּי מִפִּי כְּמָה אֲנָשִׁים שְׂשִׁמְעוּ זֹאת מִפִּי רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּעַצְמוֹ (וְעֵינֵן בְּשִׁיחוֹת וְסִפּוּרִים, כְּרָךְ דַּ בְּאַרְיִכוֹת, נִמְצָא בְּכָרְךְ ו, אוֹת ג; רֵאָה לְקַמֵּן סִימָן ת"ע).

א-שיט

המעשה מהפושעים שרצו להכותו, והנס שהיה לו, והמפלה שהיה להם, שמעתי כל זאת מפי אבי, הריני כפרת משכבו, ששמע מפי מוהרנ"ת זכרונו-לברכה בעצמו. (שם)

א-שכ

פעם-אחת בנסיעת רבנו זכרונו-לברכה ממעז'יבוז' לברסלב, והדרך הרגיל הוא על-יד נעמירוב. בהודע הדרך למתנגדים, ובכן ביום זה יצאו מחוץ לעיר ומקלות בידיהם בכדי להכותו. כששמעו אנשי-שלומנו דבר זה, עשו גם הם כמותם ומקל איש בידו בכדי להציל את רבנו זכרונו-לברכה מידיהם. ושתי החבורות עמדו על הדרך ולחכות עד בואו, אבל מה' היה שהופיע עליו ברוח-קדשו, ובאחת האכסניות בכפר סמוך לנעמירוב שנכנס רבנו זכרונו-לברכה שמה, שאל אצל בעל האכסניא אם אפשר להטות מהדרך הרגיל ולנסע באיזו דרך אחר לברסלב ולא דרך נעמירוב. ויאמר לו הבעל-אכסניא, שאפשר באיזה דרך מעקם בצדי הכפרים, וכן עשה רבנו זכרונו-לברכה, ועשה דרכו עם צדי הכפרים ובא בשלום לברסלב, ושתי החבורות עומדים הן ומחכים, ואגב הגיע זמן מנחה, ועם זה הבטחון שבלב חבורת אנשי-שלומנו, שלא יגיע שום הזק לרבנו זכרונו-לברכה. חזרו חבורת אנשי-שלומנו העירה נעמירוב, וחבורת המתנגדים עומדים במרדס, ועוד בלב שמח, בתקות הצלחת השעה באין מפריע. פתאם ראו מרחוק עגלה חצי מכסה (באעד) נוסעת, וממעל עומדים שני אנשים כמנהג נסיעת רבי עם משמשים. עשו עוד התחכמות ותכף התחבאו באיזה מערות ובקעים, בכדי כשתגיע העגלה יצאו ממחבואם ויתנפלו עליהם לעשות מעשיהם מעשי רצח, וכן היה. ובהתחכמות התנפלו על העגלה המכסה ב"באעד", שבתוכה לא היה רבנו זכרונו-לברכה, כי-אם רבנית אחת עם שני גבאים. כשראו זאת, חזרו העירה בחרפה ובושה ובבהלה. הרבנית עם הגבאים הבינו שהמה לא גזלנים, שבאם היו גזלנים ורוצחים, לא היו בורחים מצעקת הנופלים בידיהם; וכן ראו מאחוריהם שהמה אדרבא פנראה חסידים ואנשי-מעשה, והיה הדבר אצלם לפלא. ויהי כבואם העירה, כמובן תכף ספרו הדבר לפני אנשי העיר, ונתודע הדבר, והיו לחרפה ולקלון לכל אנשי העיר; ואחד מהם, מגדל הבושה והחרטה, שלח מתנה לרבנו זכרונו-לברכה בכדי לפיסו. ורבנו זכרונו-לברכה אמר, שבודאי טוב הדבר ששלח לפיסו, אבל לא משום זה יפטר גם מאיזה ענש. וגם לחבורת אנשי-שלומנו

שְׂפִי צָאוּ לְהַצִּילוֹ אֶמֶר רַבֵּנוּ זְכוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם לְסִמּוֹךְ עַל הַנֶּסֶס
בְּבִטְחוֹן עַל גֹּדֶל צְדָקָתוֹ, וְדִיקָא לְחַפּוֹת כָּל הָעֵת עִם חֲבוּרַת הַמִּתְנַגְּדִים
מִשּׁוֹם "לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רַעֲד", וּלְהִשָּׁם הַיְשׁוּעָה. (שָׁם).

א-שכא

הוֹדְעָה בְּרַמְזֵי מַעֲנֵנוּ "הַאֲבָאָרַע – עֵבֶרָה", שְׂמַעְתִּי בְּאֲרִיכוֹת מִפִּי אָבִי, הַרִינִי
כְּפֶרֶת מִשְׁכָּבוֹ, שְׁשָׁמַע מִפִּי מִשָּׁה חִינְקֵעֵס. (שָׁם טו).

א-שכב

פַּעַם-אַחַת הָיָה אֶצְלֵי רַבֵּנוּ זְכוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ וְאָמַר: "מַה זֶה קוֹל דְּפִיקוֹת
שְׂאֲנָכִי שׁוֹמֵעַ? לֵךְ וּרְאֵה!" וְאָנְכִי לֹא שְׂמַעְתִּי. יָצָאתִי הַחוּצָה וְלֹא שְׂמַעְתִּי
כְּלוּם... הִלְכָתִי מִמְּקוֹם לְמְקוֹם וְשָׂאֲלָתִי אֶת פִּי אֵיזָה אֲנָשִׁים: מַה זֶה קוֹל
הַדְּפִיקוֹת? וְאָמְרוּ לִי שְׂמִשָּׁה הָעֵנְיָעֵס בּוֹנָה הַאֲבָאָרַע, (=בֵּיתָן). וְכִשְׂאֲמַרְתִּי
לוֹ, אָמַר לִי: "אַה אַה, הַאֲבָאָרַע – עֵבֶרָה! הַאֲבָאָרַע – עֵבֶרָה!" אַחַר כַּמָּה
שָׁנִים כָּבַר אַחַר הַסְּתַלְקוֹת רַבֵּנוּ זְכוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, הָיָה לִי אֵיזָה דְבַר נְחוּץ
לְהִיּוֹת אֶצְלֵי מִשָּׁה הָעֵנְיָעֵס. הִלְכָתִי אֵלָיו וְלֹא מְצָאתִיהוּ בְּבֵיתוֹ, וּבְנֵי-בֵיתוֹ
אָמְרוּ לִי שְׂאֲפֹשֶׁר הוּא בְּהַאֲבָאָרַע. הִלְכָתִי אֶל הַהַאֲבָאָרַע וּפְתַחְתִּי הַדְּלֵת
וּמְצָאתִיו עוֹבֵר עֵבֶרָה, רַחֲמָנָא לְצִלוֹ. כְּשִׂרְאִיתִי מַעֲשֵׂה זֶה נִזְכַּרְתִּי בְּנַבּוּאָתוֹ
שֶׁל רַבֵּנוּ: הַאֲבָאָרַע – עֵבֶרָה. תִּכְּוֹ הִלְכָתִי לְהֵרֵב מִבְּרִסְלָב לְסַפֵּר לוֹ. (שָׁם).

א-שכג

מַה שְׂאֲמַר לְהָאִישׁ שֶׁהִלֵּךְ בְּכָל יוֹם לְהַמְנִיחַ שְׁלוֹ בְּאוֹמֶן, שְׂבַעְבוֹר זֶה יִפְקֹד
בְּבוֹ זֶכֶר, שְׂמַעְתִּי מִפִּי רַבִּי מִשָּׁה בְּרַבִּי אַבְרָהָם חַיִּים, שְׂשָׁמַע מִבְּנוֹ הַנוֹלָד

א-שכד

הודעתו בזאסלב שבשעה זאת נולד בן אצל רבי יעקב ברבי יודל בברסלב, ששמעתי זאת מבנו הרב יואל, ששמע זאת מפי אביו בעצמו. (שם י"ז).

א-שכה

מה שהודיע במוצאי יום-הכפורים, שנחתם הדין על המתנגד שמה מהייסעו שימית, ששמעתי זאת מאבי, הריני כפרת משכבו, ומרבי יצחק מהייסעו, ששמעו זאת מפי אחי זקני רבי ראובן יוסף, שישב אצל אדמו"ר זצ"ל בעת ההיא שנה תמימה, ולא היה באפשרותו לשוב לביתו מרדיפת המתנגד הנ"ל, ותקף אחר מותו בחרף ההוא שאחר יום-הכפורים הנ"ל, חזר מיד לביתו. (שם ח"ו).

א-שכו

מה שצוה לאחי זקני הרב ראובן יוסף הנ"ל, שכל הוראה שישמע מפי הרב דעירו, לאמר תמיד בהפוך, וכן היה מקים אחי זקני הרב ראובן יוסף הנ"ל, שגם אם הוא לא זכר בעצמו את פסק ההוראה, אבל מעצם ראותו תמיד עין בעין אמתת דברי אדמו"ר זצ"ל, היה אומר תמיד להפוך מדברי הרב הנ"ל. וכאשר פתחו את ספרי הפוסקים לעין כדברי מי הפסק, היו רואים בעיניהם שהאמת כדבריו, עד שברח הרב ההוא מן העיר עם כל בני-ביתו בחרפה ובושה גדולה. ששמעתי כל זאת מפי אבי, הריני כפרת משכבו, ומשאר אנשים ששמעו זאת מפיו בעצמו. (שם י"ט). (וע"ע להלן

ב-קכח

הרב של הייסין היה מציק לאנשי שלומנו מאד, והיו מתאוננים על התנהגותו הרעה לפני רבנו. פעם כשהתאונן רבי ראובן יוסף, דודו של רבי נחמן מטולטשין, לפני רבנו על הסבל הרב שסובלים ממנו, אמר לו רבנו: "לך ועמוד בפתח בית הרב; ועל כל שאלה שיפסק, תאמר אתה לשואל שיחזר לרב ויאמר לו, שרבי ראובן יוסף אומר, שההיפך הוא הנכון. ואל תעין כלל, אם צודק אתה אם לאו, רק תסמך עליי", וכן עשה. ובא אדם אחד מתושבי העירה עם איזה שאלת נשים לרב, וכשיצא השואל, שאלו רבי ראובן יוסף: "מה פסק הרב?" ועל מה שענה לו, אמר רבי ראובן יוסף, שהפסק הנכון הוא ההפך! וכן עשה בעוד שאלות, ונעשה רעש מזה, עד שהלכו הלומדים ובררו מה הוא הפסק הנכון, וראו שהצדק עם רבי ראובן יוסף, וברח הרב מהעיר מרב בושה.

ב-קסב

בעירה הייסין, השוכנת ליד אומאן, היה דר שם מפורסם אחד, ושמו היה שלמה, והציק מאד לאנשי בפרט לרבי ראובן יוסף זכרוננו-לברכה, דוד רבי נחמן מטולטשין זכרוננו-לברכה, שהיה תלמיד חכם מפלג פידוע, וגרם לקלקול שלום ביתו, רבי ראובן יוסף היה נוהג לבוא אל רבנו בכל ראש-השנה. פעם לאחר ראש-השנה, בעת שהיו אנשי נפרדים מרבנו וכל אחד נסע חזרה לביתו, נכנס הוא אל רבנו בפחד גדול, כי פחד להפרד מרבנו ולחזר לביתו בידעו מה מצפה לו בעירו, והבחין ברבנו שרצונו הוא, שלא יסע ויחזר לביתו, ונשאר אצל רבנו עוד שבוע. לאחר שבוע, כשבא להפרד מרבנו, הבחין שוב, שאין רצון רבנו שיחזר לביתו, ונשאר עוד, וכך מפעם לפעם דחה נסיעתו, עד שנשאר אצל רבנו שנה תמימה. אחר ראש-השנה של השנה השניה, כשנכנס לרבנו אמר לו רבנו: "לך, סע לביתך ותציע שדוך לזוגתו של שלמה... כי הוא נפטר" פאר א הייס און רעד א שדוך פאר שלמה'ס וייב... "ואמר אחר-כך רבנו, "אף על פי שכתוב

גם ענוש לצדיק לא טוב, אולם מהשמים נלחמו בעדיי, "מיהאט זאך פון הימל און גינומען פאר מיר" [.

א-שכז

את אשר חלק פרנסות להאנשים שגרשו אותם מן הכפרים, וכל אשר יצא מפיו הקדוש לא שב ריקם, שמעתי כל זאת באריכות מאבי, הריני כפרת משכבו, ששמע זאת ממוהרנ"ת זכרוננו-לברכה וגם מפי האנשים האלה בעצמם. (שם)

א-שכח

בעת אשר גלה למוהרנ"ת זכרוננו-לברכה ולרבי נפתלי זכרוננו-לברכה הסוד הכמוס מענין ביאת הגואל, ישב אז גם חתנו רבי יוסף זכרוננו-לברכה סמוך ודבוק אליו ממש, וגם שני אנשים מטעפליק עמדו אז על מדרגות העגלה (שטיג), מזה אחד ומזה אחד, ופניהם לאדמו"ר זצ"ל בכל עת הנסיעה [שנסעו אז מלאדזין לטעפליק], וקולו זכרוננו-לברכה בעת שדבר כל זאת, נפסק בנפלאות פאלה, עד שלא נודע כלל לחתנו ולשני האנשים הנ"ל אם הוא מדבר עם מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה ורבי נפתלי זכרוננו-לברכה שישובו לנגדו. ושמעתי זאת מפי פמה אנשים וגם מאבי, הריני כפרת משכבו, ששמעו מפי הנ"ל, אשר היו רגילים לספר זאת בכל פעם. (שם)

א-שכט

הַמַּעֲשֵׂה מִהַשְׁתִּי מִצְבוֹת, שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי, הַרִינִי כַּפָּרֶת מִשְׁכָּבוֹ, שְׁשָׁמַע זֹאת
מִפִּי רַבִּי מֹשֶׁה, דִּין וּמִוֶּרֶה-צָדֵק דָּקֵה־לֵת-קָדֵשׁ טַעֲפֹלִיק, שְׁבַעֲיָנִיו רָאָה
וּבְאֲזָנָיו שָׁמַע זֹאת. (שָׁם כ"ב).

א-של

אָמַר הַמַּעֲתִיק: שְׁמַעְשָׂה כָּךְ הָיָה, שְׁפַעַם אַחַת הָיָה רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה
בְּטַעֲפֹלִיק, וְהָיָה בְּעֶזְרַת בֵּית-הַכְּנֶסֶת (פְּאֵלִישׁ), וְרָאָה מִצְבוֹת מְנַחִים, וְשִׁתִּי
מִצְבוֹת וְרִשְׁיַמַּת אוֹתֵינִי הֵם זֶה עַל זֶה, וְאָמַר: "אֲפֹלוּ לְאַחַר מִיתָה אֵין
לָהֶם בּוֹשָׁה!" וְנִתְוַדַּע, שְׁאֵלוּ הַשְׁתִּי מִצְבוֹת הָיוּ, אַחַת בְּשָׁבִיל אִישׁ וְאַחַת
בְּשָׁבִיל אִשָּׁה, שֶׁהֵיוּ נַחֲשָׁדִים עוֹד זֶה עִם זֶה בְּחַיֵּיהֶם. (שָׁם).

א-שלא

אֵת אֲשֶׁר אָמַר אֲזֵי עַל שְׁנֵי יְלָדֵי רַבִּי שְׁמוּאֵל מִטַּעֲפֹלִיק: "תַּחַת שְׁנַיִם חֻלְשִׁים
עָדִיף אֶחָד בְּרִיא", "אֵינְדַּעַר צְוִי שְׁאֲפַע, אִיז גְּלִיכָעַר אֵינְס לֹא
גִּיזוּנְדִּיס", וְכֵן הָוָה. גַּם זֶה שְׁמַעְתִּי מִפִּי אָבִי, הַרִינִי כַּפָּרֶת מִשְׁכָּבוֹ, שְׁשָׁמַע
מִפִּי רַבִּי מֹשֶׁה מִוֶּרֶה-צָדֵק הַנִּיל. (שָׁם כ"ג).

א-שלב

אָמַר הַמַּעֲתִיק: שְׁמַעְתִּי שְׁהַמַּעֲשָׂה הִיְתָה, שְׁנוֹלְדוּ לְרַבִּי שְׁמוּאֵל הַנִּיל
תְּאוּמִים, וְרַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה הָיָה אֲצֹלוּ עַל הַבְּרִית-מִלָּה וְהָיָה אֲזֵי סִנְדֵּק,
וְאֲזֵי אָמַר כָּל זֹאת כְּנֶזְכֶּר-לְעִיל, וְכֵן הָוָה, שְׁהַתְּאוּמִים מֵתוּ, וְאַחַר-כָּךְ נוֹלַד
לוֹ בֶן בְּרִיא וְחִזָּק. (שָׁם).

א-שלג

המעשה מרפואת חלי הראה לרבי נפתלי זכרונו-לברכה, שמעתי מאבי, הריני כפרת משכבו, ששמע זאת מפי רבי נפתלי זכרונו-לברכה בעצמו. (שם כד).

א-שלד

אמר המעתיק: שמעתי שהמעשה כד היתה: אחר ביאתו מלמברג היה דרכו לסע חוץ לעיר. ופעם אחת לקח אתו את מוהרנ"ת זכרונו-לברכה ורבי נפתלי זכרונו-לברכה ובאו ל"קרקעטשמע" אחד, ונתנו להם שם גבינה לאכל, ורבי נפתלי זכרונו-לברכה היה לו גם-כן חלי הראה כמו אדמו"ר זצ"ל, והוא זכרונו-לברכה ורבי נפתלי לא רצו לאכל מחמת שמזיק לחולאת הזאת, ומוהרנ"ת זכרונו-לברכה לא רצה לאכל בלעדס. ואמר מוהרנ"ת זכרונו-לברכה לרבי נפתלי שיאכל ולא יזיק לו. ואמר רבי נפתלי: "אתה אומר לי! כשרבנו זכרונו-לברכה יאמר לי! – אז דער רבי וועט מיר זאגען!" ואמר לו אדמו"ר זצ"ל שיאכל עם מוהרנ"ת זכרונו-לברכה, ואכל הרב נפתלי עם מוהרנ"ת זכרונו-לברכה. ואחר-כך כשנסעו בחזרה העירה, עשה רבי נפתלי לא הוסי [=שעול], ואמר רבנו זכרונו-לברכה: "הראיתם?! אין זה כבר כלל אותו שיעול הקודם. אני חשבת שיהא יפטר לפני", "סיאיז שוין גאר ניט דער הוסי! איך האב גימיינט אז ער וועט זיך פריער אפ פארטיגען פאר מיר!". והמובן מדבריו, שבזה המאכל המשיך לו רפואה למחלתו. ואז באותו ראש-השנה אמר התורה "תקעו ממשלה" (בלקוטי-מוהר"ן תנינא, סימן א), ושם מובן זה, שיכולין להמשיך כחות הרפואה לתוך כל דבר מאכל, עין שם וכוי. (שם).

ב-קפח

פעם נסעו רבנו ומוהרנ"ת ורבי נפתלי באיזו נסיעה, בדרך נכנסו לנוח בביתו של אחד מאנ"ש, והוא בראותו את רבנו ומליו באים לביתו, הכין עבורם סעדה חלבית עם גבינה, על שלחן וכסאות בחוץ, כדרך הנופשים. ומחמת שרבנו סבל כבד אז ממחלת השעול, לא רצה לאכל את הגבינה, משום שהיא מעוררת את השעול, ורבי נפתלי גם הוא לא רצה לאכל, כי גם הוא סבל מאותה מחלה, ומוהרנ"ת עשה ברכת שהכל ואכל מהגבינה, והפציר ברבי נפתלי חברו שגם הוא לאכל עמו מהגבינה, ואמר לו רבי נפתלי: "אתה אומר לי לאכל? אם רבנו יאמר לי לאכל אזי אוכל". וכששמע זאת רבנו, אמר לרבי נפתלי: "נו, ובכן מצוה אני לך לאכל", "נו, הייס איך דיר עס". ואכל רבי נפתלי, ואחר האכילה השתעל, ונענע רבנו בראשו ואמר: "הראיתם שכבר הוא שעול אחר לגמרי"? "ס'איז שוין גאר א אנדער הוס"? "אני חשבתני שהוא יפטר מהעולם עוד לפני, וכעת רואה אני שעוד תהיה לו גם אריכות ימים..." "איך האב געמיינט אז ער וועט זיך נאך אפפארטיגן פאר מיר, אצינד זעה איך אז ער וועט נאך האבן אריכות ימים אויך...":

א-שלה

מה שעבר על רבי יודל ורבי שמואל אייזיק זכרוננו-לברכה בעת שנסעו בפקדתו עבור השתדלות בתעלומותיו למהר גאלתנו, שמעתי מזה קצת דקצת ראשי פרקים מאבי, הריני כפרת משכבו, ששמע מפי מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, וגם מרבי יחיאל מענדל זכרוננו-לברכה שמעתי זאת, שהוא שמע מפי רבי יודל זכרוננו-לברכה בעצמו. (שם כ"ה).

א-שלו

אמר המעתיק: שמעתי שצוה עליהם שיאמרו בכל עיר ועיר דף אחד מהספר הנשרף, ומספר לקוטי-מוהר"ן ושאירו דף אחד בכל עיר ועיר וכו'. וצוה עליהם שיהיו אצל הרב מברדיצ'ב זצ"ל ויבקשו ממנו צדקה, ויאמרו לו שהנדבה הזאת היא לצורך הכנסת-כלה, והשתדלותו בזה היתה פנזפר-לעיל, אך עברו עליהם מניעות רבות מחמת עניות, שכלה

אָפֿלם הַמָּמוֹן, וּבִבְתִים לֹא רָצוּ לִתֵּן לָהֶם מַחְמַת שְׁאִמְרוּ שֶׁהֵם בְּרִיאִים וַיְכוּלִים לַעֲבֹד, וְגַם חֲשָׁדוֹם לְגַנְבִים וְכוּ', וְלֹא גָמְרוּ הָעֲנָנוּ. (שָׁם).

א-שלז

הַמַּעֲשֶׂה מְאֻלְכָסִין דְּרִיוּקָע וְהַתְּקִימוֹת הַבְּטָחוֹתוֹ, שְׁמַעְתִּי מֵרַבִּי מִשֶּׁה שְׁיָשֵׁב שָׁם, שְׁשָׁמַע זֹאת מִפִּי הָאִישׁ שְׁרָאָה זֹאת בְּעֵינָיו. (שָׁם כ"ו).

א-שלח

אָמַר הַמַּעֲתִיק: כְּפִי הַנִּרְאָה הִיא הַמַּעֲשֶׂה שְׁשָׁמַעְתִּי, שְׁפַעַם אַחַת הָיָה רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בַּחֲרָף עַל בְּרִית-מִילָה, וּבָא אִישׁ אֶחָד וְקָבַל לְפָנָיו אִוְדוֹת בְּתוֹ אֲשֶׁר פָּתַח אוֹתָהּ עַרְל אֶחָד לְהַמִּיר דָּתָהּ, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְנִאֲבָדָה, וַיְכַבֵּר חַפְשׁ אוֹתָהּ בְּכָל הַכְּפָרִים וְלֹא מִצָּאָהּ. וַיֹּאמֶר לוֹ רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שְׁנִמְצָאת אֶצְל הַכֹּמֶר דְּעִירוֹ, אֲשֶׁר לֹא עָלָה עַל דְּעִתּוֹ שְׁהַכֹּמֶר יַעֲשֶׂה לוֹ זֹאת, יַעַן כִּי חֵי אֲתוֹ בְּטוֹב מְאֹד. וַאֲמַר אֶל רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה: "אֵיךְ הוֹלְכִים לְבַקְשָׁה?" וְהַשִּׁיב לוֹ, שְׁיִסְעוּ שְׁנֵי אַנְשִׁים תַּכְף עִם עֲגֻלַת-הַחֲרָף סָמוּךְ לְבֵית הַכֹּמֶר, וּבְתוֹ תַעֲמֹד בַּחוּץ, וַיְכַשְׁתְּרָאָה אוֹתָם, תַּכְף תִּתְרַצָּה לְנִסְעַ עִמָּם לְבֵיתָהּ, וְכַךְ הָיָה. וַאֲדַמּוּ"ר יֵשֵׁב עוֹד עַל סְעֻדַת בְּרִית-מִילָה. וַיְכַשְׁנוּדַע הַדְּבָר לְהַעֲרָלִים דָּשָׁם, לְקַחוּ מִקְלוֹת וְקַרְדָּמוֹת לִילֵךְ לְלַחֵם עִם הַיְהוּדִים אֲשֶׁר לְקַחוּ אֶת הַנְּעֵרָה מִבֵּית הַכֹּמֶר וּלְקַחְתָּהּ בַּחֲזָרָה בַּחֲזָקָה, וְנִפְלַע עַל הַיְהוּדִים פַּחַד גָּדוֹל, וַאֲמַר רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שְׁלֹא יִפְחָדוּ, רַק יִקַּחוּ בִּיגְדִים גַּם-כֵּן מִקְלוֹת וְלִצָּאת כְּנָגְדָם, וַיִּפְחָדוּ הַעֲרָלִים מֵהֶם, וְכֵן הָיָה – כְּשֶׁרָאוּ הַעֲרָלִים אֶת מַעַט הַיְהוּדִים יוֹצְאִים כְּנָגְדָם גַּם-כֵּן בְּמִקְלוֹת, הִלְכוּ לָהֶם אֵף שְׁלֹא הָיָה שׁוֹם דְּרָךְ הַטָּבַע לָזֶה. וַאֲחֵר-כֵּן הַשְּׁתַדֵּל רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לְשַׁדְּךְ אוֹתָהּ עִם בַּחוּר בַּעַל-מְלָאכָה אֶחָד סְנִדְלָר מִשָּׁם, וְהִזְהִיר לְהַבְּחוֹר וַאֲמַר: "תִּשְׁמַר אֶת עֲצָמְךָ אִם יִזְדַּמֵּן לָךְ אִיזָה קִטְטָה עִמָּה, שְׁלֹא תִבְיָשָׁה בְּבִזְיוֹן הָזֶה שְׁרָצְתָה לְהַמִּיר דָּתָהּ! וַיַּעֲבוֹר זֶה אֲנִי מִבְּטִיחָךְ שְׁיִהְיֶה לָךְ מִמְּנָה בְּנִים טוֹבִים. וְכֵן הָיָה, שְׁנוֹלְדוּ לוֹ מִמְּנָה בְּנִים טוֹבִים, רַבָּנִים וְלוֹמְדִים מִפְּלָגִי-תוֹרָה. (שָׁם).

א-שלט

מה שאמר להירש בער מאומן את מחשבתו שחשב בעת ההיא, שמעתי מרבי משה ברבי אברהם חיים, ששמע מפי האנשים ששמעו מפיו (ראה להלן סימן תקצ"א). (שם כ"ז).

א-תקצא

פעם-אחת אמר רבנו זכרנו-לברכה למוהרנ"ת זכרנו-לברכה, שסיפר להירש בער מעשה מהבעל-שם-טוב זכרנו-לברכה. התפלא מוהרנ"ת זכרנו-לברכה בלבד, הלא שמע מרבנו זכרנו-לברכה, שיזהר מלומר תורה לפניו? ענה רבנו זכרנו-לברכה ואמר: "וואס מיינסטו מיין איך" "ספרו בגוים את כבודו". והנה בתחלת ביאת רבנו זכרנו-לברכה לאומין חשבו אותו לחכם גדול, אבל לא פרבם "נפתלי וייזעל", ואחר-כך העריכוהו חכם כמותו, אולם אחר-כך נוכחו לדעת, שהוא חכם יותר ממנו, כי היה להם איזה קשיא מרבם הנ"ל, ולא ידעו תרוץ עליה והלכו אודות זה לרבנו זכרנו-לברכה לשאל ממנו ותקף פשנכנסו לביתו, הקשה רבנו זכרנו-לברכה מעצמו זאת הקשיא וגם ענה להם תרוץ נכון ונתפלאו מאד, נענו ואמרו לו: זאת ידענו עתה, שהנכם חכם יותר מוויזעל, כי הוא לא ידע תרוץ על הקשיא, ואתם ידעתם תרוץ, אולם זאת פליאה בעינינו: מהיכן ידעתם המחשבה שלנו? הסביר להם רבנו, שזה מחמת חכמה, כי מי שיש לו מח נקי וזך יכול להכיר המחשבה של השני, ונתקבל אצלם תרוץ זה. אחר-כך ביצאם מרבנו השתוממו עוד יותר ואמרו זה לזה: "אותנו חכמים כמונו יכול הוא להתעות כל-כך? הלא זה אי-אפשר בשכל אנושי בשום אפן וכו', וכי מי יש לו מח צח כזה?...". (ספורים נפלאים).

א-שמ

משני אנשים שתפיים שאכלו בקערה נגד אדמו"ר זצ"ל באכסניא, וכל אחד אכל מצד הקערה של חברו. ואחר שהלכו אמר אדמו"ר זצ"ל, שכן הדבר גם בנשותיהם. אחר-כך ברבות העתים נתגלה הדבר. שמעתי זאת מאבי, הריני כפרת משכבו, ששמע זאת מאחד מאנשי אדמו"ר זצ"ל. (שם כ"ח).

א-שמא

מה שאמר לרבי גרשון זכרוןו-לברכה: "עבור נר שוה-פריטה עלולה להתבלבל כל תפלת שמונה-עשרה", "איבער א גראשינדיג ליכטעל קאן צו שלאגין ווערין א גאנצע שמונה-עשרה" ! . ובעת שנתקיים זאת אחר כמה וכמה שנים, נזכר הרב גרשון, שמכון ממש פדברים האלה אמר לו אדמו"ר זצ"ל. שמעתי כל זאת מאבי, הריני כפרת משכבו, ששמע זאת מפיו בעצמו. (שם כ"ט).

א-שמב

שפעם-אחת בקש רבנו זכרוןו-לברכה לתן לו עשירות ולא רצה. ואמר לו רבנו זכרוןו-לברכה: "מפני מה, הלוא בשביל א גראשין לעכטיל קאן צו שלגין ווערין א גאנצע שמונה-עשרה"? פנזפר-לעיל. ואחר כמה שנים נתקיים זאת מחמת עניות וכי, שפעם אחת לעת-ערב והיה חשך בביתו, ובקשו בני-ביתו ממנו "א גראשין" לקנות נר ולא היה לו, ועל-ידי-זה נתבלבל לו השמונה-עשרה, ונזכר אז שרבנו זכרוןו-לברכה פנו לו מכמה שנים. (שם). מקדם.

א-שמג

הַמַּעֲשֶׂה מְרַבֵּי לִיפֹא זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וּמָה שֶׁאָמַר לוֹ: "אֵינִי רוֹצֶה שְׂיִהְיֶה לְךָ מְמוֹן" !, "אֵיךְ וּוִיל נִיט אִז דּוּא זְאֻלְסְט הָאֲבִין גַּעֲלֵד!" וְהַסְּבוֹת מְהָרוּחַ סָעָרָה שֶׁנִּסְתַּבֵּב לָזֶה, שֶׁמַּעֲתִי מֵאֲבִי, הֲרִינִי כַּפָּרַת מְשַׁכְּבוּ, שֶׁשָּׁמַע מִפִּי מוֹהֲרָנִי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה. (שם ל"ו).

א-שדמ

אָמַר הַמַּעֲתִיק: בָּזָה יֵשׁ אַרְיָכוֹת גְּדוֹל, אַךְ אֲזֹכֵר בְּקִצּוֹר אֵיזָה רָאשֵׁי פְּרָקִים: הָרַב לִיפֹא הָיָה אֲצֵל רַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְאָמַר אִז הַתּוֹרָה כִּיג "צוֹיֵת צְדָק וְכוּ", וְשָׁם מְדַבֵּר מֵעֲנִין מְמוֹן, וְרִמְזוּ עַל רַבֵּי לִיפֹא הַנִּי"ל, כִּי הָרַב לִיפֹא הַנִּי"ל הָיָה מִמְּקַרְבֵּי הָרֵאשׁוּנִים קִדְּם מוֹהֲרָנִי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וְרַבֵּי נִפְתָּלִי, וּמֵאֲמִירַת עֲנִינֵנו שְׁלוֹ נִתְקַרְבוּ, וְאַחַר-כֵּן נִפְּל לְתַאֲוֹת מְמוֹן, וְהוּא עָסַק אִז עִם סוּחַר אֶחָד וְכוּ", וְאָמַר לוֹ רַבְּנֵנוּ כַּנְּזָכָר-לְעִיל. וְכַשֶּׁנִּסַּע מְרַבְּנֵנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה חָשַׁב בְּדַעְתּוֹ: הֲלוֹא אִם יִסַּע לְרַבְּנֵנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, אֶפְשָׁר יִתְקַיֵּם דְּבוּרוֹ, עַל-כֵּן נִסְכַּם בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא לִסַּע עוֹד, וְאָמַר שֶׁרַבְּנֵנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הוּא מַעוֹלָם הַבֵּא וְאֲנִי מַעוֹלָם הַזֶּה, וְאִף-עַל-פִּי-כֵן לֹא הוֹעִיל וְנַעֲשֶׂה עֲנִי, כִּי בָּא רוּחַ סָעָרָה וְעָקַר בֵּיתוֹ לְגַמְרֵי. וְאַחַר אֵיזָה שָׁנִים הַתְּחִיל שׁוֹב לְנִסְעֵ לְרַבְּנֵנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְכַשֶּׁקְרָאוּ לוֹ פַּעַם אַחַת "מִפְּטִיר", וְהִסּוֹף שֶׁל הַהִפְטָרָה הָיָה: "הֲלוֹא מַעֲתָה קָרַאת לִי אֲבִי וְכוּ", אָמַר מוֹהֲרָנִי"ת לְרַבֵּי לִיפֹא: "רַבֵּי לִיפֹא, עֲמַנּוּ הֵייתֶם, הֲלוֹא מַעֲתָה וְכוּ" כַּנְּזָכָר-לְעִיל, רְאִיתֶם מָה שֶׁקּוֹרְאִים לָכֶם – הֲלוֹא מַעֲתָה וְכוּ"? וְכַשֶּׁנִּסַּע לְרַבְּנֵנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הוֹכִיחַ אוֹתוֹ כַּמּוּבָא בְּהַשְׁיָחוֹת (בְּחַיֵּי מוֹהֲרָ"ן סִימָן שֵׁטו) בְּמֵאֲמָר "הוֹכִיחַ אֶת אֶחָד וְכוּ", מִמָּה נִפְשָׁד וְכוּ". וְאִז בָּכָה מְאֹד עַד שֶׁהוֹרִיד דְּמָעוֹת מֵעֵינָיו לְאַרְץ, וְאִז אָמַר לוֹ רַבְּנֵנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה: "אֲפֹלוּ אִם יִהְיֶה הַמְּמוֹן שֶׁלְּךָ מְכֻסָּה וּמִצָּנַע אֲפֹלוּ בְּתַבָּה – יִפְזְרוּ הָרוּחַ" וְכֵן הָוָה, שֶׁשָּׁכַר אֵיזָה יַעַר וּבְנָה לְעַצְמוֹ שָׁם בֵּית-דִּירָה, וְקִדְּם שֶׁנִּגְמַר הִגָּ בָּא רוּחַ סָעָרָה וְהִפָּד וְחָרַב וְעָשָׂה מִן הַכֹּל אֲבָק וְעָפָר לֹא יִצְלַח לְכָלוּם.

בְּשָׁנָה הָאַחֲרוֹנָה לֹא הָיָה עַל רֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה, וְשָׂאֵל רַבְּנֵנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה עָלָיו, וְתַרְצוּ אוֹתוֹ, כִּי הֲצַרְךָ לִסַּע בְּשָׁבִיל אֶתְרוּגִים בְּשָׁבִיל כָּל הָאוּקְרִינָה. עָנָה רַבְּנֵנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וְאָמַר: "הָרֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה שְׁלִי עוֹלָה עַל הַכֹּל, דְּבָר גְּדוֹל מְזָה אֵינִי!" "קִיִּין גְּרַעֲסַרְס דְּעַרְפוֹן אִיז נִיטָא"!

וְזֶה הַרְבִּי לִיפֶּע, מִקֶּדֶם הֵיְתָה אֲשֶׁתּוֹ בְּשָׁלוֹם עִמּוֹ, וְאַחֲר־כֵּן נַעֲשִׂית מִתְּנַגְּדָת
עָלָיו, וּכְשֶׁבָא אֶל מוֹהֲרַנְיִת זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָה וְרָאָה שְׂיִישׁ לוֹ שְׁלוֹם-בֵּית,
נִתְתַּרֵץ לוֹ הַגְּמָרָא (יְבָמוֹת סג; יוֹמָא עב, ב): "זְכָה – נַעֲשִׂית לוֹ עֶזֶר, לֹא
זְכָה – נַעֲשִׂית כְּנַגְדּוֹ"; וְהֵיָה צְרִיךְ לְכַתֵּב: "זְכָה – עֶזֶר, לֹא זְכָה – כְּנַגְדּוֹ",
מָה תִּבְת "נַעֲשִׂית"? אֲבָל עֲכָשׁוּ מוּבָן בְּטוֹב: "זְכָה – נַעֲשִׂית לוֹ עֶזֶר", כְּמוֹ
אֲצֶל מוֹהֲרַנְיִת זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָה, שְׁמִקְדָם הֵיְתָה מִתְּנַגְּדָת, וְאַחֲר־כֵּן הִיא
בְּעֶצְמָה נַעֲשִׂית עֶזֶר; "לֹא זְכָה – נַעֲשִׂית כְּנַגְדּוֹ", כְּגוֹן אֲצֶלוֹ, שְׁמִקְדָם הֵיְתָה
לוֹ לְעֶזֶר, כִּי הֵיְתָה מְגַדֶּלֶת אֲצֶל הַחֲסִידִים, וְאַחֲר־כֵּן נַעֲשִׂית לוֹ מִתְּנַגְּדָת.

פַּעַם-אַחַת אָמַר מוֹהֲרַנְיִת זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָה: "בְּמָה יִזְכָּה וְכוּ' (תְּהֵלִים קיט,
ט), יוֹדַע אֲנִי שְׂרַבִּי לִיפָא הָיָה כְּשֶׁר מִמְּנִי, וְכַעַת אֵיפָה הוּא וְאֵיפָה אֲנִי"?!
"אֵיךְ וּוְיִיס אִז רַבִּי לִיפָא אִז גִּיווּעַן פְּרוּמַעַר פֶּאֶר מִיר, אִז יַעֲצֹט וְוִיא אִז
עַר אִז אִז וְוִיא בִּין אִיךְ" !! (שָׁם).

א-שמה

הוֹדַעַת הַעֲתִידוֹת בְּרַמְזוֹ לְרַבִּי אֶהְרֹן זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָה, הַרְבַּ מְבָרְסָלָב, שְׂיֵהִיָּה
נְפֹטָר בְּחֻדְשׁ אָב, וְכֵן הָיָה [שְׁנַפְטָר מְכוּן בְּרֵאשׁ-חֻדְשׁ אָב, וְאַנְשֵׁי-שְׁלוֹמִינוּ
אָמְרוּ הַסִּימָן לָזֶה: בְּאַחַד בְּאָב מִת אֶהְרֹן (בְּמִדְבָר לָג, לח)], שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי,
הַרִינִי כְּפֶרֶת מִשְׁכָּבוֹ, וְגַם מִשְׁאָר אַנְשֵׁי-שְׁלוֹמִינוּ שְׁשָׁמְעוּ מִפִּי בְּעֶצְמוֹ שְׁסַפֵּר
מִזֶּה בְּעַת מַחְלָתוֹ קֶדֶם פְּטִירָתוֹ, וְגַם בְּשָׁנָה הַזֹּאת הָיָה חָלוּשׁ מְאֹד בְּקִיץ,
וּמִיָּד כְּשֶׁעָבַר חֻדְשׁ מְנַחֵם-אָב נִתְמַלֵּא שְׁמַחָה עַל שְׁכָבְרָה הָיָה בְּטוֹחַ שְׁבֻדָּאִי
יְמַלֵּא שְׁנָתוֹ. (שָׁם) ל"א).

א-שמו

מָה שְׂרַמְזוֹ לְאַחַד שְׂיִבּוּא אֶלָּיו לְאַחֲרֵי הַסְּתִלְקוּתוֹ, עַל אוֹדוֹת מַחְלָתוֹ הַחֲלִי-
נוֹפֵל, רַחֲמֵנָא לְצִלּוֹ, שְׁבִקֵּשׁ אִז מִמְּנוּ, וְכֵן הָיָה, שְׁאַחֲרֵי הַסְּתִלְקוּתוֹ בָּא
הָאִישׁ הַזֶּה עַל צִיוּנוֹ הַקְּדוּשׁ, וּמֵאִז וְהִלָּאָה נִתְרַפָּא מִהַחֲלִי הַזֶּה, כָּל זֹאת
שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי, הַרִינִי כְּפֶרֶת מִשְׁכָּבוֹ [וּבְזֶה אֲנִי מְסַפֵּק אִם אָמַר שְׁשָׁמְעַע זֹאת
מִפִּי בְּעֶצְמוֹ אוֹ מִפִּי אַחֲרֵי שְׁשָׁמְעַע מִמְּנוּ]. (שָׁם ל"ב).

א-שמז

הודעת העתידות מרפואת בתו שרה על-ידי התעוררות השמחה, שמעתי מאבי, הריני כפרת משכבו, ששמע מפי איש אחד ששמע מפיה בעצמה. (שם ל"ג).

א-שמח

אמר המעתיק: שמעתי מאנשי-שלומו שפך היתה המעשה, שהיה לה כאב-שנים, ואמר לה רבנו זכרוננו-לברכה שיהיה לה שמחה, ואמרה: "הלוא כואב לי"? אמר לה שתעשה את עצמה כאלו שמחה, ואמר: עוד יהיה זמן שתבוא מזה לשמחה כל-כך עד שתרקד, ואז יהיה לה רפואה שלמה, וכן הנה, שהגיע לה שמחה גדולה עד שבאמצע היום סגרה ה"לאדיון" [=תריסים] ורקדה ונתרפאה. (שם).

א-שמט

מרבי חייקל, שהראה לו נשמת המת, שמעתי מאבי, הריני כפרת משכבו, ששמע מאביו כמה פעמים. (שם אות ל"ד).

אמר המעתיק: בידיע, היה רבי חייקל החזן של רבנו זכרוננו-לברכה. פעם אחת בקש מרבנו זכרוננו-לברכה, שיראה לו מת (נפטר), ואמר לו רבנו זכרוננו-לברכה: "אבל הלוא תתפחד ממנו!" ויען ויאמר: "אינני כל-כך טפש, עד שאתפחד ממנו!" ויאמר לו רבנו זכרוננו-לברכה עוד הפעם: "אבל תתפחד!" ככה עד שלש פעמים, והוא השיב כנזכר-לעיל, שלא יתפחד. והראה לו רבנו זכרוננו-לברכה נשמת נפטר אחד, ויתחלחל ויתבהל מאד, עד שרבנו זכרוננו-לברכה נתירא, שלא יזיק לו הפחד. ויאמר

לו רבנו זכרוננו-לברכה: "האם חכם כמוך יכולים להטעות בדמיון!?! ויחלף הפחד ממנו, וכעבר איזה זמן בקש עוד הפעם מרבנו זכרוננו-לברכה, שיראה לו נפטר, ובלבד שלא יתפחד, ויאות לו והבטיח לו, וזה היה קדם חנכה. באותו הרחוב, שישב רבנו זכרוננו-לברכה, היה אופה אחד, ואנשי-שלומנו, כשישבו לסעודת מלוה-מלכה, על-פי-רב היה חסר להם לחם, והיו רגילין לכנס להאופה הזו ולקנות השירים משבת מה שלא היה יכול למכר, משום שלא היה שלם או לא נאפה מצד אחד וכיו בכדי שיקנו בזול; והוא היה רגיל להיטיב עמיהם במקח בשביל זה, ונפטר האופה הנ"ל באלו הימים, ובחנכה אמר רבנו זכרוננו-לברכה אל הרב חייקל: "עתה תראה נפטר!!" וישא עיניו וירא את האופה הנ"ל, שנפטר בסמוך, איך שעמד לפני רבנו זכרוננו-לברכה בכריעה והשתחויה, ובקש מרבנו זכרוננו-לברכה: היות שאני היטבתי עם האנשים המקרבים שלכם למכר להם בזול לחם וחלה בשביל סעודת מלוה-מלכה, ובכך אני מבקש מכם תקוה! ויען רבנו זכרוננו-לברכה ויאמר לו: "יען שהיטבת עם אנשי המקרבים אלי, אני אעסק בתקונך!!" ויעלם הנפטר. (שמעתי מרבי נפתלי כהן מברדיצ'ב הדר בירושלים ת"ו, ששמע מחתנו, הרב אברהם זכרוננו-לברכה ברבי נחמן טולטשינער). (שם).

א-שנ

מעמודא דנורא (=עמוד אש), שהראה למשה חינוקעס, שמעתי מרבי אברהם דב זכרוננו-לברכה, ששמע מפיו. (שם אות ל"ה).

א-שנא

המעשה מהסוחרים, שנתעדו עמו סמוך לנאוורייטש, ומה שהפליא לדבר עמיהם כאלו הוא אחד מחבורתם, ומה שכונן לאחד מהם את מחשבתו שתי פעמים ובחכמה נפלאה להתעלים ולהתכסות גם מאתו עין בספר "שיחות וספורים", כרך ו' אות ה' באריכות (ראה להלן סימן תע"ב). שמעתי כל זאת באריכות מפי אבי, הריני כפרת משכבו, ששמע מרבי שמואל מטעפליק שנסע אתו, כמובא בספר "חיי-מוהר"ן" סימן קנ"א,

א-שנב

הספור ממה שאמר לרבי שמואל על אודות השנה: "אף-על-גב דאיהו לא חזי מזלה חז"י" (מגילה ג', א'), גם זה שמעתי מאבי, הריני כפרת משכבו, ששמע מפיו בעצמו. (שם אות ל"ז).

א-שנג

אמר הפעתיק: "שמעתי, שרבי שמואל הנ"ל לן עמו ביחד, ושאל אותו אדמו"ר זצ"ל: "השמעת איזה דבר בליקה הזאת?" והשיב לו רבי שמואל: "לא, רק כל הליקה לא יכלתי לישן..." ואז אמר לו אדמו"ר זצ"ל: "אף-על-גב דאיהו לא חז"י וכי. והמובן, ששמע וראה אדמו"ר זצ"ל באותו לילה דברים עליונים נפלאים ונוראים מאד. (שם).

א-שנד

הספור מהחלום מענין הדג, שמעתי מאבי, הריני כפרת משכבו, ששמע זאת מאחד מאנשי אדמו"ר זצ"ל. (שם אות ל"ח).

א-שנה

אמר המעתיק: שמעתי, שאחד מאנשי-שלומנו חלם לו, שאמר לו אחד בחלום: אם יביאו לך מחר דג, תקנה אותו ותביאו לרבנו זכרוננו-לברכה ובבקר בא ערל עם דג למפר, וקנה אותו והביאו לרבנו זכרוננו-לברכה, ותכף שאל אותו: איפה הדג? ונתן לו. ואמר רבנו זכרוננו-לברכה איזה דבר בזיון על הדג, ואמר עליו: "א גרויסער שלא לשמה" [=בעל "שלא לשמה" גדול], ואמר עליו, שזה גלגול אביו של זה שקנה אותו, ובשלו אותו על שבת-קדש והיה לו תקון. (שם).

א-שנו

הספור מהאיש מאומן, שהגיד לו את מחשבתו, שהיה לו מקדם איזה שבועות בחצי הלילה, שמעתי מהרב, רבי זלמן זכרוננו-לברכה, ששמע מפי זה האיש בעצמו. (שם אות ל"ט).

א-שנז

מעשה באיש אחד ושמו רבי ישראל מנעמירוב, אשר הפציר את אדמו"ר זצ"ל, שיסכים לו לנסע למקום המלחמה בשביל פרנסה. ואדמו"ר זצ"ל, מדרךיו הנעלמים לבלי לדחוק את עצמו על שום דבר, [כמובא מזה הרבה בספוריו הקדושים ("חיי מוהר"ן" ת"ל-תל"ו, ועוד)], ומחמת שאף-על-פי-כן לא רצה בשום אופן להסכים לו, ענה ואמר לו בזה הלשון: "תשנה בדעתך את ההון והלאו", "זאלסט זיך פיר נעמין יא מיט ניין גלייך" [הינו: שיהיה באמת שוה אצלו בלב, אם לנסע או לא], אחר-כך תאמר חמשה קאפיטלעך תהלים, און אחר-כך: "מה שיעלה במחשבתך כד תעשה", "ווי ס'וועט דיר אריין קומען אין דער מחשבה, אזוי זאלסטו טאהן"! . וכן עשה האיש הנ"ל. ואחר-כך בא לאדמו"ר זצ"ל ואמר לו, שנפל בדעתו "הון", ואדמו"ר זצ"ל לא הוטב זאת בעיניו כלל, כי ידע ברור פיוס, שהאמת לא היה בלבבו שוה ההון ולא, כאשר פקד עליו, כי באמת מחמת תבערת תאות ממון חשק ורצה בכל נפשו לנסע הנסיעה הנ"ל. ואמר לו

אָדמו"ר זצ"ל בָּזָה הַלְשׁוֹן: "נו, עִם דָּג קָטָן אֶפְשָׁר לַפְעָמִים לַתַּפֵּס דָּג גָּדוֹל... "נָא, מִיט אַפֿלאטְצִיקעל קאן מָען אַמאַל אַהעכט חאַפֿין... " וּבִעַת שְׁאָמַר לוֹ אָדמו"ר זצ"ל, לֹא הִבִּין כָּלֵל הָאִישׁ הַנִּי"ל אֶת דְּבָרָיו אֵלּוּ. וְאַחַר-כֵּן נָסַע הָאִישׁ הַנִּי"ל לְדַרְכּוֹ לְמָקוֹם הַנִּי"ל, וְסָבַב שָׁם הַשָּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁשָּׂכַר אוֹתוֹ עֲשִׂיר אֶחָד לַעֲסָקָיו, וְהָיָה אֶצְלוֹ אֵיזָה זָמַן וְנִשְׂא חוֹן בְּעֵינָיו, וְהִיָּתָה בִּינֵיהֶם אֶהְבָּה גְּדוֹלָה מְאֹד, וְהָעֲשִׂיר הָיָה אִישׁ בְּלִיעֵל וְרַע מְעַלְלִים וְגַם כָּבֵר בָּא בְּשָׂנִים, וּמִיָּמָיו עוֹד לֹא נִשְׂא אִשָּׁה כָּלֵל, אָבֵל מְרַב אֶהְבְּתוֹ לְהָאִישׁ הַנִּי"ל, הִתְחִיל לְדַבֵּר עַל לְבוֹ מִיּוֹם אֵל יוֹם בְּדַבְרִים רַכִּים וְטוֹבִים, עַד שֶׁהִתְחִיל לַפְעַל אֶצְלוֹ מְעַט מְעַט, וְהִתְחִיל לַעֲזוֹב אֶת דְּרָכּוֹ הָרַע, וְנִשְׂא אִשָּׁה כְּשֶׂרָה וְצָנוּעָה, וְהִתְחִיל לִילֵךְ בְּכָל יוֹם עָרֵב וּבִקֵּר לְהִתְפַּלֵּל, עַד שֶׁבְּמִשְׁךָ הַזָּמָן נִתְהַפֵּךְ לְאִישׁ אַחֵר מְמֹשֶׁ, וְנַעֲשֶׂה בְּאַמֶּת אִישׁ כְּשֶׁר כָּלֵל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַכְּשָׁרִים. וְכַאֲשֶׁר רַבִּי יִשְׂרָאֵל הַנִּי"ל מְנַעֲמִירוֹב הַבֵּיט וְרָאָה, שֶׁפָּעְלוּ כָּל-כֶּף דְּבָרָיו בְּהָעֲשִׂיר הַזֶּה, מִיָּד נִזְכָּר בְּמֵאֵמַר אָדמו"ר זצ"ל שְׁאָמַר לוֹ עַל עֵנְוִן נִסִּיעָתוֹ, שֶׁבְּדָג קָטָן יְכוּלִים לַחֲטוֹף דָּג גָּדוֹל, כִּי בְּאַמֶּת כֵּן הָיָה; גַּם שָׁם הִמְשִׁפָּחָה שֶׁל הָעֲשִׂיר הַזֶּה "הַעֲכָט". שְׁמַעְתִּי כֹל זֹאת מִפִּי אָבִי, הִרִינִי כְּפֶרֶת מִשְׁכָּבוֹ, שֶׁשָּׁמַע זֹאת מִפִּי מוֹהַרְנִי"ת זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָהּ וְגַם מִרַבִּי נִפְתָּלִי זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָהּ. (שָׁם אֹת מִי).

א-שנח

הַמַּעֲשֶׂה מְרַבִּי לֵיב מַכְפָּר וְוַאטְשֶׁעק, שֶׁהָיָה אָדמו"ר זצ"ל אֶצְלוֹ עַל בְּרִית-מִילָה, וְאָמַר אָז, שֶׁהָיָה טוֹב פֶּה לְהַעֲמִיד חֶפֶה. וְאַחַר-כֵּן כְּשֶׁהִגִּיעַ הַזָּמָן, שָׁבָא לְטְשִׁיקֵעוֹ, שֶׁכֵּן הָיָה הַמְדַבֵּר, יָרַד מְטָר וְלֹא רָצָה לְנַסֵּעַ לְשָׁם, וְהָיָה בְּכַפָּר וְוַאטְשֶׁעק הַחֲתָנָה. וְאַחַר-כֵּן מַעֲנִין רַבִּי יַעֲקֹב בַּעַל-מַגִּיָּה שְׁאָמַר לוֹ וְכוּ', שְׁמַעְתִּי כֹל זֹאת מִחֲתָנִי, הִרְבַּ רַבִּי זְלָמָן מַגִּיד-מִיִּשְׁרָאֵל, וְשָׂאֵל אוֹתוֹ, אִם הָיָה בָּזָה אֵיזָה עֵנְוִן, וְהִשִּׁיב לוֹ: הֵן גַּם שְׁמַעְתִּי, שֶׁסָּפַר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי לֵיב הַנִּי"ל, שְׁאָמַר-כֶּן בְּשַׁבַּת שְׁאָמַר הַחֶפֶה לְקַח רַבִּי לֵיב שְׁנֵי דָלָיִים עַל כְּתָפוֹ וְנִשְׂא אוֹתָם מִן הַפְּרוֹזְדוֹר אֶל הַבַּיִת לְהַעֲמִידָם עַל הַשְּׁלַחַן כְּעֵנְוִן הַשְּׂמֻחָה. וַיֹּאמֶר לְרַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָהּ שְׁיִבְרָכוּ, שֶׁלְשָׁנָה הַבָּאָה יִתֵּן לוֹ גַּם-כֵּן כָּזֶה. וְהִשִּׁיב לוֹ רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָהּ: "אַלְקִים יוֹדְעִי!" "גָּאט ווִיִּיסְט!" וְנִבְהַל מְאֹד מִן הַמַּעֲנָה הַזֹּאת, וּבִקֵּשׁ מְרַבִּי לֵיבִילִי אֶפְטֵעַר, שֶׁהָיָה אָז הַמְלַמֵּד שְׁלוֹ, שִׁישְׂאֵל עַל זֶה מְרַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָהּ, וְשָׂאֵל אוֹתוֹ, וְהִשִּׁיב לוֹ שִׁישְׂאוֹהָ עָלָיו, שְׁיִבּוֹא בְּעַצְמוֹ, וּבֵא אֵלָיו, וְצִוָּה עָלָיו, שְׁיִבּוֹא אֵלָיו לְאַחַר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת. וְאַחַר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת בָּא אֵלָיו עוֹד הַפֵּעַם, וַיֹּאמֶר אֵלָיו, שֶׁהַחֲלִיף זֹאת בְּעֵנְוִיּוֹת, שְׁיִחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים, וְהִתְחִיל לְבַכּוֹת לְפָנָיו מְאֹד... וְצִוָּה עָלָיו, שְׁיִבּוֹא עוֹד הַפֵּעַם לְאַחַר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת, וְחִזֵּר וּבֵא אֵלָיו, וְאָמַר לוֹ שֶׁזֶה אִי-אֶפְשָׁר, [שֶׁלֹּא הָיָה עֵנְוִן], רַק עַל-כָּל-פָּנִים לֹא יִחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים, וַיִּגְנְבוּ אֶצְלָךְ בְּשָׁנָה זוֹ

איזה פעמים וכו', ואחר-כך ירחם עליך האדון ויבנה לך "קרעטשמע" קטנה, וממנה תתפרנס בדחק גדול כל ימי חיידך, עד שכל בנייד יהיו מרחים להפרד ממך, או שיעבדו אצל אחרים, או שיפרנסו את עצמם בענין אחר. וגם גלה לו כמה שנים יחיה, וששבוע אחד ימותו הוא ואשתו, ואחר-כך היה מכון ככל הנ"ל, רק שבמשך הזמן ההוא צמצם את עצמו גם בעצם דחקו לקבץ ולאסוף על-יד על-יד מעות לכתובת ספר-תורה לבית-המדרש דפה אומן, וחקק עליו את שמו ונתן אותה להבית-המדרש על ראש-השנה שקדם פטירתו. גם אז פשאמר לו רבנו זכרוננו-לברכה ככל הנ"ל, פאר מיד בכל יכלתו מעות הרבה לצדקה, פי ידע בברור, שלא יועיל לו כלל, אם ירצה להתחכם בזה. (שם אות מ"א).

א-שנט

אמר המעתיק: שמעתי אשר פעם אחת הושיט משה חינוקעס לרבנו זכרוננו-לברכה צנצנת קאנע, וכשהעמיד את הקאנע על השלחן, נתהפך הצנצנת ונשפכה הקאנע, ואמר לו רבנו זכרוננו-לברכה בזה הלשון: "כפי הנראה לא נהיה מחתנים!" "א פנים מיר וועלן קיין מחתנים ניט זיין!" אז היה משה הנ"ל חשוף בנים, רחמנא לצלן, ואחר-כך אחר הסתלקות רבנו זכרוננו-לברכה, שגרש את אשתו על סמך שאמר לו רבנו זכרוננו-לברכה קדם פטירתו בין הצואות, שאם יגרש את אשתו, יהיו לו בנים עין לעיל אות חי (לעיל סעיף שי"א), ולקח את רבי אברהם דב זכרוננו-לברכה, נכד רבנו זכרוננו-לברכה לחתן לו, ואחר-כך בעת המחלקת, שנתרחק משה הנ"ל, גרש רבי אברהם דב את בתו, ונתקיימו דברי רבנו זכרוננו-לברכה הנ"ל.

א-שס

שמעתי בעת שישב אדמו"ר זצ"ל בבֶּרְסֶלֶב, ישב פעם אחת עם אנשים, ובתוכם היה גם רבי חיים שרה"ס מברסלב, ופתאום אמר רבנו זכרוננו-לברכה: "האדם הוא שוטה כל-כך, עד שאפלו כשהמלאך המות הולך אחורי כתפיו... הוא מחזיק עדין בשטותיו והבליו..." והאנשים

השתוממו מאד על הדבורים האלה, ולא ידעו על מה הם מרמזין; אבל הרב חיים שרה'ס נבהל מזה מאד מאד, כי נכנסו הדבורים היטב בלבן, וידע בנפשו כי אדמו"ר זצ"ל מרמז עליו באלו הדבורים, וישב אצל השלחן בפחד גדול. אחר-כך הלכו כל האנשים לדרפס, ורבי חיים הנ"ל נשאר יושב אצל השלחן, ושאל אותו אדמו"ר זצ"ל: "מה אתה יושב?" ולא יכל להשיבו כי ישב במרה שחורה גדולה מאד, ונכנס אדמו"ר זצ"ל לחדרו, והלך הרב חיים אחריו ויבדל לפניו מאד, ויאמר לרבנו זכרונו-לברכה: "רבי, אני יודע בודאי, אשר פונתכם בהדבורים היתה עלי, לכן מאד מאד אבקשכם לעורר רחמים עלי, שאשאר בחיים" ויאמר לו אדמו"ר זצ"ל: "כן הדבר, שהיתה פונתי עליך!... אך אני צריך לנסע על ציון קבר זקני הקדוש, הבעל-שם-טוב זצ"ל, למעזיבוזי להתפלל עבור הילד שלי [שהיה אז חולה], לכן תסע גם-כן עמי ואתפלל גם עליך!" וכן עשה, ונסע רבי חיים הנ"ל גם-כן עם רבנו זכרונו-לברכה למעזיבוזי, והלך רבנו זכרונו-לברכה על קבר הבעל-שם-טוב זצ"ל והתמהמה שם זמן רב, ואחר-כך אמר לרבי חיים בזה הלשון: "עבורך פעלתי ישועה ועבורי לא!" "דיר האב איך גיפולט, און מיר - ניט...!" ואין אתה צריך אפלו להתפלל, אך פיון שאתה פה, יך גם-כן", והלך אל קבר הבעל-שם-טוב, ואמר לו כמה שנים יחיה עוד. (שם מ"ב).

א-שסא

ויסעו חזרה לברסלב, ובאמצע הדרך אמר רבנו זכרונו-לברכה לרבי חיים הנ"ל: "הילד שלי כבר מת" וכך הוה, כי כשבאו לביתם, מצאו שהילד כבר מת... ולא רצה רבנו זכרונו-לברכה לכנס לעיר ברסלב על שבת-קדש, ושלח האיש הנ"ל לברסלב לקנות חלה על שבת-קדש, וצוה לו, שהיה הדבר בסוד, שלא יתודע לאשתו; אך אנשי-שלומנו שאלו אותו: איפה רבנו זכרונו-לברכה? כי ידעו מתחלה שנסע עמו, והשיב להם בסוד. (שם).

א-שסב

ובין כך עבר מעשה מאברהם פייס, שהיה מקרב לרבנו זכרון-לברכה, והוא היה מקדם איש מלצר, והיה רגיל לומר על עצמו: "בגיהנום ישאו את עוונותי על נס!" "מיינע עוונות וועט מען ארום טראגין אויף א פיינדיל אין גיהנום!" והיה לו בן פגום וכו' וכו', ושם בנו היה חיים פייס, ועשה עמו שדוד עם בת-ישראל נכד הבעל-שם-טוב, והבעל-שם-טוב, אבי זקנו של הפלה, לא היה רוצה בהשדוד, ועל-כן בא לרבנו הקדוש, שאינו רוצה בהשדוד, והיה רוצה לטל החתן מן העולם, והיה לרבנו זכרון-לברכה רחמנות על החתן, ובקש מהבעל-שם-טוב זכרון-לברכה, שיניח אותו, אבל לא יהיו לו בנים - ממילא לא יהיה להם התקשרות ויהיה גט, וכן היה. ובלילה הקיץ רבנו זכרון-לברכה את רבי חיים שרה'ס הנ"ל והלך עמו ביער להתבודד שם, ואחר-כך ספר לו את כל הנ"ל, וגם ספר לו כי הבעל-שם-טוב, אבי זקנה, לקח מעמו השנים, והכרחתי לתן לו שנים אחרים, והגיד לו כמה שנים, [ועין להלן (בסעיף שס"ה) באריכות]. ובעת שחיים פייס, [החתן], היה בארץ-ישראל, כי נסע לארץ-ישראל, ספר לאנשי-שלומו, שרבנו זכרון-לברכה נתן לו צעטיל (=רשימה) של עבודות וסגופים, ואמר לו, שאם יקיים זאת, יתהפך גופו ליהודי כשר ממש אך היה קשה לקיים ולא קיים. ובעת המחלקת מהרב מסאורן, רצה גם-כן לחלק, אמר לו רבי חיים שרה'ס הנ"ל: "שתק הלוא אני יודע כמה שנים תחיה!" וכו'. ורבי חיים הנ"ל חי עוד הרבה שנים כמו שאמר רבנו זכרון-לברכה. (שם אות מ"ב).

א-שסג

בכפר אחד סמוך לזלאטיפאלע היה דר איש אחד, שהיה מחזיק ה"ארענדא" (=חכירה) מאדון הכפר וה"קרעטשמיס" (=אכסניות) אשר בסביבות כפר הנ"ל, וכל האנשים המחזיקים ה"קרעטשמיס" היו משלמין לו ה"ראטעס" (=דמי שכירות); והיתה לו אשה צנועה מאד, נדיבת לב מאד, והיתה מרחמת תמיד על המחזיקים ה"קרעטשמיס". כשלא היה להם לפעמים לשלם לבעלה ה"ראטע", היא נתנה להם כסף לשלם. ויהי היום, ונחלתה האשה הנ"ל במחלה מסכנת מאד, עד שהיתה נוטה למות, ובעלה השתמש ברופאים גדולים הרבה ולא הועילו לה כלום, וה"קרעטשמאריס" (=שוכרי האכסניות) - היה דוה לבס מאד על האשה הנ"ל, בידעם, שאם, חס ושלום, תמות האשה הזאת, יהיה מר להם מאד... ולא יהיה להם מי שירחם עליהם. גלל כן השתדלו הרבה, כלם כאיש אחד ברפואתה ונסעו אל הרופאים להביאם. וביניהם היה איש אחד, שהיה מקרב מעט לאדמו"ר זצ"ל בעת אשר ישב בזלאטיפאלע, וידבר האיש על לב הבעל הנ"ל, שישלח פדיון לאדמו"ר זצ"ל

לזלאטיפאלע, וכן עשה, ושלח אותו עם פדיון-נפש לאדמו"ר זצ"ל, ובעת
ההיא היתה קרובה מאד, שתצא נפשה, ובא זה האיש לאדמו"ר זצ"ל
והביא לו הפדיון. ויאמר אליו רבנו זכרוננו-לברכה, שיביא לו "רענדיל"
(=שם מטבע אחד), והביא לו האיש הנ"ל ה"רענדיל", ולקח אדמו"ר
זצ"ל את ה"רענדיל" בידו ואמר לו, שה"רענדיל" אינו מחזיק המשקל,
והלך האיש הנ"ל והביא לו "רענדיל" אחר, וגם זה היה נחסר ממשקלו,
וכן היה כמה פעמים, שבכל פעם שהביא לו "רענדיל", והוא זצ"ל שקל
אותו ולא הוטב בעיניו, עד שהלך לחלפן אחד והביאו לאדמו"ר עם הרבה
"רענדיליך", ואדמו"ר זצ"ל בחר לו "רענדיל" אחד, שהיה לו המשקל על
כף המאזנים כמו שצריך, ואז אמר לו: "לך ונסע לביתך, כי האשה הנ"ל
כבר שבה לבריאותה!" ונסע חזרה להכפר.

והנה האיש הנ"ל, בעת שאמר לו אדמו"ר זצ"ל, שכבר שבה לבריאותה,
היה הדבר לפלא בעיניו, והביט על המורה-שעות באיזה שעה אמר לו
אדמו"ר זצ"ל. וכאשר בא אל בית ה"רענדאר", ספרו לו כל בני הבית מה
שנעשה שם, אחרי שנסע לאדמו"ר זצ"ל, כי תכף אחר נסיעתו התחילה
האשה לגוע, ונעשה קול בכיה ורעש גדול בבית, עד שהקיצו אותה,
ואמרה לתן לה מעט מים אל פיה, וספרה להם, כי כאשר יצאה נשמתה
ובאה לפני בית-דין של מעלה, ושקלו העונות והזכיות שלה, והכריעו
העונות וגזרו דינה למיתה, שלא תחזר עוד לזה העולם. בתוך-כך בא
אברך אחד [ונתארה צורתו כצורת אדמו"ר זצ"ל] והביא "רענדיל" אחד
והשליך אל הכף של זכיות, והכריעו הזכיות, ופסקו דינה לחיים. וכפי
שספרו לו היה זה הדבר, בעת אשר אדמו"ר זצ"ל עסק ושקל כמה פעמים
את ה"רענדיל" על כף המאזנים פנזפר-לעיל. אז השתומם האיש ויתפלא
מאד על הדבר הזה, והבין היטב מה שאדמו"ר זצ"ל שקל כמה פעמים
את ה"רענדיל" ... מה שבעיניו היה הדבר לפלא. והאשה שבה לבריאותה
תכף בשלמות. (שם) אות מ"ג.

א-שסד

בעיר אחת היה שוחט-ובודק ושמו רבי הלל, והיה מקרב לאדמו"ר זצ"ל,
ואחר-כך נתרחק ולא נסע אליו כמה שנים, ואחר-כך חזר ובא אליו,
ויירא להתראות לפניו, ובקש את איש ממקרביו, שילך עמו לאדמו"ר
זצ"ל והלך עמו, ואדמו"ר זצ"ל היה אז בבית-המדרש שלו. וכשבאו אל
הפתח ויפתחו אותה, נפל עליהם פחד ואימה גדולה, ונשאר האיש ההוא
עומד אחורי הדלת, ורבי הלל נכנס להבית-מדרש, ונשאר עומד אצל
הדלת. ורבנו זכרוננו-לברכה, כשראה אדם עומד אצל הדלת, התקרב

עצמו אליו ונתן לו שלום ואמר בזה הלשון: "זה אתה הלל?! לולי
התמהמהת עוד מעט, היית בא אלי בתכריכך...!" "ס'איז דו הלל?! דו
זאלסט גיוועזין ווארטין נאך א ביסעל, וואלסטו גיוועזין געקומען צו מיר
מיט די זאקין...!" " [הינו: לאחר מותו]. והתחיל רבי הלל לבכות לפניו
מאד, כי נפל עליו פחד בשמעו הדבורים האלו מפי אדמו"ר זצ"ל. ואחר-
כך הוכיח אותו רבנו זכרוננו-לברכה, על שנתרחק ממנו זמן רב כזה ולא
נסע אליו: "עתה אני אומר לך שתעקר דירתך לעיר אחרת ואם לא תצית
לי, בטיח תתחרט" ואחר-כך נסע רבי הלל ממנו ולא רצה לבוא עוד לביתו,
רק נסע לאיזה עיר הסמוכה לשם ושלח מכתב לזוגתו, כי הוא ימכר את
חזקת השחיטה שלו, והיא תמכר את הבית, כי הוא מכרח לעקר דירתו
משם; וכן הוה, כי מכר את חזקת השחיטות, והיא מכרה את הבית, רק
אחר-כך נעשה מחלקת משכן אחד, שטעו, שהוא בר-מצרא לקנות הבית,
ולא יכלה זוגתו לגבות את הממון, וכתבה אליו, שיבוא לביתו לעשות גמר
ממכירת הבית, ולא ישהה שם כלל, רק כשיגמר הדבר יסע משם, ונתרצה
לדבר הזה, כי סבור היה, שלא יזיק לו דבר קטן כזה, יען כי לא ישהה
שם כלל, ונסע לשם ותכף מת שם בעיר הנ"ל, ונתקיימו דברי אדמו"ר
זצ"ל. (שם אות מ"ד).

א-ששה

בברסלב היה עשיר אחד, שהיה מקרב לאדמו"ר זצ"ל, והיה לו בן יחיד,
ועשה שדוד עבורו עם נכדת הבעל-שם טוב זצ"ל, וכשהגיע זמן הנשואין,
באותו זמן, נפטר אצל רבנו זכרוננו-לברכה ילד אחד, ונהג רבנו זכרוננו-
לברכה שבעה מחוץ לעיר, כי שכר לו דירה שם, שהיה גן לפניו, יען לא
היה בקו הבריאה, ולקח אתו את רבי חיים שרה'ס, שישמש אותו שם.
והנה העשיר הנ"ל, טרם נסע לחפת בנו, הלך עמו אל אדמו"ר זצ"ל לקבל
רשות ממנו, וקבלו רשות ממנו ונסעו לדרך. בלילה ההוא הקיץ עצמו
רבנו זכרוננו-לברכה משנתו ונטל ידיו, ואמר לרבי חיים הנ"ל: "בוא
עמי!" והלך עמו אל הגן, ורץ שם רבנו זכרוננו-לברכה בין האילנות אנה
ואנה, ורבי חיים הנ"ל נפחד מאד, כשראה זאת, עד שנסמרו שערות
ראשו. בתוך-כך בא אליו רבנו זכרוננו-לברכה ואמר לו: "הראית? כי בא
אלי הבעל-שם טוב, זקנה של הפלה, ואמר, כי אינו חפץ בהחתן ורוצה
לקח את החתן, והפלה היא יתומה". וכשמע רבי חיים הנ"ל זאת, נתפחד
עוד יותר, והוא עומד וארכבותיו דא לדא נקשן. ותכף בא אליו עוד הפעם
אדמו"ר זצ"ל ואמר לו: "פעלתי אצלו, שלא יקח את החתן, רק שלא יהיו
להם בנים..." ואחר-כך נכנסו אל הבית. (שם אות מ"ה).

א-שסו

והנה ממחרת בצוקים עמד רבי חיים בחוץ וירא והנה שליח מיחד מהמחנות רץ לאדמו"ר זצ"ל וספר לו כי החתן נחלה בדרך, ואי-אפשר בשום אופן לסע עמו על החתונה, בכו יבקש רחמים בעדו. ויאמר לו רבנו זכרוננו-לברכה: "חזר לדרךך החתן יהיה בקו הבריאה". ויסעו עמו על החתונה ויעמידו החפה, ומיד חזר השליח לדרך, ונתפלא מאד רבי חיים הנ"ל, מחמת שידע מה שנעשה בלילה הקודמת, והחתונה היתה אז, אך נתקיימו דברי אדמו"ר זצ"ל, שאמר לרבי חיים הנ"ל, שלא יהיה להם בנים, ודרו ביחד הזוג הנ"ל, ובנים לא היו להם. ואחר כמה שנים אחרי פטירת אדמו"ר זצ"ל, השתדל הרב צבי אריה, מורה-צדק מברסלב שהיה חתן רבי חיים שרה"ס הנ"ל, שיתגרשו, מחמת שחוננו הרב חיים ספר לו כל המעשה הנ"ל, והרב רבי צבי אריה בעצמו סדר להם הגט-פטורין, ואחר-כך היה לשניהם בנים.

המעשה הזאת ספר הרב, רבי צבי אריה זכרוננו-לברכה, בעצמו. [ועין לעיל בסעיף מ"ב (סעיף שס"ב) מזה]. (שם אות מ"ה).

א-שסז

כשהיה אדמו"ר זצ"ל סמוך עוד על שלחן חוננו רבי אפרים, בכפר הוסיאטין, והגיע לחוננו יום היארצייט של אביו, ונסע חוננו לאלקסנדריוקע הסמוך לשם ולקח אתו את אדמו"ר זצ"ל. וכשבאו לבית-המדרש, ובני הנעורים דשם, פאשר ראו את אדמו"ר זצ"ל בפעם הראשון, אזי הוטב בעיניהם לכנס עמו בדרים, אך לא ידעו מהיכן להתחיל. ואחר התפלה נתן להם הרב אפרים זכרוננו-לברכה יי"ש, פנהוג, ובקשו בני הנעורים מרבי אפרים הנ"ל, שיצוה לחוננו הוא אדמו"ר זצ"ל, שילמד פרק משניות, וכן עשה. והפך עצמו, פניו אל כתל המזרח ולקח משניות והניח על הסטענדער ולמד, ויתמהמה בלמודו עד בוש. והבני הנעורים המתינו שייסיים למודו, למען ישתו היי"ש, ועל-ידי זה ישתו "לחיים" גם לאדמו"ר זצ"ל, וממילא יהיה להם שיכות לכנס עמו בדרים. וכשראו, שהוא מתמהמה הרבה בלמודו, בקשו את הרב אפרים, שיאמר לו שייסיים הלמוד, ונטה אדמו"ר את ידו על פני חוננו ויתעלף,

וְהִתְחִילוּ לְהַקְיִצוּ, וּכְשֶׁהֲקִיץ שָׁאָלוּ אוֹתוֹ: מָה הִיָּה לוֹ? וְהָשִׁיב לָהֶם:
כְּשֶׁנָּטָה אֲדָמוּ"ר זַצ"ל אֶת יָדוֹ עַל פְּנָיו, רָאָה אֶת הַמָּנוּחַ, שֶׁהָיָה לוֹ יֶאֱרָצִיט
אֲחֵרִיו, עוֹמֵד לְנִגְדוֹ וְאָמַר לוֹ: "לְחַתֵּן כָּזֶה אוֹמְרִים שֶׁיִּלְמַד מִשְׁנֵינֵינוּ?!"
וְנִתְפַחַד וַיִּתְעַלֵּף. הִמָּה רָאוּ כֵן תְּמָהוּ מְאֹד, וּמִן אִזְ וְהִלָּאָה נִתְפָּרְסָם שֵׁם
אֲדָמוּ"ר זַצ"ל, שֶׁהוּא מְצַדִּיקֵי הַדּוֹר, וְהִתְחִילוּ לְנִסֵּעַ אֵלָיו כַּמָּה אֲנָשִׁים
וְנִתְקָרְבוּ עַל-יָדוֹ לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. (שָׁם אוֹת מ"ו).

א-שח

מָה שֶׁאָמַר אֲדָמוּ"ר זַצ"ל, שֶׁכָּל תִּינוּק שִׁיְהִיָּה אֲצֻלוֹ קֶדֶם שְׁבַע שָׁנִים, יִהְיֶה
שְׁמוֹר מִן הַחֲטָא עַד יוֹם חֲתֻנָּתוֹ כַּמְדָּמָה לִי, שֶׁלֹּא אָמַר זֹאת רַק לְעִנְיָן
מְקַרְה-לִילָה, וְכֵן מוּבָן מִהַזְמַן שֶׁתִּפְסַ לָזֶה. וְגַם נִרְאָה לְעִנְיֵינֵינוּ דְעֵתִי,
שֶׁהִיָּתָה כְּנִתָּה גַם אַחֵר הַסְּתִלְקוּתוֹ, לְכָל תִּינוּק שִׁיְבֹא אֲצֻלוֹ קֶדֶם שְׁבַע
שָׁנִים, וַיִּקְיָם כְּמֵאֲמוֹרוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּנִתְיֵינֵנוּ הַצְּדִיקָה וְאֲמִירַת הָעֲשָׂרָה קְפִיטָל
תְּהִלִּים וַיִּדְעֵתִי מֵאֶחָד שְׁבַחַן זֹאת, וְכֵן הִנֵּה. (שָׁם עִמ' פ"ט).

א-שט

עַל אוֹדוֹת תּוֹעֵלַת הַתְּפִלָּה וְכֵן לְעִנְיָן הַתּוֹעֵלַת שֶׁל הַצְּדִיקָה וּשְׂאָר עֲצוֹת שֶׁל
צְדִיקֵי הָאֲמָת, דְּזִמְנֵין דְּלֹא שָׁמַע, וְגַם בְּזִמְנֵין דְּשָׁמַע נִמְצָא שְׁנוּיִים רַבִּים,
כִּי לְפַעְמִים נִתְקַבְּלָה הַתְּפִלָּה בְּפַעַם הָרִאשׁוֹנָה, וְלְפַעְמִים מְכָרַח לְהַרְבּוֹת
בָּהּ מוּבָן לְפִי עִנְיֵינֵינוּ דְעֵתִי מִדְּבָרֵי מוֹהַרְנ"ת זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שֶׁשָּׁמַעְתִּי בְּעַל-
פֶּה, שֶׁהַתְּפִלָּה בְּאֶרְבָּעִים יוֹם רְצוּפִים בְּלִי דְלוּג בֵּינֵתִים, מְסַגֵּלַת בְּיוֹתֵר
לְהוֹצִיא אֶת הַבְּקֻשָּׁה אֶל הַפֶּעַל. (אֲנָשִׁי מוֹהַר"ן עֲמוּד צ'; וְעִי' לְקַמֵּן סַעִיף
תִּרְע"ז).

א-תרעז

מוהרנ"ת אָמַר לְאַחַד מֵאַנְיִי שֶׁ אִם יִהְיֶה לָּךְ אַרְבָּעִים יוֹם הַתְּבוּדָּוֹת
בְּרַצִּיפוֹת בְּנֵדָאֵי יִהְיֶה לָּךְ שְׁנוּי לְטוֹבָה. (אַבְנֵי"ה בְּרִזָּל שֵׁם סמ"ג).

דְּבוּרִים מִמוֹהֲרַנְיִת זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָה הַמְּנַחִים כְּעַת בְּזְכוּרֹנֵי, שְׁשִׁמְעֵתִי מִפִּי
אָבִי, הַרִינִי כְּפֶרֶת מִשְׁכָּבוֹ, וּמַעֲט אֲשֶׁר שְׁמַעֲתִי מִשְׁאֵר אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵינוּ

א-שע

אָמַר פֶּעַם אַחַת לְבָנוּ, רַבִּי יִצְחָק זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָה מְטוּלֶטְשִׁין, שְׁלֹא יִסַּע
לְאַרְצֵ-יִשְׂרָאֵל לְדוֹר שָׁם בְּקַבְיֵעוֹת, עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ שְׁשִׁים שָׁנָה. (שָׁם אוֹת א'י).

א-שעא

עַל אוֹדוֹת אֲסַפְתָּנוּ בִּימֵי רֵאש־הַשָּׁנָה הַקְּדוּשִׁים, אָמַר פֶּעַם אַחַת לְבָנוּ רַבִּי
יִצְחָק זְכוּרֹנוּ-לְבָרְכָה הַנִּל בְּזָה הַלְשׁוֹן: "אֲנִי מְקוּהָ, שְׁיִתְקִים הַדָּבָר עַד
בִּיאַת הַגּוֹאֵל-צֶדֶק, אָבֵל אֶף-עַל-פִּי-כֵן מִי יוֹדֵעַ, חֶסֶד-וְשָׁלוֹם, מִה שְׁיַעֲבֹר
בְּזָה מְגִדֵּל וְעֶצֶם הַקְּטְרוּגִים, הַמְתַּעוֹרְרִים וּמְתַגַּבְרִים עַל זֶה בְּכָל עֵת, אוֹלִי,
חֶסֶד-וְשָׁלוֹם, יִמְנְעוּ וְלֹא יִנְיָחוּ, חֶסֶד-וְשָׁלוֹם, בְּשׁוֹם אֶפֶן לְבּוֹא לְשָׁם - אוֹמֵר
אֲנִי לָךְ, שְׁתַּמִּיד תִּהְיֶה בְּרֵאש־הַשָּׁנָה בְּאוֹמְנִי! עָרַב רֵאש־הַשָּׁנָה תִּתְיַצֵּב אֶפְלוֹ
בְּשׁוֹק!" - "זָאג אִיךְ דִּיר זְאֵלְסֵט תְּמִיד זֵיין רֵאש־הַשָּׁנָה אִין אוֹמְנִי! עָרַב-
רֵאש־הַשָּׁנָה זְאֵלְסֵט זִיךְ שְׁטַעֲלִין אֶפְלוֹ אִין מֵאָרְק!" בְּאִיזָה מְקוֹם שְׁרוּאִים
מִשָּׁם בֵּית צִיוֹנוֹ הַקְּדוּשׁ, וְתֹאמַר שֶׁם הָעֶשְׂרָה קְפִיטֵל תִּהְלִים, וְאַחַר-כֵּן
תִּתְפַּלֵּל שָׁם בְּאוֹמְנִי בְּרֵאש־הַשָּׁנָה אֶפְלוֹ בְּאִיזָה עֲזָרָה [פְּאֵלִישׁ] שֶׁל בֵּית-
הַמִּדְרָשׁ, וְכֵן תִּתְנַהֵג כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ. (שָׁם אוֹת ב'י).

א-שעב

עוד אָמר פֿעם אודות הנְסיעָה לְאומָן עַל ראש-השָׁנָה, שְׁאִם הָיָה הַדָּרָךְ לְשֵׁם מְחֶפֶה בְּסִפְיָנִים - הֵייתִי רוֹחֵשׁ עַל יְדֵי וְרָגְלֵי כְּדֵי לְבֹא לְשֵׁם עַל ראש-השָׁנָה!
(שָׁם אֹת ג.)

א-שעג

שָׁמַעְתִּי מֵרַבִּי נַחֲמָן בְּרַבִּי שְׁכָנָא זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁשָּׁמַע לְעֵינָיו נְסִיעַת ראש-השָׁנָה וְכוּ', וְהֵיזָא מְדַבְּרֵי הַקְּדוּשִׁים, שֶׁכָּל נְסִיעָה וְנְסִיעָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד - יְהִיָּה לָהּ חֶלֶק בְּקֶחַץ הַגְּאֻלָּה. (שָׁם אֹת ד.)

א-שעד

אָמר הַמַּעֲתִיק: שָׁמַעְתִּי, שֶׁפֶּעַם אַחַת בְּלֵילָה הָרִאשׁוֹן שֶׁל ראש-השָׁנָה בְּאומָן אַחַר תְּפִלַּת-עֶרְבִית, וְהוּא הָאָרִיךְ מְאֹד בְּתַפְלָתוֹ, וְאַחַר הַתְּפִלָּה נִתְּלֵהב מְאֹד וְאָמַר לְאֲנָשָׁיו: "כְּשֶׁאֲנַחְנוּ מִתְקַבְּצִים לְכָאן, בְּיָדַי גַּם רַבְּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה אֶתְנוּ פֶה בְּיַחַד; וְכִשְׁרַבְּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה פֶה, בְּיָדַי כָּל הַשְּׁבָעָה רוֹעִים הֵם גַּם-כֵּן אֶתְנוּ פֶה!" וַיִּצְעַק בְּקוֹלוֹ: "אֲנִי כֹה מְאֲמִין, מִמָּשׁ כְּמוֹ שְׂרוּאָה אוֹתָם!" "אֵיךְ גְּלִיב אַזֵּי מִמָּשׁ אֵיךְ זָעָה זַיִי!" (שָׁם).

א-שעה

אָמר פֿעם בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "הַלְמוּד שֶׁל דִּינֵי הַתּוֹרָה נָתַן לָנוּ הַשֵּׁם יְתָבָרָךְ עַל-יְדֵי מֹשֶׁה רַבְּנוּ, עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם; וְהַלְמוּד שֶׁל קִיּוּם הַתּוֹרָה נָתַן לָנוּ הַשֵּׁם

יְתַבְרַךְ עַל-יְדֵי אֲדַמוּ"ר זצ"ל. וְעַל זֶה מְרַמֵּז הַפְּסוּק (יִשְׁעֶיהָ יִיב, ג'):
"וַיִּשְׁאַבְתֶּם מִיַּם בְּשִׁשׁוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה", וּמִתְרַגֵּם יוֹנָתָן: "וַיִּתְקַבְּלוּן אֶלְפֹן
חֲדַת בְּחֻדָּה מִבְּחִירֵי דְצַדִּיקָא" (שָׁם אוֹת ה').

א-שעו

פֶּעַם-אַחַת עָמַד לְפָנָיו רַבִּי נַחֲמָן בְּרַבִּי יוֹדֵל לֵיִב, שֶׁהָיָה אִישׁ כָּשֶׁר וַיֵּרָא
וְחָרַד לְדַבֵּר הַשָּׁם, וְעָסַק יוֹמָם וְלַיְלָה בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה, וּבְבֵיתוֹ אִין לָחֵם
וְשִׁמְלָה, כִּי הָיָה עֲנִי גְדוֹל, וְגַם אִשְׁתּוֹ הָיְתָה רְעָה וְכַעֲסָנִית וְהָיְתָה מְקַלְלַת
אוֹתוֹ תָּמִיד. וְעָמַד לְפָנָיו פֶּעַם אַחַת בְּיוֹם חֲמִשִּׁי, שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ עֲדִין עַל צָרְכֵי
שַׁבָּת. וְעוֹד אִישׁ אֶחָד עָמַד אַז לְפָנָיו, וְהִתְחִיל זֶה הָאִישׁ לְהִתְאַנֵּחַ עַל רַבִּי
נַחֲמָן הַנִּי"ל, עַל גְּדֻלַּת עֲנִיּוֹתוֹ וְדַחְקוֹ הָעָצוּם, כִּי הָיָה לוֹ רַחֲמָנוּת גְּדוֹל עָלָיו;
וְגַעַר בּוֹ מוֹהֲרֵי"ת זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ וְאָמַר לוֹ בְּלִשׁוֹן תְּמָה: "עָלִיו אֲתָה
מִתְאַנֵּחַ! שָׁקֵם בְּחֻצוֹת-לַיְלָה וְעָסַק מֵאִז וְעַד הֵנָּה בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה וּבִקְשׁוֹת
וְתַחֲנוּנִים, וְגַם הוּא עֲנִי וּבַעַל יְסוּרִים, וַיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה רְעָה, אֲשֶׁר עַל-יְדֵי כָּל
זֶה לֹא יִרְאֶה פָּנֵי גִיהֲנוֹם... (עִירוּבִין מ"א, א') - אֲשֶׁרֵי לוֹ וְאֲשֶׁרֵי חֲלָקוֹ
לְעוֹלָמֵי עַד! וְכוּ', הֲלוֹא עַל הַנְּגִיד מִשָּׁה וְכוּ' יֵשׁ לְהִתְאַנֵּחַ, אֲשֶׁר אֶכֶל סְעֻדַת
הַצְּהָרִים בְּהִרְחָבָה גְּדוֹלָה, וְגַם שָׁתָה אַחֲר-כֵּן יַיִן טוֹב, גַּם שָׁכַב עֲצָמוֹ לִישׁוֹן
אַחֲר-כֵּן, [וְעֵבֶר עָלָיו מַה שֶׁעֵבֶר, בְּיָדוּעַ]... - עָלָיו יֵשׁ לְהִתְאַנֵּחַ! כִּי מִי יוֹדֵעַ
כַּמָּה שָׁנִים יִהְיֶה מְכָרָח לְהַזְדַּכֵּךְ בְּעַנְשֵׁים קָשִׁים וּמְרִים, עַד אֲשֶׁר יִזְדַּכֵּךְ
וַיִּצְטָרֵף מִזְהֻמַּת הָעוֹלָם הַזֶּה"1 (שָׁם אוֹת ו').

א-שעז

רַבִּי שְׁמֻחָה, חֲתַן הָרַב רַבִּי שְׁמוּאֵל יְצַחֲקֵי זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שָׁאַל מִמֶּנּוּ פֶּעַם
אַחַת עַל אוֹדוֹת מַה שֶׁדָּרַךְ הַצְּדִיקִים בְּעֲלֵי הַשְּׁגוֹת לְהַלְבִּישׁ הַשְּׁגוֹתֵיהֶם
בְּמִקְרָאוֹת וּמֵאֲמָרֵי חֲכָמֵינוּ-זְכוֹרוֹנָם-לְבָרְכָהּ, וְלַפְעָמִים מְפָרְשִׁים מֵאֲמָר
אֶחָד שֶׁל חֲכָמֵינוּ-זְכוֹרוֹנָם-לְבָרְכָהּ לְכַמָּה וְכַמָּה פָּנִים, וּבְכָל פֶּעַם מְרַמְזִים בּוֹ
הַשְּׁגוֹת אַחֲרוֹת; וְשָׁאַל אֶת מוֹהֲרֵי"ת זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, אִם הִתְנָא אוֹ
הָאֲמוּרָא, בְּעַל הַמֵּאֲמָר בְּעֲצָמוֹ, גַּם הוּא כּוֹן לְכָל זֶה אִם לֹאוּ? וְהַשִּׁיב לוֹ:
לֹאוּ! רַק מִחֻמַּת שְׁעַל-יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים זְכוּ לְרוּחַ-הַקֹּדֶשׁ נוֹרָא וְנִשְׁגָּב

מאד, הנמשך מהשם יתברך בעצמו, אשר אין סוף לדעתו יתברך; על-כן בכל דבריהם הנאמרים ברוח-הקדש בזה, מלבשים בו השגות גבוהות ונוראות מאד בלי שעור ונערך, מה שגם הם בעצמם לא ידעו מזה. [ועין ב"לקוטי-מוהר"ן", סימן רפ"א, מה שכתב שם, שאפלו איש פשוט פשיש עצמו על הספר ויחשב הרבה יוכל לראות בהם נפלאות, מה שהמחבר בעצמו לא ידע מזה...]. (שם אות ז').

א-שעח

שמעתי מאחד מאנשי-שלוֹמנו, שנסע עמו פעם אחת, ובאו לבית-מלון ואכלו שם סעדת הערב. ובשעת האכילה עמד בצוארו של מורנו מוהרנ"ת זכרונו-לברכה עץ, ופתח את פיו כדרך החונק, ונבהלו שם מאד. והשם-יתברך ברחמיו היה בעזרו, שבלע מיד את העץ, ולא הזיק לו כלום. אחר-כך ענה ואמר להאיש הנ"ל: "הראית שבשעה שעמד העץ בצוארי הייתי מביט ומסתפל למעלה, כי אין שום יצה על כל דבר, רק לתלות עיניו למרום אפלו בשעה שאין יכולים לצעק, על-כל-פנים יעשה אז מה שביקלתו". (שם אות ח').

א-שעט

דבר פעם-אחת מהדרך הקדוש של "הנעור בלילה", שגלה אדמו"ר זצ"ל ("לקוטי מוהר"ן" סימן נ"ב), ואמר אז בזה הלשון: עוד יהיה זמן שתהיה הדרך הזו דרך כבושה לרבים, [כמו עכשו היא דרך כבושה לרבים להניח טלית ותפלין בכל בקר]. ואודות הפחדים שיש בזה, אמר: שעל זה נאמר מה דאיתא בזהר הקדוש פרשת שלח (ח"ג דף קנח:), בענין הליכת כלב לחברון להשתטח על קברי האבות ולא נתירא מהענקים; ואיתא שם על זה: "מאן דאיהו בדוחקא לא אסתפל מידי. כך כלב, בגין דהוה בדוחקא, לא אסתפל מידי ואתא לצלאה על קברי אבהו וכו'". וכן כל אדם, מי שיודע ומחשב עצמו היטב, שפכהרף-עין ופרחו ימיו ויצטרך לתן דין וחשבון מכל מעשיו, ולא יותרו לו על שום דבר וכו'; מי שמחשב את עצמו על כל זה, בודאי לא יביט על שום מניעה מהפחדים וכיוצא. ומכל-שכן

שְׁבֹאֲמַת אֵין בְּזָה שׁוּם פֶּחַד כָּלֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר אֲדַמוּ"ר זַצ"ל בְּפָרוּשׁ, בְּעֵת שֶׁדִּבְרוּ לְפָנָיו מִזָּה וְאָמַר, שֶׁאִם הָיָה לוֹ בֶּן יָחִיד, הָיָה מְשַׁלְּחוֹ יָחִידִי בְּלִילָה לְשָׂדֶה וְלֹא הָיָה חוֹשֵׁשׁ לְשׁוּם דָּבָר. וְאָמַר זֹאת עַל כָּל אָדָם, שֶׁאֵין לְפָחוֹד כָּלֵל מִשׁוּם דָּבָר, [כִּי שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָן נִזְקָקִין (פְּסָחִים ח', ב'), בְּפָרֵט מִצְוָה כְּזֹאת]. (שם אות ט').

א-שפ

ספר: שֶׁהַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זַצ"ל הִתְפַּלֵּל פְּעַם אַחַת עִם הַחֲבָרִיא שְׁלוֹ, וְהִתְפַּלְלוּ בְּהִתְלַהְבוֹת גְּדוֹל מְאֹד כְּדָרְכָם. אַחֲר-כֵּן, כְּשֶׁגָּמְרוּ תְּפִלָּתָם רָאוּ, שֶׁהַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זַצ"ל הוּא בְּפָנִים זֹעֲפוֹת. אַחֲר-כֵּן עָנָה וְאָמַר לָהֶם: "בְּעֵת שֶׁהֵייתֶם מִתְפַּלְלִים, הִכְנִיס הַבַּעַל-דָּבָר בְּכָל אֶחָד מִכֶּם מִחֲשָׁבוֹת שֶׁל גְּאוֹת וּרְמוֹת-רוּחָא, שֶׁאַתֶּם מִתְפַּלְלִים בְּהִתְלַהְבוֹת וּבְדַבְּקוֹת כְּזֹה, וְעַל-יְדֵי-זֶה נִתְעוֹרַר לְמַעַלָּה קִטְרוּג גְּדוֹל עֲלֵיכֶם, וְהָיָה לִי יְגִיעָה גְּדוֹלָה, עַד שֶׁהִמְתַּקְתִּי זֹאת". וְסֵפֶר זֹאת לְמַעַן דַּעַת כַּמָּה וְכַמָּה צְרִיכִים לְהִרְבוֹת בְּתַפְלָה עַל זֶה, לְזָכוֹת לְהַנְצִיל מִגְּאוֹת שֶׁהֵיא תוֹעֵבַת הַשֵּׁם, כִּי יָכוֹל לְהִיּוֹת, שֶׁאֲפֹלוּ כְּשֶׁכָּבַר נִקְיִים מִכָּל הַתְּאַוּוֹת וְהַמְדוֹת רְעוּת, אֶף-עַל-פִּי-כֵן נִשְׁאַר בְּלֵב גְּאוֹה טְמוּנָה, חֶסֶד-וְשְׁלוֹם, וְכַמְבָּאָר בְּהַתּוֹרָה "הַנִּעוֹר בְּלִילָה" הַנ"ל, [שֶׁאֲפֹלוּ מִי שֶׁכָּבַר קִיָּם וְהִרְבֵּה בְּהַתְּבוּדָדוֹת, בְּצַעֲקָה וּתְפִלָּה בְּלִילָה, וּבְדָרְךְ יָחִידִי, עַד שֶׁיִּצָּא מִכָּל הַתְּאַוּוֹת וְהַמְדוֹת רְעוּת, אֶף-עַל-פִּי-כֵן עֲדִין נִשְׁאַר בְּלִבּוֹ אֵיזָה צַד גְּאוֹת, שֶׁהוּא חוֹשֵׁב עֲצָמוֹ לְאֵיזָה דָּבָר וְהַמְדָּה שֶׁל גְּאוֹת גְּרוּעַ מִהַכֵּל, כְּמַבְאָר בְּדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ-זְכוֹרֵנוּם-לְבָרְכָה (סוֹטָה ד', ב'), שֶׁהֵיא כְּעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה וְכֹאֲלוֹ בָּא עַל כָּל הָעֲרִיּוֹת כָּלָם, עֵין שֵׁם]. וְעַל-כֵּן צְרִיכִין בְּשִׁבְלֵי זֶה לְבַד לְהַתְּגַבֵּר מְאֹד בְּתַפְלוֹת וּצַעֲקוֹת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיַּעֲזְרוּ לְבִטֹּל גַּם אֵת זֹאת כְּמַבְאָר שֵׁם, וְלְזָכוֹת לְעֲנוּה אֲמִתִּית. (שם אות י').

א-שפא

אמר המעתיק: איש אחד מטעפליק נסע למוהרנ"ת זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לְבָרְסֻלָּב לְשִׁמְעַ מִמֶּנּוּ דַבְּרֵי אֱלֻקִּים חַיִּים. אַחֲר-כֵּן מָצָא בְּחֹדֶר מוֹהֲרֵנוֹת זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה חֲתִיכַת נֶזֶר כְּתוּב בְּכַתֵּב-יָד מוֹהֲרֵנוֹת זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּזָה

הלשון: "בא אלי איש אחד מטעפליק ושמו... ומעתה אתחיל לומר תורה ברבים" [מחמת שאדמו"ר זצ"ל קצב לו מספר, שאם יתקרבו אליו אחר הסתלקותו אנשים חדשים כמספר שקצב לו, אז יתחיל לומר תורה ברבים, והאיש הזה השלים המספר, כן אמר מוהרנ"ת זכרונו-לברכה אחר-כך]. והאיש הזה נתרחק מוהרנ"ת זכרונו-לברכה, כי לא היה יכול כלל להכניס בדעתו, כפי שידע בנפשו קטן מדרגתו בעבודת השם, שעל-ידו יתחיל מוהרנ"ת זכרונו-לברכה לומר תורה ברבים. והנה, אין מן הצורך לסתור שטות כזה, כי כבר מבאר מדברי חכמינו-זכרונם-לברכה, שאפלו אם יתאספו תשעה צדיקים נוראים, אסור לומר קדיש וקדושה, וכשנצטרף להם אפלו פחות שבפחותים, נגמר בזה מה שנגמר. וכן אפלו כשכל העשרה אנשים שפלים ופחותים, אף-על-פי-כן על-ידי התועדויותם יחד נתהיה בזה קדשת שמו יתברך בקדושה או קדיש ו"ברכו" וכו', מה שאי-אפשר לעשות אפלו על-ידי תשעה צדיקים. וכתבתי זאת, כי זה נצרך גם לענין הצרופים מן הקבוץ של ראש-השנה המכרחים לאדמו"ר זצ"ל, ודי למבין. (שם)

א-שפב

בענין למוד שלחן-ערוך, שהזהיר אדמו"ר זצ"ל, שמעתי בשם מורנו מוהרנ"ת זכרונו-לברכה, שאף-על-פי שדי ללמד סעיף אחד לבד בכל מקום שהוא, אבל דוקא סעיף כזה, שהוא פסק-הלכה. (שם אות י"א).

א-שפג

דבר פעם אחת ממה שאיתא בספרי אמת, שנשמתי כל אחד מישראל הוא חלק אלוך ממעל, [וכמובא בדברי חכמינו-זכרונם-לברכה על פסוק (בראשית ב', ז'): "ויפח באפיו נשמת חיים" - מאן דנפח, מתוכו נפח], ואמר, שמזה יכולין להבין גדלתו של הצדיק האמת, שיכול להשיג עד אין שעור, כי כשהנשמה יורדת לזה העולם ומתלבשת בהגוף, שהוא ממשכא דחוץ [עור הנחש], והנחשים והעקרבים סובבים אותה מכל צד, שהם בחינת הקלפות השוכנים סביב הלב, ששם משכן האלקות, כמו שכתוב

(יחזקאל ה', ה'): "זאת ירושלים בתוך הגוים שמתייה, וסביבותיה ארצות" וירושלים היא בחינת לב כמבאר במקום אחר ("לקוטי מוהר"ן" כ', ד'; ח"ב א', ד') ומאלו הקלפות, השוכנים סביב הלב, נמשכים כל התאוות ומדות רעות וכל מיני עקמימיות שבלב וכביכול השם יתברך בעצמו נותן להם כח לזה, פידוע. ובדאי הנשמה מסכנת מאד, שלא תטבע ביניהם, ובשביל זה נעשה עם כל אחד מה שנעשה אבל מי שמתגבר על יצרו בכל מיני התגברות, עד שמטהר את לבבו מכל רע, עד שלא נשאר בו שום אחיזה משום תאוה ומדה רעה, אם-כן מה נשאר בו? - הלוא לא נשאר בו רק החלק אלוך אשר בלבבו. ועתה, היש קץ להשגותיו, אשר יוכל להשיג?! ומי יוכל להבין ולשער רוממות ונוראות דבוריהם ומעשיהם ודרכיהם! ואף-על-פי שיש בזה כמה אלפים מדרגות, אבל בודאי כל צדיק וצדיק, כפי מה שמטהר עצמו מהתאוות ומדות רעות, כמו-כן נטהר לבבו מהקלפות השוכנות סביבו, וכמו-כן זוכה להשגה עצומה באלקותו יתברך. (שם אות י"ב).

א-שפד

בעת ששלח להדפיס את ספרו "לקוטי הלכות", ענה ואמר: "מזה שאינו חושב על תכליתו האחרון, מה יהיה בסופו, כשיהיה שוכב על הארץ וכו' - מזה אינו מדבר כלל, כי זה הוא דומה לבהמה ממש; רק מי שחושב היטב, מה יהיה בסופו, ולבו חושק וכוסף מאד לעבודת השם-יתברך, ובדאי נעשה עמו מה שנעשה, כי ההתגברות גדולה מאד פידוע לנו - בשביל זה האיש חברתי את ספרי, כי אותו יחזקו דברי ואותו יאמצו", כמובן, כל זה לבקי בדבריו הקדושים. (שם אות י"ג).

א-שפה

דבר פעם אחת מהחבריא הקדושה של הבעל-שם-טוב זצ"ל ואמר, שכפי תבוערת הלבבות שהיה להם, אם היה להם גם השיחות והדבורים שלנו - היה נתבטל אצלם כח הבחירה; אבל עכשו בדורות הללו ההתגברות גדולה כל-כד, שאחר כל הדבורים שלנו עדין התגברות כח הבחירה גדול

ועצום מאד, אבל אף-על-פי-כן יש לי עוד שיחה פזו, שגם עכשו היתה מתבטלת הבחירה...! אבל מה תועלת יהיה בעבודתכם בלא זה?... (שם אות י"ד).

א-שפו

יש לי ללמד זכות על הגרוע שבגרועים, שאם הייתי כותבם, היו נכתבים על כמה נרות [בוידען = גליונות], כפי שאני יודע מה שנעשה עם האדם בזה העולם. (שם אות ט"ו).

א-שפז

אמר: "היצר הרע מניח את עצמו על האדם הפשר, שידבק בו איזה דבר שגועז". (שם אות ט"ז).

א-שפח

דברו לפניו פעם אחת מענין הפרצה, שנפרצה במדינת אשכנז, לגלח את הזקן והפאות, ועמד אז לפני הרב מאיר מטעפליק, שהיה איש גרא וחרד לדבר השם, והתחיל לתמה מאד על זה. ענה ואמר: "איך עוברים בכל יום על חמשה לאוין? והשיב לו מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה: "הלוא איך עוברים בכל יום זמן קריאת-שמע"? (שם אות י"ז).

א-שפט

פעם-אחת בא אליו הרב מאיר הנ"ל, ושאל אותו מוהרנ"ת זכרונו-לברכה על איש אחד מטעפליק, שהיה קצת פרוץ אחריו, והשיב לו בלאחר-יד, כאומר, שאין ממי לדבר. ענה ואמר אליו: "שמע נא בקולי! אם תרצה להביט בעין כזו - תחייב את כל העולם! כי תנסה עצמך ותביט בכל יושבי עירך הנודעים לך, ותתחיל מן היושב בקצה העיר, וכשתביט בו היטב, בודאי תחייבו. וכן תלך מבית לבית, עד שתבוא לביתך - שאתה איש פשר [ערליכער יוד] מכל העיר!! (בלשון שאלה). והשיב לו: "גם אני איני איש פשר!! ענה מוהרנ"ת זכרונו-לברכה ואמר לו: (בלשון תמה): "גם אתה אינך איש פשר!! אם-כן מי הוא האיש הכשר? אבל כשתביט בעין יפה, אזי גם כשתביט היטב בהגרוע שבגרועים, תמצא בו איזה דבר טוב, ומכל-שכן במי שאינו גרוע כל-כך, וכן בכל אחד ואחד, וגם בד נמצא טוב ובדרך זה יכולים לזכות את כל העולם", [והשיחה הזאת מובנת היטב לבקי בספריו הקדושים]. (שם אות י"ח).

א-שצ

עוד דבר פעם אחת מהדרך הזה לדון את הכל לכף זכות, אפלו את הגרוע שבגרועים, ולחפש ולמצא בכל אחד איזה מעט טוב, ועל-ידי-זה מעלין אותו באמת לכף זכות, עד שיכולין להשיבו בתשובה על-ידי-זה, כמבאר כל זה באריכות בספרי אדמו"ר זצ"ל. ובעת שדבר מזה, ישב אצלו אבי, הריני כפרת משכבו, ומתשוקת לבבו לדבריו הנעימים, דבר אחריו בלחש כל מלה ומלה. ענה ואמר אליו מוהרנ"ת זכרונו-לברכה: "אתה חושב שזה דבר פשוט וקל?! אני אסביר לך קשי הדבר, כי אל תשפח מאמר אדמו"ר זצ"ל (בלקוטי מוהר"ן סימן רפ"ב), שבאמת נתעלים על-ידי-זה לכף זכות ולשוב בתשובה; ואם היה ביכלתנו לקיים זאת, היה ביכלתנו להשיב את כל העולם בתשובה!! (שם אות י"ט).

א-שצא

פעם-אחת דבר עם איזה אנשים, שהיו נוטים לדרכי החקירה, והתנפחו עמו אודות מאמר חכמינו-זכרונם-לברכה (ברכות י"ח, ב'): "קשה רמה למת כמחט בפשר החי", כידוע, שאלתם בזה. והשיב להם מה שמובא בספרי אמת, שאחר מות האדם, אף-על-פי שהנשמה יוצאת ממנו ואינו יכול לזוז בשום איבר, אף-על-פי-כן נשאר בו קסטא דחיותא, ובזה החיות הנשאר בו, נרגש גם אחר-כך צער הרמה ותולעה, ועוד בדבורים כאלה הסביר להם עד שהשתיקם. ואחר שיצא מהם, הלך עמו אחד מאנשיו, והתחיל זה האיש לחזר לפניו כל דברי תשובתו שהשיב להם, ורמז לו, שהוא נהנה מאד מה שסלק גם לו מלבד המבוכה הנ"ל. ענה ואמר לו מוהרנ"ת זכרונם-לברכה בלשון תמה: "גם אתה רוצה להבין בשכלך? אוי לאתה בושה הלוא כשרבותינו זכרונם-לברכה אמרו (שם): 'קשה רמה למת כמחט בפשר החי', אני מאמין באמונה שלמה, שהוא אמת ונציב ונכון וקיים, ואיני רוצה כלל להבין". (שם אות כ').

א-שצב

אמר: שכמה גדולים שגו בזה, שנטו לדרכי החקירה. ואמר, שעל זה נאמר: "ה' במשפט יבוא עם זקני עמו ושריו" (ישעיה ג', י"ד). (שם אות כ"א).

א-שצג

אמר: מה שהשם יתברך עזר לו כל-כך לעת זקנתו, הוא מחמת שלקח עצמו להתבודדות ולפרש שיחתו בינו לבין קונו ואמר, שאינו יכול לעשות שום דבר, בלתי שיפרש מקדם שיחתו לפני השם יתברך. (שם אות כ"ב).

א-שצד

וְסִפֵּר, שְׁפָעַם אַחַת בְּלֵיל מוֹצָאֵי-שַׁבַּת-קֹדֶשׁ דִּבֶּר עִמּוֹ אֲדָמוּ"ר זַצ"ל מִמְעַרְת אֵלָיְהוּ, שֶׁהָיָה שָׁם בְּעֵת הַיּוֹתוֹ בְּאַרְץ-יִשְׂרָאֵל, וְאָמַר לוֹ רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ-לְבִרְכָה אֲזוּ בְּתוֹךְ דִּבְרֵי הַקְּדוּשִׁים: "צִיְרַתִּי לִי בִדְעַתִּי, כָּאֵן עָמַד אֵלָיְהוּ וְהִתְבּוֹדַד", "הָאֵב אֵיךְ מִיר אוֹיֵס גִּימָאֵלֵט, אֵט דָּא אִיז גְּעִשְׁטאַנְען אֵלָיְהוּ אוֹן הָאֵט גִּיהָאט הִתְבּוֹדְדוֹת". וְכִשְׁאֲדָמוּ"ר זַצ"ל אָמַר לוֹ זֹאת, נִתְעוֹרֵר וְנִתְחַדֵּשׁ מְאֹד בְּזָה, כִּי הִזְכִּיר אֶת עֲצָמוֹ: הֲלֹא גַם אֵלָיְהוּ הָיָה בֶן-אָדָם בְּזָה הָעוֹלָם, וְהִיָּתָה לוֹ הִתְבּוֹדְדוֹת, וְעַל-יְדֵי-זֶה זָכָה לְמַדְרָגָה כְּזוֹ, שְׁלֹא טַעַם טַעַם מִיָּתָה וְכוּ', כִּי הִבִּין מִדְּבָרֵי הַקְּדוּשִׁים, שֶׁגַם אֵלָיְהוּ לֹא זָכָה לְמַדְרָגָתוֹ כִּי-אֵם עַל-יְדֵי-זֶה, כִּי כָל הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים לֹא בָּאוּ לְמַדְרָגָתָם כִּי-אֵם עַל-יְדֵי-זֶה! [וְכִמּוּבָא בְּדִבְרֵי הַקְּדוּשִׁים בְּמָקוֹם אַחֵר (לְקוּיֵי מוֹהֲר"ן חֶלֶק ב', סִימָן ק)]. (שָׁם אוֹת כ"ג; וְעִיֵּעַ לְהֵלן סַעִיף תִּשְׁכ"ד).

א-תשכד

בְּעֵת שְׁאָמַר רַבְּנוּ זְצוּק"ל הַתּוֹרָה ס"ו, דִּבֶּר עִם מוֹהֲרַנ"ת מְעַנֵּן מְעַרְת אֵלָיְהוּ, זְכוֹר לְטוֹב, וְהִבִּין מוֹהֲרַנ"ת מְרַבְּנוּ, שְׁלֹא בָּא אֵלָיְהוּ לְמַדְרָגָתוֹ כִּי-אֵם עַל-יְדֵי הִתְבּוֹדְדוֹת, וְנִתְעוֹרֵר מִזָּה מוֹהֲרַנ"ת זְצוּק"ל וְהֵלֵךְ אַחֵר-כֵּךְ לְאִיזָה עֲזָרַת נְשִׁים וְעֶסֶק בְּתַהֲלִים וְהִתְבּוֹדְדוֹת בְּהִתְעוֹרְרוֹת גְּדוֹלָה. בְּתוֹךְ כֵּךְ הָיָה אֶחָד מֵאַנְשֵׁי הָעִיר עוֹשֶׂה סַעֲדַת אַרוֹסִין, וְרָצָה שְׁמוֹהֲרַנ"ת גַּם-כֵּן יִהְיֶה עַל הַתְּנָאִים, וְחִפְּשׂוּ אוֹתוֹ וְלֹא מְצָאוּ אוֹתוֹ, וְהִבִּינוּ: מִסְתַּמָּא הוּא עוֹסֵק בְּהִתְבּוֹדְדוֹת וְהִתְחִילוּ לְצַעֵק בְּרַחוּבוֹת: "רַבִּי נִתָּן", "רַבִּי נִתָּן", וְאֲזוּ יָצָא לְחוּץ וְהֵלֵךְ עִמּוֹ לְסַעֲדָה. (אַבְנֵי"ה בְּרִזָּל, שִׁיחוֹת וְסִיפּוּרִים מִמוֹהֲרַנ"ת סכ"ד).

א-שצה

אמר: שעכשו, שיצאו התפלות שלו בעולם, עתידין לתן דין וחשבון
כשהולך יום אחד שאין אומרים אותם, ובצרוף הכרח התורה להתפלה
יבאר לנו שכמו-כן בסוף ימיו, והעקר אחר הסתלקותו, שזכינו לתורתו
בספרי "לקוטי-הלכות" - עתידין לתן דין וחשבון, כשהולך יום שאין
לומדים אותם. (שם) אות כ"ד).

א-שצו

אמר המעתיק: שמעתי, שאמר על התפלות שלו לשון הכתוב (תהלים
ק"ב, י"ט): "תכתב זאת לדור אחרון, ועם נברא יהלל יה" עתיד
להבראות עם שיהללו יה באלו התפלות. (שם).

א-שצז

גם שמעתי מהותיק, רבי נחמן טולטשנינער זכרונו-לברכה, שפעם אחת
בימי הספירה היה מוהרנ"ת זכרונו-לברכה על ציונו הקדוש, ואמר אז על
הציון הקדוש התפלה המתחלת "אתה יצרת" (בלקוטי-תפלות חלק ב',
סימן ל"ו). ואחר-כך, כשהלך, משם אמר בלשון תימה: "הם המתנגדים
שואלים אם יש בהתפלות רוח-הקדוש?! ובאמת הם גבוהים מרוח-
הקדוש! כי הם נמשכים משער החמשים!" [ועין בלקוטי-הלכות הלכות
ראש-חדש, הלכה ו', שם מובן זה, כי הדרך לעשות מתורות תפלות נמשך
משער הנון]. גם שמעתי, שאמר, כי הרבה אנשים זכו כבר לגן-עדן על-ידי
התפלות שלו. (שם).

א-שצח

אמר: אמירת ספרי אדמו"ר זצ"ל, שהם ה"לקוטי-מוהר"ן ו"ספר-
המדות" וה"ספרי-מעשיות" והשיחות שלו - שאמירה לבד מסגלת
להנשמה כמו אמירת ספרי הזהר והתקונים. (שם אות כ"ה).

א-שצט

עוד אמר: שגם בימי אלול הקדושים מצוה לאמרם מתחלתם ועד סופם,
ומועיל מאד מאד. (שם אות כ"ו).

א-ת

שמעתי מרבי אהרן ניסן זכרוננו-לברכה, שאמר לו פעם: "אם היית
בשמחה תמיד - "שטענדיג פרייליך" - לא היית רואה פני גיהנום". (שם
אות כ"ז).

ו - מא

בידוע אמר מוהרנ"ת ז"ל לרבי אהרן ניסן ז"ל: "אם תהיה בשמחה לא
תהיה רואה פני גיהנום", וספר רבי אהרן קיבליטשער ז"ל לרבי לוי יצחק
ז"ל שהוא הכיר את רבי אהרן ניסן זה שמטבעו היה בעל מרה שחורה,
ועל כן ידע מוהרנ"ת ז"ל שעליו התגברות היצר ביותר בענין זה, וזה היה
נסיונו, ובהתגברותו על מדה זו יתעלה עד שלא יהיה רואה פני גיהנום
חלילה.

א-תא

אמר המעתיק: שמעתי אשר פעם אחת היתה שרפה בבִּרְסֵלָב, אחר-כֵּן הִלֵּךְ מוֹהֲרַנְיָת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה עִם עוֹד אִיזָה אֲנָשִׁים לְהַבִּיט עַל מְקוֹם הַשְּׂרִפָּה, וְרָאָה, שֶׁהַבַּעַל-הַבֵּית בּוֹכָה מְאֹד וּמְחַפֵּשׂ אַחַר אִיזָה חֲתִיכַת עֵץ אוֹ בְרִזָּל, שֶׁיִּצְטָרֵךְ לוֹ עוֹד, בְּעֵת שֶׁיִּבְנֶה בֵּיתוֹ מִחֲדָשׁ, וְלִקַּט אוֹתָם אַחַד אַחַד. עָנָה וְאָמַר לְאֲנָשָׁיו: "הֲרֵאִיתֶם אִיךָ שָׂזָה הַבַּעַל-הַבֵּית שֶׁנִּשְׂרַף בֵּיתוֹ, עִם-כָּל-זֶה אֵינוֹ מֵיֵאֵשׁ אֶת עֲצָמוֹ מִלְּחֹזֵר וּלְחַפֵּשׂ כָּל הַדְּבָרִים שֶׁיִּצְטָרְכוּ לוֹ בְּעֵת הַבְּנִיָּן?! כֵּן הַדְּבָר בְּרוּחָנִיּוֹת גַּם-כֵּן! - אִךְ שֶׁהַבַּעַל-דְּבָר מִתְגַּבֵּר מְאֹד עַל הָאָדָם וְכִמְעַט שְׂשׂוֹרֵף אוֹתוֹ לְגַמְרִי, אִךְ-עַל-פִּי-כֵן אֶסוּר לוֹ לֵיֵאֵשׁ אֶת עֲצָמוֹ! רַק צָרִיךְ לְלַקֵּט וּלְחַפֵּשׂ אִיזָה נִקְדוֹת טוֹבוֹת מִתּוֹךְ רַבּוּי הַחֲטָאִים אֲשֶׁר נִכְשַׁל בָּהֶם, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִזְכָּה לְשׁוּב לְהִשָּׁם יִתְבָּרַךְ בְּאֵמֶת, כְּמִבְּאֵר בְּהַתּוֹרָה "אֲזַמְרָה" וְכוּ' " ("לְקוּטֵי-מוֹהֲרַנְיָן", סִימָן רפ"ב). (שם אות כ"ט).

א-תב

דָּבָר פְּעַם אַחַת מִתְבַּעֲרַת הַלֵּב שֶׁל אַבְרָהָם אַבִּינוּ, עָלִיו הַשְּׁלוֹם, שֶׁהוּא הֵיךְ הָרֵאשׁוֹן, שֶׁזָּכָה לְעַבֵּד אֶת בּוֹרְאוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה בְּמִסְיַרְת-נֶפֶשׁ וּלְפָרְסָם שְׂמוֹ יִתְבָּרַךְ וַיִּתְעַלֶּה בְּעוֹלָם, וּבִתְוֹךְ שִׁיחַתוֹ הַקְּדוּשָׁה עָנָה אַחַד לְפָנָיו בְּלִשׁוֹן צַעַר וּגְנִיחָה: "הֵי אֵיךְ לּוֹקְחִים לֵב כְּזֶה"? גָּעַר בּוֹ מוֹהֲרַנְיָת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וְאָמַר אֵלָיו: "גַּם אַתָּה יֵשׁ לְךָ יֵב כְּזֶה אֵלָּא שְׂאִין אַתָּה מְלַבֵּב אוֹתָהּ" - "דוּ הָאִסָּט אוֹיֵךְ דָּאִס הָאֲרָץ, נָאֵר דוּ בְּאֵהֲאֲרָצָט עִס נִיט" ! כִּי הַבְּחִירָה חֲפְזִיּוֹת אֲצֵל כָּל אָדָם, וְכָל אָדָם, אֵפְלוּ הַגְּרוּעֵ שֶׁבְּגְרוּעִים- יֵשׁ בְּכַחוֹ לְזִכּוֹת לְמַדְרָגָה הַגְּדוֹלָה שֶׁבְּגְדוֹלוֹת, וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ-זְכוּרוֹנָם-לְבָרְכָה (תָּנָא דְּבִי אֵלֵיהּוּ רַבָּא פְּכִיָּה), שֶׁצָּרִיךְ כָּל אָדָם לֹמַר: מְתִי יִגְיַעוּ מַעֲשֵׂי לְמַעֲשֵׂה אַבוֹתַי? (שם אות כ"ח).

א-תג

עוד פעם אחת דבר עם אחד מאיזה ענין, שהיה לזה שיכות להביא לו
ראיה מיצחק אבינו, עליו השלום. ושאל אותו זה האיש: "מה אתם
מדמין אותי ליצחק אבינו, עליו השלום?" השיב לו: "מה אתה סובר,
שיצחק אבינו לא היה לו יצר הרע? אם-כן מפני-מה זכה להיות
יצחק?...!". (שם אות כ"ט).

א-תד

פעם-אחת עמד לפניו צבי דב מאומן, והתחיל לדבר עמו בחקירת
האלקות, ונתלהב מאד ברשפי שלהבת, וענה ואמר לו: "מה אתה מדבר
עמי מהשם? אני אומר לך ונראה את ה' " ! (ישעיה ו', א') ובלשון אשכנז
בזה הלשון: "וואס שמועסט דו מיט מיר פון גאט? איך זאג דיר ונראה
את ה' " ! . (שם אות ל').

א-תה

אמר המעתיק: שמעתי, שדבר פעם איזה איש עמו גם-כן מחקירת
אלקות, ואמר לו בזה הלשון: "להירש-בר אמרתי ונראה את ה' ", והוא
האמין ליי! "איך האב הירש בערין גיזאגט: ונראה את ה' ", און ער
האט מיר גיגלויבט" ! . (שם).

א-תו

פעם-אחת בערב-ראש-השנה בבקר, שאל אותו בנו הרב יצחק זכרון-
לברכה, על אודות שחלש לבו מאד, [כי לא היה אז בקו הבריאות], אם
יאכל איזה דבר קדם לכתו על ציונו הקדוש, כדי שיהיה בלחו לפרש שם
שיחתו בהתעוררות הלב פראוי; והשיב לו: לאו! אמר, פאשר תוכל,
ובלבד שיהיה קדם האכילה. (שם אות ל"א).

א-תז

גם בכל עשרת-ימי-תשובה הקפיד מאד שלא לאכל עד אחר חצות. (שם
אות ל"ב).

א-תח

לענין האמונה בכל אחד מישראל, אפלו באותם שאין נראים לעינים
ככשרים, אמר בזה הלשון: "אין צריך לומר, אם איני שומע מפיו כלום,
בנדאי יש לי אמונה בו יותר מזה, אפלו אם שומע אני מפיו שמדבר מאד
רע (אפיקורסות) - אני מאמין באמונה שלמה, שרק עם הפה מדבר הוא
כד, בלבד חושב הוא אחרת..." - "ווער שמועסט אז איך הער פון איהם
גאר ניט, האב איך אין איהם אונדאי אמונה נאך מעהר, אפלו אז איך הער
שוין פון זיין מויל ער רעדט זעהר שלעכט'ס אני מאמין באמונה שלמה
אז נאר מיט דעם מויל רעדט ער אזוי, אין הארצין מיינט ער אנדערש..."
כי עצם הנקדה שבפנימיות דפנימיות הלב של כל אחד מישראל - מים
רבים ועזים לא יוכלו לכבותה! אף אם יעבר עליו מה שיעבר. (שם אות
ל"ג).

א-תט

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי, הֲרִינִי כִפָּרַת מִשְׁכָּבוֹ, שֶׁשָּׁמַע מִפִּי רַבִּי עֹזֵר זְכוּרֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שֶׁהָאֲנָשִׁים שֶׁל אֲדַמוּ"ר זַ"ל חִבְּרוּ יַחַד שְׁתֵּי אֲזָהָרוֹתָיו שֶׁל אֲדַמוּ"ר זַ"ל: שֶׁלֹּא יֵלֵךְ יוֹם אֶחָד בְּלִי שְׁלָחַן-עָרוּף, וְגַם הִזְהִיר מְאֹד לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין דְּרַבְּנֵנוּ תָּם [וְאָמַר שֶׁלְדַעְתּוֹ, תִּכְּף כְּשֶׁמִּתְחִילִין לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין, יִתְחִילוּ לְהַנִּיחַ שְׁנֵי הַזִּיגוֹת]. וְזֶה יָדוּעַ, שֶׁמִּצְוָה לְלַמֵּד בְּתְּפִלִּין דְּרַבְּנֵנוּ תָּם, עַל-כֵּן נִהְגוּ הָאֲנָשִׁים שְׁלוֹ, שֶׁהָיוּ מְנִיחִין תְּפִלִּין דְּרַבְּנֵנוּ תָּם וְלִמְדוּ בָהֶם שְׁלָחַן-עָרוּף. (שָׁם אוֹת ל"ד).

א-תי

כִּי כְּאֲשֶׁר גָּבְהוּ שְׁמַיִם מֵאֶרֶץ, כֵּן גָּבְהוּ דְרָכָיו יִתְבָּרַךְ מִדְרָכֵינוּ וּמְחֻשְׁבוֹתָיו מִמְחֻשְׁבוֹתֵינוּ, יֵשׁ אֲשֶׁר בְּשִׁפְלוֹת דַּעְתָּנוּ - שְׁנֵי הַפְּכִים בְּנוֹשָׂא אֶחָד וְלֵאמֹן סוּף עוֹמֵק, וְהַעֲלֵם תְּבוּנָתוֹ יִתְבָּרַךְ לְבַלְתִּי הַפְּכִים יִחָשֵׁב. וְכִמוֹ שֶׁאָמַר אֲדַמוּ"ר זְכוּרֹנוֹ-לְבָרְכָהּ: "אֲנִי מֵאֲמִין שֶׁה' יִתְבָּרַךְ יְכוֹל לַעֲשׂוֹת מִהַמְשׁוּלָּשׁ מְרוֹבַע" ... (פּוֹכְבֵי אוֹר, אֶמֶת וְאַמוּנָה אוֹת י').

א-תיא

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי הֲרִינִי כִפָּרַת מִשְׁכָּבוֹ שֶׁשָּׁמַע מִמּוֹרְנוּ רַבִּי נֶתַן זְכוּרֹנוֹ-לְבָרְכָהּ שֶׁקוֹדֵם שֶׁהִתְחִיל רַבְּנֵנוּ זְכוּרֹנוֹ-לְבָרְכָהּ בְּסִפּוֹר הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַשְּׁבַעָה בְּעֵטְלָעָרְס אָמַר אִזּוֹ בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "אֵיךְ וְעַל אֵיךְ דָּעַר צִיילֵן וְוִי אַזּוֹי מְעַ אִזּוֹ אֲמַאל פּוֹן אֶ מְרָה שְׁחוּרָה פְּרִיילִיךְ גִּינוּאַרֵן" אֶסְפֵּר לָכֶם אֵיךְ פִּעַם נַעֲשׂוּ שְׁמַחִים מִתּוֹךְ מְרָה שְׁחוּרָה. (שָׁם אוֹת ט"ו).

א-תיב

רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ פָּקֵד וְצוּהָ עַל כָּל אֶחָד לְחַדֵּשׁ בְּתוֹרָה עַד מְקוֹם שְׂיָד
שָׁכְלוּ מַגְעַת. (חֲכָמָה וּבִינָה בְּתַחֲלָתוֹ).

א-תיג

רַבֵּנוּ הַתְּפִאָר עַל עֲצָמוֹ וְאָמַר: "אֵיךְ הָאֵב גָּאָר קִיִּין נְאֻמְעוֹן נִיט" אִין לִי כָּלֵל
שָׁם. (שָׁם).

א-תיז

רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ הַזְּהִיר לְכָל אֶשֶׁר יִבְקֹשׁ בְּזָכוֹתוֹ, שְׂיִזְכִּירָנוּ עַל שָׁם אָמוֹ
"רַבֵּנוּ נְחֻמָּן בֶּן פִּיִּיגָא", וְלֹא כְּשֶׁאָר נְפֻטָרִים אֶשֶׁר יִזְכְּרוּ עַל שָׁם אָבִיהֶם.
שָׁם אֹת (ג').

א-תטו

כָּל צַדִּיק הַדוֹר - יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת מְשֶׁה מְשִׁיחַ כְּמוֹבָא בְּדַבְּרֵיוֹ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ,
אָבֵל בְּוִדְאֵי הָעֵקֶר הוּא "הַעֲלִית עַל כְּלָנָה" - שֶׁהוּא מְשֶׁה מְשִׁיחַ בְּעֲצָמוֹ,
כְּנֻשְׁמַע כְּמָה פְּעָמִים מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּפִירוּשׁ. (שָׁם אֹת כ"א).

א-תטז

רַבֵּנוּ הַעֵיד בְּעֶצְמוֹ עַל מוֹהַרְנֵי"ת וְרַבֵּי נִפְתָּלִי תַלְמִידָיו וְאָמַר : לְדַעַת מִמְּנֵי יוֹדְעִים נָתַן וְנִפְתָּלִי מְעַט... "וְוִיֶסֶן פּוֹן מִיר וְוִיֶסֶט נָתַן נִפְתָּלִי אַבִּיסָל".... (שם).

א-תיז

רַבֵּנוּ הָיָה עוֹלָה לַתּוֹרָה תָּמִיד בְּפִרְשֵׁת רְבִיעֵי, שֶׁהוּא כְּנֶגֶד מִדַּת נְצַח. - שְׁמַעְתִּי הַרְיֵנִי כְּפָרַת מְשֻׁבָּו, וּמִסְתַּמָּא שְׁמַע זֹאת מִפִּי מוֹהַרְנֵי"ת זְכָרוֹנוֹ- לְבִרְכָה בְּעֶצְמוֹ. (שם אֹת לִ"ה).

א-תיח

יְדוּעַ שֶׁהַעֲקָר שֶׁל כָּל תַּלְמִידָיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל רַבֵּנוּ, הָיָה מוֹרְנוּ רַבֵּי נָתַן זְכָרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, וְלָכֵן נִרְאָה בְּחוּשׁ כִּי בְּאַתְגַּלְיָא הִיְתָה עֲלָיו מַחְלוּקַת פְּנִים וְאַחֹר יוֹתֵר מֵעַל רַבֵּנוּ זְכָרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, כִּי בְּכָל מִינֵי מְסִירוֹת מְסִירוֹהוּ, וּבְכָל מִינֵי חֲרוּפִים מִקּוֹלוֹת וּקְלָלוֹת בְּפָנָיו וּבְפָנָיו עֵינָיו חֲרָפוּהוּ וְקָלְלוּהוּ... בְּתַפְסִיּוֹת תַּפְסִיּוֹהוּ... וּמִבֵּיתוֹ גָּרְשׁוּהוּ... וְגַם רָצוּ וְהִשְׁתַּדְּלוּ לְהַרְגוֹ וְלַהֲמִיתוֹ אוֹתוֹ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר הִכִּיר אֶמְתָּתוֹ. (שם אֹת לט).

א-תיט

אָף-עַל-פִּי שְׁמַרְבָּה מוֹהַרְנֵי"ת זְכָרוֹנוֹ-לְבִרְכָה לְדַבֵּר מִכָּל הַמַּדּוֹת טוֹבוֹת וְיִשְׁרוֹת, אֲבָל עֲקָר וְרוֹב דְּבָרָיו יְסוּבָּבוּ עַל עֵינָיו הַהִתְחַזְּקוֹת לְחִזְק וּלְאַמֶּץ

כָּל הַנְּחָשָׁלִים וְהַעֲיִפִים וְהַיְגָעִים אֲשֶׁר עִמָּלֵק רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם לְבַל יִתְיַאֲשׁוּ
עֲצָמָם מִן הַרְחָמִים כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ חֲנוּן וְרַב לְסִלּוּחַ, וְכֹאֲשֶׁר נִשְׁמַע וְנִרְאָה
גַּם בְּעֵת יֵצֵאת נִשְׁמַתּוֹ הַקְּדוֹשָׁה, שְׁעַד נְשִׁימָה הָאֲחֵרוֹנָה כָּפַל וְשִׁלַּשׁ "חֲנוּן
הַמְרֻבָּה לְסִלּוּחַ" פְּעָמִים אִין מִסְפָּר וְאָף עַל פִּי שְׁאֲמַר אִז עוֹד אֵיזָה דְבוּרִים
מוֹעֲטִים, אֲבָל עֶקֶר אֲמִירְתּוֹ לֹא הָיָה רַק זֹאת. כֵּן שְׁמַעְתִּי מֵאֲבֵי הַרִינֵי
כְּפָרַת מִשְׁכָּבוֹ, וּמִשְׁאֵר הָאֲנָשִׁים שְׁעִמְדוּ בְּעֵת הַסְּתַלְקוּתוֹ. (חֲכָמָה וּבִינָה
ל.ט).

רַבְּנוּ צִירַף אֶת מוֹהֲרַנְ"ת אֱלִיּוֹ בְּמֵאֲמָרוֹ הַקְּדוֹשׁ שְׁאֲמַר "נְחָמוּ, נְתָן,
שׁוֹחֲקִים עַל כָּל הָעוֹלָם" "נְחָמוּ, נְתָן, לֹאכֵט אוֹיִס דְּעַר גְּאֻנְצֶער וִועלְט".
(ש.ם).

כְּבָר נוֹדַע מָה שְׁמֹרְנוּ רַבֵּי נְתָן זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה דְּבֵר פְּעַם אַחַת מִפִּירוּשׁ תִּיבַת
"נְצַח" "אֵיבִיגִי". (שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה תְּפִלָּה א).

עַל-כָּל-פְּנִיִם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כְּאֲשֶׁר צָנָה אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה
שְׁצָרִיךְ לְאַחוֹז הַחוּטָרָא בְּשָׁנֵי רֵאשִׁין לְאַחוֹז הַמִּקָּל בְּשָׁנֵי קְצוּתָיו. שְׂאָף עַל
פִּי שְׁכּוֹסְפִים וּמִתְגַּעְגָּעִים לְזָכוֹת לְתַכְלִית הַמַּעֲלָה, אֲבָל לְעִמַּת זֶה בִּיּוֹתֵר
וְיּוֹתֵר בְּכַפְלֵי כַפְלֵים צָרִיכִים לְהִתְגַּבֵּר בְּשִׁמְחָה וּלְקַיֵּם "בְּשִׁמְחָה יִגִּילוּן כָּל
הַיּוֹם", וְלִהְיוֹת שְׂמֵחַ בְּחֻלְקוֹ בְּכָל נְקוּדָה וְנְקוּדָה וּבְכָל שְׁעָרָה וְשְׁעָרָה אֵיךְ
שֶׁהוּא. (שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה תְּפִלָּה א).

שְׁמַעְתִּי בְּשֵׁם אֲדָמוּ"ר זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שְׁסַפֵּר בְּשֵׁם הָרַב הַצְּדִיק רַבֵּי שְׁנִיאֹוֹר
זְלָמָן מִלְּאֲדֵי זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שְׁפָרַשׁ אֶת הַמִּקְרָא (תְּהִלִּים קִיט, קכו) "רַבִּים
רַחֲמִיךָ הִ' ", הֵינְנוּ רַחֲמִיךָ הַרְחֲמֵנוּת שְׁעֲלִיךָ הִ' כְּבִיכּוֹל רַבִּים וְעֲצוּמִים
מְאֹד. (שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה תְּפִלָּה ז).

בְּפוּרִים מְצֻוֶה לְקַיֵּם מֵאֲמַר חֲכָמֵינוּ-זְכוֹרוֹנָם-לְבָרְכָה (מְגִילָה ז:): שְׁחִיב
אָדָם לְבִסּוּמֵי וְכוּי כְּפִשׁוּטוֹ, כֵּן שְׁמַעְתִּי מֵאֲבֵי הַרִינֵי כְּפָרַת מִשְׁכָּבוֹ בְּשֵׁם
אֲדָמוּ"ר זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וּבְשֵׁם שְׁאֵר צְדִיקֵי אֲמַת, שְׁלֹא כְּדַעַת הַמְּפָרְשִׁים
בְּזֶה בְּעֵנָן אַחֲר. (שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה ב, ב).

א-תכה

סֵפֶר מוֹהֲרַנְ"ת זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שְׁשִׁמַּע מִחוּתְנוּ רַבֵּי דָוִד צָבִי זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה
שְׁכָּל הַתְּרַחֲקוּתוֹ מִהַחֲבָרָא הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל תְּלַמִּידֵי הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב וְהַמְּגִיד
זְצ"ל, הוּא מְחַמֵּת שְׁנִסְעָה פְּעַם אַחַת לְשָׁנֵי גְדוּלִים מֵהֶם, וְרָאָה וְהִבִּיט עַל
גּוֹדֵל פְּרוּד הַלְבָבוֹת שֶׁהָיָה בֵּינֵיהֶם, שְׁזָה הָיָה מוּפְרָךְ בְּעֵינָי זֶה עִם כָּל

הַנְּלוּיִם אֱלֹוִי, וְזֶה הָיָה מוֹפְרָד בְּעֵינַי זֶה עִם כָּל הַנְּלוּיִם אֱלֹוִי, "אִז דָּעַר אִיז
בַּא דְּעַם גִּיווּעַן אָפּ גִּיפְסִקְעַט מִיט אַלְע זַיִנְע מְעַנְטֶשֶׁן און אִיז בַּא דְּעַם
גִּיווּעַן אָפּ גִּיפְסִקְעַט מִיט אַלְע זַיִנְע מְעַנְטֶשֶׁן", וְעַל יַדִּי זֶה נִתְרַחַק מֵהֶם
לְגַמְרִי. (שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה ב, יא).

א-תרו

אחר-כך נתגדל כְּדָרְךָ הַלּוּמְדִים וְנִשָּׂא לְאִשָּׁה אֶת בֵּת הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק, רַבִּי
דָּוִד צְבִי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, אַבִּי"ד דְּשִׁאֲרִיגְרָאד וְכָל הַגְּלִילוֹת. וְהִנֵּה אָבִיו הָיָה
מִתְנַגֵּד עַל כָּלֵיוֹת הַחֲסִידִים, וְגַם חוֹתְנֵנוּ הָיָה מִתְנַגֵּד גְּדוֹל, כִּי בִּתְחִלָּה רָצָה
לְהִתְקַרֵּב לְכַת הַחֲסִידִים וְנִסַּע אֶל הָרַב הַצַּדִּיק רַבִּי פִּנְחָס מְקַאֲרִיץ זצ"ל,
וְנִרְאָה יִשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו, אִךְ שָׁמַע שֶׁסָּם אִיךְ שְׁמִדְבָּרִים שֶׁסָּם מְאֹד עַל הָרַב הַצַּדִּיק
רַבִּי מִיכָלִי מְזֻלְאֲטָשׁוּב זצ"ל, אַחֲר־כֵּן נִסַּע אֶל הָרַב הַצַּדִּיק רַבִּי מִיכָלִי
מְזֻלְאֲטָשׁוּב וְגַם הוּא יִשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו, אִךְ נִפְלַגְסָּם מְזָה, מִחֲמַת שְׁשִׁמְעָה שְׁגָם שֶׁסָּם
מְדַבְּרִים עַל רַבִּי פִּנְחָס מְקַאֲרִיץ זצ"ל וְאֲנָשִׁיו, "דָּעַר אִיז בֵּיִיא דְּעַם אָפּ
גְּעַפְאֲסִקְעַט עַר מִיט זַיִנְע מְעַנְטֶשֶׁן און דָּעַר בֵּי דְּעַם", וְאָמַר: "אֲנִי מְאָמִין,
שְׁשִׁנִּיהֶם אָמַת, מַה שְּׁזָה מְדַבֵּר עַל זֶה וְזֶה מְדַבֵּר עַל זֶה כִּלּוֹ אָמַת". וּמִחֲמַת
זֶה נִתְרַחַק מִכָּלָם, וְהָיָה רְגִיל לְקַבֵּעַ לוֹ שְׁעוֹר בְּכָל יוֹם בְּמַכּוֹן לְדַבֵּר עַל
הַחֲסִידִים בְּכַדִּי לְהִתְרַחַק מֵהֶם, אָפּ-עַל-פִּי שְׁהָיָה צַדִּיק גְּדוֹל. (שם).

אָדְמוֹ"ר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הִזְהִיר לְכַמָּה וְכַמָּה שְׁשִׁשְׁתֵּדְלוֹ לְחַדֵּשׁ בְּתוֹרָתוֹ,
וְאָמַר לְאַחַד אִם יִזְכָּה לְכַוֵּן אֶל תּוֹכָן כְּנִתּוֹ מַה טוֹב. (שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה בְּסוּפּוֹ).

מוֹהַרֲנֵ"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה יָצָא פְּעַם אַחַת מִטְּבִילְתּוֹ בְּמִים וְנִהְיָה אִז מְאֹד
מִחֲמַם, וְאָמַר אִז לְאָבִי, שְׁשִׁמְחַת שְׁהַמִּים נִמְשָׁכִים מִמְקוֹם עֲלוֹן לְאִין
עַרְךְ בְּרוּחָנִיּוֹת כְּמוֹבָא בְּכַתְבֵי הָאֲר"י זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה עַל כֵּן גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת
נִגִּיעַ מֵהֶם טוֹבָה וְעוֹנֵג לְאָדָם. (שִׁיחוֹת וְסְפוּרִים ב).

אָפּ-עַל-פִּי שְׁיָצָא מִפִּי הַקְּדוֹשׁ: "מִיִּין פִּייעֶרְל וְוַעַט שׁוִין טְלוּאִין בִּיז מְשִׁיחַ
וְוַעַט קוּמְעוֹן" "הָאֵשׁ שְׁלִי תוֹקֵד עַד שְׁיָבֹא הַמְּשִׁיחַ", מוֹכֵרַח בְּכָל זֹאת כָּל
אֶחָד מְאָנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְהַמְצִיא לָזֶה אֶתְעֲרוּתָא דְלִתְתָא כָּל יְמֵי חַיָּו כִּי כְּפִי
עָצָם פְּרוּשׁ "טְלוּאִין" הַבְּהוּב, יֵשׁ בְּזֶה לְצַדֵּד בְּפִירוּשִׁים שׁוֹנִים, כִּי גַם אִם
לֹא נִשְׂאָר מִהַתְּבַעֲרָה וְהַמוֹקֵדָה רַק נִיצוּצוֹת קְטָנוֹת וּמְעֻטוֹת נִקְרָא זֹאת
בְּלִשׁוֹנֵנוּ בְּשֵׁם "טְלוּאִין" הַבְּהוּב. (שִׁיחוֹת וְסְפוּרִים ג).

יָצָא מִפִּי הַקְּדוֹשׁ שֶׁל רַבְּנוּ בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: "אֲזָא טִישׁ וְוִיא בֵּיִיא מִיר וְוַעַט
שׁוִין נִיט זַיִן בִּיז מְשִׁיחַ וְוַעַט קוּמְעוֹן", "עֲרִיכַת שְׁלַחוֹן כְּזֶה כְּמוֹ אֲצִלִי כְּבָר

לא יהיה עד ביאת המשיח", והוסיף בזה מוהרנ"ת מעצמו ואמר: "אזא טיש וויא בייא מיר וועט שוין אויך נישט זיין ביז משיח וועט קומען", "עריכת שלחן פזה כמו אצלי גם-כן כבר לא יהיה עד ביאת המשיח". (שם).

בדבר אסיפתנו בימי ראש-השנה שמעתי מאבי ששמע מרבי יצחק בן מוהרנ"ת ששמע מפיו הקדוש של מוהרנ"ת, שאף על פי שלבבו היתה חזקה בבטחון ומובטח שתתקיים האסיפה הזאת עד ביאת הגואל צדק, ובכל זאת לא היתה ביכלתו לברר בזה ידיעה ברורה ומוחלטת, ואין רצוני להאריך בזה בכתב, ואף על פי כן הבין והשפיל שבכל זאת יהיה נמצא מפליטת השארתו עד ביאת הגואל ואמר בזה הלשון: "דא וועלן זיך שאשקען עטליכע מענטשן, און דא וועלן זיך שאשקען עטליכע מענטשן" "כאן יתלחשו כמה אנשים וכאן יתלחשו כמה אנשים. (שיחות וספורים ד).

מוהרנ"ת אמר פעם אחת, שסובב על רבנו זכרוננו-לברכה כעין הנוסח הנזכר בברכת ההפטר"ה "כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד", גם אמר פעם אחת שהוא מקוה ומיחל שיקוים בזה הנר מאמר הכתוב משלי ד ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום. (שיחות וספורים ד).

מוהרנ"ת דבר פעם אחת מהפגת השטף מים רבים הנמצאים בזה העולם תאות רעות ומדות רעות, שאלות ומבוכות, אמונות כוזבות וכדומה, ואמר שבכל זה יקוים פמובא ברש"י פרשת וישב במשל הפחמי ניצוץ אחד יוצא מיוסף שמכלה ושורף את הכל. (שיחות וספורים ד).

פעם-אחת עמד מוהרנ"ת בדבריו הקדושים כנגד הנבוכים שהיו באומאן אשר התפארו ברוב השתדלותם שיגמרו כרצונם להשפית שם ישראל והבדלו מן העמים, וכאשר עמדו כנגדו בראיותיהם ממה שכבר גמרו בזה הרבה, גם בימיו במדינות הרחוקות כנודע, ענה ואמר: "זאת ברור לדעתך שאם תגמרו כרצונכם יחזור העולם לתהו ובהו כי לא לאלה תהפוכות נברא העולם". (שיחות וספורים ה).

אמר רבנו זכרוננו-לברכה: "עוד יהיה זמן שמי שיהיה איש כשר פשוט שיטול ידיו לסעודה" אז ער וועט זיך וואשן צום עסן", יהיה חדוש גדול כמו הבעל-שם-טוב". (שיחות וספורים ו).

פעם-אחת אמר מוהרנ"ת: "אני מאמין בכל אדם מישראל, ואם אני שומע מפיו דברים רעים בודאי אני מאמין: רק אפלו אם אני שומע באזני דברים רעים יוצאים מפיו, אני מאמין שלא נמצאים בלבבו ככל אשר הם יוצאים מפיו". (שיחות וספורים ז).

רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ קָרָא פֶּעַם אַחַת לְסִפּוּר "עֵץ הַחַיִּים" בְּשֵׁם סִפּוּר מוֹסֵר, וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: אֵיזָה סִפּוּר-מוֹסֵר יִקָּר הוּא "סֵעַ אֶ טִייעֶר מוֹסֵר סִפּוּר סֵעַ אֵיז". (שִׁיחוֹת וְסִפּוּרִים יב).

רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ הַפְּלִיג מְאֹד לְפָנַי מוֹהֲרֵנִי"ת בְּעוֹצֵם כַּח הַתּוֹרָה לְהוֹצִיא אֶת הָאָדָם מִכָּל מִינֵי טִינוּפוֹת, וְאָמַר לוֹ בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "וְכִי יוֹדֵעַ אֶתְּהָ אֶת כַּח הַתּוֹרָה", "גְּלִיף דּוֹ וְוִיִּסְט דָּעַם כַּח פּוֹן דָּעַר תּוֹרָה". (שִׁיחוֹת וְסִפּוּרִים יב).

רְאִיתִי בְּבֵית אָבִי, אִישׁ זָקֵן, אֲשֶׁר בִּימֵי נְעוּרָיו הִתְחִיל לְנִסּוֹעַ לְרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ עִם דּוֹדוֹ, שֶׁהָיָה מְאֻנְשֵׁי רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, וְדוֹדוֹ שָׂבַח אוֹתוֹ קִצַּת לְפָנָי רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ שֶׁהוּא בֵּר אוֹרָן. וְהִתְחִיל רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ לְעוֹרְרוֹ עַל הַתְּמַדַּת הַלְמוּד, וְאָמַר לוֹ בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "שְׁפָתֶיךָ לֹא תִשְׁבּוֹתְנָה, הַתּוֹרָה תִּרְוֶה אוֹתְךָ, הַתּוֹרָה תִּתְחַזֵּק אוֹתְךָ, וְעוֹד כַּמָּה שְׂבָחִים חֲשַׁב אָז, וּבִסּוּף אָמַר: הַתּוֹרָה מְעַשְׂרֶת". "דִּי לִיפֵן זָאֵלן דִּיר נִיט צוֹ שְׁטִיין, דִּי תּוֹרָה וְעַט דִּיךָ קוֹוִיקוֹן, דִּי תּוֹרָה וְעַט דִּיךָ שְׁטאַרְקוֹן דִּי תּוֹרָה מְאָכְט רִיידִךָ". (שִׁיחוֹת וְסִפּוּרִים יב).

רַבֵּנוּ הָיָה מְאָרִיךְ מְאֹד בְּתַפְלַת עֲרַבִּית שְׂבָלִיל רֵאשׁוֹן בְּרֵאשֵׁ-הַשָּׁנָה, וְאָמַר פֶּעַם אַחַת שְׁזֶה מַחְמַת שֶׁהוּא מְזַדְרֵז לְהַמְשִׁיךְ מִיַּד כָּל הַתְּקוּנִים הַנִּמְשָׁכִים בְּכָל זֶה הַחֹדֶשׁ. (שִׁיחוֹת וְסִפּוּרִים יט).

שָׁמַעְתִּי מֵאָבִי זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ שֶׁשָּׁמַע מֵהָאִישׁ שֶׁנִּשְׁלַח מִהַרְבַּ הַקְּדוֹשׁ רַבִּי שְׁלוֹם מִפְּרָאֵבִישׁט זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ לְשָׁבוֹת אֶצֶל רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, וְהָעִיד שֶׁשָּׁמַע בְּזֶה הַלְשׁוֹן מִפִּי רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ "סִפּוּר הַמוֹסֵר שְׁלִי הוּא הַתַּנְנִיךְ תּוֹרָה נְבִיאִים כְּתוּבִים. "מִיִּין מוֹסֵר סִפּוּר אֵיז תַּנְנִיךְ". וּמוֹהֲרֵנִי"ת זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ הָאָרִיךְ בְּזֶה, וְאָמַר, שֶׁצִּעֲקַת וּנְבוּאָת כָּל נְבִיא סוֹבְבַת לְנַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל גַּם עֲתָה. (שִׁיחוֹת וְסִפּוּרִים יב).

א-תמא

לְבִי אוֹמֵר לִי מִכְּתָלִי צְרוּפִי עוֹד כַּמָּה דְּבָרִים בְּעַל-פֶּה, כִּי גִזְרַת הַכְּלָהּ שֶׁנִּמְצָא כְּעַת לְמַעְלָה הוּא שֶׁנִּגְזְרָה בְּעַת יְצִיאַת קַלְפַת הַלְצוֹן, שֶׁעַל זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוֹרוֹנָם לְבָרְכָהּ (ירוּשְׁלַמִּי בְּרוּכוֹת ב, ח): 'קִשָּׁה לִיִּצְנוּת שֶׁתְּחַלְתָּן יִסוּרִים וְסוּפָן כְּלָהּ'. (שִׁיחוֹת וְסִפּוּרִים יב).

א-תמב

מֵאֵד מְאֵד הַקָּפִיד אָבִי זְכוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, בְּשֵׁם מוֹהֲרַנְיָת זְכוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ עַל הַפּוֹגְמִים בְּדַבְרֵיהֶם כְּנֶגֶד הַמְּמִשְׁלָה, וְכָל הַגְּזִירוֹת הַמְּצִיקוֹת לְנַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל לֹא יֵצְאוּ רַק מִלְּמַעְלָה, כְּמֵאֵמֶר הַכְּתוּב (ישעיה י, ה): "אֲשׁוּר שֶׁבֶט אֲפִי", וּפִירוּשׁ וְאֶהְבֶּת לְרַעַד כִּי כְמוֹד וְכוּ' - שְׂמוּבָא בְּלִקוּטֵי מוֹהֲרַ"ן סִימָן קסח - סוּבָב זֶה הַפִּירוּשׁ גַּם עַל הַכָּלָל. (שִׁיחוֹת וְסִפּוּרִים כב).

לְהַעֲתִיק כָּל הַקָּטֵעַ הַמּוּבָא בְּשִׁיחוֹת וְסִפּוּרִים אוֹת כג, כד.

א-תמג

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי זְכוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ בְּשֵׁם מוֹהֲרַנְיָת זְכוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, עַל אוֹדוֹת אֲשֶׁר נֶחְלַשׁ דַּעְתּוֹ בְּרֵאוֹתוֹ כְּמָה פְּעָמִים שָׁגַם בְּעֶסְקֵי הַנֶּפֶשׁ נִתְקִים הַכְּתוּב (איכה ג, ט) "גַּם כִּי אֶזְעַק וְאֶשׁוּעַ שְׁתֵּם תִּפְלְתִי...", וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "אֵינִי יָכוֹל יוֹתֵר לְקַרֵּר אֶת לִבִּי רַק בְּתַשְׁעָה בָּאֵב וּבִימֵי בֵּין הַמְּצָרִים בְּאֲמִירַת הַקִּינּוֹת, וּבְכָל יָמוֹת הַשָּׁנָה בְּתַפְלַת חֲצוֹת, לְכָל הַפְּחוֹת לְבָבוֹת עַל הַחוּרְבָן [בֵּית הַמּוֹחִין בְּכָלִיּוֹת וּבַפְּרִטִיּוֹת] מֵה שְׂאִינְנוּ כְּמוֹ שֶׁצָּרִיד לְהִיּוֹת". "אֵידָ קָעַן מִיר מְעַרְעֵר נִיט קִילָן דָּאֵס הָאֶרֶץ, נָאֵר תַּשְׁעָה בָּאֵב וּבֵּין הַמְּצָרִים בֵּיֵא דֵי קִינּוֹת אוֹן אַ גְּאֶנֶץ יָאֵר בֵּי תַפְלַת חֲצוֹת, חָאֵטֶשׁ קְלָאָן אוֹיף דַּעַם חוּרְבָן [בֵּית הַמּוֹחִין בְּכָלִיּוֹת וּבַפְּרִטִיּוֹת] וְוֵאֵס מְעֵ אִיז נִיט אַזוֹי וְוֵאֵ מְעַן דָּאֶרֶף צוּ זֵיין". (שִׁיחוֹת וְסִפּוּרִים כו).

א-תמד

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי שֶׁשָּׁמַע מִמוֹהֲרַנְיָת זְכוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שֶׁעָקַר שְׂבִירַת לְבָבוֹ בְּחֲצוֹת וְקִינּוֹת הוּא בְּהַרְגָּשׁתּוֹ מֵלֵת אֵיכָה אֵיכָה נֶחְרַב הָאוּלָם וְכוּ'. (שִׁיחוֹת

א-תמה

שמעתי מאבי זכרונו-לברכה בשם מוהרנ"ת זכרונו-לברכה, שזה מה שזכר בפירוש שירה, שבעה קולות מהתנגול, אשר המציא בטבעו הבורא יתברך לעורר בני-אדם מהשנה, וכאשר יעוררם בחצות לילה עוד יכפל וישלש וכו' לעורר בכל שעה עד הבקר, שאם לא יתעורר האדם בחצות יקום על-כל-פנים אחר-כך בכל האפשרותו להקדים, כי אם לא נתעורר לקום גם בשעה השנייה שאחר חצות, יקום על-כל-פנים בשעה שלישית, וכן להלן. וזה הכלל נמצא למוהרנ"ת זכרונו-לברכה גם משאר עבודות. (שם).

א-תמו

פעם אחת אמר מוהרנ"ת זכרונו-לברכה בזה הלשון: העקר מה שהפירתי את רבנו זכרונו-לברכה היתה משיחותיו הקדושות אשר בחל. כפי אשר בכמה עתים וימים לא מש מתוך אהלו, ושקד על דלתותיו יום יום. ובהלפשת רבנו זכרונו-לברכה אור תורתו והודעת גדלתו בשיחותיו הקדושות אשר בחל ונקראו אצלו בשם שיחות חלון. (שם).

א-תמז

וכן הבנתי גם מאבי זכרונו-לברכה, שעקר הכרתו בגדלת ורוממות מוהרנ"ת זכרונו-לברכה וידיעותיו שזכה על-ידו לידע מגדלת ורוממות רבנו זכרונו-לברכה, היתה גם-כן ברב שקידתו על דלתי מוהרנ"ת זכרונו-

לְבָרְכָהּ וְנִסְיַעוּתָיו הַתְּמִידִיּוֹת שְׁנֵי פְעָמִים בְּכָל חֹדֶשׁ: שֶׁבֶת אַחַת בְּבֵיתוֹ בְּטוֹלְטָשׁוֹן, וְשֶׁבֶת אַחַת בְּבֵית מוֹהֲרֵנִי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, עִם קִצְת יָמִים קִדְּם הַשֶּׁבֶת וְכֵן לְאַחֲרָיו. וְחוּץ נִסְיַעוּתָיו אֲשֶׁר נָסַע אֹתוֹ לְשִׁמְשׁוֹ לְעֵת זְקֻנָתוֹ, וְהִנְסִיעָה נִתְאַרְכָה כַּמָּה פְעָמִים הֵן בְּקִיץ וְהֵן בְּחֶרֶף. (שָׁם).

א-תמח

וְעַתָּה, כִּפִּי אֲשֶׁר נוֹדַע הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלֵינוּ רַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ בְּעֵת שִׁגְלָה אֶת הַמַּאֲמָר שֶׁבְּלִקוּטֵי תַנְיִנָא (סִימָן כח): דַּע שְׁיֵשׁ חֲלוּקִים בֵּין הַתּוֹרוֹת וְכוּ', וּמוֹהֲרֵנִי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, מַעֲצָם הִרְגִּישׁוּ בְּזָכוֹת לְבָבוֹ אֶת עֲמֻק נוֹרְאוֹת דְּבָרָיו הַקְּדוּשִׁים, עַד כִּי בְּעָרוּ בְּקִרְבּוֹ כְּלֵהֶבֶת שֶׁלֵּהֶבֶת מִמֶּשׁ, לֹא יָכַל לְהִתְאַפֵּק, וְנָתַן אֶת קוֹלוֹ בְּפִנֵּי כָּל הַנִּצְבִּים עָלָיו: אוֹלֵי כֶּךָ הוּא הַפְּרוּשׁ מֵה שְׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרוֹנָם לְבָרְכָהּ: אֵין בּוֹ דְּוָד בָּא אֶלָּא בְּהֶסֶח-הַדַּעַת, הֵינּוּ שְׂיֵהִיָּה בְּעוֹלָם וְלֹא יִדְעוּ כִּי כְּבָר הוּא. וּבִבְאוּר יוֹתֵר שְׂמַעְתִּי מֵאַבִּי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שְׁאִמַּר בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: יִשְׁחַחוּ "מְשִׁיחַ מְשִׁיחַ", וְלִבְסוּף הִנֵּה הוּא, "מַע וְוַעֲט שְׂמִיִּסְעַן מְשִׁיחַ מְשִׁיחַ, צוּם סוּף הָאֵט אִיז עֵר". וְרַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ גָּלָה אֶת עֵינָיו וְהִרְאָה לוֹ כִּי גַם רַב נַחְמָן אָמַר כֵּן: אֵי מִן חֵיִי אֲנָא בְּסַנְהֶדְרִין פְּרָק חֵלְקֵי אִיתָא: כְּגוֹן אֲנָא, אֲבָל כַּמְדַּמָּה לִי מֵאֲשֶׁר שְׂמַעְתִּי מֵאַבִּי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שְׂרַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ סִיִּם אִז: אֲנָא הוּא. (שָׁם).

בְּדִבְרֵי הַמַּחְלָקֶת הַנִּי"ל שֶׁהִיָּתָה עָלָיו, עֵינֵי בְּזֵהֵר הַקְּדוּשׁ פְּרָשֶׁת בְּרֵאשִׁית שֶׁפָּתַב שָׁם לְעֵינֵי מֹשֶׁה: וְאָדָם אֶתְקַרֵּי אִיהוּ, וּבְגִינָה אֶתְמַר בְּגִלוּתָא בְּתַרְאָה: וְלֹאֲדָם לֹא מִצָּא עֵזֶר, אֶלָּא כְּלָהוּ כְּנַגְדּוֹ. וְכֹאֲשֶׁר יָצָא מִפִּי הַקְּדוּשׁ עַל כְּלָלוֹת הַצְּדִיקִים שֶׁהָיוּ בְּיָמָיו: כְּשֵׁם שֶׁחֲחֻלְקִים עָלֵי אֵינָם יוֹדְעִים מִמֶּנִּי, כֶּךָ גַּם אֵלוֹ הָאוֹחֲזִים מִמֶּנִּי אֵינָם יוֹדְעִים מִמֶּנִּי, "אֲזוּי וּוִי דִיא וּוֹאֵס קְרִיגְעַן אוּיָף מִיר וּוִיִּסְעַן נִיט פּוֹן מִיר, אֲזוּי דִיא וּוֹאֵס הָאֲלֻטְעַן פּוֹן מִיר וּוִיִּסְעַן אוּיָף נִיט פּוֹן מִיר". (שָׁם).

שְׂשִׂמַעְתִּי מֵאַבִּי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שֶׁשָּׁמַע מִפִּי מוֹהֲרֵנִי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ מְכוּן יוֹתֵר הַגְּרָסָא הַמוּבָא בְּסִפְרֵי חֵיִי מוֹהֲרֵנִי"ן, שֶׁהִיָּתָה הַקְּדוּת רַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ בְּשֵׁנֶת תַּקְלִ"א בְּחֹדֶשׁ נִיִּסוֹן, וְאֲשֶׁר לְפִי זֶה הִיָּתָה הוֹרְדָת נִשְׁמָתוֹ לְזֶה הָעוֹלָם בְּסוּף שְׁנַת תַּקְלִ"ל הַנִּי"ל, וְתַחֲלַת פְּרִסוּמוֹ וְהַתְּגַלּוּתוֹ בְּעוֹלָם הִיָּתָה אַחֲרֵ-כֶּךָ בְּשֵׁנֶת תַּקְמִ"ט. (שָׁם).

הֵרַב זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ מִטְשַׁעְרֵין שְׁמַע מֵאַבִּי אָבִיו הֵרַב רַבִּי אֶהְרֹן זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ מְבָרְסָלָב, שֶׁנִּכְנַס פְּעַם אַחַת לְרַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, וְאָמַר לוֹ קִצְת בְּלִשׁוֹן תּוֹכְחָה: לָמָּה לֹא תִקַּח אֶת סִפְרֵי וְתַעֲיִן בּוֹ הַיִּטֵּב, עַד שִׁיעֲלָה עַל

דַּעַתְךָ אֵיזָה קִשְׁיָא וְאַחַר-כֵּן תּוֹסִיף וּתְעִין בּוֹ, עַד שֶׁתִּבְיֵן וּתְדַע אֶת הַתְּרוּץ שֶׁעַל זֶה. וְכִשְׁמַע הָרַב אֶת דְּבָרָיו חֲזַר לְבֵיתוֹ וּפְתַח אֶת הַסֵּפֶר לְקוּטֵי מוֹהֲרָ"ן וְהִתְחִיל לְעִין בּוֹ, עַד שֶׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ קִשְׁיָא וּפְלִיאָה בְּדַבְּרָיו. וְאַחַר-כֵּן הוֹסִיף לְלַמֵּד וּלְעִין בּוֹ, עַד שֶׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ הַתְּרוּץ וְהִתְשׁוּבָה שֶׁעַל הַקִּשְׁיָא הַזֹּאת. וְחֲזַר אַחַר-כֵּן לְרַבְּנוֹ זְכוּרֵנוֹ-לְבָרְכָה וְאָמַר לְפָנָיו אֶת הַקִּשְׁיָא וְהַתְּרוּץ, וְהוֹטְבוּ דְבָרָיו בְּעֵינַי רַבְּנוֹ זְכוּרֵנוֹ-לְבָרְכָה, וְאָמַר לוֹ: אֲנִי יוֹדֵעַ מֵאַחַד שְׁחֹבֵר פְּרוּשׁ עַל הַזֵּהר, וְלֹא בְרוּחַ-הַקֹּדֶשׁ, וְאָף-עַל-פִּי-כֵן כּוֹן אֶל הָאֻמָּת. כָּל זֹאת שָׁמַעְתִּי מֵאִישׁ אֶחָד, שֶׁשָּׁמַע זֹאת מִפִּי הָרַב זְכוּרֵנוֹ-לְבָרְכָה מְטֻשְׁעָרִין. (ש"ס)

א-תנב

נִתְעוֹרְרְתִי לְהַפִּיר וּלְהַתְּבוּנָה בְּגִדְלַת אָבִי הָרַב רַבִּי נַחֲמָן זְכוּרֵנוֹ-לְבָרְכָה מְטֻאֲלֻטְשִׁין, כִּי הוּא אָשֶׁר אָמַר עָלָיו מוֹהֲרָנ"ת זְכוּרֵנוֹ-לְבָרְכָה בְּפָנָיו רַבִּי אֶהְרֹן בֶּן רַבִּי אַבְרָהָם חַיִּים מֵאוּמָן בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: אֲנִי מִכִּין אֶת הַכֹּל עִם הָעַט, וְאַחַר-כֵּן יִהְיֶה יְכַלֵּת גַּם לְרַבִּי נַחֲמָן מְטֻאֲלֻטְשִׁין לְהַנְהִיג הַמוֹן אֲנָשֵׁי-שְׁלוֹמֵנו, אָשֶׁר כָּנָה אוֹתָם אִזְ בְּשֵׁם הַגִּלְגַּל. וּבְלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֶנּוּ בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: "אֵיךְ גְּרִיִּט צוּא אֶלְדִּינֵג מִיט דְּעֵר פֶּען, דְּעֵר נֶאדָּ וּוְעַט נַחֲמָן טֻאֲלֻטְשִׁינֵר אוֹיךְ קֶעֱנֶען פִּירֶען עֵס רַעֲדִיל". כִּי אָף-עַל-פִּי שֶׁמַּחֲמַת שֶׁהִיָּה יְתוּם בְּלֹא אָב וְאִם לֹא עָלָה כָּל-כֵּן בְּמַעֲלַת הַלְּמוּד, אֲבָל גַּם הוּא קָרָא וְשָׁנָה הַרְּבָה, מַחֲמַת שֶׁהַעֲקָר הוּא הַשְּׁמוּשׁ וְהַשְּׁקִיזָה תְּמִיד עַל דְּלִתֵּי הָרַב. וְלֹא נִמְצָא כָּלל בְּכָל אֲנָשֵׁי מוֹהֲרָנ"ת זְכוּרֵנוֹ-לְבָרְכָה שׁוֹקֵד עַל דְּלִתוֹתָיו כְּמוֹהוּ בְּעֵרְךָ אַרְבַּעַת עָשָׂר שָׁנִים. כִּי אֶפְלוּ רַבִּי מֹשֶׁה וְאֶחָיו רַבִּי זִינְוֹעַל כָּל יְמֵי הַיּוֹתֵם בְּבִרְסָלָב לֹא הָיוּ בָּאִים לְמוֹהֲרָנ"ת זְכוּרֵנוֹ-לְבָרְכָה רַק בְּשַׁבַּת בְּסוּף הַסַּעֲדָה שֶׁבְּלִילָה וַיּוֹם הַשַּׁבַּת וּבְסַעֲדָה שְׁלִישִׁית וּמוֹצָאֵי-שַׁבַּת-קֹדֶשׁ וְאַחַר-כֵּן נִתְרַחֲקוּ לְהַתְּיָשֵׁב בְּטֻשְׁעָרִין, וְלֹא זָכוּ לְעַמֵּד לְפָנָיו רַק בְּקֻצַּת הַזְּמַן שֶׁנִּתְעַכֵּב בְּטֻשְׁעָרִין, שְׁבוּעַ אוֹ שְׁתַּיִם בְּחֹרֶף, וְאַחַר-כֵּן בְּקֻץ שְׁבוּעַ אוֹ שְׁתַּיִם, וּבִימֵי רֹאשׁ-הַשָּׁנָה בְּאוּמָן. וּשְׁתֵּי פְּעָמִים אוֹ יוֹתֵר נָסַע אִתּוֹ יַחַד גַּם רַבִּי מֹשֶׁה הַנִּי"ל זְכוּרֵנוֹ-לְבָרְכָה, אֲבָל אֵין זֶה עוֹלָה כָּלל כְּנֶגֶד הַדְּבָקוֹת וְהַשְּׁמוּשׁ וְרַבּוּי הַעֲמִידָה לְפָנָיו שְׁזָכָה אָבִי זְכוּרֵנוֹ-לְבָרְכָה. (ש"ס).

וְהַשֵּׁם-יִתְבָּרַךְ סָבַב נִפְלְאוֹתָיו לְהוֹשִׁיבוֹ בְּטוּלְטְשִׁין, אָשֶׁר לֹא רְחוּקָה הִיא מִבְּרִסְלָב, כְּעֵרְךָ רְחוּקָה הָעִיר נַעֲמִירוּב מִבְּרִסְלָב, כְּפִי הַמּוֹבֵן מִדְּבָרֵי רַבְּנוֹ זְכוּרֵנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁהִיָּתָה בְּזֶה כְּוִנָּה נִפְלְאָה מֵהַ שְׁנִתְיָשֵׁב בְּבִרְסָלָב סְמוּךְ לְמוֹהֲרָנ"ת זְכוּרֵנוֹ-לְבָרְכָה שֶׁיֵּשֵׁב בְּנַעֲמִירוּב, וְלֹא עִם מוֹהֲרָנ"ת בְּעִיר אַחַת, כִּי מוֹהֲרָנ"ת זְכוּרֵנוֹ-לְבָרְכָה רָצָה פְּעַם אַחַת בְּחַיֵּי רַבְּנוֹ זְכוּרֵנוֹ-לְבָרְכָה לְהַתְּיָשֵׁב גַּם-כֵּן בְּבִרְסָלָב, וְלֹא הִסְכִּים עַל זֶה רַבְּנוֹ זְכוּרֵנוֹ-לְבָרְכָה בְּרַב

הִכָּרַח הַמְּנִיעוֹת, אֲשֶׁר עַל-יָדָם כָּל הַתְּהוּוֹת הַכְּלִים לְקַבֵּל אֲבָל מִחֲמַת שְׁעַל-כָּל-פָּנִים לֹא יָבֹאוּ מְנִיעוֹת רַק בְּמִשְׁקַל וּבְמִדָּה, מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׂיֻצָא רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה לְהַתְּיָשֵׁב בְּבִרְסָלָב, וְלֹא נִמְצָא מְבִרְסָלָב לְנַעֲמִירוֹב אֶפְלוּ שְׁנֵי פְרָסְאוֹת רוֹסְיָאוֹת כְּנוֹדָע וְכֵן סָבַב אַחֲרֵי-כֵן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחוּק אָבִי מִמוֹהֲרַנְיָת זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה, זֶה בְּבִרְסָלָב וְזֶה בְּטַאֲלִטְשִׁין, שָׁגַם בֵּינֵיהֶם לֹא נִמְצָא רַחוּק אֶפְלוּ שְׁנֵי פְרָסְאוֹת כְּנוֹזֵכֵר-לְעִיל. (שם).

וְאִם הֵייתִי זֹכֶה בִּימֵי חַיֵּי הַקְּדוֹשִׁים לְהַפִּיר וְלִידַע כָּל-כֶּךָ מִחֲשִׁיבוֹתוֹ וּמַעֲלָתוֹ, כְּאֲשֶׁר שָׁמַתִּי אֶל לְבָבִי זֶה עָרַךְ שְׁלֹשָׁה שָׁנִים, יוֹדַע אֲנִי בְּרוּר שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹבְרִים עָלַי הַתְּלָאוֹת הַמְּשֻׁנוֹת וְעֵנִיּוֹת וְדַחְקוֹת כְּזֶה, אֲשֶׁר עַד הַיּוֹם לֹא יֵצְאֵתִי מֵהֶם. כִּי הִנֵּה שָׁמַתִּי אֶל לְבָבִי בְּדַבֵּר הַכְּתוּבִים שְׁפַעֲנִין יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן, וְאֲשֶׁר מֵאֲלֵינוּ נָבִין שָׁגַם זֹלַת הַשֵּׁבַח שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו: לֹא מֶשׁ וְכוּי, הָיָה עוֹבֵד ה' וּבוֹרַח מִן הַחֲטָא, וְאָף-עַל-פִּי-כֵן אִם גַּם גְּדָלָה עֲבוֹדָתוֹ בְּכַפְלֵי כְּפָלִים וְלֹא לְהַדְּבִק כָּל-כֶּךָ לְמִשָּׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, נִרְאָה מִדְּבָרֵי חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנוּם לְבָרְכָה שֶׁלֹּא הָיָה זֹכֶה אַחֲרֵי-כֵן לְמַלְאֵת אֶת מְקוֹמוֹ וְלְקַבֵּל מֵאֵתוֹ סְמִיכוֹת יָדָיו בְּמַעֲלָה מְפֹלְגָת כָּל-כֶּךָ. וְגַם עֵינֵינוּ הָרוֹאוֹת שֶׁבְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת קָרָאָה אוֹתוֹ הַתּוֹרָה בְּשֵׁם מְשֻׁרַת לְמִשָּׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, כִּי בְּפִרְשַׁת כִּי-תִשָּׂא וּבְמִשְׁפָּטִים בְּסוּפָה נִזְכָּר בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב: וּמְשֻׁרַתוֹ וְכוּי, וּבְפִרְשַׁת בְּהַעֲלֹתָּ בְּהַכְּתוּב וַיַּעַן וְכוּי מְשֻׁרַת מִשָּׁה, וְגַם בְּתַחֲלַת סֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ מִתַּחֲלִיל הַכְּתוּב: וַיְהִי אַחֲרָיו וְכוּי מְשֻׁרַת מִשָּׁה. וּכְפִי רוּמְמוֹת מוֹהֲרַנְיָת הַנִּי"ל, אֲשֶׁר זָכָה בְּכַח רַבְּנוּ לְפָנֵי מִשָּׁה בְּעַצְמוֹ, הִלּוֹא דָּבָר הוּא מֵהַזְּכָרָתִי לְעִיל שֶׁבְּכָל אֲנָשִׁי מוֹהֲרַנְיָת זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה כִּי לֹא נִמְצָא מְשֻׁרַת וּמִשְׁמֵשׁ וְדַבּוּק לְמוֹהֲרַנְיָת כְּמוֹהוּ, וּמְקַבֵּל מֵאֵתוֹ כָּל הַדְּבוּרִים מִפֶּה לְפֶה, הַמְּכַרְחִים לְדַבּוּרִים בְּכַתָּב. וּבְרַב הַרְגָּשָׁתוֹ אֶת דְּבָרֵי מוֹהֲרַנְיָת הַפְּקִיר אֶת עַצְמוֹ מְנַעוּרָיו, שֶׁלֹּא רָצָה לְחַשֵּׁב כָּלל בְּעַסְקֵי מְלָאכָה וְעֲבוֹדָה גְּשָׁמִיּוֹת, וְהִלָּךְ אֵלָיו רַגְלֵי שְׁנֵי פְעָמִים בְּכָל חֹדֶשׁ כְּדִי לְשַׁמַּע מִפִּיו הַקְּדוֹשׁ דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים שֶׁקַּבֵּל מִרַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה, וְאֲשֶׁר חֹדֶשׁ בָּהֶם בְּסְמִיכָתוֹ מִיַּד רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה כְּמוֹבָא וּמוֹבָן מְזָה בְּמְקוֹם אַחֲרֵי, אֲשֶׁר הוּן הוּן סְפָרִי לְקוּטֵי הַלְכוֹת, אֲשֶׁר כְּבָר זָכוּ אֶת הַרְבִּים לְאִין עָרַךְ, כְּנוֹדָע וּמְפָרְסָם בְּכָל אֲנָשִׁי-שְׁלוֹמֵנוּ. וּמְכַל-שְׁכֵן שְׂאִינוּ דוֹמָה הָרוֹאָה אוֹתָם בְּסִפְרָא לְשׁוֹמַע אוֹתָם מִפִּיו הַקְּדוֹשׁ כְּמוֹבָא גַם מְזָה בְּדְבָרֵי רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה. וּבְרַב הַרְגָּשָׁת אָבִי זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה שֶׁזָּכָה לְהַרְגִּישׁ בָּהֶם, קָבַל עַל עַצְמוֹ עֲנִיּוֹת מְפֹלְג וְעֲצוּם כְּמָה שָׁנִים, וְטָרַח וַיַּגַּע לְהַעֲתִיק כָּל הַשְּׁשָׁה כְּרָכִים בְּאִפְּן שְׂיִהְיוּ רְאוּיִים לְדַפֵּס מֵהֶם כִּי מְכַתִּיבַת מוֹהֲרַנְיָת זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה בְּרַב מְהִירוֹתוֹ נִדְּבָקוּ הַרְבֵּה מֵהַאוֹתִיּוֹת זֶה לְזֶה עַד שֶׁהָיָה קֶשֶׁה לְדַפֵּס מֵהֶם, וְלֹא קָבַל עַל זֶה פָּרַס וּמַעוֹת מִמוֹהֲרַנְיָת זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה אֶפְלוּ פְרוּטָה אַחַת. וּמֵאֲמַר רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה לְאֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ עַל מוֹהֲרַנְיָת זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לְהַחֲזִיק לוֹ טוֹבָה, כִּי לוֹלֵא הוּא לֹא הָיָה לָהֶם אֶפְלוּ דָף אַחַד, סָבַב אַחֲרֵי-כֵן זֶה הַמֵּאֲמַר גַּם עַל אָבִי זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה, בְּשִׁקִּידָתוֹ וּיְגִיעוֹתָיו לְהוֹצִיא לְאוֹר סְפָרֵי מוֹהֲרַנְיָת זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה. וְשִׁמְעֵתִי מֵאֵתוֹ, שֶׁבָּעֵת גָּמְרוּ אֶת כְּתִיבַת סְפָרֵי לְקוּטֵי הַלְכוֹת, שָׂאֵל אוֹתוֹ פֶּעַם אַחַת מוֹהֲרַנְיָת זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה: הַהַרְגָּשָׁת בְּסִפְרֵי הַתְּנוּצָצוֹת אֱלֹקוֹת? וּבְלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנֹז בְּזֶה הַלִּשׁוֹן: "הָאִסְט דוּ גַעֲפִילֵט אִין מֵיַנַּע סְפָרִים הַתְּנוּצָצוֹת אֱלֹקוֹת?" וְהַשִּׁיב לוֹ: הוּן! וְהָיָה מְבַאֵר מִדְּבָרָיו, שֶׁכְּמָה פְעָמִים

ברב הרגשותו והתנוצצות אלקות שזרחה עליו, מחמת זה הכרח להניח את הקלמוס מתוך ידו ולפסק לגמרי מהכתיבה. ואחר-כך חגר את מתניו להדפיס על-כל-פנים את הפרך הראשון ארץ-חיים חלק א, אבל על זה נתעורר מוהרנ"ת זכרונו-לברכה לתן לו קצת על הוצאות הדרך לעיר יאס שבמדינות וואלאכייא. וזוגתו פששמעה בטאלטשין שנסע למדינת וואלאכייא, נסעה לפרסלב להודיע למוהרנ"ת זכרונו-לברכה, שאם לא יספיקה על-כל-פנים בלחם צר ומים לחץ תגוע חס ושלוש ברעב היא וזרעה. והכרח מוהרנ"ת לכתב לבנו רבי יצחק זכרונו-לברכה מטאלטשין לתן לה בכל שבוע איזה סכום, באפן שתתפרנס על-כל-פנים בצמצום. ואבי זכרונו-לברכה בעצמו בכל משך הדרך הרבה מאד לצמצם ולמעט בהוצאות, וגם בתחלת הדרך הלך רגלי כמה פעמים, כי גם הוצאות הדפוס בעצמה היתה קשה וכבד על מוהרנ"ת זכרונו-לברכה כפי עצם עניותו והסתרתו מאנשי תבל. (שם).

ומדי עסקי לכתב ולהודיע לדורות חשיבות ומעלות אבי זכרונו-לברכה, הנני להודיע מה שזכה פעם אחת בליל שבת-קדש פרשת בשלח שנקרא שבת שירה, שנתחבר אז עם מוהרנ"ת זכרונו-לברכה בנסיעתו לליפיוועץ, ולילך אתו שם על שמחת בן זכר, בבית איש אחד שהיה לו הפרות עם מוהרנ"ת זכרונו-לברכה, אבל נמצא אז בזאת הבית חזן אחד אשר מוהרנ"ת זכרונו-לברכה בקש מזה החזן לנגן לכבוד שמחת שבת הנ"ל. וזה החזן היה מצד המתנגדים, וכדי להכעיס למוהרנ"ת זכרונו-לברכה לא רצה בשום אפן לנגן. וענה ואמר מוהרנ"ת לאבי זכרונו-לברכה: נגן אתה זינג דיא והתחיל אבי זכרונו-לברכה לנגן ולשורר את השירה בנעימה נפלאה לכל אפן השומע. ומוהרנ"ת זכרונו-לברכה אמר לו אחר-כך: לא ידעתי כלל, הלוא יש ביכלתך לנגן. והחזן הנ"ל נתביש אחר-כך לפני כל העומדים שם. והרב זכרונו-לברכה מטשערין אמר פעם אחת, ששמע מאנשים הבקיאים באבי בימי בחרותו, שבאמת לא היה לו כלל בתחלת ימיו קול נגינה נפלאה כזה, ומאז והלאה התחיל לנגן לפני מוהרנ"ת זכרונו-לברכה בסעדות שבת-קדש וכדומה. ולפני העמוד נתירא מוהרנ"ת זכרונו-לברכה להעמידו, יען אשר ידע שברב תבערת לבבו והרגשו דבורי התפלה, ובתוספות אימתא דצבורא, יכול להגביה את קולו עד שיהיה נזוק חס ושלוש בהראה כמו שנידמן לפעמים בין החזנים. ואף-על-פי-כן אחר פטירת מוהרנ"ת זכרונו-לברכה נתעוררו אנשי-שלומו להעמידו לפני העמוד בראש-השנה ויום-הכפורים, והתעוררו הצבור מתפלתו קשה וכבד לבאר בכתב. והגביר רבי אבא זכרונו-לברכה מטשערין הוכיח פעם אחת לחתנו אברהם יבין, אשר לא נסע לאומן על ראש-השנה, ואמר לו שאם לא היינו זוכים באומן רק לשמע תפלת רבי נחמן שבמוסף ראש-השנה גם-כן כדאי לנסע. וכל אנשי אומן, אפלו המתנגדים, היו נבהלים ומשתוממים בשמעם את נגינתו ותפלתו. (שם).

נשמע פעם אחד מרבנו זכרונו-לברכה בעצמו, שהיה מצפה על שלשה דברים: אחד טלית נאה וחזק, אשר לא נמצא עדן בימיהם רק כמו

טליתים הישמעאלים שאין בהם נוי כלל. והדבר השני הוא, שתהיה הספר-תורה פתובה בסדר, ולא בתקונו הגהה שאחר-כך וכעין תפלין ומזוזות, שהם פסולים לגמרי כשנכתבים שלא בסדרן. והדבר השלישי הוא, שיהיה קול החזן נעים ומתקבל למטה ולמעלה. (שם).

בנו רבי יצחק זכרוננו-לברכה מטאלטשין, אשר אליו נכתבו רבם ככלם מהמכתבים שבספר "עלים לתרופה", ובספר "מכתבי מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה". אף-על-פי שקרא אותו פעם אחת מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, אותו ואת רבי אפרים זכרוננו-לברכה, בשם אנשי שוק יען אשר ידע בהם שיש ביכלתם להתעלות בכפל כפלים, אבל בתוך השוק בעצמו הרבו לקיים קביעת עתים לתורה ולתפלה, וברב האמונה אשר במשאם ומתנם הרבו לקדש ה' ברבים. (שם).

ועל אודות המכתבים הנ"ל ממוהרנ"ת שנשלחו לרבי יצחק הנ"ל, אמר פעם אחת מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, שברצונותיו וכסופיו הוציאם מאתו, ואף-על-פי-כן עקר ההשתדלות לקבצם ולחברם להעתיקם היתה על-ידי אבי זכרוננו-לברכה. ומוהרנ"ת לא צוה על זה בפרוש רק כתב ובקש קצת פעמים במכתביו שיהיו גנוזים. אבל אבי זכרוננו-לברכה עשה זאת מדעת עצמו לחברם בחבור שלם פנוצר-לעיל. ועל אשר מחמת זה יש לחשוב כחבורו בעצמו. וכפי הנ"ל כמספר כ"ו ניסן יש לפרש, שמחמת זה גם המכתב הראשון שבשנת תקפ"ב הנמצא שם, נכתב גם-כן מכון ממש בזה היום כ"ו ניסן ועין לקמן. (שם).

רבי עוזר מאומן הנזכר בספרי "כוכבי אור" עין שם היה מהמקורבים הראשונים אשר למוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, ובהיותו בין המתנגדים והמחרפים הרבה למסר את נפשו גם על עצם התקרבות, ומכל-שכן על תהלוכותיו רגלי למוהרנ"ת זכרוננו-לברכה. והרבה בתורה ותפלה ולבלי להביט על השוחקים והלצים. ומוהרנ"ת זכרוננו-לברכה העיד עליו לאחר פטירתו, שהוא אשר קיים בשלמות מאמר חכמינו זכרונם לברכה על הכתוב אם נבלת וכו': כל המנבל עצמו על דברי-תורה וכו'. ובתחלת התקרבותו רצה דודו מחסידי... להרגו, ובנסים גדולים נמלט מאתו. (שם).

רבי מנדיל מלאדיזין הנ"ל, היה בתולדתו ומנעוריו מצד המתנגדים, ונתקרב למוהרנ"ת זכרוננו-לברכה על-ידי רבי יצחק חזן מברסלב, שנתועד אתו בכפר במקום למודו עם נערים, אשר נשפר להם לצרכי פרנסתו. ורבי יצחק היה דרכו לומר דברי צחות ווערטליך בכל עת, ובהתועדו עם רבי מנדיל הנ"ל ואמר איזה דברי צחות, וענה ואמר לו רבי יצחק: אתה חכם, אבל בברסלב נמצא איש חכם יותר ממך. ושאל אותו: מי הוא? והשיב לו: רבי נתן ונכנס זה הדבור באזני רבי מנדיל, יען אשר ראה והבין בזה האיש רבי יצחק שגם הוא איש חכם ונבון. והתחיל לכסף לנסע לברסלב למוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, אבל לא היה יכול לנסע באמצע הזמן שנשפר בו ללמד עם הנערים הנ"ל. וזה היה בחרף, אשר הכרח

להמתין עד קדם פסח שחזר לביתו לטאלטשין. ובחל-המועד פסח נתועד
אתו בשוק רבי מאיר יהודה שישב אז בטאלטשין בעת שרצה לנסע
למוהרנ"ת זכרונו-לברכה על ימים אחרונים של פסח, ונתעורר עוד הפעם
על-ידי רבי מאיר יהודה הנ"ל, עד ששכר אתו ביחד את העגלה. ובא לפני
מוהרנ"ת זכרונו-לברכה, וספר לפניו את כל לבבו בדבר מבוכותיו מספרי
החקירות, אשר נטעה ונתעה בהם קדם התקרבותו, ומוהרנ"ת זכרונו-
לברכה ידע מה להשיבו עד שנהפך לאיש פשר בכל ימי חייו וכאשר נספר
לקמן. כל זה שמעתי מאבי זכרונו-לברכה. (שם).

ומרבי נתן ב"ר לייבלי ראובן זכרונו-לברכה שמעתי, שראה אותו פעם
אחת בבית-המדרש בעת לבישת הטלית שהיה שמח מאד. וספר לו,
שביום התועדותו עם רבי יצחק מכון ממש טרם שנתועד אתו, נכנס
בלבבו כפי עצם מבוכותיו פנזכר-לעיל שיפסק לגמרי מללבש טלית
ותפליו. אבל מיד בשמעו שבחי מוהרנ"ת זכרונו-לברכה מפי רבי יצחק
הנ"ל, חשב בדעתו להמתין על-כל-פנים עד שיידבר תחלה עם מוהרנ"ת.
וכן היה, שזכה מוהרנ"ת בעזרת השם יתברך להוציא מלבבו כל
מבוכותיו עד שנהפך לאיש פשר ומאמין פנזכר-לעיל, והיה שמח ופש על
זה בכל ימי חייו כמוצא שלל רב. (שם).

ופעם-אחת שמעתי מאבי זכרונו-לברכה ספור בגן בית-הכנסת אשר
באומן ששמע אבי מפי מוהרנ"ת זכרונו-לברכה, כי בשנה הראשונה
שאחר הסתלקות רבנו זכרונו-לברכה לא נמצא יותר מששים אנשים
שבאו להשתטח על קברו הקדוש בערב-ראש-השנה, וגם זה המספר
הרים מאד את הבטחון בלב מוהרנ"ת זכרונו-לברכה שתהיה נקבעה זאת
האספה לדורות פנהוג עד היום, כי בתחלה לא עלה על דעתו כלל
שיתעורר גם זה המספר לנסע לרבנו זכרונו-לברכה על ראש-השנה לאחר
הסתלקותו כמו בימי חייו, ובערב-ראש-השנה נספם בלב רבי יודיל ורבי
שמואל איזיק, זכרונם לברכה, ועוד מגדולי תלמידי רבנו זכרונו-לברכה,
להתפלל על זה המקום שהתפלל בו רבנו זכרונו-לברכה בעצמו בראש-
השנה האחרון שקדם הסתלקותו שנקרא בשם "האמבאר", כמובא
בספר חיי מוהר"ן. אבל מוהרנ"ת זכרונו-לברכה נתעקש ועמד פנגדום
בטענתו, ששמע מפי רבנו זכרונו-לברכה, שאמר פעם אחת אליו ולחברו
רבי נפתלי זכרונו-לברכה: אני רוצה שתהיו מערבים עם העולם ובלשון
המרגל בזה הלשון: "איך וויל איר זאלט זיין אויס געמישט מיט דער
וועלט". ורצה מחמת זה שיתפללו כל הצבור בבית-הכנסת שנקרא בשם
"שומרים לבקר", שהוא נבנה אז בסמוך על-ידי איש אחד, שרצה וחשק
שאנשי-שלומו יתפללו שם, וגם כל אנשי הצבור התמידי שבזה בית-
הכנסת הסכימו על זה. וכי המחלקת שהיתה בחיי רבנו זכרונו-לברכה
נשקט ונשתקע אחר פטירת רבנו זכרונו-לברכה מלב רבם ככלם של אנשי
העיר, ונתמהמה זה ההשקט עד תחלת שנת תקצ"ה, שעמד מי שעמד,
כאשר נספר לקמן. ועד זאת השנה היו רגילים אנשי העיר לבקש אורחים
מאנשי-שלומו לסעד אצלם בסעדת ראש-השנה. (שם).

אבל מחמת ששאר תלמידי רבנו זכרוננו-לברכה עמדו בזה כנגד מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, נספס הדבר להתפלל בהאמבר הנ"ל שהתפלל בו רבנו זכרוננו-לברכה כנזכר-לעיל. ולפנות ערב כשנתאספו לתפלת המנחה, נתעורר לאין ערוך תבערת לב מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה בצער ויסורים על עברם על דברי רבנו זכרוננו-לברכה להיות מערב עם שאר נפשות ישראל כנזכר-לעיל, עד שחזר ונתלבש במלבוש העליון לילך אל החוץ ולבוא לבית-המדרש הנ"ל, ולבלי להתפלל כלל עם תלמידי רבנו זכרוננו-לברכה. ורבי נפתלי, בראות כן ממוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, נתעורר גם-כן לילך אל הבית-המדרש הנ"ל, ועד שנתעוררו גם שאר התלמידים לילך אל הבית-המדרש הנ"ל. ואנשי הבית-המדרש הנ"ל קבלו אותם ברב כבוד, והתפללו עמהם יחד עד עשרה שנים. אבל מחמת שמשנה לשנה נתוסף הצבור הנוסעים לאומן על ראש-השנה, ראו אחר-כך בסוף העשרה שנים שאין שום אפן ויכלת כלל לסבל את הדחק בזה הבית-ההפנסת, וחזרו לזה המקום הנ"ל האמבאר שהתפלל שם רבנו זכרוננו-לברכה. ואחר-כך במשך שנה או שנתים נתקלקל ונחרב קצת על-פי איזה סבה זה האמבאר, עד שגם שם לא היה באפשר להתפלל, והתחיל מוהרנ"ת לשכר איזה חדר גדול, אשר חפש ומצא בכל שנה, שיהיה ביכלת שיכנסו שם כל הצבור להתפלל בראש-השנה. אבל אחר-כך סבב השם יתברך בקצת שנים, שהיה קשה וכבד לאין ערוך למצא חדר כזה לשכרו, וראה מוהרנ"ת שאם לא ישתדל לבנות עבור זה בית-ההפנסת מיוחד להתפלל שם באספת הקבוץ בראש-השנה לא יתקיים כלל אספת הקבוץ, כי בלי ספק יהיה נמצא לפעמים שנה אחת שלא יהיה לשכר חדר כזה, ותתבטל האספה לגמרי, חס ושלום, מחמת זה. ונתעורר באמצע השנה לסבב בכל העירות שנוסעים מהם לאומן לימי ראש-השנה כנזכר-לעיל, ולהציע לפני אנשי-שלומו בכל עיר ועיר להתנדב מעות לצרכי זה הבנין. ונסע תחלה ללאדיזין, שנמצא שם בעת הזאת קצת מאנשי-שלומו, והציע לפניהם דברי התעוררות כפי רוממות רבנו זכרוננו-לברכה וכפי גדלת ונוראות האספה על שמו בימי ראש-השנה הקדושים. ורבי מנחם מנדיל הנ"ל באות נב היה בעת הזאת מתושבי לאדיזין מתפרנס ממעשה ידיו, אבל עניותו ודחקו היה גדול ועצום בעת הזאת, אבל מכון ממש ביום בוא מוהרנ"ת כנזכר-לעיל נמצא תחת ידו שני רובל, אשר זאת היתה כל רכושו ולא יותר, וברב להבת לבבו בשמעו דברי מוהרנ"ת רץ לביתו וחסף את אלה השני רובל-כסף והביאם למוהרנ"ת לצורך הבנין. ולא רצה תחלה מוהרנ"ת לקבל אותם כלל מידו, מחמת הרחמנות אשר עליו מעצם עניותו. והתחיל רבי מנדיל זכרוננו-לברכה לבקש ולהתחנן ממוהרנ"ת לרחם עליו בתכלית ההפך, ולזכות אותו בזכות נורא ועצום כזה, עד שעלה על דעת מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה שבאמת אין ביכלת לידע באיזה אפן גדול ביותר הרחמנות, עד שקבלם מאתו. כי כפי שמסר את נפשו כל-כך על הנדבה הזאת, שיהיה לו חלק הראשון בבנין הזה, ידע והאמין שזה יהיה אם ירצה השם יסוד גדול וחזק לזה הבנין, באפן שיהיה ביכלתו לגמרו. (שם).

רבי יהודה אליעזר זכרונו-לברכה, שנסע עם מוהרנ"ת לארץ-ישראל. נתקרב תחלה לרבו זכרונו-לברכה בסוף ימיו, והתחיל להתודות לפני רבו זכרונו-לברכה. ובאותו העת לא היה נוהג עוד רבו זכרונו-לברכה לשמע ודוי-דברים מהטעמים הפמזים אתו, אבל רבי יהודה אליעזר הנ"ל לא ידע מזה, והתחיל להתודות. והפסיק אותו רבו זכרונו-לברכה, והודיעו שאין נוהג כעת בזאת ההנהגה, רק שכבר התחיל קצת להתודות אמר לו קצת תקונים, ועל השאר צוה עליו לדבר עם מוהרנ"ת זכרונו-לברכה ובדרך כלל, ולא לפרט לפניו את החטאים. והשעה הזאת שנתועד עם רבו זכרונו-לברכה היתה קדם סעדתו, וצוה עליו רבו זכרונו-לברכה שיסעד אתו יחדו. ואמר לו רבו זכרונו-לברכה: בכל הבטה והבטה שאביט עליך איטיב עמך וועל איך דיר א טובה טאן. ועוד יש בזה קצת דבורים, ומאהבת הקצור קצתתי. (שם).

רבי יצחק איזיק יוסף זכרונו-לברכה אביו של רבי פינחס יהושע זכרונו-לברכה מטשערין, מהמקרים הראשונים אשר למוהרנ"ת. מאד מאד היה מפלג במעלה. ופעם אחת ביום הפורים בעת השתיה, התפאר לפני מוהרנ"ת שאין מתירא עוד מפני היצר הרע. ואחר הפורים למחרתו נכנס עוד הפעם למוהרנ"ת זכרונו-לברכה, ושאל אותו מוהרנ"ת אם הוא זוכר מה שהתפאר אתמול בעת השתיה, והשיב לו: גם היום אני אומר כן. ושמעתי מרבי פינחס יהושע זכרונו-לברכה, שאמר לו פעם אחת מוהרנ"ת: "אביך היה צדיק". - "דיין טאטע איז גיווען א צדיק". (שם).

קדם התקרבותו בברסלב פעם בליל יום-כפור הלך מוהרנ"ת זכרונו-לברכה דרך בית-המדרש, וראה בעד החלון את הרב יצחק איזיק יוסף סופר הנ"ל עומד וגומר תהלים בקול רם ובהתלהבות עצומה. ונתודע עוד, שזה גומר עתה פעם שני תהלים כמנין "כפר", ובעת גמר הפעם השני עדין בהתעוררות והתלהבות עצום כמו בהתחלת פעם הראשון. ובכן ראה מוהרנ"ת זכרונו-לברכה שנפש יקרה זו ראוי לאנשי-שלומנו לקרבו, ובכן התחיל לעסק עמו לקרבו, אבל לא היה כל-כך באתגליא, עד פורים שנה זו, שהיה מעט מבשם, בא בעצמו למוהרנ"ת זכרונו-לברכה, ועמד על פתחו וצעק: הרבי, הרבי, הגדלות שלו, "דער רבי, דער רבי, זיין גרויסקייט" קדם פורים היה צריך להיות בטולטשין, ובשביל שהיה עני כדרך הסופרים הלך רגלי. ובחזירתו לברסלב נזדמן לו נסיון גדול, ועמד בנסיון. (שם).

ומה מאד שבח מוהרנ"ת זכרונו-לברכה את כתיבת תפלין שלו, וחפץ היה שכל אנשי-שלומנו יתפללו בתפלין כתב ידו. וכן פעם, אחר פטירת הסופר הנ"ל, שהיה אצל אחד תפלין, ונתנם לסופר לבדקו. כשפתח הסופר את התפלין וראה את הנחת הפרשיות איך שמנחים בבתים, מכון כהלכה בכל הפרטים ודקדוקים והכתיבה, אמר: עדות היא על צדקת הסופר, ותפלין כאלו אין צריכים בדיקה. (שם).

רבי שואל מטפליק זכרוננו-לברכה היה חדוש נפלא בתבערת לבבו וריצתו לקיים בעצת רבנו זכרוננו-לברכה על-פי המשנה: הנעור בלילה וכו' וכו'. וכל תפלתו ותורתו היתה בהתלהבות גדולה, ועל-ידו נתעורר ונתקרב גם רבי מאיר זכרוננו-לברכה מטפליק. ושמעתי מאבי זכרוננו-לברכה ששמע מרבי מאיר זכרוננו-לברכה דרכו של רבי שואל הנ"ל, שכאשר באו אליו בני הנעורים בבית-המדרש ושאלו מאתו בגמרא או בתוספות וכו' איזה דברים שהיה קשה להולמם, והשיב להם שיגיד להם לאחר שעה. ובתוך כך נכנס לחלק השני מהבית-המדרש שהנשים מתפללים שם בבקר, והשתטח, ובקש מהשם יתברך: גל עיני וכו', עד שנתגלה לו הפרוש. ואף-על-פי-כן שמעתי מאבי זכרוננו-לברכה שמרב הכרח הנפילות המגיעים מלמעלה, כמובא במקום אחר אמר לו פעם אחת מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה בזה הלשון: שואל, עדין אין לי הנאה ממך. ושאל-על-פי-כן אם הייתי רואה שאתה נופל, ונתחזקת ונשארת על עמדך, אז הייתי נהנה. "שואל, איך האב נאך פון דיר קיין הנאה ניט, איך זאל זייען ווי דוא פאלסט אראפ, און דער נאך זאל איך זעהין ווי די דער האלסט זיך, וואלט איך פון דיר הנאה געהאט". גם שמעתי פעם אחת בשם רבי מאיר הנ"ל, שהבין מדברי מוהרנ"ת, שמחמת זה לא האריך ימים, ונתקיים בו הכתוב בחנוך: ואיננו כי לקח אותו אלקים, מחמת שידע בו השם יתברך שיפל ולא יתחזק באפו שישוב ויתעלה. (שם).

ורבי מאיר זכרוננו-לברכה בעצמו עלה ונתעלה אחר-כך על-ידי מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה בהדרגה. (שם)

א-תע

מעשה "הזבוב ועכביש" ספר רבנו זכרוננו-לברכה כשבא מנסיעתו לנאוורייטש, הנזכר בספר חיי מוהר"ן, ובנסיעתו לקח עמו איש עשיר ונכבד וירא אלקים, רבי שמואל מטפליק, שהיתה פרנסתו בחנות "מאנאפאקטור", אשר גם זוגתו בעצמה היתה ביכלת להשגיח על החנות. ועם רבי שמואל לקח בתחלה את רבי נפתלי מנעמירוב לנסע אתו עד ליפיוועץ, ובליפיוועץ הכרח להחזיר את רבי נפתלי לביתו, כי היה איש חלוש ולא היה ביכלתו להיות נע ונד בדרך רחוק כזה, ומכּוּן בימי הקור והחרף אשר מחצי טבת והלאה. ולקח בליפיוועץ במקום רבי נפתלי זכרוננו-לברכה את רבי איזיק יוסף מליפיוועץ. והוא ורבי שמואל הנ"ל הן השני אנשים הנרמזים במעשה הנ"ל, ושנה את לבושיו בתחלת הנסיעה להיות נדמה פסוחר, והזהיר מאד את שני האנשים הנ"ל שלא יודיעו בשום מקום מי הוא. וקדם הנסיעה לקח רבנו זכרוננו-לברכה

שְׁלֵשִׁים רְעֵנְדְלִיךְ וְנָתַן לְרַבִּי שְׁמוּאֵל הַנִּי"ל, וְקָנָה בְּעַד זֶה עֲגָלָה עִם סוּסִים, וְגַם שָׂכַר אִישׁ אֶחָד שֶׁיְהִי מִיַּחַד לְהוֹלִיךְ אֶת הַסּוּסִים. וְאֵלֶּה הָאֲנָשִׁים לֹא יָדְעוּ כָּלֵל לְהִיכֹן הֵם נוֹסְעִים, רַק בְּכָל פְּרִשְׁת דְּרָכִים שָׂאֵלוּ אֶת רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ- לְבָרְכָה בְּאִיזָה דְרָךְ לְנִסְעַ, וְהָרְאָה לָהֶם. וְהָיָה לְרַבִּי שְׁמוּאֵל וּלְרַבִּי אִיזִיק יוֹסֵף הַנִּי"ל כַּמָּה סְפוּרִים מִזֹּאת הַנִּסְיָעָה, וְאֵלֶּה שְׁנֵי הַסְּפוּרִים שֶׁמֵּעַתָּה מְאֹבֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁשָּׁמַע אוֹתָהּ מִפִּי רַבִּי שְׁמוּאֵל הַנִּי"ל, הֵינּוּ מֵה שֶׁעֲמָדוּ פְּעַם אַחַת עִם הָעֲגָלָה אֶצֶל אַכְסֵנְיָא, וּרַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וּרַבִּי שְׁמוּאֵל נִכְנְסוּ לְאַכְסֵנְיָא, וּמִצְאוּ שָׁם אֶת בַּעַל-הַבַּיִת שֶׁנִּשָּׂא בְּחֻקוֹ תִּינוּק בְּעָרְךָ שְׁתֵּי שָׁנִים, וּמֵיֵד בְּכַנִּיסַת רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה רָאָה רַבִּי שְׁמוּאֵל שֶׁזֶה הַתִּינוּק מְרָאָה לְאָבִיו עַל רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וְאוֹמֵר לוֹ בְּזֶה הַלְשׁוֹן: הֵנָּה יְהוּדֵי טוֹב, "הָאֵט גּוֹטְעֵר יוּד". וְאָבִיו הַבַּעַל-הַבַּיִת הַנִּי"ל בָּרַב טְרַדְתּוּ בְּמַכִּירַת הַיִּין-שָׂרְף לְהַעֲרִילִים שֶׁנִּמְצְאִים שָׁם לֹא הָבִיט וְלֹא הִטָּה כָּלֵל אֶת אֲזֵנוֹ לְדַבְּרֵי הַתִּינוּק. וּרַבִּי שְׁמוּאֵל נִבְהַל מְאֹד בְּשָׁמְעוֹ זֹאת מִפִּי הַתִּינוּק, כִּי בְּכָל הָאֲלָפִים אֲנָשִׁים אֲשֶׁר נִתְּוַעְדוּ עִמָּהֶם בְּדִרְכָם הָרְחוֹק לֹא נִמְצָא שׁוֹם אִישׁ שֶׁיֵּדַע וַיִּכִּיר בְּפָנָי רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה כִּי רַב וְגָדוֹל הוּא בִּישְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָא בְּלִשׁוֹנֵנוּ "גּוֹטְעֵר יוּד", מְרַב הַתְּדַמּוֹתוֹ כְּאִישׁ סוֹחֵר כְּנֹזֶפֶר-לְעִיל. וְאוּלָּם מַחֲמַת שֶׁגַם רַבִּי שְׁמוּאֵל עָמַד בְּסֻמוֹךְ לְרַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, חָשַׁשׁ רַבִּי שְׁמוּאֵל פֶּן עָלְיוּ בְּעַצְמוֹ הָרְאָה הַתִּינוּק בִּידּוֹ לְאָבִיו כִּי הָיָה בַּעַל צוּרָה כְּמוֹ אֲדַמּוּי"ר גָּדוֹל, וְהוֹצִיא רַבִּי שְׁמוּאֵל מִטְּבַע מַכִּיסוֹ, וְהִלֵּךְ לְתִינוּק וְנָתַן לוֹ, וְאָמַר לוֹ: נִכּוֹן שְׂאֲנִי יְהוּדֵי טוֹב? "אֵי יָא אִיךְ בִּין אַ גּוֹטְעֵר יוּד"? וְהָשִׁיב הַתִּינוּק: לֹא וְהָרְאָה לוֹ עוֹד הַפְּעַם בִּידּוֹ עַל רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּעַצְמוֹ, וְאָמַר לוֹ: זֶה הוּא גּוֹטְעֵר יוּד. וּרַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה יָצָא מֵיֵד אֶל הַחוּץ, וַיֵּשֶׁב עַל הָעֲגָלָה. וּבְנִסְיָעָתָם הִתְחִיל רַבִּי שְׁמוּאֵל לְתַמְנָה עַל דְּבָרֵי הַתִּינוּק, וְעָנָה רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וְאָמַר: מִי אִפּוֹא יְהִיָּה בְּאֵלֶּה הַיָּמִים מִבִּין... "וְוַעַר דְּעוֹן זָאל זַיִן בְּאֵלֶּה הַיָּמִים אַ מִבִּין"? (שָׁם).

א-תעא

וְהֵנָּה בְּנִסְיָעָתָם, אֲשֶׁר בְּכָל פְּרִשְׁת דְּרָכִים הָרְאָה לָהֶם רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לְהִיכֹן לְנִסְעַ כְּנֹזֶפֶר-לְעִיל, נִזְדַּמְּן קֶצֶת פְּעַמִּים שֶׁהָיוּ נוֹסְעִים עַל הַדְּרָךְ שֶׁכָּבַר נִסְעוּ בוֹ פְּעַם אַחַת, וְכַמָּה יָמִים אַחַר מַעֲשֵׂה הַתִּינוּק הַנִּי"ל נִזְדַּמְּן גַּם-כֵּן שֶׁנִּסְעוּ עוֹד הַפְּעַם בְּדִרְךְ הָאֲכְסֵנְיָא הַנִּי"ל, שֶׁהָיָה שָׁם זֶה הַתִּינוּק, וְכַאֲשֶׁר רָאָה רַבִּי שְׁמוּאֵל שֶׁזֹּאת הִיא הָאֲכְסֵנְיָא בְּקֶשׁ מִהַמּוֹלִיךְ אֶת הָעֲגָלָה שֶׁיַּעֲמִד שָׁם, וְנִכְנַס לְאַכְסֵנְיָא כְּדִי לְרַאוֹת עוֹד הַפְּעַם אֶת הַתִּינוּק הַנִּי"ל, וּמִצָּא לְבַעַל-הַבַּיִת יוֹשֵׁב עַל הָאֲרֶץ בְּאֲבָלוֹת אַחַר הַתִּינוּק הַנִּי"ל. (שָׁם).

ו - לו

בְּהַמְשֵׁךְ לַמּוֹבָא בְּחֻלְקֵי א' סִימָן תַּעֲא, אָמַר רַבֵּנוּ אַחַר כֵּן: "יֵלֵד זֶה הִיא נִשְׁמָתוֹ מִנְשָׁמוֹת הַיְנוּקוֹת, וְהַיְנוּקָא כְּשֶׁמְגַלְהַ הַסּוּדוֹת בְּהַכְרַח שְׂיִסְתַּלַּק מִהַעוֹלָם".

א - תעב

ספור השני - שָׁלוֹנוּ פֶּעַם אַחַת בְּבֵית הַמְּלוֹן שֶׁנִּמְצָא שָׁם הַרְבֵּה אוֹרְחִים מְהַעֲרוֹת הַסְּמוּכוֹת אֲשֶׁר הִכִּירוּ זֶה אֶת זֶה, וְכָל נְסִיעַתְּם הִיְתָה בְּמַדִּינַת פְּאִלִּיסָע, אֲשֶׁר עֵקֶר הַמְּסַחְרִים הוּא בְּכָל הַיּוֹצֵא מִהַעֲרוֹת וְהַחֲרָשִׁים הַגְּדוֹלִים הַנִּמְצָאִים שָׁם: יַעֲצִים, קַרְשִׁים, גְּלַגְלִים, זָפֶת וְכַדוּמָה. וּבְזָמַן הַחֲרָף הַנִּי"ל, שֶׁהַלֵּילוֹת אֶרְפוֹת, יָשְׁבוּ סוֹחְרִים רַבִּים סָבִיב הַשְּׁלַחַן הַגְּדוֹל שֶׁעָמַד שָׁם בְּאִמְצַע הַבַּיִת, וְדַבְּרוּ זֶה עִם זֶה בְּמַסְתַּרִיהֶם, כְּדֶרֶךְ הַסּוֹחְרִים. וְרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה יָשָׁב בֵּינֵיהֶם, וְהִרְכִּיב אֶת דְּבָרָיו גַּם-כֵּן בְּאִמְצָעוֹת דְּבָרֵיהֶם, וּבִפְרָטֵי מַסְפְּרֵי הַסְּכוּמִים שֶׁבִקְנִינֵיהֶם, וְשִׁמּוֹת הָאֲדוֹנִים שֶׁסָּחְרוּ עִמָּהֶם, כְּמִי שֶׁכָּבֵר נִמְצָא בֵּינֵיהֶם מִזָּמַן רַב. וְרַבִּי שְׁמוּאֵל הַנִּי"ל עָמַד מֵאַחֲרָיו וּמְשִׁתוּמָם, וְנִתְפַּלֵּא מְאֹד בְּשִׁמְעוֹ וּבַהֲבִיטוֹ עַל כָּל זֶה. וְגַם הַרְבֵּה לְהַתְפַּלֵּא עַל אֲשֶׁר לֹא שָׁאֲלוּ וְדָרְשׁוּ מֵאִתּוֹ הַסּוֹחְרִים מִי הוּא וּמֵאִיזָה מְקוֹם הוּא, הַבְּקִי כָּל-כֵּן בִּפְרָטֵי מַסְתַּרִיהֶם כִּנְזֹכֵר-לְעִיל. וְאַחַר-כֵּן בְּעֶרְךָ שָׁעָה אוֹ שְׁתַּיִם נִתְפָּרְדוּ הַסּוֹחְרִים כָּל אֶחָד לְמְקוֹמוֹ שֶׁרָצָה לִישֹׁן שָׁם, וְלֹא נִשְׂאָר אֶצֶל הַשְּׁלַחַן רַק רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וְעוֹד אִישׁ אֶחָד מִהַסּוֹחְרִים שֶׁעָדִין נִתְעַכֵּב בִּישִׁיבְתוֹ אֶצֶל הַשְּׁלַחַן. וְזֶה הַסּוֹחֵר הִתְחִיל לְהַבִּיט בְּפָנָיו רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְאָמַר לְרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה: "אַתָּם נוֹדְעִים לִי מְאֹד" "אִיר זְעָנֵט מִיר זִייעַר קַעֲנִטְלִיךְ"! וְהִשִּׁיב לוֹ רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה: אַתָּם סוֹבְרִים שְׂאֲנִי פְלוֹנִי זֶה, וְהַזְכִּיר לוֹ שֵׁם הַפְּלוֹנִי, וְכִּוֵּן לְדַעַת הַסּוֹחֵר, שֶׁבְּאִמְתַּ הִיְתָה עָלָיו כְּוֹנָתוֹ. וְכֹאֲשֶׁר רָאָה הַסּוֹחֵר שֶׁעָדִין לֹא נוֹדַע לוֹ, עָנָה וְאָמַר שְׁנִית לְרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה: "אֲנִי יוֹדַע" "אִיךְ וּוְיִיס שׁוֹיִן". וְהִשִּׁיב לוֹ רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה עוֹד הַפֶּעַם: אַתָּם סוֹבְרִים שְׂאֲנִי פְלוֹנִי, וְהַזְכִּיר אוֹתוֹ עוֹד הַפֶּעַם בְּשִׁמּוֹ, וְכִּוֵּן גַּם-כֵּן עוֹד הַפֶּעַם לְשֵׁם זֶה הָאִישׁ אֲשֶׁר עָלָיו נִדְמָה לְסוֹחֵר עַל רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שְׁזֶה הוּא. וּבִתּוֹךְ כֵּן פָּנָה זֶה הַסּוֹחֵר גַּם-כֵּן לְמְקוֹמוֹ. וְהִשְׁגָּחָה נִפְלְאָה, לֹא עָלָה כָּלָל עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל הַסּוֹחֵר לְתַמָּה וּלְהַתְפַּלֵּא עַד

שְׁיַעֲמֹד עַל זֶה, וְיִרְצֶה דְּוָקָא לְחַקֵּר וְלִידַע מִי הוּא זֶה הָאִישׁ הַמְּכֻוֹן כָּל-כָּךְ לְדַעְתּוֹ, הַבְּקִי כָּל-כָּךְ בְּמַסְחָרֵי שְׂאֵר הַסּוֹחָרִים בְּנֹזֶפֶר-לְעִיל. וְקִדְּם אֹר הַיּוֹם הַשְּׂפִים רַבָּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה וְנִסְע לְדַרְכּוֹ בְּנֹזֶפֶר-לְעִיל. (שָׁם).

א-שנא

הַמַּעֲשֶׂה מֵהַסּוֹחָרִים, שֶׁנִּתְוַעְדוּ עִמּוֹ סְמוּךְ לְנִאוּרִיטָשׁ, וַיְמַה שֶׁהַפְּלִיא לְדַבֵּר עִמָּהֶם כְּאִלוּ הוּא אֶחָד מִחֲבוּרָתָם, וַיְמַה שֶׁכֻּן לְאַחַד מֵהֶם אֶת מַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁתִּי פְעָמִים וּבְחֻכְמָה נִפְלְאָה לְהַתְעַלֵּם וּלְהַתְפַּסּוֹת גַּם מֵאִתּוֹ עַיִן בְּסִפְר "שִׁיחּוֹת וְסַפּוּרִים", כָּרָךְ ו' אֹת ה' בְּאַרְיִכוֹת (רֹאה לְהַלֵּן סִימָן תַּע"ב). שְׁמַעְתִּי כָּל זֹאת בְּאַרְיִכוֹת מִפִּי אָבִי, הִרִינִי כִּפְרַת מְשֻׁכָּבוּ, שֶׁשָּׁמַע מֵרַבִּי שְׁמוּאֵל מְטַעֲפֵלִיק שֶׁנִּסְע אִתּוֹ, כְּמוֹבֵא בְּסִפְר "חִי-מוֹהַר"ו' סִימָן קנ"א, קס"ג. (שָׁם אֹת ל"ו).

א-תעג

וַיַּעַן אֲשֶׁר יִצְאָתִי לְהוֹדִיעַ קֶצֶת מַעֲשִׂיֹת מֵרַבָּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה, הַנְּנִי אֲגַב אֲרַחָא לְסִפְר גַּם מַה שֶׁשָּׁמַעְתִּי מֵרַבִּי יַחִיאל מְנַדִּיל זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה, שֶׁשָּׁמַע מֵהַרְבֵּ רַבִּי שְׁמוּאֵל יִצְחָק זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה מְטַשְׁעָרִין, שֶׁנִּסְע עִם רַבָּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה לְוֹלְטְשִׁיסק [בְּעֵת הַנְּשׂוּאִין שֶׁל בְּתוֹ מְרִים, זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה]. בְּאֲמַצַּע הַדְּרָךְ פְּעַם אַחַת בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה צָוָה עָלָיו רַבָּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה שֶׁיֵּשֶׁב אִתּוֹ עַל הָעֵגְלָה, וְשִׁצְוָה לְהַעֲרֵל הַבַּעַל-עֵגְלָה שֶׁיִּקְשֹׁר אֶת הַחֲבָלִים מֵהַסּוּסִים לְעֵגְלָה בְּעֵצְמָה [וְלֹא שִׁיאַחֲזוּ אֹתָם בְּתוֹךְ יָדוֹ], וְלִהְנִיחַ אֶת הַסּוּסִים שֶׁיֵּלְכוּ מֵעֵצְמָם. וּמִיָּד נִתְכַּפַּל עֲלֵיהֶם אֲפִלוֹת וְחֻשְׁכַּת הַלַּיְלָה בְּכַפֵּל כְּפוּל וּמְכַפֵּל כְּזֶה עַד שֶׁבִישִׁיבְתוֹ סְמוּךְ לְרַבָּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה עַל הָעֵגְלָה וְלֹא הָיָה בִּיכְלָתוֹ לְרֹאוֹת אֶת רַבָּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה. וְנִתְעַכַּב הַדְּבָר עַד עֶרְךְ שָׁעָה אֹ אוֹ שְׁתַּיִם. וְהָעֵגְלָה עִם הַסּוּסִים הִגִּיעוּ וּבָאוּ לְעִיר, אֲשֶׁר בְּתַחֲלָה לֹא יָדַע הַרַב הַנִּי"ל שֶׁם הָעִיר. וְהַסּוּסִים עָמְדוּ מֵעֵצְמָן אֲצֵל בֵּית-אֲכַסְנִיָּא שְׁלֵא הָיָה גַּם עַל הַבַּיִת, וְרַבָּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה יָרַד עִמּוֹ מִהָעֵגְלָה וְנִכְנְסוּ אֶל הַבַּיִת. וְנִמְצָא שָׁם בְּבֵית אִישׁ מְשֻׁרֵת, אֲשֶׁר הָכִין מִיָּד לְרַבָּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה חֶדֶר מִיַּחַד וְשָׁכַב שָׁם לַיְשׁוֹן, וְהַרַב רַבִּי שְׁמוּאֵל יִצְחָק הַנִּי"ל יָשַׁב שָׁם בְּבֵית הַגָּדוֹל

עם המִשְׁרֵת בַּיַּחַד. וְקִדְּם שֶׁשָׁכַב רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בַּחֲדָר הַנִּי"ל צָוָה לְהַכִּין עֲבוּרוֹ תַּבְּשִׁיל לְסַעֲדַת הַלַּיְלָה, וְרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שָׁכַב שָׁם בַּחֲדָר הַנִּי"ל עַד שֶׁנִּגְמַר הַבְּשׂוּל מִהַתְּבַשִּׁיל הַנִּי"ל. אַחֵר שֶׁאַמְרָה הַמִּשְׁרֵת לַמִּשְׁרֵת שֶׁנִּגְמַר הַבְּשׂוּל מִהַתְּבַשִּׁיל, אָמַר הַמִּשְׁרֵת לְהַרְבֵּ הַנִּי"ל לְהַקִּיץ לְרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מִהַשְּׁנָה, [כִּי הַמִּשְׁרֵת לֹא יָדַע כָּלֵל מִי הוּא, וְהַרְבֵּ רַבִּי שְׂמוּאֵל יִצְחָק הַבֵּן מַעֲצָמוֹ שֶׁכֵּן רָצוֹן רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שֶׁלֹּא יִגְלֶה מִי הוּא]. וְלֹא רָצָה הָרַב לְהַקִּיץ בְּעַצְמוֹ לְרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְעָנָה לַמִּשְׁרֵת: אִם אַתָּה רוֹצֶה, לֵךְ וְהַקִּיצוּ בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: יְהוּדִי, יְהוּדִי, קוּם לְאָכוּל אַרוּחַת-עָרַב, "יּוּד, יּוּד, שְׂטִיט אוֹיֵף עֵסֶען וְוַעֲטִשְׁעֵרֵעִי" וְנִתְעוֹרַר רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, אֲדָּ לֹא רָצָה לְאָכֵל, אֲבָל צָוָה שְׂגָם בְּלֹא זֶה יִשְׁלַם בְּעַד הַתְּבַשִּׁיל כְּנַהוּג. וְחִזַּר וְעָלָה עִמּוֹ מִיָּד עוֹד הַפַּעַם עַל הָעִגְלָה, וְצָוָה עוֹד הַפַּעַם שֶׁהָעֶרֶל יִקְשֹׁר אֶת הַחֲבָלִים מֵעַל הַסּוּסִים לְעִגְלָה, שְׂיִלְכוּ וְיִרוּצוּ הַסּוּסִים מֵעַצְמָם כְּנִזְכָּר-לְעִיל, עַד שֶׁחִזְרוּ וּבָאוּ לְתוֹךְ הָעִיר וְהַבֵּית-מְלוֹן שֶׁנִּסְעוּ מִשָּׁם בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה כְּנִזְכָּר-לְעִיל. וּבִעֵת יִשְׁיבַת הָרַב עִם הַמִּשְׁרֵת כְּנִזְכָּר-לְעִיל, שָׁאַל מִהַמִּשְׁרֵת שֵׁם הָעִיר הַנִּי"ל, וְהַשִּׁיב לוֹ. וְיָדַע וְהַבֵּן הָרַב שֶׁזֹּאת הָעִיר הוּא בְּעָרֶךְ כְּמָה מְאוֹת פְּרָסָאוֹת מִמְּקוֹם הָעִיר וְהַבֵּית-מְלוֹן הַנִּי"ל, שֶׁנִּסְעוּ מִשָּׁם וְחִזְרוּ לְשָׁם. וּבְאִמְצַע חִזְרָתָם כְּנִזְכָּר-לְעִיל אָמַר רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁהוּא מְחֻזָּק לְמִשְׁרֵת טוֹבָה שֶׁהַקִּיץ אוֹתוֹ. (שָׁם).

א-תעד

וְעוֹד מַעֲשֵׂה אַחַת שֶׁמִּעֲתִי מְרַבִּי יַחִיאֵל מְנַדִּיל הַנִּי"ל, שֶׁשָּׁמַע מִהָרַב רַבִּי שְׂמוּאֵל יִצְחָק הַנִּי"ל מִטְּשַׁעְרֵינוּ, שֶׁפַּעַם אַחַת נָסַע לְרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לְבִרְסֻלָּב, וְלֶן בְּבֵיתוֹ הַגָּדוֹל שֶׁהָיָה מְקוֹם הָאוֹרְחִים. וּמְחַדָּר רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לֹא נִמְצָא שׁוּם פֶּתַח אֶל הַחוּץ רַק לְזֹאת הַבֵּית, וּמִהַבֵּית נִמְצָא פֶּתַח אֶל הַחוּץ מִצַּד מַעְרָב. וּפֶתַח אֶל הַחוּץ רַק לְזֹאת הַבֵּית, וּמִהַבֵּית נִמְצָא פֶּתַח מְחַדָּר רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, כְּמוֹ מִכְּמָה אֲלָפִים אֲנָשִׁים, וְהָרַב יָדַע בְּרוּר שֶׁלֹּא נִמְצָא שָׁם בַּחֲדָר שׁוּם אָדָם חוּץ רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, יַעַן אֲשֶׁר לֹא נִמְצָא כָּלֵל מִזֶּה הַחֲדָר הַקָּטָן שׁוּם פֶּתַח אֶל הַחוּץ רַק דֶּרֶךְ זֹאת הַבֵּית שֶׁשָׁכַב שָׁם הָרַב כְּנִזְכָּר-לְעִיל, וְהַבֵּית הָיְתָה סְגוּרָה מִבְּפָנָיו בְּלַיְלָה כְּנַהוּג. וְגַם חֲדָר רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הָיָה קָטָן מִהַכִּיל כָּלֵל הַרְבֵּה אֲנָשִׁים, וּמִכָּל-שֶׁכֵּן וְכָל-שֶׁכֵּן אֲלָפִים אֲנָשִׁים כְּכִי הָרַעַשׁ הַנִּי"ל שֶׁיִּצָּא מִשָּׁם. וְנִפְלַע עַל הָרַב פַּחַד וְרַעַד גָּדוֹל וְעֲצוּם מִקּוֹל הָרַעַשׁ הַזֶּה, עַד שֶׁמָּרַב הָרַעַד וְהַחֲרָדָה שֶׁחֲרָדוּ בוֹ כָּל אִיבָרָיו נִפְלַע מִהַמְּשָׁכַב עַל הָאָרֶץ, וְגַם נִתְיָרָא אַחֵר-כֵּן מְלַחֲזִיז אֶת עַצְמוֹ וְלָקוּם מִהָאָרֶץ עַד שֶׁנִּשְׁקַע הָרַעַשׁ. וְיָקָם אַחֵר-כֵּן מִהָאָרֶץ וְיִצָּא אֶל הַחוּץ, וְנִתְעַכַּב שָׁם בַּחוּץ עַד שֶׁהָאִיר הַיּוֹם. וְגַם אַחֵר-כֵּן נִתְבַּיֵּשׁ וְנִתְיָרָא מְרַבֵּנוּ

זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ לְשֵׁאל מֵאֵתוֹ מַה זֶה וְעַל מַה זֶה, כִּי הִבִּין שְׂאִין זֶה רְצוֹנוֹ
שְׂשִׁישְׁאֶלְנוּ. (שָׁם).

שארית ישראל-מכתבים (אני"ש)

תִּרְאוּ לְשִׁמְחָה מְאֹד שֶׁהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ עֶזְרָ לְכֶם לְהַשִּׁיא יְתוּמָה. וְאַצֵּל רַבְּנוֹ ז"ל
הָיָה מְצוּת הַכְּנָסֶת כְּלָה מֵהַמְּצוּת גְּדוּלוֹת. כִּדְ שְׁמַעְתִּי מֵאֲדַמוּ"ר רַבִּי נֶתָן
ז"ל וְעָקַר הַמְּצוּהָ כְּשֶׁהִיא בְּשִׁמְחָה. (שְׂאִרִית יִשְׂרָאֵל ג).

שְׁמַעְתִּי שְׂאֲדַמוּ"ר נֶתָן זְצוּק"ל לֹא הִסְכִּים לְנִסְעַ קוֹדֶם שְׁשִׁים שָׁנָה לְאַרְץ
יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁתַּקֵּעַ. (שָׁם כו).

יְדוּעַ לְכֶם מַה שְׂאֲמַר מוֹרְנוֹ מוֹהַרנ"ת זְצוּק"ל בְּעֵת שֶׁדִּבֶּר מִמֶּה שְׂאֲמַר רַבְּנוֹ
ז"ל מֵעֵינָן הַגְּלָגוּל שְׁבָאִם יֹאמַר הָאָדָם עֶקֶט מִיט מִיר דָּא יוֹעִיל לוֹ שְׁלֹא
יִתְגַּלְגַּל עוֹד לְהִיּוֹת בְּסִפְנֵי עֲצוּמָה בְּזֶה הָעוֹלָם, וְאִף עַל פִּי כֹן סִיִּם מוֹרְנוֹ
מוֹהַרנ"ת זְצוּ"ל שְׁבָאִם הָיָה יוֹדֵעַ שְׁכִשְׁיִתְגַּלְגַּל יִזְכֶּה גַם כֵּן לְהַשְׁתַּטֵּחַ עַל
צִיּוֹן אֲדַמוּ"ר הַקְּדוֹשׁ ז"ל הָיָה מְרוֹצֵה גַם לְהַתְגַּלְגַּל. (שָׁם לב).

דִּבְרַתִּי עִם רַבִּי אַבְרָהָם סוֹפֵר וְנִתְבָּרַר הַדְּבָר, אִזּוֹ דִּיא אֲסִיפָה פִּין אֲנִי"ש
בְּפוֹלִין כְּמוֹ בְּשָׁנָה הָעֶבֶר אִיזוֹ נֹאֵר אֶ טוֹבָה לְהַתְפַּלֵּל בְּמַתִּינּוֹת וּבְהַתְעוֹרְרוֹת
אַבְעַר וְוַעֲגוֹן תִּקְוֹן פִּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה דֹּאֲרַפִּין כָּל אֲנִי"ש בִּינְקַעֵן לְאוּמִין. כִּי
רֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁם וְלֹא בְּשׁוּם מְקוֹם, כֵּן אֲמַר מוֹהַרנ"ת ז"ל. (שָׁם סב).

שְׁמַעְתִּי מֵאֲנִי"ש שְׁסַפְרוּ שְׂרַבְּנוֹ זְצוּ"ל זִי"ע הָיָה אֶהֱב מְאֹד אֶ גִּיפְרַעְגַּעֲלֶטוֹן
חֲסִיד (שָׁם צד).

הִנֵּה רְאִיתִי בְּמִכְתָּב הָעֵתִים מוֹזְעֵט הַנִּקְרָא יוֹד מַה שְׁעַתָּה נִתְעוֹרְרוּ בְּחוּץ
לְמִדְיָנָה לַעֲשׂוֹת בְּאִוִיר סְפִינָה עַל 500 אִישׁ וְלִילֵךְ בְּשָׁעָה 150 וְוַעֲרִסְט מַה
שְׁזָה מִן הַסִּימָנִים הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁל רַבְּנוֹ זְצוּ"ל זִי"ע קוֹדֶם בִּיאַת הַגּוֹאֵל וְאֲמַר
בְּלִשׁוֹנוֹ הַקְּדוֹשׁ עֵס וְוַעֲט זִיין אֶ סֵאדְ מֵאֲשִׁינְעֵן אִין עֵס וְוַעֲט זִיין אֶ מֵאֲשִׁין
צוֹ פֶּאָרן אִין דְּעַר לּוֹפְטוֹן אִין אֶ יוֹד וְוַעֲט זִיין אִינְג פֶּאָרן דֹּאוּוַעֵן, וְוַעֲט עַר
זִיד אִוִיר זְעָצוֹן נֹאדְ פֶּאָרן דֹּאוּוַעֵן קִיין יְרוּשָׁלַיִם פֶּרַעְגוֹן מְשִׁיחַ הַקְּדוֹשׁ אֶ
עֲצָה וְוִיא אֲזוֹי צוֹ דֹּאוּוַעֵן אִין וְוַעֲט נֹאדְ צוּרִיק קוּמְעֵן צוּם דֹּאוּוַעֵן אֶ
הִיִּים. וְיְדוּעַ מַה שְׂאֲמַר רַבִּי נֶפְתְּלִי זְצוּ"ל שְׁבָאִם יִשְׁמַע מְזָה הַמֵּאֲשִׁין אִזּוֹ
הָיָה מְרִקֵד בְּכִלְיָזְמָר בְּהַשׁוּק. (שָׁם צד).

אַזוי וויא מוהרנ"ת ז"ל האט אַמאָהל גיזאַגט לאַחד מִבְּנֵי הַנְּעוּרִים שְׁהִיָּה דַר בְּעִיר אוּמָאן וּשְׁמוֹ רַבִּי מֹשֶׁה בֶּן רַבִּי אֲבָרְהָם חַיִּים, שְׁהִיָּה דַרְכּוֹ לְהַתְּפַלֵּל בְּדַבְּרֵי קוֹת נִפְלָא וּמוֹהַרְנ"ת שֶׁבַח מְאֹד אֶת תְּפִלָּתוֹ. וְאַחַר כֵּן לְאַחַר אֵיזָה זְמַן נִפְל מְזָה מַחְמַת מְקַרִי וּפְגִיעֵי הַזְּמַן וְהַתְּגַבְּרוּת הַבַּעַל-דָּבָר, וּמוֹהַרְנ"ת ז"ל הָיָה לוֹ יִסּוּרִים גְּדוֹלִים מְזָה בְּבַחֲנִינָת: "כִּי מִרְחֻמִּים יִנְהַגִּם". וְעַקֵּר הַרְחֻמְנוּת הוּא עַל הַרוּחָנִיּוֹת כְּמוֹבָן. וְאָמַר לוֹ בְּזָה הַלְשׁוֹן: "מֹשֶׁה דִּי בִיֶּסֶט אַרְאֵפּ גִּיפְאֵלָן?! הֵיִיב אָן אוּיף סְנֵייעֶס מַחְדָּשׁ, וְוַאֲרֹן אַפְלוּ אִיךְ אִיךְ הָאֵב שׁוּיִן אַ וּוִייעֶס בְּאַרְדֵּי הָאֵב אִיךְ נֶאֱדָ אִיךְ בְּדַעָה צוֹ וְוַעֲרֹן אִיִן עַרְלִיכֶער יוּד, וּבְפֶרֶט דִּיא וְוַאֶס דִּיא בִּיֶסֶט נֶאֱדָ אַ יוֹנְגֶער מֵאָן" ! . (שָׁם).

א-תרסט

כְּשֶׁהָיָה מוֹהַרְנ"ת פֶּעַם בְּאוּמָן, שָׁמַע, שְׂרַבִּי מֹשֶׁה בֶּן רַבִּי אֲבָרְהָם חַיִּים מִתְּפִלָּל בְּכּוֹנֵה וּכְשֶׁחֲזַר אַחֲר-כֵּן לְבֵיתוֹ, אָמַר: בְּכָל הַמְּנַן שֶׁל הָרַב רַבִּי נִפְתָּלִי, שְׁשָׁם הַתְּפִלָּל רַבִּי מֹשֶׁה, לֹא שָׁמַעְתִּי שׁוּם אָדָם מִתְּפִלָּל כְּמוֹ מֹשֶׁה בֶּן רַבִּי אֲבָרְהָם חַיִּים זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָהּ. כְּשָׁבָא אַחֲר-כֵּן מוֹהַרְנ"ת בְּפֶעַם אַחֲרָת לְאוּמָן, רָאָה שְׂרַבִּי מֹשֶׁה הַנִּיֵּל נִתְקַרֵּר, חֲזַקוֹ מוֹהַרְנ"ת וְאָמַר לוֹ: "מֹשֶׁה, דוּא בִיֶּסֶט אַרְאֵפּ גִּיפְאֵלָן פֶּאֲלָן מִיר קֶעֶר זִיךְ אוּם, גְּלֵיִיב מִיר אִיךְ הָאֵב שׁוּיִן אַ וּוִייעֶס בְּאַרְדֵּי אוּם הָאֵב אִיךְ נֶאֱדָ אִיךְ בְּדַעָה צוֹ זִיִן אַ עַרְלִיכֶער יוּד". (אַבְנֵי"ה בְּרִזָּל).

א-תרפ

פֶּעַם-אַחַת אָמַר: "אַ וְוַאֶס אַ וּוִייעֶס בְּאַרְדֵּי אוּם אִיךְ הָאֵב נֶאֱדָ בְּדַעָה צוֹ זִיִן אַ בְּרִסְלֶבֶר חֲסִיד". (אַבְנֵי"ה בְּרִזָּל).

מוֹהַרְנ"ת ז"ל אָמַר: שְׁאִינֵנוּ יוּדַע בְּאִיזָהוּ פֶּחַ בְּנֵה הַקְּלוּיָז, אִם בְּהַמְמוֹן שֶׁל הַגְּבִירִים אִם בְּהַרְצוֹנוֹת שֶׁל הַעֲנִיִּים. (שָׁם קֵלָה).

ראבר"ן

ליקוטים-ביאהל"ק

על מוהרנ"ת לבד סמך רבנו את ידיו, ועל ידו לבד זכינו להשארת ספרו הקדוש, כאשר העיד עליו בזה (חיי"מ סעיף שס"ט): "יש לו חלק גדול בספרי באמת בלו", "ער האט א גרויסן חלק אין מיין ספר, טאקע גאר" ! (ביאור הלכותים סימן א, סעיף י' הערה ב').

שמעתי מאבי ז"ל שהיתה פונת אדמו"ר ז"ל (במאמר "אקרוקתא" שבלקוטי מוהר"ן חלק א סימן ג') שהיה עקר הלמוד בבירור הלכה מתורה שבעל פה ובלמוד הנסתר והפנימיות. (שם סימן ג', סעיף ד').

תבין נפלאות בשם הפנוי של מוהרנ"ת ז"ל שטערן (מצח בלע"ז) וכו' וגם בתואר פניו היה מצחו נפלא ומשונה בגדלו. (שם סימן כ'; בחדש בהשמטות עמי שכ"ט).

שמעתי מאבי ז"ל בשם מוהרנ"ת ז"ל שדבר פעם אחת מענין הזה של השכר והעונש ואמר שאחר כל מה שמביא מזה (בדבריו הקדושים ובשאר ספרי אמת) אין שום אופן ויכולת להגיע ולהביא במוחנו ודעתנו את ציורי מהותיהם ואיכותיהם, גם מבואר ונראה מדבריו הקדושים שצער הבושה גדול מאד יותר מעונש גיהנם, שהפונה היא על צער הבושה שמתבישים בעונשי הגהנם בעצמו. (שם סימן כב, מפתח ט"ו).

מבואר מדברי מהרנ"ת ז"ל בעל-פה אשר כמו נתן לנו אור התורה על ידי משה רבנו כן יהיה נתן לנו אור התפלה על ידי משיח צדקנו. (שם, מפתח כ"ט).

שמעתי מאבי ששמע ממוהרנ"ת ז"ל שבהמאמר והשגה הזאת (היינו במאמר "ויחי מקץ" שבסימן נד, חלק א') פקד וצנה עליו אדמו"ר ז"ל מאז והלאה לחדש בתורתו ושעל זה סבב בכלל הענין אין אדם דן וכו' לדמות מילתא למילתא מעצמו אלא אם כן קבלה מרבו וכו' ואמר אז [מה שמובא בחיי מוהר"ן, בהשיחה עבודת ה' אות פ"ד] שהמשיך לאנשיו כח המדמה ברור ונדך ועקר דבריו היו על מוהרנ"ת ז"ל בעצמו שהוא שקבל אז מאתו ברור המדמה לחדש ולדמות מילתא למילתא ובלי טעות והיפך חס-ושלום, והוא שישוּב עליו בהכתוב ביד הנביאים אדמה במדמה דקדשה. (שם סימן נד, אות ד).

אדמו"ר ז"ל גלה והמשיך תקון השגה הזאת (היינו מאמר ס"א) בראש השנה הראשון כשהגיע עליו המחלה שנסתלק מאתה והפליא להמשיך בה סמיכה לתלמידו מוהרנ"ת ז"ל (כמובא מזה בספר פרפראות לחכמה) ותקון הכתיבה וההדפסה לספרו שנדפס בשנה הזאת וגם אחר כך ביום הסתלקותו סבב ה' יתברך שנשמע לתלמידו מוהרנ"ת ז"ל הנ"ל בצעקתו ותפלתו הושענא אבן שתיה וכו' וכן אחר כך כשנמלאו ימי תלמידו הנ"ל היתה הסתלקותו בהשגת התורה הזאת והרבה להזהיר אז מאד על מצות ההדפסה והכתיבה כמאמר הכתוב הנ"ל לעשות ספרים הרבה אין קץ (גם

נראה ומבואר מדבריו בע"פ שהוא הצדקה אשר גדלה כמו כן חיובה ורוממותה וכו'). (שם סימן סא, סעיף מח).

ספר מוהרנ"ת מאדמו"ר ז"ל שבאמירתו ההשגה הזאת (היינו מאמר "ויאמר בועז" - סימן סה) הפליא ברוח קדשו וחכמתו (בכל תנועה ותנועה) להיות מראה באצבעו עצומת מראה העינים שעל ידי האצבע בעת שדבר מזה. (שם סימן סה בהתחלה).

דבורו ומאמרו הקדוש בענין למודי ספריו הקדושים: "היינט אז מיין ספר איז שוין פאר אנדן אויף דער וועלט מוז מען נאר לערנען מיין ספר", "כיום שספרי כבר נמצא בעולם בהכרח ללמוד בו". (שם סימן רפב; בחדש בהשמטות עמי של"א).

אמר רבנו ז"ל למוהרנ"ת ולרבי נפתלי שיהיה נעשה מהם מלאכים בעולם העליון לאחר פטירתם וגם גלה להם את השמות שיהיו נקראים בהם וכתבו אותם בפנקסיהם. (שם חלק ב, סי' ה' סעיף ב').

מה ששמעתי מאחד מאנ"ש ששמע מרבי אברהם מפעטערבורג, בזאת העת שאחר בא רבנו ז"ל מלעמבערג, רכב פעם אחת רבנו ז"ל לחוץ לעיר לשאיבת האויר שהיה מוכרח לו וזה האיש רבי אברהם מפעטערבורג הלך אחריו רגלי במרוצה באופן שישתנה אתו ורבנו ז"ל ספר לפניו את צערו במחלתו (מחלת הריאה) שנתקלקל קולו מחמת המחלה. ואמר אז לפניו שהאובד את קולו במחלתו אין מועיל לו אפלו זכות אבות. ואחר כך אמר לו שכשהיה איש כשר גבין את דבריו, "אז דוא וועסט זיין איין ערליכער יוד וועסטו פאר שטיין וואס איך זאג". וכפי הנראה שזאת המעשה היתה בסוף הקיץ תקס"ט שבראש השנה תק"ע שאחר זה אמר רבנו ז"ל זאת התורה (היינו תורה ה' חלק ב) ובזאת התורה מבואר דבריו הקדושים הנ"ל שבאבוד הקול אין מועיל זכות אבות (כי הקול הוא מאש מים רוח שהם תלת אבהן כמוב"פ וזה האיש רבי אברהם הנ"ל היה רחוק מלהעמיק בדבריו הקדושים) וכפי הנראה מכל זה שהצדיק משתתף לישראל בצרתם ומקבל על עצמו בשבילם המחלות שאין מועיל להם לא רפואות וכו', ושהזאת היתה מחלתו בהריאה. וכאשר ביאר אחר כל כל דברי התורה הזאת בענין הריאה וגם בשעת אמירת תורתו שהיה עוסק תמיד באלה התקונים שהוציא מפיו. הבנתי מאבי (שקבל ממורנ"ת ז"ל גם תנועת רבנו ז"ל שבאמירת תורתו) שבלשונו הקדוש ותנועותיו, שהוציא מפיו אלה התיבות: "דארף מען שרייען פון דעם הארץ", (צריך לצעוק מתוך הלב), שמשך מאד תיבת הארץ, וכן בתיבת "ממעמקים" ותיבות "מעומקא דלבא". (שם, סעיף ז).

הנני להציג לפניך הקורא גם ראשי פרקים מהמכתב אשר הבנתי בענין זה לשלוח להמופלג בתורה וביראה וכו', על אודות הנסיעה לארץ ישראל שדברנו בהיותי אצלו אין ביכלתי לעניות דעתי לברר ולקבוע גם ההלכה כמותו כי מה נעשה בבוא הגאולה הכלליות לנסוע לארץ-ישראל האם

נחשב על-ידי-זה חס-ושלום לנפרדים ונתרחקים מאדמו"ר ז"ל על אשר אמר (בספר "חיי-מוהר"ן", סימן קצז) "אני רוצה להשאיר ביניכם", וכן הס מלהזכיר ולומר דבר כזה שאין לו שחר כי הלא נודע שדברה תורה כלשון בני אדם וכן גם המה דבריו הקדושים האלה כי כל זה דבר ואמר מחמת שמעוצם הספנה שנסתכנו אז מאד רבם ככלם של הנוסעים לארץ ישראל ידע ברור כיום שלא יתעורר גם אחד מעיר לנסע לשם על קברו הקדוש כי גם כשנשא במדינה הזאת נתפרדו מאד הרבה מאנשיו אחר הסתלקותו הק' כי בהראש-השנה בימי חיי הקדושים באו אליו לאומן על ראש-השנה האחרון לערך חמש או שש מאות אנשים (ובלשון בני אדם בדרך אומדנא היו מרגלא לפומייהו לומר שבאו אליו אז בערך אלף אנשים כן שמעתי מאבי ז"ל בשם מוהרנ"ת ז"ל), ואחר כך בראש-השנה הראשון שאחר הסתלקותו הקדוש באו למספר ולא היו רק ערך ששים אנשים ולא יותר ואלפי אלפים קל וחומר שאם היה נוסע לארץ ישראל להסתלק שם שבודאי לא היו נמצאים רק יחידים מיחידים מגדולי אנשיו שהיו נוסעים לשם וברבות הזמן היה נשפח הדבר לגמרי, אבל בנדון דידן ובאלה הימים שכבר זכינו לשמוע קול הקורא במדבר פנו דרך ה' כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו וכו' ובמים עזים נתן לנו ה' יתברך את הדרך והנתיבה בנפלאות שלא היו מעולם, וכל מחיר הנסיעה לבעל הספינה ברצוא ושוב הוא בכ"ה רוי"כ והדרך כבוש ותמידי עד שיש ביכולת לנסע ולבוא ברצוא ושוב גם משם לאומאן לימי ראש השנה הקדושים, ואיך נכנה ונקרא בשם פירוד והרחקה מאדמו"ר הקדוש ז"ל להיושב בארץ עיר אקינו ובתכלית ההיפך נכנה ונקרא בשם קירוב ודביקות לאדמו"ר ז"ל להיושב בארץ העממים ויש שגם במקומו ממדינת רוסיה רחוק וכבד עליו הדבר כמארצינו ממש כנודע. (שם סימן קנה).

רבי שמואל אייזיק היה לו אח ואמר לו רבנו ז"ל שיעסוק בלמוד הרבה, ופעם אחת ראה שעם רבי שמואל אייזיק עוסק רבנו ז"ל ועמו אינו עוסק כל כך והלך והתענה, אחר כך כשבא אצל רבנו ז"ל אמר לו: "וואס האט דאס צו דיר וואס איך האב מיט רבי שמואל אייזיק דיין זאך איז לערנען", "מה זה עסקך מה שיש לי עם רבי שמואל אייזיק הענין שלך הוא למוד התורה. (שם).

ר"א ז"ל ספר שפעם אחת היה אביו רבי נחמן מטולטשין ז"ל מנגע את עצמו בעשית הסכה של מוהרנ"ת ז"ל בערב סכות, ובליילה אמר למוהרנ"ת ז"ל אם מנגעין את עצמו כל היום בעשית הסכה אז טועמין טעם אחר בהסכה, אמר לו מוהרנ"ת ז"ל לא בחרת ולא נסית עדן לצעוק כל היום לפני ה' יתברך רבנו של עולם הטעמנו טעם סכה, איזה טעם שטועמין אחר כך בהסכה. (שם).

שמעתי מאבי זכרוננו-לברכה, בשם מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, שזה מה שנזכר בפרק שירה, שבעה קולות מהתרגול, אשר המציא בטבעו הבורא יתברך לעורר בני-אדם מהשנה, וכאשר יעוררם בחצות לילה, עוד יכפל וישלש וכו' לעורר בכל שעה עד הבקר, שאם לא יתעורר האדם בחצות

יקום על-כל-פנים אחר-כך בכל האפשרותו להקדים, כי-אם לא נתעורר לקום גם בשעה השנית שאחר חצות, יקום על-כל-פנים בשעה שלישית, וכן להלן. וזה הכלל נמצא למוהרנ"ת, זכרוננו-לברכה, גם משאר עבדות. (שם שיחות וספורים ל').

פעם-אחת אמר מוהרנ"ת, זכרוננו-לברכה, בזה הלשון: העקר מה שהכרתי את רבנו, זכרוננו-לברכה, היתה משיחותיו הקדושות אשר בחל. כפי אשר בכמה עתים וימים לא מש מתוך אהלו, ושקד על דלתותיו יום יום. ובהלפשת רבנו, זכרוננו-לברכה, אור תורתו והודעת גדלתו בשיחותיו הקדושות אשר בחל ונקראו אצלו בשם שיחות חליו. (שם ל"ד).

וכן הבנתי גם מאבי, זכרוננו-לברכה, שעקר הכרתו בגדלת ורוממות מוהרנ"ת, זכרוננו-לברכה, וידיעותיו, שזכה על-ידו לידע מגדלת ורוממות רבנו, זכרוננו-לברכה, היתה גם-כן ברב שקידתו על דלתי מוהרנ"ת, זכרוננו-לברכה, ונסיעותיו התמידיות שני פעמים בכל חדש: שבת אחת בביתו בטולטשין, ושבת אחת בבית מוהרנ"ת, זכרוננו-לברכה, עם קצת ימים קדם השבת וכן לאחריו. וחוצ נסיעותיו, אשר נסע אתו לשמשו לעת זקנתו, והנסיעה נתארכה כמה פעמים: הן בקיץ והן בחורף. (שם ל"ה).

כפי אשר נודע הדבר, אשר דבר אלינו רבנו, זכרוננו-לברכה, בעת שגלה את המאמר שבלקוטי תנינא סימן כ"ח: דע שיש חלוקים בין התורות וכו', ומוהרנ"ת, זכרוננו-לברכה, מעצם הרגשו בזכות לבבו את עמק נוראות דבריו הקדושים, עד כי בערו בקרבו פלהבת שלהבת ממש, לא יכל להתאפק, ונתן את קולו בפני כל הנצבים עליו: אולי כך הוא הפרוש מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: אין בן דוד בא אלא בהסח-הדעת, הינו: שיהיה בעולם ולא ידעו כי כבר הוא. ובבאור יותר שמעתי מאבי, זכרוננו-לברכה, שאמר בזה הלשון: "ישחחו משיח משיח, ולבסוף הנה הוא" "מען וועט שמיסען משיח משיח, צום סוף האט איז ער" ורבנו, זכרוננו-לברכה, גלה את עיניו והראה לו, כי גם רב נחמן אמר כן: "אי מן חיי אנא" בסנהדרין פרק חלק איתא: כגון אנא, אבל כמדמה לי מאשר שמעתי מאבי, זכרוננו-לברכה, שרבנו, זכרוננו-לברכה, סיים אז: "אנא הוא". (שם ל"ו).

בדבר המחלקת הנ"ל שהיתה עליו, עין בזהר הקדוש פרשת בראשית שכתב שם לענין משה: "ואדם אתקרי איהו, ובגינה אתמר בגלותא בתראה": ולאדם לא מצא עזר, אלא פלהו כנגדו. וכאשר יצא מפיו הקדוש על פלליות הצדיקים שהיו בימיו: בשם שהחולקים עלי אינם יודעים ממני, כך גם אלו האוחזים ממני אינם יודעים ממני "אזוי ווי דיא וואס קריגען אויף מיר ווייסען ניט פון מיר, אזוי דיא וואס האלטען פון מיר ווייסען אויך ניט פון מיר". (שם ל"ט).

ששמעתי מאבי, זכרוננו-לברכה, ששמע מפי מוהרנ"ת, זכרוננו-לברכה, מכון יותר הגרסא המובא בספר "חיי מוהר"ן", שהיתה הלדת רבנו,

זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה, בְּשָׁנַת תַּקל"א בְּחֹדֶשׁ נִיסָן, וְאֲשֶׁר לְפִי זֶה הִיְתָה הוֹרְדַת
נִשְׁמָתוֹ לְזֶה הָעוֹלָם בְּסוֹף שָׁנַת תַּק"ל הַנִּי"ל, וְתַחֲלַת פְּרִסוּמוֹ וְהַתְּגַלוּתוֹ
בְּעוֹלָם הִיְתָה אַחֲר־כֶּף בְּשָׁנַת תַּקמ"ט. (שָׁם מ"ב).

הָרַב זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה מְטַשְׁעָרִין שָׁמַע מֵאָבִי אָבִיו, הָרַב רַבִּי אֶהְרֹן זְכוּנוֹ-
לְבָרְכָה מְבָרְסָלֵב, שֶׁנִּכְנַס פְּעַם אַחַת לְרַבְּנוֹ, זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה, וְאָמַר לוֹ קִצַּת
בְּלִשׁוֹן תּוֹכְחָה: לָמָּה לֹא תִקַּח אֶת סִפְרֵי וַתַּעֲיֵן בּוֹ הַיֵּטֵב, עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַל
דַּעְתְּךָ אֵיזָה קְשִׁיָּא וְאַחֲר־כֶּף תּוֹסִיף וַתַּעֲיֵן בּוֹ, עַד שֶׁתִּבִּין וַתַּדַּע אֶת הַתְּרוּץ
שֶׁעַל זֶה. וְכִשְׁמַע הָרַב אֶת דְּבָרָיו חִזַּר לְבֵיתוֹ וּפְתַח אֶת הַסֵּפֶר "לְקוּטֵי
מוֹהַר"וֹ" וְהִתְחִיל לַעֲיֵן בּוֹ, עַד שֶׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ קְשִׁיָּא וּפְלִיאָה בְּדַבְּרָיו.
וְאַחֲר־כֶּף הוֹסִיף לְלַמֵּד וּלַעֲיֵן בּוֹ, עַד שֶׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ הַתְּרוּץ וְהַתְּשׁוּבָה שֶׁעַל
הַקְּשִׁיָּא הַזֹּאת. וְחִזַּר אַחֲר־כֶּף לְרַבְּנוֹ, זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה, וְאָמַר לְפָנָיו אֶת
הַקְּשִׁיָּא וְהַתְּרוּץ, וְהוֹטְבוּ דְבָרָיו בְּעֵינֵי רַבְּנוֹ, זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה, וְאָמַר לוֹ: "אֲנִי
יודֵעַ מֵאַחַד, שֶׁחִבֵּר פְּרוּשׁ עַל הַזֵּהר, וְלֹא בְּרוּח־הַקֹּדֶשׁ, וְאִף-עַל-פִּי-כֵן כִּוֵּן
אֶל הָאֻמָּת". כָּל זֹאת שָׁמַעְתִּי מֵאִישׁ אֶחָד, שֶׁשָּׁמַע זֹאת מִפִּי הָרַב זְכוּנוֹ-
לְבָרְכָה מְטַשְׁעָרִין. (שָׁם מ"ג).

נִתְעוֹרַרְתִּי לְהַכִּיר וּלְהַתְּבוּן בְּגִדְלַת אָבִי הָרַב רַבִּי נַחֲמָן, זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה,
מְטַאֲלֵטְשִׁין, כִּי הוּא אֲשֶׁר אָמַר עָלָיו מוֹהַר"וֹ, זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה, בְּפָנָיו רַבִּי
אֶהְרֹן בֶּן רַבִּי אַבְרָהָם חַיִּים מֵאוּמָן בְּזֶה הַלִּשׁוֹן: אֲנִי מִכִּין אֶת הַכֹּל עִם
הַעֵט, וְאַחֲר־כֶּף יִהְיֶה יְכַלֵּת גַּם לְרַבִּי נַחֲמָן מְטַאֲלֵטְשִׁין לְהַנְהִיג הַמּוֹן אֲנִישֵׁי-
שְׁלוֹמֵנוּ, אֲשֶׁר כָּנָה אוֹתָם אִזְ בְּשֵׁם "הַגְּלָגֵל". וּבְלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֵנוּ בְּזֶה הַלִּשׁוֹן:
"אִיךָ גְּרִיט צוּא אֶלְדִּינֵג מִיט דְּעַר פֶּען, דְּעַר נַאךְ וְוַעַט נַחֲמָן טַאֲלֵטְשִׁינֵר
אוֹיךְ קַענַען פִּירַען עַס רַעֲדִיל". כִּי אִף-עַל-פִּי שֶׁמַּחֲמַת שֶׁהִיָּה יְתוּם בְּלֹא אָב
וְאִם לֹא עָלָה כָּל-כֶּף בְּמַעֲלַת הַלְמוּד, אֲבָל גַּם הוּא קָרָא וְשָׁנָה הַרְבֵּה, מַחֲמַת
שֶׁהַעֲקָר הוּא הַשְּׁמוּשׁ וְהַשְּׁקִידָה תְּמִיד עַל דְּלִתֵּי הָרַב. וְלֹא נִמְצָא כָּלל בְּכָל
אֲנִישֵׁי מוֹהַר"וֹ, זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה שׁוֹקֵד עַל דְּלִתוֹתָיו כְּמוֹהוּ בְּעַרְךָ אַרְבַּעַה
עָשָׂר שָׁנִים, כִּי אֶפְלוּ רַבִּי מִשֶּׁה וְאֶחָיו רַבִּי זֵינְוַעַל כָּל יְמֵי הַיּוֹתָם בְּבָרְסָלֵב
לֹא הָיוּ בָּאִים לְמוֹהַר"וֹ, זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה רַק בְּשַׁבַּת בְּסוֹף הַסַּעֲדָה שֶׁבְּלִילָה
וְיוֹם הַשַּׁבָּת וּבִסַּעֲדָה שְׁלִישִׁית וּמוֹצָאֵי-שַׁבַּת-קֹדֶשׁ וְאַחֲר־כֶּף נִתְרַחֲקוּ
לְהַתְּיָשֵׁב בְּטַשְׁעָרִין, וְלֹא זָכוּ לַעֲמֹד לְפָנָיו רַק בְּקִצַּת הַזְּמַן שֶׁנִּתְעַכֵּב
בְּטַשְׁעָרִין, שְׁבוּעַ אוֹ שְׁתַּיִם בַּחֲרָף, וְאַחֲר־כֶּף בְּקִיץ שְׁבוּעַ אוֹ שְׁתַּיִם, וּבִימֵי
רֵאש־הַשָּׁנָה בְּאוּמָן. וְשְׁתֵּי פְּעָמִים אוֹ יוֹתֵר נִסַּע אֶתוֹ יַחַד גַּם רַבִּי מִשֶּׁה הַנִּי"ל
זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה, אֲבָל אֵין זֶה עוֹלָה כָּלל כְּנֶגֶד הַדְּבָקוֹת וְהַשְּׁמוּשׁ וְרַבּוּי
הַעֲמִידָה לְפָנָיו, שְׂזָכָה אָבִי זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה. (שָׁם מ"ד).

וְהַשֵּׁם-יִתְבָּרַךְ סָבֵב נִפְלְאוֹתָיו לְהוֹשִׁיבוֹ בְּטוֹלֵטְשִׁין, אֲשֶׁר לֹא רְחוּקָה הִיא
מְבָרְסָלֵב, כְּעַרְךָ רְחוּק הָעִיר נַעֲמִירוֹב מְבָרְסָלֵב, כְּפִי הַמּוֹבֵן מִדְּבָרֵי רַבְּנוֹ,
זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁהִיְתָה בְּזֶה כְּוִנָּה נִפְלְאָה מֵהַ שְׁנִתְיָשֵׁב בְּבָרְסָלֵב סְמוּךְ
לְמוֹהַר"וֹ, זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה שֶׁיֵּשֵׁב בְּנַעֲמִירוֹב, וְלֹא עִם מוֹהַר"וֹ בְּעִיר אַחַת,
כִּי מוֹהַר"וֹ, זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה רָצָה פְּעַם אַחַת בְּחַיֵּי רַבְּנוֹ, זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה,
לְהַתְּיָשֵׁב גַּם-כֵּן בְּבָרְסָלֵב, וְלֹא הִסְכִּים עַל זֶה רַבְּנוֹ, זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה, בְּרַב
הַכָּרַח הַמְּנִיעוֹת, אֲשֶׁר עַל-יָדָם כָּל הַתְּהוּוֹת הַכֹּפְלִים לְקַבֵּל אֲבָל מַחֲמַת שֶׁעַל-

כל-פנים לא יבואו מניעות רק במשקל ובמדה, מאת השם ותברך, שיצא רבנו, זכרוננו-לברכה, להתישב בברסלב, ולא נמצא מברסלב לנעמירוב אפלו שתי פרסאות רוסיות, פנדע, וכן סבב אחר-כך השם ותברך ברחוק אבי ממוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, זה בברסלב וזה בטולטשין, שגם ביניהם לא נמצא רחוק שתי פרסאות כנזכר-לעיל. (שם מ"ד).

ואם הייתי זוכה בימי חיי הקדושים להפיר ולידע כל-כך מחשיבותו ומעלתו, כאשר שמתי אל לבבי זה ערך שלשה שנים, יודע אני ברור, שלא היו עוברים עלי התלאות המשנות ועניות ודחוקות כזו, אשר עד היום לא יצאתי מהם, כי הנה שמתי אל לבבי בדבר הכתובים שבענין יהושע בן נון, ואשר מאלינו נבין, שגם זולת השבח שנאמר עליו: "לא מש וכו'", היה עובד ה' ובורח מן החטא, ואף-על-פי-כן אם גם גדלה עבודתו בכפלי כפלים ולא להדבק כל-כך למשה רבנו, עליו השלום, נראה מדברי חכמינו, זכרונם לברכה, שלא היה זוכה אחר-כך למלא את מקומו ולקבל מאתו סמיכות ידיו במעלה מפלגת כל-כך. וגם עינינו הרואות שבהרבה מקומות קראה אותו התורה בשם משרת למשה רבנו, עליו השלום, כי בפרשת "כי-תשא" וב"משפטים" בסופה נזכר בלשון הכתוב: "ומשרתו וכו'", ובפרשת "בהעלתך" בהכתוב: "ויען וכו' משרת משה", וגם בתחלת ספר יהושע מתחיל הכתוב: "ויהי אחרי וכו' משרת משה". וכפי רוממות מוהרנ"ת הנ"ל, אשר זכה בכח רבנו לפני משה בעצמו, הלוא דבר הוא מה שהזכרתי לעיל, שבכל אנשי מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, כי לא נמצא משרת ומשמש ודבוק למוהרנ"ת כמוהו, ומקבל מאתו כל הדבורים מפה לפה, המכרחים לדבורים בכתב. וברב הרגשתו את דברי מוהרנ"ת הפקיר את עצמו מנעוריו, שלא רצה לחשב כלל בעסקי מלאכה ועבודה גשמיות, והלך אליו רגלי שני פעמים בכל חדש כדי לשמע מפיו הקדוש דברי אלקים חיים שקבל מרבנו, זכרוננו-לברכה, ואשר חדש בהם בסמיכתו מידי רבנו, זכרוננו-לברכה, כמובא ומובן מזה במקום אחר, אשר הן הן ספרי לקוטי הלכות, אשר כבר זכו את הרבים לאין ערוך, פנדע ומפרסם בכל אנשי-שלומו. ומכל-שכן שאינו דומה הרואה אותם בספר לשומע אותם מפיו הקדוש כמובא גם מזה בדברי רבנו זכרוננו-לברכה.

וברב הרגשת אבי זכרוננו-לברכה, שזכה להרגיש בהם, קבל על עצמו עניות מפלגת ועצומה כמה שנים, וטרח ונגע להעתיק כל הששה פרקים, באפן שיהיו ראויים לדפס מהם. כי מפתית מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה ברב מהירותו נדבקו הרבה מהאותיות זה לזה, עד שהיה קשה לדפס מהם, ולא קבל על זה פרס ומעות ממוהרנ"ת זכרוננו-לברכה אפלו פרוטה אחת. ומאמר רבנו, זכרוננו-לברכה, לאנשי שלומו על מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, שיש להם להחזיק לו טובה, כי לולא הוא לא היה להם אפלו דף אחד סבב אחר-כך זה המאמר גם על אבי זכרוננו-לברכה, בשקידתו ויגיעותו להוציא לאור ספרי מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה. ושמעתי מאתו, שבעת גמרו את כתיבת ספרי "לקוטי הלכות", שאל אותו פעם אחת מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה: ההרגשת בספרי התנוצצות אלקות? ובלשון אשכנזי בזה הלשון: "האסט דו געפילט אין מיינע ספרים התנוצצות

אלקות? והשיב לו: הן והיה מבאר מדבריו, שפמה פעמים ברב הרגשותו והתנוצצות אלקות שזרחה עליו, מחמת זה הכרח להניח את הקלמוס מתוך ידו ולפסק לגמרי מהפתיבה. ואחר-כך חגר את מתניו להדפיס על-כל-פנים את הכרך הראשון ארח-חיים חלק א', אבל על זה נתעורר מוהרנ"ת זכרונו-לברכה לתן לו קצת על הוצאות הדרך לעיר יאס שבמדינות וואלאכייא. וזוגתו, כששמעה בטולטשין, שנסע למדינת וואלאכייא, נסעה לברסלב להודיע למוהרנ"ת זכרונו-לברכה, שאם לא יספיקה, על-כל-פנים בלחם צר ומים לחץ, תגוע חס ושלוש ברעב היא וזרעה. והכרח מוהרנ"ת לכתב לבנו רבי יצחק זכרונו-לברכה מטאלטשין, לתן לה בכל שבוע איזה סכום, באפן שתתפרנס על-כל-פנים בצמצום. ואבי זכרונו-לברכה בעצמו בכל משך הדרך הרבה מאד לצמצם ולמעט בהוצאות, וגם בתחלת הדרך הלך רגלי כמה פעמים, כי גם הוצאות הדפוס בעצמה היתה קשה וכבד על מוהרנ"ת זכרונו-לברכה כפי עצם עניותו והסתרתו מאנשי תבל. (שם מ"ז).

ומדי עסקי לכתב ולהודיע לדורות חשיבות ומעלות אבי זכרונו-לברכה, הנני להודיע מה שזכה פעם אחת בליל שבת-קדש פרשת בשלח, שנקרא שבת שירה, שנתחבר אז עם מוהרנ"ת זכרונו-לברכה בנסיעתו לליפיועץ, ולידך אתו שם על שמחת בן זכר, בבית איש אחד, שהיה לו הפרות עם מוהרנ"ת זכרונו-לברכה, אבל נמצא אז בזה הבית חזן אחד, אשר מוהרנ"ת זכרונו-לברכה בקש מזה החזן לנגן לכבוד שמחת שבת הנ"ל. וזה החזן היה מצד המתנגדים, וכדי להכעיס למוהרנ"ת זכרונו-לברכה לא רצה בשום אפן לנגן. וענה ואמר מוהרנ"ת לאבי זכרונו-לברכה: נגן אתה זינג דיא והתחיל אבי זכרונו-לברכה לנגן ולשורר את השירה בנעימה נפלאה לכל אפן השומע. ומוהרנ"ת זכרונו-לברכה אמר לו אחר-כך: לא ידעתי כלל, הלא יש ביכלתך לנגן. והחזן הנ"ל נתביש אחר-כך לפני כל העומדים שם. והרב זכרונו-לברכה מטשערין אמר פעם אחת, ששמע מאנשים הבקיאים באבי בימי בחרותו, שבאמת לא היה לו כלל בתחלת ימיו קול נגינה נפלא כזה, ומאז והלאה התחיל לנגן לפני מוהרנ"ת זכרונו-לברכה בסעדות שבת-קדש וכדומה. ולפני העמוד נתירא מוהרנ"ת זכרונו-לברכה להעמידו, יען אשר ידע שברב תבערת לבבו והרגשו דבורי התפלה, ובתוספות אימתא דצבורא, יכול להגביה את קולו, עד שיהיה נזוק, חס ושלוש, בהראה, כמו שנזדמן לפעמים בין החזנים. ואף-על-פי-כן אחר פטירת מוהרנ"ת זכרונו-לברכה, נתעוררו אנשי-שלומנו להעמידו לפני העמוד ראש-השנה ויום-הכפורים, והתעוררות הצבור מתפלתו קשה וכבד לבאר בכתב. והגביר, רבי אבא זכרונו-לברכה מטשערין, הוכיח פעם אחת לחתנו אברהם יבין, אשר לא נסע לאומן על ראש-השנה, ואמר לו, שאם לא היינו זוכים באומן רק לשמע תפלת רבי נחמן שבמוסף ראש-השנה גם-כן פדאי לנסע וכל אנשי אומן, אפלו המתנגדים, היו נבהלים ומשתוממים בשמעם את נגינתו ותפלתו. (שם מ"ח).

נשמע פעם אחד מרבנו, זכרוננו-לברכה, בעצמו, שהיה מצפה על שלשה דברים: אחד טלית נאה וחזק, אשר לא נמצא עדן בימיהם רק כמו טליתים הישמעאלים, שאין בהם נוי כלל. והדבר השני הוא, שתהיה הספר-תורה כתובה בסדר, ולא בתקון הגהה שאחר-כך וכעין תפלין ומזוזות, שהם פסולים לגמרי כשנכתבים שלא בסדרן. והדבר השלישי הוא, שיהיה קול החזן נעים ומתקבל למטה ולמעלה. (שם מ"ט).

בנו, רבי יצחק זכרוננו-לברכה מטולטשין, אשר אליו נכתבו רבם ככלם מהמכתבים שבספר "עלים לתרופה", ובספר "מכתבי מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה". אף-על-פי שקרא אותו פעם אחת מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, אותו ואת רבי אפרים זכרוננו-לברכה, בשם אנשי שוק, יען אשר ידע בהם, שיש ביכלתם להתעלות בכפל כפלים, אבל בתוך השוק בעצמו הרבו לקיים קביעת עתים לתורה ולתפלה, וברב האמונה אשר במשאם ומתנם הרבו לקדש ה' ברבים. (שם נ').

ועל אודות המכתבים הנ"ל ממוהרנ"ת, שנשלחו לרבי יצחק הנ"ל, אמר פעם אחת מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, שברצונותיו וכסופיו הוציאם מאתו, ואף-על-פי-כן עקר ההשתדלות לקבצם ולחברם להעתיקם היתה על-ידי אבי זכרוננו-לברכה. ומוהרנ"ת לא צוה על זה בפרוש רק כתב וביקש קצת פעמים במכתביו שיהיו גנוזים. אבל אבי זכרוננו-לברכה עשה זאת מדעת עצמו לחברם בחבור שלם כנזכר-לעיל. ועל אשר מחמת זה יש לחשבו כחבורו בעצמו. וכפי הנ"ל כמספר כ"ו ניסן יש לפרש, שמחמת זה גם המכתב הראשון שבשנת תקפ"ב הנמצא שם, נכתב גם-כן מכון ממש בזה היום כ"ו ניסן וע"ן לקמן. (שם).

רבי עוזר מאומן הנזכר בספרי "פוכבי אור" ע"ן שם היה מהמקורבים הראשונים אשר למוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, ובהיותו בין המתנגדים והמחרפים הרבה למסר את נפשו גם על עצם התקרבות, ומכל-שכן על תהלוכותיו רגלי למוהרנ"ת זכרוננו-לברכה. והרבה בתורה ותפלה ולבלי להביט על השוחקים והלצים. ומוהרנ"ת זכרוננו-לברכה העיד עליו לאחר פטירתו, שהוא אשר קיים בשלמות מאמר חכמינו, זכרונם לברכה, על הכתוב: "אם נבלת וכו'": "כל המנבל עצמו על דברי-תורה וכו'". ובתחלת התקרבותו רצה דודו להרגו, ובנסים גדולים נמלט מאתו. (שם נ"א).

רבי מנדיל מלאדיזין הנ"ל, היה בתולדתו ומנעוריו מצד המתנגדים, ונתקרב למוהרנ"ת זכרוננו-לברכה על-ידי רבי יצחק חזן מברסלב, שנתועד אתו בכפר במקום למודו עם נערים, אשר נשפר להם לצרכי פרנסתו. ורבי יצחק היה דרכו לומר דברי צחות ווערטליך בכל עת, ובהתנעדו עם רבי מנדיל הנ"ל ואמר איזה דברי צחות, וענה ואמר לו רבי יצחק: אתה חכם, אבל בברסלב נמצא איש חכם יותר ממך ושאל אותו: מי הוא? והשיב לו: רבי נתן ונכנס זה הדבור באזני רבי מנדיל, יען אשר ראה והבין בזה האיש, רבי יצחק, שגם הוא איש חכם ונבון. והתחיל

לְכַסֵּף לְנִסְעַת לְבָרְכָה לְמוֹהַרְנֵי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, אֲבָל לֹא הָיָה יָכוֹל לְנִסְעַת
בְּאִמְצַע הַזְּמַן, שֶׁנִּשְׁכַּח בּוֹ לְלַמֵּד עִם הַנְּעָרִים הַנִּי"ל. וְזֶה הָיָה בַחֲרָף, אֲשֶׁר
הִכָּרַח לְהַמְתִּין עַד קֵדָם פֶּסַח, שֶׁחֲזַר לְבֵיתוֹ לְטוֹלְטָשִׁין. וּבַחֲל-הַמּוֹעֵד פֶּסַח
נִתְּוַעַד אִתּוֹ בְּשׂוּק רַבִּי מֵאִיר יְהוּדָה, שֶׁיָּשֵׁב אִזּוֹ בְּטוֹלְטָשִׁין, בְּעֵת שֶׁרָצָה לְנִסְעַת
לְמוֹהַרְנֵי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה עַל יָמִים אַחֲרוֹנִים שֶׁל פֶּסַח, וְנִתְּוַרַר עוֹד הַפְּעַם
עַל-יְדֵי רַבִּי מֵאִיר יְהוּדָה הַנִּי"ל, עַד שֶׁשָּׂכַר אִתּוֹ בֵּיחָד אֶת הָעֵגְלָה. וּבֹא לְפָנָי
מוֹהַרְנֵי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְסִפֵּר לְפָנָיו אֶת כָּל לְבָבוֹ בְּדַבָּר מְבוֹכֹתָיו מִסִּפְרֵי
הַחִקְיָרוֹת, אֲשֶׁר נִטְעָה וְנִתְּעָה בָּהֶם קֵדָם הַתְּקַרְבוֹתָיו, וּמוֹהַרְנֵי"ת זְכוּרוֹנוֹ-
לְבָרְכָה יָדַע מַה לְהַשִּׁיבוֹ, עַד שֶׁנִּהְפָּךְ לְאִישׁ כָּשֶׁר בְּכָל יָמָיו חַיָּו, וְכֹאֲשֶׁר נִסִּיף
לְקַמּוֹ. כָּל זֶה שֶׁמֵּעֵתִי מֵאֲבִי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה. (שָׁם נ"ב).

וּמִרַבִּי נֶתַן ב"ר לִיִּבְלִי רְאוּבֵן זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שֶׁמֵּעֵתִי, שֶׁרָאָה אוֹתוֹ פְּעַם
אַחַת בְּבֵית-הַמִּדְרָשׁ בְּעֵת לְבִישַׁת הַטְּלִית, שֶׁהָיָה שָׂמַח מְאֹד. וְסִפֵּר לוֹ,
שֶׁבִּיּוֹם הַתְּוַעֲדוֹתָיו עִם רַבִּי יִצְחָק מִכּוֹן מִמֶּשׁ, טָרַם שֶׁנִּתְּוַעַד אִתּוֹ, נִכְנַס
בְּלָבָבוֹ כְּפִי עֵצָם מְבוֹכֹתָיו כְּנֹזֶכֶר-לְעֵיל, שֶׁיִּפְסַק לְגַמְרֵי מִלְּבַשׁ טְלִית
וְתַפְלִין. אֲבָל מִיָּד בְּשִׁמְעוֹ שֶׁבָּחִי מוֹהַרְנֵי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מִפִּי רַבִּי יִצְחָק
הַנִּי"ל, חָשַׁב בְּדַעְתּוֹ לְהַמְתִּין עַל-כָּל-פָּנָי, עַד שֶׁיִּדְבַר תַּחֲלָה עִם מוֹהַרְנֵי"ת.
וְכֵן הָיָה, שֶׁזָּכָה מוֹהַרְנֵי"ת בְּעֶזְרַת הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ לְהוֹצִיא מִלְּבָבוֹ כָּל
מְבוֹכֹתָיו, עַד שֶׁנִּהְפָּךְ לְאִישׁ כָּשֶׁר וּמֵאֲמִין כְּנֹזֶכֶר-לְעֵיל, וְהָיָה שָׂמַח וְשֵׁשׁ עַל
זֶה בְּכָל יָמָיו חַיָּו כְּמוֹצֵא שֶׁלֵּל רַב. (שָׁם נ"ג).

וּפְעַם-אַחַת שֶׁמֵּעֵתִי מֵאֲבִי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה סִפּוֹר בְּנֵן בֵּית-הַכְּנֶסֶת אֲשֶׁר
בְּאוּמָן, שֶׁשָּׁמַע אֲבִי מִפִּי מוֹהַרְנֵי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, כִּי בַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה
שֶׁאַחַר הַסְּתַלְקוֹת רַבֵּנוֹ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, לֹא נִמְצָא יוֹתֵר מִשְׁשִׁים אֲנָשִׁים,
שֶׁבָּאוּ לְהַשְׁתַּטַּח עַל קַבְרוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּעָרֵב-רֵאשׁ-הַשָּׁנָה, וְגַם זֶה הַמִּסְפָּר
הָרִים מְאֹד אֶת הַבְּטָחוֹן בְּלֵב מוֹהַרְנֵי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁתִּהְיֶה נִקְבְּעָה
זֹאת הָאִסְפָּה לְדוֹרוֹת כְּנֵהוּג עַד הַיּוֹם, כִּי בַתַּחֲלָה לֹא עָלָה עַל דַּעְתּוֹ כָּלֵל,
שֶׁיִּתְּוַרַר גַּם זֶה הַמִּסְפָּר לְנִסְעַת לְרַבֵּנוֹ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, עַל רֵאשׁ-הַשָּׁנָה
לְאַחַר הַסְּתַלְקוֹתָיו כְּמוֹ בִּימֵי חַיָּו, וּבְעָרֵב-רֵאשׁ-הַשָּׁנָה נִסְפַּס בְּלֵב רַבִּי יוֹדֵל
וְרַבִּי שְׂמוּאֵל אֵיזִיק, זְכוּרוֹנָם לְבָרְכָה, וְעוֹד מְגִדוּלֵי תַלְמִידֵי רַבֵּנוֹ, זְכוּרוֹנוֹ-
לְבָרְכָה, לְהַתְּפַלֵּל עַל זֶה הַמְּקוֹם, שֶׁהַתְּפִלָּה בּוֹ רַבֵּנוֹ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, בְּעֶצְמוֹ
בְּרֵאשׁ-הַשָּׁנָה הָאֲחֵרוֹן שֶׁקֵּדָם הַסְּתַלְקוֹתָיו שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם "הַמַּבְּאָר",
כְּמוֹבֵא בְּסִפְר "חַיֵּי מוֹהַרְנֵי"ת סִימָן רכ"א. אֲבָל מוֹהַרְנֵי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה
נִתְּעַקֵּשׁ וְעַמַּד כְּנִגְדָם בְּטַעֲנָתוֹ, שֶׁשָּׁמַע מִפִּי רַבֵּנוֹ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁאָמַר
פְּעַם אַחַת אֵלָיו וְלַחֲבֵרוֹ רַבִּי נַפְתָּלִי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה: "אֲנִי רוֹצֶה שֶׁתִּהְיוּ
מְעַרְבִים עִם הָעוֹלָם" וּבְלִשׁוֹן הַמְּרַגֵּל בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: "אֵיךְ וּוִיל אִיר זְאֵלֵט
זֵיין אוֹיס גְּעִמִּישְׁט מִיט דְּעֵר וּוְעֵלֵט". וְרָצָה מִחֲמַת זֶה, שֶׁיִּתְּפַלְּלוּ כָּל הַצְּבוּר
בְּבֵית-הַכְּנֶסֶת שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם "שׂוּמְרִים לְבָקָר", שֶׁהוּא נִבְנָה אִזּוֹ בְּסִמּוּךְ עַל-
יְדֵי אִישׁ אֶחָד, שֶׁרָצָה וְחָשַׁק, שֶׁאֲנָשִׁי-שְׁלוֹמֵנו יִתְּפַלְּלוּ שָׁם, וְגַם כָּל אֲנָשִׁי
הַצְּבוּר הַתְּמִידִי שֶׁבְּזֶה בֵּית-הַכְּנֶסֶת הַסְּכִימוֹ עַל זֶה. [כִּי הַמַּחֲלָקֶת, שֶׁהִיְתָה
בְּחַיֵּי רַבֵּנוֹ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, נִשְׁקַט וְנִשְׁתַּקַּע אַחַר פְּטִירַת רַבֵּנוֹ, זְכוּרוֹנוֹ-
לְבָרְכָה, מִלֵּב רַבָּם כְּכֹלֵם שֶׁל אֲנָשִׁי הָעִיר, וְנִתְּמַהֵמָה זֶה הַהִשְׁקָט עַד תַּחֲלַת
שְׁנַת תַּקְצ"ה, שֶׁעַמַּד מִי שֶׁעַמַּד, כְּאֲשֶׁר נִסִּיף לְקַמּוֹ. וְעַד זֹאת הַשָּׁנָה הָיוּ

רגילים אנשי העיר לבקש אורחים מאנשי-שלומנו לסעד אצלם בסעדת ראש-השנה].

אבל מחמת ששאר תלמידי רבנו, זכרוננו-לברכה, עמדו בזה כנגד מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, נסכים הדבר להתפלל בהאמבר הנ"ל, שהתפלל בו רבנו, זכרוננו-לברכה, כנזכר-לעיל. ולפנות ערב כשנתאספו לתפלת המנחה, נתעורר לאין ערוך תבערת לב מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה בצער ויסורים על עברם על דברי רבנו, זכרוננו-לברכה, להיות מערב עם שאר נפשות ישראל כנזכר-לעיל, עד שחזר ונתלבש במלבוש העליון לילך אל החוץ ולבוא לבית-המדרש הנ"ל, ולבלי להתפלל כלל עם תלמידי רבנו, זכרוננו-לברכה. ורבי נפתלי, בראותו כן ממוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, נתעורר גם-כן לילך אל הבית-המדרש הנ"ל, ועד שנתעוררו גם שאר התלמידים לילך אל הבית-המדרש הנ"ל. ואנשי הבית-המדרש הנ"ל קבלו אותם ברב כבוד, והתפללו עמהם יחד עד עשרה שנים. אבל מחמת שמשנה לשנה נתוסף צבור הנוסעים לאומן על ראש-השנה, ראו אחר-כך בסוף העשרה שנים, שאין שום אפן ויכלת כלל לסבל את הדחק בזה הבית-הכנסת, וחזרו לזה המקום הנ"ל האמבאר שהתפלל שם רבנו, זכרוננו-לברכה. ואחר-כך במשך שנה או שנתים נתקלקל ונחרב קצת על-פי איזה סבה זה האמבאר, עד שגם שם לא היה באפשר להתפלל, והתחיל מוהרנ"ת לשכר איזה חדר גדול, אשר חפש ומצא בכל שנה, שיהיה ביכלת, שיכנסו שם כל הצבור להתפלל בראש-השנה. אבל אחר-כך סבב השם יתברך בקצת שנים, שהיה קשה וכבד לאין ערוך למצא חדר כזה לשכרו, וראה מוהרנ"ת, שאם לא ישתדל לבנות עבור זה בית-הכנסת מיחד להתפלל שם באספת הקבוץ בראש-השנה, לא תתקיים כלל אספת הקבוץ, כי בלי ספק יהיה נמצא לפעמים שנה אחת, שלא יהיה לשכר חדר כזה, ונתבטל האספה לגמרי, חס ושלום, מחמת זה. ונתעורר באמצע השנה לסבב בכל העירות, שנוסעים מהם לאומן לימי ראש-השנה כנזכר-לעיל, ולהציע לפני אנשי-שלומנו בכל עיר ועיר להתנדב מעות לצרכי זה הבנין. ונסע תחלה ללאדיזין, שנמצא שם בעת הזאת קצת מאנשי-שלומנו, והציע לפניהם דברי התעוררות כפי רוממות רבנו, זכרוננו-לברכה, וכפי גדלת ונוראות האספה על שמו בימי ראש-השנה הקדושים. ורבי מנחם מנדיל הנ"ל באות נ"ב היה בעת הזאת מתושבי לאדיזין מתפרנס ממעשה ידיו, אבל ענייתו ודחקו היה גדול ועצום בעת הזאת, אבל מכון ממש ביום בוא מוהרנ"ת כנזכר-לעיל נמצא תחת ידו שני רובל, אשר זה היה כל רכושו ולא יותר, וברב להבת לבבו בשמעו דברי מוהרנ"ת רץ לביתו וחסף את אלה השני רובל-כסף והביאם למוהרנ"ת לצרף הבנין. ולא רצה תחלה מוהרנ"ת לקבל אותם כלל מידו, מחמת הרחמנות אשר עליו מעצם עניותו. והתחיל רבי מנדיל זכרוננו-לברכה לבקש ולהתחנן ממוהרנ"ת לרחם עליו בתכלית ההפך, ולזכות אותו בזכות נורא ועצום כזה, עד שעלה על דעת מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, שבאמת אין ביכלת לידע, באיזה אפן גדול ביותר הרחמנות, עד שקבלם מאתו. כי כפי שמסר את נפשו כל-כך על הנדבה הזאת, שיהיה לו חלק הראשון בבנין הזה, ידע והאמין,

שָׁזָה יְהִיָּה, אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם יְסוּד גְּדוֹל וְחֹזֵק לָזֶה הַבְּנָנ, בְּאִפְּן שְׂיִהְיֶה בִּיכְלָתוֹ לְגַמְרוֹ. (שָׁם נ"ה).

רַבִּי יְהוּדָה אֱלִיעֶזֶר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁנִּסְעָ עִם מוֹהֲרַנְיָת לְאַרְץ-יִשְׂרָאֵל. נִתְקַרַב תַּחֲלָה לְרַבְּנֵנוּ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, בְּסוּף יָמָיו, וְהִתְחִיל לְהִתְנַדֵּוֹת לִפְנֵי רַבְּנֵנוּ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה. וּבְאוֹתוֹ הָעֵת לֹא הָיָה נוֹהֵג עוֹד רַבְּנֵנוּ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, לְשָׁמַע וְדוּי-דְּבָרִים מִהִטְעָמִים הַכְּמוּסִים אִתּוֹ, אֲבָל רַבִּי יְהוּדָה אֱלִיעֶזֶר הִנְי"ל לֹא יָדַע מְזָה, וְהִתְחִיל לְהִתְנַדֵּוֹת. וְהִפְסִיק אוֹתוֹ רַבְּנֵנוּ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְהוֹדִיעוּ, שֶׁאֵין נוֹהֵג כְּעֵת בְּזֹאת הַהִנְהָגָה, רַק שֶׁכָּבַר הִתְחִיל קִצְתָּ לְהִתְנַדֵּוֹת, אָמַר לוֹ קִצְתָּ תִּקְוִנִים, וְעַל הַשְּׂאָר צִוָּה עָלָיו לְדַבֵּר עִם מוֹהֲרַנְיָת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וּבְדַרְךְ כָּלֵל, וְלֹא לְפָרֵט לִפְנֵי אֶת הַחֲטָאִים. וְהַשְּׂעָה הַזֹּאת, שֶׁנִּתְנַדְּעַד עִם רַבְּנֵנוּ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, הִיִּתָּה קִדְּם סְעֻדָתוֹ, וְצִוָּה עָלָיו רַבְּנֵנוּ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁיִּסְעַד אִתּוֹ יַחְדָּו. וְאָמַר לוֹ רַבְּנֵנוּ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה: "בְּכָל הַבְּטָה וְהַבְּטָה, שֶׁאֵבִיט עָלֶיךָ, אֵיטִיב עִמָּךְ" וְעַל אֵיךְ דִּיר אֶ טוֹבָה טָאן. וְעוֹד יֵשׁ בְּזֶה קִצְתָּ דְּבוּרִים, וּמֵאֲהַבֵּת הַקְּצוּר קִצְרִיתִי. (שָׁם נ"ו).

רַבִּי יִצְחָק אֵיזִיק יוֹסֵף זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה אָבִיו שֶׁל רַבִּי פִּנְחָס יְהוֹשֻׁעַ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מְטָשְׁעָרִין, מִהַמְּקַרְבִּים הָרֵאשׁוֹנִים אֲשֶׁר לְמוֹהֲרַנְיָת. מְאֹד מְאֹד הָיָה מְפֻלָּג בְּמַעֲלָה. וּפְעַם אַחַת בְּיוֹם-הַפּוּרִים בְּעֵת הַשְּׂתִיָּה, הִתְפָּאָר לִפְנֵי מוֹהֲרַנְיָת, שֶׁאֵין מִתְיָרָא עוֹד מִפְּנֵי הַיִּצָּר הָרַע. וְאַחַר הַפּוּרִים לְמַחְרָתוֹ נִכְנַס עוֹד הַפְּעַם לְמוֹהֲרַנְיָת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְשָׁאַל אוֹתוֹ מוֹהֲרַנְיָת, אִם הוּא זוֹכֵר מֵהַתְּפָאָר אֲתָמוֹל בְּעֵת הַשְּׂתִיָּה, וְהַשִּׁיב לוֹ: "גַּם הַיּוֹם אֲנִי אוֹמֵר כֵּן" וְשֶׁמַּעֲתֵי מִרַבִּי פִּנְחָס יְהוֹשֻׁעַ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁאָמַר לוֹ פְּעַם אַחַת מוֹהֲרַנְיָת: "אֲבִיךָ הָיָה צַדִּיק" "דִּיין טָאטע אִיז גִּיווּען אַ צַדִּיק". (שָׁם נ"ז).

קִדְּם הִתְקַרְבוֹתוֹ בְּבִרְסָלָב פְּעַם בְּלִיל יוֹם-כַּפּוּר הֵלֶךְ מוֹהֲרַנְיָת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה דָּרָךְ בֵּית-הַמִּדְרָשׁ, וְרָאָה בְּעַד הַחֲלוֹן אֶת הָרֵב יִצְחָק אֵיזִיק יוֹסֵף סוֹפֵר הִנְי"ל עוֹמֵד וְגוֹמֵר תְּהִלִּים בְּקוֹל רֶם וּבְהִתְלַהֲבוֹת עֲצוּמָה. וְנִתְנַדְּעַ עוֹד, שָׁזָה גּוֹמֵר עֵתָה פְּעַם שְׁנִיָּה תְּהִלִּים כְּמִנְיֵן "כַּפָּר", וּבְעֵת גְּמַר הַפְּעַם הַשְּׁנִיָּה עָדִין בְּהִתְעוֹרְרוֹת וְהִתְלַהֲבוֹת עֲצוּמָה כְּמוֹ בְּהִתְחַלֵּת פְּעַם הָרֵאשׁוֹנָה. וּבְכֵן רָאָה מוֹהֲרַנְיָת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁנִּפְשׁ יִקְרָה זֹו רָאוּי לְאַנְשֵׁי-שְׁלוֹמֵנוּ לְקַרְבוֹ, וּבְכֵן הִתְחִיל לַעֲסֹק עִמּוֹ לְקַרְבוֹ, אֲבָל לֹא הָיָה כָּל-כָּךְ בְּאַתְגָּלְיָא, עַד פּוּרִים שְׁנָה זֹו, שֶׁהָיָה מְעַט מְבֻשֵׁם, בָּא בְּעַצְמוֹ לְמוֹהֲרַנְיָת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְעָמַד עַל פְּתָחוֹ וְצָעַק: "הָרַבִּי, הָרַבִּי, הַגְּדִלוֹת שְׁלוֹ" "דְּעַר רַבִּי, דְּעַר רַבִּי, זֵיין גְּרוֹיסקִיט", קִדְּם פּוּרִים הָיָה צָרִיךְ לְהִיֹּת בְּטוֹלְטְשִׁין, וּבְשִׁבִיל שֶׁהָיָה עָנִי כְּדָרָךְ הַסּוֹפְרִים, הֵלֶךְ רַגְלִי. וּבְחִזְרָתוֹ לְבִרְסָלָב נִזְדַּמֵּן לוֹ נִסְיוֹן גְּדוֹל, וְעָמַד בְּנִסְיוֹן. (שָׁם נ"ז).

וּמֵה מְאֹד שֶׁבַח מוֹהֲרַנְיָת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה אֶת כְּתִיבַת תְּפִלִּין שְׁלוֹ, וְחַפָּץ הָיָה, שֶׁכָּל אֲנָשֵׁי-שְׁלוֹמֵנוּ יִתְפַּלְלוּ בְּתְּפִלִּין כְּתֵב יָדוֹ. וְכֵן פְּעַם, אַחַר פְּטִירַת הַסּוֹפֵר הִנְי"ל, שֶׁהָיָה אֶצֶל אֶחָד תְּפִלִּין, וּנְתַנֵּם לְסוֹפֵר לְבָדְקוֹן. כְּשֶׁפְּתַח הַסּוֹפֵר אֶת הַתְּפִלִּין וְרָאָה אֶת הַנְּחַת הַפְּרָשׁוֹת, אֵיךְ שֶׁמִּנְחִים בְּבִתִּים, מְכֻוֹן

בְּהִלְכָה בְּכָל הַפְּרָטִים וְדִקְדוּקִים וְהַכְּתִיבָהּ, אָמַר: "עֲדוּת הִיא עַל צְדָקַת הַסּוֹפֵר, וְתַפְּלִין כָּאֵלוּ אֵין צְרִיכִים בְּדִיקָה". (שם).

רַבִּי שׁוּאֵל מְטַפְּלִיק זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הִיָּה חֲדוּשׁ נִפְלָא בְּתַבְעֵרַת לְבָבוּ וְרִיצָתוֹ לְקִיָּם בְּעֲצַת רַבְּנּוּ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, עַל-פִּי הַמְּשֻׁנָּה: הַנְּעוּר בְּלִילָה וְכוּי וְכוּי. וְכָל תַּפְּלָתוֹ וְתוֹרָתוֹ הִיָּתָה בְּהִתְלַהֲבוֹת גְּדוּלָּה, וְעַל-יָדוֹ נִתְעוּרָר וְנִתְקַרַב גַּם רַבִּי מֵאִיר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מְטַפְּלִיק. וְשָׁמַעְתִּי מֵאֲבִי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁשָּׁמַע מֵרַבִּי מֵאִיר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, דְּרָכּוֹ שֶׁל רַבִּי שׁוּאֵל הַנִּי"ל, שֶׁכָּאֲשֶׁר בָּאוּ אֵלָיו בְּנֵי הַנְּעוּרִים בְּבֵית-הַמְּדֻרָשׁ וְשָׂאֵלוּ מֵאִתּוֹ בְּגִמְרָא אוֹ בְּתוֹסְפוֹת וְכוּי אֵיזָה דְּבָרִים שֶׁהִיָּה קֶשֶׁה לְהוֹלְמָם, וְהַשִּׁיב לָהֶם, שֶׁיִּגִּיד לָהֶם לְאַחַר שְׁעָה. וּבִתְוֹךְ כֶּךָ נִכְנַס לְחֻלְקַת הַשְּׁנֵי מִבֵּית-הַמְּדֻרָשׁ, שֶׁהַנְּשִׂיִם מִתְּפַלְלוֹת שֶׁם בְּבִקְרָה, וְהַשְּׁתַּטַּח, וּבִקְשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: גַּל עֵינַי וְכוּי, עַד שֶׁנִּתְגַּלְגַּל לּוֹ הַפְּרוּשׁ. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן שָׁמַעְתִּי מֵאֲבִי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁמֵּרַב הֶכְרַח הַנְּפִילוֹת הַמְּגִיעִים מִלְּמַעְלָה, כְּמוֹבָא בְּמָקוֹם אַחֵר, אָמַר לּוֹ פַּעַם אַחַת מוֹהֲרַנְי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: "שׁוּאֵל, עֲדִין אֵין לִי הַנָּאָה מִמֶּךָ. וְשֶׁאֵף-עַל-פִּי-כֵן אִם הִיָּיתִי רוֹאֶה שְׁאִתָּה נוֹפֵל, וְנִתְחַזְּקַת וְנִשְׁאַרְתְּ עַל עֲמֻדָּךְ, אִזּוֹ הִיָּיתִי נֶהְנֶה" "שׁוּאֵל, אֵיךְ הָאֵב נָאֵךְ פּוֹן דִּיר קִיין הַנָּאָה נִיט, אֵיךְ זָאל זַייען וּוִי דוֹא פֶּאֶלְסֵט אַרְאָפֿ, אוֹן דְּעַר נָאֵךְ זָאל אֵיךְ זַעֲהִין וּוִי דִי דְּעַר הַאֶלְסֵט זֵיךְ, וְוֹאֶלֵט אֵיךְ פּוֹן דִּיר הַנָּאָה גְּעֵהֲאֵט". גַּם שָׁמַעְתִּי פַּעַם אַחַת בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר הַנִּי"ל, שֶׁהָבִין מִדְּבָרֵי מוֹהֲרַנְי"ת, שֶׁמִּחְמַת זֶה לֹא הָאָרִיךְ יָמִים, וְנִתְקַיֵּם בּוֹ הַכְּתוּב בְּחֻנוֹךְ: "וְאֵינְנוּ כִּי לְקַח אוֹתוֹ אֱלֻקִּים", מִחְמַת שְׂיַדַע בּוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּפֹּל וְלֹא יִתְחַזֵּק, בְּאִפְּן שֶׁיָּשׁוּב וְיִתְעַלֶּה. (שם).

וְרַבִּי מֵאִיר זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּעֲצָמוֹ עָלָה וְנִתְעַלָּה אַחֵר-כֶּךָ עַל-יְדֵי מוֹהֲרַנְי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּהַדְרָגָה. (שם נ"ח).

מַעֲשֵׂה הַזְּבוּב וְעַכְבִּישׁ סִפֵּר רַבְּנּוּ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, כְּשָׁבָא מְנַסִּיעָתוֹ לְנֵאֲוִרִיטְשׁ, הַנִּזְכָּר בְּסִפֵּר "חֲזִי מוֹהֲרַנְי"ו", וּבְנִסְיַעָתוֹ לְקַח עִמּוֹ אִישׁ עֶשֶׂיר וְנִכְבֵּד וִירָא אֱלֻקִּים, רַבִּי שְׁמוּאֵל מְטַפְּלִיק, שֶׁהִיָּתָה פְּרֻנְסָתוֹ בְּחֻנוֹת "מֵאֲנֵאֲפֵאֲקִטוֹר", אֲשֶׁר גַּם זוּגָתוֹ בְּעֲצָמָה הִיָּתָה בִּיכְלַת לְהַשְׁגִּיחַ עַל הַחֻנוֹת. וְעַם רַבִּי שְׁמוּאֵל לְקַח בְּתַחֲלָה אֶת רַבִּי נִפְתָּלִי מְנַעַמִּירוֹב לְנִסְעָ אִתּוֹ עַד לִיפִינְוֶעַץ, וּבְלִיפִינְוֶעַץ הֶכְרַח לְהַחֲזִיר אֶת רַבִּי נִפְתָּלִי לְבֵיתוֹ, כִּי הִיָּה אִישׁ חָלוּשׁ וְלֹא הִיָּה בִּיכְלָתוֹ לְהִיּוֹת נֶעַ וְנָד בְּדָרְךָ רְחוּק כְּזֶה, וּמִכְּנֹן בִּימֵי הַקָּר וְהַחֲרָף אֲשֶׁר מִחְצֵי טִבַּת וְהַלָּאָה. וְלְקַח בְּלִיפִינְוֶעַץ בְּמָקוֹם רַבִּי נִפְתָּלִי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה אֶת רַבִּי אֵיזִיק יוֹסֵף מְלִיפִינְוֶעַץ. וְהוּא וְרַבִּי שְׁמוּאֵל הַנִּי"ל הֵן הֵן הַשְּׁנֵי אַנְשִׁים, הַנְּרַמְזִים בְּמַעֲשֵׂה הַנִּי"ל, וְשֶׁנָּה אֶת לְבוּשָׁיו בְּתַחֲלַת הַנְּסִיעָה לְהִיּוֹת נְדָמָה כְּסוֹחֵר, וְהַזְּהִיר מֵאֵד אֶת שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים הַנִּי"ל, שֶׁלֹּא יוֹדִיעוּ בְּשׁוּם מָקוֹם מִי הוּא. וְקֹדֶם הַנְּסִיעָה לְקַח רַבְּנּוּ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שְׁלֹשִׁים רְעֻנְדְּלִיךְ וְנָתַן לְרַבִּי שְׁמוּאֵל הַנִּי"ל, וְקָנָה בְּעַד זֶה עֲגָלָה עִם סוּסִים, וְגַם שָׂכַר אִישׁ אֶחָד, שֶׁיְהִיָּה מֵיַחַד לְהוֹלִיךְ אֶת הַסּוּסִים. וְאֵלָה הָאֲנָשִׁים לֹא יָדְעוּ כָּלֵל, לְהִיכֹן הֵם נוֹסְעִים, רַק בְּכָל פְּרֻשַׁת דְּרָכִים שָׂאֵלוּ אֶת רַבְּנּוּ, זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, בְּאֵיזָה דְּרָךְ לְנִסְעָ, וְהִרְאָה לָהֶם. וְהִיָּה לְרַבִּי שְׁמוּאֵל וְלְרַבִּי אֵיזִיק יוֹסֵף הַנִּי"ל כְּמָה סְפוּרִים מִזֵּאת הַנְּסִיעָה, וְאֵלָה שְׁנֵי הַסְּפוּרִים

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁשָּׁמַע אוֹתָהּ מִפִּי רַבִּי שְׁמוּאֵל הַנִּי"ל, הֵינּוּ: מִה שֶׁעָמְדוּ פֶּעַם אַחַת עִם הָעֲגָלָה אֲצֵל אַכְסֵינְיָא, וְרַבֵּנוּ, זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְרַבִּי שְׁמוּאֵל נִכְנְסוּ לְאַכְסֵינְיָא, וּמִצְאוּ שָׁם אֶת בַּעַל-הַבַּיִת, שֶׁנִּשְׂאָ בְּחִיקוֹ תֵינּוֹק בְּעָרְךָ שְׁתֵּי שָׁנִים, וּמֵיֵד בְּכַנִּיסַת רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה רָאָה רַבִּי שְׁמוּאֵל, שֶׁזֶּה הַתֵּינּוֹק מֵרָאָה לְאָבִיו עַל רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְאוֹמֵר לוֹ בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "הִנֵּה יְהוּדֵי טוֹב" "הָאֵט גּוֹטְעַר יוּד". וְאָבִיו, בַּעַל-הַבַּיִת הַנִּי"ל, בָּרַב טְרַדְתּוֹ בְּמַכִּירַת הַיּוֹן-שָׁרְף לְהַעֲרֵלִים שְׁנַמְצָאִים שֶׁם לֹא הֵבִיט וְלֹא הִטָּה כָּלֵל אֶת אָזְנוֹ לְדַבְּרֵי הַתֵּינּוֹק. וְרַבִּי שְׁמוּאֵל נִבְהַל מְאֹד בְּשָׁמְעוֹ זֹאת מִפִּי הַתֵּינּוֹק, כִּי בְּכָל הָאֲלָפִים אֲנָשִׁים אֲשֶׁר נִתְּנָעְדוּ עִמָּהֶם בְּדַרְכָּם הַרְחוֹק לֹא נִמְצָא שׁוֹם אִישׁ שֶׁיֵּדַע וַיִּכִּיר בְּפָנָי רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, כִּי רַב וְגָדוֹל הוּא בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּקְרָא בְּלִשׁוֹנֵנוּ "גּוֹטְעַר יוּד", מֵרַב הַתְּדַמּוֹתוֹ כְּאִישׁ סוֹחֵר כְּנֹזֶכֶר-לְעִיל. וְאוּלָם מִחֲמַת שְׁגָם רַבִּי שְׁמוּאֵל עָמַד בְּסַמוּךְ לְרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, חָשַׁשׁ רַבִּי שְׁמוּאֵל פֶּן עָלְיוּ בְּעַצְמוֹ הַרְאָה הַתֵּינּוֹק בְּיָדוֹ לְאָבִיו כִּי הִיא בַּעַל צוּרָה כְּמוֹ אֲדַמּוּ"ר גָּדוֹל, וְהוֹצִיא רַבִּי שְׁמוּאֵל מִטְּבַעַ מְכִיסוֹ, וְהִלְךְ לְתֵינּוֹק וְנָתַן לוֹ, וְאָמַר לוֹ: "נִכּוֹן, שְׁאַנִּי יְהוּדֵי טוֹב"? "אַ יָא אִיךְ בִּין אַ גּוֹטְעַר יוּד"? וְהִשִּׁיב הַתֵּינּוֹק: לֹא וְהַרְאָה לוֹ עוֹד הַפֶּעַם בְּיָדוֹ עַל רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּעַצְמוֹ, וְאָמַר לוֹ: "זֶה הוּא גּוֹטְעַר יוּד". וְרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה יָצָא מֵיַד אֶל הַחוּץ, וַיֵּשֶׁב עַל הָעֲגָלָה. וּבְנִסְיַעְתֶּם הַתְּחִיל רַבִּי שְׁמוּאֵל לְתַמָּה עַל דְּבָרֵי הַתֵּינּוֹק, וְעָנָה רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וְאָמַר: מִי אֶפּוֹא יְהִיָּה בְּאֵלֶּה הַיָּמִים מִבִּין... "וְעַר דְּעַן זָאל זַיִן בְּאֵלֶּה הַיָּמִים אַ מִבִּין". (שָׁם כְּרִדְךָ שְׁשִׁי ג'י).

וְהִנֵּה בְּנִסְיַעְתֶּם, אֲשֶׁר בְּכָל פְּרֻשַׁת דְּרָכִים הַרְאָה לָהֶם רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, לְהִיכֵן לְנִסְעַ פְּנֹזֶכֶר-לְעִיל, נִזְדַּמְּן קִצַּת פְּעַמִּים, שֶׁהָיוּ נוֹסְעִים עַל הַדְּרֹךְ שֶׁכָּבֵר נָסְעוּ בּוֹ פֶּעַם אַחַת, וְכַמָּה יָמִים אַחַר מַעֲשֵׂה הַתֵּינּוֹק הַנִּי"ל נִזְדַּמְּן גַּם-כֵּן, שֶׁנִּסְעוּ עוֹד הַפֶּעַם בְּדְרֹךְ הָאַכְסֵינְיָא הַנִּי"ל, שֶׁהָיָה שָׁם זֶה הַתֵּינּוֹק, וְכֹאֲשֶׁר רָאָה רַבִּי שְׁמוּאֵל שֶׁזֹּאת הִיא הָאַכְסֵינְיָא, בִּקְשׁ מִהַמּוֹלִיד אֶת הָעֲגָלָה שֶׁיַּעֲמֵד שָׁם, וְנִכְנַס לְאַכְסֵינְיָא כְּדִי לְרַאוֹת עוֹד הַפֶּעַם אֶת הַתֵּינּוֹק הַנִּי"ל, וּמִצָּא לְבַעַל-הַבַּיִת יוֹשֵׁב עַל הָאֲרֶץ בְּאֲבָלוֹת אַחַר הַתֵּינּוֹק הַנִּי"ל. (שָׁם ד'י).

סְפוֹר הַשָּׁנִי שֶׁלָּנוּ פֶּעַם אַחַת בְּבֵית הַמְּלוֹן שֶׁנִּמְצָא שָׁם הַרְבֵּה אוֹרְחִים מִהַעֲיָרוֹת הַסְּמוּכּוֹת אֲשֶׁר הַכִּירוּ זֶה אֶת זֶה, וְכָל נִסְיַעְתֶּם הִיָּתָה בְּמִדְיַנַּת פְּאִלִּיסַע, אֲשֶׁר עִקַּר הַמְּסַחְרִים הוּא בְּכָל הַיּוֹצֵא מִהַעֲרוֹת וְהַחֲרָשִׁים הַגְּדוֹלִים הַנִּמְצָאִים שָׁם: יַעֲצִים, קָרְשִׁים, גְּלַגְלִים, זָפֶת וְכַדּוּמָה. וּבְזַמֵּן הַחֲרָף הַנִּי"ל, שֶׁהִלְלוֹת אַרְכּוֹת, יָשְׁבוּ סוֹחְרִים רַבִּים סָבִיב הַשְּׁלַחַן הַגְּדוֹל, שֶׁעָמַד שָׁם בְּאֲמֻצַּע הַבַּיִת, וְדַבְּרוּ זֶה עִם זֶה בְּמַסְחָרֵיהֶם, כְּדְרֹךְ הַסּוֹחְרִים. וְרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה יָשַׁב בֵּינֵיהֶם, וְהִרְכִּיב אֶת דְּבָרָיו גַּם-כֵּן בְּאֲמֻצְעוֹת דְּבָרֵיהֶם, וּבְפָרְטֵי מַסְפְּרֵי הַסְּכוּמִים שֶׁבְּקִנְיָנֵיהֶם, וְשִׁמּוֹת הָאֲדוֹנִים שֶׁסָּחְרוּ עִמָּהֶם, כְּמִי שֶׁכָּבֵר נִמְצָא בֵּינֵיהֶם מְזַמֵּן רַב. וְרַבִּי שְׁמוּאֵל הַנִּי"ל עָמַד מֵאַחֲרָיו וּמִשְׁתוֹמֵם, וְנִתְּפֵלָא מְאֹד בְּשָׁמְעוֹ וּבְהִבִּיטוֹ עַל כָּל זֶה. וְגַם הַרְבֵּה לְהַתְּפֵלָא עַל אֲשֶׁר לֹא שָׁאָלוּ וְדָרְשׁוּ מֵאִתּוֹ הַסּוֹחְרִים, מִי הוּא וּמֵאִיָּזָה מְקוֹם הוּא, הַבְּקִי כָּל-כָּךְ בְּפָרְטֵי מַסְחָרֵיהֶם כְּנֹזֶכֶר-לְעִיל. וְאַחַר-כֵּן בְּעָרְךָ שְׁעָה אוֹ שְׁתַּיִם נִתְּפָרְדוּ הַסּוֹחְרִים כָּל אֶחָד לְמְקוֹמוֹ, שֶׁרָצָה לִישׁוֹן שָׁם, וְלֹא

נשאר אצל השלחן רק רבנו זכרוננו-לברכה ועוד איש אחד מהסוחרים, שעדין נתעכב בשיבתו אצל השלחן. וזה הסוחר התחיל להביט בפני רבנו זכרוננו-לברכה, ואמר לרבנו זכרוננו-לברכה: אתם נודעים לי מאד... איר זענט מיר זייער קענטליך... והשיב לו רבנו זכרוננו-לברכה: אתם סוברים, שאני פלוני זה, והזכיר לו שם הפלוני, וכון לדעת הסוחר, שבאמת היתה עליו פונתו. וכאשר ראה הסוחר, שעדין לא נודע לו, ענה ואמר שנית לרבנו זכרוננו-לברכה: אני יודע איך ווייס שוין. והשיב לו רבנו זכרוננו-לברכה עוד הפעם: אתם סוברים, שאני פלוני, והזכיר אותו עוד הפעם בשמו, וכון גם-כן עוד הפעם לשם זה האיש, אשר עליו נדמה לסוחר על רבנו זכרוננו-לברכה שזה הוא. ובתוך כך פנה זה הסוחר גם-כן למקומו. והשגחה נפלאה, שלא עלה פלל על דעתו של הסוחר לתמה ולהתפלא, עד שיעמד על זה, וירצה דוקא לחקר ולידע, מי הוא זה האיש המכון כל-כך לדעתו, הבקי כל-כך במסחרי שאר הסוחרים פנזפר-לעיל. וקדם אור היום השפים רבנו זכרוננו-לברכה ונסע לדרכו פנזפר-לעיל. (שם ה')

ויען אשר יצאתי להודיע קצת מעשיות, מרבנו זכרוננו-לברכה, הנני אגב ארחא לספר גם מה ששמעתי מרבי יחיאל מנדיל זכרוננו-לברכה, ששמע מהרב רבי שמואל יצחק זכרוננו-לברכה מטשערין, שנסע עם רבנו זכרוננו-לברכה לוולטשיסק בעת הנשואין של בתו מרים, זכרונה לברכה. באמצע הדרך פעם אחת בתחלת הלילה צוה עליו רבנו זכרוננו-לברכה, שישב אתו על העגלה, ושיצוה להערל הבעל-עגלה, שיקשר את החבלים מהסוסים לעגלה בעצמה ולא שיאחז אותם בתוך ידו, ולהניח את הסוסים שילכו מעצמם. ומיד נתכפל עליהם אפלות וחשכת הלילה בכפל כפול ומכפל כזה, עד שבישבתו סמוך לרבנו זכרוננו-לברכה על העגלה ולא היה ביכלתו לראות את רבנו זכרוננו-לברכה. ונתעכב הדבר עד ערך שעה או שתים, והעגלה עם הסוסים הגיעו ובאו לעיר, אשר בתחלה לא ידע הרב הנ"ל שם העיר. והסוסים עמדו מעצמן אצל בית-אכסניא, שלא היה גג על הבית, ורבנו זכרוננו-לברכה ירד עמו מהעגלה ונכנסו אל הבית. ונמצא שם בבית איש משרת, אשר הכין מיד לרבנו זכרוננו-לברכה חדר מיוחד ושכב שם לישון, והרב רבי שמואל יצחק הנ"ל, ישב שם בבית הגדול עם המשרת ביחד. וקדם ששכב רבנו זכרוננו-לברכה בחדר הנ"ל, צוה להכין עבורו תבשיל לסעדת הלילה, ורבנו זכרוננו-לברכה שכב שם בחדר הנ"ל, עד שנגמר הבשול מהתבשיל הנ"ל. אחר שאמרה המשרתת למשרת שנגמר הבשול מהתבשיל, אמר המשרת להרב הנ"ל להקיץ לרבנו זכרוננו-לברכה מהשנה, כי המשרת לא ידע כלל מי הוא, והרב רבי שמואל יצחק הבין מעצמו, שכן רצון רבנו זכרוננו-לברכה, שלא יגלה מי הוא. ולא רצה הרב להקיץ בעצמו לרבנו זכרוננו-לברכה, וענה למשרת: "אם אתה רוצה, לך והקיצו בזה הלשון: "יהודי, יהודי, קום לאכול ארוחת-ערב" "יוד, יוד, שטייט אויף עסען וועטשערע" ונתעורר רבנו זכרוננו-לברכה, אך לא רצה לאכל, אבל צוה, שגם בלא זה ישלם בעד התבשיל, פנהוג. וחזר ועלה עמו מיד עוד הפעם על העגלה, וצוה עוד הפעם, שהערל יקשר את החבלים מעל הסוסים לעגלה, שילכו וירוצו הסוסים מעצמם פנזפר-לעיל, עד

שְׁחֲזָרוּ וּבָאוּ לְתוֹךְ הָעִיר וְהַבֵּית-מְלוֹן, שֶׁנִּסְעוּ מִשָּׁם בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה כְּנֹזֵכֶר-לְעִיל. וּבָעֵת יִשְׁיבַת הָרֶב עִם הַמְּשֻׁרָת כְּנֹזֵכֶר-לְעִיל, שָׁאֵל מִהַמְּשֻׁרָת שֵׁם הָעִיר הַנִּי"ל, וְהָשִׁיב לוֹ. וַיִּדַע וְהִבִּין הָרֶב, שֶׁזֹּאת הָעִיר הוּא בְּעָרֶךָ כְּמָה מְאוֹת פְּרָסָאוֹת מִמָּקוֹם הָעִיר וְהַבֵּית-מְלוֹן הַנִּי"ל, שֶׁנִּסְעוּ מִשָּׁם וְחֲזָרוּ לָשָׁם. וּבְאִמְצַע חֲזָרְתָם כְּנֹזֵכֶר-לְעִיל אָמַר רַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָהּ, שֶׁהוּא מְחֻזָּק טוֹבָה לְמְשֻׁרָת, שֶׁהִקִּיץ אוֹתוֹ. (שָׁם ו').

וְעוֹד מַעֲשֵׂה אַחַת שֶׁמַּעֲתִי מֵרַבִּי יַחִיאֵל מְנַדִּיל הַנִּי"ל, שֶׁשָּׁמַע מִהָרֶב רַבִּי שְׁמוּאֵל יִצְחָק הַנִּי"ל מִטְּשַׁעְרֵין, שֶׁפָּעַם אַחַת נָסַע לְרַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָהּ לְבָרְסֶלֶב, וְלֹן בְּבֵיתוֹ הַגָּדוֹל, שֶׁהָיָה מְקוֹם הָאוֹרְחִים. וַיִּמְחַדֵּר רַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָהּ לֹא נִמְצָא שׁוֹם פֶּתַח אֶל הַחוּץ רַק לְזֹאת הַבֵּית, וּמִהַבֵּית נִמְצָא פֶּתַח אֶל הַחוּץ מִצַּד מַעְרָב. וּפְתָאוֹם בְּאִמְצַע הַלַּיְלָה שָׁמַע הָרֶב הַנִּי"ל קוֹל רַעֲשׁ מִחֲדָר רַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָהּ, כְּמוֹ מִכְּמָה אֲלָפִים אֲנָשִׁים... וְהָרֶב יָדַע בְּרוּר, שֶׁלֹּא נִמְצָא שָׁם בְּחֲדָר שׁוֹם אָדָם חוּץ רַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָהּ, יַעַן אֲשֶׁר לֹא נִמְצָא כָּלֵל מִזֶּה הַחֲדָר הַקָּטָן שׁוֹם פֶּתַח אֶל הַחוּץ רַק דָּרָךְ זֶה הַבֵּית, שֶׁשָּׁכַב שָׁם הָרֶב כְּנֹזֵכֶר-לְעִיל, וְהַבֵּית הָיָה סָגוּר מִבְּפָנִים בְּלַיְלָה, כְּנֶהוּג. וְגַם חֲדָר רַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָהּ הָיָה קָטָן מִהַכִּיל כָּלֵל הָרַבָּה אֲנָשִׁים... וּמִכָּל-שָׁכֵן וְכָל-שָׁכֵן אֲלָפִים אֲנָשִׁים כְּפִי הַרַעֲשׁ הַנִּי"ל, שֶׁיִּצָּא מִשָּׁם. וְנִפְלַע עַל הָרֶב פֶּחַד וְרַעַד גָּדוֹל וְעֲצוֹם מִקוֹל הַרַעֲשׁ הַזֶּה, עַד שֶׁמִּרְבַּ הַרַעַד וְהַחֲרָדָה, שֶׁחֲרָדוּ בוֹ כָּל אִיבְרֵיו, נִפְלַע מִהַמְּשַׁכָּב עַל הָאָרֶץ, וְגַם נִתְיָרָא אַחֲרֵי-כֵן מִלְּהֲזִיז אֶת עַצְמוֹ וְלָקוּם מִהָאָרֶץ, עַד שֶׁנִּשְׁקַע הַרַעֲשׁ. וַיִּקָּם אַחֲרֵי-כֵן מִהָאָרֶץ וַיִּצָּא אֶל הַחוּץ, וְנִתְעַכַּב שָׁם בַּחוּץ, עַד שֶׁהָאִיר הַיּוֹם. וְגַם אַחֲרֵי-כֵן נִתְבַּיֵּשׁ וְנִתְיָרָא מֵרַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָהּ לְשָׂאֵל מֵאֵתוֹ, מַה זֶה וְעַל מַה זֶה, כִּי הִבִּין, שֶׁאִין זֶה רְצוֹנוֹ שִׁישֵׁאֲלוֹ. (שָׁם).

רַבֵּינוּ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָהּ אָמַר פָּעַם אַחַת עַל אוֹדוֹת הַנְּסִיעָה שֶׁנִּסְעוּ אֵלָיו אֲנִי"ש, וְאָמַר פָּעַם אַחַת בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: "צוּא מִיר פֶּאָרִין, זְעַנִּין זִיד אֲזוּי פִּיל מִתְגַּבֵּר דִּי מְנִיעוֹת, אֲזוּ אֲפֵלוּ אֶ פֶּאָטֶעֶר מִיט אַ זִין וּוּאָס זִיִּיא זְעַנִּין בֵּיִידַע פִּין מִיִּינַע לִיִּיט, קָען דֶּעֶר פֶּאָטֶעֶר זִיין אַ מוֹנַע דֶּעֶם זִין נִיט צוּא דֶּעֶר לֶאֱזִין אִים פֶּאָרִין" לְנִסְעֵ אֵלָי, כֹּה מִתְגַּבְּרוֹת הַמְּנִיעוֹת, שֶׁאֲפֵלוּ אֶב וּבֹן, שֶׁשְּׁנִיגָהּ מֵאֲנָשִׁי-שְׁלוֹמִי, יְכוֹל הָאֵב לְהִיּוֹת הַמוֹנַע שֶׁל בְּנוֹ לֹא לָתֵת לוֹ לְנִסְעֵ. וְכֵן עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר בְּפֶרְטִיּוֹת שֶׁנוֹגַע לְעַסְקֵיו הַקְּדוּשִׁים, נִמְצָא כָּל פָּעַם, שֶׁמִּתְגַּבְּרוֹת הַמְּנִיעוֹת מֵאֲנִי"ש בְּעַצְמָם, וְגַם כִּי דִּיִּיקָא מְעוֹצָם מַעֲלָתָם עִמְדוּ בְּסוּג תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, אֲשֶׁר הֵיִצֵּר מִתְגַּרָּה בָּהֶם יוֹתֵר מִבְּכָלֶם, כְּמִבְּאָר בְּמַסְכַּת סַפְחָ דָּף י"ב ע"א. (- מִכְּתָבִים מֵרַבִּי אַבְרָהָם מִטוֹלְטִישִׁין זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָהּ).

שֶׁמַּעֲתִי מֵאֲבִי שֶׁשָּׁמַע מִמוֹהֲרַנִּי"ת זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָהּ, שֶׁמֵּאֲד הַקְּפִיד רַבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ-לְבָרְכָהּ עַל הַפֶּאֶת הַבְּנִים, כִּי יֵשׁ בְּזֶה סַפְחָ. וּבְלִשׁוֹן תְּמָה אָמַר פָּעַם אַחַת רַבֵּנוּ לְמוֹהֲרַנִּי"ת: "לֵיִלֵּד מֵרַבִּיצִים"? "אַ קִינֵד שְׁאָגֵט מְעוּן"? וּמֵאֲמַר הַפְּתוּב: "וְאוֹהֲבוּ שְׁחָרוּ מוֹסֵר", פֶּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ, זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ, וְלִמְדוּ: "כִּד תִּמְחִי לִינוּקָא לֹא תִמְחִי אֶלָּא בְּעָרְקָתָא דְמִסְאֲנָא" בְּבֵא בְּתָרָא כ"א, ב', יַעַן אֲשֶׁר בְּזֶה לְבַד לֹא נִמְצָא סַפְחָ כְּנֹזֵכֶר-לְעִיל. (- שָׁם).

הנה נמצא וויכוח גדול ועצוב ביני ובין רבי דוד צבי נ"י דאשיווסקע בכמה דברים נחוצים שבדרך רבנו זכרוננו-לברכה ובפרט בענין ארץ ישראל, אשר בזה הדבר נמצאים עוד מהראשים שבאנ"ש המספיקים אתו, ולהעלות על הכתב מכל זה בפרטיות קצרה היריעה מהכיל. ויוחקו הדברים בספר, כי רצוני חזק ואמיץ שיקוים הכתוב "וספר כתב איש ריבי" בפירוש רבנו זכרוננו-לברכה בליקו"א סימן ס"א ולחבר על זה ספר מיוחד.

רבנו זכרוננו-לברכה אמר פעם אחת על אודות הנסיעה שנסעו אליו אנ"ש, ואמר פעם אחת בזה הלשון: "צוא מיר פארין, זענין זיך אזוי פיל מתגבר די מניעות, אז אפלו א פאטער מיט א זין וואס זיין זענין ביידיע פין מיינע לייט, קען דער פאטער זיין א מונע דעם זין ניט צוא דער לאזין אים פארן" לנסוע אלי, כה מתגברות המניעות, שאפלו אב ובן ששניהם מאנשי-שלומי, יכול האב להיות המונע של בנו לא לתת לוו לנסוע. וכן על כל דבר ודבר בפרטיות שנוגע לעסקיו הק', נמצא כל פעם שמתגברים המניעות מאנ"ש בעצמם, וגם פיי דייקא מעוצם מעלתם עמדו בסוג תלמידי חכמים אשר היצר מתגרה בהם יותר מבכולם, כמבואר במסכת סכה דף י"ב ע"א.

שמעתי מאבי ששמע ממוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, שמאד הקפיד רבנו זכרוננו-לברכה על הכאת הבנים כי יש בזה סכנה. ובלשון תימה אמר פעם אחת רבנו למוהרנ"ת: לילד מרביצים, א קינד שאגט מען? ומאמר הכתוב: "ואזהבו שחרו מוסר", פרשו חכמינו זכרוננו לברכה ולמדו: פד תמחי לינוקא לא תמחי אלא בערקתא דמסאנא בבא בתרא כא, ב, יען אשר בזה לבד לא נמצא סכנה כנזכר-לעיל.

כי כאשר גבהו שמים מארץ, כן גבהו דרכיו יתברך מדרכינו ומחשבותיו ממחשבותינו, יש אשר בשפלות דעתנו שני הפכים בנושא אחד ולאין סוף עמק, והעלם תבונתו יתברך לבלתי הפכים יחשב. וכמו שאמר אדמו"ר זכרוננו-לברכה: "אני מאמין, שה' יתברך יכול לעשות מהמשלש מרבע" ("כוכבי אור" אמת ואמונה אות י").

שמעתי מאבי, הריני כפרת משכבו, ששמע ממורנו רבי נתן זכרוננו-לברכה, שקדם שהתחיל רבנו זכרוננו-לברכה, בספור המעשה של השבעה בעטלערס, אמר אז בזה הלשון: "אספר לכם, איך פעם נעשו שמחים מתוך מרה שחורה", "איך וועל איך דער ציילן ווי אזוי מע איז אמאל פון א מרה שחורה פרייליך גינוארן".

רבנו זכרוננו-לברכה פקד וצוה על כל אחד לחדש בתורה, עד מקום שיד שכלו מגעת. (חכמה ובינה בתחלתו).

רבנו התפאר על עצמו, ואמר: "אין לי כלל שם", "איך האב גאר קיין נאמען ניט". (שם).

רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָהּ, הַזְהִיר לְכָל אֲשֶׁר יִבְקֹשׁ בְּזָכוֹתָו, שְׂיִזְכְּרֵנוּ עַל שֵׁם אָמוּ
"רַבֵּנוּ נַחֲמוּ בְּנוֹ פִּינְגָא", וְלֹא כְּשֶׁאָר נְפֻטָרִים, אֲשֶׁר יִזְכְּרוּ עַל שֵׁם אָבִיהֶם.
(חֲכָמָה וּבִינָה ג').

כָּל צַדִּיק הַדּוֹר יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת מֹשֶׁה מְשִׁיחַ כְּמוֹבָא בְּדַבְּרֵיו זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָהּ,
אֲבָל בְּוֹדָאֵי הָעֶקֶר הוּא הָעֵלִית עַל כְּלָנָה, שֶׁהוּא מֹשֶׁה מְשִׁיחַ בְּעֶצְמוֹ, כְּנִשְׁמַע
כְּמָה פְּעָמִים מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּפִרוּשׁ. (חֲכָמָה וּבִינָה כ"א).

רַבֵּנוּ הַעִיד בְּעֶצְמוֹ עַל מוֹהַרְנֵ"ת וְרַבֵּי נִפְתָּלִי תַלְמִידָיו וְאָמַר: "לְדַעַת מִמְּנֵי
יּוֹדְעִים נִתְּן וְנִפְתָּלִי מְעַט... " "וְיִסֹּן פּוֹן מִיר וְיִיסֵט נִתְּן נִפְתָּלִי אֲבִיסָל...".
(חֲכָמָה וּבִינָה כ"א).

עֲלִיתוֹ לַתּוֹרָה שֶׁל רַבֵּנוּ הָיָה תְּמִיד בְּפִרְשֵׁת רְבִיעֵי, שֶׁהוּא כְּנֶגֶד מִדַּת נְצַח.
שְׂמַעְתִּי מֵאָבִי, הַרִינִי כְּפֶרֶת מְשֻׁכָּבוּ, וּמִסְתַּמָּא שָׁמַע זֹאת מִפִּי מוֹהַרְנֵ"ת
זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָהּ בְּעֶצְמוֹ. (חֲכָמָה וּבִינָה ל"ה).

יְדוּעַ, שֶׁהָעֶקֶר שֶׁל כָּל תַּלְמִידָיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל רַבֵּנוּ, הָיָה מוֹרְנוּ רַבֵּי נִתְּן
זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָהּ, וְלִכּוֹן נִרְאָה בְּחוּשׁ, כִּי בְּאַתְנַגְלִיא הִיְתָה עָלָיו מַחֲלֶקֶת פְּנִים
וְאַחֲוֹר יוֹתֵר מֵעַל רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָהּ, כִּי בְּכָל מִינֵי מְסִירוֹת מְסִירוֹהוּ, וּבְכָל
מִינֵי חֲרוּפִים מְקוּלוֹת וּקְלוֹת בְּפִנּוּ וּבְפִנּוּ עֵינָיו חֲרַפוּהוּ וְקָלוּהוּ...
בְּתַפְסִיחָה תְּפִסּוּהוּ... וּמִפִּיתוֹ גְּרָשׁוּהוּ... וְגַם רָצוּ וְהִשְׁתַּדְּלוּ לְהַרְגוֹ וְלַהֲמִיתוֹ
אוֹתוֹ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר הִכִּיר אֶמְתָּתוֹ. (חֲכָמָה וּבִינָה ל"ט).

אָף-עַל-פִּי שְׂמַרְבָּה מוֹהַרְנֵ"ת זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָהּ לְדַבֵּר מִכָּל הַמִּדּוֹת טוֹבוֹת
וְיִשְׁרוֹת, אֲבָל עֶקֶר וְרַב דְּבָרָיו יְסוּבְבוּ עַל עֵינָן הַהִתְחַזְּקוֹת לַחֲזִק וּלְאִמָּץ כָּל
הַנְּחֻשָׁלִים וְהַעֲיָפִים וְהַיְגָעִים, אֲשֶׁר עֲמָלֵק רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם לְבַל יִתְנַאֲשׁוּ
עֲצָמָם מִן הַרְחֻמִּים, כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ חֲנוּן וְרַב לְסִלַּח, וְכֹאֲשֶׁר נִשְׁמַע וְנִרְאָה
גַּם בְּעֵת יְצִיאַת נִשְׁמַתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁעַד נִשְׁמִיחָה הָאַחֲרוֹנָה כָּפַל וְשָׁלַשׁ "חֲנוּן
הַמְּרַבֵּה לְסִלַּח" פְּעָמִים אִין מְסַפֵּר, וְאָף-עַל-פִּי שְׂאֵמַר אַז עוֹד אֵיזָה דְּבוּרִים
מוֹעֲטִים, אֲבָל עֶקֶר אֶמִּירְתוֹ לֹא הָיָה רַק זֹאת. כֵּן שְׂמַעְתִּי מֵאָבִי, הַרִינִי
כְּפֶרֶת מְשֻׁכָּבוּ, וּמְשֻׁאָר הָאֲנָשִׁים שְׂעַמְדוּ בְּעֵת הַסְּתַלְקוֹתָו. (חֲכָמָה וּבִינָה
ל"ט).

רַבֵּנוּ צָרַף אֶת מוֹהַרְנֵ"ת אֱלֹו בְּמֵאֲמָרוֹ הַקְּדוֹשׁ, שְׂאֵמַר: "נַחֲמוּ, נִתְּן,
שׁוֹחֲקִים עַל כָּל הָעוֹלָם" "נַחֲמוּ, נִתְּן, לֹאכֵט אוֹיס דְּעַר גְּאַנְצְעַר וְוַעֲלֵט".
(שָׁם).

כְּבָר נוֹדַע, מַה שְׂמֹרְנוּ רַבֵּי נִתְּן זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָהּ, דְּבָר פְּעַם אַחַת מְפִרוּשׁ תַּבַּת
"נְצַח" "אֵינְבִיג". (שְׁשׁוֹן וְשְׂמַחָה תַּפְּלָה א').

עַל-כָּל-פְּנִים צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כְּאֲשֶׁר צִוָּה אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָהּ,
שְׂצָרִיךְ לְאַחֲזוֹ הַחֲטָרָא בְּשִׁנֵּי רֵאשִׁין לְאַחֲזוֹ הַמְּקַל בְּשִׁנֵּי קְצוֹתָיו, שְׂאָף-עַל-
פִּי שְׂכּוֹסְפִים וּמִתְגַּעְגְּעִים לְזָכוֹת לְתַכְלִית הַמַּעֲלָה, אֲבָל לַעֲמַת זֶה בְּיוֹתֵר
וְיוֹתֵר בְּכַפְּלֵי כַפְּלֵים צָרִיכִים לְהַתְגַּבֵּר בְּשְׂמַחָה וּלְקַיֵּם: "בְּשִׁמְךָ יִגְלוֹן כָּל

היום", ולהיות שמח בחלקו בכל נקדה ונקדה ובכל שערה ושערה, איך שהוא. (שם, תפלה א').

שמעתי בשם אדמו"ר זכרונו-לברכה, שספר בשם הרב הצדיק רבי שניאור זלמן מלאדי זכרונו-לברכה, שפרש את המקרא (תהלים קי"ט, קכ"ו): "רבים רחמיך ה' ", היינו: רחמיך הרחמנות שעליך ה' כביכול רבים ועצומים מאד. (שם תפלה ז').

בפורים מצוה לקיים מאמר חכמינו-זכרונם-לברכה (מגלה ז'): שחיב אדם לבסומי וכוי כפשוטו, כן שמעתי מאבי, הריני כפרת משכבו, בשם אדמו"ר זכרונו-לברכה ובשם שאר צדיקי אמת, שלא פדעת המפרשים בזה בענין אחר. (שם ב', ב').

ספר מוהרנ"ת זכרונו-לברכה, ששמע מחותנו, רבי דוד צבי זכרונו-לברכה, שכל התרחקותו מהחבריא הקדושה של תלמידי הבעל-שם-טוב והמגיד זצ"ל, הוא מחמת שנסע פעם אחת לשני גדולים מהם, וראה והביט על גדל פרוץ הלבוש שיהיה ביניהם, שזה היה מפרץ בעיני זה עם כל הנלוים אליו, וזה היה מפרץ בעיני זה עם כל הנלוים אליו, "אז דער איז בא דעם גיווען אפ גיפסקעט מיט אלע זיינע מענטשן און דער איז בא דעם גיווען אפ גיפסקעט מיט אלע זיינע מענטשן", ועל ידי זה נתרחק מהם לגמרי. (שם ב', י"א).

אדמו"ר זכרונו-לברכה הזהיר לכמה וכמה, שישתדלו לחדש בתורתו, ואמר לאחד, אם יזכה לכון אל תכון פונתו, מה טוב. (שם בסופו).

מוהרנ"ת זכרונו-לברכה יצא פעם אחת מטבילתו במים ונהנה אז מאד מהמים, ואמר אז לאבי, שמחמת שהמים נמשכים ממקום עליון לאין ערך ברוחניות פמובא בכתבי האר"י זכרונו-לברכה, על-כן גם בגשמיות גיע מהם טובה וענג לאדם. (שיחות וספורים ב').

אף-על-פי שיצא מפיו הקדוש: "מיין פייערל וועט שוין טלואין ביז משיח וועט קומען" "האש שלי תוקד, עד שיבוא המשיח", מכרח בכל זאת כל אחד מאנשי שלומנו להמציא לזה אתערוותא דלתתא כל ימי חייו, כי כפי עצם פרוש "טלואין" "הבהוב", יש בזה לצדד בפרושים שונים, כי גם אם לא נשאר מהתבערה והמוקדה רק ניצוצות קטנות ומעטות נקרא זאת בלשוננו בשם "טלואין" הבהוב. (שם ג').

יצא מפיו הקדוש של רבנו בזה הלשון: "אזא טיש וויא בייא מיר וועט שוין ניט זיין ביז משיח וועט קומען", "עריכת שלחן כזה כמו אצלי כבר לא יהיה עד ביאת המשיח", והוסיף בזה מוהרנ"ת מעצמו ואמר: "אזא טיש וויא בייא מיר וועט שוין אויף גישט זיין ביז משיח וועט קומען", "עריכת שלחן כזה כמו אצלי גם כן כבר לא יהיה עד ביאת המשיח". (שם ד').

בְּדַבַּר אֲסַפְתֵּנוּ בִּימֵי רֵאש־הַשָּׁנָה, שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי שֶׁשָּׁמַע מֵרַבִּי יִצְחָק בֶּן מוֹהֲרַנְ"ת שֶׁשָּׁמַע מִפִּי הַקְּדוֹשׁ שֶׁל מוֹהֲרַנְ"ת, שָׂאף-עַל-פִּי שֶׁלָּבְבוּ הָיָה חֶזֶק בְּבִטְחוֹן, וּמְבֹטָח שֶׁתִּתְקִים הָאֲסֵפָה הַזֹּאת עַד בִּיאַת הַגּוֹאֵל צֶדֶק, וּבְכָל זֹאת לֹא הִיָּתָה בִּיכְלִיתוֹ לְבַרֵּר בְּזֶה יְדִיעָה בְּרוּרָה וּמְחַלְטָת, וְאִין רְצוֹנִי לְהֶאֱרִיךְ בְּזֶה בְּכַתֵּב, וְאָף-עַל-פִּי-כֵן הִבִּין וְהִשְׁכִּיל, שֶׁבְּכָל זֹאת יִהְיֶה נִמְצָא מִפְּלִטַת הַשְּׂאֲרָתוֹ עַד בִּיאַת הַגּוֹאֵל וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "דָּא וְוַעֲלֹן זִיד שְׂאֲשָׁקְעוּ עֲטְלִיכַע מְעַנְטְשׁוֹן" "כָּאן יִתְלַחֲשׁוּ כַּמָּה אֲנָשִׁים, וְכָאן יִתְלַחֲשׁוּ כַּמָּה אֲנָשִׁים". (שָׁם ד').

מוֹהֲרַנְ"ת אָמַר פַּעַם אַחַת, שֶׁסּוֹבֵב עַל רַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה כְּעִין הַנֶּסֶח הַנִּזְכָּר בְּבִרְכַת הַהֶפְטָרָה: "כִּי בְשֵׁם קְדֻשָּׁתְךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שֶׁלֹּא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", גַּם אָמַר פַּעַם אַחַת, שֶׁהוּא מְקוּהָ וּמְיַחַל, שִׁיקִים בְּזֶה הַגֵּר מֵאָמַר הַכְּתוּב: (מִשְׁלֵי ד'): "וְאֶרְחַ צְדִיקִים כְּאֹרֶן נֶגַהּ הוֹלֵךְ וְאֹרֶן עַד נִכּוֹן הַיּוֹם". (שָׁם ד').

מוֹהֲרַנְ"ת דִּבֶּר פַּעַם אַחַת מִהַפְּלִגַת הַשְּׁטָף מִיַּם רַבִּים, הַנִּמְצָאִים בְּזֶה הָעוֹלָם: תַּאֲוֹת רְעוֹת וּמַדּוֹת רְעוֹת, שְׂאֵלוֹת וּמְבוּכוֹת, אֲמוּנוֹת פּוֹזְבוֹת וְכַדּוּמָה, וְאָמַר, שֶׁבְּכָל זֶה יִקִּים, כַּמּוּבָא בְּרִש"י פְּרָשַׁת "וַיֵּשֶׁב" בְּמִשְׁלַל הַפְּחָמִי: נִיצוֹץ אֶחָד יוֹצֵא מִיּוֹסֵף, שֶׁמְכַלָּה וְשׁוֹרֵף אֶת הַכֹּל. (שָׁם ד').

פַּעַם-אַחַת עָמַד מוֹהֲרַנְ"ת בְּדַבְּרֵי הַקְּדוֹשִׁים כְּנֶגֶד הַנְּבוֹכִים, שֶׁהָיוּ בְּאוּמוֹן, אֲשֶׁר הִתְפָּאֲרוּ בְּרַב הַשְּׁתַדְּלוּתָם, שֶׁיִּגְמְרוּ כְּרְצוֹנָם לְהִשְׁכִּיחַ שֵׁם יִשְׂרָאֵל וְהַבְּדִילוֹ מִן הָעַמִּים, וְכֹאֲשֶׁר עָמְדוּ כְּנֶגְדּוֹ בְּרֵאיוֹתֵיהֶם מִמָּה שֶׁכָּבַר גְּמָרוּ בְּזֶה הַרְבֵּה, גַּם בְּיָמָיו בְּמַדִּינוֹת הַרְחוֹקוֹת, כְּנֹדַע, עֲנָה וְאָמַר: "זֹאת בְּרוּר לְדַעְתִּי, שֶׁאִם תִּגְמְרוּ כְּרְצוֹנְכֶם יַחֲזֹר הָעוֹלָם לְתַהוֹ וּבַהוּ... כִּי לֹא לְאֵלָה תִּתְפַּוְכוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם...". (שָׁם ה').

אָמַר רַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה: "עוֹד יִהְיֶה זְמַן, שֶׁמִּי שֶׁיִּהְיֶה אִישׁ כְּשֶׁר פְּשׁוּט, שֶׁיִּטַּל יָדָיו לְסַעֲדָה "אִז עַר וְוַעֲט זִיד וְוַאֲשׁוֹן צוּם עֶסוֹן", יִהְיֶה חֲדוֹשׁ גָּדוֹל כְּמוֹ הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב". (שָׁם ו').

פַּעַם-אַחַת אָמַר מוֹהֲרַנְ"ת: "אֲנִי מֵאֲמִין בְּכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, וְאִם אֲנִי שׁוֹמֵעַ מִפִּי דְבָרִים רָעִים בְּנֹדַי אֲנִי מֵאֲמִין רַק אֶפְלוּ אִם אֲנִי שׁוֹמֵעַ בְּאֲזְנֵי דְבָרִים רָעִים יוֹצְאִים מִפִּי, אֲנִי מֵאֲמִין, שֶׁלֹּא נִמְצָאִים בְּלָבְבוֹ, כְּכָל אֲשֶׁר הֵם יוֹצְאִים מִפִּי...". (שָׁם ז').

רַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה קָרָא פַּעַם אַחַת לְסִפְר "עֵץ הַחַיִּים" בְּשֵׁם סִפְר מוֹסֵר, וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "אֵיזָה סִפְר-מוֹסֵר יִקָּר הוּא" "סֵעַ אֶ טִייעֵר מוֹסֵר סִפְר סֵעַ אֵיז". (שָׁם י"ב).

רַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הִפְלִיג מְאֹד לִפְנֵי מוֹהֲרַנְ"ת בְּעֵצָם כַּח הַתּוֹרָה לְהוֹצִיא אֶת הָאָדָם מִכָּל מִינֵי טִנְפָת, וְאָמַר לוֹ בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "וְכִי יוֹדַע אֶתָּה אֶת כַּח הַתּוֹרָה?", "גְּלִייד דוּ ווִיִּיסט דָּעס כַּח פּוֹן דָּער תּוֹרָה"? (שָׁם י"ב).

רְאִיתִי בְּבֵית אָבִי, אִישׁ זָקֵן, אֲשֶׁר בִּימֵי נְעוּרָיו הִתְחִיל לְנִסֵּעַ לְרַבְּנוֹ זְכוֹרוֹנוֹ-
לְבָרְכָה עִם דּוּדוֹ, שֶׁהָיָה מְאַנְשֵׁי רַבְּנוֹ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְדוּדוֹ שָׁבַח אוֹתוֹ קֶצֶת
לְפָנָי רַבְּנוֹ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁהוּא בֵּר אוֹרָן. וְהִתְחִיל רַבְּנוֹ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה
לְעוֹרְרוֹ עַל הַתְּמַדַּת הַלְמוּד, וְאָמַר לוֹ בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "שְׁפָתַיִךְ לֹא תִשָּׁבְתָנָה,
הַתּוֹרָה תִּרְוָה אוֹתְךָ, הַתּוֹרָה תִּתְחַזֵּק אוֹתְךָ, וְעוֹד כַּמָּה שְׁבָחִים חָשַׁב אֶז, וּבִסּוּף
הַרִים אֶת קוֹלוֹ וְאָמַר הַתּוֹרָה מְעַשְׂרֶת". "דִּי לִיפֵן זָאֵלָן דִּיר נִיט צו
שְׁטִיין, דִּי תוֹרָה וועט דִּיךְ קוּוִיקוֹן, דִּי תוֹרָה וועט דִּיךְ שְׁטאַרְקוֹן, דִּי תוֹרָה
מאַכְט רִיידִךְ". (שָׁם י"ב).

רַבְּנוֹ הָיָה מְאַרְיִךְ מְאֹד בְּתַפְלַת עֲרַבִּית שֶׁבְּלִיל רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁ-הַשָּׁנָה, וְאָמַר
פַּעַם אַחַת, שֶׁזֶה מְחַמֵּת שֶׁהוּא מְזַדְּרֵז לְהַמְשִׁיךְ מִיַּד כָּל הַתְּקוּיָנִים הַנִּמְשָׁכִים
בְּכָל זֶה הַחֹדֶשׁ. (שָׁם י"ט).

שָׁמַעְתִּי מֵאָבִי זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁשָּׁמַע מֵהָאִישׁ שֶׁנִּשְׁלַח מִהַרְבַּ הַקְּדוֹשׁ רַבִּי
שְׁלוֹם מִפְּרֵאָבִישֵׁט זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לְשִׁבְתָּ אֶצֶל רַבְּנוֹ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְהַעִיד,
שֶׁשָּׁמַע בְּזֶה הַלְשׁוֹן מִפִּי רַבְּנוֹ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה: "סִפֵּר הַמּוֹסֵר שְׁלִי הוּא
הַתַּנְ"ךְ" תּוֹרָה נְבִיאִים כְּתוּבִים. "מִיִּין מוֹסֵר סִפֵּר אִיז תַּנְ"ךְ". וּמוֹהַרְנֵי"ת
זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הָאָרִיךְ בְּזֶה, וְאָמַר, שֶׁצֶעֱקַת כָּל נְבִיא וּנְבוּאָתוֹ סוֹבֶבֶת
לְנַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל גַּם עַתָּה. (שָׁם כ"א).

לְבִי אוֹמֵר לִי מִכְּתָלִי צְרוּפִי עוֹד כַּמָּה דְּבָרִים בְּעַל פֶּה, כִּי גִזְרַת הַכְּלָיָה,
שֶׁנִּמְצָא כְּעַת לְמַעְלָה, הוּא שֶׁנִּגְזְרָה בְּעַת יְצִיאַת קְלַפַּת הַלְצוֹן, שֶׁעַל זֶה
אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוֹרוֹנָם לְבָרְכָה: קֶשֶׁה לִיצְנוּת, שֶׁתְּחַלְתָּן יְסוּרִים וְסוּפָן
כְּלָיָה. (שָׁם כ"ב).

מְאֹד מְאֹד הַקְּפִיד אָבִי זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, בְּשֵׁם מוֹהַרְנֵי"ת זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה עַל
הַפּוֹגְמִים בְּדַבְרֵיהֶם כְּנִגְדַּת הַמְּשָׁלָה, וְכָל הַגִּזְרוֹת הַמְּצִיקוֹת לְנַפְשׁוֹת
יִשְׂרָאֵל לֹא יֵצְאוּ רַק מִלְּמַעְלָה, כְּמֵאֲמַר הַכְּתוּב: "אֲשׁוּר שֶׁבֵּט אֲפִי", וּפְרוּשׁ
וְאֶהְבֶּת לְרַעַף כִּי כְמוֹד וְכוּ', שֶׁמוּבָא בְּלִקוּטֵי מוֹהַרְנֵי"ן סִימָן קס"ה, סוֹבֵב
זֶה הַפְּרוּשׁ גַּם עַל הַכְּלָל. (שָׁם).

שָׁמַעְתִּי מֵאָבִי זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּשֵׁם מוֹהַרְנֵי"ת זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, עַל אוֹדוֹת
אֲשֶׁר נִחְלַשׁ דַּעְתוֹ בְּרֵאוֹתוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, שֶׁגַּם בְּעֶסְקֵי הַנֶּפֶשׁ נִתְקִים הַכְּתוּב:
"גַּם כִּי אֲזַעַק וְאֲשִׁיג שְׁתֵּם תִּפְלֹתַי...". וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "אִינִי יוֹתֵר
לְקַרֵּר אֶת לְבִי רַק בְּתִשְׁעָה בְּאָב וּבִימֵי בֵּין הַמְּצָרִים בְּאֲמִירַת הַקִּינּוֹת, וּבְכָל
יָמוֹת הַשָּׁנָה בְּתַפְלַת חֲצוֹת, לְכָל הַפְּחוֹת לְבָכוֹת עַל הַחֲרָבָן בֵּית הַמּוֹחִין
בְּכָלִלִיּוֹת וּבַפְּרִטִיּוֹת מֵה שְׁאִינְנוּ, כְּמוֹ שְׁצָרִיךְ לְהִיּוֹת". "אִיךְ קָעַן מִיר
מְעַרְעֵר נִיט קִילֵן דָּאס הַאֲרֵץ, נֵאֵר תִּשְׁעָה בְּאָב וּבֵין הַמְּצָרִים בֵּיִיא דִּי קִינּוֹת
אוֹן אַ גֵּאנְץ יֵאֵר בֵּי תַפְלַת חֲצוֹת, תֵּאֲטֵשׁ קְלֵאָן אוֹיף דַּעַם חוֹרְבָן בֵּית
הַמּוֹחִין בְּכָלִלִיּוֹת וּבַפְּרִטִיּוֹת וּוּאָס מְעַ אִיז נִיט אַזוֹי וּוּיא מְעַן דָּאָרף צוֹ זִיין".
(שָׁם כ"ו).

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי, שֶׁשָּׁמַע מִמוֹהַרְנִי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שֶׁעָקַר שְׁבִירַת לְבָבוֹ בְּחִצּוֹת וְקִנּוֹת הוּא בְּהַרְגָּשְׁתּוֹ מִלֶּת אֵיכָה אֵיכָה נֶחֱרַב הָאוֹלָם וְכוּ'. (ש"ז).

מֵרַבִּי אֶפְרַיִם זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, הוּא בָּנוּ שֶׁל רַבִּי נִפְתָּלִי תַלְמִיד רַבְּנוּ, שֶׁשָּׁמַעְתִּי, שֶׁסָּפַר מִמוֹהַרְנִי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שֶׁהָאֲרִיז פָּעַם אַחַת לְדַבֵּר בְּעֵנְיָן זֶה בְּעֵצָם גְּדֵלַת הַבוּרָא יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר נִרְאָה לְעֵינַיִם גַּם בְּהַבְרִיּוֹת שֶׁל זֶה הָעוֹלָם לְבַד. (הַקְדָּמַת כּוֹכְבֵי אוֹר).

נוֹדַע מֵאֲמַר אֲדַמוּ"ר ז"ל שֶׁאָמַר פָּעַם אַחַת עֵינֵי מוֹהַרְנִי"ן סִימָן רַפְד בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "מִמְּוֵי אֶפְשָׁר לְדַעַת גְּדֵלוֹת ה' " "פּוֹן מִיר קָאוּ מְעוֹ וּוִיסוֹ גְּאֻטִּס גְּרוִיסְקִייט".

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי, הֲרִינִי כְּפֶרֶת מִשְׁכָּבוֹ, שֶׁיֵּשׁ לְעֶסֶק בְּסִפְרֵי מוֹהַרְנִי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ יוֹתֵר מִבְּסִפְרֵי אֲדַמוּ"ר ז"ל בְּעֵצָמוֹ, כִּי בְּיָמֵינוּ אֱלֹהִים, שֶׁעוֹבֵר עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַ שְׁעוֹבֵר בְּגוֹף וּבְנַפְשׁוֹ, צָרִיךְ לִהְיוֹת עֹקֵר הַלְמוּד בְּסִפְרֵי מוֹהַרְנִי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, עַל אֲשֶׁר עַל-יָדוֹ הָיָה בִּיכְלַת אֲדַמוּ"ר ז"ל לְהוֹרִיד אֶת דְּבָרָיו הַנוֹרָאִים וְלַעֲוֹרֵר וְלַחֲזֹק בָּהֶם גַּם אֲנָשִׁים מְגַשְׁמִים וּמְנַחִים בְּעֵמֶק הַשְּׂאוֹל-תַּחְתִּיּוֹת כְּמוֹנוֹ. גַּם כִּי בְּאֶמֶת כָּל דְּבָרֵי מוֹהַרְנִי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ מֵרֵאשִׁית וְעַד סוֹף, הַכֹּל מֵאֲדַמוּ"ר ז"ל מְעַצְמוֹ, הוּן בְּאַתְגָּלְיָא, כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מֵאָבִי, הֲרִינִי כְּפֶרֶת מִשְׁכָּבוֹ, שֶׁשָּׁמַע מִפִּי הַקְדוֹשׁ שֶׁאָמַר פָּעַם בְּזֶה הַלְשׁוֹן: מִיּוֹם שֶׁנִּתְקַרְבְּתִי לְאֲדַמוּ"ר ז"ל, לֹא מִבְּעֵינָא דְבוּר שֶׁל תּוֹרָה אֵינִי יָכוֹל לֹאמַר רַק הַמְשָׁרֵשׁ בְּדְבָרָיו הַקְדוֹשִׁים הוּן הַכְּתוּבִים, וְהוּן הַבְּלִתִּי כְּתוּבִים, כִּי אֲדַמוּ"ר ז"ל הֲרַבָּה לְדַבֵּר וְלִשְׁיַח עִמּוֹ גַּם כְּמָה וְכְמָה דְבוּרִים וְשִׁיחוֹת שֶׁלֹּא הֵבִיא אוֹתָם עַל הַכְּתָב, רַק אֶפְלוּ דְבָרֵי צַחוֹת בְּעֶסְקֵי חַל, אֵינִי יָכוֹל לֹאמַר רַק הַמְשָׁרֵשׁ בְּדְבָרֵי אֲדַמוּ"ר ז"ל וְהוּן בְּאַתְכְּסִיָּא. (ש"ם).

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי, הֲרִינִי כְּפֶרֶת מִשְׁכָּבוֹ, שֶׁשָּׁמַע מִפִּי מוֹהַרְנִי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שֶׁאָמַר פָּעַם בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "אֲנִי אֶצֶל אֲדַמוּ"ר ז"ל כְּעֵט אֶצֶל הַסּוֹפֵר". (ש"ם).

ליקוטים-נחלי אמונה

רַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ אָמַר פָּעַם, עַל אוֹדוֹת הַנְּסִיעָה שֶׁנִּסְעוּ אֵלָיו אֲנִי"ש, בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "בְּשִׁבִיל לְנִסְעֵי אֵלַי מִתְגַּבְּרִים כָּל-כָּף הַמְּנִיעוֹת, עַד שֶׁאֶפְלוּ אָב וּבָנוּ, שֶׁשְׁנֵיהֶם מֵאֲנָשִׁים, יָכוֹל הָאָב לִהְיוֹת מוֹנֵעַ לְבָנוּ לְבָלִי לְהַנִּיחַ לוֹ לְנִסְעָה... " "צוֹ מִיר פֶּאָרן זְעֵנען זִיד אַזוֹי פִּיל מִתְגַּבֵּר דִּי מְנִיעוֹת אַז אֶפְלוּ אַ פֶּאָטֵער מִיט אַ זון וְוַאס זַיַּא זְעֵנען בֵּיידֶע פּוֹן מֵיִנֶע לֵיִט, קֵען דֶּער פֶּאָטֵער זַיִן אַ מוֹנֵעַ דַּעם זון נִיט צוֹ דֶּער לֶאזן פֶּאָרן...". (נַחְלֵי אֱמוּנָה י').

רַבִּי יוֹדֵל הָיָה לְבַעַל מוֹפֵת בְּהַסְכָּמַת רַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ בְּעֵצָמוֹ. (ש"ם).

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי וְאָמַר שֶׁשָּׁמַע מְמוֹהַרְנֵי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּשֵׁם הַבְּעַל-שָׁם-טוֹב זַצ"ל, וְגַם קִצַּת שָׁמַע מִפִּי רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּעֶצְמוֹ, שֶׁהַבְּעַל-שָׁם-טוֹב הִתְפָּאֵר וְאָמַר וְכוּ' וְכוּ', זָכָה רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה לְסוּד קְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּשַׁבָּת, וְכָתַב בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וְכוּ' וְכוּ'.

גַּם זֶה שֶׁשָּׁמַעְתִּי מֵאָבִי, שֶׁשָּׁמַע מְמוֹהַרְנֵי"ת בְּשֵׁם רַבֵּנוּ זַצ"ל וְכוּ' וְכוּ', בְּעֵינָיו הַשְּׁלֵמַת הַפְּרָשָׁה הַמְחִיבֶת בְּדַבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרוֹנָם לְבָרְכָה, וְעַל פִּי הָאָרִי"י זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּעָרֵב שַׁבָּת דִּי יִקָּא. (שָׁם).

אָמַר מוֹהַרְנֵי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמֶר, לָמָּה אֲנִי דוֹמָה, לְאִישׁ אֶחָד שֶׁעָשָׂה כְּרוֹז בְּכָל הָעוֹלָם, מִי בָכֶם כָּל אִישׁ מִנְּגַע וִידוּעַ חֲלִי יָבוֹא אֵלַי וְאָרְפֵהוּ וְרָצוּ כָּלָא עַלְמָא אֲבַתְרָא. וְאָמַר לְאֶחָד מֵהֶם: מַה כּוֹאֵב לָךְ? וְאָמַר: הָרֹאשׁ, עֲנָה וְאָמַר: לִי כּוֹאֵב הָרֹאשׁ כְּפָלִי כְּפָלִים מִמֶּךָ, וְכֵן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שָׂאֵל לוֹ מַחְלוֹתָיו וְעֲנָה, כִּי בּוֹ כָּל מַחְלָה וּמַחְלָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִכָּל בְּאֵי-עוֹלָם, אֲצִלוּ הוּא בְּכָפְלִי כְּפָלִים, אֵךְ שְׁלַחְתִּי אַחֲרֵיכֶם, כִּי אֲנִי יִדְעֵתִי מְרוֹפָא אֶחָד גָּדוֹל בְּמַעֲלָה פְּרָאפְעֶסֶר, שְׁיָכוֹל לְרַפְּאוֹת גַּם אוֹתִי מִתַּחֲלוּאֵי הָעֵצוּם. וּמִכָּל שְׁכֵן שְׁיֻכַּל לְרַפְּא אֶתְכֶם, שְׁכַּאֲבְכֶם וּמַחְלַתְכֶם קִטְנָה מְכַאֲבִי. וְהִנְמִשָּׁל: כִּי זֶה כָּל מַגִּמַת מוֹהַרְנֵי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, לְגַלוֹת מִי הוּא הָרוֹפֵא בְּאֵמֶת, שְׁעַל-יְדֵי סִבָּה נִתְוַדַּע מִמֶּנּוּ, לֹא מִחֲמַת שֶׁהוּא חוֹשֵׁב עֲצָמוֹ לְגָדוֹל מִכָּל בְּנֵי-עוֹלָם. אֲדַרְבָּה כְּנִזְכָּר-לְעִיל רַק עַל-יְדֵי עֵצָם כְּאָבוֹ וּמַחְלָתוֹ, חֲתַר עַד שֶׁמָּצָא הָרוֹפֵא, וְרוֹצָה לְהִטִּיב לְאַחֲרֵים. (נִחְלִי אֲמוּנָה כו').

יְדוּעַ מְמוֹהַרְנֵי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, עַל-פִּי כְּתִבֵי הָאָרִי"י זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁגַּם בְּכָל הַשְּׁבוּעוֹת וְהַסְּפִירוֹת עֶקֶר הַתִּקּוּן הוּא בְּבַחֲיַנַת מַלְכוּת שֶׁל כָּל מַדָּה וּמַדָּה, כִּי כָּל מַדָּה וְסִפִּירָה הוּא כָּלוּל מִכָּל הַסְּפִירוֹת וְהַמַּדּוֹת, כַּיְדוּעַ. (שָׁם).

לִיקוּטִים-חֲכָמָה וְתַבּוּנָה

רַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה אָמַר עַל הָרַב הַצַּדִּיק הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא, מַה"ר אֶהְרֹן הָרַב מְבַרְסֶלֶב זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁהֵלֵךְ לְחַפְתּוֹ בְּכַתְנֵת נִקְיָה, וְרַבֵּנוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה אָמַר, שֶׁהַשְּׁתַּמְשׁ בְּזָכוֹת אָבוֹת שְׂיִהְיָה רַב בְּבַרְסֶלֶב, וְאָמַר עוֹד: "אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְהַחֲזִיק טוֹבָה גַּם לְהַסּוּסִים, שֶׁהֵבִיאוּ לָנוּ רַב כְּשֶׁר כְּזֶה" וְאָמַר עוֹד, שֶׁיִּשְׂאוּ אוֹתוֹ עַל גֶּס, כְּשֶׁיִּלְכוּ לְקִרְאָת מְשִׁיחַ צְדִקְנוֹ, וְיִתְפָּאֲרוּ בּוֹ. (הַקִּדְמַת חֲכָמָה וְתַבּוּנָה).

בְּלִיל הַשַּׁבָּת שֶׁבְּגִמְרַת הַחֲנֻכָּה, וְהוּא הַשַּׁבָּת הָאַחֲרוֹן שֶׁהֵיְתָה לוֹ בִּימֵי חַיָּו הַקְּדוֹשִׁים, עֶסֶק אֲזוֹ מוֹהַרְנֵי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּתַפְלַת יוֹם-הַכַּפּוּרִים שֶׁהוּא בְּפַעֲלַת הַסֵּלַח נָא הַשְּׂיָד לְזֶה וְאַחַר-כֵּן נִגַּשׁ וְנִתְעַלָּה וְנִסְתַּלַּק בְּמֵאוֹר רַבּוֹ. בְּיוֹם נְאִ"ו פְּרִשְׁתָּ וַיִּגַּשׁ וַיִּצְאָה נְשִׁמְתּוֹ בִּ"חִינּוּיֹן הַמְּרִבָּה לְסַלַּח" שֶׁבְּמִסְפָּר שְׁמוֹ הַקְּדוֹשׁ, כִּי "חֲנוּן הַמְּרִבָּה לְסַלּוּחַ" עוֹלָה כְּמִסְפָּר שְׁמוֹ "נִתְּנוּ". (חֲכָמָה וְתַבּוּנָה דָף י"א).

מובן מרחוק בדברי הצחות, ששאל רבנו לתלמידו הנ"ל בתשעה באב האחרון שבימי חיינו הקדושים לפנות ערב, שנזכר אז בעצם העלמת הזכרון של הילד והזקן שלמעלה מכלם, עד שאינו נקרא בשם זכרון כלל "ער גדיינקט גאר נישט", "הוא זוכר לא כלום". וענה ואמר אז: איזה פנים יש לי ביניכם? והשיב לו מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה בדברי צחות "וויא גאר נישט", וחרז אדמו"ר ואמר לו "הלא גם אתם אפס ואין", "איר זענט זיך אויך גאר נישט". (שם).

שמעתי פעם אחת מאבי זכרוננו-לברכה, ששייך גם לעננו זה, כי ממש כמו החרש המביט על השמחים ומתענגים בענג נגינת הכלי זמר, והוא אינו יכול לציר כלל בדעתו, איזה טעם יכולים להרגיש במה שהמנגן מוליך ומביא בידי על הכלי עם הנימין לכאן ולכאן עד שממלא את פיו בשחוק ולעג מכל זה, וכמו כן ממש הם החרשים מלשמע את דבריהם הקדושים וכל דבריהם אך למותר אצלם, עד שעוד הם מתפלאים ומתמיהים על כל המתענגים בהם ומרגישים את נעם מתיקות דבריהם כנפת דבש ממש. (שם).

שמעתי והבנתי מפיו הקדוש זצ"ל, שאמר שזה יצר הרע גדול אצל כמה בני אדם, ובפרט הגדולים במעלה, שבשביל דבר אחד שנדמה להם שהוא מצוה הם מפקירים הכל ובאים על ידי זה לידי קלקולים רבים ובפרט כשבאים על ידי זה לידי מחלקות. (- הלכות גזילה הלכה ה, י).

אשרינו מה טוב חלקנו, שה' יתברך ברחמי הסיר מאתנו מסוה העורון המסמא את העינים ומונע הרבה אנשים להסתכל בספרי רבנו זכרוננו-לברכה הנוראים, וגם חולקים ומתנגדים עליו ועל אנשיו ועל ספריו הקדושים והנוראים מאד, ברוך ה' אשר הצילנו מזה והבדילנו מן התועים בכמה וכמה בחינות, בודאי ראוי לנו לשמוח בזה כל ימינו לעולם בשמחה עצומה שאין לה קץ, ואין שום מרה שחורה ועצבות שתוכל לבלבל חס ושלום משמחה זאת לעולם, באשר שמעתי והבנתי מפיו הקדוש זכרוננו-לברכה בפרוש, כי עקר ההתחזקות הוא שמחה, כמו שכתוב: "כי חדות ה' היא מעוזכם".

(- עלים לתרופה, ט).

בעת שעוברים ההרפתקאות והבלבולים אי אפשר להרגיש חסדי ה', רק אחר כך כשמרחיב קצת, אז רואים נפלאות חסדי ה'. זאת אני יודע מכבר מימים רבים וכבר דברתי מזה עם אדונינו מורנו ורבנו זכרוננו-לברכה בעצמו, ואמר לי שכן הוא, אך אף על פי כן היה פונתו שיתחזק האדם דייקא בעת הדוחק הגדול למצוא איזה הרחבה עד שירגיש אז דייקא חסדי ה' ונפלאותיו, ועל-כל-פנים יאמין בהם באמונה שלמה שבודאי ה' יתברך טוב לכל בכל עת, וכבר עזר לו הרבה ובודאי לא יעזוב אותו גם עתה. וזה עקר המלחמה להפוך היגון ואנחה דייקא לששון ולשמחה. (- עלים לתרופה, רנא).

ליקוטים-ימי התלאות

פעם כשהושיט משה חינקעס לרבינו זכרוננו-לברכה פוס תה, נשפד ממנה מעט, נענה לו רבינו זכרוננו-לברכה ואמר לו: "דו וועסט שוין מיין מחותן נישט זיין", "מחותן שלי כבר לא תהיה", אחר-כך לאחר פטירתו של רבינו זכרוננו-לברכה כשהשתדף עם רבי אברהם בערניו נכד רבינו זכרוננו-לברכה התפאר שהנה לא קימו דברי רבינו זכרוננו-לברכה, אולם ראו בעליל שאחד מדבריו לא חזרו ריקם, כי אחר-כך כשפרצה המחלקת הגדולה גרש מביתו את חתנו היקר בבזיון גדול, עד שלבסוף הודה הוא בעצמו שאכן נתקיימו דבריו זכרוננו-לברכה. (- קונטרס ימי התלאות).

וגם זאת הועיל לי הרבה מה שהודיע רבינו זכרוננו-לברכה שבעת הלמוד אין לעמוד על דבר קשה עד כדי לתרץ ולישב הדבר בשעה זו דוקא, מלבד שפטלים מחמת זה זמן רב, עוד לפעמים נמאס כל הלמוד. ובכן אין לעמוד הרבה, רק לסמן שבמקום זה צריך עיון, ו"תורה עניה במקום זה ועשירה במקום אחר", וגם מחמת הבקיאיות בלמוד הרבה יתישב הדבר מאלו בלי יגיעה ברגע אחת, ובדרכים אלו בעצות ישרות אלו של רבינו זכרוננו-לברכה, הביא מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה גם את ר' ברוך דין זכרוננו-לברכה להתמדה. (- קונטרס ימי התלאות).

ספר מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, שקדם איזה רגל ויום-טוב שאז העקר הוא השמחה כמפרש בתורה, ושמחת בחגיף וכי (דברים טז), ובפרט על-פי ענין רבינו זכרוננו-לברכה, נפל למרה שחרה בחושבו מי יודע אם יוכל לקיים זאת, ובפרט בעת המחלקת, אבל עם דרך ההתחזקות של הי"עוד מעט" שהודיעו רבינו זכרוננו-לברכה לענין למוד התורה, אז מיד עלה בדעתו איך אפשר שלא יזכה לשמחה מעט ואולי עוד מעט, ועוד מעט עד שיצא מהמרה שחרה לגמרי. (- קונטרס ימי התלאות).

ליקוטים-מי הנחל

מצאתי מכתבי מורנו מוהרנ"ת, זכרוננו-לברכה, וזה לשונו: "וזהו תיח'ליהי ראשי תבות: ל'כל תיכלית היא ח'וקר איוב כ"ח. כי השם יתברך ברוך הוא במחשבה תחלה של כל בריאת העולם ושל כל נברא ונברא בפרטי פרטיות תכף הביט וחקר עד סוף כל התכליתין עד התכלית האחרון וזהו "תחלה לכל תכלית הוא חוקר", לכל תכלית דיקא, כי גם התכלית יש לו תכלית, וגם זה התכלית יש לו עוד תכלית וכי, כמבאר במאמר רבי יונתן משתעי בסימן י"ח, והשם יתברך במחשבה תחלה לכל תכלית, הוא חוקר והבו", עד כאן לשונו. (מי הנחל סימן י"ח).

ב"לקוטי מוהר"ן" סימן רכ"א: על ידי שנותנין מעשר נצול משונאים וכי ומסים שם בסוף "שויתי ה' לנגדי תמיד, בחינת מתנגד", ואינו מובן שם פרוש הדבר מה זה שיך להתחלת הענין. שמעתי שרבינו זכרוננו-לברכה

אמר אז בזה הלשון: "אבל למתנגד שלי אין לי שום עצה רק השם יתברך לבדו: שויתי ה' לנגדי תמיד, בחינת מתנגד". (שם סימן רכ"א).

ליקוטים-השתפכות הנפש

אמר: שכל עסקו הוא תפלה "לקוטי מוהר"ן" חלק ב' סימן צ"ג והוא האיר עינינו בחשכת אפלתנו ללמד אותנו דרכים ישרים, איך להתנהג בזה. ואמר לאנשיו: "תנו לבבכם לי, ואולי אתכם על דרך חדש, שהוא הדרך הישן, שדרכו בו אבותינו מעולם". (השתפכות הנפש בהקדמה).

שמעתי מאבי מורי, זכרונו-לברכה, אשר פעם אחת ישב אדונינו מורנו ורבנו, זכר-צדיק-לברכה, בחדרו ובה כל-כך הרבה מאד לפני השם יתברך, והדמעות ירדו מעיניו על הארץ, עד שנתלחלח הארץ כל-כך מהדמעות, עד שנדבק עקב המנעל שלו אל הארץ מחמת לחלוחית הדמעות. (שם).

וכן עוד שמעתי ממנו, אשר פעם אחת בימי הספות הקדושים, כשהקיף אדונינו מורנו ורבנו, זכר-צדיק-לברכה, את הבימה בהאתרוג ומיניו, ראו אנשיו אחר-כך על הקרקע, במקום שהלך סביב הבימה, שנתלחלח הקרקע מהדמעות שלו, ששפך אז בעת הקיפו את הבימה. (שם).

ספר הרב רבי נפתלי, זכר-צדיק-לברכה, בתחלת התקרבותו לאדונינו מורנו ורבנו, זכר-צדיק-לברכה, ראה בחלום, שבא אליו אחד מעולם העליון ושאל אותו לאיזה צדיק הוא מקרב. השיבו: לאדמו"ר מברסלב, זכר-צדיק-לברכה. ויבקשהו, שיאמר לו איזה דבר-תורה ששמע מפיו. ולפי שזה היה תכף אחרי שמעו מאדונינו מורנו ורבנו, זכר-צדיק-לברכה, את התורה: "תהמת יכסימו" שב"לקוטי-מוהר"ן" חלק ראשון, סימן ט', המתחלת: "כי עקר החיות מקבלין מהתפלה, כמו שכתוב: תפלה לאל חי וכי", אמר לו הרב נפתלי, הדבור הזה מהתחלת התורה הזאת. ובשמעו זאת נתלהב מאד בהתלהבות עצום ונשגב ובתשוקה עצומה ונשגבה, ומגדל התלהבותו ותשוקתו הרים עצמו האיש מהעולם העליון למעלה למעלה, עד שנעלם מאתו. ואחר-כך בא הרב נפתלי, זכר-צדיק-לברכה, לאדונינו מורנו ורבנו, זכר צדיק וקדוש לברכה, ויספר לו את מראה החלום הזה. ענה ואמר לו אדונינו מורנו ורבנו, זכר צדיק וקדוש לברכה: "וכי אתם סבורים, אשר גם בעולם העליון שומעים את דברי תורתם כשמעכם כאן לא כן היא. שם כששומעין איזה דבור משמי הוא ענין אחר לגמרי". (שם אות נ).

ליקוטים-נחלי אמונה

רבנו זכרונו-לברכה אמר פעם, על אודות הנסיעה שנסעו אליו אנ"ש, בזה הלשון: "בשביל לנסוע אלי מתגברים כל כך המניעות, עד שאפלו אב ובנו ששניהם מאנשי, יכול האב להיות מונע לבנו לבלי להניח לו לנסוע", "צו

מיר פֿאַרן זענען זיך אזוי פיל מתגבר די מניעות אז אפלו א פאטער מיט א זון וואס זענען ביידע פון מיינע לייט, קען דער פאטער זיין א מונע דעם זון ניט צו דער לאזן פֿאַרן". (ראבר"נ במכתבים נחלי אמונה י).

רבי יודל הִיה לבעל מופת בהסכמת רבנו זכרונו-לבֿרֿכה בעצמו. (ראבר"נ, בנחלי אמונה מכתב י).

שמעתי מאבי ואמר ששמע ממוהרנ"ת זכרונו-לבֿרֿכה בשם הבעל-שם-טוב זצ"ל, וגם קצת שמע מפי רבנו זכרונו-לבֿרֿכה בעצמו שהבעל-שם-טוב התפאר ואמר וכו' וכו', זכה רבנו זכרונו-לבֿרֿכה לסוד קריאת התורה בשבת, וכתב בלשון הקודש וכו' וכו'. גם זה שמעתי מאבי ששמע ממוהרנ"ת בשם רבנו זצ"ל וכו' וכו', בענין השלמת הפרשה המחויבת בדברי רבותינו-זכרונם-לבֿרֿכה ועל פי האר"י זכרונו-לבֿרֿכה בערב שבת דייקא. (שם).

אמר מוהרנ"ת זכרונו-לבֿרֿכה, וישא משלו ויאמר, למה אני דומה, לאיש אחד שעשה כרוז בכל העולם, מי בכם כל איש מנוגע וידוע חולי יבא אלי וארפיהו, ורצו כולא עלמא אבתרא. ואמר לאחד מהם מה פואב לך, ואמר הראש, ענה ואמר לי פואב הראש כפלי כפלי ממך, וכן לכל אחד ואחד שאל לו מחלותיו וענה כי בו כל מחלה ומחלה של כל אחד ואחד מכל באי עולם, אצלו הוא בכפלי כפלים, אך שלחתי אחריכם, כי אני ידעתי מרופא אחד גדול במעלה פראפעסער שיכול לרפאות גם אותי מתחלואי העצום. ומכל שכן שיוכל לרפאות אתכם שפאבכם ומחלתכם קטנה מכאבי, והנמשל כי זה כל מגמת מוהרנ"ת זכרונו-לבֿרֿכה לגלות מי הוא הרופא באמת שעל ידי סבה נתודע ממנו, לא מחמת שהוא חושב עצמו לגדול מכל בני עולם. אדרבה פנזפר-לעיל רק על-ידי עוצם כאבו ומחלתו חתר עד שפצא הרופא, ורופא להטיב לאחרים. (נחלי אמונה כ).

ידוע ממוהרנ"ת זכרונו-לבֿרֿכה על פי פתבי האר"י זכרונו-לבֿרֿכה שגם בכל השבועות והספירות עקר התקון הוא בבחינת מלכות של כל מדה ומדה, כי כל מדה וספירה הוא כלול מכל הספירות והמדות כידוע. (שם).

ליקוטים-חכמה ותבונה

רבנו זכרונו-לבֿרֿכה אמר על הרב הצדיק הקדוש והנורא מה"ר אהרן הרב מברסלב זכרונו-לבֿרֿכה שהלך לחפתו בכתונת נקיה. ורבנו זכרונו-לבֿרֿכה אמר שהשתמש בזכות אבות שיהיה רב בברסלב, ואמר עוד, "אנחנו צריכים להחזיק טובה גם להסוסים שהביאו לנו רב פשר כזה". ואמר עוד שישאו אותו על נס כשילכו לקראת משיח צדקנו ויתפארו בו. (הקדמת חכמה ותבונה).

בליל השבת שבגמר החנכה והוא השבת האחרון שהיתה לו בימי חינו הקדושים עסק אז בתפלת יום הכפרים שהוא בפעלת הסלח נא השיד

לָזָה וְאַחַר כֵּן נִגַּשׁ וְנִתְעַלָּה וְנִסְתַּלַּק בְּמֵאוֹר רַבּוֹ בַּיּוֹם וְאִיוּ פְּרִשְׁתָּ וַיִּגַּשׁ
וַיֵּצֵאָה נְשָׁמְתוֹ בְּחִינּוּי הַמִּרְבֵּה לְסִלּוּחַ שְׁבַמְסַפֵּר שְׁמוֹ הַקְּדוֹשׁ. (חֲכָמָה
וְתְבוּנָה דף י"א).

מוֹבֵן מֵרְחוֹק בְּדַבְרֵי הַצְּחוֹת שֶׁשָּׂאל לְתַלְמִידוֹ הַנִּי"ל בְּתַשְׁעָה בָּאֵב הָאֲחֵרוֹן
שְׂבִימֵי חֵייו הַקְּדוֹשִׁים לְפָנוֹת עָרֵב שֶׁנִּזְכָּר אִזּוֹ בְּעוֹצֵם הַעֲלָמֶת הַזְּכָרוֹן שֶׁל
הַיָּלָד וְהַזְּקוֹן שֶׁלְמַעֲלָה מִכֻּלָּם עַד שֶׁאֵינּוּ נִקְרָא בְּשֵׁם זְכָרוֹן כָּלֵל "עַר גְּדִינְקֻט
גָּאָר נִישְׁט", וְעֵנָה וְאָמַר אִזּוֹ אֵיזָה פְּנִים יֵשׁ לִי בִּינִיכֶם. וְהַשִּׁיב לוֹ מוֹהַרְנִי"ת
זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה בְּדַבְרֵי צְחוֹת "וּוִיא גָאָר נִישְׁט", וְחִזַּר אֲדַמּוּ"ר וְאָמַר לוֹ
הֲלֹא גַם אַתָּם אָפֶס וְאִין, "אִיר זְעַנְט זִיךְ אוֹיךְ גָּאָר נִישְׁט". (ש"ס).

שְׂמַעְתִּי פַעַם אַחַת מֵאַבִּי זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שֶׁשָּׂיךְ גַּם לְעַנְנֵן זֶה כִּי מִמֶּשׁ כָּמוֹ
הַחֶרֶשׁ הַמְּבִיט עַל הַשְּׂמַחִים וּמִתְעַנְּגִים בְּעוֹנֵג נְגִינַת הַכְּלִי זָמַר וְהוּא אֵינּוּ
יָכוֹל לְצִיר כָּלֵל בְּדַעְתּוֹ אֵיזָה טַעַם יָכוֹלִים לְהַרְגִישׁ בְּמָה שֶׁהַמְּנַגֵּן מוֹלִיךְ
וּמְבִיא בְּיָדוֹ עַל הַכְּלִי עִם הַנִּימִין לְכָאן וּלְכָאן עַד שֶׁמִּמְלֵא אֶת פִּיו בְּשָׂחוֹק
וְלַעַג מִכָּל זֶה, וְכִמוֹ כֵּן מִמֶּשׁ הֵם הַחֶרֶשִׁים מְלַשְׂמוּעַ אֶת דְּבָרֵיהֶם הַקְּדוֹשִׁים
וְכָל דְּבָרֵיהֶם אֵךְ לְמוֹתֵר אֶצְלָם עַד שֶׁעוֹד הֵם מִתְּפַלְאִים וּמִתְמִיחִים עַל כָּל
הַמִּתְעַנְּגִים בָּהֶם וּמְרַגְּשִׁים אֶת נוֹעַם מְתִיקוֹת דְּבָרֵיהֶם כְּנוֹפֶת דְּבַשׁ מִמֶּשׁ.
(ש"ס).

ליקוטים-מי-הנחל

מִצָּאֵתִי מִכְּתָבֵי מוֹרְנוֹ מוֹרְנִית ז"ל וְזֶה לְשׁוֹנוֹ : וְזֶהוּ תִּחִלְיָה' רֵאשִׁי תִּיבוֹת
לְכָל תִּיכְלִית הַיּוֹא חִוּקֵר אֵיב כ"ח כִּי הֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ בְּרוּךְ הוּא בְּמַחְשְׁבָה
תְּחִלָּה שֶׁל כָּל בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְשֶׁל כָּל נְבִרָא וְנְבִרָא בְּפִרְטֵי פְּרִטִיּוֹת תִּיכְרָף
הַבֵּיט וְחִקֵּר עַד סוֹף כָּל הַתְּכִלִּיתִין עַד הַתְּכִלִּית הָאֲחֵרוֹן וְזֶהוּ תְּחִלָּה לְכָל
תְּכִלִּית הוּא חוּקֵר, לְכָל תְּכִלִּית דִּיִּיקָא כִּי גַם הַתְּכִלִּית יֵשׁ לוֹ תְּכִלִּית וְגַם
זֶה הַתְּכִלִּית יֵשׁ לוֹ עוֹד תְּכִלִּית וְכוּ' כְּמַבּוּאָר בְּמֵאֵמֶר רַבִּי יוֹנָתָן מִשְׁתַּעִי
בְּסִימָן י"ח, וְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ בְּמַחְשְׁבָה תְּחִלָּה לְכָל תְּכִלִּית, הוּא חוּקֵר וְהִבּוֹ,
עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. (מִי הַנְּחַל סִימָן יח).

בְּלִקוּטֵי מוֹהַר"ן סִימָן רכא, עַל יְדֵי שְׁנוֹתָנִין מַעֲשֵׂר נִיצוֹל מִשׁוֹנָאִים וְכוּ'
וּמְסִים שֶׁם בְּסוֹף שְׁוִיתִי הִי לְנִגְדֵי תְּמִיד בְּחִינַת מִתְּנַגֵּד וְאֵינּוּ מוֹבֵן שֶׁם
פִּירוּשׁ הַדָּבָר מַה זֶה שְׂיָךְ לְהַתְּחַלֵּת הָעַנְיָן שְׂמַעְתִּי שְׂרַבְנוֹ זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה
אָמַר אִזּוֹ בְּזֶה הַלְּשׁוֹן אָבֵל לְמִתְּנַגֵּד שְׂלִי אִין לִי שׁוּם עֶצֶה רַק הֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ
לְבַדּוֹ שְׁוִיתִי הִי לְנִגְדֵי תְּמִיד בְּחִינַת מִתְּנַגֵּד. (ש"ס סִימָן רכא).

אָמַר, שֶׁכָּל עֶסְקוֹ הוּא תְּפִלָּה לִיקוּ"מ חֲלֵק ב סִימָן צג וְהוּא הָאִיר עֵינֵינוּ
בְּחֻשְׁכַת אֶפְלָתָנוּ לְלַמֵּד אוֹתָנוּ דְּרָכִים יְשָׂרִים אִיךְ לְהַתְּנַהֵג בְּזֶה. וְאָמַר
לְאַנְשֵׁיו : תְּנוּ לְבַבְכֶם לִי וְאוֹלִיךְ אֶתְכֶם עַל דְּרָךְ חֲדָשׁ, שֶׁהוּא הַדְּרָךְ הַיְשׁוּן,
שֶׁדְּרָכוּ בוֹ אֲבוֹתֵינוּ מֵעוֹלָם. (הַשְּׂתַפְּכוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּהַקְּדָמָה).

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי מוֹרִי, זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, אֲשֶׁר פָּעַם אַחַת יָשַׁב אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ, זְכָר-צַדִּיק-לְבָרְכָהּ, בְּחֻדְרוֹ וּבְכַה כָּל-כָּךְ הִרְבָּה מְאֹד לִפְנֵי הַשָּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְהִדְמָעוֹת יָרְדוּ מֵעֵינָיו עַל הָאָרֶץ, עַד שֶׁנִּתְלַחַלַח הָאָרֶץ כָּל-כָּךְ מֵהִדְמָעוֹת, עַד שֶׁנִּדְבַק עֵקֶב הַמִּנְעַל שָׁלוֹ אֶל הָאָרֶץ מִחֲמַת לַחְלוּחִית הִדְמָעוֹת. (שם).

וְכֵן עוֹד שְׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ, אֲשֶׁר פָּעַם אַחַת בִּימֵי הַסְּפֹת הַקְּדוּשִׁים, כְּשֶׁהָקִיף אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ, זְכָר-צַדִּיק-לְבָרְכָהּ, אֶת הַבֵּימָה בְּהֶאֱתָרוֹג וּמִיָּנִי, רָאוּ אֲנָשָׁיו אַחֲרֵי-כֵן עַל הַקֶּרֶקַע, בְּמָקוֹם שֶׁהָלַךְ סָבִיב הַבֵּימָה, שֶׁנִּתְלַחַלַח הַקֶּרֶקַע מֵהִדְמָעוֹת שָׁלוֹ, שֶׁשָּׁפַךְ אִזּוֹ בַּעַת הַקִּיפּוֹ אֶת הַבֵּימָה. (שם).

סֵפֶר הַרְבֵּי רַבֵּי נִפְתְּלִי, זְכָר-צַדִּיק-לְבָרְכָהּ, אֹדוֹת הַדְּבֹר הַזֶּה. בְּתַחֲלַת הַתְּקַרְבוֹתָיו לְאֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ, זְכָר-צַדִּיק-לְבָרְכָהּ, רָאָה בְּחִלּוֹם, שֶׁבָּא אֵלָיו אֶחָד מֵעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן וְשָׂאֵל אוֹתוֹ לְאִיזָה צַדִּיק הוּא מְקַרֵּב. הֵשִׁיבוֹ: לְאֲדָמוֹ"ר מִבְּרַסְלָב, זְכָר-צַדִּיק-לְבָרְכָהּ. וַיִּבְקֶשְׁהוּ, שְׂיֹאמֵר לוֹ אִיזָה דְבַר-תּוֹרָה שֶׁשָּׁמַע מִפִּיו. וּלְפִי שֶׁזֶה הָיָה תִּכְף אַחֲרֵי שֶׁמְעוּ מֵאֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ, זְכָר-צַדִּיק-לְבָרְכָהּ, אֶת הַתּוֹרָה "תְּהִמֹת יְכַסִּימוּ" שֶׁבִּ"לְקוּטִי-מוֹהֲרִ"ן חֶלֶק רֵאשׁוֹן, סִימָן ט, הַמִּתְחַלֵּת: כִּי עֵקֶר הַחַיּוֹת מְקַבְּלִין מֵהַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: תְּפִלָּה לֹאֵל חַיֵּי וְכוּ', אָמַר לוֹ הַרְבֵּי נִפְתְּלִי הַדְּבֹר הַזֶּה מֵהַתְּחַלֵּת הַתּוֹרָה הַזֹּאת. וּבְשִׁמְעוֹ זֹאת נִתְלַהֵב מְאֹד בְּהַתְּלַהֲבוֹת עֲצוּם וְנִשְׁגָּב וּבִתְשׁוּקָה עֲצוּמָה וְנִשְׁגָּבָה, וּמִגְדֵּל הַתְּלַהֲבוֹת וּתְשׁוּקוֹתוֹ הָרִים עֲצָמוֹ הָאִישׁ מֵהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה, עַד שֶׁנִּעְלַם מֵאִתּוֹ. וְאַחֲרֵי-כֵן בָּא הַרְבֵּי נִפְתְּלִי, זְכָר-צַדִּיק-לְבָרְכָהּ, לְאֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ, זְכָר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לְבָרְכָהּ, וַיִּסְפֹּר לוֹ אֶת מְרֵאָה הַחִלּוֹם הַזֶּה. עֵנָה וְאָמַר לוֹ אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ, זְכָר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לְבָרְכָהּ: וְכִי אַתֶּם סְבוּרִים, אֲשֶׁר גַּם בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן שׁוֹמְעִים אֶת דְּבָרֵי תּוֹרָתִי כְּשֶׁמְעֵכֶם כָּאֵן לֹא כֵן הִיא. שֶׁסֶּם כְּשֶׁשׁוֹמְעִין אִיזָה דְּבֹר מִשְׁמִי הוּא עֵנִין אַחֲרֵי לְגַמְרִי. (שם).

רינת ציון-מכתבים (ר"א שטרנהרץ)

שְׁמַעְתִּי מֵאָמִי? שֶׁתּוֹרָה אִי שֶׁבְּלְקוּטִי מוֹהֲרִ"ן נֶאֱמָרָה קוּדֵם הַתְּקַרְבוֹתָיו שֶׁל מוֹהֲרֵנִית ז"ל, אֵךְ כְּשֶׁבָּא אֶל רַבֵּנוּ ז"ל וְסִפֵּר לִפְנֵינוּ בְּקוּבְלָנָא רַבָּא אִיךְ שָׂישׁ לוֹ יְסוּרִים מִבְּנֵי בֵּיתוֹ וּמֵאָבִיו וּמֵאֲנָשֵׁי עִירוֹ, שֶׁאֵבֵד הַחֵן שָׁלוֹ אֶצְלָם שֶׁהָיָה לוֹ מִקּוּדֵם הַתְּקַרְבוֹתָיו, וּמִתְגַּרֵּין בּוֹ עַל תְּפִלָּתוֹ וְחוֹשֵׁשׁ פֶּן לֹא נִתְקַבְּלָה תְּפִלָּתוֹ, וְאִזּוֹ הִרְאָה לוֹ אֲדָמוֹ"ר ז"ל זֶה הַמֵּאֲמָר, וְאָמַר לוֹ אִזּוֹ תִלְמַד תּוֹרָה בְּכַח וַיִּתְתְּקוֹן הַכֹּל, וְכֵן הָיָה בְּעֶזְרָתוֹ יִתְבָּרֵךְ (רִנַּת צִיּוֹן א).

חֵלֶם לְהַקְדוּשׁ הָרִי שִׁיא זְלַלְהָ"ה שֶׁהָיָה בְּאִיזָה יַעַר גְּדוֹל וְתַעָה שָׁם, וְלֹא הָיָה לוֹ שׁוֹם דָּרֵךְ לַחֲזוֹר וְלִיצָא מִשָּׁם, עַד שֶׁמִּצָּא בֵּית קֶצֶר וְאָרוֹךְ וְנִכְנַס לָשָׁם וְרָאָה אֶבְרָךְ אֶחָד שֶׁהָיָה מְאוּסָם מְאֹד עַד שֶׁנִּתְגַּרָא לְדַבֵּר עִמוֹ, וְזֶה הָאֶבְרָךְ שָׂאֵל אוֹתוֹ מַה לָּךְ פֶּה, וְהֵשִׁיב הָרִי שִׁיא אִינִי יוֹדֵעַ הַדָּרֵךְ לִיצָא וְלַחֲזוֹר לְמִקּוּמִי, וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאֶבְרָךְ לָךְ נֶצְרֵךְ לְאִיזוֹ חֶרֶב שָׂישׁ לָהּ שֶׁנִּי פִּיּוֹת (שְׂאֲרָפֵן בִּלִּיא) וְתַחֲגוֹר עַל מִתְנִיף שֶׁהֵם יִרְכִּיף וְתִדַּע אִיךְ לְקַלּוֹעַ אֶתְהָ,

ואז תוכל למצוא ולידע הדרך הנצרך לך, והראה לו לחדר אחר בפתח קצר וקטן, וכשנכנס לשם, ישבו שם אנשים על כסאות למשפט, וישאלו אותו מי הביאך הלום, ויענה ויאמר, אברך אחד מחדר הראשון שהוא מאויים ונורא מאד דחף אותי לכאן, ואגב ראה שם כלי זיין רבים חרבות וקשתות, ויחרד מאד, ויאמרו אליו, אם יש לך ידיעה במשפט, יתנו לך חרב פיפיות. אך תקלע ביושר במשפט ובצדקה גם כן, ובתוך כך סבבו אותו עננים כאלו עד שנחשך לו, ודחפו אותו לחדר הראשון, ויאמרו אליו שם תלמוד אצלו משפט וצדקה ותראה עין בעין איך ליצא ולילך לדרךך הנצרך לך, והקיץ משנתו. וזה היה סמוך להתקרבותו לאדמו"ר זל"ה, ותפעם רוחו מאד מן החלום, ויסע תיכף אל רבנו זצ"ל שיפתור לו חלומו. וכשבא אליו זצ"ל באימה וברתת וזיע, ורצה לספר לו את חלומו, אמר אליו אדמו"ר זצ"ל, יוסף אמר "הלא לאלקים פתרונים", מקודם אומר לך דברי תורה, ואמר לפניו זו התורה הנ"ל ונפתר לו החלום פלו, ואז אמר הרב ש"א מפני זה דחפו אותי אצליכם, כל התורה והתפלה שלי אני מוסר לכם, ויען ויאמר אליו רבנו זצ"ל, אף על פי כן עדין צריך אתה עוד הרבה לחסדי ה' (שם ב).

"ה' אנכי" ידוע שהתורה הזו נאמרה בזלאטיפאליע, בחג שבועות, על ידי אחד שבע על שבועות אל רבנו זל"ה בתוך הבאים. כי שבועות היה מהזמנים הקבועים פידוע ואותו האיש היה מקורב חדש שלא היה עדין אצל רבנו זל"ה מקודם, איש כשר וירא שמים ובר דעת גדול, ומסחרו היה מהצבא שעמד בעירו. והוא היה המספיק להם כל צרכיהם אוכל ומלבושים וכיוצא על ידי השרים הממונים עליהם. והשרים היו מצערים אותו עד למדי בחשבונותיהם אתו. ומחמת שרצו שיתן להם בכל פעם שוחד, העלילו עליו כמה פעמים והפחידו אותו שימסרו אותו למלכות, ומחמת שכל מחייתו ופרנסתו היתה רק מזה, נדמה לו שאם ימסרוהו למלכות יפסיד כל פרנסתו, ומחמת שהיה איש כשר בלבב אותו גם זאת שכל בטחונו הוא באיסור ממאמר התנא באבות "הווי זהירין בברשות", שזה ממש כמו מבטח בוגד שעובד למלכות הרשעה, כאלו חס ושלום אין לו אקי. ובבואו אל אדמו"ר זל"ה בערב שבועות, וקבל שלום, ורבנו קבלו בסבר פנים יפות, והתחיל לספר לפני אדמו"ר האיד שיעובדים עליו צרות מצרות שונות, עד שלא די שאין לו עולם הזה, אלא אף גם עולם הבא בודאי לא יהיה לו. ומחמת טרדת ערב יום טוב אמר לו רבנו זל"ה כעת אין זמן לדבר באריכות אם-ירצה-השם ביום-טוב נדבר, והלך האיש ולא ספר לרבנו זל"ה שום פרטיות, ובפרט ביום טוב בודאי לא היה זמן לספר, ובתוך כך אמר אז אדמו"ר זל"ה התורה הזאת המתחלת כשאדם יודע וכו' וצריך להשיב המלוכה לשם יתברך, נבהל האיש הנ"ל כי זה נצרך לו, ואיך ידע רבנו שזה נוגע אליו למחשבותיו ועניניו, כי הוא לא ספר לרבנו זל"ה שום פרטים, וכפי שמבאר רבנו זל"ה שם שלזה נצרך וידוי דברים וכו', והוא מקורב חדש שעדין לא התוודה לפני אדמו"ר זל"ה, עלה בדעתו שיתוודה בודאי אם ירצה השם אחרי יום טוב ויספר לפניו כל מאורעותיו. ובתוך כך הזכיר רבנו זל"ה הלואו של "לא יהיה לך אלהים אחרים", וחשב בדעתו שגם זה שיש אלי שאני עובר כסדר על זה

הלאו, שְׁכַל בְּטַחוּנִי בְּפִרְנָסְתִּי הִיא עַל זֶה מֵהַמְּלָכוֹת, וְנִפְּל לְעַצְבוֹת עַל יְדֵי זֶה שִׁיִּצְטָרֵף לְהַתְּנִידוֹת. וְאֵגֵב נִזְכָּר בְּהַבְּלוּלִים שֵׁישׁ לוֹ עַל זֶה שֶׁמוֹכָרָח תְּמִיד לִילֵף לְבֵית הַשָּׁרִים הַנִּי"ל לְעִשׂוֹת חֲשֹׁבוֹנוֹת אִתָּם, וּבְנֵי בֵיתָם מְדַבְּרִים אֹתוֹ הַרְבֵּה, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִיזְהַר מֵהֶם, כִּי אֶצְלָם זָהוּ לְשַׁחֲוֹק, אֵדָה הוּא בְּפִנְיָמִיּוֹתוֹ יֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים מְזֵה. וְכִשְׁאָמַר אֲדַמּוּ"ר ז"ל שֶׁעַל יְדֵי שְׂרוּאֵין אֶת הַצְּדִיק בְּחִינַת "וְהָיָה עֵינֶיךָ רוֹאוֹת" וְכוּ', הַרְגִישׁ הָאִישׁ שֶׁאֵלָיו כִּיּוּן רַבְּנוּ זֶה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִתְּבַטְּלִים הָעַצְבוֹת וְהַתְּאֻוֹת, וּבְאֶמֶת הָיָה לוֹ לְהָאִישׁ הַנִּי"ל מִיְחוּשׁ מִכָּבֵד שֶׁעֲצָמוֹתָיו הָיוּ כּוֹאֲבִים לוֹ וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ רְפוּאָה לָזֶה, וְכִשְׁשָׁמַע שֶׁעַל יְדֵי וְדוּי דְבָרִים וְכוּ' כְּמַבּוּאָר בְּפִנְיָם, הַכֹּלֵל רָאָה שֶׁכָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶאֱמָרָה בְּשִׁבְלֹו. הַכֹּלֵל מֵאֵז וְהִלָּאָה נִתְּקָרַב כָּל כָּף, עַד שֶׁהַשְּׁלִיף אֶת פִּרְנָסְתּוֹ הַנִּי"ל, וְנִסָּע הַרְבֵּה פְּעָמִים אֶל רַבְּנוּ זְלַל"ה, וְגַם קִירַב הַרְבֵּה אֲנָשִׁים כָּאֵלוֹ שֶׁהָיוּ פּוֹחֲזִים וְרִיקִים, וְגַם הֵם נִעְשִׂים מְרַכְּבָה כְּמַבּוּאָר שֶׁם עֵין שֶׁם, וּבְהַתּוֹרָה הַזֹּאת נִכְלָלוּ גַם כֵּן גְּדוּלֵי מְקוֹרְבָיו שֶׁהָיוּ גַם כֵּן עַל חַג הַשְּׁבוּעוֹת הַנִּי"ל, הֵינּוּ הַרְבֵּה רַבִּי שְׁמוּאֵל אֵיזִיק וְהַרְבֵּה רַבִּי יוֹדֵל וְהַרְבֵּה הַרְבֵּה אֲהָרֹן זְלַל"ה, וְעַלֵּיהֶם רוּמָז אֲדַמּוּ"ר זְלַל"ה מֵהַ שְׁנֵאֶמַר שֶׁם וּבְכָל פְּעַם שְׁבִאֵין אֶל הַצְּדִיק וּמִתְּנִידִים וְכוּ' (שם ד).

הַתּוֹרָה הִיא בְּחִצּוֹצְרוֹת הַנֶּאֱמָרָה בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה הַרְאִשׁוֹן שֶׁל הַהַתְּקָרְבוֹת מוֹהַרְנִי"ת זְלַל"ה, הַגַּם שֶׁזֶה דְבַר אֲדַמּוּ"ר לְעֵנֶן הַפִּינְקִטִין שֶׁהֵם גְּזֵרוֹת שְׁנֵשׁמָעוּ, לְבִטְלָן וְלְהַמְתִּיקוֹן כִּידוּעַ, אֵדָה הַעֲקָר נֶאֱמָרָה כְּמַעַט כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְעֵנֶן מוֹהַרְנִי"ת הֵן עַל הַעֲבֵר שֶׁלוֹ וְהֵן עַל הַעֲתִיד, אֵיךְ לְעַבּוֹד עֲבוֹדַת הִ' לְהַבָּא, וְכֵן לְשָׂאֵר אֲנִי"שׁ שְׁבִאוֹ עַל רֵאשׁ-הַשָּׁנָה לְאֲדַמּוּ"ר זְלַל"ה, הָיוּ כְּמֵה מֵאֲנָשֵׁי הַקְּבוּץ שֶׁכָּל אֶחָד אָמַר שֶׁכִּיּוּן אֲדַמּוּ"ר זְלַל"ה בְּדַבּוּרָיו הַקְּדוּשִׁים רַק בְּשִׁבְלֹו, הֵינּוּ כְּפִי שֶׁזֶה מוֹהַרְנִי"ת ז"ל הָיָה מְקוֹרֵב חֲדָשׁ מְשֻׁלָּשׁה שְׁבוּעוֹת, וְעַדִּין לֹא סָפַר אֶת כָּל לְבוֹ מִמְדוּתָיו וְעֲבוֹדָתוֹ אֵיךְ שֶׁעֲבָר עָלָיו מִשְׁנָיִם הַקּוֹדְמוֹת הֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת וְהֵן בְּרוּחָנִיּוֹת, לְאֲדַמּוּ"ר זְלַל"ה, אֵדָה דְבָרִים פְּרָטִים, כִּי לֹא הִסְפִּיק עוֹד הַזְּמַן קֶצֶר מִן קוֹדֵם רֵאשׁ-הַשָּׁנָה שֶׁנִּתְּקָרַב לְדַבֵּר אוֹדוּתָיו, בְּרֵאשׁוֹן כִּי שָׂאֵם כָּל דְּבֹר וְדְבֹר כְּמוֹ הַצְּמָא שֶׁתֵּאָב לְשֵׁאוֹב וְלִשְׁתוֹת לְכַבּוֹת וְלָרוֹת אֶת צְמֵאוֹנוֹ, כִּידוּעַ שֶׁאֲדַמּוּ"ר אָמַר מִקּוֹדֵם רֵאשׁ-הַשָּׁנָה עַל פִּי "אִתָּם נִצְבִים" וְכִיּוֹצֵא שֶׁגַם זֶה הַבֵּין מוֹהַרְנִי"ת ז"ל. שֶׁאֲדַמּוּ"ר זְלַל"ה נוֹתֵן לוֹ כְּמוֹ תַּחְבוּשֶׁת וּמְזוֹר לְרְפוּאָתוֹ הַנֶּצְרָף לְחִיּוֹ, אֵדָה אֵף עַל פִּי כֵּן בְּרֵאשׁ-הַשָּׁנָה בְּהַתּוֹרָה בְּחִצּוֹצְרוֹת הַמְּדַבְּרֵת מְעַנֵּן שְׁמַחַת כָּל הַמְּצוֹת, וּמְעַנֵּן "בִּיּוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ", שֶׁאֵין רוּצָה שְׂכָר עוֹלָם הַבָּא רַק שְׂכָר מְצוּה אַחֲרָת, עֵין שֶׁם, וְכֵן לְפִשֵׁט מֵלֵב עֵקְמוּמִיּוֹת עַל יְדֵי קוֹלוֹת בְּתַפְלָה, וְלִפְנֵי הַמַּח מִמְּחֻשְׁבוֹת הַנִּקְרָאִים חֲמֵץ הַמוּבָא שֶׁם, זֶה הָיָה מְמַשׁ כְּמוֹ שֶׁדְּבַר אֲדַמּוּ"ר רַק עֲבוּר תִּקּוּן נִפְשׁוֹ לְבַד, מִחֲמַת שְׁמוֹהַרְנִי"ת זְלַל"ה הָיָה מִקּוֹדֵם הַקְּרִיבוֹתוֹ לְאֲדַמּוּ"ר זְלַל"ה בְּעַל מְחֻשְׁבָה לֵאמֹר שֶׁעוֹר שֶׁזֶה הָיָה אֶצְלוֹ יִסּוּרִים לְעַבּוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וּמִחֲמַת זֶה לֹא הָיָה הַשְּׁמִחָה שֶׁלוֹ מֵהַמְּצוֹת בְּשְׁלִימוֹת רַק בְּשִׁבְלֵי עוֹלָם הַבָּא, וְהַגַּם שֶׁהָיָה גַם מִקּוֹדֵם יֵרָא שְׁמִים גְּדוּל וְעָצוֹם, אֵדָה לֹא הַרְגִישׁ שׁוּם חִיּוֹת מְמַדַּת הִירָאָה וְהֵאֱהָבָה, כְּפִי שֶׁמַּבּוּאָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת מְזֵה, וּמֵאֵז הַתְּפִלָּה בְּקוֹלוֹת בְּחִינַת רְעָמִים עֵין שֶׁם וְאֵז כְּשֶׁאָמַר רַבְּנוּ זְלַל"ה וְתֵאֱמִין כִּי כָּל מְצוּתָא וּמְרִיבָה שֵׁישׁ בֵּין הַצְּדִיקִים הַשְּׁלִימִים אֵין זֶה רַק שִׁיגְרָשׁוֹ סִיטְרִין אוֹחְרָנִין, עִם הַפְּסוּק אוֹזֵן

שומעת וכו', אמרו אחר כך [אנשי] הקבוץ למוהרנ"ת זל"ה שבזה נתישב דעתם כל כך כי לא הבינו מקודם איך יהיה על אור קדוש וטהור ובהיר כזה איזה קינטור, ובפרט חס ושלום מחלוקת, אך כששמעו מאדמו"ר הפירוש של זה הפסוק און שומעת וכו' הבינו שזה לטובתם עין שם היטב התורה הזאת, ומאז והלאה לא היה קשה להם שום קושיות מהמחלוקת אפלו על גדולי גדולים, כי זה רק כדי שיזכו המון עם לחיים בחינת תוכחת חיים, ומוהרנ"ת אמר שבזה התורה גלה לו רבנו זל"ה כל היהדות איך להתנהג, היינו איך להתפלל, ואיך לעשות מצות בשמחה מהמצוה בעצמה, ומדת היראה ואהבה, ולטהר את המוח ממחשבות כמבואר שם, כן נזכה לדרוך בנתיבות הקדושים האלו, שדרכו בו כמה וכמה ממקורבי אדמו"ר זל"ה, והעקר על ידי מוהרנ"ת זל"ה שעל ידו נשאר לנו ירושה גדולה הזאת בזה ובבא (שם ה).

אבני"ה ברזל

הקדמת המוציא לאור :

הנה פאשר זפני השם יתברך להיות על ציון רבנו הקדוש באומן ביחד עם תלמידי, רבי אברהם זכרוננו-לברכה וכו'. נתעוררו על ידי תלמידי רבי אברהם זכרוננו-לברכה, ובפרט הרב רבי לוי יצחק שליט"א, והרב רבי משה גלידמן מטשענסטחוב זכרוננו-לברכה והרב רבי משה שמואל זכרוננו-לברכה והרב רבי אליהו חיים רוזין זכרוננו-לברכה והרב רבי יוחנן בן רבי ברוך מברדיטשוב זכרוננו-לברכה. וכתבנו כל יום שעה או יותר ערך ב' חדשים השיחות והספורים המובאים בזה הספר, ששמעו מפי רבי אברהם זכרוננו-לברכה, והתקרבות מוהרנ"ת, ששמעו מפי רבי אברהם זכרוננו-לברכה באריכות. ושספר גם רבי ישראל כהן זכרוננו-לברכה אחר פטירת רבי אברהם זכרוננו-לברכה, ומאד נהנו והתלהבו מזה הרב רבי געצי זכרוננו-לברכה ושאר אנ"ש הגדולים העובדים מאומן. והנה, פאשר ידוע גדלת וצדקת הרב אברהם זכרוננו-לברכה ועבודתו הנלהבה במסירות נפש בעבודת ה', עד שאנ"ש אמרו עליו "אחד היה אברהם", וכן עבודתו הנלהבה של תלמידו המבהק מורנו רבי ישראל כהן זכרוננו-לברכה, אשר ממש לאו כל מוחא סביל להשיג עבודתם, ואשרי עין ראתה אותם הלא למשמע און דאבה נפשנו ושניהם נפטרנו בשם-טוב, וזכר אחריהם הניחו רק בתלמידיהם ובספוריהם ודבריהם הקדושים. על-כן קראנו הספר הזה על שמם "אבני"ה ברזל", ר"ת אברהם בן רבי נחמן ישראל היפהן, "ברזל", שהיו מחדדו בעבודת ה' כפרזל. זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן. (הקדמת אבני"ה ברזל).

ברזל

אבני"ה

א-תקי (תקט)

דַּרְכוֹ שֶׁל רַבֵּנוֹ זְצוּק"ל הָיָה בְּהַעֲלִים גְּדוּל, שְׁאַפְלוֹ מִפְּנֵי חוֹתְנוֹ הָיָה מִסְתִּיר אֶת עֲצָמוֹ מְאֹד וּבַעֲת שֶׁנִּסְעַ חוֹתְנוֹ בְּחֶרֶף עַל הַנְּהַר הַקְּפוּא רָאָה אֶת רַבֵּנוֹ זְצוּק"ל, שֶׁהֵלֵךְ שָׁם בְּנְהַר לְשַׁחַק שָׁם יַחַד עִם הַנְּעָרִים הַקְּטָנִים וְסִבֵּר חוֹתְנוֹ, שֶׁהוּא מְבִטֵּל זְמַנוֹ, וְאֵינוֹ לוֹמֵד כָּלֵל, וְהֵנָּה הוּא הָיָה בְּעַל מְכַנִּיס אַרְח גְּדוּל, וְכָל הַצְּדִיקִים הָיוּ רְגִילִים לְהִתְאַכְסֵן אִצְלוֹ. פַּעַם אַחַת נִתְאַכְסֵן אִצְלוֹ אֶחָד מִתְּלַמִּידֵי הַמַּגִּיד, וְסִפֵּר לְפָנָיו חוֹתְנוֹ צִעְרוֹ, הָיִיתָ שְׁלַקַּח לְחֶתֶן אֶת נֶכֶד הַבַּעַל-שָׁם-טוֹב, אוֹלָם דָּא עֵקָא, שְׁאֵינוֹ לוֹמֵד כָּלֵל, עַד שְׁאַפְלוֹ אֶת קְרִיאַת הַתְּבוֹת כְּרֵאוּי בְּוֹדָאֵי שְׂכַח, וְאָמַר הָאוֹרַח, שֶׁבְּוֹדָאֵי אֵינוֹ כֵּן, כִּי יֵרָא לְדַבֵּר עַל נֶכֶד הַבַּעַל-שָׁם-טוֹב, וְחוֹתְנוֹ שֶׁל רַבֵּנוֹ זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הַתּוֹפַח עִמּוֹ, עַד שְׁאָמַר לוֹ הָאוֹרַח: "אִם-כֵּן אֲבַחֵן אוֹתוֹ", וְהִתְחִיל לְבַחֵן אֶת רַבֵּנוֹ זְצוּק"ל בְּפִרוּשׁ הַמְּשָׁנָה: "הַכֶּלֶב וְהַגְּדִי שֶׁקִּפְצוּ מֵרֹאשׁ הַגִּי" שֶׁבְּמִסְכַּת בְּבֹא קָמָא, וְעָשָׂה רַבֵּנוֹ עֲצָמוֹ כְּלֹא יוֹדֵעַ לְקָרָא, וְאָמַר: "הַכֶּלֶב וְהַגְּדִי שֶׁקִּפְצוּ מֵאֲרֵשׁ". נִתְבַּיֵּשׁ הָאוֹרַח הַנִּי"ל מְאֹד, וַיֹּאמֶר לוֹ חוֹתְנוֹ הֲלֹא אֲמַרְתִּי לָכֶם, שְׂכָבֵר שְׂכַח אִפְלוֹ כִּשְׁר הַקְּרִיאָה, עִם כָּל זֶה לֹא הַקְּפִיד הַצְּדִיק הַנִּי"ל עַל רַבֵּנוֹ זְצוּק"ל לְפָנָיו חוֹתְנוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה יֵרָא לַעֲשׂוֹת אֲבָהּ וְשִׁנְאָה בֵּינוֹ לְבִין חוֹתְנוֹ, מִחֲמַת שֶׁהוּא מְזַרֵּעַ הַבַּעַל-שָׁם-טוֹב, אוֹלָם כְּשֶׁפָּגַשׁ אֶת רַבֵּנוֹ אַחֵר-כֵּךְ מִתַּחַת כְּתֵל הַבַּיִת בְּהַצָּנֵעַ, שְׁאָלוֹ: הֵיתְכֵן כְּזֹאת? הֲלֹא אַתָּה נֶכֶד הַבַּעַל-שָׁם-טוֹב וְנֶכֶד רַבִּי נַחֲמָן מִהָאֲרִיזְעֵנְקָא וְחוֹתְנְכֶם פִּזֵּר לְנֶדָן סָדָּר רַב מִחֲמַת יְחוּסָדָּךְ וְהֵנָּד לֹא לוֹמֵד כָּלֵל, עַד שְׁאַפְלוֹ שְׂכַחַת אֵיךְ לְקָרָא תְּבוֹת כְּרֵאוּי, וּבִין אֵלוֹ הַדְּבוּרִים שֶׁדַּבֵּר עִמּוֹ הִכָּה אוֹתוֹ עַל לַחֲיוֹ... וּבִכָּה רַבֵּנוֹ זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה הַרְבֵּה וְלֹא עָנָה אוֹתוֹ דָּבָר... כְּשֶׁנִּסְעַ הַצְּדִיק הַנִּי"ל לְדַרְכוֹ וְעֵבֵר דְּרָךְ הַיַּעַר שְׁמַע קוֹל צִעְקָה, וַיֹּאמֶר לְבַעַל-הָעֵגְלָה, שְׁיִטָּה גַם הוּא אֶת אֲזָנוֹ לְקוֹל הַצִּעְקָה וְשָׁמְעוּ, שְׁזָה קוֹל אָדָם וְהִטָּה אֲזָנוֹ יוֹתֵר וְשָׁמַע, שְׁזָה קוֹל תְּפִלָּה, וַיֵּרֵד מִן הָעֵגְלָה וְהֵלֵךְ אַחֵר הַקוֹל, וַיָּבֵא עַד מְקוֹם רַבֵּנוֹ זְצוּק"ל וּמִצָּאוֹ אֶת רַבֵּנוֹ עוֹמֵד מְעֻטָּף בְּטַלִּית וְתַפְלִין וְצוּעֵק בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת עַד לֵב הַשָּׁמַיִם וְסָבִיבוֹ הֵיטָה הָאֲדָמָה לַחַה מִהַדְּמָעוֹת שֶׁהִזִּיל וּמִנְעָלָיו הָיוּ רְטֻבוֹת וְשִׁקוּעוֹת בְּלַחְלוּחִית הָאֲדָמָה שֶׁנֶּעְשְׂתָה מִן הַדְּמָעוֹת וְהַבְּכִיּוֹת שֶׁבָּכָה וְנָבְהַל מְאֹד, וְהִמְתִּין, עַד שֶׁרַבֵּנוֹ זְצוּק"ל סִיַּם אֶת תְּפִלָּתוֹ, וְאָז הִתְחִיל לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, שְׁיִמְחַל לוֹ עַל הַהִכָּאוֹת וְהַזְּלוּלִים שֶׁהִכָּהוּ וּבָזָהוּ, אָמַר לוֹ רַבֵּנוֹ זְצוּק"ל, שֶׁהוּא מוֹחֵל לוֹ, בְּתַנְאֵי שְׁיִבְטִיחַ לוֹ, שֶׁלֹּא יִפְרָסֵם הַדְּבָר לְאַף אָדָם, וְכֵן שְׁיִחְזֹר אֶל חוֹתְנוֹ וַיִּשְׁלִים בֵּינוֹ לְבִין חוֹתְנוֹ, וְחִזֵּר הַצְּדִיק וְאָמַר לְחוֹתְנוֹ, וְכִי מָה יוֹדְעִים אָנּוּ פְּרוּשִׁים עַל נֶכֶדֵי הַבַּעַל-שָׁם-טוֹב, וּבְכֵן מִהֲנִכּוֹן, שֶׁלֹּא יִתְעַרֵּב בְּעֵנְיָנוֹ שֶׁל רַבֵּנוֹ וּמִחֲמַת שֶׁהוּא הָאֲרִיזְעֵנְקָא יָמִים אַחֵר רַבֵּנוֹ זְצוּק"ל, סִפֵּר כָּל הַמַּעֲשֵׂה הַנִּי"ל לְבָנוֹ, וּבָנוֹ סִפֵּר לְאַנְיֵשׁ מְעַשֵּׂה זֶה שֶׁשָּׁמְעוּ מֵאֲבִיו זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה. (אֲבָנִי"ה בְּרִזְל שִׁחוֹת וְסִיפּוּרִים מֵרַבִּיז"ל, ס"ט).

א-תקיא

רַבֵּנוּ זְצוּק"ל הָיָה בְּקִטְנוּתוֹ הַצְנִיעַ לְכַת מָאֵד וְהָיָה נוֹהֵג לְתַן לְבַעַל-הָעֵגְלָה שֶׁל חוֹתְנוֹ אֵיזָה סְכוּם, כְּדִי שְׂיִסַּע עִמּוֹ בְּבִקְרָ קָדָם אֹר הַיּוֹם אֲפִלוּ בְּחֹרֶף לְהַשְׁתַּטַּח עַל קֶבֶר הַצְּדִיק, רַבִּי יִשְׁעִיָּה מִיֵּאֲנוּב זְצ"ל, וְהָיָה חוֹזֵר חֲזָרָה עוֹד קָדָם אֹר הַיּוֹם, עַד שֶׁלֹּא יָדַע מִזֶּה חוֹתְנוֹ מְאוּמָה. פְּעַם אַחַת רָאָה חוֹתְנוֹ שֶׁהַסּוּסִים מְזִיעִים, וְהִבִּין שֶׁהֲלֹא דָבָר הוּא, עַד שֶׁשָּׂאֵל לְמִשְׁרְתּוֹ וְהִכְרַח לְהַגִּיד לוֹ הָאֲמֶת. (אֲבַנְי"ה בְּרִזָּל, שֵׁם סִי"ד).

א-תקיב

כְּשֶׁסָּפַר רַבֵּנוּ לְמוֹהֲרַנ"ת מְדַרְכֵי עֲבוֹדָתוֹ, שֶׁעָבַד אֶת ה', אָמַר: "הֵייתִי רָגִיל בְּנִדְרִים" (עֵינן בִּשְׁבַחֵי הַר"ן סַעִיף ט"ו), שֶׁאֵל אוֹתוֹ מוֹהֲרַנ"ת: הֲלֹא עַל-פִּי הַדִּין שֶׁבִּגְמָרָא אֵין נֶכוֹן לְנִדָּר, הַשִּׁיב לוֹ רַבֵּנוּ וְאָמַר: "דָּאֵס מִיֵּינֵט מְעַן אֲזוּינַע שְׁלִימָאֲזַע לְנִיקְעַס וְוִי אֵיהֵר". (אֲבַנְי"ה בְּרִזָּל שֵׁם סִט"ו); וְעִי"ע בְּשׁוּ"ע יוֹר"ד סִי ר"ג, סַעִיפִים: ו-ז; וְעִי"ע בְּלִיקוּי"ה ח"א הִל' בְּרַכַּת הַשַּׁחַר ה', זצ (דף קמו.:

א-תקיג

רַבֵּנוּ אָמַר עַל מָה שֶׁאוֹכַל חֶתָן בְּבֵית חוֹתְנוֹ לְאַחַר חֲתֻנָּתוֹ וְלִפְעָמִים נַעֲשִׂים מְרִיבוֹת בְּבֵית וְכַדוּמָה: "אֲפִלוּ אִם זוֹרְקִים לְחַתָּן אֶת הַשְּׂמִיכָה וְהַכָּרִים לְחוּץ, אוֹלָם אַחֲר־כֵּן מִתְּפַשְּׁרִים וּמְכַנִּיסִים אוֹתָם בְּחֲזָרָה לְבֵית, לֹא יִרְחִיק עֲצָמוֹ הַחֲתָן מִזֶּה לִילָד אֶל הַמִּשְׁאָ וּמִתָּן וְלִסְחָר", וְדָבָר מוֹהֲרַנ"ת פְּעַם מִזֶּה וְאָמַר, שֶׁהִנֵּי מִיֵּלִי בְּאֲבָרָד שְׁתוֹרְתוֹ אֲמִנּוֹתוֹ, אוֹלָם אִם לּוֹמֵד רַק קִצָּת וְהַשְּׂאָר הוּא מְבַטֵּל מִלְּמוּדוֹ, מִצָּוָה לְדָבָר עִם הָאֲבָרָד הַזֶּה, שְׂיִלָּד לְסַחַר בְּמִשְׁאָ וּמִתָּן וְיִקְבַּע עֵתִים לְתוֹרָה מְדִי יוֹם. (אֲבַנְי"ה בְּרִזָּל, שֵׁם סִט"ו).

א-תקיד

איש אחד עשה סכה יקרה ועלה לו בסכום רב ובקש את רבנו זצוק"ל על קדוש להסכה, והלך עמו מוהרנ"ת, והעיר מוהרנ"ת שהסכה אינה כשרה כל-כך על-פי הדין, ורבנו זצוק"ל שתק וכשראה מוהרנ"ת, שרבנו זצוק"ל שותק, שתק גם הוא. בדרך חזרה אמר לו רבנו זצוק"ל: "יהודי שמנגע עצמו כל-כך ומוציא כל-כך הוצאות על הסכה, אתה בא לפסלה מחמת חמרות יתרות ולשבר רוחו?...". (אבני"ה ברזל, שם סי"ז).

א-תקטו

כשהיה רבנו זכרוננו-לברכה בלעמבערג בקש אותו איש חסיד בעל מכניס אורחים גדול, שהיו אוכלים אצלו הרבה אורחים, שיבוא לאכל אצלו אמר לו רבנו זצוק"ל: "הלא יש לך בלעדי גם הרבה אורחים" ענה לו האיש החסיד הנ"ל: "רוצה אני לזכות לקיים מצות הכנסת אורחים גם בכם". אמר לו רבנו זצוק"ל: "אם כן רוצה אני בעצמי את המצה בי...", ואף-על-פי-כן הפציר בו מאד, עד שהכרח רבנו להבטיחו שיאכל אצלו סעודה אחת, ואכל אצלו, אחר-כך, כשספר זאת רבנו זצוק"ל אמר, התקנאתי בו, כשראיתיו יושב כמו "גוטער יוד" - רבי עם חסידים, והנה כל הגוטע יודין כשנוסעים מהם נותנים להם החסידים מעות, והוא עוד נתן לכל אורחיו מעות צדקה. (אבני"ה ברזל, שם סי"ח).

א-תקטז

כשהביא השוחט מטעפליק את הכסא שעשה לרבנו, כמספר בספר "חיי מוהר"ן" (סימן פד), שאל אותו רבנו זכרוננו-לברכה: "כמה זמן עשית אותו"? ענה: "שעבד כשעה אחת כל יום במשך חצי שנה", כי היה כסא נאה ומצור בציורים נאים. אמר לו רבנו זצוק"ל: "אזוי! האסטו מיר אין זינגען גיהאט אהאלב יאר אלע טאג" - (= כד! חשבת עלי במשך חצי שנה כל יום!) (אבני"ה ברזל, שם סי"כ).

א-תקיז

פּעם-אַחַת אָמַר רַבֵּנוּ זְרוּנוֹ-לְבָרְכָה שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים פְּעֻלְתֵּי אֶצֶל הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ: א. דָּאס גְּדֻלוֹת הָאב אִיךְ שׁוֹיִן פֿון אִיךְ צוּבְרָאכֶן ווי אַזוי אִיהָר וועט דאָוּינען וועט מען זאָגן, אַיִי עַר אִיז אַ בְּרַאסְלִינְוֵער. ב. אַ עֲבָרָה וועט אִיךְ שׁוֹיִן נִיט בַּאקוּמֵען אַפֿלו אִיהָר וועט טאן וועט דאָס זײַן אָהן הענט און אָהן פֿיס. ג. מְפָרְסָמִים שְׁל שְׁקָר וועט אִיהָר זײַער פֿנים נִיט קענען אָן קוֹקֵן אִיהָר הָאט שׁוֹיִן פֿאַרזוּכְט דָּעם אונגאַרִישֵׁן וויין. (אַבְנִי"ה בְּרִזְל, שֵׁם סכ"ו).

א-תקיח

פּעם-אַחַת אָמַר רַבֵּנוּ זְרוּנוֹ-לְבָרְכָה שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים פְּעֻלְתֵּי אֶצֶל הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ: א. דָּאס גְּדֻלוֹת הָאב אִיךְ שׁוֹיִן פֿון אִיךְ צוּבְרָאכֶן ווי אַזוי אִיהָר וועט דאָוּינען וועט מען זאָגן, אַיִי עַר אִיז אַ בְּרַאסְלִינְוֵער. ב. אַ עֲבָרָה וועט אִיךְ שׁוֹיִן נִיט בַּאקוּמֵען אַפֿלו אִיהָר וועט טאן וועט דאָס זײַן אָהן הענט און אָהן פֿיס. ג. מְפָרְסָמִים שְׁל שְׁקָר וועט אִיהָר זײַער פֿנים נִיט קענען אָן קוֹקֵן אִיהָר הָאט שׁוֹיִן פֿאַרזוּכְט דָּעם אונגאַרִישֵׁן וויין. (אַבְנִי"ה בְּרִזְל, שֵׁם סכ"ו).

א-תקיט

מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה בְּשָׁבוּעוֹת אוֹ בַּחֲנֻכָּה, שְׁאָמַר רַבֵּנוּ זְרוּנוֹ-לְבָרְכָה שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים פְּעֻלְתֵּי אֶצֶל הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ: א. דָּאס גְּדֻלוֹת הָאב אִיךְ שׁוֹיִן פֿון אִיךְ צוּבְרָאכֶן ווי אַזוי אִיהָר וועט דאָוּינען וועט מען זאָגן, אַיִי עַר אִיז אַ בְּרַאסְלִינְוֵער. ב. אַ עֲבָרָה וועט אִיךְ שׁוֹיִן נִיט בַּאקוּמֵען אַפֿלו אִיהָר וועט טאן וועט דאָס זײַן אָהן הענט און אָהן פֿיס. ג. מְפָרְסָמִים שְׁל שְׁקָר וועט אִיהָר זײַער פֿנים נִיט קענען אָן קוֹקֵן אִיהָר הָאט שׁוֹיִן פֿאַרזוּכְט דָּעם אונגאַרִישֵׁן וויין. (אַבְנִי"ה בְּרִזְל, שֵׁם סכ"ו).

א-תקכ

עַל הַגְּמָרָא: "הָאֵי צוּרְבָא מְרַבְּנֵן וְכוּ' מוֹסִיפֵנָא לֵיהּ" (חגיגה ה. א) תַּלְמִיד-חֶכֶם עוֹבֵר עַל מִדּוֹתָיו, מוֹסִיף לוֹ מִלֵּאדָּה הַמּוֹת שְׁנַיִם עַל שְׁנוֹתָיו, הַקְּשָׁה רַבֵּנוּ זְרוּנוֹ-לְבָרְכָה שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים פְּעֻלְתֵּי אֶצֶל הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ: א. דָּאס גְּדֻלוֹת הָאב אִיךְ שׁוֹיִן פֿון אִיךְ צוּבְרָאכֶן ווי אַזוי אִיהָר וועט דאָוּינען וועט מען זאָגן, אַיִי עַר אִיז אַ בְּרַאסְלִינְוֵער. ב. אַ עֲבָרָה וועט אִיךְ שׁוֹיִן נִיט בַּאקוּמֵען אַפֿלו אִיהָר וועט טאן וועט דאָס זײַן אָהן הענט און אָהן פֿיס. ג. מְפָרְסָמִים שְׁל שְׁקָר וועט אִיהָר זײַער פֿנים נִיט קענען אָן קוֹקֵן אִיהָר הָאט שׁוֹיִן פֿאַרזוּכְט דָּעם אונגאַרִישֵׁן וויין. (אַבְנִי"ה בְּרִזְל, שֵׁם סכ"ו).

א-תקנא

ספר "שבחי הפעל-שם טוב" נכתב לאחר הסתלקות הפעל-שם טוב, שנתקבצו התלמידים יחד וספרו כל אחד מה שיזע, והתקבצות היה אצל הרב מעיר ליניץ, שהיה מתלמידי הפעל-שם טוב והוא ידע הרבה מעשיות מהפעל-שם טוב וצוק"ל, ומזה נעשה הספר "שבחי הפעל-שם טוב". (אבני"ה ברזל, שם ס"ל).

א-תקנב

מגלת סתרים הראשון (ראה ימי מוהרנ"ת סימן י"א), נאמר, בעת שנסע רבנו וצוק"ל בדרכו מלאדיזין לברסלב, ועברו חללים הנקראים קוזקים, והתחיל רבנו וצ"ל לדבר ממדינת רוסיא, ומה שיהיה לעתיד כל סדר השתלשלות הגאולה, וישב אצל רבנו וצוק"ל חותנו, רבי יוסקא, עם מוהרנ"ת ורבי נפתלי וצוק"ל, וצנה רבנו למוהרנ"ת ורבי נפתלי, שלא יספרו זאת לשום אדם, ועל רבי יוסקא אמר רבנו: עליו אני ערב ואחראי וכן הנה. כשרצה אחר-כך מוהרנ"ת לחזר איזה דבור עם הרב, רבי יוסקא, ראה שאינו יודע כלום, רק ספר, שזאת שמע, שאמר רבנו וצוק"ל לבסוף: "א בואם מיט גילדענע בלעטער", וגם השגי אנשים מטעפליק לא שמעו כלל. (אבני"ה ברזל, שם ס"א).

א-תקכג

מגלת סתרים השני נאמר אחר פטירת היגד הקדוש, רבי שלמה אפרים זכרון-לברכה, בעת שהתאוננה זוגתו של רבנו זכרון-לברכה בפני מוהרנ"ת ורבי נפתלי, מדוע נתן והניח רבנו שישתלק היגד... ולא הגן עליו בתפלתו, ורבנו שמע זאת ממנה ואמר: "איהר איז אשאד דאס קינד?" ונתן קולו בבכי ובדמעות שליש, עד שפרחו מלפניו מפני הבושה. וזאת מובא ב"חיי מוהר"ן" (סימן כ"ח) וב"ימי מוהרנ"ת" (סימן י"א). בבקר למחרת אמר להם רבנו וצוק"ל: מפני מה ברחתם? אם לא ברחתם, הייתי מספר לכם "שיינס" פמבוואר קצת, ואמר אז התורה (שבליקוטי מוהר"ן ח"א סי') ס"ה: "ויאמר בועז אל רות" וכו', אחר-כך קרא אותם ופתח את הדלת של בית-המדרש, שהיה אצל בית-רבנו זכרון-לברכה, ואז היה הרב מברסלב בבית-המדרש ולא רצה רבנו וצ"ל, שהיה בעת הספור, וכיון שפתח רבנו וצוק"ל את הדלת, פתח הרב הנ"ל את הדלת השניה ויצא לחוץ. אז הלך רבנו וצוק"ל תכף וסגר את הדלת וספר להם שנית את מגילת הסתרים. (אבני"ה ברזל, שם ס"ב).

א-תקכד

רַבְּנֵי זְצוּק"ל אָמַר הַשְּׂכִיבָה וְהַמְנוּחָה בְּעֶצְמַת עֵינַיִם חֲצֵי שָׁעָה, אָף-עַל-פִּי שְׁאִין יְשָׁנִים, הִיא
הַתְּחַדְּשׁוֹת הַמַּחֲיוֹן. (אֲבַנְיָהּ בְּרִזְל, שֵׁם סֵל"ג).

א-תקכה

אָמַר פֶּעַם לְאַחַד, שְׁצָרִיכִין לְשָׁמַר אֶת אֲלִינְקַע זְיִיט, שְׁאֵם אֵין לוֹ אֶלָּא כֶּר אֶחָד יְנִיחַ אוֹתוֹ תַּחַת צַד
הַגֶּב וְלֹא תַּחַת הָרֹאשׁ, כִּי לְהֵרָאשׁ אֵינוֹ מְזִיק כָּל-כָּף, אִם אֵין לוֹ כֶּר תַּחְתּוֹ, וְאָמַר גַּם שְׁצָרִיכִין לְשָׁמַר
הַשָּׁנָה, "מִדְּאֵרְף הִיטִין דָּעַם שְׁלֹאֵף". (אֲבַנְיָהּ בְּרִזְל, שֵׁם).

א-תקכו

בְּעַת שְׁאָמַר רַבְּנֵי ז"ל אֶת הַתּוֹרָה שְׁבִסִּימֵן י"ז - "וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיָּהִם", הִלְךְ לְטַיִל עִם מוֹהַרְנֵי"ת
וְאָמַר לוֹ: "רְאֵה עֵשֶׂב זֶה יֵשׁ לָהּ תְּמוּנָה כְּזוֹ וְעֵשֶׂב זֶה יֵשׁ לָהּ תְּמוּנָה אַחֲרֶיהָ, תַּעֲנוּג זֶה גְּדוֹל הוּא מֵהַתְּאֵנָה
הַיְדוּעָה", "דָּאֵס אֵין שׁוֹיֵן אֶ גְּרַעֲסַעֲרַעַר תַּעֲנוּג וְוִי דֵי תַּאָּנָה". (שִׁיחוֹת הַשַּׁיִּכוֹת לַתּוֹרוֹת מֵתוֹךְ
בִּיאַהֲלִ"ק שֶׁהַדְּפִיס ר"ש הוֹרְבִיץ).

א-תקכז

אָמַר מוֹהַרְנֵי"ת: "אֵיךְ יְכוֹל לְהִיּוֹת נַחַת בְּעוֹלָם הַזֶּה אִם יֵשׁ אֶת הַתְּאֵנָה הַיְדוּעָה בְּעוֹלָם", "וְוִי אֲזוּי קַעֲוֹ
זְיִין עוֹלָם הַזֶּה אֲזוּ עֵס אֵין דָּא דֵי תַּאָּנָה אֲוִיף דֵי וְעוֹלָט". (שֵׁם; נַכְפַּל לְהַלְךְ סַעֲיַף תַּרְפִּ"ה, וְשֵׁם בְּשֵׁם
מוֹהַרְנֵי"ת, וַצ"ע).

א-תקכח

שְׁיִיךְ לַתּוֹרָה "סַכְנָה גְּדוּלָה לְהִיּוֹת מְפוֹרָסִים" (לִיקוּטֵי מוֹהַרְיָן חֶלֶק ב' סִימָן יח): מִקּוּדָם סַפְרוּ לְפָנֵי
רַבְּנֵי ז"ל מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה בְּאֵלְט קַאֲסִטְאֲנִטִין (הֵיִינוּ בְּקַאֲסִטְנִטִין יִשְׁוֹ) שְׁהִיָּו שֵׁם חֲשׁוּבִים וְגְדוֹלִים כְּמָה
מְפוֹרָסִים, וְנָתַן בְּעַל הַבֵּיַת אֶחָד לְמְפוֹרָסִים אֶחָד עוֹף הַנְּקָרָא גֶנֶר, וְחָרָה לְמְפוֹרָסִים הַשָּׁנִי עַד שֶׁהַתְּחִיל
לְנַקּוּם מֵהַשָּׁנִי, וְנַעֲשֵׂה עַל יְדֵי זֶה גֶנֶב, וְנוֹאֵף, וְרוֹצֵחַ, וְאָמַר לְהֵם רַבְּנֵי ז"ל וְעוֹרְטָל (=דְּבַר צַחוֹת), כִּי

הלא יגור ראשי-תיבות גנב, נואף, רוצח. ואמר אחר כך התורה "סכנה גדולה להיות מפורסם". (שם).

א-תקכט

כְּשֶׁגָּמַר רַבֵּנוּ ז"ל תּוֹרָה ו' קָרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ' אָמַר: "אוֹן אֶמְאֵל גִּיט מְעַן אֶ פֶּאטְשׁ", "פֶּעַם נוֹתְנִים סְטִירָה". וְקִיָּם זֶאת מוֹהֲרֵי"ת ז"ל, פֶּעַם אַחַת הָיָה אִישׁ אֶחָד מֵאַנְ"שׁ אוֹמֵר תְּהִלִּים בְּכֹנֶה גְדוֹלָה וְאַחַד מֵהַלּוֹמְדִים לָמַד, וְאָמַר שְׁמַבְלָבֵל אוֹתוֹ מֵהַלְמוּד, וְהִלְדָּה הַלְמָדוֹן וְהִפָּה אוֹתוֹ, וְאָז בָּא מוֹהֲרֵי"ת לְבֵית הַמְדָרְשׁ וְהִרְגִישׁ זֶאת וְשָׁאַל עַל מָה הִכִּיתָ אוֹתוֹ, עָנָה לוֹ אֶפְשָׁר גַּם אֶתָּה רוֹצֵה לְהַכּוֹת אוֹתִי? וּבְתוֹךְ הַדְּבוּרִים הוֹשִׁיט לוֹ הַלְחִי, וְכֹא לוֹ בְּמַחְשָׁבְתוֹ שֶׁעֲתָה יִקְיָם מֵאִמֵּר רַבֵּנוּ ז"ל הַנִּזְכָּר, וְקִיָּם בּוֹ תִּיכֵף וְהִפָּה אוֹתוֹ עַל הַלְחִי. (שם). (עִיֵּעַ לְהַלֵּן בַּח"ב סַעִיף תַּשְׁמ"ט; וְעִיֵּעַ בַּח"ב סַעִיף רַב"י, וּבַח"ד סַעִיף ל"ב).

ב-רבי

כִּידוּעַ, שֶׁלֵּל רַבֵּנוּ מֵאֵד בְּחֻזְף הַבְּנִים, הֵן אֵת עֵנְנוּ הַשְּׁעִשׁוּעַ עִמָּהֶם, כְּמַבְאָר בַּסֵּפֶר "שִׁיחוֹת הַר"ן" סִימָן נ"ט, וְהֵן אֵת הַהִפְאוֹת לִילָדִים. אוֹלָם אָמַר רַבֵּנוּ: "פֶּעַם נוֹתְנִים סְטִירָה..." "אֶמְאֵל גִּיט מְעַן אֶ פֶּאטְשׁ..." וְהֵיוּ אֲנִי"שׁ אוֹמְרִים שֶׁתְּדִיר צָרִיף הָאָדָם לְדַחוֹת אֵת הַפֶּעַם" לְפֶעַם אַחֵר:

ד-לב

עַל מֵאִמֵּר רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה לְעֵנְנוּ תּוֹרָה ו' שֶׁבְּלִיקוּטֵי-מוֹהֲרֵי"ן - שֶׁאָמַר: "אֶמְאֵל גִּיט מְעַן אֶ פֶּאטְשׁ" - "פֶּעַם נוֹתְנִים סְטִירָה" (רֵאָה לְעִיל ח"א סַעִיף תַּקכ"ט) - אָמַרוּ: מֵאַחַר שֶׁאִי-אֶפְשָׁר לְדַעַת מִתִּי הוּא הַפֶּעַם הַזֶּה, כִּי אֶף שְׁחוֹשֵׁב שֶׁמֶן הָרְאוּי שִׁיתֵּן סְטִירָה וְהִפָּה לְעֵנְנוּ זֶה וְזֶה, אֶף-עַל-פִּי-כֵן מֵאַחַר שֶׁיִּכּוֹל לְהִיֹּת שְׁמֵהֲרְאוּי לִיתֵּן הִפָּה בְּפֶעַם אַחֵר, עַל-כֵּן יִמְנַע עֲצוּמוֹ תְּדִיר מִלְּהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּדָרְשׁ זֶה: (- שִׁישׁ"ק ח"ד, סַעִיף ל"ב; וְכִי"ה בַּח"ב, סַעִיף רַב"י, עִיֵּי"שׁ).

ב-תשמט

פֶּעַם יָשָׁב מוֹהֲרֵי"ת עִם אֲנִי"שׁ בְּאִיזָה מְקוֹם בְּסַעוֹדַת שְׁבֵת וְכָל פֶּעַם כְּשֶׁהִתְחַלּוּ לְזַמֵּר אִיזָה נִגּוֹן בְּנוֹסַח שְׁלָנוּ אוֹ כְּשֶׁצָּרוּ לְדַבֵּר דְּבוּרִים בְּעִבּוֹדַת ה' יִתְבָּרַךְ, הִפְרִיעַ לָהֶם אִיזָה מִתְנַגֵּד, בְּזֶה שֶׁהִתְחַלּוּ לְזַמֵּר נִגּוֹן אַחֵר וְלוֹמַר אִיזָה דְּבוּרִים, פְּנָה אֶלְיוֹ מוֹהֲרֵי"ת וְאָמַר לוֹ "בְּשִׁלְחוֹן שְׁלָנוּ שָׂרִים אֵת הַנְּגוּנִים שְׁלָנוּ וּמְדַבְּרִים אֵת הַשִּׁיחוֹת שְׁלָנוּ", "בִּי אֲוִנְעָר טִישׁ אֲוִנְעָרַע נְגוּנִים אֲוִנְעָרַע שִׁיחוֹת". וְשָׁאַל בְּעִזּוֹתוֹ, וְאָם לֹא? "טָאמֵר נִישׁט"! עָנָה לוֹ מוֹהֲרֵי"ת "פֶּאטְשׁט מְעַן" - יִסְתְּרוּ לָךְ בְּפָנִים. (רֵאָה לְעִיל בַּח"א, סַעִיף תַּקכ"ט).

א-תקל

כְּשֶׁאָמַר רַבֵּנוּ ז"ל הַתּוֹרָה "חֹתֶם בְּתוֹךְ חֹתֶם" (בְּלִיקוּטֵי-מוֹהַר"ן ח"א, סִימָן כב), וּמְחַמֵּת שְׁנֵי אֲמָרוֹת פְּתוּאִים, בְּעֵת שֶׁהָיָה רַבֵּנוּ ז"ל בְּחֹדֶר הַקֶּטָן, עַל כֵּן לֹא הָיָה שׁוֹם אִישׁ יוֹדֵעַ שְׂאוֹמֵר תּוֹרָה, אַחֵר כִּי נִעְשָׂה רַעַשׁ שְׂאוֹמֵר רַבֵּנוּ ז"ל תּוֹרָה, וּבָאוּ אֲנָשִׁים מִן הַשּׁוּק וְנִעְשָׂה דוֹחַק גָּדוֹל, וְאָז אָמַר מוֹהַר"ן ז"ל "עַם הַגּוֹף אֵינִי יוֹדֵעַ מִה נִעְשָׂה, אֲבָל הָרֹאשׁ שְׂמַרְתִּי שֶׁיְהִי אֶצְל רַבֵּנוּ ז"ל". (שם).

א-תקלא

חסר

המשך שיחות השייכות לתורות מביאה ל"ק הישן להלן סעיפים: תרס"ב-תרס"ו.

א-תקלב

פֶּעַם-אַחַת אָמַר הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ: "אִם הָיָה לִי עֵדִין אֶת זִוְגָתִי הָרֵאשׁוֹנָה, הִיִּיתִי עוֹלָה לְמָרוֹם בְּשׁוּק מַעֲזָבוֹ בְּאֲמִצָּע הַיּוֹם לְעֵינַי כֹּל, וְלֹא כִּמוֹ אֲלֵיהּוּ שְׁעָלָה בְּמַדְבָּר... (אֲבַנְי"ה בְּרִזְל, הַמְשַׁךְ שִׁיחוֹת וְסִיפּוּרִים מְרַבֵּז"ל סנ"ח).

א-תקלג

רַבֵּנוּ זְכוּק"ל אָמַר: "צְרִיכִין לְהַעֲמִיד לְכָל יָלֵד פְּאָקִין קִדְּם רְבַע שָׁנָה, וְאִם לֹא הוּא כִּמוֹ שׁוֹפֵף דְּמִים, וְאֲפִלּוּ אִם דָּרִים הִרְחַק מִן הָעִיר מְחַזְּבִים לְסַע עֲבוּרָהּ, וְאֲפִלּוּ בְּזִמְנוֹ שֶׁהִקָּר גְּדוֹל וְלִהְעֲמִיד לְיָלֵד פְּאָקִין קִדְּם רְבַע שָׁנָה. (אֲבַנְי"ה בְּרִזְל, שם סל"ד).

א-תקלד

אמר: מיני ירקות, שאפשר לאכול עם קליפתם, יש להזהר בשמירתם לא לטל קליפתם לגמרי, כי קליפתם היא קליפת נגה וצריכה לגרר ממנו את הטוב. (אבג"ה ברזל, שם סל"ה).

א-תקלה

פעם אמר רבנו זצוק"ל, שהיה צריך לפעול למעלה איזה דבר והשתמש עם עבודה זו של אחד מאנ"ש, שצם משבת לשבת, ואמר אחר-כך: וכי יש עוד חדוש בדבר, שהבעל-שם-טוב היה הבעל-שם-טוב, אחר שהיו לו תלמידים צדיקים וששים גבורים מפלגים כאלו? (אבג"ה ברזל, שם סל"ז).

א-תשלב

עוד ספר: כי פעם אחת בעת חדושה נכנס לרבנו ז"ל בין אנשיו מארשליק = בדחן, ונטל רשות לבדח דעתם, ודמה את עצמו לגלח, ועשה כמנהגו, ויצא. ואחר כך דמה את עצמו לצדיק, שקורין "גיטער יוד", ועשה כמנהגו. ובתוך כך ענה רבנו ז"ל ואמר: "איהר זעט וואס לא מענטש קען פון זיך מאכן! האט ערשט איז ער גיווען א גלח, אט איז ער שוין לא גוטער יוד", (- "רואים אתם מה שאדם יכול לעשות מעצמו! זה עתה הוא היה גלח, והנה הוא כבר צדיק"); כלומר: כי יש בחירה בזה העולם, להעשות מפוריגה שפלה וטמאה להתהפך למדרגה גבוהה וקדושה. והמארשליק הזה ספר זאת כל ימיו בשם רבנו ז"ל זיע"א. (שם) (ד.)

א-תקלו

פעם פשה רבנו זצוק"ל על חתנה אחת, היה שם בדחן שהחליף את בגדיו פעם לרבי, ופעם לכמר, נענה רבנו ואמר בצחות: הנה האדם הוא מלאך וכבר הוא כומר. - "אט איז מען א מלאך אט איז מען א גלח..." (ראה מדרש תנחומא משפטים י). (אבג"ה ברזל, שם סל"ח; וע"ע להלן סעיף תשל"ב).

א-תקלו

על החתונה של בתו שרה'קע היה המכה בתוך נכרי, וצנה רבנו זצוק"ל לשלחו ולהביא אחר במקומו.
(אבני"ה ברוך, שם ס"מ).

א-תקלח

רבנו זצוק"ל אמר: "אפלו מ'איז שוין א ערליכער יוד אין דעם גלגול ווער ווייסט וואס מ'האט אן גיאָרבעט אין יענעם גלגול". (אבני"ה ברוך, סמ"ב; ועיין מהרש"א נדה ל: ד"ה: "כי לך תכרע כל ברך" – הרב שליט"א; וכ"כ בחומת אנ"ך לחיד"א זיע"א בישעיה מה עיי"ש).

א-תקלט

פעם-אחת בעת סעודה שלישית ישב רבנו בחדרו המיוחד פדרכו תמיד, ובחדר הגדול הסמוך ישבו מוהרנ"ת ורבי נפתלי, ושלח אליהם את המשורת לומר להם, שיזמרו זמירות ותקפו כשמע מוהרנ"ת התחיל לומר, אחר-כך שאל רבנו זצוק"ל שתי שאלות: א. מדוע לא הייתם מזמרים? והשנית: כשאזינת לומר, היה צריך רבי נפתלי לומר, כי יש לו קול נגינה. (אבני"ה ברוך, סמ"ה).

א-תקמ

בעת שהיה רבנו זכרוננו לברכה בארץ-ישראל, הבטיח להרב, רבי אברהם קאליסקער זצ"ל, שתקפו כשיבוא לחוץ-לארץ ישע אל הרב רבי שניאור זלמן הרב מלאדי, לדבר עמו בענין מעות ארץ-ישראל, ולתת השלום ביניהם, וקיים זאת, כי בבואו נסע תקפו אל הרב מלאדי, ובקש אז הרב מרבנו זצוק"ל לומר לפניו תורה, ולא רצה, ואמר הרב תורה בערך שמונה שעות, ויש אומרים שש שעות, ואמר רבנו זצוק"ל אחר-כך שבסיום דרשתו כון מאד, שסיים אז בפרוש הפסוק: "רחמיך רבים ה'", ופרש: "עס איז שוין אויף דיר גאט אליין א גרויס רחמנות". (אבני"ה ברוך, שם סמ"ו).

א-תקמא

פעם-אחת היתה איזו סעדת שמחה בבית מרת אדל, בת רבנו זכרוננו-לברכה באומאן, ובאו לסעדה נשים מהעיר וישבו פנהוג, הגברים בחדר אחד והנשים בחדר אחר. ואנ"ש דברו ביניהם איזה זמן וסברו הנשים שכבר ברכו אנ"ש ברכת-המזון אמרה להם אדל שלדעתה עדין לא ברכו אנ"ש ברכת-המזון, "ווארום מין טאטנס לייט אז זיי פענטשן הערט מער", ואחר-כך באמת נשמע מאנ"ש רעש מקול ברכת-המזון. (אבנ"ה ברזל, שם סמ"ז).

א-תקמב

פעם-אחת בא הרב בער מטשערין אל רבנו זצוק"ל על שבת אחת ועל השבת שהיתה קביעות לבוא אל רבנו זצוק"ל, פנדוע, לא בא, ושאל אותו רבנו זצוק"ל: היכן היית בשבת הקבועה, השיב לרבנו זצוק"ל, שמחמת ששהה בביתו באותו שבת אחד מנכדי הבעל-שם-טוב, שבא אליו להתאכסן אצלו ולבקשו נדבה עבורו כי הוא היה עשיר גדול ובעל צדקה ומפני זה לא בא... אמר לו רבנו זצוק"ל: הצרכת לקחת מקל ולהפנתו וכי מפני מה אינו יושב בביתו על התורה ועל העבודה? ופרנסה כבר יתן לו השם יתברך... (אבנ"ה ברזל, שם סמ"ח).

א-תקמג

פעם-אחת ישב רבנו זצוק"ל לומר תורה בחג-השבועות אחר מנחה, בעוד שהיתה החמה זורחת, וישבו כל הלילה אצל השלחן והתפללו ערבית בתוך הסעדה וישבו כך, עד שהתחילה החמה עוד הפעם לזרח בבקר יום השני ענה רבנו זכרוננו-לברכה ואמר: "די זון קער זיך פאר חדושן און זאגן איידער איך בין אנועק גיגאנגען האב איך גיטראפן איך בין גיקומען צוריק האב איך איך וייטער גיטראפן". (אבנ"ה ברזל, שם סמ"ט).

א-תקמד

אמר רבנו: "בשבועות איז דער עיקר דאס אויף זיון, און הושענא רבא דער עיקר דאס זאגן". (אבנ"ה ברזל, שם).

א-תקמה

רַבְּנֵי זְצוּק"ל אָמְרוּ עַל רַבִּי אֶהְרֹן זְצוּק"ל מְבַרְסָלָב: "נִיט נָאֵר אִים דָּאָרְפֵן מִיר דָּאָנְקֵען וּוּאָס עַר אִזוּ בִּי אוֹנֵז רַב, נָאֵר אָפְלוּ דִי פֶּעֶרְד וּוּאָס הָאָבֵן אִיהֶם גִּיבְרָאָכְט...". (אָבְנִי"ה בְּרִזֶל, שֵׁם סִנִּי"ב).

א-תקמו

פֶּעַם-אַחַת אָמַר רַבְּנֵי עַל רַבִּי אֶהְרֹן הֶרֶב מְבַרְסָלָב: "אִיזְדָּ הָאָב אִים גִּיגְעֵבֵן אַ בִּירוּר הַמְדָמָה אִין פֶּסְקִינְען שְׂאָלוֹת". (אָבְנִי"ה בְּרִזֶל, שֵׁם).

א-תקמו

פֶּעַם-אַחַת אָמַר רַבְּנֵי עַל רַבִּי אֶהְרֹן הֶרֶב מְבַרְסָלָב: "אִזוּ אוֹיף אַ פִּינְדֵל וועט מען אִיהֶם אָקֵעֵן טְרָאָגן מְשִׁיח". (אָבְנִי"ה בְּרִזֶל, שֵׁם).

א-תקמח

מַעֲשֵׂה מִבֵּית רַבְּנֵי זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, שְׂבָא רַבְּנֵי הַקְדוֹשׁ לְבִיתָה לְבָרְכָה, כִּי הִיָּתָה חוֹלָה מְאֹד, וַיֵּשֶׁב אָצְלָה רַבְּנֵי בְּצַעַר גְּדוֹל וְנִרְדָּם וּבָא אֱלֹוִי הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וְאָמַר לוֹ: "מָה אַתָּה כָּל-כֵּן בְּצַעַר"? אָמַר אֱלֹוִי: "הֲלֹא בִּתִּי כָּל-כֵּן חוֹלָה" אָמַר לוֹ הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב: "הֲלֹא כָּתוּב בְּתַהֲלִים" מְגִדִיל יְשׁוּעוֹת מְלָכֵי וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לְמַשִּׁיחוֹ לְדוֹד וּלְזָרְעוֹ עַד עוֹלָם פִּירוּשׁ: מְגִדִיל יְשׁוּעוֹת מְלָכֵי מֵאֵן מְלָכֵי רַבָּנָן, יְעוֹשֶׂה חֶסֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה חֶסֶד לְמַשִּׁיחוֹ, לְמִי שֶׁמְשִׁיחַ וּמְסַפֵּר מֵהֶם לְדוֹד וּלְזָרְעוֹ עַד עוֹלָם, זֶהוּ רַבְּנֵי וַיּוֹצֵאֵי חֲלָצִיו, שְׂבָאִים מְזַרְעֵ דְדוֹד הַמְלִיךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם. וְסַפֵּר לָהּ אִזוּ רַבְּנֵי זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מַעֲשֵׂה מִהֶרֶב הַמְהַרְשֵׁ"א, וְנִתְרַפְּאָה. (אָבְנִי"ה בְּרִזֶל, שֵׁם סִנִּי"ג).

א-תקמט

הרב, רבי יצחק מחרשיוואטע, שהיה מקרב לרבנו זצוק"ל היה לו אח ולקחו לחתן ראנדאר אהד, שדר בכפר סמוך לברסלב ורצה חותנו, בעל האכסניה, שישב על התורה ועל העבודה, כי היה בחור טוב, והוא, כשהיה שם, ולא היו לו חברים נתבטל מלמודו והיה יוצא מבית-המדרש אל הנהר, והיה שם נפח אהד, שהיה עושה במלאכתו, והיה עומד ומסתכל על עבודתו וכן על הדגים שצודין שם, והיה עומד כך ללא מלבוש עליון ויללא חגורה. פעם אחת נסע דרך שם רבנו זצוק"ל וכשראה האברך הנ"ל, איך שעגלה עוברת והיא מלאה מאנשים ועל מדרגות העגלה שמבחוץ עומדים אנשים מפאן ומפאן הבין שזה "גוטער יוד", ועוד מעט יעבר לידו, כי שם היה הדרך והתבייש שיראהו כך, ועל-כן התחיל לרוץ לביתו, אבל תקף רמו רבנו זצוק"ל בידיו שיבוא אצלו, והכרח לבוא ובקש ממנו, שיראה להם את הדרך הנחוצה להם לדרך, כי משם יצאו כמה דרכים למקומות שונים, ובין הדבורים שדבר עמו, שאל אותו: מי הוא? וענה לו, אמר רבנו: "אזוי מיין יצחק'ליס ברודער ראוי שיתנהג כך? והוכיח אותו ואמר לו מסתמא לקח אותך חותנך "פאר דעם גוטן קינד" כדי שתלמד וכו' ואתה מתבטל ויוצא להסתכל על הנפח והדגים וכו'? עד שנתמלא תשובה וחרטה ובושה, ובכה הרבה ומאז נעשה מתמיד גדול. ורבנו זצוק"ל קרב אותו מאד מאד, ואמר לו אז, תדע, שענין שלי הוא רק ראש-השנה, וכן הנה ובא אל רבנו על ראש-השנה והיה ענין מהדרך, והניח את עצמו לישן אצל השטיבל של רבנו זצוק"ל קדם ה"זכר-ברית".

בערב ראש-השנה, ראה שאנשים נכנסים עם פדיונות לרבנו זכרונו-לברכה, ויוצאים עם עינים בוכיות ופניהם אדמים מרב הבכי, ושאל לאנ"ש: מה עושין שם? השיבו לו, שעושין ודוי דברים, וחשב לעצמו: מה אעשה עתה? כי רצה להשתמט מזה, והיה לו חרטה על שבא, בלית ברירה דחף את עצמו להכנס עם עוד אהד, ותקף רמו רבנו זצוק"ל להאחד שיצא ויצא. אמר לו רבנו: "נו", והיה נראה כאהד, שאין לו על מה להתנדות, ואמר לו רבנו זצוק"ל, שלשה פעמים, אמור היינו: התנדת, והוא ענה בכל פעם אין לי על מה להתנדות... אז אמר לו רבנו זצוק"ל: "מיד וועסטו נארן?" ואחוז רבנו זכרונו-לברכה בשתי ידיו, והוציאו לחוץ, ונסע אחר ראש-השנה לביתו. (אבני"ה ברזל, שם סעיף).

א-תקנ

רבנו זכרונו-לברכה אמר: "היצר הרע של הנפשים הוא דבוק, דער יצר הרע פון איין ערליכן יודין איז איין דבוק". (אבני"ה ברזל, שם סעיף ס"ב).

א-תקנא

אמר: "דער יצר הרע האט פיינט איין ערליכן יודין טשעפעט ער איהם צו איין שעעו" רחמנא לצלו. (אבני"ה ברזל, שם).

א-תקנב

אמר רבנו זכרוננו לברכה: "כמה צדיקים זענען ערשט אויס גיבראכן גיווארן פון זייערע תאוות ערשט אויף די עלטער"; ועם זה יש המשך לשיחה, שדברתי עם רבי אברהם זכרוננו לברכה, שבזה ניחא, מה שביאר אביו, רבי נחמן טולטשינער זכרוננו לברכה, מאמר חכמינו זכרוננו לברכה אודות זקני עם הארץ: כל זמן שמזקינים דעתן מטרפת וכי, על-פי המשל מסוחר אחד, שנסע עם בעל-עגלה גוי שבור בכל מקום שהגיעו לקרעטשמע, נכנס הגוי לשתות ושתה עם השכורים זמן רב ואגב הגיעו גם לקרעטשמע שהיתה חרבה, וגם אז ירד הגוי מהעגלה אל החרבה, ובכל חלון פתח והסתפל וגנח. כשעלה בחזרה על העגלה, שאלו הסוחר: "מה זה שגם אצל החרבה ירדת מהעגלה להסתפל ולגנח?" השיב לו הגוי, שזאת עשה בזכרו את הימים הטובים שהיה לי כאן, שהייתי שותה יחד עם החברים ואכלנו ושתינו ושכרנו והיינו שמחים, ועכשיו אוי ואבוי על זה יש לקונן. פו, זקני עם הארץ שמנעוריהם הרגלו בתאוותיהם ולא היה להם שום געגועים לשבר איזה תאוה, ובכו לעת זקנותם, שהיצר מתאוותיהם נשאר, אבל הגוף ואיבריו חרב, אין במה למלאות תאוותיהם, וזוכרים איד שביאברים אלו עשו מה שעשו, והיה להם תענוג, ועכשו אינם יכולים למלאות תאוותיהם... אוי ואבוי להם ודעתם מטרפת ומבלבלת ומשגע מזה, אבל זקני תלמידי חכמים, שפל ימי-נעוריהם היו מלאי געגועים לאי התמלאות התאוות וחפצו רק לשברם ולנתצם, אולם בימי הנעורים היו מלאי צער מהתאוות והאיברים הבריאים והשלמים המסגלים להם, ובכל פעם נסו לשברם והיה להם יסורים וכי, אמנם, כשהגיעו ימי הזקנה ונחלשו האיברים, ובכו דעתן מתישבת עליהם. כי אין להם עוד מלחמה כמו בימי נעוריהם, ושמים, שעל כל פנים בסוף מיהם זכו למה שרצו. (אבני"ה ברזל מכתב-יד ר"מ)

א-תקנב

פעם פלפלו והתנפחו לפני רבנו זכרוננו לברכה איזה אנשים באיזה באור ופרוש איזה דבר, זה אמר שכן הפשט וזה אמר שכן הפשט וכו' שלישי ורביעי אמרו פשטים אחרים, עד שאמר רבנו זכרוננו לברכה על פשט אחד, שהוא רוח-הקדש, ופשט זה אמר האומר בשם ה"י. (אבני"ה ברזל, שם סעיף ס"ג).

א-תקנד

שפח רבנו זכרוננו לברכה את הפרוש "באר היטב" שעל השלחן ערוך. ואמר רבי אברהם בן רבי נחמן זכרוננו לברכה, שפלל הוא בלמוד ה"באר היטב", שבאיזה פוסק שגומר ה"באר היטב" דבריו, פו דעתו להלכה. (אבני"ה ברזל, שם).

א-תקנה

אמר רבנו זכרוננו-לברכה: קשה וכבד על מלאך-המנות להמית לבדו את כל בני העולם בגשמיות וברוחניות, ובכך העמיד לו עוזרים בכל מקום הרופאים להמית בגשמיות, והמפרסמים של שקר להמית ברוחניות. (אבג"ה ברזל, שם סעיף ס"ד).

א-תקנו

אמר רבנו זכרוננו-לברכה: אז די דאקטורים פארקטן זא אמאל, איז נאר ווי מען פארלאטעט אזוי ווי מען לייגט א לאטע". (אבג"ה ברזל, שם).

א-תקנו

אמר רבנו פעם: "פאר צוויי האב איך מורא: פאר איין גוי אין פאר איין פאלשין גוטן יודין, זיי ווייסן גאר ניט אזוי ווייט פון זייער כח, זיי זאלן דאס וויסן וואלטן זיין נאך ערגער גיווען", ה' ישמרנו. (אבג"ה ברזל, שם).

א-תקנח

רבי שמעון זכרוננו-לברכה רצה ללמד את עצמו מלאכת השחיטה ושאל את אדמו"ר זכרוננו-לברכה, השיב לו רבנו הקדוש שילמד את עצמו דאקטוריא. אמר לו רבי שמעון: אתם רוצים, שאהיה רוצח? השיב אדמו"ר זכרוננו-לברכה: "וכי אין זו רציחה, שלוקחין את התרנגול שהוא גלגול של איש זקן ואתה תופס אותו בזקנו ושוחטו במחשבת פגול..." ומאז בטל מחשבתו מלהיות שוחט ובזקן. (אבג"ה ברזל, שם סעיף ס"ה; וע"ע לעיל בסעיף ד"ש).

א-תקנט

רבי חייקל זכרון-לברכה היה מנגן בשבת קדוש ובתוך הנגון הזדמן לו לומר תבת אוי, ואמר לו רבנו זצוק"ל: "בשבת אין אומרים 'אוי'". (אבני"ה ברזל, שם סעיף ס"ו).

א-תקס

רבי מאיר זכרון-לברכה ספר, אשר אברך ספר לפני רבנו זכרון-לברכה, שסיים מסכת נדה, ושאל אותו רבנו זכרון-לברכה: אם כן אמרו לי: מפני מה, כשיש לאדם עין הרע הוא מנהק בפיו? דהיינו: "געגעציו", ובסמוך אמר התורה סימן נ"ה ב"לקוטי מוהר"ו", ושם מרמז הענין הנ"ל, ושגד לזה גם ענין הגיהוק שבטמאת הנדה. (אבני"ה ברזל, שם סעיף ס"ז).

א-תקסא

בעת שאמר אדמו"ר התורה ט' תקונין, אמר מוהר"ת זכרון-לברכה שהרגיש קולות וברקים במחו. (אבני"ה ברזל, שם סעיף ט"ח).

א-תקסב

פעם ספר רבנו זצוק"ל לבתו אדיל ממפרסם אחד, שמשך זמן רב היה מתפלל בהתלהבות, מחמת שחתול אחת גרדה ונקשה הדלת, והיה נדמה לו, שחסידי דוחפים את עצמם אצל הדלת כדי לשמע תפלתו, ואחר-כך נודע לו, שהיה זה רק חתול, הרי שהתפלל לשם החתול רחמנא-לאלו. (אבני"ה ברזל, שם סעיף י"ג).

נפלאים

סיפורים

א-תקסג

פעם בשבת קדש בנסע רבנו זכרוננו-לברכה לברסלב, והיום היה עוד גדול, אמר לאנשיו: כמדמני, שפשוט לברסלב, יהיה נאך דער באד וכו' היה, שפשוט לעיר, כבר נשרף ביום זה בית המרחץ. (ספורים)

א-תקסד

ספר משה חניקעס, שפעם בבקר השכם פשה למקוה, והדרך היה דרך בית-רבנו זכרוננו-לברכה, השקיף לבית-רבנו זכרוננו-לברכה בעד סדקי הלאדין פדי לראות, מה עושה רבנו זכרוננו-לברכה, וראה את רבנו זכרוננו-לברכה מאחוריו ופניו אל הכתל. בצהרים, פשוט אל רבנו זכרוננו-לברכה, אמר לו: "צריכין לסתם ולהטיח את הסדקים, כי גם ראייה אחת מהסדקים מבלבלת אותי". "אין קוק פון אשפערניע איז מיך אויך מבלבל". (ספורים נפלאים).

א-תקסה

פעם-אחת באו לרבנו זכרוננו-לברכה איש ואשה בבקשה, שיתפלל עליהם ויברכם בבנים. אמר להם רבנו זכרוננו-לברכה בזה הלשון: "איהר וועט ביי מיר געהאלפן ווערן צווישן טאג און נאכט" וזה האיש הנ"ל היה דר בכפר אחד סמוך לאומן, ופעם אחת אחר הסתלקות רבנו זכרוננו-לברכה בא האיש הנ"ל ואשתו לאומאן בשביל טבילת מצוה, ואז בבין השמשות, בעת שזוגתו הלכה לבית הטבילה, הלך הוא והשתטח על ציון רבנו זכרוננו-לברכה והתפלל שם האיש בדמעות שלישי, וחזרו משם ונסעו לביתם ונפקדו בשנה הזאת בבן זכר וקראו אותו נחמן על שם רבנו זכרוננו-לברכה. לאחר זמן, כשנתגדל בנם נחמן, יצאה אז הגזרה לקחת את בני-ישראל לצבא. והבחור נחמן הנ"ל היה גם-כן צריך להתניב במפקד הקרואים, והלך לפני התיצבותו להשתטח על ציון הקדוש של רבנו זכרוננו-לברכה ובכה שם הרבה, וספר אחר-כך לאביו ואמו, שחלם לו, שפא אליו אברך, שצורתו כד וכו' והפירו הוריו, שזה צורת רבנו זכרוננו-לברכה ואמר לו: "הלא נקראת בשמי, משום כד לא תשרת אצלם". ונעשה לו נס, שיצאה צרעת על גופו, ופטרוהו מעבודת הצבא, ולאחר זמן קצר נתרפא ונעשה בריא. (ספורים נפלאים).

א-תקסו

מעשה, שהיה אצל רבנו זכרוננו-לברכה, שחלה אחד פתאום בלילה מאד, ובאו קרוביו של החולה לרבנו זכרוננו-לברכה לבקשו לרפואתו. התחיל רבנו זכרוננו-לברכה לדחות אותם קצת, אולם הם התעקשו עם רבנו זכרוננו-לברכה בזה. עד שאמר להם: "ובכן הביאו לי שני מאות רובל-פסך ובהם

יהיו כל מיני מעות, והתחילו לחפש אחר מעות, והיה קשה להם למצוא בלילה ועבר זמן רב, עד שמצאו המטבעות, ומטבע אחת של חמשה רובל חפשו ולא מצאו, עד שמת החולה, ורמנא לצלן, ונעשה יום, ואז מצאו מטבע של חמש רובל-בכסף בכיסו של החולה... (ספורים נפלאים).

א-תקסז

רבנו זכרון-לברכה אמר לרבי לפא: "קוק מיד האן", "וימה שאיני אומר זאת להם והראה בידו על רבי נתן ורבי נפתלי זכרון-לברכה הוא, מחמת שהם רואים אותי בכל עת". עוד אמר לו אז: "דאס זעהסטו מיד איצטער זאלסט מיד זעהן ראש-השנה וכו'". (ספורים נפלאים).

עד כאן סיפורים נפלאים; וההמשך להלן סעיפים: תקע"ה-תרד; תשכ"א-תשכ"ד, ו-תשכ"ז. עתה חוזר להמשך אבני"ה ברזל.]

א-תקסח

ספר רבי שמואל יצחק מטעפליק, שפעם אחת, כשהיה בלעמבערג עם רבנו זכרון-לברכה, ראו שיהיו הולכים גדודים של אנשי חיל, אמר לו רבנו זכרון-לברכה, שילך ויספר כך וכך שורות ובשורה הזאת יספר כך וכך אנשים, אין זאל איהם ארויף ריקן דעם פאלע, וכו' עשה, וראה שהוא מלבש בתכריכים, ואמר לו רבנו זכרון-לברכה, שפאן הוא הדוד שמהלאכי חבלה מוליכין את האדם להגיהנם. (אבני"ה ברזל, המשך שו"ס מרביז"ל, סעיף ע"ד).

א-תקסט-א

שמעתי מאנ"ש, אשר רבנו זכרון-לברכה אמר על כל דבר תורה, חוץ משלשה דברים: א. על שפל מה שתנוק עושה, הוא חכמה, ב. מה שישנים מניחים היד תחת הלחי. והשלישי איני זוכר, וכמדומה, מה שנותנים שלום ביד. (אבני"ה ברזל, שם סעיף ס"ט).

א-תקסט-ב

שְׁמַעְתִּי מִרְיָא, פֶּעַם אַחַת הָיָה רַבִּי בְּעַר מְחַתְּנֵנוּ שֶׁל אֲדָל בֵּת אֲדַמוּר זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה, בְּטִירְאוּיָךְ וְלֹא הָיָה לוֹ בְּלִילָה אֵשׁ לְהַדְלִיק הַנֵּר, וְהִלְךְ לְבֵית אֶחָד לְבַקֵּשׁ אֵשׁ וְנִעוֹר בְּעַל-הַבַּיִת מִהַשְׁנָה וְלָקַח אֶצְלוֹ אֵשׁ לְהַדְלִיק הַנֵּר, וְרָצָה בְּעַל-הַבַּיִת לְחַזֵּר לִישׁוֹן עוֹד, וְאָמַר לוֹ רַבִּי דָב זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה, שֵׁישׁ לוֹ קִבְלָה מִרְבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה, כְּשֶׁמְקִיץ אֶחָד מִהַשְׁנָה בְּלִילָה, הוּא בּוֹדֵאֵי מִן הַשָּׁמַיִם, וְעַל-כֵּן אֵל יִנִּיחַ אֶת עֲצָמוֹ הָאֵדָם לִישׁוֹן עוֹד שְׁנִית. (אֲבִנְיָיָה בְּרִזְל, שֵׁם סַעִיף ע'').

א-תקע

פֶּעַם אָמַר רַבֵּנוּ: "מִיִּנְעַ אֶלַע לֵיִט זֵינְעֵן עֲרֻלְקֵעַ יוֹדִין נָאָר יַעֲקִיל וְוִיל נִיט זֵיין קִיין עֲרֻלְקֵעַר יוֹד בֵּינְטוֹן אֵיהֶם דִּי הֵינְד". וְכֵן נִתְקִים, שְׁנֵשְׁכּוּ אוֹתוֹ כְּלָבִים. הוּא הָיָה דָר בְּטִשְׁעֵרִין. (אֲבִנְיָיָה בְּרִזְל, שֵׁם בְּסוֹף עמ' תַּק"ד).

א-תקעא

פֶּעַם-אַחַת, כְּשֶׁשָּׁלַח רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה אֶת זְלָמֵן הַקָּטָן לְהַחֲזִיק מְלוּבְלִין בְּשָׁבִיל קִבְלַת הַהַסְפָּמוֹת לְסַפֵּר הַקְדוּשָׁה "לְקוּטֵי מוֹהַרִין", שְׁלַחוּ עִמּוֹ מוֹהַרֲנֵיָת וְרַבִּי נִפְתָּלִי קוּוִיטְלֵאָד (=פִּתְקָאוֹת), כְּשֶׁהֵבִיט הַחֲזוּהַ בְּקוּוִיטְלֵאֵל הַתְּפִעַל מִהַקּוּוִיטְלֵאֵל שֶׁל רַבִּי נִפְתָּלִי יוֹתֵר מִשֶּׁל מוֹהַרֲנֵיָת זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה וְכִשְׁפָּר זֹאת רַבִּי זְלָמֵן לְרַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה, אָמַר רַבֵּנוּ: "הוּא חוֹזֵה בְּאֶשֶׁר הוּא שֵׁם, כִּי רַבִּי נִפְתָּלִי הָיָה מִתְּפַלֵּל אִזּוֹ וּמוֹהַרֲנֵיָת יִשׁוּן וְיִשׁ אוֹמְרִים שְׁעֵשָׂה צְרָכּוֹ אִזּוֹ. (אֲבִנְיָיָה בְּרִזְל, שֵׁם בְּסוֹף עמ' תַּק"ה).

א-תקעב

פֶּעַם-אַחַת קָדָם כְּסִיחַ הָיוּ מְסִידִין בְּסִיד אֶת בֵּית רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה, וְהָיוּ מוֹצִיאִים אֶת כָּל כְּלֵי הַבַּיִת לְחוּץ, כְּנִחוּג, וְעַל הַכְּלִים הַנִּשְׁאָרִים הָיוּ פּוֹרְשִׁים וְוִילְאוֹת שְׁלֵא יִתְלַכְּלוּ, וּפְרָשָׂה בֵּת רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ-לְבָרְכָה, מִרְתֵּ אֲדָל, עַל הַשְּׁעוֹן מְטַפַּחַת רֵאשׁ קֶאֱפִין טִיכָל, כְּשֶׁבָּא רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה אֶל הַבַּיִת וְרָאָה זֹאת אָמַר לָהּ: "נִיט מִיט אִזּוֹי אֶזְאָד פֶּאָר שְׁפָרִיט מְעוֹן, וְוִאָרוֹם עֵס אִזּוֹ הֵינְט פֶּאָרְהֶאָנְדֵן אֶזְעַלְקֵעַ פֶּאָרְמִישְׁטֵעַ מַחוֹת וְוִאָס דָּאָס אִזּוֹ זֵי אוֹיֵד מְבַלְבֵּל". (אֲבִנְיָיָה בְּרִזְל, הַמְשַׁךְ שׁוֹי"ס מְרַבִּיז"ל, סַעִיף ה').

א-תקעג

פעם-אחת בראש חודש, כשהתחילו להתפלל הודו פנהוג, הלך רבנו זצוק"ל אל רבי נפתלי ואמר לו: "נפתלי מקוה"? ויען ויאמר: "אלך אחר התפלה". אמר לו רבנו זצוק"ל: "ראש חודש דארף מען פריער גיין אין וואסער אריין", ותכף חלץ רבי נפתלי את הטלית והתפלגין והלך אל המקוה. (אבג"ה ברז"ל, שם סעיף ו').

א-תקעד

פעם, כשנכנס מוהרנ"ת לרבנו זצוק"ל לחדרו, ענה רבנו למוהרנ"ת ואמר לו בזה הלשון: "אונזערע צרות אונזערע יסורים טעמין גרויסע פערל און שרהקען קליינע פערל", שלבתו של מפרסם אחד קנה לה מתנה חותנה, רבי ליב מדובראונע זכרונו-לברכה, פנינים גדולים, וילבתו שרה שהיתה גם-כן פלתו, קנה מתנה רק פנינים קטנים. (אבג"ה ברז"ל, שם סעיף ח').

נפלאים

סיפורים

המשך

א-תקעה

ספר רבנו זכרונו-לברכה מעשה בעני אחד, שהיה מתפרנס מטיט, שהיה חופר טיט ומכרם. פעם אחת, כשחפר מצא אבן טוב, והבין, ששניו הון רב מאד, אולם לא ידע כמה שניו, והלך לסוחר שניאמד אותה בשויה. אמר לו הסוחר: במדינה זו אין אדם, שיוכל לשלם לך שניו, כי הוא שוה הון רב, וצריך לסע עבור מכירתה ללונדון, לעיר המלוכה, אולם הוא היה עני, ולא היה לו כסף לסע, והלך ומכר את רכישו הדל והלך מבית לבית לאסוף נדבות, עד שהספיק לו לסע עד הים, ורצה לעלות על הספינה, אולם לא היה לו מספיק מעות, והלך להקאפיטאן והראה לו המרגלית. כשראה הקאפיטאן את האבן, הבין, שאדם עשיר הוא ולקחו על הספינה בכבוד גדול, ונתן לו הדר מיחד ממדרגה הראשונה וסדר לו כל התענוגים כאחד מהנגידים הגדולים.

והנה בחדרו היה חלון שפנה לים, ודרך היה תמיד לשמח נפשו עם המרגלית ובפרט בעת האכילה היה משתעשע עמה, כי השמחה והרחבת הלב טובה ורפואה, שיתעכל המאכל בנקל. פעם אחת כשישב לאכל כהרגלו והמרגלית היתה מנחת על השלחן בשביל להתעלס בה, נרדם מרוב עיפותו, בינתיים בא המשרת ולקח את המפה והפרורים שעליה עם המרגלית, כי לא ידע, שיש עליה מרגלית, והשליך הכל לים... כשהקיץ משנתו והבין כל זה היה לו צער גדול וכמעט שיצא מדעתו: כי מה יעשה עתה, הרי הקפיטאן הוא גזלן, שיהרג אותו בעד מחיר הנסיעה... על-כן עשה את עצמו שמח פאלו לא ארע דבר. והנה הקפיטאן היה בכל יום בא לחדרו לדבר עמו וכשבא אליו שוב הקפיטאן, לא הבחין על פניו מאומה, כי הוא עשה את עצמו שמח, עד שלא הכיר בו שום שנוי. אמר לו הקפיטאן: הלא אני רואה, שהנף אדם חכם וישר לב, וגבן שמע לבקשתי: בראוני לקנות הרבה תבואה ולמכרה בלונדון, וגבה אוכל להרויח הרבה, אולם אני ירא, שמא יאמרו, שגנבתי את הכסף לקניית התבואה, על-כן יהיה נא הקנין על שמך, ואני אשלם לך עבור זה סכום רב, והוטב הדבר בעיני העני, ועשו כן והנה, כשבאו ללונדון מת הקפיטאן... ונשאר הכל אצל זה העני, והיה ערך התבואה כפל כפלים מערכה של המרגלית... כשסיים רבנו זכרונו-לברכה את הספור אמר: "המרגלית לא היתה שלו, והא ראה שגאבדה ממנו. התבואה כן היתה שלו, והא ראה שגאבדה ממנו". "און וואס ער איז געקומען

צו זיין זאך איז נאר ווייל ער האט זיך דער האלטן". (ספורים נפלאים מרבי נפתלי ארת ב').

א-תקעז (תקעו)

אמר רבנו זכרוננו-לבך משיח יכבש את העולם רק עם האנשים הפשוטים האומרי תהלים בפשיטות ותמימות ולא עם ההולכים בחכמות. וספר לזה משל ממלך אחד, שהלך לצוד חיות נעולאוע, והיה לבוש כאיש פשוט, כדי שיהיה נח לו יותר לציד, באמצע פתאום ירד מטר גדול, ממש מבול מים, וכל שרי המלוכה נתפזרו כלם מחמת המטר וכו', והמלך היה בסכנה גדולה, וחפש מקום להסתתר בו, עד שמצא בית של כפרי אחד. הכניסו הכפרי לביתו בכבוד והלבישו מלבושים חמים ונתן לו אכל כפרי ופשוט והסיק עבורו את תנור החרף והניחו לישן עליה כדי שיתחמם, וכל-כך היה ערב ומתק למלך אכילתו ושנתו אצל הכפרי, שחשב, שמעולם לא טעם טעם ערב כזה, כי היה עיף ונגע וכו', ושרי המלוכה חפשו את המלך, עד שבאו לבית הכפרי, וראו, שהמלך ישן, והמתינו, עד שנגעו, ורצו שיחזר המלך עמהם לביתו. אמר להם המלך: "כיון שאתם לא הצלתם אותי, וכל אחד נתפזר להציל את עצמו, ורק זה הכפרי הציל אותי, ואצלו טעמתי טעם מתק כזה על-כן הוא יביא אותי לביתי בעגלה שלו ובאלו המלבושים שהלבישני איש על פסא המלוכה, וסיים על זה רבנו זכרוננו-לבך ואמר: "בעקבות משיחא יהיה מבול" מען וועט שישן מיט אפיקורסות" לא של מים רק של מחשבות זרות ויכסו כל החרים הגבוהים ואפלו בארץ-ישראל, שלא היה מבול, רק מחמת שירד בכח נתזו גם שם המים, "דאס הייסט עס וועט אריין שפריצן אפלו אין די כשריע הערצער" ועם חכמות לא יוכלו לתן עצה, וכל שרי המלוכה ותפזרו והמלוכה לא תעמד על עמדה, וועט זיך ניט דער האלטן נארש עם פשוטי ישראל, שאומרים תהלים בפשיטות וכו', ועל-כן כשיבא משיח, הם יתנו הכתר מלוכה בראשו. (שם שם, סעיף ד').

א-תקעח

מעשה מאיש אדון אחד, שנסע עם בעל עגלה לבערליו ושאר העירות הגדולות, והלך האדון לעסקיו, ונשאר בעל העגלה, ששמו היה אינואן עם העגלה באמצע השוק, ונגש אליו איש חיל אחד ושאלו: "מי אתה? ומדוע עומד אתה באמצע הרחוב?" בלשון קרמנית, "וואר דא?", וחשב אינואן העגלון, ששאלו את שמו, ואמר לו: "אינואן", והכה אותו האיש חיל, וצעק לו שוב: "ווער דא", והוא ענה לו שוב: "אינואן", והכה אותו שוב וצעק עליו בצעקה ושאלו "ווער דא?", עד שלקחו עם העגלה והעמידו באיזה רחוב צדדי, כשבא האדון אחר גמר עסקיו ולא מצאו, וחפשו עד שמצאו, ואמר לו: "אינואן, היכן היית?", ענה לו אינואן בלחש ובפחד: "אל תאמר כאן 'אינואן' אלא 'ווער דא', כי חשב, שהאיש חיל הכה אותו על אמרו "אינואן" ולא "ווער דא". אחר-כך כשיצאו מהעיר, אמר לו העגלון: "עתה שוב אתה יכול לקרא אותי אינואן". כשסיים רבנו זכרוננו-לבך ספור זה, אמר: "כשינמצא האדם אצלי הוא בבחינת 'ווער דא' מי הוא, כי נתבטל חמרו וישותו, אוכלם כשימצא ממני שוב הוא כאותו 'אינואן המגוש'", "ביי מיר איז 'ווער דא' מען גייט ארויס פון מיר איז ווידער 'אינואן'". (שם שם, סעיף ה').

א-תקעט

ספר רבנו זכרוננו-לברכה מעשה ממרור שבליל הסדר, שפעם הלך יהודי קבצן עם גוי גרמני-קבצן כמותו - לנדד על פני העירות. בדרךם למד היהודי את הגרמני, שיעשה את עצמו כיהודי, ולא יקשה עליו הדבר, כיון שלשונם דומה, והיהודים הרי רחמנים הם, ויבדאי ירחמו עליו. כיון שהתקרב חג-הפסח למדו, איך שיתנהג בבית-היהודי שיזמינו לשלחן הסדר: בתחלה עושין קדוש ואחר-כך רוחצים ידים, אולם שכח לומר לו, שאוכלים גם מרור. וכן היה, שהזמינו יהודי אחד אליו לסדר, אולם הוא היה רעב מפל היום, וצפה שפבר יגיעו לאכל את הדברים הטובים שאמר לו היהודי. אולם הוא ראה, כי נתנו לו חתיכת פרפס במי-מלח ושאך הדברים הנוהגים בסדר, ואומרים את ההגדה זמן רב, והוא בעיניו צופיות מצפה כבד לאכילה... והנה... כאשר הבחין, כי בוצעים כבד את המצה... שמה, כי הנה עוד מעט קט יוכל להשקית את רעבונו... ופתאום נותנים לו... מרור, וכאשר הכניסו לפה, נעשה לו מר ונשרף לשונו בפיו, וחשב, שזהו כל הסעודה, ורק זה אוכלים, וברח תכף במרירות ורעב וחשב לעצמו: יהודים ארורים! אחר כל החגיגה נותנים לי לאכל מרור! ובא לבית-המדרש ונרדם שם. אחר-כך בא היהודי בפנים שמחות שבע מאכילה ושתיה, ושאלו: איך היה לך הסדר? וספר לו בכעס ממה שעבר עליו. אמר לו היהודי: אוי גרמני שוטה! אם היית מחכה רק עוד מעט - היית אוכל כל טוב כמוני! וספר זאת רבנו לומר, שזכור הגוף בא במרירות, אולם האדם חושב, שתמיד יהיה רק המרירות, על-כן בורח תכף, אולם אם ימתין מעט ויסבל מעט המרירות מזכור גופו, ירגיש אחר-כך כל מיני חיות ותענוג. (שם שם)

א-תקפ

ספר רבנו זכרוננו-לברכה, פעם אחת חלם איש אחד שבעיר ווינה שתחת הגשר העומד במקום זה וזה, נמצא שם אוצר גדול, ונסע לשם ונעמד אצל הגשר וחפש עצות, איך לחפר שם, כי ביום אינו יכול מחמת העוברים ושבים, ובין כך עבר שם איש חיל ושאל אותו: "יהודי, מה אתה עומד וחושב?" והישב בדעתו, שטוב שייספר לו חלומו, כדי שהוא יסייעו ויתחלקו יחדו, וספר לו, ענה ואמר לו: אוי יהודי טפש, מה אתה שם לב לחלומות?" "מיר האט זיך אויך גיחלומ'ית אז דא און דא בא דעם און דעם" והזכיר העיר של האיש ושמו של האיש הזה "אין מאגיאזאן איז דא א אוצר, וועל איך פארן צו יענעם?" השתומם היהודי, כי הזכיר שמו ושם עירו בדיוק, ונסע לביתו וחפר בהמגיזאן שלו ומצא האוצר... אחר-כך אמר היהודי: "איצט וויס איך שוין: דער אוצר איז בא מיר, נאר וויסן פון דעם אוצר מוז מען פארן קיין ווין"... כך בענין עבודת ה', שהאוצר הוא אצל כל אחד בעצמו, אולם לידע מהאוצר מכרח לנסע להצדיק. ויש אומרים, שרמז רבנו לחסרון הדבר, שאין צריך לנסע למרחקים ולעשות דברים מפלאים כדי למצא את האוצר, אלא כל אחד במקומו אצלו נמצא האוצר אלא שרק רבו הלבושים, וצריך לחפשו היטב וכשיחפשו היטב, ימצא את האוצר במקומו הוא, ולא כיהודי זה, שבזבז זמנו עביר זה. (שם שם)

א-תקפא

פעם אחת נפל בן-מלך אחד לשגעון, שהוא תרנגול הודו הנקרא "הנדיק", וצריך הוא לישב ערם תחת השלחן ולגרר חתיכות לחם ועצמות כמו הנדיק, וכל הרופאים נואשו מלעזר לו ולרפאותו מזה, והיה המלך בצער גדול מזה, עד שבא חכם אחד ואמר: אני מקבל על עצמי לרפאותו! והלך והפשיט גם-כן את עצמו ערם ונשב תחת השלחן אצל בן-המלך הנ"ל וגם כן גרר פרורים ועצמות. ושאלו בן-המלך: "מי אתה? ומה אתה עושה פה?" והשיב לו: "ומה אתה עושה פה?" אמר לו: "אני הנדיק!"

אמר לו: "אני גם-כן הנדיק!" וישבו שניהם יחד כך איזה זמן, עד שנעשו רגילים זה עם זה. ואז רמו החכם לבני-הבית להשליך להם פתנות, ואמר החכם "האנדיק" לבן-המלך: "אתה חושב, שהנדיק אינו יכול לילך עם פתנות? יכולים להיות לבוש פתנות, ואף-על-פי-כן יהא הנדיק כי במקום אחד ראיתי הנדיקעס לבושים בפתנות..." ולבשו שניהם הפתנות, ואחר איזה זמן רמו והשליכו להם גם מכנסים. ואמר לו החכם גם-כן פנזר-לעיל: "אתה חושב, שעם מכנסים לא יכולים להיות הנדיק? וכי", עד שלבשו המכנסים, וכן עם שאר הבגדים. ואחר כך רמו והשליכו להם מאכלי אדם מהשלחן, ואמר לו: "אתה חושב שאם אוכלים מאכלים טובים כבר אינך הינדיק? אפשר לאכול כאדם ולהיות הינדיק! "איו מען שוין קיין הנדיק נישט?!" מען קען עסן און אויף זיין א הנדיק! ואכלו. ואחר כך אמר לו: "אתה חושב, שהנדיק מכרח להיות דוקא תחת השלחן? יכולים להיות הנדיק ולהיות אצל השלחן!" וכן התנהג עמו, עד שרפא אותו לגמרי, וזה בחינת, מה שאמרו רבותינו-זכרונם-לברכה (מדרש שוחר טוב קטז, ה) על הפסוק הנאמר בשלמה (מלכים א ה, יא): "ויחכם מפל האדם" – 'אפלו מן השוטים', והנמשל מובן למבינים.

אמר הכותב (ר' שמואל הורביץ זכרונו-לברכה): יכולים לומר, שהאדם רוצה להתקרב לעבודת השם הלא הוא הנדיק הוא מלבש בחמריות וכי, ובדרך זה יכולים מעט מעט לקרב את עצמו לעבודת השם, עד שנקנסים לגמרי. וכן בהתקרבות אנשים על דרך זה, ודי למבין. (מעשיות ומשלים).

א-תקפב

ספר רבנו זכרונו-לברכה מעשה, שהיה פעם מלך אחד והיה חוזה בפוכבים וראה, שאם לא יקצרו התבואה בשנה זו עד זמן מסים תתקלקל כל התבואה והזמן היה קצר מאד... ויעצוהו יועציו לקח קוצרים ולתן להם כל התענוגים וכל צרכם, כדי שיהיה להם הרחבת הדעת לעבד יום ולילה, כדי שייספיקו לקצר קדם הזמן הנ"ל. והנה הם אדרבא התענוגו בתענוגיהם ושכחו מצווי המלך, ועבר הזמן הנ"ל, ולא קצרו התבואה, ונתקלקלה כל התבואה... לא דעו מה לעשות, כי המלך יכעס עליהם עד מאד, ויעץ להם חכם אחד עצה: היות שהמלך אוהב איזה צפור מיוחדת. ובזה שביאו לו זה הצפור אז על ידי הנחת רוח והתענוג שיהיה לו מזה, וכפר להם על הכל. אוכל להשיג צפור זה הוא קשה מאד, כי הוא שוכן על עץ גבוה ולא היה להם סולם לעלות, והזמן קצר מאד. נתן להם החכם שוב עצה: היות שהם הרבה אנשים, על-כן יעמידו את עצמם אחד על חברו, עד שייגיעו להצפור, והתחילו לריב זה עם זה, כי כל אחד רצה שהוא יהיה למעלה וחברו תחתו, וכך באמצע מריבתם פרח הצפור וברח... ונשאר להם רק פעם המלך על התרשלותם מקצירת התבואה פנזר-לעיל. והענין הוא, שהשם יתברך ברא האדם ונתן לו כל התענוגים וכל טוב, כדי שיקצר התבואה קדם שיתקלקל וישעבד אותו יתברך במחין נקיים, אבל הוא מתרשל על-ידי התענוגים, עד שניכשל בהתבואה, שכבר נתקלקל ונגס המוחין מעוונות, רחמנא לצלן, אוכלם עדין יש תקנה על-ידי הצפור המרמו לצדיק יסוד עולם, ובזה היה נתפטר להם הכל אוכלם על-ידי המחלקת והסנאה, שכל אחד רוצה להיות למעלה מחברו, על-ידי זה נתרסקים ואין זכיו להתקשר להצדיק וכי, ודי למבין. (מעשיות ומשלים).

א-תקפג

בענין הספר אלים מרבי יש"ר מקנדיא אמר רבנו, שהוא ספר יקר מאד, וחברו איש אלקים, רבי יוסף קאנדיא זכרונו-לברכה. כי בימיו נתקבצו חמש מאות תלמידים מפלגי תורה, והתחלו ללמד בספרי חקירה ובמורה-נבוכים, עד שנתפקרו וכפרו באלקים חיים, ויבואו כל התלמידים הנ"ל להצדיק רבי יוסף קנדיא זכרונו-לברכה, שגם הוא יסכים עמהם על הדבר הרע הזה. והצדיק הנ"ל, ששמע הדבר הזה אחזתו פלצות, והתחילו הם להראות לו ראיות ולהתנכח עמו, ולא היה יכול

להשיבם מדבר הזה. ויען ויאמר להם: תנו לי איזה זמן, ואשיב אתכם, ויתנו לו איזה זמן, והלכו להם. והצדיק הנ"ל שלח אגרות לכל הרבנים הגדולים שיבואו אליו מהרה. ויבואו אליו, ויספר להם הדבר הנ"ל ויתפללו כלם אל ה' ויצומו לילה ויום, וגם הצדיק הנ"ל נפל על פניו ארצה שלשה ימים ושלשה לילות, לחם לא אכל ומים לא שתה. אחר השלשה ימים קם מהרה מעל הארץ, ויאמר: "עת לעשות לה' הִפְרו תורתִי", ויקח עט סופר בידו ויכתב בלי מרגע לא אכל ולא שתה, לא למד ולא התפלל, רק כתב בעט סופר. ויחבר את הספר הנ"ל הנקרא "ספר אליים", ואחר-כך פשטו כל התלמידים, ויקח את הספר הנ"ל ויתנו בידם, ועם הספר הזה נצח אותם, ונעשו כלם צדיקים גמורים. (מעשיות)

א-תקפד

הרב המהרש"א זכרונו-לברכה היה רב באיזה קהלה והיה יושב ולומד עם הישיבה שלו כל היום כולו, ואז היה נהוג, שרב העיר היה כפוף תחת ממשלת רב המדינה, שהיתה מרותו על כל רבני העירות, והיו מכרחים כל הרבנים של הקהלות השייכים לרב המדינה לבוא לפניו ולקבל פניו ולטל ממנו רשות כנהוג בדורות שלפניו, כשבאו כל רבני הקהלות לקבל פני רב המדינה, לא הלך אליו עמהם הרב המהרש"א, רק ישב ולמד כמנהגו, וכן אותו רב המדינה לכף זכות ואמר: אולי מחמת שטרוד הוא בלמודו, על-כן לא בא לקבל פני. ונסע רב המדינה אל המקום, אשר היה חונה שם הרב הקדוש המהרש"א זכרונו-לברכה. כשבא אל העיר, חרדו לקראתו כל תושבי העיר כנהוג, ובאו כלם לקבל פניו. והנה הרב המהרש"א זכרונו-לברכה, שוב לא אבה ללכת לקבל פניו, ודנו שוב רב המדינה לכף זכות, ותלה גם זאת בצדקתו מחששו לבטול תורה, שאינו רוצה לבטל מלמודו. עד שעמד רב המדינה והלך בעצמו אל בית-הכנסת, שהיה יושב שם המהרש"א עם תלמידיו זכרונו-לברכה, כשבא אל הבית-הכנסת, לא זו הרב המהרש"א ממקומו ולא הפסיק מלמודו ולא נתן לו שלום כלל, ואף-על-פי-כן דנו לכף זכות גם עכשו... ואמר: אולי גם זה מחמת שאינו רוצה להפסיק למודו, בתוך כך בא בחור יפה תאר לבית-הכנסת, ומיד חרד המהרש"א לקראתו וקם מלפניו מלא קומתו וחלק לו כבוד ודבר עמו הרבה מאד.... אז קצף רב המדינה מאד על המהרש"א זכרונו-לברכה וכעס עליו כל-כך, עד שבה אותו, ואמר לו: "בתחלה, כשלא באתם אלי לעירי לקבל פני דנתי אתכם לכף זכות ותליתי זאת בבטול תורה אחר-כך פשבאתי למקומכם ולא באתם אלי, שוב דנתי אתכם לכף זכות ותליתי זאת גם-כן בבטול תורה אחר-כך, כשבאתי לבית-הכנסת ולא נתתם לי שלום שוב דנתי אתכם לכף זכות ותליתי זאת גם-כן בבטול תורה, מחמת שאין אתם רוצים להפסיק מן התורה כלל וכלל, אולם עכשו אני רואה ששקר הדבר, כי הלא את בחורו כבדתם ודברתם עמו הרבה ועוד באמצע הלמוד? וכעס עליו מאד. אמר לו המהרש"א עתה תראה מופת, שהבחור הזה יהרג בעוד שתי שעות. מרב פעסו על המהרש"א לא האמין לזה הרב ורצה להכחיש זאת לפני כל, ולקח את הבחור הנ"ל והלך עמו ודבר עמו הרבה הרבה, כדי שיעבר השתי שעות ולא יהרג וכך יפחיש דברי המהרש"א זכרונו-לברכה. והנה מדי עברם בעיר חלף ועבר לידם איזה אדון נכרי וירה בקנה שרפה לפי תמו באיזה עוף וכיוצא בדרבם, וטעה ופגע בבחור הנ"ל ונהרג מיד בסוף שתי שעות כדברי המהרש"א זכרונו-לברכה... תכף רץ רב המדינה הנ"ל ובא אל המהרש"א זכרונו-לברכה במורא. אמר לו המהרש"א זכרונו-לברכה תראה, שעוד מעט יביאו לפה הרוג, וכך בתוך שהיו מדברים, נשמע קול בעיר שהביאו איזה הרוג אל העיר. נבהל רב המדינה הנ"ל מאד ושאל את המהרש"א זכרונו-לברכה לפשר הדבר, גלה לו המהרש"א זכרונו-לברכה את כל הענין, היות שהבחור הנ"ל, היה גלגול אחאב מלך ישראל, וענשו של אחאב הוא, שנולד בכל שנה ושנה ונהרג, ומחמת זה חלק לו כבוד כל-כך, ותכף שבה בחור זה לעולם תכף נברא משחית ומזיק כדי להרגו, והיה המזיק עומד במקום ההוא, דהינו: מחוץ לעיר, והיה מצפה שיגיע זמנו של זה הבחור הנ"ל, כדי שיהיה נהרג על ידו ועתה מחמת שאתם עפבתם אותו כנזכר-לעיל, עד שנהרג כאן בעיר על ידי האדון הנ"ל. על-ידי-זה היו מכרחים לתן להמשחית הנ"ל איש אחר במקומו. וזהו הנהרג, שנהרג על ידו, והביאהו עתה לעיר. וכעת צריכים אתם לקבל תשובה, כי על ידכם נהרג זה ההרוג, כי אתם סבבתם זאת על ידי העכוב שעפבתם את הבחור פה כנזכר-לעיל, אז נפל רב המדינה לפני רגלי המהרש"א ופיס אותו והתחנן לפניו, שימחול לו. וביקש אותו שיתן לו תשובה. אמר המהרש"א: תשובתך היא, שתסלק ותעביר מידך את פתח הרבנות מהמדינה, וקבל על עצמו כך. (מעשיות ומשלים).

א-תקפה

ספר רבנו זכרוננו-לברכה מעשה, שהיה בזמן הבעל-שם-טוב זכרוננו-לברכה, שמנגנו ומתופף אחד היה עור והיה מנגן על החתנות, ומזה היתה פרנסתו. לאחר פטירתו נתודעו כלם, שלא היה עור כלל וכלל, והיו לו עינים טובות ורק כדי שלא יסתכל בנשים, עשה עצמו כל מי-חייו כעור, עד שכל העולם חשבוהו לעור. ועוד היה איש אחד גביר גדול, אולם קמצן גדול, שלא נתן אפילו פרוסת לחם לעני לצדקה, והיה נבזה בעיני כלם בשביל זה, והיה אז בעיר איש אחד בעל-צדקה גדול והיה תומך בכל העניים באכילה ושתיה וכל מחסורם וכו', הפך ממש מהעשיר הקמצן הזה. והנה, כאשר נפטר הגביר הנ"ל, שכלם היו מביאים אותו מחמת קמצנותו. למחרת פטירתו, כשהלכו העניים להבעל צדקה הנ"ל שיפרנסם, אמר להם, שעכשו אין לו יותר מה לתן להם, מחמת שכל מה שהיה נותן להם כל השנים, היה משל זה הגביר הקמצן שמת עתה... ומחמת שלא רצה להנות מהכבוד שיתנו לו על נדיבות לבו, וכדי שתהיה נעשית המצנה בלי שום פניות, ולכן היה נותן את הצדקות לאיש הזה שיחלקם. ואותו חשבו כלם לקמצן גדול, ועכשו שמת, אין יותר מי שיתן, ואז ידעו כלם גדלתו. ושאל הבעל-שם-טוב לתלמידיו הצדיקים: מי משגי הצדיקים הנסתרים האלו חשוב יותר? ולא ידעו התלמידים להכריע בזה. נענה להם הבעל-שם-טוב ואמר: "גם בשמים אין יודעים להכריע, מי מהם חשוב יותר" "אין הימל ווייסט מען אויף ניישט". (מעשיות ומשלים).

א-תקפו

ספר רבנו זכרוננו-לברכה מעשה מ"טענדא ורענדא", הוא שם מלבוש מיחד, שלובשים אותו הכמרים בעת לווית מתייהם, שפעם אחת היה רב נכבד, שהלך לקבץ נדבות עבור ענין חשוב, שהיה צריך עבורו כמה מאות אדומים, ובא לגביר אחד ויתבעו והפצירו לזה, אמר לו העשיר: אם מתכונן אתה באמת בדברך, אבחנך בדבר זה, היות שיש אצלי מלבוש כזה של הכמרים ואם תלבישהו עליך ותלך לבוש עמה ברחובות העיר, אז אדע לנכון, כי הנך מתכונן באמת בדברך, ואז אכן אתן לך כל הכסף הנצרך לך לצדקה. הסכים לזה הרב ועשה כן. לבש את המלבוש הזה וסבב עמה ברחובות העיר. כשסיים נתן לו העשיר את הכסף הנצרך לו לצדקה כהבטחתו, אחר-כך בקש הרב מהעשיר, שיתן לו במתנה את הטענדא ורענדא המלבוש הנ"ל, ונתן לו. קדם פטירת הרב הניח צנאה, שממלבוש הטענדא ורענדא יעשו לו את התכריכו, וכן עשו לו, אולם לשני אצבעות מהרגל לא הספיק המלבוש לכסותם, והשלימו לו זאת מחתיכה אחרת. לאחר שנים רבות היו צריכים משום מה לפנות את קברו של הרב וראו הקברנים שכל גופו שלם ולא שלטה בו רמה מלבד החתיכה קטנה שסביב אצבעות הרגל, שלא היה מלבש ומעטף מהטענדא ורענדא, והשתוממו הקברנים על זה, וחקרו לדבר זה, עד שנודע להם ספור הדבר. מעשה זה ספר מוהר"ר פנחס קיבליתשער זכרוננו-לברכה בשם רבנו זכרוננו-לברכה וכששאלו לרבי נחמן מטולטשין אם שמע ספור זה, אמר שלא שמע זאת, אולם רבי פנחס הוא בר-סמךא על ספוריו. (מעשיות ומשלים).

א-תקפו

כְּשֶׁנִּסַּע רַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מִזְלֵאֲטִיפְלִיעַ לְבָרְסֵלֵב דָּרָךְ אוֹמֵן כִּי כֹן הִדְרָךְ שְׁבַת בְּאוֹמֵן, וְאִז הִיָּה הַמַּעֲשֶׂה, שְׁכַשְׁנָסַע וְהִרְאָה בְּיַדְיוֹ לְכוּוֹן בֵּית-הַחַיִּים וְאָמַר: "פֶּה טוֹב לְהַקְבֵּר", "דָּא אִיז גוּט צו לִיגֵן". הָיוּ אִז בְּאוֹמֵן שְׁלֵשָׁה אֶפִיקוֹרְסִים גְּדוּלִים מְאֹד: "חִיקִיל" וְשְׁנֵי חֲתָנָיו, שְׁאָחַד הִיָּה שְׁמוֹ "הִירֶש בְּעַר" וְהַשְּׁנֵי הִיָּה שְׁמוֹ "לֵאנְדָא", שְׁהִיָּה רוֹפֵא בְּאוֹמֵן גַּם כֹּן אֶפִיקוֹרְס גְּדוּל אֲבָל לֹא פְהִירֶש בְּעַר, שְׁהִיָּה אֶפִיקוֹרְס גְּדוּל בְּיוֹתֵר. הֵם הָיוּ אֲנָשִׁים חֲשׂוּבִים וּמְכַבְּדִים וְקָרוּבִים לְמַלְכוּת, וְקִבְלוּ מִתְּנָה מִהַמְּלָךְ חֶרֶב שֶׁל זָהָב, כִּי הָיוּ חֲכָמִים גְּדוּלִים וְנוֹדְעוּ בְּכָל אֶרֶץ רוּסְיָא וְגַם בְּשָׂאָר אֶרְצוֹת. דָּרְכָם הִיָּה, כְּשֶׁבָּא צָדִיק מִפְּרָסָא לְאוֹמֵן, הִלְכוּ אֲצֵלוֹ לְשַׁחַק מִמֶּנּוּ, וְאִם בְּאֻמַּת הוּא חָכֵם לְדַבֵּר אִתּוֹ וּפְעַם אַחַת, כְּשֶׁהֲרַב הַצָּדִיק מִבְּאֲרֵדִיטְשׁוֹב רָצָה לְהִיּוֹת רַב בְּאוֹמֵן, הֵם לֹא הִנִּיחוּ, וְכֹן הֲרַב מִשְׁפִּיטְיוֹקָא וְכוּי וּכְשֶׁרַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה שְׁבַת שָׁם, אָמַר חִיקִיל, אֲנִי אֵלֶךְ לְתַהוּת עַל קִנְיָנוּ, וְאַתֶּם תִּישְׁנֻן, וְאִם יֵשׁ עִם מִי לְדַבֵּר, אִז תִּלְכוּ אִתֶּם גַּם-כֵּן. כְּשֶׁבָּא חִיקִיל הַנִּי"ל לְבֵית-רַבְּנֵי, שְׁאָל אוֹתוֹ רַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה: "מַה רוֹצָה יְהוּדִי?" וְאוּס ווִיל אַ אִיד?" עָנָה וְאָמַר: "שְׁמַעְתִּי, שְׁבָא אָדָם גְּדוּל, וּבִאתִי לְרֵאוּתוֹ". עָנָה רַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וְאָמַר: "הֲלֹא אָדָם גְּדוּל דָּר מִמּוּלִי, כִּי מוּל הַבֵּית, שְׁהִתְאַכְסוּ שָׁם רַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, הִתְאַכְסוּ שָׁם שֶׁר אָחַד גְּעַנְיָרָאֵל, מִדּוּעַ לֹא תֵלֵךְ לְרֵאוּתוֹ?" וְהִיָּה זֶה כְּמוֹ סְטִירָה בְּפִנְיֵו, וְשִׁתַּק. וְאַחַר-כֵּן, כְּשֶׁהִלְךְ לְבֵיתוֹ, עָנָה וְאָמַר לְחֲתָנָיו: "אֵף שְׁדַבְּרַתִּי עִמּוֹ דְּבָרִים מוּעֲטִים, וְהוּא נָתַן לִי בְּזִיוֹן קְצַת, אֵף-עַל-פִּי-כֵן, אֲנִי רוֹאָה, שְׁיֵשׁ עִם מִי לְדַבֵּר. (סְפוּרִים נְפִלְאִים).

א-תקפח

כְּשֶׁמַּעַם דְּבָרָיו הַחֲלִיטוּ כְּאִמּוֹר לְלַקֵּת אֵלָיו וּבָאוּ אֵל רַבְּנֵי בְּאֻמַּצַּע הַסַּעֲדָה, וְרַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה אָמַר אִז תּוֹרָה וּכְשֶׁנְּכַנְסוּ, הַפְּסִיק בְּאֻמִּירַת הַתּוֹרָה וְסַבֵּב בְּחֻכְמָתוֹ לְאִיזָה חֲשׁוֹבֹן עֲמַק, וְהֵם כְּשֶׁמַּעַם זֹאת אָמְרוּ זֶה לְזֶה: "דָּאס מִיִּינְט עַר נִיט זִיינַע חֲסִידִים, דָּאס מִיִּינְט עַר אוֹנִי" וְהַעֲמִיקוּ מִחֲשַׁבְתֶּם בְּחֲשׁוֹבֹן וְלֹא יָדְעוּ אוֹתוֹ. אָמְרוּ אֵל רַבְּנֵי: "כִּינֹן שְׂאֲתֶם יוֹדְעִים אֵת הַחֲשׁוֹבֹן, תִּגְלוּ לָנוּ נָא אוֹתוֹ" וְאָמַר לָהֶם. וּמֵאֲד מְצָא חֹן בְּעִינֵיהֶם וַיַּחֲשְׁבוּהוּ לְחָכֵם גְּדוּל וַיִּבְקְשׂוּ מִמֶּנּוּ, שְׁיִשְׂאָר בְּאוֹמֵן וְהִרְאוּ לוֹ אֵת הַסֶּפֶר "יִין לְבָנוֹ", שְׁחֲבַר רַבָּם נִפְתְּלִי וַיִּזְעַל. (סְפוּרִים נְפִלְאִים).

א-תקפט

וְהָאֶפִיקוֹרְסִים הַנִּי"ל עָשׂוּ בְּיַנְיָהֶם קֶשֶׁר בְּשְׁבוּעָה, שְׁלֹא יִזְכִּירוּ שָׁם ה', הִיִּינוּ: שְׁלֹא יָבוֹא לָהֶם שׁוּם סַפֵּק בְּמַחֲשַׁבָּה, אִם יֵשׁ ה' וְכוּי, כִּי דָרָךְ הַמְּחַקְרִים וְחוֹשְׁבֵי הַמַּחֲשָׁבוֹת, שְׁפַעַם הֵם גּוֹמְרִים בְּמַחֲשַׁבְתֶּם, שְׁכֹן הָאֻמַּת וְאַחַר-כֵּן בָּא לָהֶם מַחֲשַׁבָּה, שְׁסוֹתֶרַת כָּל הָרֵאשׁוֹנוֹת, שְׁהָאֻמַּת הוּא דְּוָקָא לְהַפּוֹדָה, וְהֵם חֲקָרוּ כָּל-כֵּף שְׁנִים וְכוּי עַל-כֵּן גָּמְרוּ בְּשְׁבוּעָה כְּנִזְכֵּר-לְעִיל, שְׁלֹא יִנִּיחוּ לְכִנְס בְּמַחֲסָם שׁוּם מַחֲשַׁבָּה אַחֲרַת, וְגַם בְּדָבוּר לֹא יִדְבְּרוּ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כִּי אוֹמְרִים הָעוֹלָם, שְׁדָבַר הַרְגִיל בְּלִשׁוֹן הָאָדָם הוּא הַכֶּרֶח הַמְּצִיאוֹת, עַל-כֵּן הַסְּפִימוֹ, שְׁלֹא יִדְבְּרוּ מֵה' כָּלֵל וְכָלֵל, אוּלָם כְּאִשְׁרָא בְּאוֹ אֵל רַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְהָיוּ אֲצֵלוֹ אִיזוּ שְׁעוֹת, בְּכָל פַּעַם בָּא לָהֶם בְּפִיָּהֶם שָׁם ה', וְהִיָּה אוֹמֵר הִירֶש בְּעַר: "מִזְמֵן נְשַׁבְּעִתִּי לְבָלִי לְהַזְכִּיר שָׁם ה', אוּלָם בְּכָל עֵת שְׁאֲנִי בָּא לְרַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, "רִיִּיסְט מְעַן מִיר בִּיִי דִי פֵאלִיס, הִירֶש בְּעַר עֵס אִיז דָּא אַ גַּאט אוֹיף דְּעַר וּוְעֵלְט". (סְפוּרִים נְפִלְאִים).

א-תקצ

והנה רבנו זכרוננו לברכה היה נזהר לבלי לומר להם תורה וכשהיו באים לפניו, היה מסבב דבוריו לדבר אחר ואמר לרבי נפתלי, שהוא ידבר רק עם לאנדא, ועם הירש בער קלל וכלל לא. ולרבי נתן זכרוננו לברכה אמר, שהוא ידבר עם הירש בער. (ספורים נפלאים).

א-תקצא

פעם אחת אמר רבנו זכרוננו לברכה למוהרנ"ת זכרוננו לברכה, שיספר להירש בער מעשה מהבעל-שם טוב זכרוננו לברכה. התפלא מוהרנ"ת זכרוננו לברכה בלב, הלא שמע מרבנו זכרוננו לברכה, שיזהר מלומר תורה לפניו? ענה רבנו זכרוננו לברכה ואמר: "וואס מיינסטו מין איך? ספרו בגוים את כבודו". והנה בתחלת ביאת רבנו זכרוננו לברכה לאומין חשבו אותו לחכם גדול, אבל לא כרבם "נפתלי וייזעל", ואחר-כך העריכוהו חכם כמותו, אולם אחר-כך נזכרו לדעת, שהוא חכם יותר ממנו, כי היה להם איזה קשנא מרבם הנ"ל, ולא ידעו תרוץ עליה והלכו אודות זה לרבנו זכרוננו לברכה לשאל ממנו ותכף כשנכנסו לביתו, הקשה רבנו זכרוננו לברכה מעצמו זאת הקשנא וגם ענה להם תרוץ נכון ונתפלאו מאד, נענו ואמרו לו: זאת ידענו עתה, שהנכם חכם יותר מווייזעל, כי הוא לא ידע תרוץ על הקשנא, ואתם ידעתם תרוץ, אולם זאת פליאה בעינינו: מהיכן ידעתם המחשבה שלנו? הסביר להם רבנו, שזה מחמת חכמה, כי מי שישיש לו מח נקי ונדך יכול להכיר המחשבה של השני, ונתקבל אצלם תרוץ זה. אחר-כך בלצאם מרבנו השתוממו עוד יותר ואמרו זה לזה: "אותנו חכמים כמונו יכול הוא להתעות כל-כך? הלא זה אי-אפשר בשכל אנושי בשום אופן וכו', וכי מי יש לו מח צח כזה?...". (ספורים)

א-תקצב

כשפאו פעם אל רבנו זכרוננו לברכה, היה להם באמתחתם ספר בלשון יון גריכיש בודו ושאל אותם רבנו זכרוננו לברכה: מה זאת? וענו אותו בלאחר-יד, ואמרו: "זה אינו בשבילכם" כך היה איזה פעמים, ושאל אותם, והם ענו לו פנזכר-לעיל, ולקח רבנו הספר בידו ואחז מספר דפים מהספר ואמר להם בעל-פה מה שכתוב שם וציון הדף והשורה... ונתפלאו מאד. (ספורים נפלאים).

א-תקצג

הכלל, שהם נתקשרו אליו מאד, ונכנסו אהבתו בלבם מאד מחמת גדל חכמתו זכרוננו לברכה, והיו רגילין לכנס אצלו, והיה נחשב מאד בעיניהם. ופעם אחת, כשדברו ממשית ענו ואמרו לרבנו: "אתכם היינו רוצים למשית". ופעם אחת אמרו לו, שאם היה הקיסר הזקן חי היה לוקח הנזר והקתור מלכות

מראשו ומכתיר אתכם מחמת חכמתכם המפלגת, אבל מה נעשה, שפיוס המלך אינו חכם. (ספורים נפלאים).

א-תקצד

לבסוף התקבצו בשלמות לרבנו, עד שבאש-השנה האחרון לחיי רבנו באומן שנת תקע"א התפללו יחד בקבוץ רבנו זכרונו-לברכה, ובאה שפחת הירש בער לקרא לו, שילך לשתות קאוה וכי, ענה ואמר לה: "זה לא", היינו: קודם תקיעת שופר אינו הולך לשתות.

עמו חזר מוהרנ"ת זכרונו-לברכה את התורה: "תקעו תוכחה" שבסימן ח' לקוטי תנינא, כי היה דחק רב בבית, ומוהרנ"ת מרב הדחק היו רק אגיו פונים לרבנו זכרונו-לברכה, כי על גופו היה עליו דחק אגשים, ואת הירש בער לא דחקו כי יראו ממנו, מחמת שהיה קרוב למלכות ואדם נכבד, על-כן שמע היטב את התורה. (ספורים נפלאים).

א-תקצה

לאחר הסתלקות רבנו זכרונו-לברכה, כשבכה פעם מוהרנ"ת והתאונו מאד על הסתלקות רבנו זכרונו-לברכה, ענו ואמרו אליו: "אייך פעהלט דער רבי? אונו פעהלט דער רבי, ווען דער רבי זאל לעבן וואלטן מיר גינארן בעלי תשובה וצדיקים גמורים!" (ספורים נפלאים).

א-תקצו

אחר הסתלקות רבנו זכרונו-לברכה היה חלוקי דעות בין אנ"ש, היכן יניחו את רבנו זכרונו-לברכה, כי אנשי החברא קדישא לא רצו שיניחו את רבנו זכרונו-לברכה רק על בית-החיים החדש, מחמת שעל הישן כבר לא היה מקום פנוי, ואנ"ש מטעפליק רצו לקח את רבנו זכרונו-לברכה לעירם, ואנ"ש מטירה אויפן רצו לקח אותו לעירם, ורק מוהרנ"ת היה יחידי, שצעק וטען, שהוא יודע בברור, שרצון רבנו זכרונו-לברכה היה דוקא לנוח על בית-החיים הישן, ומובן, שנגד כל אנ"ש היתה דעתו מתבטלת, מחמת שהיה רק אחד, אבל תכף בא הירש בער אל מוהרנ"ת ושאל אותו: "אם יודעים אתם בברור, שרצון רבנו זכרונו-לברכה היה לנוח על בית-החיים הישן? אם-כן חכו נא מעט" והלך תכף אל מושל העיר ולקח רשיון עבור שני מקומות קבורה, ומחמת כן יכלו עוד לעשות איזה בית קטן, וזה הבית נתעוררה אשת רבנו זכרונו-לברכה השניה לבנותו מממונה, ואמר ראבר"י רמז על זה על-פי מה שאמרו רבותינו-זכרונם-לברכה "ביתו זו אשתו". ואחרי פטירת רבנו זכרונו-לברכה נשארו הם ידדים אהובים לאנ"ש ומכל שכן למוהרנ"ת זכרונו-לברכה, ומוהרנ"ת זכרונו-לברכה היה לו צווי מרבנו זכרונו-לברכה, שיבדור עם רבי הירש בער, פנזפר-לעיל, על-כן בכל פעם, שהיה מוהרנ"ת באומן היה מבקרו ומדבר עמו. פעם אחת נכנס עמו בחקירות גדולות כל-כד, עד שצעק

מוהרנ"ת זכרוננו לברכה ואמר: מה רצה רבנו זכרוננו לברכה ממני... (ספורים נפלאים).

א-תקצז

פעם אחת היה אחד אצל רבנו זכרוננו לברכה ושאלו רבנו זכרוננו לברכה: "במה מחזק את עצמו בנפילתו מעבודת השם יתברך?" ענה ואמר: "עם דף גמרא". ענה רבנו זכרוננו לברכה ואמר אליו: "אני מחזק את עצמי ב'ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים' וכו', כי אני דר בעיר גדולה, שיש בה אפיקורסים גדולים שפופרים בכל". (ספורים נפלאים).

א-תקצח

יש אומרים, שאחד מהטעמים, שבחר רבנו זכרוננו לברכה לדור באומן היה כדי לרומם ולנשא את מוהרנ"ת ורבי נפתלי, שהיה לבם נשבר מאד וכשיראו, שיש אפיקורסים גדולים פאלו, יחיו את עצמם על שהם לפחות מאמינים בה'. (ספורים נפלאים).

א-תקצט

פעם אחת בא מוהרנ"ת אצלם ושאלו אותו איזה חשבון עמך: היות שפמר אחד חכם גדול יגע את עצמו כמה שנים על זה עד שפתרה. בקש מהם מוהרנ"ת, שייתנו לו חדר מיחד ושהה שם ערף שעה וחצי ועמד עם רגל אחד על הספסל והשניה על הארץ והתעמק בחשבון ופתרו במקום. וספרו לו, שזה הפמר יגע את עצמו כמה שנים בפתרון החשבון וכשפתרו עשה יום טוב וסעדה מרב שמחה. לקח מוהרנ"ת זכרוננו לברכה את החשבון שוב וצרף אליה איזה מספר, ואמר להם: "עתה אפלו יגע את עצמו הפמר כמה שנים לא יעמוד עליה!" (ספורים נפלאים).

א-תר

מוהרנ"ת זכרוננו לברכה היה חשוב מאד בעיני האפיקורסים הנ"ל, מחמת שראו צדקו וישרנותו ומסירותו בכל לב ונפש אל רבנו זכרוננו לברכה ויישר בעיניהם מאד. ובעת המחלקת הגדולה שהיה

עליו, אמר הירש בער למוהרנ"ת זכרוננו-לברכה: "אם תסכימו אזי אכתב בקשה להקיסר בעצמו, ואז בתוך כ"ד שעות לא ישאר שריד ופליט מן המתנגדים..." ענהו מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה ואמר אליו: "איני מאחל להם דבר גדול כזה, שיהיו הם הנרדפים ואני הרודף אני אין לי שום עצה מאשר תפלה". (ספורים)

א-תרא

פעם אחת, קשחור לאנדא מפארדיטשוב, הביא לביתו מתנות הרבה וכו' וכששמע תקף בבואו, שמוהרנ"ת זכרוננו-לברכה נמצא בעיר, הלך אליו מיד, עוד קדם שהלך לביתו, ודבר עמו מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה מהתכלית, שהעולם הזה אינו כלום וכו' והעולם הוא מלא יגונות וכו'. והיה לפלא בעיניו: הלא עתה באתי מפארדיטשוב, ויש לי כל טוב? המשיך מוהרנ"ת ואמר: "יכול אחד לבוא מפארדיטשוב עם מתנות הרבה, ויביא לאשתו טבעת זהב, ולא תישר בעיניה ויהיה נעשה מחלקת, עד שיהיה אצלו טוב מות מחיים", וכן הוה, תקף, קשה לביתו ונתן לאשתו את טבעת הזהב, שהביא לה במתנה, לא ישרה בעיניה המתנה, ונעשה ביניהם מחלקת, עד שיהיה אצלו ממש טוב מות מחיים, ובא אל מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה ואמר לו באנחה: "אוי האט איהר גוט צוגיטראפן!" (ספורים)

א-תרב

בעת המחלקת על מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה נתנו לו התחזקות שלא יפל בדעתו וספרו לו מעשה שהיה בעולם: שהיה רופא אחד, שהיה לו תלמיד מתלמיד, שהיה גם עוזר לו בעבודתו. ברבות הימים התחילו המון העם לעשות עסק ופרסום מהתלמיד יותר מהרופא, עד שנתפרסם בעולם ונתכבד יותר. פעם אחת עשה המלך סעודה וישבו כל אחד לפי כבודו וישבו את התלמיד העוזר לפני מקומו, ענה הרופא ואמר לתלמידו: "דו וייסט דאך גא דעם חילוק פון מיר ביז דיר". ענה התלמיד ואמר לרבו, "מורי אל תפל בדעתך ואל יהיה לך חלישות הדעת מזה, כי כן מנהג עולם השקר, הנמצא בכל דור ודור, תשעים ושמונה אחוז אינם יודעים מן האמת, ורק שני אחוז יודעים ומכירים בהאמת. וסימו ואמר למוהרנ"ת, שקמו כן מתנהג הדבר. בענין רבנו ומוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, שאין העולם יודעים ומכירים ערכם. (ספורים)

א-תרג

אחר פטירת מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה נסע הירש בער לאמריקה והיה כותב מכתבי ידידות להרב נחמן טולטשינער זכרוננו-לברכה. כשנפטר כתבו בניו להרב נחמן הנ"ל באריכות מפטירתו ואיך שנפטר בתשובה וחר הרבה לפני הסתלקותו על התבות: "אוי דער רבי אוי דער רבי" וכו'. (ספורים)

א-תרד

כְּשֶׁהָיָה [מוֹהֲרֵנִי] תִּינוּק עֲדֵן, נִכְנַס בְּלִבּוֹ הַרְהוּרִים וּמְחַשְׁבוֹת מַעֲנֵן יוֹם הַמִּיתָה, כִּי הָיָה רְגִיל לִישָׁב עִם זְקֵנוֹ, הַרְבֵּי רַבִּי יִצְחָק דְּאֵנְצִיג זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, בְּמִזְרַח בֵּית-הַפְּנִסוֹת וְהָיָה מְכִיר הַיֵּטֵב אֶת כָּל הַזְּקֵנִים שֶׁיָּשְׁבוּ בְּמִזְרַח, כִּי הָיוּ רְגִילִים לְהִשְׁתַּעֲשֵׂעַ עִמּוֹ. פֶּעַם אַחַת מִת אֶחָד מֵהַזְּקֵנִים, וְהָיָה קִשְׁיָה לֹו הַדְּבָר, כִּי לֹא הִבִּין הֵיכֵן הַזְּקֵן הַנִּי"ל, וְשָׁאַל אֶת זְקֵנוֹ עַל זֶה, הַשִּׁיב לוֹ זְקֵנוֹ שֶׁהַזְּקֵן הַהוּא מֵת... שָׁאַל אוֹתוֹ מוֹהֲרֵנִי: מַה זֶה מֵת? וְהַשִּׁיב לוֹ וְכוּי, וְשָׁאַל שׁוֹב: מַה נַּעֲשֶׂה עִמּוֹ? הַשִּׁיב לוֹ, שֶׁמְטַמְּינִים אוֹתוֹ בְּאַרְץ וּמְכַסִּין אוֹתוֹ בְּעֶפְרָי. וּמֵאֵז הָיָה קִשְׁיָה לֹו מַה זֹאת, וְכִי זֶה הַתְּכֵלִית שֶׁל כָּל הָעוֹלָם הַזֶּה? ... "אֵט דָּאס אִיז דְּעַר תְּכֵלִית פֿון דְּעַר וועלט"? וּמֵאֵז הִתְחִיל לְבַעַר בְּלִבּוֹ, וְהִתְחִיל לְחַפֵּשׂ וּלְהַרְהֵר, מַהוּ הַתְּכֵלִית וְכוּי, וְאָמַר פֶּעַם מוֹהֲרֵנִי, שֶׁמֵאֵז קִטְנוֹתוֹ הָיָה קִשְׁיָה לֹו תְּמִיד קִשְׁיָה זֹו, וְגַם עֲתָה עֲדֵן קִשְׁיָה, וְאִינִי מוֹבֵן לֹו הַדְּבָר. וְכִי זֶה הַתְּכֵלִית שֶׁל כָּל עֲנִינֵי עוֹלָם הַזֶּה? וְכִי כִּף סֵדֵר הָעוֹלָם? וְהִבִּין בְּדַעְתּוֹ, שֶׁבְּהַכְרַח בּוֹדָאִי יֵשׁ תְּכֵלִית אַחֲרַת לְגַמְרִי. (אבני"ה ברזל, סעיף א').

א-תרה

מִקְטָנוֹתוֹ הַתְּנַהֵג מוֹהֲרֵנִי תְּמִיד בְּתַמִּימוֹת וּבִפְשִׁיטוֹת וּכְשֶׁהִתְנַסָּה לִפְנֵי הַמְּלַמֵּד בְּתַלְמוּדוֹ, הָיוּ מְחַפְּשִׁין שָׂאֵר הַיְלָדִים קִשְׁיוֹת וְתַרְוָצִים וּמוֹהֲרֵנִי יִצְחָק אָמַר הַפְּרוּשׁ בִּפְשִׁיטוֹת, וְאָמַר: "וְכִי מַה אַעֲשֶׂה, שָׂאֵין לִי קִשְׁיוֹת". וְשָׂאֵר חֲבָרָיו חִפְּשׁוּ קִשְׁיוֹת, עַד שֶׁקִּלְקְלוּ הַפְּשִׁט וְהָיָה הַמְּלַמֵּד אוֹמֵר, שְׁטוֹב לֹו יוֹתֵר אֲמִירַת הַפְּשִׁט שֶׁל מוֹהֲרֵנִי מֵהַקִּשְׁיוֹת שֶׁל שָׂאֵר הַתְּלַמִּידִים. (שם).

א-תרו

אַחַר-כֵּן נִתְגַּדַּל כְּדָרְךָ הַלּוֹמְדִים וְנִשָּׂא לְאִשָּׁה אֶת בֵּת הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק, רַבִּי דָּוִד צְבִי זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, אֲבִי דְּשֶׁאֲרִיגְרָאד וְכָל הַגְּלִילוֹת. וְהִנֵּה אָבִיו הָיָה מִתְנַגֵּד עַל כְּלָיוֹת הַחֲסִידִים, וְגַם חוֹתְנֵנוּ הָיָה מִתְנַגֵּד גְּדוֹל, כִּי בְּתַחֲלָה רָצָה לְהַתְּקַרֵּב לְכַת הַחֲסִידִים וְנִסְעָ אֶל הַרְבֵּי הַצַּדִּיק רַבִּי פִּנְחָס מְקָאֲרִיץ זְצ"ל, וְנִרְאָה יָשָׁר בְּעֵינָיו, אֵדָּ שָׁמַע שֶׁם אִידָּ שֶׁמְדַבְּרִים שֶׁם מֵאֵד עַל הַרְבֵּי הַצַּדִּיק רַבִּי מִיכָלִי מְזֻלְאֲטָשׁוֹב זְצ"ל, אַחַר-כֵּן נִסְעָ אֶל הַרְבֵּי הַצַּדִּיק רַבִּי מִיכָלִי מְזֻלְאֲטָשׁוֹב וְגַם הוּא יָשָׁר בְּעֵינָיו, אֵדָּ נִפְלָ גַם מִזֶּה, מִחֲמַת שֶׁשָּׁמַע שֶׁגַם שֶׁם מְדַבְּרִים עַל רַבִּי פִּנְחָס מְקָאֲרִיץ זְצ"ל וְאֵנְשִׁיו, "דְּעַר אִיז בֵּינָא דְּעַם אֶפְ גַּעֲפֵאֲסִקְעַט עַר מִיט זִינְעַ מְעַנְטְשֵׁן אוֹן דְּעַר בֵּי דְּעַם", וְאָמַר: "אֵנִי מֵאֲמִין, שֶׁשְּׁנִיחָם אֲמַת, מַה שָּׂזָה מְדַבֵּר עַל זֶה וְזֶה מְדַבֵּר עַל זֶה כְּלוֹ אֲמַת". וּמִחֲמַת זֶה נִתְרַחַק מִכָּלֵם, וְהָיָה רְגִיל לְקַבֵּעַ לֹו שְׁעוֹר בְּכָל יוֹם בְּמַכּוֹן לְדַבֵּר עַל הַחֲסִידִים בְּכָדִי לְהַתְּרַחַק מֵהֶם, אֶפְ-עַל-פִּי שְׁהָיָה צַדִּיק גְּדוֹל. (שם).

א-תכה

ספר מוהרנ"ת זכרונו-לברכה ששמע מחותנו רבי דוד צבי זכרונו-לברכה שפול התרחקותו מהחבריא הקדושה של תלמידי הבעל-שם-טוב והמגיד זצ"ל, הוא מחמת שנסע פעם אחת לשני גדולים מהם, וראה והביט על גודל פרוד הלבבות שהיה ביניהם, שזה היה מופרז בעיני זה עם כל הנלוים אליו, וזה היה מופרז בעיני זה עם כל הנלוים אליו, "אז דער איז בא דעם גיווען אפ גיפסקעט מיט אלע זיינע מענטשן און איז בא דעם גיווען אפ גיפסקעט מיט אלע זיינע מענטשן", ועל ידי זה נתרחק מהם לגמרי. (ששון ושמחה ב, יא.)

א-תרז

מוהרנ"ת זצ"ל אמר: קודם שנתקרבתי לרבנו זצ"ל, לא הייתי מבין, מהי מעלתו וצדקתו של משה רבנו יותר מחמי, כי ארבעים שנה לא שכב על מטתו לישן, מפני שהיה מתירא ממקרה, רק סמך את עצמו על השלחן. וכשנרדם אצל השלחן היה אוהז נר בידו וכשהגיע האש על ידו הכרח להקיץ, וחזר ולמד. וכן בכל ימות השבוע לא נטל ידיו לאכילת קבע מחמת חמרות נטילת ידים, רק אכל פת כסנין. ורק בשבת היה נוטל ידיו לאכילה ובחמרות גדולות. (שם)

א-תרח

חותן מוהרנ"ת, הלא הוא רבי דוד צבי זכרונו-לברכה, נשאר יתום בקטנותו, ובא אליו אביו אחר הסתלקותו מעולם האמת ללמוד עמו תורה. וכשהתחיל הדבר להתנדע בין אנשים, שוב לא בא ללמוד עמו עוד. (שם; וע"ע להלן בח"ד, סעיף תר"ג.)

א-תרט

אמר מוהרנ"ת זכרונו-לברכה, שאחר שנתקרב לצדיקים מתלמידי הבעל-שם-טוב זצ"ל, שהוא מבין, אשר יש חלוק גדול בין חמיו ובין הצדיקים המתנהגים בדרך הבעל-שם-טוב, כי חמיו אף-על-פי, שהיה צדיק גדול, כדוע, אולם, כל עבודתו לא הייתה בהתלהבות בדרך הצדיקים הנ"ל. (שם)

א-תרי

פעם אחת אמר מוהרנ"ת: קדם שנתקרבתי לרבנו זצ"ל, לא זכרתי לציר במוחי, איך יכול להיות, שהיה משה רבנו אדם כמו שאר אנשים. אף אחר-כך, אחר שנתקרבתי לרבנו זצוק"ל וראיתי גדלותו זצוק"ל, וראיתי, שאף-על-פי-כן הוא אדם, אז הבנתי, שגם משה רבנו היה אדם. (שם).

א-תריא

פעם אחת אמר מוהרנ"ת זצ"ל החלוק שיש בין חסיד למתנגד, הוא כמו החלוק, שיש בין קניזש קר לחם, קניזש פשטידא מבשלת עם תבלינים רבים. אף-על-פי שכל המינים שיש בזה, לשגם בזה, רק זה מחמת שהוא חם טעמו טוב יותר בהרבה מזה שהוא קר. (שם).

א-תריב

ספר רבי נחמן טולטשינער זכרונו-לברכה, שפשהיה במדינת קיר"ה אכל אצל אחד בשבת ונתן לו לאכל מרק, ואמר לו הבעל הבית כמה פעמים: "אכלו אכלו, כי המרק חם", וכפל ואמר כן כמה פעמים, כשספר זאת רבי נחמן, אמר אף-על-פי שבאמת היה המרק פחוש אף-על-פי-כן מחמת שהיתה חמה היתה טובה, כן גם בדרכי היהדות, מאחר שהוא חם הוא טוב. (שם).

א-תריג

מוהרנ"ת זכרונו-לברכה היה מגדל בין המתנגדים, והיה קשה לו להתקרב להסידים. אף אחר שתי שנים שאכל מזונות על שלחן חותנו, חזר לאכל מזונות על שלחן אביו, ואז נתחבר עם רבי לפא, והתנכח עמו רבי לפא וטען עמו, כי הסידים הם אנשי אמת וראוי להתקרב אליהם ולהתחבר עמם. ופעם אחת בא לנעמירוב איש אחד מעיר האניפאליע, אשר הרבי רבי זושא זצ"ל היה שם, וקיימו בו מצות הכנסת אורחים וכשנטל ידיו לאכילה, בראו ברפת נטילת ידים וברפת המוציא בכונה, וישר מאד בעיניהם. שאלו אותו: האם אתם מכירים את הרבי רבי זושא? וענה להם: בודאי אני מכירו וגם רגיל אני להכנס אצלו וכל ההתעוררות לעבודת ה' שיש לי קבלתי ממנו, וספר להם עוד קצת מסדר עבודתו של רבי זושא זכרונו-לברכה, איך שבחצות לילה מפיל את עצמו ממטתו וצועק

ואומר: זושא, זושא התעורר כבר את השאר כבר תישן בקבר... "זושא, זושא הייב זיד שוין אויף די רעשט וועסטו שוין דער שאפן אין קבר..." , ועוד שאר עבודות כאלו, ונתעוררו מאד לנטע ולהתקרב לאנשי הבעל-שם-טוב, כי ראו שהם אנשים כשרים, ועננו זה היה כמה שנים קדם התקרבותו לרבנו זכרוננו-לברכה ומאז נשתנה הרבה יותר לטובה, כי ראה שהאמת עם החסידים, והתחיל מאז לנטע אל הצדיקים ההולכים בדרך הבעל-שם-טוב, כמו: לרבי מרדכי מקרעמעניץ זכרוננו-לברכה ולהרב הצדיק מבארדיטשוב ושאר צדיקים. והיה אז למוהרנ"ת זכרוננו-לברכה יסורים ומניעות גדולות מאביו ומחוננו ואשתו ואף-על-פי-כן, אם היה מרגיש, שיש לו טובה גדולה בעבודת ה', לא היה מסתכל עליהם כלל, אף כיון שלא היה לו עדן טובה שלמה כי-אם מעט, על-כן לא היה חזק כל-כף בזה. (שם, סעיף ב')

א-תריד

פעם אחת ישב עם חסידים מתלמידי הרב מבארדיטשוב בסעודת מלוה-מלכה, והפילו גורל ביניהם: את מי לשלח לקנות "בייגל" עבור הסעודה, ונפל הגורל על מוהרנ"ת זצ"ל, והלך לקנות. באמצע הדרך נפל עליו מרירות גדול מעננו העליות והירידות, שהיה לו אפלו אחר התקרבותו לחסידים, ונכנסו בו הרהורי תשובה, וחשב והרהר לעצמו: "וכי על זה נבראתי לילך לקנות בייגל?...". והיה קשה עליו לחזק עצמו, וגם קנא מאד כשראה אנשים זקנים בנעמירוב שאומרים "שלום עליכם" בליל-שבת מעמק הלב באמת, ולא הלך יותר לקנות בייגל, אלא הלך לעזרת הנשים של בית-המדרש והתחיל לומר תהלים בלב נשבר והתעוררות ואמר עד קאפיטל נוי"ן, והתגולל עצמו לארץ מרב הצער, עד שהתיגע מאד ויישן ויחלם והנה סלם מצב ארצה, וראשו מגיע השמימה, והתחיל לעלות על הסלם ועלה קצת ונפל... ועלה עוד קצת וחזר ונפל ועלה עוד קצת וחזר ונפל וכן כמה פעמים, ובכל פעם כל מה שעלה יותר היתה הנפלה גדולה יותר, ושוב עלה עד לרום המדרגות, ואז נפל ולא יכול היה לעלות עוד... ובא אחד בחלומו ואמר לו: "דראפע זיד און האלט זיד", ספור זה היה בערך שנה קדם התקרבותו לרבנו זצוק"ל, אחר-כך, כשבא אל רבנו זצוק"ל, הכיר בו מוהרנ"ת, שהוא האחד שאמר לו: "דראפע זיד און האלט זיד". (אבני"ה ברזל, שם סעיף ג')

א-תרטו

אחר-כך פשהכרח שוב לאכול על שלחן חמיו, הבינו חבריו החסידים, שבבית חוננו לא יוכל להתנהג כחסיד ועל כן יעצוהו, שלא יסע עם בני ביתו אל חמיו, רק זוגתו תסע אליו לבדה. ואז נתן ה' ברעיונותיו, שלא לצית להם ונתן תמיד שבח והודאה להשם יתברך שלא שמע אליהם, כי אם היו נפרדים, חס ושלום, לא היה יכול אחר-כך לקבל דעת רבנו זצוק"ל כראוי. ואז מסר לו אחד אגרת, שיקסרהו ליד הרב רבי מרדכי מקרעמעניץ, ומוהרנ"ת, מחמת שהיה ירא מחמיו שלא ירגיש שנעשה חסיד, לא נכנס לבית הרב רבי מרדכי זצ"ל עד הפסח. (אבני"ה ברזל, שם סעיף ד')

א-תרטז

כְּשֶׁנִכְנַס רַבֵּנוּ זְצוּק"ל לְגוֹר בְּבִרְסָלָב, הִתְלַחַב מוֹהֲרַנְ"ת זְכוּרֵנוּ-לְבִרְכָה וְאָמַר בְּהִתְעוֹרְרוּת: "אֵט אֶ צִינְד קָאן זַיִן אַז אִיךְ וְוֵעֵל וְוֵעֵרן אַיִן עֲרֻלִיקֶער יוֹד". וְהִנֵּה רַבֵּנוּ זְצוּק"ל אָמַר אַז לְרַבִּי יוֹדֵל זְכוּרֵנוּ-לְבִרְכָה, "אִיךְ זְעָה אֶ נִייעַ נִשְׁמָה אוֹיף דְּעַר אוֹקְרִייעַ סְמוּךְ לְבִרְסָלָב". וְהַפְּלִיג רַבֵּנוּ בְּשִׁבְחַ נִשְׁמָה זֹ, וּמַחֲמַת רַבּוֹי הַשְּׁבָחִים לֹא רָצָה רַבִּי יוֹדֵל לְהֶאֱמִין שֶׁרַבֵּנוּ זְצוּק"ל כִּן זֹאת עַל רַבִּי נֶתָן. אַךְ אַחַר הַסְּתַלְקוּת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, הִבִּין, שֶׁרַבֵּנוּ זְצוּק"ל בְּאֵמֶת כִּן זֹאת עַל מוֹהֲרַנְ"ת. וְעַל-כֵּן שָׁלַח אֶת בְּנֵיו אֶל מוֹהֲרַנְ"ת זְצוּק"ל שֶׁיִּלְמְדוּ מִדְּרָכּוֹ. וְאָמַר פְּעַם: לְסַחַר עִם נְעָרִים, הֵייוּ: לְעַסֵּק עִם בְּנֵי הַנְּעוּרִים בְּעִנְיָן יָרֵאת שְׂמִים, מְסַר זֹאת רַבֵּנוּ זְצוּק"ל לְמוֹהֲרַנְ"ת זְצ"ל. (אֲבַנְי"ה בְּרֻזֵל, שֵׁם סַעִיף ה').

א-תריז

אִז, כְּשֶׁנִכְנַס רַבֵּנוּ זְצוּק"ל לְבִרְסָלָב, אָמַר מוֹהֲרַנְ"ת זְצוּק"ל בְּצַחוּת: "עֵתָה יֵשׁ כָּבֵד בִּיכְלֵת בְּסָכוּם מְטַבֵּעַ קְטֹנָה לְנִסְעַ אֶל רַבֵּנוּ", וְהָיוּ אוֹמְרִים בְּדֶרֶךְ צַחוּת "אֲפִיטְקֶע אַ גוֹטְעַר יוֹד", הֵייוּ: בְּעַד אֲפִיטְקֶע קְטֹנָה מְטַבֵּעַ קְטֹנָה, יְכוּלִין לִסְעַ לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל, כִּי בְּרַחוּק הָיָה קֶשֶׁה לִסְעַ מַחֲמַת מְנִיעַת אֲבִיו וְחִמּוֹ וְאֶשְׁתּוֹ וְגַם מַחֲמַת מְנִיעַת הַמַּלְאָכִים, הֵייוּ: שְׂאִינוֹ מְרַגֵּישׁ טוֹבָה שְׁלֵמָה בְּעַבֹדַת הַשֵּׁם וְתַבְרָךְ, אֲבָל עֵתָה, מַחֲמַת שֶׁהוּא קְרוֹב לְרַבֵּנוּ, יִתְבַּטְּלוּ קִצְתַּת הַמְּנִיעוּת. (אֲבַנְי"ה בְּרֻזֵל, שֵׁם).

א-תריח

וְהִנֵּה רַבֵּנוּ זְצוּק"ל בָּא לְבִרְסָלָב בְּסוֹף הַשָּׁבוּעַ, וְאִז הָיָה יוֹם הַשּׁוּק יָרִיד, וּבָאוּ אֲנָשִׁים וְסַפְרוֹ בַּשּׁוּק מַעֲנִין רַבֵּנוּ זְצוּק"ל, שֶׁהוּא מְמַאֵס בְּמִנְהַגֵי הַמַּפְרָסִים, שְׁעוֹשִׂים אֶת הַהִתְאַסְפוֹת בְּאֵכִילָה וּשְׂתִיָּה עֵקֶר וְיִסוּד בְּעַבֹדַת הַשֵּׁם וְתַבְרָךְ, וְהוּא אֵינוֹ מְדַבֵּר עִם אֲנָשִׁיו רַק מִתּוֹרָה וְתַפְלָה, וְהוּא מְצַוֶּה לְהִתְנַדְּוֹת לְפָנָיו, וְאֶחָד, שֶׁשָּׂמוֹ וְוַאלְפֶטְשֶׁע נְתַנְאֵלִיס, אָמַר בְּדֶרֶךְ לִיצְנוּת וּגְנָאֵי עַל אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי רַבֵּנוּ זְצוּק"ל: "אֲנִי רְאִיתִי וְוִידוּיִנִּיק", וְכִשְׁשָׁמַע זֹאת רַבִּי נִפְתְּלִי בָּהָא אֶת וְוַאלְפֶטְשֶׁע נְתַנְאֵלִיס הִנֵּ"ל וְאָמַר לוֹ: "אוֹתוֹ אֶתָּה מְבַזֶּה? הֲרִי בִזְאת חִפְצִתִּי וְזֶהוּ רְצוֹנִי דִּיקָא" וְנִסְעַ אִז רַבִּי לְפִי רַבֵּנוּ זְצוּק"ל עַל שִׁבְתּוֹ וְכִשְׁחִזַּר רַבִּי לִפְנֵי מְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל לְבִיתוֹ, עָמַד תַּחַת הַרְבֵּעַ וְאָמַר סְלִיחוֹת וְעִנְנוּ בְּכֹנֶה גְדוּלָה וּבְקוֹל חֶזֶק, וַיִּישַׁר מְאֹד אֲמִירָתוֹ אֶת הַסְּלִיחוֹת בְּעִנְי מוֹהֲרַנְ"ת וְרַבִּי נִפְתְּלִי זְצוּק"ל, כִּי הוּא הָיָה כָּבֵד קִצְתַּת חֲסִיד יָשׁוּ, וְאִף-עַל-פִּי-כֵן נִתְחַמֵּם וְנִתְחַדַּשׁ, אִם-כֵּן זֶהוּ חֲדוּשׁ, עַל-כֵּן נִתְעוֹרְרוּ גַם הֵם וְהִלְכוּ רַבִּי נֶתָן וְרַבִּי נִפְתְּלִי לְשׁוּק לְשֹׁכְרֵי עֲנָלָה שְׁתַּסִּיעֵם לְבִרְסָלָב, וּפְגַעוּ בְּרַבִּי לִבּוּשׁ, שֶׁרָצָה גַם לִסְעַ לְאִיזָה מְקוֹם דְּרָךְ עִיר בְּרִסָלָב. וַיֵּאמֶר לָהֶם, שְׂגַם הוּא יִסַּע עִמָּהֶם לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל, וְנִסְעוּ יַחְדָּו וּבָאוּ לְבֵית רַבִּי בְּעֶרְל דּוּבְרִישֶׁעס, וְרָאוּ שֶׁרַבִּי בְּעֶרְל דּוּבְרִישֶׁעס הוּא מְלֵא מִמַּעֲשֵׂיוֹת וּמוֹפְתִים מְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל. וְסַפֵּר מוֹהֲרַנְ"ת בָּזֶה הַלְשׁוֹן: "הָאֵב אִיךְ גִּיזְעָן אִז דִּי שְׁטוּב אִיז שׁוֹיִן פּוֹל מִיט דְּעַם רַעֲבֹן", אַחַר-כֵּן בָּאוּ וְנִכְנְסוּ לְרַבֵּנוּ זְצ"ל וְסִדְרוּ לְפָנָיו, כֵּל אֶחָד אֶת יְחוּסוֹ מְאֹבֹתִיו, כִּי גַם רַבִּי נִפְתְּלִי הָיָה יַחֲסוֹן גְּדוּל, כִּי הָיָה נֶכַד הָרַב מְסַקְאֵהֶל, וְגַם רַבִּי לִבּוּשׁ הָיָה יַחֲסוֹן. וְעֵנָה רַבֵּנוּ זְצ"ל וְאָמַר: "גְּאֵלֶע גוֹטְעַ יוֹד", אַחַר-כֵּן אָמַר מוֹהֲרַנְ"ת זְצ"ל לְרַבֵּנוּ, שֶׁהוּא קִצְתַּת קְרוֹב מְשַׁפְּחָתוֹ, וְאִז אָמַר רַבֵּנוּ זְצ"ל: "אִם גַּם קְרוֹב אֶתָּה אֵלִי, שׁוּב כָּבֵד אִינִי בּוֹדֵד" "אֲצִינְד בֵּין אִיךְ שׁוֹיִן נִיט עֲלֵינְט" וְאִז אָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זְצוּק"ל: "מִיר קֶאָנְען זִיךְ שׁוֹיִן פּוֹן לֵאנְג נָאֵר מִיר הָאָבִן זִיךְ שׁוֹיִן אַ צַיִט נִיט גִּיזְעָן", וְאִז סַפֵּר לָהֶם רַבֵּנוּ זְצוּק"ל שְׁלֵשָׁה מַעֲשֵׂיוֹת. (אֲבַנְי"ה בְּרֻזֵל, שֵׁם סַעִיף ה').

א-תריט

מעשה א': ממורנו, הרב רבי מרדכי מנעסקיז, שפעם אחת בא אליו אחד מאנשיו ושטח לפניו דאגתו וצערו שיש לו בענין פרנסה, ושאלו לו מעות לשלם שכר דירה וכו', אמר לו רבי מרדכי: רצוני הוא, שכל הבנין שאתה דר בו, יהא פלו שלד, והנה האיש הנ"ל היה דר בדירה גדולה, שדרו שם שכנים הרבה וגם אכסניא היתה שם וכשנכנס האיש לביתו אחר זמן מועט, מת בעל הבית ועבר הבנין בירשה ליורשיו, ואז ירד הבנין ונפל הבית מהצלחתו, כי מתו בו כמה אנשים ששכרו דירות שם, ומזה יצא שם רע על הדירה, כי אמרו התושבים שמספן לדור בו, ועל-כן פסקו העובדי דרכים לפנס לאכסניה וגם השכנים יצאו משם ועשו הירששים מכרז למכרה ולא היה שום קונה שיקנה אותה, מחמת השם רע ובכל עת פחתו יותר ויותר ממחירה עד שיירד מחירה למעט מאד מעות, ואז נזכר האיש הנ"ל בדברי רבו רבי מרדכי מנעסקיז זכרונו-לברכה הנ"ל, שאמר לו שרוצה שכל הבנין יהא שלו, והלך וקנה אותה במחיר זול, ומאז התחילה לחזר ההצלחה של הבית והתחילו שוב לשכן בו עובדי הדרכים, עד שנעשה עשיר. אחר-כך קשה היה פעם אצל רבי מרדכי רבו ורצה לחזר ולנסע לביתו ונכנס לטל רשות מרבו פנהוג, הבין מתנועותיו של רבי מרדכי זכרונו-לברכה, שאינו נוהג לו רשות לחזר בלב שלם כמו שהיה רגיל תמיד, ופחד לנסוע לביתו, וכן היה כמה פעמים, שבכל פעם שנכנס לטל רשות לנסע לביתו, הבחין שאין רבו מסכים לזה וכך נתמהמה אצל רבי מרדכי משך י"ג שנים, וספר רבנו זכרונו-לברכה, שקשה היה שם בחזרתו מארץ ישראל, מצא שם עוד את האיש הנ"ל, שפחד לחזר לביתו, שלא יקרהו מקרה כמו שקרה להרבה אנשים בבית זה, אולם לאחר שנפטר רבי מרדכי, חזר לביתו ונפטר תקף, ובספור זה רמז להם רבנו זכרונו-לברכה שיתנו מאד את לבבם לכל דבור ודבור שיוצא מפיו הקדוש אפלו במלי דעלמא, אפלו על תנועותיו, ולבל ידמו בנפשם, שהוא מדבר דברים פשוטים חלילה. (אבני"ה ברזל, שם).

א-תרכ

מעשה ב': הוא מהרב רבי שניאור זלמן מלאדי זכרונו-לברכה, שהיה לו תלמיד שאמר שמונה שנים תורה על פי חסידות על תורה אחת של הרב, ובספור זה רמז להם שישתדלו מאד לחדש בתורתו הקדושה. (אבני"ה ברזל, שם).

א-תרכא

מעשה ג': מהתקרבות רבי מיכל מזלאטשוב זצ"ל להבעל-שם-טוב זצ"ל: שבעת שנכנס רבי מיכל להבעל-שם-טוב, נפל עליו יראה ופחד מהבעל-שם-טוב, ואחר-כך נפל מזה, ועלה בדעתו של רבי מיכל זכרונו-לברכה, שמשום כן נפל מיראתו את הבעל-שם-טוב, משום שהוא רבי מיכל הנו בור ועם-הארץ, וכמו שמובא בגמרא, "בתחלה התלמיד חכם נדמה בעיני עם-הארץ ככלי זהב וכו' ואחר-כך ככלי חרס, כיון שגשבר שוב אין לו תקנה", ותפס אותו הבעל-שם-טוב זכרונו-לברכה ואמר לו: "מיכיל ביסט א עם הארץ", ונפל על רבי מיכל זכרונו-לברכה יראה ומורא מהבעל-שם-טוב, שראה שפון למחשבתו. והנה מוהרנ"ת היה לו גם-כן כד, ועלה בדעתו גם-כן ענין הנ"ל, וספר לו רבנו זכרונו-לברכה זאת המעשה, ואחז אותו בידו ואמר לו: "מיכל ביסט א עם הארץ", ובה כן לו מחשבתו שחשב אז. ונתבהל ונשתומם מאד, בראותו בעיניו כי לא נעלם מאתו כל מחשבותיו ורעיונותיו העולים על לבו, ומאז נמשכו אליו בהתקרבות גדול מאד וכו'. וכמובא בספר "כוכבי אור" חלק אנשי מוהר"ן סימן ג'. (אבני"ה ברזל, שם).

א-תרכב

אחר-כך, מחמת ששמעו שאצל רבנו זכרוננו-לברכה, העקר הוא להיות אצלו על ראש-השנה, הבינו שאי-אפשר להיות שם שמונה ימים רצופים ולהתמחה עד ראש-השנה, על-כן נסעו תכף לביתם ובאו בחזרה על ראש-השנה. וכמדומה, שאז היה גם-כן מעשה, שרמז רבנו זכרוננו-לברכה למוהרנ"ת זצוק"ל, שיאכל עמו ביחד, ונתבייש לאכל עמו, ונתחרט אחר-כך על זה כל ימי חייו. (אבני"ה ברזל, שם).

א-תרכג

כשבא מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה לרבנו על ראש-השנה, ראה שיש אנשים שמתפללים כראוי, והתקנא בהם מאד, כי הוא לא היה יכול אז להתפלל בכונה כראוי, ואחר-כך שמע מרבנו זכרוננו-לברכה את התורה "בחצרות" שבסימן ה', ואמר, שלא היה לו שום השגה בהתורה הנ"ל, אלא זאת מצא חן בעיני פרוש הפסוק: "אזן שומעת תזכחת חיים וכו'", כי זאת היה נצרך לו מאד, כדי שיתרץ לו עקר קשיתו של חותנו, הרב רבי דוד צבי זכרוננו-לברכה, שחלק מאד על פלליות החסידים, מחמת שראה, שהחסידים חולקים אחד על השני. (אבני"ה ברזל, שם סעיף ח'; וע"ע לעיל בסעיפים: תכ"ה, ו-תרו').

א-תרכד

בראש-השנה הנ"ל, לקח מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה עמו את רבי זלמן הקטן, שהוא גם-כן לא היה מסכים עם המנהג של שתית יין-שרף, ואמר לו מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה: "אתה שניך לחבורתנו, ומקדם זה זמן רב, היה מעשה שפעס מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה על הרב רבי זלמן, על שהיה בכעס על החסידים שמשכנו התפליו שלהם עבור יין-שרף. ואחר-כך הבין מוהרנ"ת, שצדקו דבריו של רבי זלמן הקטן. (אבני"ה ברזל, שם).

א-תרכה

אחר-כך בעשרת-ימי-תשובה נכנס לרבנו זצוק"ל וספר לפניו כל לבו, ואז אמר לו רבנו זכרוננו-
לברכה: "און ווייטער איז גוט אז מ'רעט זיך אויס וכו' " ואז בשבת תשובה אמר רבנו זכרוננו-לברכה
התורה ו', קרא את הושע. ואז היה לו התעוררות גדולה כמבאר ב"חיי-מוהר"ן". ובעשרת-ימי-
תשובה נתן לו רבנו זכרוננו-לברכה הנהגות לפי שרש נשמתו, היינו: למוד ח"י פרקים משניות בכל
יום, ומעת לעת בשבוע לא יאכל דבר מן החי, ויהיה נעור שני ימים ולילה אחת רצופים, ואחר-כך
נסע לביתו, ובשמחת-תורה נתקבצו כמה אנשים מאנשי שלומנו אצל מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה לשמח
בשמחת יום-טוב ונזכרו בגדלת רבנו זצוק"ל ובהזמירות שלו. "האבן זיי זיך גיךראפעט אויף די
ווענט" מגדל הדבקות והגעגועים, והיתה להם חרטה גדולה על מה שלא נסעו כל משך ימי החג לרבנו
זצוק"ל, ועל-כן הסכימו בדעתם לסע תקף במוצאי-יום-טוב אחר הבדלה. כשנודע מזה לאביו, פעס
עליו ואמר לו: אם-כן שוב אל תבוא עוד אל ביתי ואף-על-פי-כן נסע מוהרנ"ת זצוק"ל עם אנשי
שלומנו במוצאי-יום-טוב. ומצאו עוד את רבנו זצוק"ל יושב אצל השלחן עם הבעלי בתים, שהיה
רגיל לישב בשמחת-תורה עם הבעלי בתים לבד, אף-על-פי שהיו אז עוד גם-כן רבי שמואל אייזיק
ורבי יודל, שלא נסעו לביתם מפני רחוק הדרך. אז גם זמרו אנשי שלומנו בשוק: "צהלי ורני יושבת
ברסלב", ואז אמר רבנו זצוק"ל התורה מ"ח, על אשר מעלתם בי, שהיה פלא בזה, כי היא תורה של
סכות, ולא אמרה רבנו רק בשמחת-תורה, אך המתין באמירתה, כי בעקר רצה שישמע זאת
מוהרנ"ת זצוק"ל. (אבני"ה ברזל, שם סעיף ט.)

א-תרכו

אחר-כך נסע מוהרנ"ת זצוק"ל לביתו ולא הלך לבית-אביו, רק לבית זקנו, אבי אביו, הוא רבי יצחק
זכרוננו-לברכה מדאנציג. וכשנסע ועבר שם רבי דוד צבי חותנו, ספרו לו על חותנו מוהרנ"ת זצוק"ל,
שנעשה חסיד, והיו להם אז ספקות אם לדרש ממנו גט פטורין, כי זוגתו היתה מרצה לקבל ממנו גט,
אלא שלא רצתה לעשות דבר זה ללא רשות אביה, וגם אבי מוהרנ"ת עצמו, הרב רבי נפתלי הערץ,
נעץ אותה לקבל גט פטורין, אולם כששאל אותה אז רבי דוד צבי: "לערנט ער חאטש", ותען ותאמר,
שהוא לומד דוקא הרבה יותר מבתחלה. ענה ואמר לה: כיון שכן אני אומר לך, שלא לקבל ממנו גט,
ותאמר אליו: "וומאין אקח פרנסה", ויען ויאמר אליה: "ביי אזוי א מאן ווילסטו פרנסה, מיט דער
נאז זאלסטו אקערן און דו זאלסט אים געבן פרנסה", ונתפשרו אחר-כך שישע לפרקים בשביל
מסחר, ולעת עתה לא יסע עוד אל רבנו זצוק"ל עד חנכה, שהיה זמן קבוע להיות אצל רבנו, והיה
מכרח להסכים עמהם מפני השלום. (אבני"ה ברזל, שם סעיף י.)

א-תרכז

אחר-כך כשעמד פעם אחת להתפלל ולא היה יכול להתפלל כראוי, רצה מאד לסע לרבנו זצוק"ל, אך
היה ירא מפני ההסכם הנ"ל, והיה מר לו מאד, וחשב בדעתו בהתמרמרות הלא בסמוך בברסלב יושב
אדם שיכול להאיר לי בעבודת ה' ואני אינני יכול לנסוע אליו: והחליט בדעתו, שבעת שאביו יאכל
את סעדת הצהרים, בתוך כך יסע לרבנו זצוק"ל וקדם סעדת ערבית כבר יוכל להיות חזרה בביתו,
ולא ירגיש וידע אביו מזה כלל. וכן עשה, ונסע. באמצע הדרך ירד גשם שוטף, ולא יכול היה להגיע
לברסלב רק בלילה וכשנכנס אל רבנו זצוק"ל לאחר תפלת ערבית וספר לרבנו זצוק"ל את כל
המניעות שהיו לו, אמר לו רבנו זצוק"ל: "אז עס איז גאר שלעכט ציהט מען זיך צום אמת ווי איז
פארט דער אמת", ואז אמר לו רבנו זצוק"ל התורה שבסימן קי"ב צהר תעשה לתבה וכו'. (אבני"ה
ברזל, שם סעיף י"א.)

א-תרכח

אחר-כך בסוף החורף, בעת שהשיא רבנו זצוק"ל את בתו שרה, עם בן הרב רבי ליב דאבראוונוער, שלחה אשת רבנו זצוק"ל שליח לנעמרוב לקנות שם לעקיף כדי ליקחו למעדועדובקא ששם, היתה החתונה. כשנודע זאת למוהרנ"ת זצוק"ל, רצה גם הוא לסע לשם כדי להיות בחתונה, אולם הבין שאם יסע כעת לרבנו זצוק"ל, מי יודע אם יניחו אותו אביו וחותרו עוד לבוא ולחזר לביתו, כי הבין שיהיה מקרח לשהות שם עד אחר חג-הפסח, מחמת שהדרוך רחוקה מאד. ולקח אתו על כל פנים את השטערן טיכל של זוגתו, כדי שיהיה לו על כל פנים איזה חפץ יקר וחשוב, שיוכל להתקיים בתמורתו, אולם אחר-כך נתעצף עם חברו רבי ליפא אודות זה, ואמר לו רבי ליפא, שלא נכון הדרך, כי אם יקח ה"שטערן טיכל" בנדאי יהיה גט, כי תתבייש שלא יהיה לה במה לילך לבית-ההכנסת, אלא יותר טוב שיהיה לו מדת הבטחון לבטח בה, ושמע לדבריו ונסע מביתו, אולם לא היה יודע את הדרך למעדועדובקע וישב עצמו לסע קדם לקהלת קדש ליניץ ושם גבר את הדרך הנוסעת למעדועדובקע, וכן עשה ונסע לליניץ. והנה תכף כשנסע מביתו, הבין אביו שמסתמא יהיה בליניץ אצל רבי גדליה מליניץ זצ"ל, ולכן שלח אביו שליח עם אגרת להרב רבי גדליה, וכתב לו בקשה, שפאשר בוא אליו בנו רבי נתן, תיכף ישלח אותו בחזרה בגזרת כבוד אב. והנה מחמת שנתעה מוהרנ"ת בדרך, השיגו השליח והגיע לליניץ עוד טרם שבא לשם מוהרנ"ת וכאשר בא מוהרנ"ת לליניץ, נכנס לבית רבי גדליה ושאל את אנשי הבית, אם יוכל לנגס אליו, השיבו לו שהוא ישן כעת, וספרו לו גם מהשליח של אביו, ותכף שאל וברר את הדרך למעדועדובקע ונסע משם תכף, בעוד שרבי גדליה זכרונו-לברכה היה ישן, בדרך נפגש עם רבי יודל בכפר אחד, וקרא אז רבי יודל את המגלה, ובתחלה היה מעין בכונות האר"י זצוק"ל, כי הוא היה מתפלל עם פגנות האר"י על-פי צוואת רבנו זצוק"ל, והגיעו אל בית-רבנו זצוק"ל קדם סעדת פורים. ותכף ישבו לקים סעדת פורים, ואז אמר לו רבנו זצוק"ל: "שושן פורים איז אויף פורים", והיה על החתונה, ואז אמר רבנו זצוק"ל על הזמר הידוע שמזמרים בעת החפה, שבזה הנגון קוראים לכל האבות הקדושים של בני הזוג. (אבני"ה ברזל, שם סעיף י"ב).

א-תרכט

והנה אחר פסח, כשנסע בחזרה עם רבנו זצוק"ל לביתו, היה אז רבנו אצל הרב רבי גדליה זכרונו-לברכה, והתפללו אנשי שלומינו בקול רם ובפרט מוהרנ"ת. שאל רבי גדליה את רבנו זצוק"ל: "הלא כשנכנסין למלך נכנסין בקול דממה דקה, ומדוע מרעישים הם כל-כך בתפלתם"? השיב לו רבנו זצוק"ל: "אידך האלט פון אמאלדיגע חסידים, וואס זיי זענען אריין געשפרונגען מיט דעם פאר שמאלצינעם ארבל אין היכל המלך". (אבני"ה ברזל, שם סעיף י"ד).

א-תרל

באותו הקיץ שנסע מוהרנ"ת זכרונו-לברכה אל רבנו זכרונו-לברכה, נסע אז רבנו אל הרב רבי ברוך זצוק"ל לטולטשין, ובקש מוהרנ"ת מרבנו, שיקחהו עמו, ולא רצה רבנו, וכשהפציר בו מוהרנ"ת זכרונו-לברכה, אמר לו רבנו זצוק"ל: "סישטייט דיר ניט אהן ווי אזוי דיא וועסט מיר אנזען פאר

אים", הבין מוהרנ"ת זצוק"ל, שאינו צריך להתעקש על זה, ונסע רבנו זצוק"ל לבדו. ונהנה מוהרנ"ת זכרונו-לברכה מזה כל ימי חייו. כשבא רבנו זצוק"ל אל רבי ברוך וישב אצלו, היה מתאנח. שאל אותו רבי ברוך: "על מה אתם מתאנחים?" השיב לו רבנו זצוק"ל: "משום שאני מתגעגע לבוא למדרגתכם". אמר לו רבי ברוך: "הלא אתם כבר במדרגת צדיק פלוני". השיב לו: "כבר הגעתי מזמן למדרגתו". וכך מנה לו כמה מדרגות של צדיקים, שכבר זכה להגיע אליהם, ואמר לו רבנו כל פעם: "מזמן הגעתי למדרגתם", עד שאמר לו הרי כבר הגעתם גם למדרגת הבעל-שם-טוב, אמר לו רבנו זצוק"ל: "גם למדרגתו כבר הגעתי מזמן, והגעתי לזה עוד בעת שהייתי בן י"ג שנים". ודחה אותו רבי ברוך בכעס גדול, עד שכמעט נפל מן העליה, ובאה אמו מרת פייגא זכרונו-לברכה מעולם העליון והחזיקה בו שלא יפל, ומאז התחילה המחלקת ביניהם. (אבני"ה ברזל, שם סעיף ט"ו).

א-תרלא

קדם לזה היה עוד מעשה, ששאל רבי ברוך לאחד שנסע אל רבנו זצוק"ל: "מה עושה הפלימניק ש'לנו"? השיב לו: "הייתי שם בראש-השנה והיו מתפללים תפלה כזו, שמעולם לא שמעתי תפלה כזו ואמר תורה, שמעולם לא שמעתי תורה כזו" אמר הרב רבי ברוך זצוק"ל: "וואסזשע איז ער גאט"? אחר-כך, כשהיה רבנו זצוק"ל בלעמבערג, היה רגיל רבי ברוך לשאל את אחותו, היא אם רבנו זצוק"ל, על בריאותו ושלומו. פעם אחד שאלה אותו: "מפני מה חולק הוא על בנה"? הצטדק רבי ברוך לפניו וספר לה, שפעם כשלא הבין פרוש באיזה מקום בספר הזהר, קבל על עצמו שלא יחלק עוד על רבנו זצוק"ל, ומיד נודע לו הפרוש של הזהר. ומאלו הדבורים חשבה בנפשה אחות רבנו זצוק"ל, שכבר אינו חולק עוד עליו. ועל-כן כשחזר רבנו זצוק"ל מלעמבערג, הפצירה ברבנו זצוק"ל שישע אליו, ואז בודאי יהיה נעשה ביניהם שלום אמתי. ואמר אז רבנו זצוק"ל: "אפלו אם נבוא מלאך מן השמים ויאמר לי, שדודי רבי ברוך, בשלום עמי לא אאמין לו אף מחמת שאין דרכי להתעקש על שום דבר, על-כן מכרח אני לסע", ונסע וכו', ובאותו שבת בקיץ הראשון של התקרבות מוהרנ"ת זכרונו-לברכה אל רבנו, שנסע אז רבנו זצוק"ל להרב הצדיק רבי ברוך, היה אז מוהרנ"ת אצל רבי יודל, ואצלו היו כתבים מן התורות שנאמרו קדם שנתקרב מוהרנ"ת ולקח אז מוהרנ"ת אלו הכתבים אצלו והסתכל בהם כל יום השבת-קדש וכמעט כל הלילה, ואז נכנס בלבו מחשבה, שכעת יוכל לקיים הצווי של רבנו זצוק"ל, שצוה עליו, שהיה נעור שני ימים ולילה, שבכל הלילה יענו בכתבים, ומחר יחזר רבנו זצוק"ל לביתו, ולא יהיה לו פנאי לישן, ואחר-כך יצטרף לסע לביתו, וגם-כן לא יוכל לישן, וכן היה. (אבני"ה ברזל, שם).

א-תרלב

בימי הקיץ הנ"ל, כשראו בני-ביתו אמצ' לבבו וכו', ואיך שפונתו באמת לשמים התחיל אביו להתפייס עמו קצת, ועם כל זאת גרה עליו את בני-ביתו, והיתה אז רגילה אשתו לשלח אליו לבית-המדרש את גיסו כדי לדבר עמו, שישתדל גם לעסק במסחר בשביל פרנסה, כי בביתו לא היה לה פנאי לדבר עמו, כי תכף כשאכל אכילתו, רץ לבית-המדרש ללמוד, ומשום-כך הלך גיסו אליו לבית-המדרש ודבר עמו ושאל אותו: "מה יהיה אודות פרנסה"? ויען לו מוהרנ"ת זכרונו-לברכה בזה הלשון: "די ביסט טאקי גירעכט נאר וואס זאהל איך פארט טאהן מען וועט דאך אבער פארט מוזן ליגן מיט די פיס צו דער טיר", ואחר-כך לאחר זמן היה מעשה, שחלה בנו חידו של גיסו הנ"ל, והלך גיסו אל ארון-הקדש ובכה, ואמר בתפלתו שהוא מוסר את עצמו למיתה בשביל חיי בנו, ונתקיים כן, כי תכף ומיד התחיל בנו להתרפא, והוא בעצמו נחלה ומת, וכתב אגרת לפני פטירתו אל מוהרנ"ת זכרונו-לברכה, ובקש בו ממנו שיראה להשיג על בנו היתום, והזכיר במקתב את דברי מוהרנ"ת, שאמר לו: "הלא מכרחים למות" ואמר: "איי טוט מיר באנק, איי זענט איר גירעכט און האט גוט צו גיטראפן אז

מ'ועט אַמאל ליגן מיט די פּיס צו דער טיר... וְאָמַר: "אוי בּין אײַךּ דײַךּ מַקְנָא", וְאַחַר-כֵּן הִתְפַּשְׂרוּ עִם מוֹהַרְנִי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שְׂשֵׁע לְבִאֲרֵיטְשׁוֹב רַק לְקוֹנֹת סְחוּרָה אָבֵל שְׂאָר הִטְרָדוֹת לֹא יִהְיוּ עֲלֵיו כָּלֵל, וְעֵשָׂה כֵן וְכוּ', וְכַמוֹכָא בְּאַרְיכוֹת בְּסִפְרָא "כּוֹכְבֵי אוּר", בְּחֻלְק "אַנְשֵׁי מוֹהַר"ן". (אַבְגִּי"ה בְּרִזְל, שֵׁם סַעֲיָא ט"ז).

א-תרלג

פּעם בְּתַחֲלַת הַתְּקָרְבוֹת מוֹהַרְנִי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ לְרַבְּנֵי, רָאָה אֶצְלוּ מוֹהַרְנִי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ אֶת הַסִּפְרָא "שְׁבַחֵי הָאֲרִי"י" זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, וְשָׂאל אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ בְּהַלְוָאָה, וְאַחַר-כֵּן, כְּשֶׁהֲחִזִּירוּ שְׂאֵלוֹ רַבְּנֵי זְצוּק"ל: "וְאִסְרָא הָאֲסִטּוֹ דִּיר עָפִיס אַרְוִיס גְּעֻנוּמְעֵן פּוֹן דְּאַרְט"י? עֵנָה וְאָמַר, שְׂמַצָּא חוֹ בְּעֵינָיו, מַה שְׂפָתוֹב שְׂם שְׂרַבִּי חַיִּים וְיִטְאֵל זְצוּק"ל הִיָּה בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ עֵנּוּ וְשָׂפֵל מְאֹד וְכִשְׁנֹכְנֵס אֶל הָאֲרִי"י זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ וְנִתְקָרַב אֵלָיו, הִתְחִיל הָאֲרִי"י זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ לְשַׁבְּחוֹ וּלְפָאָרוֹ מְאֹד, וְהִיָּה אֶצְלוּ פְּלֵא גְדוֹל מַה זֹאת, וְאָמַר אֵלָיו: "הֲלֵא יוֹדַע אֲנִי בְּעֲצָמֵי אֶת שְׂפִלוּתֵי... וְכוּ', וְמַה זֹאת שְׂמַעְלָתוֹ מְרוֹמֵם וּמְשַׁבַּח אוֹתֵי כָּל-כֵּן...? עֵנָה הָאֲרִי"י זְצוּק"ל וְאָמַר לוֹ: "בְּעַקְבוֹתָא דְּמִשְׁיַחָא בְּמִיעוּט פְּעֻלוֹת נִגְיַעוּ לְמַדְרַגַּת רַבִּי עַקִּיבָא... וְיַמָּה שְׂתַּפֵּס לוֹ דְּנֻקָּא רַבִּי עַקִּיבָא, הוּא כִּי מְבַאֵר בְּכַתְּבֵי הָאֲרִי"י זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, שְׂרַבִּי חַיִּים וְיִטְאֵל הִיָּה לוֹ נִשְׁמַת רַבִּי עַקִּיבָא, וְעַל-כֵּן מַחְמַת שְׂפִיוֹם בְּמַעַט פְּעֻלוֹת אֶפְשָׁר לְהִגִּיעַ לְמַדְרַגַּת רַבִּי עַקִּיבָא, מִבִּין שְׂעַל-כֵּן מְשַׁבְּחוּ רַבְּנֵי כָּל-כֵּן, עֵנָה רַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ וְאָמַר לוֹ: "אַט דָּאֵס הָאֵב אִיז טַאקִי גְּעִמִּינְט" כִּי זֶה הֵעֵנֵן בְּעֲצָמוֹ הִיָּה גַם כֵּן אֶצְלוּ מוֹהַרְנִי"ת זְצוּק"ל, שֶׁהִיָּה בְּעֵינָיו עֵנּוּ וְשָׂפֵל וְסַבְּלוֹ, מִפְּשִׁי: "אַ שְׂטִיקֵל בְּלֵאטְע" כַּאֲשֶׁר רַבְּנֵי זְצוּק"ל בְּעֲצָמוֹ הֵעִיד עֲלָיו, וְכִשְׁנֹתְקָרַב לְרַבְּנֵי זְצוּק"ל, שְׂבַחוּ וּפְאָרוּ רַבְּנֵי מְאֹד, וְהִיָּה אֶצְלוּ זֹאת חֲדוּשׁ וּפְלֵא, וּבְזֶה שְׂרָאָה בְּסִפְרָא אֶת הַנִּי"ל תְּרַץ לוֹ זֹאת. (אַבְגִּי"ה בְּרִזְל, שֵׁם).

א-תרלד

סִפְרָא מוֹהַרְנִי"ת זְצוּ"ל, כְּשֶׁנִּתְקָרְבֵי לְרַבְּנֵי זְצוּק"ל "הָאֵב אִיז מִיִּין מוֹח אִין גְּאַנְצֵן אַנוּעַק גִּילִיגְט, כַּאֲלוֹ אִין לִי שׁוּם שְׂכָל וְכִשְׂמַעְתִּי דְּבוּר מְרַבְּנֵי זְצוּק"ל, הָאֵב אִיז נֵאדָּ אַ שְׂטִיקֵל שְׂכָל, נֵאדָּ אַ דְּבוּר נֵאדָּ אַ שְׂטִיקֵל שְׂכָל. וְכֵן אָמְרוּ עֲלָיו מְגִדוּלֵי אַנְשֵׁי שְׁלוּמִינּוּ, שְׂזֶה חַחְלוּק בִּין מוֹהַרְנִי"ת לְשְׂאָר תְּלַמִּידֵי רַבְּנֵי זְצוּק"ל, שְׂגַם הֵם יִדְעוּ, שְׂרַבְּנֵי זְצוּק"ל הוּא הַעֲקָר, אוּלָם הֵם גַּם-כֵּן מְשַׁהוּ... "זְעַנְעוּ עָפִיס... וְיִשׁ לְהֵם גַּם אִיזוּ דְּעָה, אוּלָם מוֹהַרְנִי"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ יִדַּע בְּעֲצָמוֹ, שֶׁהוּא בְּלַעֲדֵי רַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ אִינוּ פְּלוּם וְכַאֲוֹן מִפְּשִׁי, אֲשֶׁרִי לוֹ. (אַבְגִּי"ה בְּרִזְל, שֵׁם).

א-תרלה

אַחַד הַתְּאוּגוֹן לְפָנֵי מוֹהַרְנִי"ת זְצוּ"ל בְּזֶה, שְׂאִין לוֹ דְּבוּרִים לְדַבֵּר לְפָנָיו יְתִבְרַךְ בְּשַׁעַת הַתְּבוּדָּוֹת. גְּעַר בּוּ מוֹהַרְנִי"ת וְאָמַר לוֹ: "הַכִּי אִינְדָּ זְכוּל לּוֹמַר: "רַבּוֹנוּ שְׁל עוֹלָם רַאטִיוֹעַ מִיךְ, זְאָגְט מְעוֹן טוֹיזְנֵט מְאֹל

רבנו של עולם...". (אבני"ה ברזל שיחות וסיפורים ממוהרנ"ת סעיף א').

א-תרלו

אחד שאל למוהרנ"ת ואמר לו, שרצה לעזוב את עבודתו בחנות ולחיות על נדבות ולעבד את ה' כדבעי. אמר לו מוהרנ"ת: "עכשו לבד בוער לעבודת השם-יתברך האלקטו דער בייא, אולם אחר-כך, כשתפל מזה ההתלהבות, וגם לא יהיה לך פרנסה מה תעשה אז, ולא הסכים מוהרנ"ת למחשבתו, אלא אמר לו: "עשה לך שעורים קדם שתלך לחנות, וגם בחנות עצמה תכין לך ספרים ובעת שלא יהיה לך קונים תלמד בהם, ותשתוקק ותכסוף, שהשם יתברך יסבב סבות לטובה שתוכל להפטר מהעבודה לגמרי וכו', ושמע לעצת מוהרנ"ת ועשה כן ועזרו השי"ת אחר-כך ועשה לו כרצונו, ויכול היה לשבת רק על התורה והעבודה. כמדמה שהאיש הנ"ל היה רבי חיים לירסמן הזקן. (אבני"ה ברזל, שם ס"ב).

א-תרלו

מוהרנ"ת היה רגיל לקח לביתו את האורחים הנשארים בבית-המדרש, אף-על-פי ששום אדם לא רצה לקחתם. פעם בשבת אחת לקח אורח אחד שהיה לבוש בבגדים נבזים ומגנים מאד, עד שבנו רבי יצחק, שהיה אז ילד קטן, לא רצה להתקרב אליו ולשבת אצל שלחו השבת בגלל אורח זה, והכה אותו מוהרנ"ת. כשבא אחר-כך מוהרנ"ת אל רבנו זצוק"ל ודרכו היה לספר הכל לפני רבנו זצוק"ל, ספר לו גם זאת, ואז אמר לו רבנו זצוק"ל, "צוויינן האסטו נישט גוט גימאכט, אין מאל וויל איך טאקע זאלסט נעמען א אורח הגון זאלסט קענען רעדן מיט איהם, און ווידער א קינד שאגט מען?...". (אבני"ה ברזל, שם ס"ד).

א-תרלח

פעם בליל יום-טוב ראשון של חג-הסוכות בעת הסעדה, אמר רבי נחמן מטולטשין למוהרנ"ת זצוק"ל שבעת אחר שהתנגע משך כל היום בבניית הסכה טועמים טעם אחר בקדשת הסכה, נענה לו מוהרנ"ת זצוק"ל ואמר לו: "אולם זאת לא נסית עדין לצעק כל היום: "רבנו של עולם הטעימני טעם סכה", וכי איזה טעם היית טועם אחר-כך בקדשת הסכה"? (אבני"ה ברזל, שם ס"ב).

א-תרלט

ספר מוהרנ"ת פעם אחת בערב פורים בתענית אסתר צעקתי להשם יתברך: "הצילני מקלפת המן-
עמלק, ודומה היה עלי הדבר, כאלו המן-עמלק עומד עלי להכותני במוט ברזל..." "מיט אדראנג"
(אבני"ה ברזל, שם ברזל, סי"ג).

א-תרמ

בברסלב היה איש אחד משגע ונדרכו היה לצעק: "מיין זיידע האט גיהאט טויזנט רענדלאך" ופעם
אחת פשישב מוהרנ"ת בסעודה שלישית בא המשגע הנ"ל, והתחיל לצעק כדרכו הנ"ל, ומחמת זה
נתבלבל השלחן, ואז התחיל לדבר מוהרנ"ת מהמדרש, שהשם יתברך יש לו אוצר משגעים, והזכיר
אז מאמר האר"י זכרונו-לברכה, שכל אחד מחמת העברות שלו היה ראוי להיות משגע ממש, וכי
והאריך בשיחה זו מאד, לבסוף פשטים אמר: "אז פון א משגינעם קאו ווערן אזא שמועס דארף מען
משגעים אויף". (אבני"ה ברזל, שם ברזל, סי"ד).

א-תרמא

פעם אחת ישן הרב נחמן טולטשינער זכרונו-לברכה בחדר מוהרנ"ת, ושמע איך שמוהרנ"ת מסדר
תקון חצות ומתבודד לאחריה ואמר: "אתה יודע רזי עולם" "דוא ווייסט די סודות פון די וועלט,
דער רבי ער איז א סוד פון דער וועלט", ואותי קרבת לרבי כזה. והתחיל לבקש להשם יתברך, שיצית
את רבנו זצוק"ל ויתקרב אליו באמת. (אבני"ה ברזל, שם סט"ו).

א-תרמב

אמר: וואס מיר שמועסן אדורך אין א פראסטן מיטוואך וועט קיין אנדערער גוטער יוד ניט משיג
זיין אין גן עדן. (אבני"ה ברזל, שם סט"ח).

א-תרמג

פעם-אחת באו אנ"ש אל מוהרנ"ת וחסר אחד מהם ושאל עליו מוהרנ"ת: היכן הוא? אמרו לו, שלא בא מאיזה סבה שהיא, ואמר מרצה אני גם-כן, אמרו לו אנ"ש: מה היה אלו כן היה בא? אמר גם הייתי מרצה. (אבני"ה ברזל, שם סי"ט).

א-תרמד

בשרצה מוהרנ"ת לסע לבראד בשנות ת"ר, כי היו לו רמזים מרפנו צוק"ל לסע לשם, ורצה גם אז להדפיס את ספרו הקדוש "לקוטי הלכות", כי במדינת רוסיא לא זכלו להדפיס, כי היו מהשבעה ספרים, שלא הרשו הממשלה להדפיס, כמו ספרי הזהר הקדוש, וספרי הרב בעל התניא וכו', ומטעם שאמרו, שעושיין את בני העולם בעצבות ומרה שחורה... והצרכו לנסע להדפיסם חוץ למדינה. והנה אז בשנת ת"ר דברו בני העולם, שיבוא משיח בשנה זו, ואמר מוהרנ"ת, שבנדאי לא לבוא בשנה זו, ומה שכתוב בהר שבשנת ת"ר יפתחון תרעי דחכמתא, פונת הדברים הוא: שיכול להיות, שמיהיום אם יתחיל אדם דבר שביקשה יוכל לגמר. ונתעורר אז ושאל את הרב נחמן מטולטשין אם יסע גם-כן עמו, אף-על-פי שרבי נחמן לא היה לו חשק, אף אף-על-פי-כן היה נרא להראות למוהרנ"ת שום רמז נגד זה, כי תקף לא ירצה יותר לדבר מוהרנ"ת אודות זה, על-כן השיב לו מנד: "אבי איך וועל נאר א זכיה האבן אז איר זאלט מיר מיט נעמען" וכך הנה, שנסע עמו, ונהנה מזה רבי נחמן מטולטשין כל ימי חייו. (אבני"ה ברזל, שם סי"ב).

א-תרמה

ויש כמה מעשיות מהנסיעה הנ"ל, כי נסעו דרך בראד ללעמבערג והיה שם מוהרנ"ת אצל קרוביו, ומשם נסעו לזאלקווע ואז הייתה המרידה הידועה שבפולין, והיו השוטרים מחפשיין וחוקרין ושואלין בכל האכסניות לאנשים השוהים בהם, אם יש להם פאספורט, ומוהרנ"ת ורבי נחמן לא היה להם פאספורט, וכששאל אותם בעל האכסניה אם יש להם פאספורט, ענהו רבי נחמן מטולטשין בלשון תנמה: "וכי בעת כזאת נוסעים ללא פאספורט"? והיו שם בהאכסניה ולא יצאו מפתח הבית וכשהיו צריכים לילך למקוה, היו הולכין דרך עקלתון בהצנע. (אבני"ה ברזל, שם).

א-תרמו

פעם, כשהלכו דרך בית-כנסת אחד שבעיר, ספר לו מוהרנ"ת מעשה מרבי העניד, שזה רבי העניד היה דר בקרעטשמע, ששכרו מהגרף באיזה כפר, ומתה אשת הגרף, ונשא אשה אחרת, ומזוגתו הראשונה נולד לו בן אחד, ומזוגתו השנייה לא יכלה לסבל אותו ולגדלו והכרח הגרף לגרשו מביתו ולקחו רבי

העניף אצלו למשרת, וגדלו בביתו והאכילו והלבישו וכי, פעם אחת, כשנסע צדיק אחד דרך הכפר
ההוא ונתאכסן אצל רבי העניף הנ"ל, ראה את היגד המשרת הנ"ל, ואמר להרב העניף, שהוא רואה
ומבחיני בילד, שיש לו נימוס מלכות, ועל כן מהנכון, שישים עיניו עליו. לאחר זמן מת אבי הגרף,
והיה בפולין היה נהוג, שבכל כמה שנים נתקבצו האדונים בעיר ווארשא ובחרו בקיסר החדש על ידי
בחירות או גורל, וצוה רבי העניף למשרתו הנ"ל, שישע גם-כן וייצג שם את מקום אביו, ונתן לו סוס
טוב לרכב עליו ומהרכיבה הראשונה, שרכב על הסוס, ראה שיש לו נימוס של מלכות, ומסר לו כתבת
המקום ונסע המשרת לווארשא ונבחר שם למלך על פולין. אחר-כך שלח לקרא את רבי העניף
וישאלהו: מה בקשתך? וכי, בקש ממנו רבי העניף, שיבנה המלך בית-הכנסת על שמו, וזה הוא
הבית-הכנסת. בזה הבית-הכנסת היו לומדים שני גיסים, שהיו לומדים מפלגים ומרוב להטם בלמוד
הגמרא הכו זה את זה עם הגמרות, ומוהרני"ת זכרוננו-לברכה היה מחלציהם. ופעם אמר לו רבנו
זצוק"ל, שהוא יהיה תקון לאבותיו ויתקן אותם. ואז בהיות מוהרני"ת שם, צוה שיבשלו לו תבשיל
לאכל ונכנס לבית-הכנסת וסגר את עצמו לזמן רב ועסק בתקנים, ואחר-כך התלהב ודבר מהתורה
ס"ה "לקוטי מוהר"ן" חלק א. (אבני"ה ברזל, שם).

א-תרמז

כשהיה מוהרני"ת זכרוננו-לברכה אז בלעמבערג, נתן לו הרב מלעמבערג כתב וסמיכה, שהוא למדן,
והראה אותה להרב מזאלקאווע, והמנהג שם היה, שאורח למדן היה צריך לומר חלוק ופשוט בגמרא
וכדומה, ויאמר הרב מוהרני"ת, שיאמר גם הוא, ולא רצה מוהרני"ת, ויאמר הרב פשוט, ולא ישר
בעיני מוהרני"ת זכרוננו-לברכה, והפציר בו הרב מאד, שיאכל אצלו ולא רצה. התפלא על זה רבי נחמן
מטולטשין מאד: הלא דרך רבנו זצוק"ל היה, שלא להתעקש על שום דבר וכשיצא מוהרני"ת, שאלו
רבי נחמן לדבר זה. ענה לו מוהרני"ת בלשון הכתוב: "אל תלחם את לחם רע עין". והיה פלא יותר
בעיני רבי נחמן מטולטשין, מאין יודע מוהרני"ת, שהרב הזה הו' רע עין, והסוף היה, שלא יכלו
להדפיס שם בעלעקווא, והכרחי לסע משם, ואמר אז מוהרני"ת, שכאן בלעמבערג בודאי ידפיסו,
ובאמת אחר זמן רב נתעורר ושלח את רבי נחמן מטולטשין בעצמו לשם כדי להדפיסם. (אבני"ה
ברזל, שם).

א-תרמח

כאשר הגיע רבי נחמן מטולטשין שוב ללעמבערג, דבר שם עם המדפיסים וספר להם מוהרני"ת,
שהזכיר על הרב את הפסוק: "אל תלחם את לחם רע עין", ויתפלאו האנשים מאד מאד, ואמרו לו
על מוהרני"ת: "חכם עדיף מנביא" (בבא בתרא יב.), וכי מאין ידע זאת, שהוא רע עין? כי באמת הוא
רע עין מאד והיו אז הרב רבי נתן עם רבי נחמן טולטשינער בבראד בשבת חזון, וכמובא באריכות
במכתבי מוהרני"ת. (אבני"ה ברזל, שם).

א-תרמט

כְּשֶׁנִּסַּע הָרַב, רַבֵּי נַחֲמָן הַנ"ל, לְהַדְפִּיס ה"לְקוּטֵי-הַלְכוֹת", נִסְעָה אִשְׁתּוֹ לְמוֹהַרְנ"ת בְּטַעֲנוֹת אֹדוֹת פְּרֻטְסָתָה. שָׁאַל אוֹתָהּ מוֹהַרְנ"ת: "כִּמָּה הִיא צָרִיכָה בְּצַמְצוֹם לְמַחֲנֵית בְּנֵי-הַבֵּית?" אָמְרָה: כֶּף וְכֶף, הַבְּטִיחַ לָהּ מוֹהַרְנ"ת, שְׂפִיכָתוֹב לָבְנוּ רַבִּי יִצְחָק, שְׂיִתֵּן לָהּ כַּדֵּי צָרָכָה וְעוֹד גַּם לַעֲשׂוֹת לָהּ מַלְבוּשׁ טוֹב עַל חֵג הַפֶּסַח, כִּי נִתְמַהֲמָה עִם הַהַדְפָּסָה עַד אַחֵר הַפֶּסַח, וְכֵן הָיָה. אַחֵר-כֵּן הִתְפַּאֲרָה לְפָנָי בַּעֲלָהּ, כִּי לֹא הָיָה לָהּ כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ מַלְבוּשׁ טוֹב כָּזֶה. (אֲבַגְנִי"ה בְּרֻזֵל, ש.ס.)

א-תרנ

כָּל אֵלּוּ הַיָּמִים, שֶׁהָיוּ בְּלַעַמְבֶּעֶרְג הָיוּ עִמּוֹ תְּמִיד הַחֲסִידִים דְּשָׁם, וְלֹא הָיוּ מְנִיחִים אוֹתוֹ לִילָךְ יַחֲדֵי וְהִלְכוּ אַחֲרָיו בְּכָל מְקוֹם, וְהָיוּ אוֹמְרִים זֶה לָזֶה: "הִיָּה לוֹ, לְמוֹהַרְנ"ת, רַבֵּי כָּזֶה, שְׂיִנְק מִמֶּנּוּ תְּמִיד חֶלֶב וְדָבֵשׁ. וְכִשְׁנִסְעוּ מִשָּׁם לוֹוִהוּ שׁוֹרָה שֶׁל אֲנָשִׁים מְשֻׁנֵּי צְדִי הַעֲגֵלָה פְּחַמְשָׁה קִילוֹמֶטֶר, פְּסִיעָה בְּפִסְיָעָה, וְאָמַר אֲזוֹ לְפָנָיהֶם הַתּוֹרָה נ"ב הַנְּעוֹר בְּלִילָה וְכִשְׂרָאָה, שְׂאִין רַבִּי נַחֲמָן מִתְּפַעֵל מִדְּבָרֵי הַתּוֹרָה, אָמַר לוֹ: נַחֲמָן! אֲצַלֵּךְ הַתּוֹרָה יִשְׁנָה, אֲצַלֵּי הִיא חֲדָשָׁה וּמְבַרִיקָה כְּרַאִי. - "נַחֲמָן! בַּא דִּיר אִיז דִּיא תּוֹרָה אֲלֵט, בִּי מִיר אִיז זִיא שְׂפִיגֵל נִיא". (אֲבַגְנִי"ה בְּרֻזֵל, ש.ס.)

א-תרנא

בְּהִיוֹתוֹ שָׁם אָמְרוּ לוֹ חֲסִידֵי הָרַב הַקְּדוֹשׁ רַבֵּי אוּרִי זְצוּק"ל מִסְטְרְעֵלִיסקָה, שֶׁהָרַב רַבֵּי אוּרִי זְצוּק"ל הִיָּה אוֹמֵר לַעֲצֻמוֹ בְּלִשׁוֹן בְּזִיוֹן: "אוּרִי אוּרִי, וְוִי קַעֲנִסְטוּ בִּילְעוּ אוֹן זְאֲגוֹ תּוֹרָה אֲזוֹ דְּעַר "לְקוּטֵי מוֹהַר"וֹן" אִיז דָּא אוּרִי דְּעַר וְעֵלְטוּ"? וְאָמְרוּ לוֹ עוֹד: "אִם הִיָּה הָרַב רַבִּי אוּרִי חֵי, הִיָּה נוֹשֵׂא הַפְּלִים שְׂלָכְס לְמַרְחֵץ", וְאַחֵר-כֵּן, כְּשֶׁנִּסַּע רַבִּי נַחֲמָן מִטוּלְטְשִׁין לְשָׁם וְהַדְפִּיס שָׁם הַלְקוּטֵי הַלְכוֹת בְּנֹזֶפֶר-לְעִיל, כְּשֶׁרָצָה לְהַבִּיא אֶת הַסְּפָרִים אֶל מוֹהַרְנ"ת לְחַג-הַשְּׁבוּעוֹת, בְּאֲמָצַע הַדְּרָךְ נוֹדַע לוֹ, שְׂבּוּדְקִין הֵיטֵב אֶת הַעוֹבְרִים בְּגָבוּל, וּמַחֲמַת פַּחַד נִסַּע בְּחִזְרָה עֲרָךְ עֲשָׂרִים קִילוֹמֶטֶר, וְאָכַל שָׁם בְּלִיל שַׁבַּת-קֶדֶשׁ בְּבֵית יְהוּדֵי אֶחָד, וְדָבַר עִמּוֹ דְּבוּרִים נְפִלְאִים, וְסַפֵּר לוֹ, שְׂאֵלוּ הַדְּבוּרִים הֵם מִהָאִישׁ שְׂחַבֵּר אֵלָיו הַסְּפָרִים שְׂהַדְפִּיס מִקְרוֹב. הַתְּלַהֵב הָאִישׁ וְאָמַר לוֹ: "עַם סְפָרִים כָּאֵלוּ הֵייתִי הוֹלֵךְ וְעוֹבֵר עִמָּהֶם אֶת הַגְּבוּל לְלֹא מוֹרָא וְאֲפֵלוּ בְּאֲמָצַע הַיּוֹם" וְנִתְעוֹרַר רַבִּי נַחֲמָן מִטוּלְטְשִׁין מִדְּבוּרָיו וְנִסַּע וְעָבַר אֶת הַגְּבוּל בְּשֵׁלוֹם. כְּשֶׁבָּא לְבֵיתוֹ, סַפֵּר זֹאת לְמוֹהַרְנ"ת אָמַר לוֹ מוֹהַרְנ"ת: "אֵתָהּ הֵייתִי צָרִיךְ לְהַמְתִּין וּלְצַפּוֹת לְהִישׁוּעָה בְּגָבוּל וְלְהַתְּפַלֵּל וּלְחַכּוֹת שָׁם לְרַגַע שֶׁל הִישׁוּעָה, כִּי מִדּוּעַ בְּרַחֲתִי, הֲלֹא כְּשֶׁיָּבֹא הַזְּמַן שֶׁל הִישׁוּעָה הֵייתִי רַחוּק מִהַמְּקוֹם, אוֹלָם הֵייתִי זֹאת לְטוֹבָה שְׂחִזְרִית כַּדֵּי לְעוֹרֵר וּלְחַזֵּק אֶת הַיְהוּדֵי הַנ"ל. (אֲבַגְנִי"ה בְּרֻזֵל, ש.ס.)

א-תרנב

אָמַר מוֹהַרְנ"ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ: עָבוּר עֲנִין רַבְּנוּ זְצוּק"ל צָרִיכִין לְהִיּוֹת נָקִי מִן הַקְּנָאָה וְהַתְּאָוָה וְהַכְּבוֹד מִכָּל וְכָל לְגַמְרִי, אֲךָ מַה יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת אִם הָאָדָם מִקְנָא אוֹ נְכָשֶׁל בְּתַאָוָה, הֲלֹא אָנוּס הוּא, וְעַל-כֵּן אָף-עַל-כֵּן מְקַרְבֵּי אוֹתוֹ רַבְּנוּ זְצוּק"ל, אוֹלָם כְּשֶׁרוֹצֵה עוֹד גַּם כְּבוֹד, "נו שְׂטִיזְשָׁע אִין דְּעַר זִיט", וְכֵן

אמר פעם בלשון אחר: אם יש בך קנאה ותאוה, הרבי מקבל אותך, אבל את כבודך אתה מכרח לזרק לגמרי. (אבני"ה ברזל, שם). (וע"ע לעיל בסעיפים: קעג, ו-קעה).

א-תרנג

כשהיה הרב נחמן מטולטשין בעיר יאס שפרומניה, כשצמא לשותות בשבת בבקר אחר הסעודה, נכנס לבית רב העיר, נתן לו הרב שלום, פנהוג, ושאל אותו: מאין אתם? ונתירא לומר, שהוא מברסלב, ואמר לו: מטולטשין, ושאל אותו: איפוא היא? ויאמר לו סמוך לברסלב, אמר לו הרב: "אפשר קאנט איר נתוילע א ברסקבר חסיד"? והבין רבי נחמן משאלתו, שאינו מתנגד, וספר לו שהוא תלמידו, וספר לו הרב, מהיכן הוא מכיר את מוהרנ"ת, כי אביו היה רב בלעמבערג והוא היה אז אברך צעיר, ורבונו זכרונו-לברכה נתאכסן לא רחוק מבינתם, והיה רגיל לכנס אל רבונו זצוק"ל, וספר לי אז מרבי נתן ואמר: "איי האב איך א נתלע, ואם אתה תסע ותבוא אלי לברסלב, אעשה מך חדוש כמו נתלע", אולם גשמיות וחשכת העולם הזה הביא שכחה בלבי ושכחתי מלנסע, והביט בספר "לקוטי הלכות" והתפעל ואמר: "עס איז דעם רבינס מח און רבי נתן'ס מויל..." וכשבא רבי נחמן מטולטשין למוהרנ"ת זכרונו-לברכה וספר לו זאת, אמר אני גם-כן אומר כן על ה"לקוטי הלכות": "דעם רבינס מח און מיין מויל..." (אבני"ה ברזל, שם).

א-תרנד

רבי אפרים בן רבי נפתלי, אמר פעם למוהרנ"ת: "מיט אייער דאווינען מאכט איהר א פרוש אויף דעם דאווינען". (אבני"ה ברזל, שם סכ"א; וכ"ה בהקדמה לימי התלאות מובא להלן בח"ג סעיף קט"ו).

א-תרנה

כשאמר רבונו התורה "והיה עקב תשמעון וכו'" הדינן הם בחינת רצין וכו', עין שם, אמר רבונו זצוק"ל, שהרצים הנזכרים שם הם הרופאים, שהם שלוחי הדין הבא מלמעלה, ומשום כן מרגל בפי העולם לומר, צריכים לרוץ אחר הרופא, "מען דארף לויפן נאך א דאקטער" וכו'. (אבני"ה ברזל, שם סכ"ב).

א-תרנו

פעם-אחת היה מוהרנ"ת בברסלב באכסניה אחת ולא רצה לאכל שם. אחר-כך נתנדע, שהשוחטים היו רוצחים, רחמנא לצלן, והיתה שחיטתן פסולה... (אבני"ה ברזל, שם סכ"ח).

א-תרנז

ופעם-אחת, פשנתנו מרק על השלחן ודבר הוא זצוק"ל מהתורה: "פי מרחמם ונהגם" (בליקוטי מוהר"ן ח"ב, סימן ז'), בתוך כך נתקורר המרק, ושלם בעד המרק ולא אכל. אחר-כך נתנדע, שהיה במאכל איזו שאלה של טרפה. (אבני"ה ברזל, שם סכ"ג).

א-תרנח

אחד שאל למוהרנ"ת, אם עדיף להתפלל במהירות, כדי שלא יהיו לו מחשבות זרות. ענה מוהרנ"ת ואמר: "במהירות יכולין להתפלל כל התפלה במחשבה זרה אחת אולם כשתתפלל במתינות, על כל פנים יהיו לך ביניהם גם מחשבות טובות..." (אבני"ה ברזל, שם סכ"ה; אמנם עיין בעלים לתרופה מכתב תל"ג).

א-תרנט

אמר פעם מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, שמעתי אומרים על רבי עוזר "ער איז פרום", לא כך קבלתי מרבנו זצוק"ל, דער עקר איז פרייליך, און פרום אויף". (אבני"ה ברזל, שם סכ"ח).

א-תרס

אמר לרבי משה ברסלבר: מוציא אני לך דרך תשובה – שתקוד כל יום. "איך גיב דיר ארויס א תשובה דוא זאלסט טאנצן אלע טאג". (אבני"ה ברזל, שם סכ"ט).

א-תרסא

פעם הרגיש מוהרנ"ת ז"ל גודל מעלת התפלה ממאמר חז"ל שהמלאך הממונה על התפלות צריך להשביע כל תפלה שתגיע מעצמה למקומה למעלה. נראה שגם הוא איננו יודע את מקום כל תפלה ותפלה. (שם בסופו עמ' תק"ב).

פעם הפליג מוהרנ"ת ז"ל לברכה בגדל מעלת התפלה כמה שאמרו רבותינו זכרוננו-לברכה, שהמלאך הממונה על התפלות צריך להשביע כל תפלה, שתגיע מעצמה למקומה למעלה, ונמצא שגדל מעלת התפלה גבוה כל-כך, עד שגם המלאך אינו יודע את מקום כל תפלה וכו', עד שצריך להשביע אותה, שתעלה למקומה. (אבני"ה ברזל).

א-תרסב

אמר מוהרנ"ת ז"ל: היכן שמתקבצים עשרה מאנשי-שלומו ראו לטע את כל קצוי העולם לתחב את ראשו ביניהם, ודבר אז לענון ראש-השנה, כשנאספין כל הקבוץ הקדוש, כמה גדול ערכה. (ביאהלי"ק הישן; נכפל להלן בח"ה סעיף צ"ו).

א-תרסג

ועוד ספר ר"א ז"ל איך שאביו רבי נחמן ז"ל עמד תחת החלון בעת שבתו רחל ז"ל היתה יושבת על המשבר והיתה צועקת הי"ע קליו של חבלי לידה. אמר בזה הלשון: "אזוי האבן ערליכע יודעו גשריגן פריש און גיזונד" (כך צעקו יהודים פשרים כשהיו בריאים ורעננים. (שם).

א-תרסד

מוהרנ"ת הקדוש ז"ל אמר שמה שזכה לידע מרבנו ז"ל יותר משאר תלמידי רבנו ז"ל היה רק מהלילי שבתות שבחורף (שהתנוצצות הקדשה והיראה שהיו על פני רבנו ז"ל בלילי שבתות היה אין לשער כלל כמובא בחיי מוהר"ן ומי שהיה אצלו אז היה נופל יראה ובושה גדולה מאד על פניו עד שרבנו ז"ל היה מוכרח אז להיות במסוה על פניו והיה אומר אז תורה ביראה גדולה) וכל התלמידים ז"ל אף-על-פי שהיה להם התנוצצות וכו' כפי"ל אף על פי כן היו הולכים אחר כך לישן ומוהרנ"ת ז"ל מחמת בוערות לבו לא היה יכול לישן, והיה יוצא חוץ להעיר ברסלב תחת ההר אצל הנקר ביק, והיה צועק כל הלילה (בנגון המעורר הלב): "רבנו של עולם אז דא ברענט א פייער אזא פייער אריין דאס פייער מיר אין הארץ ארין", "כאן בוער אש כזו הבער נא אש זו בלבי". ובבקר השכם התפלל בהתעוררות גדולה ובפרט נשמת היה אומר בנגון המעורר הלב מאד הידוע לאנשי"ש, ומזה היה מוליד המוחין שלו, וזכה למה שזכה, אשרי לו. (שם).

א-תרסה

אמר המעתיק: שמעתי, שאמר מוהרנ"ת זכרונו-לברכה, כמו שאין רגע בלא פגע, כמו-כן צריך לקיים: "אין רגע בלא פגע" לשון בקשה כי תבת "פגע" יש לו שני פרושים: לשון "פגע רע" ולשון "בקשה", ושניהם אחד פשמימים "אין רגע בלי פגע ובקשה", נצולין על-ידי-זה מכל פגעים רעים וזוכין לכל טוב, אמן כן יהי רצון. (אנשי מוהר"ן בסופו).

א-תרסו

לתורה י"ז שיף המעשה שפעם אחת היה רבנו מוכיח את רבי אברהם אבי רבי נחמן מטולטשין על שנתרחק קצת, והיה מהרהר בתשובה וענה לו מה אעשה שקשה לי להיות איש כשר אחר כך נכנסה אשתו לעבור והולידה את רבי נחמן מטולטשין, ואמר מוהרנ"ת עליו שהוא מזרע היולדים, ועוד על אחד אמר מוהרנ"ת שהוא מזרע היולדים. (שם).

[עד כאן שיחות השייכות לתורות מביאהל"ק הישן, עוד שיחות לעיל סעיפים: תרכ"ו-תרל"ב.]

א-תרסז

לאחר פטירת רבנו זצוק"ל רצה מוהרנ"ת זכרונו-לברכה לקבץ דירתו בברסלב, אך אשתו לא הסכימה לזה. אך אחר שהיה שריפה בעירו, הסכימה זוגתו לדעתו להעתיק מושבם לברסלב. אחר-כך היתה שרפה גם בברסלב, ורצתה, שיעקר דירתו משם נשא מוהרנ"ת עניו למרום ואמר: "רבנו של עולם, וכי אנה מפניך אברח"? והנה בתחלה לא היה לו בברסלב דירה מיוחדת, כי-אם דירת חדר אצל נגר אחד, ואמר מוהרנ"ת בדרך צחות: "הוא עושה במלאכתו הנגרות, ואני עושה במלאכתי מלאכת הקדש...". וכמו שאמרו רבותנו זכרונו-לברכה על העוסק בתורה: "הם רצין ואנו רצין". אחר-כך התחילו להכנס ולהתקרב אליו קצת אנשים, והתחיל להתגעגע, שיהיה לו דירה

מִיחָדָת, עַד שֶׁעָזַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַחֲר־כֵּן הִתְחִיל לְהִשְׁתַּקֵּק, שְׂיִהְיֶה לוֹ גַם-כֵּן חֵדֶר מִיחָד לְעַבֹּדֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּבִפְרָט כְּדִי שְׂיִוָּכַל לְכַתֵּב שֵׁם חֲדוּשֵׁי תוֹרָה, וְעָשָׂה לוֹ בְּנֵינִים בְּמִטְבַּח הַבַּיִת מְחֻצָּה מְעַצִּים, וְזֶה הָיָה לוֹ לְחֵדֶר מִיחָד, וְאָז אָמַר: עֲתָה יָכוֹל לְהִיּוֹת, שְׂאִזְכָּה לְהִיּוֹת אִישׁ כָּשֶׁר" "הָאֵט אֶ צִנְדָּ קָאן זִיין אַז אִיךָ זָאל זִיין אַ עֶרְלִיכֶער יוּד" אַף-עַל-פִּי-כֵן הָיוּ בְּנֵי-בֵיתוֹ מְבַלְבְּלִין אוֹתוֹ, וְהִתְחִיל לְכַסֵּף שְׂיִהְיֶה לוֹ חֵדֶר מִיחָד בְּעֵלִית הַבַּיִת, אִךְ הַבּוֹר, שְׂזֶה אִי-אֶפְשָׁר לוֹ כְּעַתָּה, כִּי צָרִיכִין לְבָנוֹתוֹ וּלְבַטֵּל עֲצָמוֹ מִתּוֹרָה וּתְפִלָּה, אַחֲר־כֵּן הִזְמִין לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אִישׁ אֶחָד, וְהַבִּין שֶׁכְּעַתָּה לֹא יִצְטָרֵף לְבַטֵּל עֲבוּר זֶה מִתּוֹרָתוֹ וּתְפִלָּתוֹ, וְאָז בָּנָה בַּיִת וְעֵלְיָה נְכוֹנָה. (אֲבִינִי"ה בְּרִזָּל, שִׁיחוֹת וְסִיפּוּרִים מִמוֹהַרנ"ת ס"ל).

א-תשכא

כְּשֶׁשָּׁמַע מוֹהַרנ"ת זְכוּרֹנוֹ-לְבָרְכָה מְרַבְּנוּ זְכוּרֹנוֹ-לְבָרְכָה, שֶׁטוֹב שְׂיִהְיֶה לְכָל אֶחָד חֵדֶר מִיחָד לְהִתְבַּוְּדוֹת וּלְכָל פְּרִטֵי עַבֹּדֶת הַשֵּׁם, הִתְחִיל לְהִתְעַנֵּעַ אַחֲרָהּ, וְעָלָה בְּדַעְתּוֹ לְבָנוֹת לוֹ אוֹיְבֵעַר שְׂטִיבֵל וְכוּ', [כְּמוֹ שְׂמוּבָא גַם בְּ"סֵפֶר הַמִּדּוֹת" (אוֹת בֵּית ח"ב, סַעִיף א'), שֶׁלְדוֹר בְּעֵלְיָה טוֹב לְעַבֹּדֶת הַבּוֹרָא], אֲבָל מִרַב עֲנִיּוּתוֹ חָשַׁב, כְּמָה זְמַן יִצְטָרֵף לְבָלוֹת עַל זֶה, עַד שְׂיִקְבֹּץ מְעוֹת לְבָנוֹתוֹ וְטָרַחַת הַבְּנִיָּה, וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "וּוִיפֵל תוֹרָה אוֹן תְּפִלָּה דְאַרְף אִיךָ צוֹלִיב דְעַם אֲנוּוְעָרוּ" וּבְכֵן לְעַתָּה מְצָא לְעַצְמוֹ עֲצָה לְהִסְתַּפֵּק בְּזֶה וְעָשָׂה לוֹ מְחֻצָּה בְּחֵדֶר שְׂדָר בּוֹ, וּבְאֵלוֹ הַד' אֲמוֹת זָכָה לְחַבֵּר כָּל סֵפֶר הַתְּפִלוֹת, שְׂהַשְׂאִיר אַחֲרָיו בְּרַכָּה, וְאַחֲר־כֵּן כְּמָה שְׁנִים קָדָם הִסְתַּלְקוֹתוֹ וְצ"ל זָכָה לְבָנוֹת לְעַצְמוֹ חֵדֶר בְּעֵלִית הַבַּיִת. (סִיפּוּרִים נְפִלְאִים, עִמ' ר"י).

א-תרסח

לְעֵנֶן שְׂאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרֹנוֹ-לְבָרְכָה (סוּכָה נב.): צְדִיקִים נְדָמָה לְהֵם יִצָּר הָרַע כְּהַר, וְרָשָׁעִים נְדָמָה לְהֵם כְּחוּט הַשְּׁעָרָה, אָמַר מוֹהַרנ"ת זְצ"ל, שְׂהֶאֱמַת הוּא עִם הַצְדִיקִים, אֲלָא הָרָשָׁעִים, מְחַמֵּת שְׂלֵא עֲמָדוֹ בְּנִסְיוֹן עַל-כֵּן נְדָמָה לְהֵם כְּחוּט הַשְּׁעָרָה, אוֹלָם אֲלִיבָא דְאֶמַת דּוֹמָה יִצָּר הָרַע כְּהַר מְמֵשׁ. (אֲבִינִי"ה בְּרִזָּל הַמִּשְׁךְ שִׁיחוֹת וְסִיפּוּרִים מִמוֹהַרנ"ת סַעִיף ל"ב).

א-תרסט

כְּשֶׁהָיָה מוֹהַרנ"ת פֶּעַם בְּאוּמוֹן, שָׁמַע, שְׂרַבִּי מִשָּׁה בֶן רַבִּי אַבְרָהָם חַיִּים מְתַפְּלֵל בְּכוֹנָה וּכְשֶׁחֲזַר אַחֲר־כֵּן לְבֵיתוֹ, אָמַר: בְּכָל הַמְּנַן שֶׁל הָרַב רַבִּי נְפִתְלִי, שֶׁשָּׁם הִתְפַּלֵּל רַבִּי מִשָּׁה, לֹא שָׁמַעְתִּי שׁוּם אֶדָם מְתַפְּלֵל כְּמוֹ מִשָּׁה בֶן רַבִּי אַבְרָהָם חַיִּים זְכוּרֹנוֹ-לְבָרְכָה. כְּשֶׁבָא אַחֲר־כֵּן מוֹהַרנ"ת בְּפֶעַם אַחֲרָת לְאוּמוֹן, רָאָה שְׂרַבִּי מִשָּׁה הַנִּלְנֵל נִתְקַרֵּר, חִזְקוֹ מוֹהַרנ"ת וְאָמַר לוֹ: "מִשָּׁה, דּוּא בִּיסַט אַרְאָפּ גִּיפְאֵלֶן פְּאֵלֶג מִיר קַעַר זִיךְ אוֹם, גְּלִיב מִיר אִיךָ הָאֵב שׁוֹיִן אֶ וּוִיִּסַע בְּאַרְדּ אוֹן הָאֵב נָאֵף אוֹיךָ בְּדַעָה צוֹ זִיין אֶ עֶרְלִיכֶער יוּד". (אֲבִינִי"ה בְּרִזָּל, שֵׁם סל"ג; וְעִי"ע לְעִיל סַעִיף תְּק"ג, וְלַהֲלוֹ סַעִיף תְּר"פ).

א-תקג

אזוי וויא מוהרנ"ת ז"ל האט אמאהל גיזאגט לאַחד מִבְּנֵי הַנְּעוּרִים שֶׁהָיָה דָר בְּעִיר אוּמָאן וּשְׁמוֹ רַבִּי מִשֶּׁה בֶן רַבִּי אַבְרָהָם חַיִּים, שֶׁהָיָה דָרְכוֹ לְהַתְּפִלֵּל בְּדַבְרֵי קוֹת נְפִלָא וּמוֹהַרְנ"ת שֶׁבַח מְאֹד אֶת תְּפִלָּתוֹ. וְאַחַר כֵּן לְאַחַר אֵיזָה זְמַן נָפַל מִזֶּה מַחְמַת מְקָרִי וּפְגַעֵי הַזְּמַן וְהַתְּגַבְרוֹת הַבְּעַל-דָּבָר, וּמוֹהַרְנ"ת ז"ל הָיָה לוֹ יְסוּרִים גְּדוֹלִים מִזֶּה בְּבַחֲיַנְתּוֹ כִּי מְרַחֵם יְנַהַגְם. וְעַקֵּר הַרְחֻמְנוּת הוּא עַל הַרוּחָנִיּוֹת כְּמוֹכֵן. וְאָמַר לוֹ בְּזֶה הַלְשׁוֹן: מִשֶּׁה דֵי בִיסְט אַרְאָפּ גִּיפְאָלְךָ הֵיִיב אָן אוֹיף סְנִיַעֵס מַחְדָּשׁ, וְוַאֲרֵן אַפְלוֹ אִיף אִיף הָאֵב שׁוֹיֵן אַ ווִיַּיסְעֵע בְּאַרְדֵּי הָאֵב אִיף אִיף אִיף בְּדַעָה צו ווערן אִיֵן עֶרְלִיכְעֵר יוֹד, וּבְכַרְט דֵּיא וּוַאֲס דֵּיא בִיסְט נָאָף אִיף אִיף אִיף יוֹנְגֵער מַאן (ש.ס).

א-תרפ

פעם אחת אמר: "א ווא א ווייסע באַרד און אִיף הָאֵב נָאָף בְּדַעָה צו זיין אַ בְּרִסְלֵבֵר חֲסִיד". (אַבְנִי"ה בְּרַזְל; וְעִי"ע לַעִיל סַעִיפִים: תַּק"ג, ו-תַּרְס"ט).

א-תרע

אמר: באַפֿן אַחַד הַיְתָה גְּדוֹלָה הַמַּחְלָקֶת עַל "הַבְּעַל שֵׁם טוֹב" גְּדוֹל מִהַמַּחְלֻקָּת שֶׁיֵּשׁ עָלֵינוּ, אוֹלָם הֵם הָיוּ לְפָחוֹת מִתָּרִים בְּעִשְׂתֵּי מוֹפְתִים, אוֹלָם אֲנִי עוֹד אֲסוּרִים גַּם בְּזֶה... (אַבְנִי"ה בְּרַזְל, שֵׁם סַלִּיד).

א-תרעא

פעם אמר מוהרנ"ת, שֶׁיֵּשׁ לוֹ יְסוּרִים מִהַאֲוֵהִים יוֹתֵר מִהַשּׁוֹנְאִים: שֶׁהִיִּדִים רָצוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ טוֹבוֹת וּבְדַעָתָם הָיָה לְמַסֵּר אֶת הַמַּתְנַגְּדִים לִידֵי הַמְּשַׁלָּה, וְהוּא לֹא הָיָה רָצוֹנוֹ בְּזֶה, כִּי-אִם לְצַפּוֹת לִישׁוּעַת ה' וְלַהֲרַבּוֹת בַּתְּפִלָּה וּבַתְּחֻנּוּתִים, וְכֵן הָיָה לְבִסּוֹף, שֶׁפָּעַל יְשׁוּעָתוֹ רַק עַל-יְדֵי תְּפִלָּה וּתְחֻנּוּתִים. (אַבְנִי"ה בְּרַזְל, ש.ס).

א-תרעב

רק לפעמים רחוקים ראו אנ"ש אצל רבנו זצוק"ל מופתים בגלוי, ומוהרנ"ת התרחק מזה עוד הרבה יותר ויותר, ורק לפעמים מועטים מאד ראו ממנו מופתים, ואמר, שאם היה יודע, אשר עוד הרבה אנשים יתקדמו אליו, היה מדבר עם רבנו זצוק"ל, שימסור לו סוד הפח לעשות מופתים. פעם אחת תבע מאיש אחד צדקה עבור הדפסת ספרי רבנו זכרוננו-לברכה, ורצה האיש לתן בתנאי, שיבטיחוהו ויברכהו בבנים, ולא רצה מוהרנ"ת זצוק"ל וכשהתחיל מוהרנ"ת לסע, זרק האיש הנ"ל את המעות למוהרנ"ת שיקח המעות. ופעם אחת עמדה אשה אחת על פתח מוהרנ"ת ולא נתנה לו לילך, עד שיבטיח לה על בנים, והבטיח לה. אחר-כך אמר: עתה אני מוכרח להתפלל עליה, ופעם אחת באו אליו נשים בשביל בנים, וצעק מוהרנ"ת זצוק"ל: "וכי התחת אלקים אנכי"? אחר-כך אמר, שיש לו חרטה על שצעק, כי היה לו לומר בניחותא, והוא על-פי המדרש, שאמר השם יתברך לעקב: וכי כך ענין את המעיקות? וכו', עין שם. (אבני"ה ברזל, שם סל"ה).

א-תרעג

מוהרנ"ת זצוק"ל ראה פעם, אחד שיושב ולומד בהתמדה אולם הבין בו, שיש לו צער גדול מהרעבון המציק לו פנה אליו ואמר לו: "הער שוין אויף האבן תאנות אכילה". (אבני"ה ברזל, שם סל"ז).

א-תרעד

רבי יצחק מנאוויגראבעלי נתן במתנה מספרי רבנו זצוק"ל לאחד ונהנה הלה ומסר עמו פריסת שלום למוהרנ"ת, וספר אחר-כך אחד מאנ"ש למוהרנ"ת ואמר לו: "הרי האיש הנ"ל מסתכל גם בספרים חיצונים... חרה הדבר למוהרנ"ת ואמר לרבי יצחק: "דוא זאלסט אין זיינע ד' אמות ניט שטיין". (אבני"ה ברזל, שם סל"ח).

א-תרעה

פעם אחת היה רבי פנחס, נכד הרב רבי פנחס מקריץ על ברית מילה, שרבי מאיר מטעפליק זכרוננו-לברכה היה בה מוהל, ונהנה מאד מהברכה שברך על המילה, ושבח מאד את אנשי שלומנו. (אבני"ה

ה - קעו

הצדיק רבי פנחס נכדו של הצדיק רבי פנחס מקארץ זצ"ל היה פעם באיזה ברית מילה וכבדו אותו בסנדקאות, ואז עמד שם אחד ודבר נגד רבנו ואנשיו. תקף נעמד והכריז עליו בפני כל הקהל שהוא בנדוי וחרם, ואלצו לקחת ולקבל נזיפה כדיו המבזה תלמיד חכם. (וע"ע לעיל בח"א, סעיף תרע"ה).

א-תרעו

מוהרנ"ת היה רגיל לדבר עם אנ"ש מיראת שמים רק בעת סעודה שלישית של שבת ובתחלה לא היה רוצה מוהרנ"ת לדבר גם אז לפני אנ"ש, כי לא רצה להנהיג עצמו בדרך רבנות. ואיש אחד מאנ"ש לא בא אל מוהרנ"ת בעת סעודה שלישית מטעם זה, אולם פעם אחד בא האיש לבית-מוהרנ"ת וראה כתב בכתב ידו של מוהרנ"ת, שהיה כתוב בו חלום שחלם לו למוהרנ"ת, שבא אליו רבנו זצוק"ל והוכיח אותו, על זה שמרחק אנשים החפצים להתקרב אליו, והבין האיש, שמהיום והלאה בודאי ישב כבר מוהרנ"ת עם אנ"ש בעת שלש-סעודות, ומאז התחיל כבר מוהרנ"ת לומר תורה בעת הסעודה, והתחיל גם הוא לבוא. (אבנ"ה ברזל, שם ס"מ).

א-תרעז

מוהרנ"ת אמר לאחד מאנ"ש אם יהיה לך ארבעים יום התבודדות ברציפות בנדאי יהיה לך שנוי לטובה. (אבנ"ה ברזל שם סמ"ג).

א-שסט

על אודות תועלת התפלה וכן לענן התועלת של הצדקה ושאר עצות של צדיקי האמת, דזמנין דלא שמע, וגם בזמנין דשמע נמצא שנויים רבים, כי לפעמים נתקבלה התפלה בפעם הראשונה, ולפעמים מכרח להרבבות בה מובן לפי עניות דעתו מדברי מוהרנ"ת זכרוננו לברכה, ששמעתי בעל-פה, שהתפלה

א-תרעה

פֶּעַם-אַחַת מֵאַחַד מֵאַנְיֵשׁ אֶת רַבֵּי אֶפְרַיִם בֶּן רַבִּי נִפְתָּלִי, שֶׁעָסַק בְּהַתְּבוּדוֹת בְּעַת הַיָּרִיד בְּאַמְצַע
עִיר קֵינֵב, כִּי מִסְתָּרוֹ הָיָה עִם מְרַגְלִיּוֹת, וְנִכְנָס אָז בְּלִבּוֹ הַרְהוּר תְּשׁוּבָה, שֶׁשָּׂאל לְעֲצוּמוֹ: בְּמָה עוֹסֵק
אַנִי עַתָּה? וְכִי זֶה הוּא הַתְּכַלִּית? וְכִי בְּשִׁבִיל זֶה נִבְרָאתִי וְכוּי? וְהָיָה מִתְעוֹרֵר כָּל-כָּךְ עַד שֶׁנֶּעֱמַד בְּצַד
הַדָּרָךְ וּבָכָה לְפָנָי הַשָּׁמַיִת. שָׂאל אוֹתוֹ אֶחָד מֵאַנְיֵשׁ: מִפְּנֵי מָה אַתָּה בּוֹכֵה? וְהָשִׁיב לוֹ: אֲמַר לוֹ: וְכִי פֶה
הַמְּקוֹם לְבָכּוֹת? הוֹלְכִין לְבֵית-הַמִּדְרָשׁ וְשָׁם תִּבְכֶּה. עָנָה לוֹ רַבֵּי אֶפְרַיִם הַנִּי"ל: רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ אָמַר
(בְּלִיקוּטֵי מוֹהֲרֵי תַנְיִנָא, סִימָן קכ"ד): שֶׁבְּמְקוֹם שֶׁמִּגִּיעַ לְאֲדָם הַרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה צָרִיךְ בְּאוֹתוֹ הַמְּקוֹם
לְהַתְּבוּדָה וּלְדַבֵּר דְּבוּרִים לְפָנָי הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי עַד שֶׁיִּלְךְ לְבֵית-הַמִּדְרָשׁ יִלְכוּ מִמֶּנּוּ הַרְהוּרֵי הַתְּשׁוּבָה,
וְיִחַמַּת בֶּן נְצִלְתִּי אֶת הַהִתְעוֹרוֹת שֶׁהָיָה לִי בְּמְקוֹם הַזֶּה. (אָבְנֵי"ה בְּרִזָּל, ש"ס).

ה - קמט

כְּשֶׁהָיָה פֶּעַם רַבֵּי אֶפְרַיִם בֶּן רַבִּי נִפְתָּלִי בְּעִיר חֲאֲרָקוֹב לְרַגְלֵי מִסְתָּרוֹ, שֶׁהָיָה סוֹחֵר בְּזָהָב, רָאָהוּ אֶחָד
מִיַּדְיוֹ עוֹמֵד בְּרַחוּב כְּשֶׁדְּמָעוֹת בְּעֵינָיו, נִגַּשׁ אֵלָיו וְשָׂאָלוֹ: רַבֵּי אֶפְרַיִם, אֵיזוֹ צָרָה אֲרַעָה לָכֶם? שָׁמָּה
הִפְסַדְתֶּם בְּמִסְתָּרְכֶם סְכּוּם כֶּסֶף רַב? עָנָהוּ בְּלִשׁוֹן רַבְּנוּ ז"ל בְּפִרוּשׁוֹ בְּתוֹרַת ח' שֶׁבְּלִיקוּטֵי מוֹהֲרֵי חֵלֶק
ב' "מִחֲנֵה יִשְׂרָאֵל כְּמָה הוּא בְּתֵלְתָא פְּרָסָא", קִדְּשָׁתוֹ שֶׁל יְהוּדִי תְּלוּי בְּשִׁלְשָׁה מַחֲוִין, עֵין שָׁם. וּבָכָה עַל
זֶה שֶׁצָּרִיךְ לְסוֹחֵר בְּמִסְתָּר, בְּרַחוּבוֹת הָעִיר, שֶׁצָּרִיךְ לְהִזְהָר וּלְשַׁמֵּר הַיִּטֵּב הַמֵּחַ שֶׁלֹּא יִפְגַּם הַמֵּחַ חֲלִילָה,
וְעַל זֶה עֲמַד וּבָכָה. וְכִשְׁשָׂאָלוֹ הֵלֵךְ שׁוּב: אִם כֵּן לָכוּ לְאִיזָה פִּנְהָ אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְשָׁם תִּבְכּוּ כְּרַצוֹנְכֶם.
עָנָה לוֹ רַבֵּי אֶפְרַיִם שֶׁמִּחַמַּת שְׂרַבְנוּ אָמַר שֶׁתְּכַף כְּשֶׁנִּתְעוֹרֵר הָאֲדָם בְּאִיזָה הַרְהוּר תְּשׁוּבָה צָרִיךְ לְנַצֵּלוֹ
בּוֹ בְּמְקוֹם וּלְעֲשׂוֹת עִמּוֹ תְּכַף דְּבָר שֶׁבְּקִדְּשָׁה, עַל כֵּן לֹא אָבָה לְדַחֲוֹתוֹ וְהוֹצִיא כְּסוּפָיו מִכֶּח אֶל הַפֶּעַל אֶף
בְּאַמְצַע הַשּׁוּק. וְרָאָה הַסְּפוּר בְּסִגְנוֹן אַחַר בְּחֵלֶק אֶ סִימָן תרעה.].

א-תרעט

פֶּעַם-אַחַת אָמַר מוֹהֲרֵי"ת זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה: "אֶ צְדִיק אֲזוֹ עַר שְׁטַאָרְבֵט אֶ צְדִיק דָּאָס אִיז אֶ דְּבָר פְּלֵא"י.
(אָבְנֵי"ה בְּרִזָּל, ש"ס, סמ"ה).

א-תרפ

פעם-אחת אמר: "א הוא א ווייסע פארד און איך האב נאך בדעה צו זיין א ברסלבר חסיד". (אבני"ה ברזל שם; וע"ע לעיל סעיפים: תק"ג, ו-תרס"ט).

א-תרפא

פעם-אחת, פשהגיע מוהרנ"ת זכרונו-לברכה למשנה שבאבות: "עקבא בן מהלאל אומר הסתפל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה", נתלהב מאד מאד, ואמר בזה הלשון: "פאר וואס איז רשב"י גיווען רשב"י? ווייל ער האט גיוואוסט פאר וואס איז גיווען דער האר"י הקדוש דער האר"י הקדוש? ווייל ער האט געוואוסט פאר וואס איז גיווען דער בעל-שם-טוב הקדוש? ווייל ער האט געוואוסט פאר וואס איז גיווען דער הייליגער רבי? ווייל ער האט געוואוסט פאר וואס בין איך איך ווייל איך ווייס...". (אבני"ה ברזל, שם).

א-תרפב

אמר פעם: "איבער דעם התנוצצות אלקות וואס איז דא אין מיר איבער דעם איז מיין דאווענען אנדערשט און מיין לערנען אנדערשט און עסן אנדערשט און מיין רעדן מיט מענטשן איז אנדערשט". (אבני"ה ברזל, שם).

א-תרפג

למוהרנ"ת זכרונו-לברכה הנה ברכה מרבנו זכרונו-לברכה, שפעת, שיניח את עצמו לישון יישון תכף. (אבני"ה ברזל, שם; סמ"ז-מ"ח).

א-תרפד

פעם-אחת בימי מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה היתה אשה ששאה רעה מאד, והוא לא ידע מזה מקדם,
ורק לאחר הנשואין נודע לו זאת, ולא ידע מה לעשות כי הקניטה אותו מאד, ושאל למוהרנ"ת זכרוננו-
לברכה עצה מה לעשות. השיב לו, שיתפלל להשם יתברך על זה משך זמן בכל יום שעה מיחדת וכו'.
(אבני"ה ברזל, שם סמ"ט).

א-תרפה

פעם-אחת אמר מוהרנ"ת, איך אפשר שיהיה "עולם הזה", כשיש תאוה הידועה בעולם. (אבני"ה
ברזל, שם ס"נ; נכפל לעיל סעיף תקכ"ז, ושם בשם רביז"ל, וצ"ע).

א-תרפו

"הלכות מתנה" הלכה ד' ויצא יעקב נאמרה בשבת בבקר, אחר שנטל ידיו לאכל שחרית, והמשיך
באמירתה, עד שכמעט נעשה ערב. (אבני"ה ברזל, שם סנ"ב).

א-תרפז

רבי נתן, בן רבי ליבלי ראובני, היה נכנס בכל יום אל מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה לשמע ממנו דברי
תורה והתחזקות, ואמר: "לא בכל יום זכיתי לשמע ממנו דבורים, אולם אם פבר זכיתי לשמע מפיו
דברי-תורה" האב איך שוין אפ גינמען פאר שטענדיג". (אבני"ה ברזל, שם סנ"ד).

א-תרפח

פעם-אחת אמר מוהרנ"ת: "תועבת ה' כל גבה לב", ודחק תבת 'כל', היינו, אפלו פשעוסק ועובד את
ה' בתורה ותפלה. (אבני"ה ברזל, שם סנ"ה).

נפשדבר פעם רבי אברהם בן רבי נחמן מגנות מדת הגאונה, הזכיר והדגיש את הפסוק: "תועבת ה'
כל גבה לב" והדגיש את תיבת "כל", שפגנת הפסוק לומר שהקדוש-ברוך-הוא שונא את "כל" הגאים,

אפלו אלו המתגאים בתורה ובמצוות, וזהו: "תועבת ה' כל גבה לב", יהיה מי שיהיה. (בח"א סעיף תרפ"ח, בשם מוהרנ"ת מוהרנ"ת וצ"ע.)

א-תרפט

סוחר אחד מאנ"ש נסע עם סחורה, בדדך ירד גשם שוטף ופרש האיש יריעה פאלאטקע לאהל וישב ללמד, ובין כך עבר מוהרנ"ת זכרוננו לברכה בעגלה אחרת וקרא אותו לעלות אליו לעגלתו. אחר כך ספר מוהרנ"ת זכרוננו לברכה זאת, שראה, שהאיש נהנה מאד מהגשם היורד כי בגללו יכול היה יותר לעבד את השם ותברך, מחמת שאי-אפשר לסחור בעת גשם כזה. (אבני"ה ברזל, שם סני"ט).

א-תרצ

מוהרנ"ת היה אומר: מלחמת גוג ומגוג אינו נזכר במגילת סתרים, ונשמע מזה, שיהיה אפיקורסות בעולם, וזה יהיה עקר הנסיון שלנו. (אבני"ה ברזל, שם סעיף ס').

א-תרצא

פעם אחת שלח רב אחד שליח לרבי נתנאל טעפליקער, שהיה מוהרנ"ת מתאכסן בביתו שבטעפליק מדי שנה, ובקשו, שלא יתן למוהרנ"ת להתאכסן אצלו, כשיבוא לטעפליק, והשיב לו: זה אי-אפשר, כי מוהרנ"ת אין לו שום מקום אחר להתאכסן, כי-אם אצלי, ומה שהרב מפחיד אותי, מה אוכל לעשות? וכך היה ורבי נתנאל התירא, שפלא ישמע מוהרנ"ת מן המכתב הנ"ל, ויחשוש לבוא ולשהות אצלו כהרגלו, על-כן שלח מכתב למוהרנ"ת זכרוננו לברכה, שאינו שומע לדברי הרב הנ"ל כלל. אחר-כך פשבא מוהרנ"ת לטעפליק, נתאכסן בבית רבי נתנאל בכבוד גדול ועשה סעדה גדולה עבורו. ובתו נדדוה ועשתה טייגליך לכבוד מוהרנ"ת. אחר-כך ראה מוהרנ"ת, שיש לרבי נתנאל קצת גדלות אמר לו מוהרנ"ת: "אפשר מיינסטו אז אן דיר וואלט איך קיין סטאנציע נישט גיהאט, איך אהן דיר קאן זיך באגעהן, דוא אהן מיר ניט". (אבני"ה ברזל, שם סעיף ס"א; המשך המעשה להלן בח"ב סעיף תשע"ג).

ב-תשעג

לאחר פטירת רבי נתנאל מטעפליק, שהיה מוהרנ"ת שוהה בביתו בכל עת בקורו בעיר טעפליק, התאכסן בבית בנו רבי הירש שהיה חשוף בנים, והנה גם אחד מהחולקים היה נוהג לשהות בביתו בעת בקורו בעיר, ובעת שהתעוררה המחלוקת הגדולה צוה החולק על זוגתו שלא תניח למוהרנ"ת לשהות בביתה כהרגלו, אולם היא לא שמעה בקולו והתאכסן מוהרנ"ת בביתה כמדי שנה, וחרה לו הדבר להחולק וקלל אותה שמחמת זה לא יהיה לה בנים, ובאה בבכיה אל מוהרנ"ת ואמרה לו ראה איך שנענשתי בגללך שענש אותי שלא אזכה לבנים עבור מצוות הכנסת אורחים שמקימת אני בד, נענה מוהרנ"ת זכרונו לברכה ואמר, "ענתה פתח הוא את פי להתפלל עבורכם", וכן הנה שנקדה בבנים, והיו באים בניה ונקדיה לאומאן בכל שנה בימי ראש-השנה. (אבני"ה ברזל).

א-תרצב

רבי נתנאל הנ"ל היה מקרב לרבנו זכרונו לברכה, ופעם אחת נתן לרבנו זכרונו לברכה עשרה אדומים, ושבח אותו רבנו זכרונו לברכה, ואמר: שמעולם לא היה לו כמו כן. ואמר: שהיא אוהב את הרענדליך של רבי נתנאל, מפני שהיה קמצן גדול, וזה היה אצלו מסירות נפש לכוף את יצרו.

פעם אחת הבטיח לתן למוהרנ"ת שנים עשר רובל-כסף על בגן הקלוי, ונתן לו מתחלה שלשה רובל-כסף, ואחר-כך נתן לו עוד הפעם שלשה רובל-כסף עד שנתן הכל בכמה פעמים.

ויקשנחלה רבי נתנאל, בא אצלו רבי נתן, אמר רבי נתנאל לרבי נתן: קימו בי את הגמרא: "יהיב ליה זדיה וכו", אמר לו מוהרנ"ת: "לאו פל אדם יכול לעשות את הדבר הזה". אמר לו רבי נתנאל: "אני מאמין, שאתם יכולין לעשות זאת", אמר לו מוהרנ"ת: "לא בכל אדם יכולין לעשות את הדבר הזה". אחר הלך מאתו מוהרנ"ת, וילך דרך הקעף ויאמר לבתו של רבי נתנאל: אם יתן רבי נתנאל צדקה יותר מכפי יכלתו, אפשר שיחיה עוד... אמרה לו: "אלך ואומר זאת לאביו", אמר לה מוהרנ"ת: "איך וייל עהר זאל זיך אליין אנשטויסן". (אבני"ה ברזל שם). (וע"ע להלן בחי"ב סעיפים: קס, ו-תשנ"ב; ובחי"ה סעיף

א-תרצג

שאל פעם אחד את מוהרנ"ת: "מי גדול יותר, אדם קטן במעלה, שמקרב לצדיק, או אדם גדול במעלה אולם אינו מקרב?" אמר לו: הלא בימי משה רבנו עליו השלום, אם אחד היה עושה דבר גדול להמשכן ולא הביאו למשה רבנו, עליו השלום, בודאי לא היה לו שום חשיבות כלל, אולם מי שעשה דבר קטן והביאו אל משה, בודאי היה חשוב מאד. והזכיר אז מהמבאר בתורה ב' שב"לקוטי מוהר"ן", שדיקא משה יכול לעיילא שייפא בשייפא, עין שם. (אבני"ה ברזל, שם סעיף ס"ב).

א-תרצה (תרצד)

פעם אחת, ספרו למוהרנ"ת, שרבי נפתלי הוא קפדן, ואמר מוהרנ"ת: "לא ידעתי, שהוא גדול כל-
כך שאף על כל זאת הוא "רבי נפתלי", שהבעל-דבר אינו יכול להפילו על ידי מדת ההקפדה שבו".
(אבני"ה ברזל, שם סעיף ס"ג).

א-תרצו

בטולטשין היה אחד בשם רבי יוסל הווינער זכרוננו לברכה, שזכה לשבות שבת אחד אצל רבנו
זכרוננו לברכה, והוא היה גם מעט מלמד בשפה הרוסית וחשוב גם אצל השרים. והיה מנכבדי העיר
ובעל דעה, שדבריו נשמעים, ועל-פיו נתמנה הרב יצחק בן מוהרנ"ת זכרוננו לברכה, למנהל הדאר
שבטולטשין. אחר-כך, כשנתגבר המחלקת על אנ"ש, החלו המתנגדים לדבר על לב הרב יוסל הנ"ל
שיקפח את רבי יצחק מפרנסתו, מחמת שהוא נוסע לאביו מוהרנ"ת זכרוננו לברכה לברסלב. אולם
רבי יוסל הנ"ל דחה אותם ואמר להם: "וכי בשביל שהוא נוסע לאביו הוא אות שהוא ברסלב? אין
מזה ראיה הוא סתם נוסע לכבוד אביו בלבד..." והמתנגדים הכרחו לקבל דבריו. אמנם, כשהגיע
הזמן לנסע לאומן על ראש-השנה, אז היה באמת הרב יצחק הנ"ל במצוקה, כי אם יסע לאומן, אז
יהיה הוכחה גדולה, שהוא אכן חסיד ברסלב ובכך הקדים לנסע לאביו מוהרנ"ת זכרוננו לברכה לשאל
את פיו, מה יעשה. אמר לו אביו, שהנסיעה לאומן על ראש-השנה זה עולה על הכל ומחזיק לקיים
זאת אף במסירות נפש. מובן ממילא, שלא השגיח על שום דבר ונסע לאומן על ראש-השנה. אחר
ראש-השנה הבין רבי יצחק שלחזר לביתו אי-אפשר לו כלל, כי עכשו הוא בנדאי מחסר פרנסה,
ואשתו השניה גם-כן היתה מצד המתנגדים שעליה אמר מוהרנ"ת: אלו לא היה כבר מגרש מאשתו
הראשונה, היה מצוה עליו לגרשה ועכשו יש לה גם טענה הנשמעת "פרנסה", ובכך הרהר לנפשו, שלא
יסע לביתו ולא ידע, לאן יעשה דרכו הראשונה. ובכך בא לאביו זכרוננו לברכה לשפך לפניו את מרידות
לבבו, ולבסוף שאל אותו, לאיזה מקום לנסע. מוהרנ"ת זכרוננו לברכה בגדל חכמתו וצדקתו הבין
אחרת ואמר לו: "אדרבא שוב לביתך לטולטשין וישך לביתך ואשתך, כי תפער פיה בטענותיה
וצעקותיה, אתה לא תענה דבר אך תשתק, כשתפריע לך מאיזה עסק שתעסק בביתך, אל תפחד
ממנה ואל תניח את עסקך ותאמר לה בעזות: שאתה בעל-הבית" ואודות פרנסה אל תדאג. וכן עשה
וחזר לטולטשין וישך לביתו, ושם התרחש הכל, כמו שאמר לו אביו זכרוננו לברכה: אשתו החלה
לצלעק עליו, אולם הוא שותק... היא מפריעה אותו מאיזה עסק שעסק, והוא עושה את שלו, ואומר
לה: בביתי "אני בעל הבית". ומפרנסת הדאר פמוכן הסיח דעתו, למחרתו בדרך הלוכו ברחוב העיר,
נפגש עם רבי יוסל הנ"ל, ובכך אדרבא הוא התחיל לדבר עם רבי יצחק ושאל אותו בתמה: "מדוע
אינך בא אל הדאר? אל תירא ואל תחת שוב אל הדאר כמקדם" כשהגיע ערב יום הכפורים, מאימת
יום-הדיון, שהיתה באמת בדרות הקודמים על כל זרע ישראל מקטן ועד גדול, התפייסו ביניהם וחזר
השלום לביתו. (אבני"ה ברזל, שם סעיף ס"ד).

א-תרצז

ספר מוהרנ"ת זכרוננו לברכה ואמר: "קודם שנתקרבתי לרבנו זכרוננו לברכה, כמעט הייתי רחוק
מלמוד, משום שרציתי להיות מן המתמידים, וכיון שבאתי לבית-המדרש ונדדמן לי איזה מניעה,
שלא הייתי יכול תכף ללמד כרצוני, למדתי אך מעט וכשהיה לי כן פעם ופעמים ושלש, כבר התנאשתי
מללמד ביום זה, ודחיתי את ההתמדה ליום שני. וכך ארע לי ביום שני באפנים אחרים, וכן ביום
שלישי, עד שנפלטתי לאוש, ונעשיתי בטלן גמור. אמנם, כשנתקרבתי לרבנו זכרוננו לברכה, אמר לי

אודות זה: "אביסל איז אויף גוט" פֿשפֿאטי אחר-כך לביית-המדרש וראיתי, שאינני יכול ללמוד הרבה כי-אם מעט, ונזכרתי בדברי רבנו זכרוננו-לברכה: "אביסלע איז אויף גוט" למדתי מעט אחר-כך אמרתי לעצמי אלמד עוד מעט ולמדתי עוד מעט, ועם מעט ועוד מעט נעשיתי מתמיד, וגם זאת הועיל לי, מה שהוסיף רבנו זכרוננו-לברכה, שבעת הלמוד אין לעמוד הרבה על דבר קשה להתאמץ, לתרץ ולישב הדבר בשעה זו דייקא, כי מחמת שהרבה פעמים אין יכולין לתרץ הדבר בשעה זו, בטליון מחמת זה זמן רב, עוד שלפעמים נמאס כל הלמוד, חס-ושלום. (אבני"ה ברזל, שם סעיף ס"ה).

א-תרחצ

ספר רבי אברהם'ל פעטערבורגער לפני ידיו, הרב אהרן ליפאוועצקי ע"ה, איך שרבנו זכרוננו-לברכה בסוף ימיו בתקף חלשתו באומאן היה דרכו בכל יום לנסע חוץ לעיר כדי לשאף אויר צח, ואנ"ש המציאו לו לזה עגלה רתומה. פעם לא היה להם עגלה רתומה, והמציאו לו סוס לרכב עליו ואני שהייתי סוחר ומלמד בכל ענייני העולם, ראיתי, שרכב על הסוס בלי שום פחד כמו רכב מבחר ומלמד. ואני הייתי מן המקדימים וזריזים לרוץ אחריו בכדי להיות מן הראשונים אצלו, פתאום שאל רבנו זכרוננו-לברכה: "ווער לויפט דאס מיר נאך אזוי אסטיג"? ואמרתי, אני ואמר לי בזה הלשון: "איך בין אזוי שאף אז איך האב שוין אנגענווארן דאס קול, איך האב שוין גאר קיין קול ניט און אז מען ווערט אהן דאס קול העלפט שוין ניט אפלו קיין זכות אבות, אז דוא וועסט זיין א הערליכער יוד וועסטו דאס פארשטיין". (אבני"ה ברזל, שם סעיף ס"ו).

א-תרצט

אמר רבי נחמן טולטשינער זכרוננו-לברכה: מה שאיתא בגמרא, ששואלין את האדם "צפית לישועה" ופרש רש"י לישועה הפלית, כלומר: הגאלה. בזה נכלל גם ששואלין לכל אדם, אם "כשהיית בצרה, היית מצפה לתשועה ה' ולא היית מתאש". (אבני"ה ברזל שיחות וסיפורים מרבי נחמן מטולטשין, עמ' תצ"ב).

א-תש

בימי הרב נחמן טולטשינער זכרוננו-לברכה היה בעיר באפוליע אחד מאנ"ש צדיק וישר בשם רבי ישראל ליב, אבי רבי אשר באפליער, בעת זקנתו היה חפצו להעתיק מושבו לאומאן סמוך להקלויז, כדי שיוכל להשתטח על ציונו הקדוש, שדרכו היה לפעמים לבלות כל הלילה על ציונו הקדוש. וכן ביום אחר התפלג לא טעם כלום והלך על ציונו הקדוש ושהה שם ערך ארבע-חמש שעות, וחשב: מה טוב היה לפני, אם יהיה מושבי באומאן אצל הקלויז אבל רבי נחמן מטולטשין מאן בזה מטעמים ידועים לו, והרב ישראל ליב היה מחזיק בדעתו, שאמר, שפונתו באמת לשם שמים, וכמה פעמים אחר השתטחותו על ציונו הקדוש, אמר שכן צריך הוא לעשות, אוכל רבי נחמן לא הסכים לזה בשום

א-תשא

אמר רבי נחמן מטולקשין זכרוננו לברכה לאחד, שהיה משבח מאד דוקא את הפרנסה עם איזה משנה ביער, מחמת גדל יקרת התבודדות על-פי דרך רבנו זכרוננו לברכה: בענין ההליכה והשהייה לבד ביער, או שאפשר לזכות ולהיות על ידה יהודי כשר - על-ידי התבודדות כראוי, או שאפשר להיות על ידה פוחז וריק חס-ושלום - "צו גיין פסדר אליין אין איין וואלד, אפער מען קאן ווערן איין גרויסער ערליכער יוד על ידי התבודדות כראוי, אפער פארקערט מען קאן ווערן איין גרויסער הולטאיי" על ידי מחשבות והרהורים, רחמנא-לצלן. (אַבְנֵי"ה בְּרִזְל, שם עמ' תצ"ד).

א-תשב

היה אחד מידידי נעוריו של מוהרנ"ת זכרוננו לברכה, שנשא אשה בעירו מאהלוב ונעשה גם תושב העיר, ועסק שם במסחר, ואולם התחיל להנהיג מסחרו בגדולות בעזר הלאות כמנהג הסוחרים, אבל לא הצליח בדבר העסק, והתחיל לירד משה משה, עד שעם הזמן נשאר בערם וחסר כל, ולא היה ביכולתו לסלק החובות, ובכן מיראה ופחד מהבעלי-חובות ברח מעירו בחשבו, שימצא לו מקור פרנסה במקום אחר, ולאט לאט סלק החובות. כשברח עבר דרך עיר ברסלב, ונזכר, שיש לו בעיר ידיד נפש הלא הוא מוהרנ"ת זכרוננו לברכה, ובכן פנה אליו ומחמת שהיה אורח, בקש אותו מוהרנ"ת זכרוננו לברכה לאכל אצלו ושאלו אודות שלומו ומצבו, והוא ספר לו את כל אשר קרהו, ובכן מצא לו עצה לברח, כמנהג הלויים שאין להם לשלם, ודעתו עתה לנסע לאיזה מקום, ששם יש לו איזה קרוב משפחה, שהוא איש אמיד, והוא מקנה שיעמד לו לעזרה בצרתו לתת לו משרה וכדומה. כשגמר כל ספורו, אמר לו מוהרנ"ת זכרוננו לברכה: בנדאי אתה בצרה גדולה, אבל עצתך אינה עצה: "אתה תבוא לקרובך והפרת פניך תענה לו על שפיל מצדך, תכף יראה לך אותות אי רצון מביאתך אליו, וגם את ידו הריקה יקמץ לתת לתוך ידך, ועם אמירת "שלום עליכם" בשפה רפה, יושיט לך את ראשי אצבעותיו, ואולי יתן לך לסעד אצלו סעדה אחת או שתיים, ועל לינת לילה אני מספק, אם יתן לך אצלו, ואולי גם שם בבית-המדרש לא יתנו לך מקום ללון... שבמקום שאין מכירין אותך, יש הצדק לחשד אותך לגנב, ואין זה עצה כלל וכלל". ואמר לו מוהרנ"ת זכרוננו לברכה עצתי: "אנטלויפן נור צום אייבערשטן", שתשוב למאהלוב ולא לביתך, אף ישר לבית-המדרש, ועקר בית-מנוס שלך יהיה תורה ותפלה, ושם בעירך הכל מכירים אותך, שאין אתה גנב, חס ושלום, ואדרבא הנך ידוע כסוחר נכבד, שנמעד במסחרו ובאנס נעשה בעל חוב ויורד מנכסים ומחסר פרנסה, והשמש מבית-המדרש אדרבא יקבלך בכבוד וימציא לך סעודות ועוד יתן לך פר מראשותיך, וכשיודע הדבר לאשתך וקרוביה ויבואו אליך בצעקות וקולות בטענות הנשמעות, לא תענה להם דבר, ואחת יהיה לך השתיקה וכשתנהג כך, בטוח אני, שה' יהיה בעזרך בקרב הימים. דברים אלה, שיצאו מלב צדיק אוהב נאמן, נכנסו ללב ידידו, וכן עשה, ומברסלב שב למאהלוב וישר לבית-המדרש, וישב שם על התורה והעבודה, והכל היה, כמו שאמר לו מוהרנ"ת זכרוננו לברכה, השמש כשראהו קבלו בסבר פנים יפות וקרבו בכל מיני התקרבות, ואחר איזה ימים באו לבקרו אשתו וקרוביה בצעקותיהם וטענותיהם, והוא באחת: "השתיקה יפה", עברו עוד איזה ימים וכל העיר עם ענין זה כמרקחה, עד שפמה ממכיריו ואוהביו נתעוררו לרחם עליו ועל בני-ביתו ולעשות לו מעמד פרנסה, וקצבו סכום כסף ונסדו לאשתו מעמד בשוק עם מעט סחורה וה' היה בעזרו, שאשתו התחילה מעט מעט להצליח, והוא גם-כן יצא לפעמים מבית המדרש לעזר לה, עד שהעסק הלך וגדל והיא נעשתה "אשת-חיל" הביאה פרנסה ברוח, ועוד נשאר להם לפרע חובותיהם, ולפעמים יצא הוא לעזר לה מעט ולבקר ספרי החשבונות, וכתב אחר-כך למוהרנ"ת זכרוננו לברכה את כל זאת. (אַבְנֵי"ה בְּרִזְל, שם עמ' תצ"ה-תצ"ו).

א-תשג

בטולטשין דר איש אַחַד בַּשֵּׁם עֲקִיבָא מְלַמֵּד, שְׁהִיָּה בְּקִי בַשֵּׁם וּפּוֹסְקִים וְרֵאוי לְהוֹרָאָה, וְגַם בְּקִי בַסְפָּרִי אֶמֶת וְסַפְרֵי צְדִיקִים, אֲבָל גַּם בַּסְפָּרִי פִּילוֹסוֹפִיָּא חֲקִירָה וְאַפִּיקוֹרְסוּת הִיָּה לוֹמֵד, עַד שְׁחַבֵּר אִיזָה סֵפֶר לִיצְנוּת מִצְדִּיקֵי הַדּוֹר, אוֹלָם הַתְּנַהֲגוּתוֹ הִיָּה כְּאַחַד הַיֵּרָאִים בְּזֶקֶן וּפְאוֹת אֶרְכּוֹת וְכוּ', וְהִיָּה נֶחֱשֵׁב אֶצֶל אַנְשֵׁי עִירוֹ לִירָא מְלַמֵּד. פֻּעַם שְׁהָה בַּעִיר בְּרִסְלָב וְנִכְנַס גַּם אֶל מוֹהֲרַנְי'ת וְצִ"ל וּבְכַדִּי לַעֲשׂוֹת לִיצְנוּת מִכָּל מַה שְׂיִרְאָה וְיִשְׁמַע אֶצְלוֹ, כְּשֶׁנִּכְנַס בְּקֶשׁ מִמוֹהֲרַנְי'ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, שְׂיֵאמַר לוֹ דְּבַר תּוֹרָה, וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרַנְי'ת בַּשֵּׁם רַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה: הַמְּאָמֵר הַקָּטָן שֶׁבִּ"לְקוּטֵי מוֹהֲרַנְי'ת אֹדוֹת מַה שְׁהַצְדִּיק דּוֹרֵשׁ אֶת הַבָּא אֵלָיו לְמִצָּא אֲבֻדָּתוֹ, אִם אֵינוֹ רַמְאִי, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב: "עַד דְּרוֹשׁ אַחִיד אוֹתוֹ", וְדַרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, דְּרִשְׁהוּ, אִם אֵינוֹ רַמְאִי... "כְּשֶׁשְׁמַע זֹאת, קְדַע וְהִבִּין, עַד הֵיכָן דְּבַרֵי מוֹהֲרַנְי'ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה מְגִיעִים. אַחַר-כֵּן, כְּשֶׁיִּצָּא מִמוֹהֲרַנְי'ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, לֹא רַק שְׁלֵא עָשָׂה שׁוֹב לִיצְנוּת, אֲדַרְבָּא סֵפֶר זֹאת כְּמַה פְּעֻמִּים לְאַנְשִׁים וְשִׁבַּח אֶת מוֹהֲרַנְי'ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה. (אֲבַנְי'ה בְּרִזְל, שֵׁם עַמִּי תצ"ז).

א-תשד

עֲקִיבָא מְלַמֵּד זֶה, לָמַד אֶצְלוֹ מִפְּרָסָם בְּאַנְי'שׁ הֲלֵא הוּא רַבִּי צְבִי פֶסַח זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה מְטוּלְטְשִׁין, מַחֲתָנוּ שֶׁל רַבִּי נַחְמָן טוּלְטְשִׁינְעֵר זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, וְעַל יְדוֹ דִּיִּיקָא נִתְקַרַב הֵרַב צְבִי פֶסַח הַנִּי"ל לְאַנְי'שׁ. שְׁפַעַם עוֹד בַּהִיּוֹתוֹ תַלְמִידוֹ אָמַר לְרַבּוֹ עֲקִיבָא הַנִּי"ל: בְּזֶה שְׂאֵתָם אֵינְכֶם מְאַמִּינִים בְּהַבְעַל-שֵׁם-טוֹב זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, שְׁהִיָּה צְדִיק גְּדוֹל, אֵינִי אֶתְכֶם בְּדַעָה אַחַת, וְאַנִּי מְאַמִּין בְּהַבְעַל-שֵׁם-טוֹב זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, אוֹלָם בְּזֹאת מְסַתְּפֶק אֲנִי, לְאַיִזוֹ פֶּת מִהַחֲסִידִים לְהִתְקַרַב וּבְכֵן שׁוֹאֵל אֲנִי אֶתְכֶם: מַה דַּעְתְּכֶם בְּזֶה? וְהַשִּׁיב לוֹ: "אִם בְּדַעְתְּךָ לְהִתְקַרַב לְכַת הַחֲסִידִים, הֲרִי הַמְּבַחֵר שֶׁבֵּהֶם הִם הַפֶּת הַנִּקְרָאִים בְּרִסְלָב חֲסִידִים" וְשָׁמַע בְּקוֹלוֹ, וּמֵאַזְ נִתְקַרַב הֵרַב צְבִי פֶסַח זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה הַנִּי"ל לְאַנְי'שׁ וְזָכָה לְהִיּוֹת מַחֲתָנוּ שֶׁל הֵרַב נַחְמָן טוּלְטְשִׁינְעֵר זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, תַלְמִיד וּמְשַׁמֵּשׁ מוֹהֲרַנְי'ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, וְזָכָה, שְׁעַל יְדוֹ נִדְפְּסוּ אֵיזוֹ מְסַפְרֵי רַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה, וּמוֹהֲרַנְי'ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה בְּאַרְצָה וּבְחוּץ לְאַרְצָה. בְּנַעֲוָרֵיו הִיָּה רַבִּי צְבִי פֶסַח בְּאַרְצָה-יִשְׂרָאֵל וְחִזַּר לְחוּץ לְאַרְצָה וְלִזְקוּנָיו חִזַּר שׁוֹב לְאַרְצָה-יִשְׂרָאֵל וְחִי בָּהּ עַרְךָ שְׁנָה, וּבְשָׁנַת תר"ע נִפְטַר פֶּה בִירוּשָׁלַיִם תְּבִנָּה וְתִכּוֹנֵן בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ אָמֵן, תִּנְצַב"ה. (אֲבַנְי'ה בְּרִזְל, שֵׁם עַמִּי תצ"ז-תצ"ח).

א-תשה

פֻּעַם אָמַר מוֹהֲרַנְי'ת זְכוּרוֹנוֹ-לְבִרְכָה לְאַחַד: "אִזּוֹ דוּא וּוְעַסְט זִיפֵן מִיט אֵיין אֶשָּׁה, אוּן דוּא וּוְעַסְט מִיר זְאָגן אִזּוֹ דוּא בִּיסְט אֵיין עַהרְלִיכֵער יוֹד וְעַל אִיךָ דִיר גְּלוּיבן, אָפְעֵר נִיט זִיפֵן מִיט אֵיין אֶשָּׁה אוּן דוּא וּוְעַסְט מִיר זְאָגן דוּא בִּיסְט אֵיין עַהרְלִיכֵער יוֹד, וְעַל אִיךָ דִיר נִיט גְּלוּיבן" וְכֵן נִכְדוּ, הֵרַב מִיכְלֵי זְכוּרוֹנוֹ-

לְבָרְכָה מְטוּלְטָשִׁין, אָמַר לְאַחַד שֶׁהִיא שְׂרׁוּי בְּלֹא אִשָּׁה: "דוּא בִּיסְט דָּאדְ נִישְׁט קִיין גוּטֶער" כִּי הַתּוֹרָה אָמְרָה: "לֹא טוֹב הֵיּוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ". (אֲבַנְיִ"ה בְּרִזְל, שֵׁם עַמ': תַּצ"ח-תַּצ"ט).

א-תשו

בְּסִיּוּם שִׁיחָה אַרְכָּה שֶׁל מוֹהֲרַנְיִת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה עִם אַנְיִשׁ בְּבֵית רַבִּי רְאוּבֵן יוֹסֵף, דוֹד רַבִּי נַחֲמָן מְטוּלְטָשִׁין זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, אֹדוֹת הַתְּכַלִּית אָמַר: "דִּיא וְוַעֲלֵט אִיז נִישְׁט און מְעַן קַעַן זִיא נִיט בְּעֻקְוֹמְעַן, תּוֹרָה וְעִבּוּדָה אִיז יָא, און מְעַן קַעַן דָּאס יָא בְּעֻקְוֹמְעַן", וְזֹאת שָׁמַע הֶרֶב נַחֲמָן מְטוּלְטָשִׁין זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, בְּהִיּוֹתוֹ נֶעַר וְנִתְפַּעֵל מְסִיּוּם זֶה מְאֹד, וּמֵאַז קָבַע בְּדַעְתּוֹ לְהִיּוֹת תַּמִּיד דְּבוּק וּמְקַרֵּב לְמוֹהֲרַנְיִת זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה. (אֲבַנְיִ"ה בְּרִזְל, שֵׁם עַמ': תַּצ"ח-תַּצ"ט).

א-תשו

זֶה סֵדֶר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת הַתְּקַרְבוֹת הֶרֶב נַחֲמָן טוּלְטָשִׁינֶער זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה:

זְקֵנוּ, הֶרֶב יִשְׂרָאֵל, הִיָּה מְאַנְשֵׁי רַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה וְהִיָּה לְמַדְרֵן מְפָלֵג, וְלוֹ אָמַר רַבְּנֵי זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה: אֲתָה לְמַדְרֵן וּבְכֵן אָמַר לָךְ "אִיין לְמַדְנִישׁ פֶּשְׁעֵטֶל" וְאָמַר לוֹ הַתּוֹרָה שֶׁבִּי לְקוּטִי מוֹהֲרַנְיִ"ן" עַל הַפְּסוּק: "וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם וְכִי וַיִּשָּׁב מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם וְגו' בְּנוּ, הֶרֶב אֲבָרְהָם, שְׁעַל שְׁמוֹ נִקְרָא הֶרֶב אֲבָרְהָם זַצ"ל, הִיָּה גַם כֵּן מְקַרֵּב לְאַנְיִשׁ, אֲבָל לֹא כָּל-כָּד, וְזוּגְתּוֹ שֶׁל רַבִּי אֲבָרְהָם הִרְאִישׁוֹנָה נְפֻטָרָה וְהַשְּׂאִירָה לוֹ שְׁנֵי יְתוּמִים קִטְנִים, הֲלֹא הֵם: רַבִּי נַחֲמָן מְטוּלְטָשִׁין וְאַחֻתּוֹ, אַחֵר-כָּד נִשָּׂא אֲבִיהֶם אִשָּׁה שְׁנִיָּה, אֹלָם לְאַחֵר זְמַן מוּעֵט נְפֻטֵר גַּם הוּא וְאִז הִיָּה רַבִּי נַחֲמָן זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה כָּבֵן שְׁמוֹנֶה שָׁנִים וְנִשְׂאָרוּ הַיְתוּמִים הַקִּטְנִים אֲצֵל הָאֵם הַחוּרְגָת, שֶׁהָמָה הִיָּה לְמִשְׁאָל כָּבֵד, וְגַם לֹא הִיָּתָה מְחִיבָת לְהַחֲזִיקָם, וּבְכֵן מֵאַחֵר שֶׁהָיוּ לְרַבִּי אֲבָרְהָם הַנִּי"ל עוֹד אֲרַבְעָה אַחִים, מְצֻאָה לָהּ עֲצָה לְהוֹבִילָם לְאַחַד מֵהָאִחִים, דוֹדֵי הַיְתוּמִים. אֹלָם בְּיַדְעָה, שְׂאִיָּה דוֹד שְׁתוּבִילִם יִטְעַן, שְׁתוּבִילִם לְהַשְׁנִי... וְכֵן הַשְּׁנִי וְהַשְּׁלִישִׁי וּבְכֵן כְּאִשֶּׁר יָדְעָה, שְׁפַעִיר הִיָּסִין יֵשׁ אַחַד מֵהָאִחִים, רַבִּי אֲבָרְהָם יוֹסֵף, עֲלִי-הַשְּׁלוֹם, וְהוּא סוֹחֵר נִכְבֵּד וְהַעֲשִׂיר שְׁבָאִחִים, הוֹבִילָה אוֹתָם לְעִירוֹ וְכוּנָה הַשְּׁעָה, שְׁתַּבּוּא לְשֵׁם בְּלִילָה, וְתַכְף בְּבוֹאָה לְהִיָּסִין הַלְכָה עִם הַיְתוּמִים לְבֵית-הֶרֶב, רְאוּבֵן יוֹסֵף הַנִּי"ל, וְהוֹשִׁיבָה אוֹתָם עַל הַפְּרִיזְבֵּעַ וְתַצְוָה עֲלֵיהֶם: "בְּבַקֵּר מִי שִׁיגֵשׁ אֶלְיָכֶם וַיִּשְׂאֵל אֶתְכֶם, מֵאִין אַתֶּם בְּנֵי? וּמִי אַתֶּם? תֹּאמְרוּ אֶת הַאֲמֶת כְּמוֹ שֶׁהוּא", וְתַכְף נִסְעָה לְדַרְכָּה. בְּבַקֵּר, כְּשִׁיזָא רַבִּי רְאוּבֵן יוֹסֵף מִפְּתַח בֵּיתוֹ וַרְאָה שְׁנֵי יְלָדִים יוֹשְׁבִים עַל הַפְּרִיזְבֵּעַ. שָׂאל אוֹתָם, מִי הֵם, וְהַשִּׁיבוּ לוֹ, שֶׁהֵם בְּנֵי-אֲחִיו, רַבִּי אֲבָרְהָם זְכוּרוֹנוֹ-לְבָרְכָה, וְהַבִּי דְּבַר מִתּוֹךְ דְּבַר, וּבְאִין בְּרִירָה הוֹדִיעַ זֹאת גַּם לְשֶׂאֵר אֲחָיו, וְאַחַד מֵהֶם לָקַח לוֹ אֶת הַיְלָדָה, וְאַצְלוֹ הַשְּׂאִיר אֶת הַיְלָד. (אֲבַנְיִ"ה בְּרִזְל, שֵׁם עַמ': תַּצ"ח-תַּצ"ט).

א-תשח

והנה מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה בעת היותו בעיר היה מתאכסן אצל רבי ראובן יוסף, והיה היתום, הוא רבי נחמן מטולטשין זכרוננו-לברכה, משמש את מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה בפקדת דודו, כי רבי ראובן יוסף זכרוננו-לברכה היה מקבל את מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה בכבוד גדול בביתו, והיה מדליק כמה גרות בלילה לכבודו, עד שפעם אמר מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, שבבית רבי ראובן יוסף זכרוננו-לברכה יש לו הרחבת הדעת וכשנסע מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה לארץ ישראל, היה גם-כן בדרך נסיעתו בהיסיון על פורים ואכל אצלו סעדת פורים במסבת אנ"ש, ואז שמע רבי נחמן מטולטשין זכרוננו-לברכה את השיחה הנ"ל מענן התכלית. ואחר השיחה שלח אותו דודו לקנות בשוק איזה דבר, וספר, שבכל זמן הליכתו לשוק עשה קשר במחשבתו להיות דבוק תמיד במוהרנ"ת זכרוננו-לברכה. אחר-כך סבב השם לתברך, שהשיא אותו דודו לאשה בברסלב, ואז היה תמיד אצל מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, אולם אחר זמן קצר נפטרה אשתו הראשונה ונשא אשה שניה בטולטשין הסמוך לברסלב, והיה חולץ משם ברגל לברסלב אל מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה. (אבני"ה ברזל, שם עמ' ת"ק).

א-תשט

ספר רבי נחמן בן רבי עוזר, שמוהרנ"ת זכרוננו-לברכה לעת זקנתו, הקפיד דייקא שלא ללון יחידי על האיבער שטיבל (=עלית הבית), ואותו גדל מוהרנ"ת אחר פטירת אביו, ובהיותו נער היה לקחו מוהרנ"ת ללון עמו ובכל פעם היה מתפאר, שעתה יזכה לשמע איך שאומר מוהרנ"ת תקון חצות, ולראות עבודתו שאחר חצות, ועשה במקונו בשקבו על מסתו עצמו בכל כחו לבלי להרדם עד שעת חצות, ואז קם מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה ונגש אליו ושאל אותו: מדוע אינך ישן? וכסה אותו באיזה בגד, ותכף נפל עליו שנה, וישן עד הבקר, וכן היה כמה לילות. (אבני"ה ברזל, שם עמ': תק"א-תק"ב).

ג-תיח

לאחר פטירתו של רבי יצחק אייזיק יוסף זכרוננו-לברכה, דאג מוהרנ"ת לבניו היתומים, ולקח את בנו רבי פנחס יהושע וגדלו בביתו, והיה ישן אצלו בעליתו, כי מוהרנ"ת היה שוהה רב הזמן בעליה שבביתו, ולא רצה לישן לבדו, וספר שפעם השתדל והתאמץ להיות נעור כדי לראות ולהביט בסדר הנהגתו ועבודתו של מוהרנ"ת לאחר חצות הלילה, כשהבחין בזה מוהרנ"ת, נגש אליו ואמר לו: מחביא אתה את עצמך ממני, החבא כאיך שהתחבא והעלים את עצמו. "דו בהאלסט זיך פון מיר, בהאלט זיך ווי דיין טאטע האט זיך בהאלטן". כי היה רבי יצחק אייזיק יוסף צדיק גדול ועובד ה' מפלג, והיה נסתר

א-תשי

פעם התאונו אחד לפני מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה, שאין לו לתן מתנות לארוסתו, ונחם אותו מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה ואמר לו: "גם יעקב אבינו עליו השלום לא היה לו לתן מתנות לכלתו, בעת שברח מפני עשו אחיו..." אמר לו: "מה ענין יעקב אבינו בשבילי? שאצלו היה הפל רזין עלאינו", אמר לו:

”גם עכשיו יש רזין עלאין”. נראה לפי עניות דעתי, על-פי דברי רבי אברהם בן רבי נחמן זכרונו-
לברכה, בעת ספורו מעשה זה, שזה מה דאיתא ב”לקוטי מוהר”ן” שכל מעשה ותנועת הצדיק אינו
פשוט, ויש בו רזין עלאין, ובפרט אצל הקדוש-ברוך-הוא במעשו ובהנהגותיו בפרטיות על כל פרט
בכל רגע, וההפרש בזה הוא, שכל צדיק לפי השגתו יודע, מה הם הרזין, ואנו הפשוטים אינם יודעים
כלל. (אבני”ה ברזל, שם עמ’ תק”ב).

א-תשיב (תשיא)

מוהר”ן זכרונו-לברכה אמר: ”מען דארף אין דער יוגענט אסאך האריווען מען זאל ערשט אויף
דער עלטער זיין א פראסטער בעל-הבית”. (אבני”ה ברזל, שם).

א-תשיג

אמר מוהר”ן זכרונו-לברכה: ”אז איך ווייס שוין נא דאס אלעס דרעהט דער בעל-דבר מיט מיר
דאר אנדערש”. (אבני”ה ברזל, שם עמ’ תק”ג).

א-תשיד

גם פשהלבנה לא נראתה זכה כל-כך, ואף מבעד עין קלוש קדשה מוהר”ן, פמוכא בספר ”חי
מוהר”ן” (סימן תפ”ג), ואמר: ”איך פועל ביי זיך אפלו דער נאך אז זי וועט ווערן לויטער זאל מיך
ניט הארן”. (אבני”ה ברזל, שם).

א-תשטו

רבי יצחק זכרונו-לברכה ישב לפני אביו מוהר”ן זכרונו-לברכה בשבת-קדש אצל השלח ונשען בידו
על השלחן אמר לו מוהר”ן זכרונו-לברכה: ”בשבת זיצט מען גלייך”. (אבני”ה ברזל, שם).

א-תשיז

מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה אומר: "אברהם אבינו עליו השלום, פשיטב עם אנשים שקרבם תחת כנפי השכינה היה אומר להם: תדעו, שכל הארץ הזאת ינחיל השם יתברך לזרעו, לא האמין לו אף אחד על זה. ובכן אומר אני לכם, מה שיהיה עוד לעתיד, תדעו, פשיטבוא משיח צדקינו ינסדו עוד ישיבות, שילמדו בהם ספרי רבנו זכרוננו-לברכה. (אבני"ה ברזל שם עמ' תק"ג-תק"ד).

א-תשיח

אמר: "איך זעה גאר אנדערש, איך קוק גאר אנדערש איך שמועס גאר אנדערש". (אבני"ה ברזל, שם עמ' תק"ד).

א-תשיט

בעת המחלקת, פשלקחו בסעדה שלישית של שבת-קדש את בני הנעורים לבית-האסורים, לא נתבהל אז מוהרנ"ת זכרוננו-לברכה כלל, רק ספר לאנ"ש ספור התקרבותו של רבי עוזר זכרוננו-לברכה. (אבני"ה ברזל, שם).

א-תשיט

פעם בא אחד מאנ"ש אל מוהרנ"ת ואמר לו בכאב, שיש לו יסורים בתפלתו, מחמת שאינו יכול להתפלל ולומר תבה אחר תבה, מחמת שאינו יכול לכוון היטב, ומחמת זה צריך לחזר על כל תבה כמה פעמים אומר לו מוהרנ"ת: וכי עבודה אחת יש לך לעשות! הלא כמה עבודות יש אם אינך מרגיש תבה זאת, תרגיש תבה אחרת... אם אינך תוכל להתפלל, תוכל לאמר תהלים או תפלות או עבודה אחרת". (אבני"ה ברזל, שם).

א-תשכ

מוהרנ"ת אָמַר: "ואויל זענען די אויגן וואס האָבן גיזען דעם רעבני'ס אויגן, און וואויל זענען די אויגן וואס זענען דיא אויגן", וְרַבֵּי אַבְרָהָם בֶּן רַבִּי נַחֲמָן זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרָכָה, סִיּוּם וְאָמַר: "אַשְׁרֵי הָעֵינַיִם, שְׂרָאוּ אֶת עֵינַי אָבִי זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרָכָה". (אָבְנֵי"ה בְּרִזָּל, שֵׁם עַמִּי תַק"ה-תַק"ו).

נפלאים]

סיפורים

המשך

א-תשכא

כְּשֶׁשָׁמַע מוהרנ"ת זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרָכָה מֵרַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרָכָה, שֶׁטוֹב שְׂיִהְיֶה לְכָל אֶחָד חֵדֶר מֵיחַד לְהַתְּבוֹדְדוֹת וּלְכָל פְּרִטֵי עֲבוֹדַת הַשֵּׁם, הַתְּחִיל לְהַתְּעַנֵּעַ אַחֵר זֶה, וְעָלָה בְּדַעְתּוֹ לְבָנוֹת לוֹ אוֹיְבֵעַר שְׁטִיבֵל וְכוּ', [כְּמוֹ שְׂמוּבָא גַם בְּ"סֵפֶר הַמִּדּוֹת" (אוֹת בֵּית ח"ב, סַעִיף א'), שֶׁלְדוֹר בְּעֵלְיָה טוֹב לְעֲבוֹדַת הַבּוֹרָא], אָבֵל מֵרַב עֲנִיּוֹתוֹ חֲשָׁב, כְּמָה זְמַן יִצְטָרֵף לְבָלוֹת עַל זֶה, עַד שֶׁיִּקְבֹּץ מְעוֹת לְבָנוֹתוֹ וְטָרַחַת הַבְּנֵיָה, וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "וּוִיפֵל תּוֹרָה אֲוֹן תִּפְלָה דְאַרְף אִיף צוֹלִיב דְעַם אֲנוּוְעָרָן" וּבְכֹן לְעַת עֵתָה מְצָא לְעַצְמוֹ עֲצָה לְהַסְתַּפֵּק בְּזֶה וְעֵשָׂה לוֹ מַחְצָה בְּחֵדֶר שְׂדֵר בּוּ, וּבְאַלּוֹ הַד' אֲמוֹת זָכָה לְחַבֵּר כָּל סֵפֶר הַתְּפִלוֹת, שֶׁהַשְּׂאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה, וְאַחֵר-כֵּן כְּמָה שְׁנַיִם קִדְּם הַסְתַּלְקוֹתוֹ זְצ"ל זָכָה לְבָנוֹת לְעַצְמוֹ חֵדֶר בְּעֵלְיַת הַבַּיִת. נפלאים, עמ' ר"י).

א-תרסז

לאַחַר פְּטִירַת רַבֵּנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרָכָה לְרַצָּה מוהרנ"ת זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרָכָה לְקַבֵּעַ דִּירְתוֹ בְּבִרְסָלָב, אִף אֲשֶׁתּוֹ לֹא הִסְכִּימָה לָזֶה. אִף אַחֵר שֶׁהָיָה שְׂרִיפָה בְּעִירוֹ, הִסְכִּימָה זִוְגָתוֹ לְדַעְתּוֹ לְהַעֲתִיק מוֹשְׁבָם לְבִרְסָלָב. אַחֵר-כֵּן הִיָּתָה שְׂרִפָה גַם בְּבִרְסָלָב, וְרַצְתָּה, שֶׁיִּעֲקֹר דִּירְתוֹ מִשָּׁם נִשְׂא מוהרנ"ת עֵינָיו לְמָרוֹם וְאָמַר: "רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, וְכִי אֵנָה מִפְּנֵי אֲבָרַח"? וְהִנֵּה בְּתַחֲלָה לֹא הָיָה לוֹ בְּבִרְסָלָב דִּירָה מֵיחַדָּת, כִּי-אִם דִּירַת חֵדֶר אֶצֶל נֶגֶר אֶחָד, וְאָמַר מוהרנ"ת בְּדֵרֵף צַחוֹת: "הוּא עוֹשֶׂה בְּמִלְאֲכָתוֹ מְלֹאכֶת הַנְּגָרוֹת, וְאֵינִי עוֹשֶׂה בְּמִלְאֲכָתִי מְלֹאכֶת הַקֹּדֶשׁ...". וְכִמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵנוּ זְכוֹרוֹנוֹ-לְבָרָכָה עַל הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה: "הֵם רָצִין וְאֵנוּ רָצִין". אַחֵר-כֵּן הִתְחִילוּ לְהַכְנִיס וּלְהַתְּקַרֵּב אֵלָיו קִצָּת אֲנָשִׁים, וְהִתְחִיל לְהַתְּעַנֵּעַ, שְׂיִהְיֶה לוֹ דִּירָה מֵיחַדָּת, עַד שֶׁעָזַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַחֵר-כֵּן הִתְחִיל לְהַשְׁתַּוֵּקֵק, שְׂיִהְיֶה לוֹ גַם-כֵּן חֵדֶר מֵיחַד לְעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּבְפִרְט כְּדִי שְׂיִוְכַל לְכַתֵּב שֵׁם חַדוּשֵׁי תּוֹרָה, וְעֵשָׂה לוֹ בְּנֵיִים בְּמִטְבַּח הַבַּיִת מַחְצָה מְעַצִּים, וְזֶה הָיָה לוֹ לְחֵדֶר מֵיחַד, וְאִז אָמַר: עֵתָה יָכוֹל לְהִיוֹת, שֶׁאֲזָכָה לְהִיוֹת אִישׁ כְּשֶׁר" "הָאֵט אֶ צִינָד קָאן זִיין אַז אִיף זָאל זִיין אַ עֲרֵלִיכֶער יוֹד" אָף-עַל-פִּי-כֵן הָיוּ בְנֵי-בֵיתוֹ מְבַלְבְּלִין אוֹתוֹ, וְהִתְחִיל לְכַסֵּף שְׂיִהְיֶה לוֹ חֵדֶר מֵיחַד בְּעֵלְיַת הַבַּיִת, אִף הַבֵּין, שֶׁזֶה אִי-אֲפֹשֶׁר לוֹ כְּעַת, כִּי צְרִיכִין לְבָנוֹתוֹ וּלְבַטֵּל עַצְמוֹ מִתּוֹרָה וּתְפִלָּה, אַחֵר-כֵּן הִזְמִין לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אִישׁ אֶחָד, וְהַבֵּין שֶׁכְּעַת לֹא יִצְטָרֵף לְבַטֵּל עֲבוֹר זֶה מִתּוֹרָתוֹ וּתְפִלָּתוֹ, וְאִז בָּנָה בֵּית וְעֵלְיָה נְכוֹנָה. (אָבְנֵי"ה בְּרִזָּל, שִׁיחוֹת וְסִיפּוּרִים מִמוהרנ"ת ס"ל).

א-תשכב

מה שמזכר במקתבי מוהרנ"ת זצ"ל אודות נחיצות ההתחזקות ובלעדיה הסכנה גדולה והראיה מהרב מפלפור וכו', זה הרב היה גאון גדול בתורה ובחכמה והיה באמת צדיק, אולם מחמת שלא היה לו התחזקות פראוי בעת נפילתו וירידתו גרם לו הדבר שפפל לגמרי מיחדותו. (שם עמ' רי"א).

א-תשכג

פעם בליקה אחד התנפלו רוצחים בבית איש כשר אחד מבוסלב, ששמו היה רבי נתן אפטייקער, עין במקתבי מוהרנ"ת, והרגו אותו ואת כל בני ביתו, ובאותו לילה שמע שמש בית-הקברות רעש גדול הבוקע מקברו של אביו של רבי נתן, ובבקר, כששמע השמש, שהרגו את בנו, רבי נתן הנ"ל, ספר זאת, והבינו התושבים, שהרעש, שבקע מהקבר, היה מחמת שרצה להצילו ולא היה יכול... (שם, עיי"ש).

[עד כאן סיפורים נפלאים; והמשך לעיל סעיפים: תקס"ג-תקס"ח; תקע"ה-תרד; ולהלן תשכ"ז. עתה חוזר להמשך אבני"ה ברזל.]

א-תשכד

בעת שאמר רבנו זצוק"ל התורה ס"ו, דבר עם מוהרנ"ת מענין מערת אליהו, זכור לטוב, והבין מוהרנ"ת מרבנו, שלא בא אליהו למדרגתו כי-אם על-ידי התבודדות, ונתעורר מזה מוהרנ"ת זצוק"ל והלך אחר-כך לאיזה עזרת נשים ועסק בתהלים והתבודדות בהתעוררות גדולה. בתוך כך היה אחד מאנשי העיר עושה סעדת ארוסין, ורצה שמוהרנ"ת גם-כן יהיה על התנאים, וחפשו אותו ולא מצאו אותו, והבינו: מסתמא הוא עוסק בהתבודדות והתחילו לצעק ברחובות: "רבי נתן", "רבי נתן", ואז יצא לחוץ והלך עמו לסעדה. (אבני"ה ברזל, שיחות וסיפורים ממוהרנ"ת סכ"ד; וע"ע לעיל סעיף שצ"ד).

א-שצד

וספר, שפעם אחת בליל מוצאי-שבת-קדש דבר עמו אדמו"ר זצ"ל ממערת אליהו, שהיה שם בעת היותו בארץ-ישראל, ואמר לו רבנו זכרוננו-לברכה אז בתוך דבריו הקדושים: "צינתי לי בדעתי, פאן

עמד אליהו והתבודד", "האב איך מיר אויס גימאלט, אט דא איז געשטאנען אליהו און האט גיהאט
התבודדות". וכשאדמו"ר זצ"ל אמר לו זאת, נתעורר ונתחדש מאד בזה, כי הזכיר את עצמו: הלא
גם אליהו היה בן-אדם בזה העולם, והיתה לו התבודדות, ועל-ידי-זה זכה למדרגה כזו, שלא טעם
טעם מיתה וכו', כי הבין מדבריו הקדושים, שגם אליהו לא זכה למדרגתו כי-אם על-ידי-זה, כי כל
הצדיקים הגדולים לא באו למדרגתם כי-אם על-ידי-זה! [וכמוכא בדבריו הקדושים במקום אחר
(לקוטי מוהר"ן חלק ב', סימן קי"ז). (שם אות כ"ג).]

א-תשכה

פעם-אחת נתחב למוהרנ"ת זכרוננו-לברכה מספר של ברזל ברגלו, והיה לו פאב גדול מזה הביא לו
אחד עלה אחד, שמסגל לזה, ואמרו לו שהיא רק מצד הסגלה ולא מצד הרפואה, ולא רצה להשתמש
בו, ואמר אם יש בכחו לרפאות, יש בכחו גם-כן לקלקל... ונתרפא בלי זה בעזרת השם-יתברך.
(אבני"ה ברזל, שיחות וסיפורים מרביז"ל, סעיף ס"ד).

א-תשכו

פעם-אחת בא אחד לפני רבי נפתלי זכרוננו-לברכה וספר לו בהשתוממות, איך שבעל הבית פשוט
באומאן, שהיה דרכו לבלות כל יום השבת בלמוד ספר אור החיים הקדוש, ופעם אחת היה קשה לו
להבין איזה דבר בפרוש הספר אור-החיים הקדוש, ועסק בו במחשבתו, עד שנרדם על השלחן, ובא
אליו האור-החיים בעצמו ובאר לו הדבר הקשה לו. אמר לו רבי נפתלי, שאפשר להאמין בזה, מחמת
גדל הדבקות שהיה לו עם פרוש ה"אור החיים". (אבני"ה ברזל, שם סעיף ס"ג).

נפלאים]

סיפורים

המשך

א-תשכז

מצאתי פתוב בכרך אחד, שהיה אצל רבי נפתלי זכרוננו-לברכה: א. אנכי אדרש מעמו בכל מקום
שהוא, כמו הב"ד. ב. מה שהעולם נוהגין לומר: "בשביל עין הרע רוקקין בו", מרמז בדברי חכמינו-
זכרונם-לברכה בחנניה, מישאל ועזריה: "להיכן אזלו? חד אמר בעין הרע מתו, וחד אמר ברק
נטבעו", היינו: רמז הנ"ל, שהיו מתיראין מעין הרע ורקק בהם ומתו ברק. ג. יש לו מערכת השמים
וזכרוננו-לברכה יהיה לו מפלה. ד. "מתפאר ב"חרף" כי "חרף" מערכות אלקים חיים", אבל דוד לא
נתירא ממנו כלל ואמר, שכבר היה לו מעשה עם זקן, והחזיק לו בזקנו שלו, "כי בא הארי וכו'
והחזיקתי בזקנו", שהחזיק אותו בזקנו, "והכיתי והמתתי אותו" כן יקום, ראה יש לו מערכה. עד כאן
נאמרו לענן וכו' שספרו לפנינו וכו', שהיה חרף חזק. (כוכ"א סיפורים נפלאים, עמ': רי"א-רב"י).

[עד כאן סיפורים נפלאים ; וההמשך לעיל סעיפים : תקס"ג-תקס"ח ; תקע"ה-תרד ; תשכא-תשכ"ז.
עתה חוזר להמשך אבני"ה ברזל.]

א-תשכח

רבי דב מטשערין ז"ל, עשה פעם איזה מסחר עם שתפים ואחר-כך נודע לו, שהמסחר לא טוב, ויהיה לו הזק במסחר ובעת שקבל את הדיעה, לא זו ממקומו, עד שקרא להרב וספר לו זאת, ועשה כן, כדי שלא יפתה אותו הבעל-דבר לשנות מכפי שהיה בדעתו, בעת שנשתתף עם חבריו השתפים, אף-על-פי שיודע עתה בברור, שיהיה לו הפסד. (אבני"ה ברזל, שיחות וסיפורים מרביז"ל, ס"ע, עמ' תמ"ט).

שיחות מראבר"נ (נכתבו ע"י תלמידו ר"ש וועקסלער)

א-תשכט

ספר מוה"ר רבי אברהם מעשה : שהיתה סעודה בבית רבנו הקדוש והנורא, ומוהר"נ ז"ל וחבריו היו נוטלים מקודם ידיהם בכונה לילך במהרה עם רבנו ז"ל על שלחנו. וכאשר הלכו לסעוד שם אמר להם רבנו ז"ל : "דאסטאל" (בלשון רוסית : "אל השלחן"), לרמוז להם כי אצל היהודים אם רוצים לילך לאכול אומרים שהולכים ליטול ידיהם. ולהבדיל, אצל הגוים אומרים שהולכים אל השלחן. ומעתה הזאת נהג מוהר"נ ז"ל להקפיד על זה שלא לילך בשלחן אחר בלי נטילת-ידיים מקודם עוד פעם, אף על פי שנטל מקודם, כי קשה לשמור מהסח הדעת לשמור נדיו בנקיות כראוי. (שיחות א).

א-תשל

עוד ספר : שאמר רבנו ז"ל למוהר"נ ז"ל (בענין התורה סימן ואו "קרא את יהושע", שהוא מכונת אלו ועל ענין הבושה מלפני השם יתברך) בלשון שאלה בלשון אשכנז : "ווערסט דיא אמאל ריץ רוט פאר השם יתברך" ? - "האם אתה פעם מסמיק עד למאד [מרוב בושה] מלפני השם יתברך" ? .
כלומר : שצריך להתביש מאד לפני השם-יתברך עד שיתאדם פניו מאד, בבחינת מאמר חז"ל המלביץ פני חברו ברבים כשופך דמים דאזיל סומקא ואתי חורא. (שם ב).

א-תשלא

עוד ספר: פעם אחת הביאו התלמידים לפני רבנו ז"ל להתקרב סופר אחד, ואמר לו רבנו ז"ל: שלום עליכם! ובנתינת דו הקדושה תיכף הרגיש מי הוא, כמובא בשיחות הר"ן בפסוק "יד ליד לא ינקה רע", שנודע לו כל מה שעבר האיש הזה. ואחר כך אמר רבנו ז"ל להחסידים: מה הבאתם לי כאן איש שעבר ח' מאות פעמים על כל התורה בלה?! ונתפלאו מזה. ואחר זה ביום המחרת נתגלה קלונו ברבים ושאמר רבנו ז"ל האמת. (שם) (ג).

א-תשלב

עוד ספר: כי פעם אחת בעת הדוותא נכנס לרבנו ז"ל בין אנשיו מארשליק = בדרך ונטל רשות לבדח דעתם, ודמה את עצמו לגלח, ועשה כמנהגו, ונצא. ואחר כך דמה את עצמו לצדיק, שקורין "גיטער יוד", ועשה כמנהגו. ובתוך כך ענה רבנו ז"ל ואמר: "איהר זעט וואס לא מענטש קען פון זיך מאכן! האט ערשט איז ער גיווען א גלח, אט איז ער שוין לא גוטער יוד", (-) "רואים אתם מה שאדם יכול לעשות מעצמו! זה עתה הוא היה גלח, והנה הוא כבר צדיק"; כלומר: כי יש בחירה בזה העולם, להעשות ממדריגה שפלה וטמאה להתהפך למדריגה גבוהה וקדושה. והמארשליק הזה ספר זאת כל ימיו בשם רבנו ז"ל זיע"א. (שם) (ד).

א-תשלג

ספר בשם רבנו ז"ל, שאמר פעם אחת לתלמידיו: "איך קען אייך, והלואי איר זאלט אייך קענען א שעה פאר דעם טויט אזוי וויא איך קען אייך אצינד" - "אני מכיר אתכם, והלואי תכירו אתם את עצמכם שעה אחת לפני המיתה כמו שאני מכיר אתכם כעת". כלומר: כי קשה לאדם להכיר את מקומו. (שם) (ה).

א-תשלד

פעם אחת ספר בשם מוהרנ"ת ז"ל, שאמר על ענין האמונה בצדיקים, כי יש צדיקים שטועים בחסידים שלהם שמחזיקים אותם לאנשים פשרים, ואינו כן האמת; או להיפך, שיש חסידים שטועים בצדיק הרבי שלהם, שאף-על-פי שהוא צדיק אינו במדריגה גבוהה כל-כך כמו שמחזיקים אותו החסידים שלו, וגם זה אינו אמונה אמיתית וזה בחינת אמונה כוזבת. (שם) (ב).

א-תשלה

חסר

רבי אברהם ז"ל סיפר כי מוהרנ"ת ז"ל אמר על מה שנסתלקה הרבנית אשת רבינו ז"ל בערב שבועות שנת תקס"ז, ואח"כ באותו הקיץ בחזירתו מנסיעתו השלישית לנאוורייטש בא עליו החולאת של ההוסט הקשה (היינו שיעול קשה מאד רחמנא-ליצלן), ואז הזהיר אותנו רבנו ז"ל מאד להתפלל הרבה עבורו וכו' וכו', ונסתלק אחר שלש שנים מעת הזאת כמובא בחיי-מוהר"ן, ותיכף שעשה ההוסט ידע מיד שישתלק וכו' (ושם כ"ג ע"ד), כי בסוכות תקס"ח קודם שנסע ללעמברג בעת שהתחיל אצלו חולי ההוסט, נשמע מפיו הקדוש בליל א' של סוכות שבלשון נכרים אושפיזא ("גאסט") נקרא הוסט, והזכיר מאמר חז"ל שדברו בלשון חכמה (ושם ע"ג), כי הנסיעה לנאוורייטש היתה פליאה נשגבה וכו' (ושם י"ט ע"ג כ"ה ע"א), שנסתלק מקודם לזה בשנת תקס"ו בקיץ התינוק הקדוש היקר ר' שלמה אפרים ז"ל ג"כ מחולי ההוסט רחמנא-ליצלן (ושם ט' ע"ד), שהי' הסתלקות התינוק בסיון תקס"ו, ואמר מוהרנ"ת ז"ל על הסתלקות שלשתן זה אחר זה, הענין שמובא בהמעשה של הבעל תפלה, במעשה שסיפר הבעל תפלה שהי' מלך ומלכה וכו', ויהי היום והיה רוח סערה גדול בעולם וכו', ובא הרוח סערה הזה לתוך בית המלך, ולא עשה שם שום היזק, רק שנכנס הרוח סערה וחטף הילד של הבת מלכה וכו' וכו', כי בקיץ תקס"ו היה תוקף המחלוקת של הזקן הידוע, ועשה חיק גביית עדות של שקר כנגד רבנו ז"ל, עד שהתגברו על-ידי-זה הקטרוגים, ונסתלק התינוק הקדוש הזה זיע"א. (ועיי' בזה במה שכתוב בלקוטי-מוהר"ן סימן ל"ח, כי על-ידי פגם הדיבור נעשה רוח סערה בחינת קץ כל בשר מקטרג הגדול, ותיקון הדיבור על-ידי לימוד התורה בדחקות וכו', עין שם), ובתוך הרעש רדפה הבת מלכה וכן המלכה וכן המלך עד שנתפזרו כולם וכו', שהוא רומז על הסתלקות אשת רבנו ז"ל בקיץ תקס"ז, ואח"כ עשה רבנו ז"ל ההוסט הנ"ל בשנה הזאת שנסתלק גם-כן על-ידי-זה וכו'. ואחר-כך עשה רבנו ז"ל ההוסט הנ"ל בשנה הזאת שנסתלק גם-כן על-ידי-זה וכו'. ואחר-כך כשבא מלעמברג בשנת תקס"ח פרשת בלק - זה רומז על התחלת עולם התיקון שבא המלך לביתו מהפיזור שנתפזרו כולם וכו', ועל עצמו אמר מוהרנ"ת ז"ל שהוא בעצמו בחינת המליץ שעומד ומדבר תנחומין לפני המלך והמלכה, ואחר-כך הוא חוזר ומדבר תנחומין לבת המלך, ומאלו הדיבורים נעשה הים של יין (ככתוב: "וחכך כיון הטוב") וכו' וכו'.

א-תשלו

חסר